విషయసూచిక.

ఆనుశాసనికపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము.

ఆనుశాసనిక పర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము – తృతీయాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము – చతుర్థాశ్వాసము

ఆనుశాసనికపర్వము – పంచమాశ్వాసము.

అశ్వమేధపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

అశ్వమేధపర్వము — ద్వితీయాశ్వాసము

అశ్వమేధపర్వము — తృతీయాశ్వాసము

అశ్వమేధపర్వము — చతుర్థాశ్వాసము

ఆశ్రమవాసపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

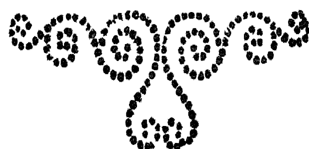
ఆశ్రమవాసపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము

మౌసలపర్వము

పుట.

మహాప్రస్థానికపర్వము.

స్వర్గారోహణపర్వము.

(శ్రీ)

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనిక పర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

మత్కూటాక్షరోచి

స్తోమసముల్లాసవిహితసుస్థిరలక్ష్మీ

భూమానందితభక్త

వ్యామోహవిదూరయుక్త హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె నట్లు దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమానుం
డైన దేవవ్రతుండు వివరింప వివిధంబు లగుధర్మంబు లాకర్ణించి యజాతశత్రుం
డతనికి సభక్తికప్రణామం బాచరించి వినయవిశేషవిభూషితుం డై. 2

సీ. అనఘ నా దగుచిత్తమునకు శమంబు గావించుట కై నీవు వివిధవిశద
భంగులఁ బరమకృపానిరతుండ వై, సకలధర్మోపదేశములుఁ జేసి
తిమ్మెయిఁ జెప్పఁగా నించుకయేనియు, శమము లేకున్నది చలముకొని య
నేకబంధుల వధియించితి నది యొక్కతలయు నీ కలిగిన దారుణత్వ

ఆ. మొక్కతలయు నైనయుగ్రకర్మంబులు, చిత్తవృత్తిఁ దగిలి యుత్తలంబుఁ
జేయ శాంతి యెట్లు సిద్ధించు మునిమాన, నీయ యింక నేమి సేయువాఁడ 3

వ. దుర్యోధనుం డతిలోభంబున నాతోఁ బంచి కుడువ నొడంబడండ యేనును నాగ్ర
హంబున నతనికి రాజ్యం బిచ్చి తొలంగి నిలువను మా యుద్ధకతంబున నింత
వుట్టెం బశ్చాత్తాపం బెప్పాటనుం ద్రోవవడ దయ్యెడు. 4

గౌతమీలుబ్ధక సర్పమృత్యుకాలసంవాదము.

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డిట్లు లను నాతనితో నకటా వధింపఁగా
మనుజుఁడు కర్త గాఁడు వినుమా యితిహాస మొకండు సెప్పెద
న్మనుజవరేణ్య గౌతమి యనంగ శమాన్విత యొక్క భూసురాం
గన యురగంబుచే సుతుఁడు కాలవశత్వముఁ బొందియుండఁగన్. 5

చ. వగచుచుఁ జూడ నయ్యురగవల్లభు రజ్జునఁ గట్టి తెచ్చి య
మ్మగువకుఁ జూపి దీనిఁ దల స్రుందఁగ వ్రేఁడెదఁ గోల నొండె రెం
డుగ [1]నెఱగ త్రి వ్రేసెదఁ గడుం జెడు గీపాడపా పపుర్వ్య నే
మిగతి వధింతు నంచు నొక మేటికిరాతుఁడు రోషదీప్తుఁ డై. 6

క. ఉన్నఁ గని యుప్పుడఁతి యో, యన్న వినువు భుజగనాథు ననవుడు నతఁ డీ
పిన్నాతని ప్రాణంబులు, గొన్నది యిది దీనియుసుఱు గొనియెద ననియెన్. 7

వ. అనిన నక్కోమలి యక్కిరాతుం జూచి. 8

క. విధివశమున వచ్చినకీ, డధములు గొనియాడి వ్రేఁగు లై విపులభవాం
బుధిమునుఁగుదురు మునుంగరు, సధర్మలగును త్తములు ప్రశాంతిఁ జులుక నై. 9

వ. అదియునుం గాక. 10

క. ఈపాముఁ జంప బ్రదుకునె, నాపుత్త్రుఁడు వినువు మర్జునక నావుడు వాఁ
డీపేదమాట లెల్లను, గోపవివశుఁ డైననాకుఁ గొలుపవు ముగ్ధా. 11

ఉ. కావున నెట్లుఁ జంపుదున కాని భుజంగముఁ బోవనీనుజూ
నావుడు నింతి యర్జునకనామను నీ కవదాతభంగికిం
గా వలదే మహీసురులు గా దనుచొప్పునఁ దత్సహాయులుం
బోవరు గాదె యేల నినుబోఁటికిఁ గ్రూరత నాదుసన్నిధిన్. 12

సీ. హింసకు నొడఁబడ నే నెట్లు ననవుడు, జనబాధకము లైనజంతువులను
జంపినఁ బాపంబు సమకూర దని పల్కి, బోయ వట్టినరివుఁ బారిగొనంగ
వల దని చెప్పె నవ్వనిత వాఁ డహిఁ దెగఁ, జూచి జనంబులఁ గాచు టుఱదె
వృత్రుఁ జంపఁడె దేవవిభుఁడు యజ్ఞధ్వంస, నమ సేయఁడే ఫాలనయనుఁ డట్ల
తే. కావె ధర్మవు హింసలు నీవు దీని, కియ్యకొను మని ఱటిమె న ల్లింతదఱిమి
నను దయావతి యైనయన్నాతి పాప, మునకుఁ జొరఁద య్యె బోయకిట్లనియెఁ బాము

క. ఏ నేమితప్పు సేసితిఁ, గానవు నెఱి నీవు లెస్సగా మృత్యుపరా
ధీనత బాలునిఁ గఱచితిఁ, గాని వినుము లేవు రోషకామాను లెదన్. 14

వ. అనుటయు నతండు. 15

క. విను మృత్యువునకుఁ దగుసా, ధనమ వగుటఁ జేసి నిన్ను దండింపంగాఁ
జను ననవుడుఁ గుమ్మరికో, లను సారెం బోలితిం దలఁచి చూడు మెడన్. 16

వ. ఈక్రియ నావశం బగునే యని పల్కినం బాముస కర్జునకుం డి ట్లనియె. 17

తే. ఏయువాఁ డుండ నమ్మిసేయు ననక, యోపి తత్ఖండనము సేఁతపాప మండ్రె
యెవ్వరేఁ బంపఁ గఱతు గా కేమి క్రూరు, నిన్ను గీటడఁగించిన నిందరాదు;
తే. అదియుఁ గాక విశేషించి యరయ బుద్ధి, గలుగునట్టిసాధనములుగా రెమీరు
మృత్యువున కట్లు గావున మెలఁగ మిడుక, నీక పొరిగొన వలయు మిమ్మెల్ల భంగి

1. అ నరగ త్తి

వ. అనిన విని బోయకు భుజగం బి ట్లనియె. 20

తే. బుద్ధి గల్గుసాధనముల పో హావిన్న, లరసి వేల్తురు ఋత్విజ శ్లాఘలంబు
గాంచు నధ్వరక ర్తయు కాక వారి, కేమిపని యనఁగా మృత్యు వేఁగుదెంచె. 21

క. చనుదెంచి పామునకు ని, ట్లను నిను నేఁ గోరి పనిచి నట్టుల నన్నుం
బనిచెం గాలుం డీచా, వున కీవును నేను హేతువులు గా మనఘా. 22

క. ఇనశశిపావకభూమిగ, గనజలపవనాదివస్తు గతు లెల్లను గా
లుని యఱచేతి వనిఁ ద, క్కినపని సెప్పంగ నేటికిని భుజగేంద్రా. 23

క. విను మిట్లగు టెఱ్ఱక నెఱిఁ, గిన [1]నాపై నిడుము వెట్లు కిల్బిషము గా
లునిచెయిది నన్ను దూఱిన, నిను దూఱుట యుఱదె నాకు నిర్మాణమునన్. 24

ఆ. అనిన భుజగ మిట్టు లను నీవలన నేను, గుణము సెప్ప దోషగణన సేయ
నన్నుఁ బనిచె నంటి నామీఁదిదోషంబుఁ, బాపికొనుటనాకుఁ బాడిగాదె. 25

క. [2]విను మటు కాలునిదెసనై, నను దోషము కలిమి లేదు నా కాడంగాఁ
బని యేమి దోషగతి చిం, తనభాషణములకు నేను దగుదునె యనఘా. 26

వ. అని పలికి పాము బోయ మొగంబు సూచి. 27

క. వింటే మృత్యువుమాటలు, గంటే నామీఁదఁ దప్పు గలిగించెద వి
ట్లంటం గట్టం దగునే, యుంటకు నగిబోయ యిట్టు లనియె నరేంద్రా. 28

క. నీవును మృత్యువుఁ బాపస, మావేశితమతుల రౌఱగ నాడినయంతం
బోవునె మీపై దోషము, లే వెఱతునె యిట్టు లనిన యింతన మీకున్. 29

వ. అనిన మృత్యువునుం బామును. 30

క. ఘనుఁ డగు కాలునివశమునఁ, జనియెడుమా కరయ దోషసంగతి గలదే
యనునెడఁ గాలుం డచటికిఁ, జనుదెంచెం బ్రీతి ధర్మ సంశయ ముడుపన్. 31

వ. చనుదెంచి యర్జునకు నాలోకించి. 32

క. పామును మృత్యువు నేనును, గా మీదారకునిమృతికిఁ గారణ మీతం
డేమేఁ గర్మముఁ జేసెం, దా మృతిఁ బొందించె నదియు తలకొని యితనిన్. 33

క. విను కర్మం బొనరించును, జననము మరణంబు నదియు సౌఖ్యము దుఃఖం
బును గావించుం దనచే, సినదానిం బడక పోవ శివునకు వశమే. 34

వ. అని చెప్పి. 35

---

1. క. గ. చ. నీపై నిడురు రెట్లు, 2 అచ్చుప్రతులయందు 25_వ 26_వ పద్యములనడుమ 'అనిన మృత్యువు పామున కిట్లనియె' ననువచనమున్నది. దీనిచే 26_వ పద్యము మృత్యువు చెప్పిన దగుచున్నది గాన 27_వ వచనము 'అని పలికి బాము బోయ...'యని యచ్చుప్రతులందు దిద్దబడి యున్నది. వ్రాతప్రతులం దాపద్యములనడుమ వచనము గానిపించదు. కాన 26_వ పద్యము పాము చెప్పినదే యగుచున్నది. దీనిచే 27_వ వచనము 'అని పలికి పాము...'అని యున్నది. మూలమును వ్రాతప్రతుల చొప్పననే యుండుటంబట్టి యావచనము ప్రక్షిప్తమని పరిహరింపఁబడియె.

క. కావున నిందలు నుడుగుం, డీవారం జనులఁ బోయ ✽ కిట్లను ధరణీ
దేవాంగన దసయెఱుకయుఁ, దేవాలాపములు నొక్క ✽ తెఱుఁగై యున్నన్. 36

ఉ. ఇట్టివనటఁ బొందునట్టిపాపము సేసి, వనిత లిట్లు యగుదు ✽ రనఘ యివ్వి
ధంబుమరణ మొందఁ ✽ దగుకిల్బిషంబున, బాలు రిట్లు [1]పోదు ✽ రేల కలఁగ. 37

వ. అని వెండియు. 38

క. సకలజనంబులుఁ గర్మము,నకు ననుగుణ మైన తెరువునం బోదురు దీ
నికి రోషవిషాదము లే,టికి విడువుము పాము సంఘటింపుము శమమున్. 39

క. అన విని తెలిసి విడిచె న,ర్జునకుఁడు భుజగము నహస్తరోషుం డగుచుం
జని రెలమిఁ బొంది కాలుం,డును మృత్యువుఁ గావునను విగ్రహవు మీ వశలున్ 40

తే. కారు దుర్యోధనుఁడ నీవుఁ గారణములు, బాంధవులరణమరణసంప్రాప్తి కనఘ
వారి దమతమకర్మముల్ ✽ కారణములు,గాఁగ నిట్లయి రేల శోకంబు నీకు. 41

వ. గౌతమీలుబ్ధకభుజంగమృత్యుకాలసంవాదం బను నిత్యేతిహాసంబు తాత్పర్యంబు
మనంబునం బట్టుకొలిపి యీపుట్టినకలంకం దొలంగ జడిసి శమంబున సుఖివి
గమ్మనినం గౌంతేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి శాంతనవునితో నిట్లనియె 42

అగ్నిదేవుఁడు సుదర్శనయను కన్యకను వివాహంబు సేసికొనుట.

చ. అనఘ గృహస్థధర్మమునఁ దయందుఁ జరించి నరుండు మృత్యుసం
జనితభయంబు వాపికొనఁజాలునొ చాలఁడొ యన్న నాసరి
త్తనయుఁడు దానికిం దగువిధంబు దిరం బగునేనిఁ జాలు న
య్యను వొడఁగూడు నట్టియితిహాసము విన్మనరేంద్ర చెప్పెదన్. 43

మ. మనువంశంబునఁ బుట్టి సర్వజనతామందార మై నేల యె
ల్లను బాలించి జగత్త్రయీ ప్రణుతలీలం బొల్చె దుర్యోధనుం
డనురా జవ్విభునొప్పు నర్మదకుఁ గామావేశముం జేసినన్
వనితారూపము దాల్చి పొందె నతనిన్ ✽ వైదగ్ధ్యహృద్యంబుగన్. 44

క. ఆరమణికి నతనికిఁ గ,న్యారత్నం బుద్భవించె ✽ నమరపురంధ్రీ
శ్రీరామణీయకము ని,స్సారం బగునట్లు గాఁగ ✽ జగతీనాథా. 45

క. విను దానికిఁ బేరు సుద,ర్శన యన్నరనాయకుండు ✽ సంప్రీతిమెయిం
బెనిచి తనయగ్నిహోత్రం,బునపరిచర్యలకుఁ బనిచె ✽ బుజ్జవములతోన్. 46

వ. పనిచిన నప్పొలంతి యప్పనులవెంట మెలంగుచుండె నట్టియెడ. 47

సీ. అర్చించునప్పు డయ్యంగనకెంగేలి,జిగిసొంపు చిత్తంబు ✽ దిగిచికొనఁగ
నరసి కన్గొనునప్పు ✽ [2]డయ్యంతికనుఁగవ,పొలపంబు రాగంబు ✽ వొడలఁ జేయ
నన్యులఁ బనిఁ బంచునప్పు డమ్ముద్దియ,పలుకులతీపు గోర్కులఁ [3]గెరల్ప
నల్లన యూఁదెడునప్పు డక్కొమ్మవా,తెఱతావి ధైర్యంబుఁ ✽ ద్రిప్పుకొలుప

1. యగుదు. 2. డయ్యంతికలికి కపోలపంబు 3. దెరల్ప.

తే. మకరందము దో[illegible] [illegible]వర్ణమాలి కదిసి, తూ[illegible]ముల [illegible] నంత
కంత కగ్గల మ[illegible] [illegible] నరేంద్ర.

వ. ఇట్లు మ[illegible] [illegible] చూచి [illegible] యిట్లనియె.

సీ. చిగురు[illegible] [illegible]నీయ[illegible], [illegible] | [illegible]యె
మా[illegible] [illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible] | నమ్ము నేసె

తే. నాతి నీ[illegible] [illegible], [illegible] [1] [illegible] | [illegible] నాకు
నా[illegible] [illegible] [illegible]లంగి.

క. కలకర్ష[illegible], [2] [illegible]
దలకొన[illegible] | [illegible]సిధీ. 51

వ. అనిన విని [illegible] చూసియె [illegible]యంబున. 52

ఉ. [illegible]రాయకుం [illegible] మొంతయు వే[illegible] జేయంగాఁ
బూని మహీ[illegible]వలికిఁ | బూ[illegible] [illegible]
డై నయ మార[illegible] | [illegible]లకి వచ్చి నాకు నీ
వే నృప నీమ[illegible]త్రిఁ గృప | యొప్పఁ [illegible] గాఁగ నావుతన్. 53

వ. అవ్విభుండు. 54

తే. అన్యవర్ణుండు దీనుఁ డీశ్వరునకు నెట్లు
గూఁతు నీ వచ్చు నని మదిఁ | గుత్స పుట్టి
యీఁడ ప్రార్థన మఫల మై | యేఁగి యజ్ఞ
సమయమున నగ్ని దనమూర్తి | సంహరించె. 55

క. కని యజ్ఞపతి ఋత్విజులును దానును వెఱఁగుపడి విఘ్నలోపము వాటి
ల్లెనొకో క్రగతుల నని, మనమున నూహించి భయ్యగుం ద్రముఖరుఁ డై. 56

వ. పావకునిం బ్రస్తుతింపుచుండ నద్దేవుం డాభూదేవతలకు నల్లన తన తెఱం
గెఱింగించిన 57

తే. వార లానృపుతోఁ జెప్ప | గారవంబు,సంతసముఁ దలకొనఁగ నయ్యింతిఁ బెండ్లి
సేసె విప్రకుమారుఁడై | చెన్ను మెఱసి, యగ్ని వరియించె నచ్చెరువంద జనులు.

వ. ఇట్లు సుదర్శనావివాహోత్సవం బనుభవించి విభావసుండు విభాప్రభాసమానుం
డగుచు హుతంబులు పరిగ్రహింప దుర్యోధనుయాగంబును సుప్రయోగం బై
చెల్లెఁ బదంపడి. 59

క. అనలునకు సుదర్శనకును, జనియించె సుదాత్తగుణవిశాలుండు సుద
ర్శననామధేయుఁ డానృపుఁ, డనూనధర్మమునఁ దాల్చె | నవనీభరమున్. 60

---

1. గ. వల్లభి. 2. క. గ. దలవిల్లిన పచల. 3. జ. గారవమున సంతసంబును దలకొల్పియింతి.

వ. [1](ఆసమయంబున.) 61

ఆ. అతని కోఘవంతుఁ | డనువాఁడు జనియించె,నుదితయశుఁడు వాని కోఘరథుఁడు
నోఘవతియు ననఁగ | నుదయించి రయ్యోఘ,వతికి నావిభుండు | వరుని నరసి. 62

వ. ఒరుల మెచ్చక. 63

క. ఆలేమ సుదర్శనునకు, నాలింగా నిచ్చె నద్దహానందనుఁడుర్
లోలతఁ గైకొని పరిణయ, కేలి నడపి విమలబుద్ధిఁ | గృతనిశ్చయుఁడై. 64

వ. గృహస్థధర్మానుష్ఠానంబునన మృత్యువు జయింతు నని ప్రతిజ్ఞ సేసి యోఘవతి
యునుం దానును గురుక్షేత్రంబునకుం జని యందు రమణీయ ప్రదేశంబున
విశాలపర్ణశాలఁ గావించుకొని యుండె నట్టియెడ నయ్యోలనాగతో నతం డిట్లనియె

తే. అతిథిఁ బూజించువేడ్కనా | కగ్గలంబు, వెలఁది నీవును ననుకూలవృత్తిఁ దాల్చి
సొలయ కప్పని నడపఁగావలయుఁ బూని,యే నిచటనున్నయప్పుడు లేనియపుడు.

క. అతిథిజనులు దమతమవాం,ఛితము లనుభవించునట్లు | సేయం గనినం
గృతకృత్యతఁ బొందరె గృహ,పతియును గృహిణియును [2]ధర్మభారమువలనన్.

క. అతిథి నినుఁ గోరెనేనిని, మతిఁ గింకిరిపడక యొల్లమానగొనక నీ
పతనికిఁ బ్రియంబు సల్పుము, సతికిం బతిపనుపు సేయఁ | జను నెల్లదియున్.

—— సుదర్శనునింటికి ధర్మదేవత యతిథియై వచ్చుట ——

క. అని యీఁది చెప్ప యొకనాఁ, డనఘ యతం డిధ్మములకు | నటవీస్థలికిం
జనినయెడ నతిథి యొక్కఁడు, సనుదెంచిన నాసనాదిసంభావనలన్. 69

క. అతివినయంబున సమ్మా,నితుఁ జేయఁగ నాలతాంగి నెమ్మోమునఁ జూ
పతఁడు నిలిపి కామాతురమతి నైతిం బ్రియ మొనర్పు | మానిని నాకున్. 70

వ. గృహస్థధర్మప్రకారంబు నీయెఱుంగనియదియే యని పలికిన నప్పరమపతివ్రత
వేఱొండుదెఱంగుల నభ్యర్థనీయంబు లయినవస్తువు లుపన్యసించిన నతం డవి
యెవ్వియు నొల్ల ననుటయు. 71

క. సతి దనపతివచనంబులు, మతిఁ జొనుపుం దెంపు మాను | మాన వెఱచు న
య్యతిథిపనుపు సేయక త్రో,చుతలం పలవఱుచుఁ జేయఁ | జూచుం దలరున్.

తే. ఇట్టు లురియాడుచిత్తంబు | నెట్టకేని, నాథుచెప్పినధర్మంబు ననుఁ జొరంగ
నూలుకొల్పి నిర్ణయమునఁ | గీలుకొన్న,లజ్జవ్రేఁగునఁ బోలె వ్రాలంగ మోము.

క. తెఱవ యొడఁబాటుమాటం, బఱివోయినకొంకుతోడ | బ్రాహ్మణుఁ గొని క
న్మఱుఁ గగునెడకు నరిగె న,త్తఱి వచ్చె సుదర్శనుండు | ధరణీనాథా. 74

ఆ. వచ్చి పర్ణశాలవాకిట నిల్చి య,త్తన్విఁ బిల్చె నతిథి | దాని నల్ల
నూర కుండు మనియె | నువిదయు భూసుర,శాపభీతి నెలుఁగు | నూపకుండె. 75

1. కుండలీకరణములలోనివెల్ల వ్రాఁతప్రతులం గనుపట్టవు. 2. జ. గర్మభావమువలనన్.

సీ. పేర్కొని పలుమాఱుఁϟబిలిచి యో యనుట లేకున్న నయ్యింటిలోఁϟగన్నువఱపి
వల్లభుఁ గానక ϟ వహ్నితనూజుండు, దలఁ కొంది ప్రేముడిϟపలుకు వలుక
నతని నుద్దేశించి ϟ యతిథి నా కాతిథ్య, మొనరించుచున్నది ϟ వనిత నీవు
గృహధర్మవిదుడవు ϟ కీనియకు మయ్యె మ, మ్మనుఁడు నప్పరమపుణ్యాత్మకుండు
తే. నీదుకతమున నేను సమ్మోనమగ్న
మానసుఁడ నైతి [1]నతిథులు ϟ మహితపూజ
నములు గాంచినగృహములు ϟ విమలతరము
లండ్రు బుధు లింత యెఱుఁగుదు ϟ నట్ల నడతు. 76
వ. అని పలికి వెండియు. 77
ఉ. నావచనంబునట్టుల మϟనంబును దీనికి సాక్షు లుర్వియుం
బావకుఁడుఁ జలంబును నϟభంబును వాయువుఁ జంద్రసూర్యులుఁ
నావుడు మ్రోసె నాకసముϟనన్ విశదంబుగ దివ్యవాణి సం
భావితుఁ డీతఁ డీవిభునిϟపల్కు నిజం బని కౌరవేశ్వరా. 78
ఆ. అప్పు డతిథి ప్రీతి ϟ నతని సన్నిధి కేఁగు, దెంచి దుర్నిరీక్ష్యϟతేజ మడరఁ
దనదుమూర్తియధికϟతరసమున్నతిఁ బొలు, పెసఁగ నిల్చి యతనిϟకిట్టు లనియె. 79
సీ. ధర్మదేవత నేను ϟ దగ నీదు చిత్తంబు, నారయ వచ్చితి ϟ ననఘ నీవు
నిశ్చలవ్రతుఁడవు ϟ నీప్రతిజ్ఞకు హాని, గలిగినఁ దెగఁజూడఁ ϟ దలఁచి తిరుగు
వెనువెంట మృత్యువు ϟ విను జయించితి దానిఁ; గామరోషాది విϟకారసహిత
ముగ నంతరంగంబు ϟ మున్న గెల్చితి భవ,త్సతియుఁ బవిత్రయϟస్ఖలితచరిత
ఆ. యొడలితోడ నీకు ϟ నూర్ధ్వలోకమునకు, నరుగవచ్చు నెప్పు ϟ డరుగుతలఁపు
దోఁచె నప్పు డిదియుఁϟదోడిదయ్యె ప్రీతి, నరుగుదెంచు ననియోϟకురువరేణ్య. 80
వ. అని వెండియు. 81
చ. నరవర పొల్చు నోఘవతి ϟ నా నదియై జనపావనాకృతిం
బరమతపంబులో నిసగϟపాలను నియ్యమ యున్నసామున
న్వైరవునఁ దొంటిమై నిలిచి ϟ నీకుఁ దగం బరిచర్య సేయు ని
చ్చరితము మీకు నిర్మలయϟశంబు నొనర్చుట కే నొనర్చితిన్. 82
వ. అని చెప్పి ధర్ముండు ధవళహయసహస్రంబు పూనినమాననీయరథంబునం జనియె
నోఘవతి యద్దేవుని చెప్పినట్ల వర్తిల్లె సుదర్శనుండును బరమసంతోషభరితుం
డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీమనంబున నెక్కొలుపు మిక్కథయభిప్రాయంబు. 83
ఆ. అతిథిపూజఁ గడచిϟనట్టిధర్మువు గృహస్థులకు నొండు లేమి ϟ దెలుపు చున్న
యది సమస్తకిల్బిϟషాపహ మీయితి,హాస మిచ్చు నెల్ల ϟ యభిమతములు. 84
క. అనినఁ బితామహుతో న,జ్జనపతి బ్రాహ్మణ్య మవులϟజాతులు మూఁటన్

1. క. నతిథుల...గావించుగృహములు

జనియించినవానికి దొరకొనునొకో యతివిమలకర్మగుణయోగమునన్. 85

వ. అని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 86

తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభం బనేక, జన్మములఁ బొందితిరుగంగ సంభవించి నపుడు గనునది యున్నతమైనయప్పదంబు విను మెఱుంగింతు దదర్థదాని తెఱంగు. 87

ఇంద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాస ప్రకారము.

వ. అది యింద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసం బాకర్ణించిన నెఱుంగ నగుం గావున నక్కథ యుపన్యసించెద నొక్క విప్రునికొడుకు మతంగుం డనువాఁడు యజ్ఞార్థం బైనపనికిం దండ్రిపనుపునం బోయిపోయి. 88

క. పదమునఁ బెలుచన యొకగాడిదకొదమం గోల కొని యదలిచె నడిచిన నో వ్వోనవి తనతల్లిం జేరంగ, నది దాని నన్నిలఁ దడిచె దని చెప్పటయున్. 89

వ. ఆగార్దభి దన కొదమతో వీఁడు చండాలుండు ప్రచండస్వభావుండు గా కుండునే యనిన మ బూర్వజన్మ కర్మవిశేషంబునం దిర్యగ్జాతిభావావిడుం డగుట నవ్విప్రపుత్త్రుం డప్పలుకులు విని యిది మూపణభాషణంబు గాదు నిరూపణాలాపం బై యున్నది యట్లు గావున మాలతనంబు గలుగ నేర్చునని నిశ్చయించి య గాడిదకడకుం బోయి. 90

క. తనకుం జండాలత వచ్చినకారణ మడిగి దానిచేతం గంద ర్పునిచెయిది మంగలికి నిజ, జననికిం బొం దగుట విని విషాదముతోడన్. 91

వ. తనపోయెడుపనికిం బోవక మరలి సదనంబునకుం జని జనకుని కత్తెఱం గెల్ల నెఱింగించి యతనితో శూద్రబీజంబున బ్రాహ్మణియందు జన్మించినవాఁడు చండాలుం డగుటకు సందియం బేమి గార్దభి శాపజాతి గానోపు నది యున్న రూప పలికె బ్రాహ్మణ్యంబు తపంబున సంపాదించెదం గాక యని పల్కి వీడ్కొని వనంబునకుం బోయి. 92

క. పరమతపమాచరింపఁగ, సురపతి వొడచూపి యుష్మగు సువ్రత నీకుఁ వర మిచ్చెద ననిన ధరామరత్వ మిమ్మనియె నతండు మది ముద మొదవన్. 93

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణత్వమహత్త్వ మెఱుంగన యన్యజాతి కం దునె యది యొండు వేఁడు మది దోఁచిన మే లనియెన్ బలారి వాఁ డనితరసాధ్యమైనతపమున్నలితంబుగఁ జేయుచుండెదం జనుము మహాత్మ నీవనిన సన్మితుఁడై యతఁ డేఁగె నేగినన్. 94

వ. మతంగుండేకపాదంబుననూఱేండ్లు తపంబు సేసిన నింద్రుండు గ్రమ్మఱవచ్చి 95

తే. ఏను వల దని చెప్పిన మాన వెట్లు, పరమదుర్లభపద మాసపడి కరంబు మేలితప మాచరింతె చండాలుఁ డిట్టి,దాన నళియించునది నీకుఁ దగదు విడువు.

వ. విను మిత్తెఱంగుతపంబునకుఁ బదిమడుంగులు సేసి చండాలుండు శూద్రుండగు నూఱుమడుంగు లనుష్ఠించి శూద్రుండు వైశ్యుం డగు వేయి మడుంగు లాచ

రించి వైశ్యుండు క్షత్రియుం డగు (నపుణ్యాచరణంబునకుఁ) బదివేలుమనుంగులు నిర్వర్తించి క్షత్రియుండు దుర్బ్రాహ్మణుం డగు (నాసియమంబునకు) లక్షమనుంగులు సల్పి శమదమసత్యాహింసల నమాత్సర్యంబున నార్యబ్రాహ్మణహృదయంబులు సదయంబులు గావించి దుర్బ్రాహ్మణుండు సద్బ్రాహ్మణుం డగు నిట్లు బ్రాహ్మణ్యం బలంతులం బడయ వచ్చునే పడసియు నది సెడ కుండ నడప శక్యంబగునే యనేకజన్మంబుల నొకప్పుడు బ్రాహ్మణజన్మంబు నొందియుం గొందఱు ధనవాంఛావిషయలౌల్యాదులం దదాచారంబు విగవిడిచి చెడుదు రిట్టిమహాపదంబు గోరి నిన్ను నీవ యేల వినాశంబు నొందించుకొనియెద శీతపోనిష్ఠ సాలించి తగునది యొక్కవరంబు వేఁడు మనియె ననిన వాఁ డూరకున్న నాఖండలుం డరిగె వెండియు. 97

క. అంగుష్ఠ మొకటి మోపి మ,తంగుఁడు నూఱేండ్లు సేసెఁ ॥ దపము నియతిశై
నంగముతో నస్థులతో, సంగతముగఁ దోఁప వెక్కసముగా నరముల్. 98

ఆ. ఇట్లు సేసి శక్తి ॥ యెల్లను గడచన్న, నతఁడు నేల వ్రాలె ॥ నతిరయమున
వచ్చి యమరఁ బట్టె ॥ వాసవుఁ డక్కట, నీకుఁ జెప్పనయ్యె ॥ నెమ్మి నేను. 99

వ. క్షత్రియాదులచేతనుం బట్టు వడనిబ్రాహ్మణశార్దూలంబుతోడి మేలంబు దక్కుము నీకు నొక్కవరం బిచ్చెదం గైకొను మని పల్కుటయు నతం డోడంబడినం బరమాదరంబున. 100

ఆ. చండదేవుఁ డనఁ బ్రశస్తి వహించి సు,స్త్రీలు పూజనంబు ॥ సేయఁ గామ
రూపధారి వై నిరూపింప విహగభా,వంబు గల్గి ప్రమదవర్తి వగుము. 101

క. అని వర మిచ్చి మహేంద్రుఁడు, ననియె ననిన విని యజాతశత్రుఁడు గాంగే
యునితో బ్రాహ్మణ్యము పెఱ,జనులకుఁ బొందంగ నిట్లశక్యం బేనిన్. 102

విశ్వామిత్రునకు బ్రాహ్మణ్యంబు గలిగిన తెఱంగు.

వ. విశ్వామిత్రుం డెట్లు వొందె నత్తెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డిట్లనియె. 103

సీ. జాహ్నవీదేవికి ॥ జనకుఁ డై వెలసిన,జహ్నునికులమున ॥ సంభవించె
గాధి నాఁ బ్రకటభూకాంతుఁ డాతనిపుత్త్రి, యగుసత్యవతిఁ దన ॥ కాలిఁ గాఁగ
నిమ్మని యర్థించె ॥ నమ్మహీశ్వరు ఋచీ,కుం డనుముని భృగుకులవరేణ్యుఁ
డతని కీ నొల్ల కప్పతి దనకూఁతున, కుంకువగాఁ జెప్పె ॥ నొక్కకర్ణ
తే. మసితమై తెలుపారెడుహరులువేయు, మానియైభార్గవుఁడుఁ దేరఁబూని వరుణుఁ
గానఁజని యవ్విధము ఘోటకములు వేఁడె,నాతఁడిచ్చుట కొడఁబడియతనితోడ.

క. నీవలసినప్పు డట్టిహ,యావలి ప్రభవించు నచట ॥ నైన ననవుడుఁ
దీవించి యరిగి యమ్ముని, దేవతటినియుత్తరంపుఁదీరమునఁ దగన్. 105

వ. నియతుం డై తలంచినతక్షణంబ గాధి సెప్పినచందం బగుగుఱ్ఱంబులు వేయునుం.

బుడమిం బొడమి పొలిచి నిలిచె దానం గన్యాకుబ్జంబున కనతిదూరం బగు
తత్ప్రదేశం బశ్వతీర్థం బనం బరఁగె నమ్మునికుమారుం డత్తురంగంబుల నిచ్చిన
నచ్చెరువును సంతోషంబును శాపభయంబును ముప్పిరిగొనం దనపుత్త్రికి నుంకు
వగా నియ్యకొని. 106

తే. గాధి యమ్మునిపుత్త్రు శీఘ్రముననఁ బెండ్లి, సేసె నిట్లు వరించి ఋచీకుఁ డధిక
నమ్రతమున గృహస్థధర్మమ్ము నడపు, చుండి సంతానకాంక్ష నయ్యువిదతోడ.

వ. నీకుం బుత్త్రోత్పత్తి గావింపం జాలుచరువు సంపాదించెద ననియెఁ దొల్లి దాని
తల్లి దనయల్లునిమహానుభావం బెఱుంగుటం జేసి యాసత్యవతితో నాకుం దన
యుండు గలుగ దయ సేయునట్లుగాఁ బుణ్యకర్త యగునీభర్తం బ్రార్థింపు
మనినయది గావున నమ్మాటయమ్ముద్దియ యతనికిం జెప్పిన నప్పరమధర్మపరుండు.

తే. రెండుచరువు లొనర్చి యొక్కండు బ్రాహ్మ
ణత్వ మత్యుజ్జ్వలముగ నొనర్ప నొకటి
రాజభావంబు నధికతీవ్రముగఁ జేయఁ
జాలునట్లుగ నిజతపశ్శక్తిఁ జేసె. 109

వ. ఇట్లు గావించి యారెంటిని సత్యవతికిం జూపి తత్ప్రభావంబు వేఱువేఱ యుప
న్యసించి క్షాత్త్రం బయినచరువు మీతల్లి కిచ్చి [1]బ్రాహ్మం బయినదాని నీవు
పుచ్చుకొనుము ఋతుకాలంబున నీతల్లి యశ్వత్థంబును నీ వుదుంబరంబును
నాలింగనంబు సేసి భక్తితో మీమీచరువు లుపయోగించునది యని నియో
గించె వారి యుపయోగంబుసమయంబున విధివశంబునం జేసి, 110

క. చరువులు నమ్ముని చెప్పిన, తరువులు వీడ్వడియె సుతకుఁ దల్లికి నట్ల
య్యిరువురు నుపయోగింపఁగఁ, గరువులు దత్తత్ప్రకారకలితము లయ్యెన్. 111

వ. దివ్యబోధమహనీయుండు గావున. 112

ఆ. చ్యవననందనుండు సత్యవతీగర్భ, భంగి సూచి యకట బ్రాహ్మణుండు
గాఁడు తరుణి నీదుకడుపులోపలిబిడ్డ, క్రూరుఁడైన రాచకొడుకు గాని 113

వ. అని పల్కి చరుతరువ్యత్యాసంబున నట్లగుట దేటపడం జెప్పిన నబ్బోటి య
త్యంతవిషాదవేదనాధూయమానమానస యై. 114

క. నీకుం బుట్టెడికొడుకు వి, వేకనిధి బ్రాహ్మణత్వవిరహితుఁ డై నన్
లోకము మెచ్చునె యట్టులు గా కుండఁగఁ జేయు తపముగౌరవ మొప్పన్.

తే. నాకు నివ్వర మిమ్మని నమ్ర యగుడు, వీఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగుఁ గాక వీనికొడుకు
నందు రాజత్వసంపద యతిశయిల్లు, ననియెఁ గరుణార్ద్రచిత్తుఁడై యత్తపస్వి

వ. అట్లమ్ముని యావహించుటకతంబున సత్యవతీపుత్త్రపౌత్త్రులై నజమదగ్నిపరశు
రాములు క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్త్రతేజోవిరాజితు లయిరి గాధిభార్యకు జనియించి

1. క. గ. ట. బ్రాహ్మణ్యం బయినదాని.

విశ్వామిత్రుండు.
క. నరనాథుం డై యుండియుఁ, జరుతరగుణసంక్రమమున సద్బ్రహ్మణతా
స్ఫురణంబు వడసెఁ దపమును, గర మధికం బతనియందుఁ గలిగెఁ గుమారా.

వీతహవ్యుం డను రాజునకు బ్రాహ్మణత్వంబు గలిగినప్రకారము.

వ. అనిన విని ధర్మజుండు వీతహవ్యుం డను రాజు బ్రాహ్మణత్వంబుఁ బడసె నన విందు నత్తెఱం గెఱింగింపు మనవుడు నతనికి శంతననందనుం డిట్లనియె : మనుసంభవుం డైనశర్యాతియన్వయంబున హైహయుం డనునొక్కజనపతి జనియించి వత్సదేశాధీశుం డయి పాలిచె నాతనికి వీతహవ్యనామంబునుం గలిగి యుండుఁ దదీయ భార్యలు పదుండ్రు వారలు వీరులుం బ్రబలులు నగుపుత్త్రుల నూర్వురఁ గాంచి రమ్మహారథులు విక్రమకుతూహలంబున. 119
సీ. హర్యశ్వుఁ గాశీశునాజికిఁ బిలిపించి, యొక్కయుమ్మడి లావునుక్కు మెఱయఁ
బొదివి చంపిరి వాని పుత్త్రుండు పట్టంబు, గట్టి సుదేవుండు గ్రమ్మఱంగ
నురవడి నరిగి యద్ధరణీశు నఁగఁ దెగఁ, జూచి రా హైహయసుతులు గడిమి
నాతనినందనుఁ డగుదివోదాసుండు, రా జైన నమ్మహీరమణుమీఁద
ఆ. నడచి వారు ఘనరణం బొనరించి సైన్యంబుఁ ద్రుంచి రోడి యతఁడు వాఱి
ప్రకటసంయమిని భరద్వాజమునిఁ గని, యధికభక్తి నతని నాశ్రయించి. 120
క. తనకులము వీతహవ్యుని, తనయులచేఁ ద్రుంపఁబడుట దగ నెఱిఁగింపన్
విని యతఁ డోడకు నీ కొక, తనయునిఁ గల్పింతు రిపువిదారణనిపుణున్. 121
వ. అని పుత్త్రకామేష్టి సేసినం బ్రభవించినపుత్త్రుం డప్పుడ పదుమూఁ డేండ్లప్రాయంబువాఁ డయ్యెఁ బ్రతర్దననామధేయుం డగునక్కుమారుం డమ్మహాత్ముని యనుగ్రహంబున వేదంబులు ధనుర్వేదంబును వేగంబ యధిగమించి. 122
చ. మునికృప నావహింపఁగ సముజ్జ్వలతేజముఁ బొంది ప్రీతిమై
జనకుఁడు యౌవరాజ్యపదసంగతుఁ జేసినఁ బేర్చి యవ్విభుం
డనుమతి సేయ నెత్తి చని యాజిముఖంబున వీతహవ్యునం
దనతతి నెల్ల గీటడఁచె దర్ప మెలర్పఁగ నశ్రమంబునన్. 123
క. తనయులఁ దెగటార్చి వడిం, దనమీఁదం గవిసినం బ్రతర్దనుశౌర్యం
బున కలిగి వీతహవ్యుం, డనయము వెసఁ బాఱె భృగువునాశ్రమమునకున్. 124
ఆ. పాఱి భీతి దోఁపఁ బల్కి నమ్ముని దన, దైనశిష్యసమితిఁ బోన నునిచె
నతనిఁ గాశిరాజసుతుఁడును వెనువెంటఁ, దగిలి యచటి కరిగెఁ దగువిధమున. 125
క. మునిపతికిని వినయము సే,సిన నిట రాకకుఁ గతంబు సెప్పు మనియె న
జ్జనవంద్యుఁ డక్కుమారుం, డనఘా మధ్యస్థవృత్తి వై విన వలయున్. 126
వ. అని పలికి తమకులంబు వీతహవ్యునికొడుకులచేత నశించినవిధంబు దాను వారల నందఱ ద్రుంచుటయును వీతహవ్యుం డాహవంబునం దనకు నోడి పాఱుట

యును జెప్పి మునీంద్రా యీరాజట వచ్చె నాతనిం బాలియించుటకై వచ్చితి
ననిన నత్తపోధనసత్తముండు. 127

క. విను మిచ్చట నృపకులసం,జనితుఁడు లేఁ డింతయుం బ్రశస్తమహీదే
వనికాయము కనుఁగొను మని, తనశిష్యప్రతతిఁ జూపె సదయ చిగురోత్తన్. 128

వ. చూపినం జూచి. 129

ఆ. అతఁడు నగుచు భృగునియడుగుల కెఱఁగి మహాత్మ దీన నేఁ గృతార్థవృత్తి
నైతిఁ బగతు నిట్లు జాతికిం బెడఁబాపి, గాసిగాఁగఁ జేయఁగంటిఁ గాన. 130

క. కలుగునె యమోఘ మగునీ,పలుకున కనృతత్వ మేను బనివినియెద న
న్నలఘుకృపఁ జూడు మని తగఁ, బలికిన ముని ప్రీతి నానృపతి వీడ్కొలిపెన్.

ఆ. వీతహవ్యుఁడును మహాతపస్సందీప్తుఁ, డైనయమ్మునీంద్రు నప్రతర్క్య
భంగిభాషణములఁ బ్రాహ్మణుఁడై గృత్స,మదసమాఖ్యుఁ గాంచె మహితసుతుని.

వ. తత్పుత్రపౌత్రక్రమంబున సుతేజసుండును వర్చసుండును విహవ్యుండును విత
త్యుండును సత్యుండును సంతుండును శ్రవసుండును దమసుండును బ్రకాశుండు
ను వాగింద్రుండును బ్రమతియును రురుండును సముద్రుండును శునకుండును
శౌనకుండును నన మహాద్విజులు జన్మించి రిట్లు విద్యామార్తిక శ్రేణివంశం బగు
మునివంశంబునకు మూలం బయి యవ్వీతహవ్యుండు భవ్యమూర్తి వడసెఁ బాం
డవాగ్రజా యింక నెయ్యది యడిగెద వడుగు మనుటయు నతండు దైవంబును
బౌరుషంబు ననురెంటియందు నెయ్యది యధికంబు సెప్పు మనిన నప్పురుషవరుం
డు దొల్లి యిట్లు వసిష్ఠునకు బ్రహ్మ నడిగిన నమ్మహాత్ముం డుపదేశించినవాక్యం
బులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 133

భీష్ముడు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

క. క్షేత్రంబు పురుషకారము, ధాత్రీశ్వర బీజ మరయ దైవము రెండుం
సూత్రపడఁ గూడెనేనిం, బాత్రంబగుఁ గర్మకరుఁడు ఫలమున కెందున్. 134

క. [1]విను పురుషుఁడు గావింపని, పనులకు దైవ మది యెట్లు ఫల మొనరించుం
జనములు కార్యము నడపఁగ, ననుకూలత నిచ్చుఁగాక యయ్యైఫలముల్. 135

తే. పౌరుషమ్ము దైవంబుతోడ్పాటు లేక, ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారి గాకున్న రిత్తనేల, వంధ్య మగుఁగాక తా ఫలవంత మగునె.

తే. మేలు రెండులోకంబులఁ మేల తెచ్చుఁ, గీడు సేసినఁ దప్పదు కీడ యగుట
గాన పురుషవర్తనమున కానుకూల్య,శీల మగు దైవ మది ఫలసిద్ధిఁ జేయు. 137

క. అనలం బించుక యైనఁ బ,వనుచే వెలుఁ గొందుమాడ్కి వర్ధనముం బొం
దును సత్కర్మాచరణం, బున దైవమునానుకూల్యము కురుప్రవరా.

క. నేయి పోలు పఱిన దీవియ, మాయుకరణిఁ [2]గర్మసిద్ధి మలిఁగిన హీన

1. క చ. జ. విను పురుషులు గావింపని, పనులను. 2. గ. చ. జ. గర్మశుద్ధి.

త్వాయత్తం బై తానును, మాయును దైవానుకూల్యమహిమ మహీశా 139

తే. పరశురాముఁడు భృగుఁడును బలియు లోను
గాఁగ మహనీయపురుషులు కర్మసూత్ర
భంగిఁ గలుషితదైవప్రభావితాత్ము
లైరి కర్మంబు దైవంబు నల్లఁతు లెట్లు. 140

క. విను పౌరుషమును దైవము, నన రెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె
ట్టన కారణములు గావున, జననాయక సదృశములు విచారింపంగన్. 141

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు సత్కర్మంబుల నయ్యాముష్మికఫలంబులు విన వలతు
ననుటయు నక్కురుసత్తమునకు నక్కురుపితామహుం డిట్లనియె. 142

సీ. అధ్వపరిశ్రాంతుఁ డగువింతవానికి, నన్నం బిడినఫల మట్టి దిట్టి
దనఁ బెద్ద యగ్నిసమారాధనమునకుఁ, బౌరుషశ్రేష్ఠత భవ్యదాన
ములకుఁ దత్తద్వస్తువులమహామహిమలు, మౌనంబునకుఁ బరిజ్ఞానశక్తి
యతులతపంబున కధికభోగము లహింసకు రూపబలచిత్రైశ్వర్యసిద్ధి

ఆ. బ్రహ్మచర్యమునకుఁ బరమాయు వుపవాస,ములకుఁ జిత్తశుద్ధి ఫలజలంబు
లాహరించి యునికి కాధిరాజ్యము పత్త్రి,భక్షకు దివంబు ఫలము లధిప.

క. శ్రుతిపఠనమునకు నర్థ,ప్రతిబోధంబునకు వరుస ఫలములు సౌఖ్య
స్థితియును సుగతియు సత్య,వ్రతమునకు ఫలంబు ముక్తి వసుధాధీశా. 144

క. ద్రుమముల దళకుసుమఫలో,ద్గమముల క్రియఁ గర్మముల నొదవుఁ దత్ఫలముల్
దమతమతఱిఁ గర్తకు భో,గ్యము లై నియతిని శుభాశుభాకారములన్. 145

వ. అని చెప్పి. 146

చ. వినుము జరానుబంధమున వెండ్రుక లెండముఁ బండ్లు వీనులుం
గనుఁగవయుం జరం బొరయుఁ గాని యొకప్పుడుఁ దృష్ణ జీర్ణ గా
దనయముఁ జేర్చి ప్రాణముల నన్నక పో దది రోగ మల్పబు
ద్ధి నరులు ద్రోవ లే రది మ్రదిం జొరనీరు సుఖార్థు లై బుధుల్ 147

క. పాపంబుఁ బుణ్యమును దృ,ష్ణాపరులకు దుఃఖసౌఖ్యసంపాదు లగుం
భూపాల వితృష్ణులు ని,ర్లేపు లగుట వారిఁ బొంద లేవాఫలముల్. 148

వ. అని పల్కినం బాండునందను లందఱుం బ్రహర్షోత్కర్షంబు నొందిరి గంగా
నందనుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి యాయుర్థజాతంబు మునిప్రణీతం బయి
యధిగతం బై నది నీకు నుపదేశించితి నీ వింక నేమి విన వల తనవుడు నాభూ
వల్లభుండు నిజాశ్రయంబున కాస్పదం బయినపురుషునెడ భక్తజనంబు చరితం
బెట్టిది గావలయు నని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 149

భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కాశ్రయం బెప్పుడు నపరిత్యాజ్యం బని చెప్పుట.

క. విను కాశీశ్వరుదేశం,బున నొక లుబ్ధకుఁడు వేఁట వోయినచోటన్

ఘనతరవిషదిగ్ధశరం,బున నేసిన మృగము దప్పి । భూజముఁ దాఁకెన్. 150

క. పూవుల, గాయలఁ బెఱిఁగిన,యావృక్షము శుష్క మయ్యె । నవ్విషమున ధా
త్రీవర తదీయకోటర, మావాసము గాఁగ నొకమహాశుక ముండున్. 151

క. అది తరువు విడిచి పోవక, హృదయంబున భక్తిపేర్మి । నెండను గాలిన్
బెదరక ధృతిమై నయ్యెడఁ, గదలక యుండె ననుజీవిగౌరవ మెసఁగన్. 152

ఉ. దానియుదాత్తవృత్తము శతక్రతుఁ డాత్మ నెఱింగి వచ్చి బెం
డైనది యిమ్మహీజము మహాతరువుల్ ఫలవృద్ధి నొంది యి
క్కాన ననేకముల్ గలుఁగగా నిటు లేటికి నిందు నిల్వ నో
మానితకీరమా యనియె । మానుషభంగికరూప మొప్పఁగన్. 153

వ. అనిన విని యాశుకంబు. 154

చ. అనయముఁ బండు చుండునెడ । నాశ్రయ మొప్పిన నిల్చి యెండి పో
యినతఱిఁ బాసి పోక తగ । వెట్లు కృతఘ్నత గాదె యివ్విధం
బనిమిషనాథ యన్న నతఁ । డచ్చెరు వంది పురాకృతోపసం
జనితవిశేష మీఖగము । జానుగ నన్ను నెఱింగె దీనికిన్. 155

వ. మే లొనర్చెదం గాక. 156

క. అని తలఁచి నీదుపలుకులు, విని మెచ్చితి వరము గోరు । విహగోత్తమ నీ
వనిన శుకంబు మహీజం,బునకుం బేరెలమి వేఁడె । భూపవరేణ్యా. 157

ఆ. అమరవల్లభుండు । నమృతసేచనమున, భూజమునకుఁ దొంటిపొల్పుకంటె
మిగుల నెలమి సేసె । మేలియాశ్రితులిట్లు, మనుతు రధిపుఁ గురుకుమారవర్య.

విభులకుం బాటింపవలయువారిని భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట.

వ. అనిన నతం డెవ్వరిఁ బాటించుట విభులకు వలయు నని యడిగిన నాభూపతికి
భీష్ముం డి ట్లనియె. 159

సీ. జననాథ విను తపస్స్వాధ్యాయముఖకర్మ,కరణత నుభయలోకముల వశగ
తములఁ జేయఁగఁ జాలు ధాత్రీసురులు మన్న,నకుఁ బాత్రములు పతి । నాతికెట్లు
రాజునకును నట్లు బ్రాహ్మణుం డొడయుండు, బ్రాహ్మణుం డనుమాట పావనంబు
హర్షించి శుభముల । నలిగి యాపదల నిం,ద్రునకైనఁ జేయు విప్రుండు నృపతి

ఆ. గొడుకుఁబోలె నరయు గురుఁబోలెఁ గొలువంగ, నగ్నిఁబోలె నిష్ఠ । నర్చితుఁడుగఁ
జేయ వలయు విప్రుఁ । జెప్పెద వేదసం,వాద మేకబుద్ధి । నాదరింపు. 160

వ. వేదంబులు తమలోనఁ గోష్ఠి సేయునమయంబున. 161

సీ. బ్రాహ్మణజాతికిఁ । బరిభవం బొనరింప, మున్ను చేసినపుణ్యములు నశించు
జపహోమముఖకర్మసంచయంబున కధి,కతరంబు విప్రముఖమున నిడుట
భూసురార్చన మొకమాసంబు సల్పినఁ, బాపంబు లెల్లను । బాసి పోవు

1. క. చ. జ. భూసురారాధనమున నొక్కమాసంబు పాపంబు.

నగ్రవర్ణులఁ గాంచి । యాదరింపక యుండు,కంటెను గీడొంకు । గలుగ దరయ
తే. నని క్రమంబున ఋగ్వేద । మును యజుస్సు,సామము నథర్వణమ్మును । సారభూత
భవ్యసంభాషణము సేత । దివ్యమునుల, వలన వింటిని కౌరవ । కులపవిత్ర.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బరమమైనధర్మంబు సెప్పుట.

సీ. అని చెప్పి భీష్ముఁ డా । త్మమ్మనుజేంద్రుతోఁ బర,మశ్రేష్ఠ మైనధ । ర్మంబుఁ దెలియ
వినుమని పల్కి య । ట్లను మద్రనాథుండు, సత్యవతీపుత్ర । చరణములకు
నెఱిఁగి కేలు మొగిడ్చి । యెద్దాని నెఱుఁగుట, యెఱుకల కెల్లను । నెక్కుడని స
ద్భక్తికసమ్మతిఁ । బ్రార్థించి యడిగిన, నమ్మహాముని దయ । నతనిఁ జూచి
ఆ. విష్ణు నెఱుఁగు టధిక । విమలబోధము యజ్ఞ,మూర్తి యజ్ఞక । ర్తృమూర్తియజ్ఞ
కలనమూర్తి యజ్ఞ । ఫలమూర్తి విష్ణుఁ డ,తండు కృష్ణుఁ డమల । తరచరిత్ర. 163
వ. అని పల్కి యమ్మహాత్ముండు వెండియు శల్యున కిట్లనుఁ గృష్ణుండు వినుచుండఁ గొందఱు బ్రాహ్మణు లతని నుపలక్షించి నాతో నిబ్బాలుండు యాదవుండైన వసుదేవునకుఁ గంసానుజ యైనదేవకియందు జన్మించినవాఁ డితని నీవు క్రతుపురుషుం డని కొనియాడుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన నన్నారాయణుండు నగుచు నన్నుఁ గన్గొని వీరలప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు దగ నిత్తుగాక యనిన నద్దేవునకుం బ్రణమిల్లి యే నిట్లంటి. 164
ఆ. వేదమయుఁడు వేద । వేద్యుండు వేదార్థ,విత్తమప్రియుండు । విష్ణుఁ డీతఁ
డిట్టిఁ డగుట యాత్మ । నెఱుఁగుట యుత్తమ,బ్రాహ్మణత్వసిద్ధి । భవ్యులార. 165
వ. అనిన విని వారలు తద్భావనం గృతకృత్యులైరని చెప్పిన మద్రవిభుండు మానసంబు మాలిన్యరహితంబును బ్రసాదసహితంబును నయి చరితార్థుం డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీకు నీయర్థంబు విజ్ఞాతం బగుట యెఱుంగుదు నైనను బ్రజ్ఞావిశుద్ధికరణం బాచరించితి నని చెప్పుటయు నతం డత్యంతసంతుష్టాంతరంగుండయి గరుత్మంతుండు మహానుభావుం డని విందు నవ్విహగవిభునివృత్తాంతంబు తెఱం గెఱుంగ విన వలతు వివరింపవే యనుటయు నతం డచ్యుతు నాలోకించి యాసుపర్ణుండు నీవ కా విని యుండుదుం జెప్పెద ననవుడు నప్పుండరీకాక్షుండు వికచవదనుండై యట్లు చేయు మిక్కురుపతికోర్కి దీర్చుట కర్తవ్యంబని పల్కిన నాదేవవ్రతుండు భూవల్లభున కిట్లనియె. 166

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గరుత్మంతుని చరిత్రంబు సెప్పుట.

సీ. కశ్యపుభార్యలు । కద్రువ వినత నాఁ, గల రాతపస్వి వా । రలకు వరము
కరుణ నిచ్చెద నన్నఁ । గద్రువ వేవుర, వినత యిద్దఱ వేఁడి । కొనిరి సుతుల
మునియు నట్లగుఁగాక । యనియెఁ బదంపడి, యండముల్ వేయును । నండయుగము
వరుసన యాకద్రు । వకు వినతకుఁ బుట్టె, నవి కుండముల నిడి । యరసి యుండి
తే. రహిసహస్ర మేనూఱేండ్ల । నంత నుదయ,మయ్యె నవ్వేయిగ్రుడ్డుల । నధికబలముఁ

తేజమునఁగల్గి యాసర్పరాజి యొప్పు, చుండె నారెండు విరియక యుండె మఱియు.

క. తనసవతి యైనకద్రువఁ, గని వగపును మత్సరంబుఁ గదిరెడుమదితో
వినత గడుఁ బేరవడి, యనీతి నొకయండ మవియ నడిచె నరేంద్రా. 168

వ. అడిచిన నందు. 169

క. పులు గొక్కఁడు పూర్వాంగము, గలిగి జనించుటయు వానిఁ గని యాసతి క
న్నుల నస్రుజలంబులు పె, ల్లొలుకఁగ శోకమున మునుఁగుకనుల్లముతోడన్. 170

వ. నిర్వ్యాజపడి యుండ నయ్యండజంబు. 171

చ. ఇరువుర మేము పుట్టుదు మకహీనపుమేనులతో మహాబల
స్ఫురణ వెలుంగ నప్పనుపుఁ బొందఁగనీ కవియించి తిట్లు మ
త్సరమునఁ జాపలంబునను దత్ఫల మందుము నీసపత్నికిన్
వరవుడ వై చరింపు మని వారని నెవ్వగ శాప మిచ్చినన్. 172

క. వెలువెలఁబాఱుచు వడఁకుచు, నలుకుచుఁ దనమోముఁ జూచుకనయ్యంగన న
ప్పులుఁగు కృపఁ జూచి తల్లీ, వలవ దడల నిది విధాతృవశ మ్మని వచ్చెన్. 173

వ. అని వెండియు. 174

శా. ఏనూతేండ్లకుఁ బుట్టు నాయనుజుఁ డిం కీయున్నయండంబు నె
ట్లైనన్ ధైర్యము గల్గి కావుము ప్రయత్నాసక్తివై వాఁడు ద
ర్పానూనుండు బలాభిరాముఁడు [1]మదీయస్ఫూర్తిమన్మూర్తి నీ
కానందంబుగ నీఁగు దాస్యము త్రిలోకైశ్వర్యసంపాది యై. 175

వ. అనియె నిట్లు ప్రథమపుత్త్రుండు వికలాంగుం డగుటకును శాపప్రాప్తికిని బరమ నిర్వేదనంబు నొంది వినతయు నవ్విహంగంబు నిర్దేశించినకాలంబు ప్రతీక్షించి యయ్యండంబు రక్షించుకొని యుండం దత్సమయసమాగమంబున. 176

చ. ఘనతరకంధరుండు దృఢకాయుఁడు దీప్తముఖుండు రక్తలో
చనుఁడు మహోత్తమాంగకుఁడు చారుసునంగత వక్షసారమం
డనుఁడు పరిస్ఫురద్ద్యుతివిడంబితబాలదివాకరుండు లో
కనయనపర్వనిర్వహణకారి సుపర్ణుఁడు పుట్టె భూవరా. 177

క. ఆసమయంబున నరుణో, ద్భాసితగాత్రుండు దొలుతపుట్టి యరుణుఁ డు
ల్లాసి యగుచు రవిపరిచ, ర్యాసుఖ మెదఁ గోరి చనియె నంబరవీథిన్. 178

మ. జననిం బాసి జనించునప్డ తన యిచ్ఛం బక్షినాథుండునుం
జని పద్మోద్భవకల్పితంబు లగుభోజ్యంబుల్ శరీరంబు వ
ర్ధన మొందింపఁగ సిద్ధసాధ్యగణముల్ దన్ ముద్దు సేయంగఁ
దనలోలత్వమునం జరించుఁ బరితుష్టస్వాంతుఁ డై యెల్లెడన్. 179

1. చ. మహీ ◆ యస్ఫూర్తిమన్మూర్తి.

వ. అక్కాలంబున వినోదంబునకై యరిగి యొక్కయెడ. 180

సీ. చంచులఁ జిగురాకుఁ § జించియాడుచు నలి, నెలుగించు గండుఁగోయిలల సొంపు
నలరుఁ దేనియఁ గ్రోలి § యనుపోలంబుల, గూరియు తేఁటులనును § గన్గొంతయుం బుఁ
దనివంద్ల రస మాని § తమలోనఁ జెలఁగుచుఁ, బలికెడు రాచిల్క § పదువు రంగుఁ
గొలఁకుల కొలఁకులఁ § గూడి క్రీడించుచుం, డెడు సంచ తండంబు § నడ బెడంగుఁ
తే. దరఁగఁ దేలుచుఁ బూఁదీవ § దగిలి యాడుచు, వచ్చుచిఱుగాలి సోఁకును § మెచ్చి మెచ్చి
తగిలికొని చూడుచును వినతయును § గద్రువయును నున్నటి చేరువ § వనమునందు.

వ. మెలఁగుచుండి రట్టియెడ. 182

చ. కరువునఁ బోసిరో విధుని § కాంతి సుధాబ్ధితరంగఁ దెచ్చి గం
డరు వొనరించిరో హరుజటాకలికిం దొడనైన యేటిపె
న్నురువునఁ జేసిరో యన మనోజ్ఞసితచ్ఛవి నుల్లసిల్లుసుం
దరతురగోత్తమంబు దవ్వుదవ్వులఁ గాంచిరి చారులోచనల్. 183

వ. నిజేచ్ఛమై వచ్చిన యుచ్చైశ్శ్రవంబు నిట్లాలోకించి. 184

క. వినత హయ మింత యొప్పునె, యనూనధవళప్రభాఢ్య § మై యని పలుకన్
విని కద్రువ యపరాంగంబున నీలిమ దోఁచె ననియె § భూపవరేణ్యా. 185

చ. అనవుడు నమ్మృగాక్షి యిట్లు § లాడితి నవ్వుల కాడితో నిజం
బనకున్ నీదుచూపునకుఁ § బోలినభంగియొ చెప్పుమన్న న
వ్వనిత దరస్మితస్ఫురిత § వక్త్రముతో నిది యేటిమాట న
ల్లనియెడ గాన రాదె తెమలం బలుకం బని యేమి నావుడున్. 186

వ. వినత దెలియం జూచి. 187

ఉ. కాదని పూని పల్కుటయుఁ § గద్రువ పన్నిద మేమి దీనికి
న్వాదిది యేల రిత్త యనినన్ విని యాసతి నిక్కమేని నీ
వేది పణంబుగాఁ దలఁచి § యేర్పడఁ జెప్పితి దాని కేను సం
వాదము సేయుదాన గరువంబుగ నొక్కటి నిశ్చయింపుమా. 188

వ. అనిన విని కద్రువ వినతవదనంబునఁ జూడ్కి నిలిపి. 189

తే. నీవు గెల్చిన దాస్యంబు § నీకు నేను, జేయఁగలదాన నేను గెల్చినను నీవు
నాకుఁ జేయంగఁ గలదాన § నీకడింది, పన్నిదము నఱ మని తెగఁ బాఱి పలికె.

క. ఆపోలఁతి యిట్లు వల్కిన, శాపము ప్రేరేప నరుణజననికి నుత్సా
హోపేత మయ్యెఁ జిత్తం, బాపన్నిదమునకు నేమి § యనఁ గల దధిపా. 191

వ. ఇట్లు వినతయుం దెంపు సేసి యత్తెఱంగున కియ్యకొనియె నయ్యిరువురుఁ బంచ
మహాభూతంబులు సాక్షులుగాఁ బల్కి పన్నిదంబు నఱచిరి కద్రువ పతిపరిచర్య
కుం గాలం బయ్యె మఱి వచ్చి యశ్వంబు నాలోకింత మని నెపం బిడి యప్పటి
కిం జూపు దప్పించి యవ్విధంబున మగిడి యరుగుదెంచిరి తదనంతరంబ. 192

సీ. కుటిలంపుఁదలఁపునఁ § గొడుకుల రావించి, కద్రువ యిట్లను § గన్నునీరు
దొరఁగంగ వారల§తో నబ్ధిపొంతకు, వినతయు నేనును § వేడ్క నరిగి
యచ్చెల్వుఁ గను § నభిరామ మగునొక్క, యశ్వంబుఁ గాంచితి§మవ్వధూటి
కేవలధవళంబు § నా విని యొడ్డార, మునకు నే నదె నల్ల§దనము గంటి
తే. వెనుకదెస నన్ను వా దయ్యెఁ § గనలి పన్ని,దంబు సఱచితి మోడిన§దాస్యవృత్తి
వచ్చు సవతికి నే నెట్లు § వరవుడంబు, సేయఁ దగుఁ దోఁక నల్లగాఁ§జేయరయ్య.
చ. అనవుడు వాసుకిప్రభృతు § లక్కట ధర్మువు గాదు నీవు సూ
చిన తెరు వట్టిగెల్పు శుభ§సిద్ధి యొనర్చునె యట్లుఁ గాక య
వ్వనితయుఁ దల్లి గాదె [1]గరు§వంపుఁదనంబునఁ జూడ మాకు ని
ట్లనఁ దగునమ్మ యెట్లయిన § నర్యాను బాపము సేయ వచ్చునే. 194
క. ఈవిధ మెమ్మెయి నైనం, గావింపఁగ వలయు ననుట § గల్గినఁ బరదే
శావాసుల మగుదుము మము, నీ వింకం దగదు తల్లి § నిర్బంధింపన్. 195
క. అని రట్టొడఁ గొందఱు, జననిఁ దొఱఁగి యెక్కడేనిఁ § జని రా భంగిం
జనినతనూజులఁ [2]బేర్కొని, నెనరు విడిచి యానెలంత § నిష్ఠురమతి యై. 196

కద్రువ దనకొడుకులకు జనమేజయునివలన నాశంబు గల్గునట్లు శపించుట.

చ. అమృతకరాన్వయంబున మ§హాముని వేడ్క నరుండు పాండుభూ
రమణుని దేవి గొంతియుద§రంబునఁ బుట్టి ధనంజయాదినా
మముల వెలుంగుఁ దత్సుతుని§మన్మఁడు సంభృతధర్ముఁ డైన పే
ర్మి మెఱయ నేల యేలు జన§మేజయనామ్ముఁ [3]డరాత్యజయ్యుఁ డై. 197
ఉ. ఆతఁడు సర్పయాగ మను§నధ్వరముం గుపితాత్ముఁ డై పితృ
ప్రీతిగఁ జేయఁ దద్దహన§భీకరభూరిశిఖాప్రవేశనం
జాతదురంతతాపమునఁ § జావఁగలా రని శాప మిచ్చెఁ ద
త్పాతకవృత్తికిన్ వెఱచి § తక్కటినాగము లాభుజంగితోన్. 198
తే. నల్లగాఁ జేయువార మే § మెల్లభంగి, నాతురంగమపతివాల § మని రయమునఁ
బోయి వాలధిరోమముల్ § పొదివి నీల,రోమసంచయ మైరి కు§రుచిలీల 199
క. కద్రువ గన్గొని సంతో,షద్రుతమతి యగుచుఁ బిలిచి § సవతికిఁ జూపెన్
భద్రాశ్వక యవ్వినతయుఁ, దద్రోహం బెఱుఁగ లేమి§దైన్యము నొందెన్. 200
క. నగుచుం గద్రువ వరవుడ, వగుము విచారంబు విడిచి § యనుడు వినత య
ట్లగుఁగా కని లజ్జయుఁ బెను,వగయుఁ దొలఁగఁద్రోచి చే§సెవరవుడము దగన్.
వ. ఇట్లు కపటజయంబునఁ గద్రువ సత్యవినయాదిగుణవతి యయినవినతం దనకు

1. అ. 'గరువంపుఁదలంపున'. 2. గ. 'నెల్లన్, విని పేర్కొని'. 3. వ్రాఁత ప్రతులందు 'అరాత్యజేయుఁ డై' అని యున్నది. 'క్షయ్యజయ్యౌ శక్యార్థే' అనుసూత్రముంబట్టి యజేయశబ్దమునకు శక్యార్థము లేకుండియుఁ బ్రాఁతకవిప్రయోగముల శక్యార్థము గానిపించుచున్నది.

దాసిం జేసికొని పరిహీనంబు లయినపరిచారికాకృత్యంబుల నిత్యంబు నలంచు
చుండెం బదంపడి యప్పరమసాధ్వి దనయగ్రతనయుం డాదేశించిన తెఱం
గూహించి రెండవయండంబున జనియించినతనూజుం దలంచుచు నాసపాటు
గదిరినహృదయంబుతో దాస్యం బనాలస్యంబున నడపు చుండ. 202

ఉ. యౌవనదర్ప మంది జవ ॥ మంతకునంతకు నగ్గలింప నై
లావధికంబు గాఁగ నుపలాలన సేయఁగఁ బక్షసంభవుం
డావిహగోత్తముండు హృదయంబున గర్వ మెలర్ప నుద్ధతుం
డై విహరింపఁ జూచి యొకయప్పుడు నారదుఁ డల్లఁ జేరినన్. 203

వ. అతఁడు భక్తిం బ్రణమిల్లి నిల్చిన నప్పటిపుంగవునకు నమ్మునిపుంగవుం డిట్లనియె.

తే. దాసి వై సవతాలికిఁ ॥ దల్లి పనులు, సేసి నలఁగంగ నద్దెసఁ ॥ జింత వంత
లేక నీ విట్లు దిరుగుట ॥ లెస్స యగునె, యమ్బుజోజ్జ్వలతేజ కశ్యపతనూజ.

చ. అనుడు విహంగనాథుఁడు మదంబకు దాస్యము రాకకుం గతం
బనఘవిచార యెద్ది తెలియఁగ వినిపింపవె యన్నఁ జెప్పె న
మ్మునివరుఁ డున్నరూపు హయమునుం గను టాదిగఁ గల్గు కశ్యపాం
గనలచరిత్ర మాతని కఖండపరిస్ఫుటభాషణంబులన్. 206

ఉ. చెప్పినఁ గోపముం బగపుఁ ॥ జిత్తమునం గదురంగ మేలుమే
లప్పు హితంబు సేసెఁ దెలియఁగ మను చున్నది పెంపుతోడ నం
చప్పుడ వాయువేగమున ॥ నయ్యెడకుం జని మాట యెద్దియుం
జెప్పక తల్లికిం బ్రణతి ॥ సేసె విషాదభరార్తమూర్తి యై. 207

వ. కద్రువపాలికిం బోయి. 208

చ. పరమవినీతి మై నెఱఁగి ॥ బాంధవ మారఁగ నల్లని ట్లనుం
గరుడుఁడు [1]దారితారి వగఁ ॥ గందుచు నీచెలియల్ చరించుని
[2]వ్వరవుడవుంజరిత్రమున ॥ వచ్చునె నీ కొకపేర్మి యూసతిం
గరుణ యెలర్పఁగా విడువ ॥ గౌరవసంపదఁ జేయు నెంతయున్. 209

ఉ. నీకును నేను బుత్త్రుఁడన ॥ నెమ్మిఁ దగం ననుఁ జూచి యైనఁ ద
ల్లీ కృప సేఁత పెద్దయును ॥ లెస్స యధర్మము ధర్మ మన్వగల్
నా కవి యేల దాస్యకృతి ॥ నాజనయిత్రికి నివ్విధంబున
న్రాకయు దైవకృత్యమ మనంబునఁ బొంగుదు విద్దు గల్గినన్. 210

వ. అనిన విని మొగంబు ముఱకటించుకొనుచుఁ గద్రువ గరుత్మంతున కిట్లనియె. 211

మ. బలవంతుండవు నేర్పుచందములఁ జెప్పం జాలి యీరీత్రిప
ల్కు లఁ దేర్పం బని లేదు తల్లికి మదిం ॥ గూర్తేని వే పోయి లో
కులు నిన్నుం బ్రణుతింపఁ దెమ్మమృతముం ॥ ఘోరంపుదాస్యంబు నేఁ

1. గ. దానచేరి. 2. 'వరువుడ' మనియే వ్రా. ప్ర.

దోలఁగఁ బెట్టెద మీ కనంత మగుసంతోషంబు సంధిల్లఁగన్. 212

చ. అన విని దాని కియ్యకొని యప్డు సుపర్ణుఁడు పోయి కశ్యపుం
గని తనభాషణంబులును గద్రువపల్కులుఁ జెప్పి తెచ్చువాఁ
డ నమృత మెట్లు నే నని యొడంబడి వచ్చితి నన్న నాతఁ డ
త్తనయునిఁ జూచి యుల్లము ముదంబును నచ్చెరువాటు నొందఁగన్. 213

క. అమృతంబు దుర్లభం బయ్యమరుల కేనియు నతి ప్రయత్నంబున గు
ప్తము సేసి యుండు వాసవుఁ, డమలచరిత నీకు [1]నగునె యట్టిది దేరన్. 214

వ. వినుము. 215

చ. ఉదకము రక్షకం బగుచు నుండఁగ నుజ్జ్వలవహ్ని యందునుం
బొదువఁ గృపాణశక్తిముఖభూరితరాయుధహస్తులై బలో
న్మదులు మహోగ్రకోపులు ఘనస్థిరకాయు లనేక రాక్షసు
ల్పొదిగొని కావ నిప్పవలనన్ నమృతంబు సురక్షితస్థితిన్. 216

క. ఉండు నని విని విహంగప్రభుం డల్లన నగుచు నీవు పుత్త్రస్నేహో
ద్ధ్యాంత వయి పలికె దే బలియుండ నుపాయజ్ఞుఁడను మహోజ్జ్వలతేజా. 217

మ. అనుమానం బది యేల తెత్తు నమృతం బన్నం గడుం బొంగి యా
తనిఁ దాఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి కశ్యపుఁడు పుత్త్రా నిశ్చయం బట్లయే
ని నిభంబుం గమఠంబునుం గలవు వారిం జెన్న లా వెక్కు నా
ఘనజంతుద్వితయంబు నీకు నెరగాఁ గల్పించితిం బోవనా. 218

వ. అనుటయు సంతోషించి గరుత్మంతుం డాగజకచ్ఛపంబు లెచ్చట నుండు నెబ్భం
గివి యని యడిగిన నమ్మునీంద్రుం డవ్విహగేంద్రున కి ట్లనియె. 219

కశ్యపుఁడు గరుడునకు గజకచ్ఛపంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

సీ. ప్రాక్పయోనిధిపొంతఁ బర్వతం బొక్కటి, ఘనశృంగకలితాగ్రకాశ మగుచు
సురగనామంబున నొప్పు నచ్చేరువ, వసియించు నొకమహావారణంబు
దానితటంబునఁ దామరకొల నబ్ధి, ననుకరించుచు మధురాచ్ఛవారి
సంపద సొంపారు సముదలీలల నగ్రజం బానగంబుపై సంచరింప

తే. మిణ్ణుఁ బల్లంబు గట్టుచుమెట్టు నొక్క, మట్టమై యది [2]నునుపారుచుహితమైన
యక్కొలను నీరు ద్రావఁగానసుదినంబు, నరుగు నయ్యిభవల్లభుఁడనఘచరిత.

ఉ. అం దొకకచ్ఛపప్రవరుఁ డత్యధికం బగుకాయముఁ బలం
బుం దనరఁ వసించు జలముం గొనువాంఛ గజంబు పోయినం
జెందఁగ నీక సంగరముఁ జేయుఁ బెనంగుచు నీరు ద్రావు గా
రుం దెగి యుండు నిట్లు పగ రోష మెలర్పఁగ నాఁడునాఁటికిన్. 221

క. విను మధుకైటభు లనియెడు,దనుజేంద్రులు కచ్ఛపంబు దంతియు నై పు

1. చ. నెట్లు అది దేవచ్చుక. 2. క. చ. జ. మనుపారి.

ట్టినవాఁడ దమ్మెఱుంగమిఁ, బెనఁగుదు రొండొరులతోడ భీకరభంగిన్. 222

క. ఒంటిమెయి నుండఁగా ము,క్కంటికి నాకచ్ఛపంబు గౌరుఁ బట్టం
గంట యరిది యొక్కొకటన, రెంటిం బొదువంగ వలయు రే వెర వారన్ 223

వ. అనుడు వైనతేయుండు. 224

ఆ. ఒకటి గొలనిలోన నుండు నొక్కటి గొండ,మీఁద సంచరించు మీరు రెంటి
నడఁగ నొక్కమాట యడరి పట్టుట కృత్య,మనియొదవు-వశంబె యట్లచేయ

వ. అనిన నది యట్టిద యుపాయంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని యమ్మునివరుండు.

చ. కరిపతి నీరు ద్రావుటకుఁగాఁ జనుదెంచినఁ గూర్మరాజు సం
గర మొనరించుచుండి తమకంబున నీళ్లులఁ బాసి వీఁకమై
దరి నడరంగఁ బట్టునది తత్సమయంబున రెంటిఁ గూడ నీ
వెరవున యీఁది చిత్తమున వేగిరపా టెటు లేక పొంచుమీ. 227

వ. అని యుపదేశించిన వీడ్కొనుటను వినతుం డయినతన్ను నత్యాదరంబునం గనుంగొని యత్తపోధనసత్తముండు నీవు గజకచ్ఛపంబుల నాహారంబుగాఁ గొనిన నీకుం ద్రిదశాహారంబు దేర దొరకొనుటకు సందేహంబు లే దనుపల్కు వల్కి పరమాశీర్వాదంబు లిచ్చిన. 228

మ. విని యుత్సాహము కందళింపఁగ వియద్వీథీగతుం డై విమా
నని కాయంబులు దూలఁ బక్షతివితానస్ఫారదీప్తివ్రజం
బిసరశ్మిప్రకరంబుఁ గీడ్పఱుపఁ బక్షీంద్రుండు చంచద్గతిం
జని యొందా నురగాభిధాన మగునాగశైలంబు పెందిప్పకున్. 229

క. చని యల్పశరీరుం డై, తను నెఱుఁగక యుండ మెలఁగి దానోగ్రగజేం
ద్రునిఁ గాచి నీరి కది వో,యినయప్పుడు వెనుకఁ జనియె నెలమి దలిర్పన్. 230

ఉ. దంతి సనంగ భూరిమదధారలగాలి యెఱింగి కూర్మ మ
త్యంతసముద్ధతిం గొలని కడ్డపడన్ వెస వచ్చె వచ్చినన్
దంతియు నీరువట్టున నుదగ్రపుఁగోపము సందడింప దు
ర్దాంతసముద్యమం బెసఁగ దానిపయిం గవిసెన్ మహోగ్రమై. 231

చ. కవిసి ఖరంబు లైన[1] మునికాళ్లను వ్రేయఁగ సాము నీరిలో
ను వెడల కుండి కూర్మ మతనుస్థిరతీవ్రనఖంబులం బదా
గ్రవిదళనంబు సేయఁగఁ గరంబున మోఁదఁగ వారణంబు దం
తవిహతి నొంపఁ గచ్ఛపము దారుణ మయ్యె రణంబు భూవరా. 232

ఉ. ఇమ్మెయిఁ బోరిపోరి మది నేపును గోపము నగ్గలింపఁ గూ
ర్మమ్ము గడంగి నీ ర్వెడలి మత్తకరిన్ వడి నాక్రమింపఁగా
గ్రమ్మన రెంటినిం బొదివి కచ్ఛపమున్ వలకాల వామపా

1. క. చ. జ. మునుఁగాళ్లు.

దమ్మున వారణంబును ముర్మమ్ముదనఁ బట్టి తగిల్చి గోళ్లలన్. 233

వ. ఇట్లు వినతపట్టి పట్టిన నవి దమయంగంబులు వ్రేలం బడ నడిచిపడుటయు నతండు. 234

మ. పెలుచం గోళుల నొత్తి యగ్గజముఁ దార్బేలున్ వసం బేది మూ
ర్ఛల నొందం బెన నొత్తి మేఘయుగళీసక్రోల్లసద్దైరికా
చలవైహాయసకేలియో యన నభస్సంచారి యై యుబ్బున
గ్గలికం దవ్వుగఁ బాఱి యొక్కఘనవృక్షం బయ్యెడం దోఁచినన్. 235

అ. దానిమీఁద నుండి । వాని రెంటిని భుజిం,పంగ మదిఁ దలంచి । పంచయోజ
నములు నిడువు గల్గురమణీయశాఖపై, గరుడుఁ డెలమి నెఱఁగెఁ గురువరేణ్య.

క. ఎఱఁగినయప్పుడ వ్రేఁగున, విఱుగుటయును శాఖ చూచి । విహగేంద్రుఁడు గ్రొం
దఱు మునుల నందుఁ గన్గొని, వెఱపున నాత్మీయచిత్తవృత్తి గలంగన్. 237

తే. అవనిఁ బడనీక శాఖఁ జంచువునఁ బట్టి
పట్టి వారలసుస్థితుల్ । పల్లటిలక
యుండ వెరవున ధరియించి । యొయ్య నెగయఁ
జూచి యవ్వాలఖిల్యులు । చోద్య మంది. 238

వ. వైనతేయుం డగుట మనంబుల ననుసంధించి కరుణించి. 239

క. ఈతఁడు దక్కఁగ నొరులకు, నీతెఱఁగుబలంబు వెరవు । నేల కలుగు నం
చాతరుశాఖ విడిచి చని, రాతని దీవించి యోగ్య । మయ్యెడు నెడకున్. 240

వ. చనినం గరుత్మంతుండు సంతోషించెఁ దదనంతరంబ. 241

ఆ. విపులశాఖ నిచట । విడిచిన నిచ్చటి,జంతుకులము లెల్లఁ । జచ్చు నింక
నేమి సేయువాఁడ । నే నను నెవ్వగ, వుట్టె నవ్విహంగపుంగవునకు. 242

వ. అట్టియెడ. 243

తే. నిందితాచారయుతము పుళిందదేశ,మంబుధిప్రాంత మీశాఖ । యందు విడువు
మమరవరులపం పిది విహగాధినాథ,యను నెలుంగు నభంబునం దావహిల్లె. 244

క. విని సత్వరముగ నట గొని, చని యద్దేశమునఁ గల్గుజనములు మృతిఁ బొం
ద నతం డాచక్కటి నా,ఘనశాఖయు నెమ్మనంబు కలఁకయు విడిచెన్. 245

వ. విడిచి భరితలీలంబుగా నొక్కశైలంబువిశాలతటంబునకుం బోయి. 246

క. కరికచ్ఛపములపెన్నె,త్తురుఁ గండలుఁ గ్రొవ్వు మెదడుఁ । దుష్టిగఁ బక్షీ
శ్వరుఁ డాని యధికబలబం,ధురుఁ డై యమృతమున కేఁగెఁ దుర్దాంతగతిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున. 248

క. చని దానిచుట్టు మండెడు,ననలంబును జూచి తన్మహాత్తరజిహ్వాల్
దనికిన నెఱకలు గముకునొ, యనుతలఁపున బ్రహ్మఁ గాన । నరిగె రయమునన్.

వ. అరిగి తచ్చరణంబులకుం బ్రణతుండై కేలు మొగిచి. 250

చ. వినతకు దాస్యమొందె నొకవెంటఁ దదీయనిరాసహేతువై
యనఘవిచార నాకు నమృతాహరణంబు విధేయ మయ్యె న
ప్పనిమెయి నగ్నిచేత నగుఁబాటగు నన్నొఱతో భవద్దయా
వననిధి నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నార్తశరణ్య కావవే. 251

వ. అనుటయు. 252

చ. అతనికి వత్సలుం డగుట నంబుజగర్భుఁడు వెన్న పైపయిన్
వితతము గాఁగ జిహ్వలకు వ్రేఁగగునట్లుగఁ జాల వైచినం
బతగవరేణ్య మక్కఁబడుఁ బావకుఁ డయ్యెడఁ జొచ్చి నీదువాం
ఛితము ఫలింప సత్వరతఁ జేకొను మయ్యమృతంబు నావుడున్. 253

ఆ. ఆత్మఁ బొంగి మ్రొక్కి యతఁ డాలమందలు, పరవు లైనయెడల కరిగి యరిగి
కొండయంతవెన్న గూర్చి వేగమ కొని,పోయి యమ్మహాగ్నిఁ బొదియ వైచి.

గరుడుఁ డింద్రుని జయించి యమృతంబు దెచ్చి కద్రువకుఁ జూపుట.

శా. నీరుం బాయఁగ జల్లి రాక్షసులయున్మేషంబు మర్దించి హ్యా
త్సారోదారుఁ డయోమయం బయినయంత్రజాలంబు వే వ్రచ్చిదు
ర్వారస్వైరవిహార మొప్ప నమృతగ్రాహం బొడంగూడుడుం
దారావీథిఁ జనం దొడంగె ఖగుడన్ దర్పం బెలర్పన్ వడిన్. 255

వ. అంతయు నెఱింగి, 256

మ. అమరేంద్రుండు సముద్ధతిన్ వెడలి దేవానీకముల్ దోడ్పడన్
సమరక్రీడకుఁ జొచ్చి పక్షిపతిచే సైన్యంబు లెల్లన్ విధూ
తము లైనం గనుఁగ్రేవఁ గెం పెసఁగ రౌద్రం బైనచిత్తంబుతో
డ మహోదగ్రతఁ బొల్చువజ్రము నవష్టంభోగ్రుఁడై వైచినన్. 257

క. అది యొకఁడుఁ జేయఁ జాలక, విదళితశైల మగుతనదువిలసన మచటం
గుదియుట దనకుం దెలిసిన, మద మఱి గిరిభేదికడకు మగుడం జనియెన్. 258

క. చేయునది లేక నిర్జర,నాయకుఁడును వెఱఁగుపాటునను మ్రాన్పడుచుం
బోయెం గ్రమ్మఱి ధరణీ,నాయక నిజపట్టణంబునకు దీనగతిన్. 259

చ. అజునియనుగ్రహంబున విహంగమవల్లభుఁ డట్లు సాల న
క్కజ మగుశౌర్యసంపద ప్రకాశతఁ బొందఁగఁ గేలి సల్పి యిం
ద్రజయమహోత్సవంబునను దాత్తయశఃపరిపూరితంబు లై
త్రిజగములున్ వెలుంగ నలిఁ దెచ్చె సుధారసపూర్ణభాండమున్. 260

తే. తెచ్చి డించి కద్రువ ప్రీతిఁ దేలఁ జూపి
తల్లిచెఱ వాసికొని పొంగి చెల్లునాఁగ
ఢమున మగుడ నయ్యమృతభాండంబు దాన

పుచ్చికొని యెడ గలుగంగఁ బోయి నిలిచి. 261

వ. తన్ను వెఱఁగుపడి చూచుచున్నకద్రువ నుద్దేశించి. 262

శా. జననీ నీ వమృతంబు దె మ్మనినయా సత్యోక్తి వాటించి యేఁ
జని నానావిధకర్మకర్మఠుఁడనై సాధించి వే తెచ్చితిన్
విను నానీయొడఁబాటు సెల్లె జనులన్ వినిపించితిం దెల్లగా
వినతం దాస్యము వాపెదన్ మనమునన్ విభ్రాంతి లేకుండుమీ. 263

మ. అని ధర్మస్థితితోన మాటవెరవే పారం దగం బల్కి నే
ర్పునఁ గన్ లోకము మెచ్చఁ గద్రువకుఁ బెంపుం గీర్తియున్ మాయ సొం
పునఁ దల్లిం దనుఁగంటి కన్ని యమృతంబుం గ్రమ్మఱన్ గ్రక్కున
న్గొని పక్షీంద్రుఁడు వోయి యింద్రుఁ దెలమిం గూరంగ నిచ్చెం దగన్. 264

వ. ఇవ్విధంబున నౌచిత్యంబు సంస్తుత్యంబుగా నమృతం బమృతాశనపతికి నొసంగి యెసకం బెసంగు తేజంబున విరాజితుం డయి యావృత్రవైరిని సూరెల నున్నసురలను మునులను గలయం గనుంగొని. 265

చ. కొడుకులఁ బంచి తెల్పెనఁగు గుఱ్ఱమువాలమునందు నల్ల గా
లైమ్ముక్రియఁ దీర్చి వన్నిదము గెల్చినకద్రువ నేను మాటపై
నోడిచితిఁ దల్లి దాసి యగు టోర్వక తండ్రియనుజ్ఞ మీ కెదు
ర్పడినదురుద్ధతిన్ మఱచి బాంధవసత్కృతి నాదరింపుఁడీ 266

వ. అని వెండియు. 267

క. వినుఁ డెట్టులు పాపము సేసినకద్రువసుతులఁ బొదివి చెండుదు మత్తుం
డనితాంతోగ్రవిహారంబునఁ దండ్రియు మీరు ధర్మమును సాక్షులుగన్. 268

వ. అని పలికిన నతని నందఱు నభినందించి రమ్మునులు సురలునుం బురందరునితోడ నితనికి నొక్కవరం బొసంగ వలదే యనిన నతండు దలంచికొని దరహాసితంబుతో వారల నాలోకించి మనవరంబునకు నాసపడియెడుకొలందివాఁడు గాఁ డితండు సాక్షాద్విష్ణుండు కృష్ణుం డన శౌరుఁ డనుయాదవధాత్రీశునకుఁ బాత్రుండై లోకహితార్థంబుగాఁ జరియింపగలవాఁ డీమూర్తియు- విసువండు వివిధవర్తనంబుల వినోదించుచుండు ననియెఁ దదనంతరంబ సముచితప్రకారంబున నాజంభారిని వారలను దా నామంత్రితులం జేసి. 269

సీ. అజుఁ డుపలాలింప నద్దేవుకావించు,వరభోజనంబులఁ బెరిఁగె నితఁడె
ఘనకాయజవసత్త్వ గజకచ్ఛపముల నొ,క్కత్తున లీలమై నెత్తె నితఁడె
విపులభూరుహశాఖ విఱిగిన మునిహితా,ర్థంబుగాఁ జంచునఁ దాల్చె నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరుని నిర్జించి యు,ద్దీప్తుఁడై యమృతంబు దెచ్చె నితఁడె

తే. తల్లిదాస్యంబుఁ దనబాన దప్ప కుండఁ, బాపి యాసుధ మరల నప్పాకశాస
నునకు దయ నిచ్చె నితఁడె యనుచు సిద్ధ,సాధ్యు లగ్గింప గరుడుఁడు సనియె మగిడి.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 271

క. మానవలోకకలితబహు,లానందకరంబు నిష్కళంకావ్యయసుఖసో
పానము నగు సౌవర్ణా,ఖ్యానము విని పుణ్యతముఁడవైతి నరేంద్రా. 272

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు సంతసించి విప్రునకద్దియేనియు నిచ్చువాఁడుగా నొ
డంబడి యీనివాఁ డేమిగతిం బోవం గలవాఁ డని యడుగుటయు నతం డత
నితో నొక నిదర్శనంబున నది యెఱింగించెద వినుమని యిట్లనియె. 273

సీ. ఒక్క సృగాలంబు నొక వానరంబును, బ్రీతిమైఁ గూడి వర్తించుచుండఁ
దొలుపుట్టువున మానవులును నెచ్చెలులునై, యుండుట గూర్చినొండొంటికొక్క
యెడ నొకనాఁ డవ్వనచరుఁ డాక్రోశతి, గటకటా నీ కిట్లు గడునుహేయ
మైన పీనుఁగునంజు డాహార మైనట్టి,భవము వాటిల్లుటే పాపముననొ

తే. యనిన జాతిస్మరణవంత మగుటఁ జేసి, యది విషాదముఁ బొంది ధర్మరామరునకు
నీ నొడంబడ్డ ధన మీవ కాన యిట్టి, నీచతరజాతియందు జన్మింపవలసె 274

వ. అని తెలిపె నట్లగుటం జేసి యాస గొల్పి విప్రున కియ్యకున్కి యొప్పదని
చెప్పిన నప్పాండవాగ్రజుం డహీనగుణవర్ణనీయుం డయి నహీనవర్ణునకు మంత్ర
తంత్రాదు లుపదేశించుట ధర్మవిరుద్ధం బయి యుండునో కో యని యడిగిన
నయ్యనిమిషనదీనందనుం డీప్రశ్నంబున కుత్తరం బగునది యొక యితిహాసంబు
గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 275

— • • బ్రాహ్మణుఁడు హీనవర్ణునకు వైదికమంత్రంబు లుపదేశింపఁ గూడ దనుట. • • —

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకద్విజులు తప, మాచరింపంగ నయ్యాశ్రమమున
కొక్కశూద్రుండు ధర్మోపేతుఁ డేతెంచి, యమ్మునులకు గురుఁ డగుమునీంద్రుఁ
గని కృప నుపదేశ మొనరింపవే తపో,వృత్తికై నాకని వేఁడుటయును
జనదు వైదికము శూద్రున కుపదేశింప, నీవు శుశ్రూషమై నిలువు మనియె

తే నతఁడు వాఁడు శుశ్రూషకుఁడై వసించె
గుడిసె యొకదెసఁ గావించికొని ముదమున
నతిథిసురపితృపూజ లత్యధికభక్తి
తోడఁ జేయుచు నొక్కింత గీడు లేక. 276

క. నియతియు వినయముఁ జూచిన; దయ పుట్టెడునట్లు గాఁగ ధర్మనిరూఢ
క్రియ నొనరింపఁగ మునిపతి,ప్రియమునఁ గనుఁగొనుటకై యరిగె నచ్చటికిన్.

ఆ. అరిగి యతని చేయుకర్మయనుష్ఠానంబు,లోనఁ గానివాని మానఁ జెప్పి
యనఘ యిట్లు సేయు మని యుపదేశించెఁ, గరుణ పేర్మిఁ బుణ్యకర్మగతులు.

క. ఆతఁడు దానికి నతిసం,ప్రీతాత్ముం డగుచు నడపి పిదపం గాలం
బై తెగి యొకనృపునకు సం, జాతుం డయ్యెను సమస్తసద్గుణములతోన్. 279

క. ముదిపతియుం జడతోడన, తనువు విడిచి యరిగి యతనితండ్రికడన్ వి
ప్రనయుం బుట్టి వేదాద్యనుపమవిద్యలకు నెల్ల నావాసంబై. 280

చ. కొడుకు యకుమారకుండు పట్టము గట్టి పురోహితత్వమున్
దడసినవిభూతితో నెగడె విప్రునిపుత్త్రున కవ్విభుండు న
న్నొడసని మోహముతోఁ జతని నోరలు వాఱఁగఁ జూచు నాతఁ డె
య్యెడ నిట గతి మొక్కొ నన్నెనకు నంచు మదిం దలపోయు భూవరా. 281

వ. ఒక్కనాఁ డవసరంబుగాంచి యప్పురోహితుం డాభూవరునితో దేవా నన్నుం గని నప్పుడు నన్నును నావలన నేమికీడు గలదది యెఱింగింపవే యిదియ నాకు వరంబు సేసిన నజ్జనపతి దనకు జాతిస్మరత్వంబు గలుగుటం జేసి పూర్వజన్మంబు దెలిపి యక్కాలంబునం దనయనుష్ఠానంబున నేమేని విహితంబు లుపదేశించుట దేటపడం బలికి శూద్రవిషయోపదేశంబునం బరమగతి దప్పి యిప్పాట రాజసేవాత్మకం బైనపౌరోహిత్యంబు నడపుటకై నీకుం బుట్టవలసె నేను బుట్టు వెఱింగి పుట్టినవాఁడ నగుటం (జేసి యెఱింగి) నన్నును నన్నునకుఁ గతం బింతియ కాని నీవొండు కల్మషంబు గలవాఁడవే మహాధర్మపరుండవు గురుండ వాదుష్కర్మంబునకుం బ్రాయశ్చిత్తంబు సేసికొమ్మని యనేకగోవులం గనకరాసులను నొసంగిన నాభూసురోత్తముండు పురాతన జననకృతంబగు సుకృతంబునం జిత్తంబు నిర్మలం బై యుండు కతంబున నారాజు సెప్పినంత వట్టునుం గలవోలెఁ దనకుఁ దోఁచినం దోషితుం డై దానంబులం దీర్థస్నానంబుల మఱియు జపహోమాదిపుణ్యవిధానంబులం బాపంబులు వాపికొని యాపుట్టువు నీఁగికొని సంయమితంతానజాతుం డై యొప్పటియాశ్రమంబునం దపం బాచరించి మహాపదంబు నొందెఁ గావున బ్రాహ్మణ క్షత్త్రియ వైశ్యులకుం దక్కఁ దక్కటివారికి నుపదేశించి బ్రాహ్మణుండు కల్మషభాజనం బగు బ్రాహ్మణాదులకుం బరితాపపూర్వకంబుగా నుపదేశింప వలయు నని చెప్పిన నప్పుడమిఱేఁడు లక్ష్మి యెట్టి జనంబుల యందు వసించు నని యడిగిన నాదేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె. 282

—•• లక్ష్మీ నివాసస్థానములు ••—

క. నారాయణాంకతలమున, శ్రీ రాజిల్లంగఁ జూచి చిత్తం బతివి
స్మేరం బై రుక్మిణి విస్తారరుచిరనయన యగుచు సంభావనతోన్. 283

వ. నీ వెట్టిపురుషులయందు నెబ్బంగి భామలపాల వసియింతు వనిన నాదేవి మకరధ్వజమాతకుం జెప్పిన వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద దాన నీ యడిగిన యది దేటపడు నాకర్ణింపుము. 284

సీ. నిత్యసత్యులు శౌచనిరతులు గురుభక్తు, లప్రమత్తులు దక్షు లమలమతులు
సత్కర్మపరులు విజ్ఞానముఁ దపము దానము బ్రహ్మచర్యంబు శమముఁ గల్గు
వారలు ప్రీతి నావసియించునిక్కలు క్రూరు నాస్తికుఁ గృతఘ్నునిఁ గుబుద్ధి

వర్జింతు నెంగిలి వర్జించి [1]యిలువడి, ఘటశుద్ధి గలిగినకాంతలందు
తే. నిల్లు వల్లభప్రతికూల నిష్ఠురాత్మ, నన్యమందిరగామిని నధికనిద్ర
యైనమానినిఁ దొలఁగుదు నబ్జనీత, శాకతరుషండపుష్పవాటముల నిలుతు. 285
వ. అని చెప్పెఁ దత్ప్రకారంబులు బుద్ధిగతంబులు సేసికొమ్మనినం గురుపతి పురుషుల పురంధ్రులసంగతియందు సంస్పర్శసుఖంబు నతిశయం బెవ్వరికిం గలుగు ననియడిగిన వియత్తటినీతనూజుం డివ్విషయంబున నొక్క యితిహాసంబు గలదు వినుమని యిట్లనియె. 286

—•• భంగాస్వనుఁ డనురాజు స్త్రీయై కుమారులం గాంచినప్రకారము ••—

సీ. అనఘ భంగాస్వనుం డనురాజు పుత్త్రార్థి యై వహ్నిక్రియ బహుముఖంబు
సేసి పుత్త్రుల నవిశేషుల నూర్వురఁ, గని సంతసంబునఁ గ్రాలుచుండ
నాతఁడు వేఁటకై యరిగినచో వజ్రి, దిగ్భ్రాంతి పుట్టించి తేరకాఁడు
ననునట్లు సేయ నర్జనపతి యెక్కిన, తురగంబుతో నొంటి నూరకైన
ఆ. కాన కేఁగి తృష్ణ గదిరిన నలుగడ, నరసి యొక్కపద్మసరసి గాంచి
వెన్నుమునుఁగ హయము నన్నీరఁ దిగిచి తాఁ, దనివుసొంపు మిగుల మునిఁగి లేచి.
క. భూనాథుఁడు తృష్ణ సెడం, బానక్రియ యాచరించి భామిని యై తన్
దాన కనుంగొని విస్మయ, మూనెడుమదితోడ నరసియొడ్డున నెడలెన్. 288
సీ. వెడలి చింతించి యీయొడలితో నేభంగిఁ, దురగంబు నెక్కుదుఁ బురజనంబు
లేను బోయినఁ జూచి యేమని తలఁతురో, పొలఁతు లేమనువారొ పుత్త్రు లేమి
గాఁగ నూహింతురో కానన యుండంగ, వచ్చునే పోవంగ వలయు నెట్లు
నని విచారించి పోయిన నెల్లవారును, నాశ్చర్య మందుచు నంతనంతఁ
ఆ. గనుఁగొనంగ మంత్రిగణము రావించి దిగ్భ్రాంతిఁ దాను బోయి [2]పద్మసరసి
యుండు మునిఁగి వనితయగుట యెఱింగించి, రాజ్యమునఁ దనూజరాజి నిలిపి.
ఉ. కానకు నేఁగి తాపసులఁ గాంచి తపం బొనరింప నం దొకం
డానలినాక్షిఁ బొంది ప్రియుఁడై నడచెం గ్రమవృత్తి నందనుల్
దానికిఁ బుట్టి రిద్ధబలదర్పులు నూర్వురు వారిఁ గొంచు న
మ్మానిని పూర్వపుత్త్రశతసమాజముపాలికిఁ బోయి నెమ్మితోన్. 290
వ. తనకు నొక్కతాపసుండు ప్రియుం డగుటయు వానివలన నత్తనయశతంబు జనియించుటయు నెఱింగించి. 291
క. మగతనమునాఁడు మీరు, న్మగువతనమునఁబడు వీరు నాకుం దనయుం
బగుటను దోడంబుట్టువు, లగుదురు ధర పంచి కుడుపుఁ డందఱు ననుచున్. 292
క. భ్రాతృస్నేహము గల్గి య, రాతులు భయ మందఁగా ధరారాజ్యము సం
ప్రీతి ననుభవించిరి జను, లాతతహర్షమునఁ బొంద నందఱు నెమ్మిన్. 293

1. క. గ. చ. 'యిలువాడి' 2. గ. పద్మవనమునందు.

తే. కాని యని పాకశాసనుఁ డేను వీని, కహితముగఁ జేయ నిది హితకరమై ఘటించె
నధికపుత్త్రసమృద్ధి రాజ్యాభివృద్ధి, నిమ్మహీపతిసమ్మదం బినుమడించె. 294

వ. దీని విఘటింపం జేయుద నని భూసురాకారుండై వచ్చి పూర్వాలంగాంచి 295

క. ఆరాజకుమారులమతి, నీరసము జనించునట్టు లెక్కిడిజనకుం
డెక్కికినేనియుఁ బుట్టిన,వారిం దోఁబుట్టువులుగ [1]వల్వం జనునే. 296

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి వారలెఱుంగకుండ నపరకుమారుల
కడకు [2]నేఁగి యితకరిమాటలమొత్తంబుల వారలచిత్తంబులను గలంచె. 297

క. అనిమిషవరుఁ డివ్విధమున, జనియింపఁగఁ జేసెఁ బగ యసంగతులై వా
రును దెగి యొండొరువులతో, నని బెట్టుగఁ జేసి చచ్చి రందఱు నధిపా 298

ఉ. చచ్చిన నత్తపస్విసతి సన్నులు మోమును మోదికొంచుఁ బై
వెచ్చనికన్నునీ రడర వీడినవేనలితోడఁ బెల్చ వా
పుచ్చి తనూజులం బనుపఁ బొంది కనుంగొని పోయె విప్రుఁడై
యచ్చటికిన్ సురాధిపతి యాతనిఁ జూచి లతాంగి వెక్కుచున్. 299

ఆ. కరుణ మొగముసందుఁ గనుఁగొని తాను ము, న్నర్థి వేఁటవోవు టాదిగాఁగ
సకలసుతులు నాజిఁ జచ్చుట తుదియుగఁ, గలుగువర్తనంబు దెలియఁబలికె.

క. విని యతఁ డేనింద్రుఁడ నా, కనిష్టమగుక్రతువుఁ జేసి తది హేతువుగా
నినుఁ బఱచితి నిత్తెఱఁగున, ననుటయు సంభ్రమసమేతమైనభయమునన్. 301

క. ఇలఁ జాఁగి మ్రొక్కియటు తన,యులకై సమ్యాకథబుద్ధి నొనరించితిఁ ద
ప్పులఘుదయఁ జూడు నీ కేఁ, జలమునకుం బాత్రమే విశాలయశోర్థి. 302

వ. అని రామయై యున్న రాజన్యుండు దైన్యంబు దోఁపం బలికిన బలసూదనుండు
ప్రసన్నుండై. 303

—•• ఇంద్రుఁడు భంగాస్వనునకుఁ గోరినవరంబు లిచ్చి యనుగ్రహించుట. ••—

సీ. ఇచ్చెదఁ గొందఱ నెత్తఱిఁ గాంచిన,తనయుల నొసఁగుదు ననిన నతఁడు
కాంతనై యుండి యేఁ గనినవారల నిమ్ము, దేవ నావుతుఁ దొల్లి నీవుగన్న
ప్రజల నేలడుగవు నిజము సెప్పుము నాకు, ననియెఁ బురందరుం డవ్విభుండు
వెడసిగ్గుపాటుతోఁ బడఁతుల కర్మిలి, బిడ్డలదెసఁ గడుఁ బెద్ద యనిన

ఆ. సత్యవాది వైతి సకలతనూజులు, బ్రదికి నెగడువారు భామినీత్వ
దైన్య ముడిపి పురుషతయు నిత్తు నీ కని, పాకశాసనుండు పల్కె నధిప. 304

క. విని యజ్జగతీనాథుఁడు, తనయుల నందఱను నీదయఁ బడసితి నే
వనిత నయి యిట్ల యుండెద, ననఘా యివ్వరము నొసఁగు మని పల్కుటయున్

వ. విస్మితుండై యింద్రుండు దీనికిం గతం బేమి యని యడిగిన నాభంగాస్వనుం
డి ట్లనియె. 306

1. చ. జ. వాల్వం. 2. జ. నేఁడి మతకరిమాటల. చ, వచ్చి యాతక్కరిమాటల.

క. సురతంబునఁ గడు నెక్కుడు, పురుషులకంటెను సుఖంబు ǂ పొలఁతులకు సురే
శ్వర యట్లగుటను నాకీ,వెరవున రమియించి నిలువ ǂ వేడుక గలిగెన్. 307

ఆ. అనిన నట్టులేని ǂ నేఁ గాక యిమ్మెయి, విపులసౌఖ్య మొంది ǂ విహరణంబు
సలిపి నిల్తు మనుచు ǂ శక్రుండు సనియె భం,గాస్వనుండుఁ బ్రీతి ǂ నట్లయుండె.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు పాండవాగ్రజా దీన నీయడిగినయర్థంబు దెలిసికొమ్మనిన నమ్మనుజపతి బహువిధము లగుధర్మంబులు భవత్ప్రసాదంబున వినుచున్నవాఁడ నివి యెల్లను జన్మమరణాదిదుఃఖంబులం బాపం జాలునే యనేకజననీజనకులకుం బుట్టుచు సంసారచక్రంబునం దిరుగం జాల గర్భవాసం బన నరకం బన భేదంబు గలదె సచరాచరం బైనయిజ్జగం బస్థిరం బట్లుం గాక దీని విషాన్నంబుచందంబుగాఁ గనియెద భవమోక్షణం బగువైష్ణవధర్మం బుపదేశింపవే యిది యీ యుగంబునం దిరోహితం బగుట కృష్ణద్వైపాయనుండు సెప్పె మీ యనుగ్రహంబున నెఱింగెద భవదీయచరణంబులు శరణంబుగాఁ బ్రసన్నుండ నైతి నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండు పగతురం దెగటార్చి పేర్చి పూజ్యం బగు సామ్రాజ్యంబు గైకొని తదీయంబు లగుసుఖంబు లనుభవించుచుండుట కీడుగాఁజూడఁ గురుకులచూడామణి యగునీకుం జనుఁ గాక యావనస్థ లగురాజ్యపదస్థులతలంపులచొప్పె యిది మిథిలాపతి యగుజనకుండుం బోలెం బలికెద వని యుపలాలించి యమ్మహీపాలున కిట్లనియె. 309

క. పురుషాతిగ యై తోఁచుచు, నిరూపణము సేయ మూఁది ǂ నిర్దేశింపఁగ
వెరవుపడక శాశ్వతసుఖ,భరితత నిర్వాణ మనఁగ ǂ బఱుఁ బ్రకృతి నృపా. 310

క. ప్రకృతులు పెక్కన్నింటికి, [1]నకృత యనం జనినయదియ ǂ యాద్య మహీపా
లక పురుషరూపిణియు నై, వికృతిం బొరయదు వివేక ǂ విజ్ఞాత యగున్. 311

క. విను సంసారపథమునకు, ననురూపతఁ దోఁచు చుండ ǂ నన్యప్రకృతుల్
దనతోఁపు భవనిరాసం,బునకుం గారణము కామ ǂ మునఁ బిహిత మగున్. 312

క. కావునఁ గామక్రోధము, లావిర్భూతములు గాని ǂ యట్లుగఁ దత్స
త్త్వావేశంబున [2]నూన్పుము, భావం బివ్విధము విష్ణు ǂ పరత కుమారా. 313

క. నృప వైష్ణవధర్మము నీ, కుపదేశించితిఁ బ్రసాద ǂ యుతుఁడ వగుచు సా
రవుఁదెరు వగునిది గనికొని, యపగతసంసారభయుఁడ ǂ వై నడపు తగఁగ. 314

వ. అనిన విని సంప్రీతుండై ధర్మజుండు భీష్మనితోఁ దత్త్వంబులు నధ్యాత్మంబులు నధిభూతంబులు నధిదైవంబులు ననుసర్వంబునకుం గర్తయు భర్తయు హర్తయు నగుచు సకలభూతంబులుం దన్నుపజీవింపం బెంపారువాని నెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి నమ్మహాత్ముండి ట్లనియె. 315

---

1. గ. నకృతతే యనఁ జనిన ; ఆ. నకృతి యనం జలన. 2. గ. మూన్పుము ; జ. మునుపుము. అ. దనుపుము ౕ. క. సనాతనుండును.

క. సనకుండు సనందనుండును, సనత్కుమారుండు సనత్సుజాతుండు నలువుర్
తనయులు బ్రహ్మకుఁ బంచమునుఁ, గను పశుపతుఁడును వసిష్ఠుఁడును శంకరుఁడున్. 316

ఆ. అనఘ విను మరీచి - యనఁగ భృగుం డన
నంగిరసుఁ డనఁగ నస్సంతరంబ
యత్రి యనఁ బులస్త్యుఁ - డన బులహుం డనఁ
గ్రతు వనంగఁ బుట్టె - సుతచయంబు. 317

వ. అసనత్సుజాతుం డంగుష్ఠప్రమాణమూర్తియుం బ్రజ్వలదనలస్ఫూర్తియు నయి లోకంబుల నెందునుం జరియించుచు నొక్కనాఁడు మేరుశిఖరంబున నారదుండు సన్నిహితుం డగుటయుఁ దదీయసల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించు చున్న యెడ నిట్లుపోలె నడిగిన నారదునకు నమ్మహాయోగీశ్వరుండు సెప్పినవాక్యంబు లితిహాసరూపంబునం జెల్లునవి యుపన్యసించెద భవత్ప్రశ్నంబునకుత్తరం బగు నాకర్ణింపుము.

—•• సనత్సుజాతుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము. ••—

క. దశకల్పసహస్రంబులు, నిశ యింతియ దివస మిది సునిద్రారతికిన్
విశదప్రబోధమునకు, నశగతకాలములు విష్ణునకు విమలమతీ. 319

క. అవ్యక్తం బనఁగాఁ దన,దివ్యాత్మన కలిగి యుండు - ధీసారనిధీ
భవ్యాత్మ లభేదస్థితి, నవ్యాహతదృష్టిఁ గాంతు - రయ్యమళమ్మున్. 320

వ. అప్పరమేశ్వరుండు. 321

క. రే నిద్రించుఁ బ్రభాతం, బైనన్ మేల్కని సృజించు - నంబువులఁ దగం
దా నం దిడుఁ దనవీర్యము, దాన మహాండ మగు హేమకాంతిస్ఫురితం బై. 322

వ. తదనంతరంబ. 323

తే. బ్రహ్మఁ గల్పించి దానికిఁ - బతిఁగఁ జేయ
నమ్మహాత్ముఁ డహంకార - మావహించి
మనసుఁ బదియింద్రియములు బుద్ధిని ఘటించి
చదలు మొద లగుభూతపంచకముఁ జేయు. 324

వ. అయ్యాకాశపవనాగ్నిజలభూము లగుభూతంబు లేనింటికి గుణంబులుగా శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లావహించుం గ్రమంబున దేవమునిదానవగంధర్వకిన్నర నరాదిజంతుజాలంబులం గల్పించు నన్నియు నహంకారవ్యాప్తంబులయి యవ్యక్తసాగరంబున మగ్నోన్మగ్నంబు లగుచుండు 325

క. విభుఁ డావిష్ణుం డేత,త్ప్రభవస్థితివిలయముల కుశభము నశుభంబుం
బ్రభుడై తెగఁ గాంచి నడపి, విభవోజ్జ్వలకేలి సల్పు - వినుము మహాత్మా. 326

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము, లింద్రియంబు లహంకార - మిద్ధతేజ
మనము బుద్ధి యవ్యక్తంబుసమహితవేద, వేద్యతత్త్వంబు లీచతుర్వింశతియును.

వ. అధ్యాత్మాదులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 328

సీ. శ్రోత్రమధ్యాత్మంబు నూవె శబ్దం బధి,భూతంబు[1]దిక్కులు పురుషముఖ్య
యధిదైవముల్ చర్మ మధ్యాత్మ మండలి,[2]సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు [3]విద్యుత్తు నే,త్రంబు దా నధ్యాత్మ కంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁడధిదైవతము జిహ్వ,యధ్యాత్మకము రసమారయంగ
తే. దానియధిభూత [4]మప్పతిదధిదైవ,తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబుదలఁప గంధ
మనఘ యధిభూత మగుఁ దదీయాధిదైవ,తంబు[5]మారుతమంత్ర విశదవ్యాజ్ఞనమ్ము.

వ. ఇది బుద్ధీంద్రియప్రపంచంబు. 330

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు, కర్మేంద్రియము లివి నిర్మలాత్మ
యధ్యాత్మములు వాని కగు నధిభూతముల్, గంతవ్యమును విసర్గంబు నోలి
నానందమును విను మనఘకర్తవ్యవ, క్తవ్యంబు లన నధిదైవతములు
వాసుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు, మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి
తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమానమంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవములు వేధ యమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయవిధంబు. 331

క. ఇవి యెల్ల విష్ణునం దుద్భవము లయముఁ బొందుచుండు బహువీచిక ల
ర్ణవమునఁ బొడమి యడఁగుమాడ్కి విశేషము గల్గదలనిర్కి విభుఁ డగుటన్.

క. విను మవ్యక్తం బనఁగాఁ, జను మూలప్రకృతి పురుషచైతన్యము నె
క్కొనినం జేతన యగుచు భు,వనతంత్రం బెల్ల నడపువైభవ మెసఁగన్. 333

ఆ. [6]అట్లు లోకకర్త యగునంబుజాక్షుండు, పుట్టుఁగిట్టు భావభవహరుండు
హరునియనుమతమున నఖిలాబ్జజాండంబు, లట్లు వుట్టఁ జేసియడఁచుచుండు.

వ. ఇట్లు సెప్పి సనత్సుజాతుండు నారదుం జరితార్థుం జేసె నని చెప్పి భీష్ముండు
భీమాగ్రజునితో నెండియు. 335

ఉ. ఇంతకు మూల మై యిరువదే నగుతత్త్వ మనంగ వేదవే
ధాంతపురాణవేద్యుఁ డగునప్పురుషుండు వెలుంగు వాఁడ కా
లాంతకుఁ డైన యచ్యుతుఁ డనంతుఁడు యోగిజనాంతరంగవి
శ్రాంతుఁడు విష్ణుఁ డద్వయుఁ డసంగుఁడు కౌరవవంశదీపకా. 336

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సరిత్పుత్రునితో నియతు లయి యగ్నులు దమ
యంద సమాహితంబులు సేసికొని మహాత్ములు నిజాత్మల నప్పరమాత్ము నెట్టి
వానింగా భావింతు రెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి భీష్ముం డిట్లనియె. 337

క. అమృతోత్పత్తిసమయమున, నమరులకును దానవులకునసి వాటిలె నం

1. చ. వాయువు; జ. దివియును, 2. క. స్పర్శన మధిభూత. 3. అ. మరుత్తు. 4. క. ముతుపతి; ఆ. ముదకము. 5. అ. మేదిని యంద్రు. 6. ఈపద్యము వ్రాతప్రతులలో లేదు.

దమరులు దప్పిం జేడ్పడి, కమలభవుని నాశ్రయింపఁగా నియతిమెయిన్. 338

వ. అతండు నారాయణు నాత్మయందు నిలిపి. 339

తే. భక్తవత్సల పరమాత్మ పద్మనేత్ర, సర్వభూతమహేశ ఋక్సామయజురు
పాస్య సాధుసంరక్షణపరవిహార, సురలు రిపులచే నలఁగిరి శరణ మగుము. 340

వ. అని సంస్తుతిపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించె నట్టియెడ. 341

క. జలదస్వనసన్నిభమై, యెలుఁ గొక్కటి సదలఁ జెలఁగె నే నిదె మిమ్ముల్
గెలిపింపఁగ వచ్చితి నను, విలసద్వర్ణములు గాఢవిశదంబులుఁ గాన్. 342

వ. తదనంతరంబ యకుంఠితవిక్రముం డగు వైకుంఠుండు. 343

క. గరుడారోహణలీలా, సరభసుఁడై చక్రగదలు శార్ఙ్గముఁ జంచ
త్కరముల వెలుంగ నడరి యసురగణములఁ ద్రుంచె సురలు చోద్యం బందన్.

వ. ఇట్లు నిర్జించి తత్క్షణంబ యతం డంతర్ధానంబు నొందిన సంతసంబును నచ్చెరువును బెనంగొను డెందంబులతో బృందారకబృందంబు లిమ్మహాత్ముం డెవ్వం డేమి భంగివాఁ డెఱింగింపవే యని యడిగిన నజుం డితండు విష్ణుండు వైకుంఠాభిధానం బగుమూర్తివిశేషంబున విహరించె విష్ణునివిధం బిట్టి దని యెఱుంగను నెఱింగింపను శక్యం బగునే యయిన నొక్క తెఱంగునం దెలిపెడునట్టియితిహాసంబు గలదు వినుం డని పలికి వినిపించె ధర్మనందనా యానిర్మలవాక్యంబు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడు నాకర్ణింపుము. 345

గరుత్మంతుండు మునులకు విష్ణుదేవునిమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకమునీంద్రులు, సిద్ధులుఁ గూడి గోష్ఠీసుఖంబు
ననుభవింపఁగ లీల నచటికి వచ్చి సు, పర్ణుండు వారికిఁ బ్రణతుఁ డగుడు
వా రభినందించి గారవంబున సుఖా, సీనుఁ గావించి యర్చించి ప్రీతి
నతనితో సల్లాప మాచరించుచు నుండి, యొక్కటి యడిగెద ముజ్జ్వలాత్మ

తే. యనిన నాతండు ధన్యుండ నైతి మీర, లెద్ది యడిగెద రేను నాయెఱిఁగినంత
యతులమతులార చెప్పెద ననుడు వార, లెలమి నవ్విహగేంద్రున కిట్లనిరి.

క. ప్రియభక్తుండవు భక్త, ప్రియుఁడును విష్ణుండు నీవు ప్రియుఁడై భక్తుం
డయి వర్తింతౌ విభుకడ, దయఁ దెలియఁగఁ జెప్పవే యతని తెఱఁ గెల్లన్. 347

వ. అని యడిగిన నతండు వారల కి ట్లనియె. 348

క. స్థూలప్రకారమున నీ, త్రైలోక్యము గావఁ బూని దయ సిగురొత్తన్
లీలఁ బ్రవర్తింపఁగ మన, మాలోకింతు మది గనుట యన వచ్చునొకో. 349

ఉ. ఏనును మీరు నేల మఱి యెవ్వరు దక్షులు విష్ణుచందముం
బూని యెఱుంగ నవ్విభుఁడు భూరిదయారతి నాకు నేర్పడం
దాను మహాద్భుతంపుఁ జరితంబులు సూపుచు భాషణామృతం

బానఁగఁ జేసి నా చెవుల నవ్విధము దెలియంగఁ జెప్పెనన్. 350

సీ. అమరేంద్రు నిర్జించి యమృతంబు గొనిపోవు, నప్పుడు వీతెంచె నాకసమున
మెచ్చితి విహగేంద్ర యిచ్చెద వరము నీ, కనుమాట యది విని హర్ష మెసఁగ
నెవ్వరో యెఱుఁగ నిక్కన్నెఱఁగించి మఱి నర, యిమ్మంటి దానికి నెలమి నగుచుఁ
గాలంబుతోఁ గూడఁ గాగా నెఱిఁగెదవు వా, హనమవు గమ్ము నా కనుచుఁ బురుషుఁ
తే. డొక్కఁడు ప్రజ్వలత్తేజోమయుండు నోఁచి, జరయు మరణంబు లేక యసురలసురల
నోర్వఁ జాలినబలముతో నుల్లసిల్లు, మని వరం బిచ్చె నిచ్చిన నధికభక్తి. 351

వ. ఏను దండప్రణామం బాచరించి. 352

క. నీవాహన మయ్యెద రథ, మీ వెక్కఁ గేతుస్థ వహింతుఁ బెనుపు నా
కీవరము నిచ్చి మనుపుము, నావుడు నవుఁ గాక యని మహాప్రియ మెసఁగన్.

వ. పలికి యంతర్హితుం డయ్యె నంత సాతసంబు నచ్చెరువుఁ బెరయుమనంబుతో మదీయజనకునిపాలికిం జని యావృత్తాంతం బెఱింగించిన నతండు వికసిల్లుచు నా వదనంబు వీక్షించి ధన్యుండ వైతి వమ్మహాత్ముండు నారాయణుండు నీవలని యనుగ్రహంబున సల్లాపసౌఖ్యంబుఁ బ్రసాదించెఁ దపంబున నేకయోగసమాధి నవలంబించి యేను దన్నెఱుంగుటం గోరి యారాధించిన నాకు నీలశ్వేతపీతారుణపింగళంబును బహూదరపాదపాణిశిరోనేత్రంబును నైనదివ్యగాత్రంబు నూపసంగంబు గలయంతరంగంబున నన్నెఱుంగ వచ్చునే నిస్సంగుండ వై యెఱింగెదవు గాక యనియె నట్టియవ్విశ్వరూపునకు శాశ్వతపరిచర్య సేయం గలవాఁడ వగుటం గృతార్థతం బొందితి బదరికాశ్రమంబున కరిగి యచ్చట సకలలోకసేవ్యుం డగు నా భవ్యమూర్తి సేవింపు మని యానతిచ్చిన నయ్యెడకు ముదంబునం బొదలుచుం బోయి. 354

సీ. అచట నారాయణు నచ్యుతు హరిఁ బుండ, రీకాక్షు గోవిందు లోకజనకుఁ
గని భక్తిఁ బ్రణమిల్లి వినుతి సేయంగ బీ, తాంబరకలితు డై యష్టభుజము
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గధరంబును, నైనరూపము దాల్చి యవ్విభుండు
సిఱునవ్వుతోడ వచ్చితి మేలు సేసితి, రమ్మంచుఁ దా నుత్తరంబుఁ దూర్పు
తే. దెసకు నల్లన పోవఁ బెంపెసఁగఁ గడఁగి, పాఱవలయు నాకమ్మెయి బహుసహస్ర
యోజనంబులు నని వితతోజ్జ్వలాగ్ని, యద్భుతముగ ననింధన మై వెలుంగ.

వ. కని యప్పావకుం బావకద్యుతి యగునమ్మహాయోగి ప్రవేశించి యందు శివాసహితుం డై శివుండు తపంబు సేయఁ దదీయసంవిత్సౌఖ్యం బనుభవించి యయ్యనలంబు గడచి యరుగుచుండ నేనును బథిశ్రమాభిభూతుండ నగుచు వినువక వెనుకఁ బోవుచుండితి నిట్లు మఱియునుం బెద్దయు దవ్వు సని యద్దేవుండు భాస్కరకిరణంబులకుం బ్రవేశంబు లేనిమహాతమంబు సొచ్చె నచ్చటం జూడ్కి సెడి మూఢత్వంబు నొంది. 356

క. ఆదేవుఁ డుత్తమున నిడి, యాదిపురుష కరుణ నన్ను నరయు [1]యెచటికో
యేది గతియొ నాకనఁగా, నీదొర మ్మనుచుఁ దీవ్రవెలుఁగుం జూపెన్. 357

క. మది ఖేదము మై దప్పియు, గదిరిన నే శరణు వేఁడఁగాఁ దమ మెల్లం
బుదిచి వోవ లేక తక్కను, హృదయానందకర మైనదయొడ యై యుండెన్. 358

తే. పట్టపగలింటిసూర్యునిఁ బగిది సతంబు, దోఁచె సూర్యేందుతారకద్యుతుల కచటు
గోచరము గాదు దేవతాకోటి యూని, యైనజంతువులకు నగమ్యస్థలంబు. 359

క. దుందుభినిస్వనములు నా, నందనపుష్పమధురగీతనాదములుఁ జెవిం
బొందె మకరందబిందు,స్యందికమఁ సుభగనములు నచ్చటఁ దోఁచెన్. 360

క. సురలకు నిమ్మొఱఁ దేజ,స్స్ఫురణము లే దన్నయట్టిపొలుపున వెలుఁగన్
నరులం గొందఱఁ గాంచితిఁ, గరుణులమం గంటి నద్భుతతమాకృతులన్. 361

తే. వారు పూజ లొనర్పంగ గారవంపుఁ
జూచ్కి నద్దేవుఁ డందఱఁ జూచు చరిగె
మఱియు నట తప్పి దేశంబు మహితవహ్ని
మయతఁ జేసి భయంకర మయి వెలింగె. 362

వ. అచ్చట నే నతనిం గానక, 363

క. భ్రమ గొని యద్దేవునిఁ జి,త్తమునం దిడి శరణు శరణు దయఁ గావుము న
న్నమితైశ్వర్య యనుడు శ్రీ,తమధురలలితాక్షరముగఁ దా ని ట్లనియెన్. 364

క. నిను నే మఱతునె నీ దగు, జనకునిచే నన్ను విని సుసంగతమతి వై
చనుదెంచు టే నెఱుంగనె, వినతాసుత యిందు రమ్ము విడువుము భయమున్

వ. నన్నుం గానమికిం గలంక వలవదు. 366

క. మమకారాహంకారము,ల మతిం జొరనీక నిశ్చలం బగుచూడ్కిన్
[2]సమవేతరూప నన్నున్, శమభరితాత్మకులు గంద్రు సారవిచారా. 367

తే. నీవు నామీఁది వేడుక నెఱయ నిష్ఠ,తోడఁ దలఁచుట మామకస్థూలరూప
దర్శి వై యుండు దని నన్ను దయ దలిర్ప,గారవించిన ననలంబు క్రమమువాసె 368

వ. ఇవ్విధంబున సుఖం జేసి నను గొల్పించుకొని మఱియు దవ్వుగని యాకాశంబున కెగసిన నేనుం దోన తగిలి పోవ నంతర్ధానంబు సేసె నిట రమ్మను నెలుంగ యాధారంబుగా నాచక్కటికిం బోయి. 369

క. కమనీయహంసకులసం,గమశోభిత మైనయొక్క కమలాకరముం
బ్రమదమున దాన నవగా, హము సేయుచు నున్న తన్ను నచటం గంటిన్. 370

క. నాదిక్కు గనుంగొని తా, నాదరమునఁ బిల్చె నేను [3]నచటికిఁ జని యం
దాదేవునిఁ గానమికి వి,షాదం బందుమది తోడఁ జంచలదృష్టిన్. 371

చ. కలయఁగఁ జూడ నద్భుతము గాఁగ ననేకశతాగ్నిహోత్రముల్

1. గ. పెంచటికిం బోదు గతి యెద్ది యనఁగా. 2. జ. సము పేతరూపు. 3. చ. నరిగితిఁ జని.

వెలుఁగుట గాన వచ్చె బహువేదరవంబులు వింటిఁ దత్ప్రవ
ర్తిలఁ బొడగాన నట్టియెడ దారుణరూపసుపర్ణసంఘముల్
బలువిడి నాపయిం గవిసె భ్రాంతుఁడ నైతి భయంబు పెంపునన్. 372

ఆ. అట్లు భయముఁ బొంది యచ్యుత శివ సహ, స్రాక్ష వేదమయ యనాదినిధన
త్రిభువనైకనాథ త్రినయన గోవింద, పద్మనాభ హర కృపావిధేయ. 373

క. అని మఱియుఁ బెక్కుపేర్లను, వినుతించుచు శరణు వేఁడి వినతశిరస్కుం
డును ముకుళీకృతహస్తుం, డును నై యేనుండ దేవుఁడు ప్రసాదమునన్. 374

క. తనుఁ జూపి యోడ కోడకు, వినతాసుత యనియె నపుడు వినుఁ డే మొదలం
గనినబదరికాశ్రమ మ,య్యె నచటు విష్ణుని ప్రభావ మే మన వచ్చున్. 375

ఉ. అప్పర మేశ్వరుండు లలితాష్టభుజం బగురూపు దాల్చి తా
నెప్పటియట్ల నిల్చెఁ గని యేను మనంబున నద్భుతంబుతో
ముప్పిరి యైనకౌతుకము మోదము నెక్కొన నాకు సత్కృపం
జెప్పెడుఁగాక యెట్లు నని చేరితి నంజలి మాళిఁ జేర్చుచున్. 376

వ. చేరి వినయావనతుండ నయి దేవా యేను భవత్పాదభక్తుండనేని నీదయకు భాజనంబనేని నాకు వినం దగునేని దురధిగమసారం బైనభవదీయ ప్రకారం బిట్టి దని యెఱుంగునట్లుగాఁ జెప్పవే యనిన నాసర్వలోకశరణ్యుండు కారుణ్యామృతమయం బైనచూడ్కి నామీఁద నొలయ నిట్లనియె. 377

—•• విష్ణుదేవుఁడు గరుత్మంతున కుపదేశించిన యాత్మతత్త్వప్రకారము. ••—

సీ. అనిమిషగంధర్వదనుజు లాదిగ నెవ్వ,రును విను నాయున్నరూ పెఱుంగ
రఖిలభూతములు నాయం దుద్భవించు వ,ర్తించు లయించు వర్తింప నేను
వానివశంబున వసియింతు సర్వంబు,నందును నాతత్త్వ మధిగమింప
నగు నగ్ని యాత్మ సమాహితంబుగఁ జేయఁ, గా మవర్జిత మహంకారవిముఖ

తే. మజడ మపరిగ్రహం బహింసానుమోది, క్రోధరహితంబు నిర్మలబోధయుతము
నిత్యతృప్తంబు శాంతంబు సత్యభక్తి, యైనచిత్తంబు గలనియతాత్మకులకు. 378

వ. సాంఖ్యయోగయుక్తులు బహిర్దర్శను లై నిశ్చయరహితు లై రేని నస్మదీయతత్త్వంబు గాన నేర రది మోహపంకమగ్ను లగువారికి నుపవాసంబుల నియమంబుల వ్రతంబుల నెఱుంగ శక్యంబు గా దేకాంతికధ్యానపరుల కెఱుంగుట గలుగు రజస్తమోదూషితంబు గాక కేవలసత్త్వాధిష్ఠితం బయిన జ్ఞానంబున న న్నవలంబించునది సూక్ష్మసరణి వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామంబులం జతుర్విధంబుల విభక్తుండ నై ప్రాణులయం దాత్మబుద్ధ్యహంకారమనోరూపవ్యాపకత్వంబు నొంది యుండుదు నిట్టిది మదీయస్థూలప్రకారంబు కశ్యపనందనా నీవు మన్మనస్కుండవు మద్భక్తుండవు మత్పరాయణుండవు నై మత్స్వరూపవేది వగు మనియె నని చెప్పి సుపర్ణుండు. 379

క. పురుషవరులార యద్భుత,తర మగుహరిదివ్యచేష్టితము నాకుం ద
త్కరుణం దోఁచినయట్టిది, పరిపాటిని మీకుఁ దేటపఱచితి భక్తిన్. 380

వ. అనిన విని యమ్మునిసిద్ధజనంబులు పరమాదరంబున నప్పుడీ దేవు దీవించి యా
మంత్రణంబు సేసి హర్షోత్కర్షంబునం జిత్తంబులు జొత్తిల్లఁ దమలోన. 381

సీ. అక్కజం బగుమన్నయీకథ యితనిచే,విని కృతార్థుల మైతి మనిరి మఱియుఁ
బుణ్య మాఖ్యానంబు భూతిప్రదము భక్తి, వినినవిప్రుఁడు వేదవిద్యపెంపు
నృపుఁ డైశ్వర్యశూద్రులనుపమానజయధన,సౌఖ్యంబులను గంద్రు సర్వజనుల
కిహపరసిద్ధుల కిది సాధనం బగు, నని పల్కి యాత్మేచ్ఛఁ జనిరి దీని

తే. బ్రహ్మసురలకుఁ జెప్పినభంగి వసువు, లవనిసురు లయి వచ్చి మాయమ్మపాల
నున్నవారి కర్థిఁ జెప్పి రయ్యున్నరూపు,నీకుఁ జెప్పితిఁ గురుకులనృపవరేణ్య. 382

వ. అని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు నిట్లనుఁ బాండవాగ్రజా వైకుంఠసుపర్ణ
సంవాదం బగునీయాఖ్యానంబునకు నభిప్రాయం బాకర్ణింపుము. 383

తే. వివిధసంకల్పయజ్ఞముల్ విడిచి యాత్మ,యందు నిష్ఠమై నగ్ని సమాహితముగఁ
జేసి నిస్పృహుఁడై విష్ణుఁ జిత్తవృత్తిఁ, జేర్చువాఁ డవ్యయస్థితిఁ జేరనేర్చు.

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు విష్ణుస్వరూపజ్ఞానప్రకారం బితిహాసరూపంబున ధర్మజు
నకుం జెప్పె నని చెప్పిన నప్పురుషవరులయడుగుటలును జెప్పుటలును లోక
హితంబులై యింత యొప్పి యుండునే యటమీఁదిసంభాషణవిశేషంబులు
సెప్పు మని యడుగుటయు. 385

చ. మునిహృదయాబ్జశాంతిమధుమోదవినోదిమరాళ గాఢచ
క్రనిహతశూలనిర్మథితరాక్షసయూథ నితాంతభక్తిభా
వనరమణీయ [1]వేదపరివాదనిరర్గళసేవనీయ ని
త్యనిరుపమాననిర్మలనిరంజనఖేలన ధర్మపాలనా. 386

క. [2]సదయాపాంగా పరిణా,మదశాసంగమనిరాస మధురతమాంగా
మదశోకరహితచేత,స్సదనా సంజనితసముదసంహృతమదనా. 387

మాలిని. గరుడవృషపతాకా కల్పితాశేషలోకా
సురపరివృఢుపాస్యా శుద్ధసంవిద్వికాస్యా
పరమమహిమసీమా భవ్యకారుణ్యధామా
నిరతిశయగుణాళీ నిర్మలానందశాలీ. 388

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనికపర్వంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 389

1. గ. వేదపరిపాకనిరర్గళ-చ. దేవపరివారనిరర్గళ. 2. గ. సదయాపాంగపరీణామదశా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

మయవక్షస్థలగౌ
రీమయవామార్ధ బంధురీకృతసౌంద
ర్యామృతరస కీర్తనవి
ద్యామయ నిగమాంతవేద్య హరిహరనాథా 1

అష్టావక్రుం డనుమునికుమారుని చరిత్రము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నారాయణస్వరూప
నిరూపణ ప్రకారంబు విని యజాతశత్రుండు సంజాతప్రీతుండై పితామహుతోఁ
గన్యాదానంబునకు వరుం డెట్టివాఁడు గావలయు ననుటయు నక్కురువంశవరుం
డీవిషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు వినుమని యమ్మానవపతియాననం
బాలోకించి. 2

సీ. అనఘ యష్టావక్రుఁ డను బ్రహ్మచారిసత్తముఁడు వదాన్యుఁ డన్తాపసోత్త
మునికూఁతు సుప్రభ యనుకన్యఁ బెండ్లిగాఁ గోరి యాతని నడుగుటయు నతఁడు
నీవు యోగ్యుండవు నీ కిత్తు నాపుత్త్రి నంతకు నుత్తర మరిగి రమ్ము
నావుడు నందుమీఁద నందనుం డెందుల కరుగుదు నేపని యాచరింతుఁ

తే. బనుపు మనుఁ వదాన్యుండు ధనదుపురము
గడచి హిమగిరి కరుగుము మృడునిగుఱిచి
గిరిజ తప మొనరించె నగ్గిరితటమునఁ
దత్ప్రదేశంబు పుణ్యంబు దానియందు. 3

క. ఆడుచుఁ బాడుచు గణములు, గూడి చరింపంగ గిరిజకుం బ్రియముగఁ దా
వేడుక నమ్మృడుఁ డెప్పుడుఁ, గ్రీడించుచు నుండు మునులు కీర్తింపంగన్. 4

ఆ. అది పవిత్రదేశ మచ్చోటు సూచుచుఁ, గడచి చనఁగ నీపకాననంబు
గాన వచ్చు నందు గట్టిప్రాయమునది, పుణ్యమూర్తి యమలబుద్ధి యోర్తు. 5

క. వసియించు నమ్మునితోఁ బ్రియ, మన లారఁగఁ గాంచి వచ్చునవ్వాడ ప్రమదం
బెసఁగంగఁ బెండ్లి సేసెద, ననదృశరూపగుణవర్తనాన్వయవిద్యా. 6

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డట్ల కా కని చని, బాహుదాతీరభూభాగవర్తి
యై రాత్రి గడపి ధనాధీశుప్రోలికి, నరుగంగ నతఁ డమ్మహాత్మురాక
విని యెదు రేతెంచి వినయంబుతోడఁ దోడ్కొనిపోయి మహితపూజన మొనర్చి
యూర్వశి రంభ తిలోత్తమ మొద లగు, నప్సరోవనితలయాటపాట
తే. లాదిగాఁ గలవివిధవినోదకృతుల, ననుదినంబు నారాధింప నందు నిల్చె
నమ్మునీంద్రుండు దగులు లేక భిమతప్రవర్తనంబుల నొక్కసంవత్సరంబు. 7

వ. పదంపడి ధనదుండు నీ కేమి సేయవలయుం జేసెదం జెప్పుమనిన నతండును సర్వం
బును సంపన్నంబ నీవు నిత్యసంపద నున్నతుండ వై యుండు మే నొక్కమునిపతి
సెప్పినపనికై పోయెద నీతోడివేడుక నిల్చితి నింతియ కాని నా కభ్యర్థనీయం
బొండు లే దని పల్కి యట వోయి. 8

సీ. హిమశైలతట మెక్కి యీశ్వరక్రీడన, స్థలిఁ గాంచి మ్రొక్కి ప్రదక్షిణముగఁ
జని యట యరుగంగ మునివరు చెప్పిన, కడిమి లేమ్రాఁకులయడవి దోఁచె
దానిఁ బ్రవేశింపఁగా నందు మణిహేమ, మయచిత్రరమ్యహర్మ్యము లనేక
ములు గాన వచ్చె సముజ్జ్వలసమున్నతరమ్య, హర్మ్యంబు వానిలో నధికవిభవ
తే. సార మై యున్నఁ జూచి తద్ద్వారభూమిఁ, జేరి లోనికిఁ దనపేరు సెప్పి పుచ్చఁ
గన్యకలు పఱతెంచిరి కాంతిరూప, విలసనము లొప్పఁ గొందఱు వినయ మెసఁగ.

వ. పఱతెంచి పరమాదరంబునం దోడ్కొని పోవునప్పుడప్పొలఁతులయొప్పునూడ్కల
కుం జిత్తంబునకు వేడ్కలు సేయం జాలినను లోలత్వరాహిత్యంబున నత్యుదా
త్తుం డగుచుం జని యభ్యంతరమందిరంబున వివిధరత్నరశ్మివిరాజితం బైనపర్యం
కంబున నార్యమూర్తియు ధవళవసనాంగరాగయు రుచిరాభరణభూషితయుఁ బ్రౌ
ఢవయస్కయు నగు నొక్కవనితం గని మీ లయ్యెడు మనుచు నిలిచిన నయ్యిందు
వదన యిందు రం డని పలుకుచుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసి. 10

క. అమ్మునివరు నాపర్యం, కమ్మునయిం బ్రీతి నునిచి గౌరవమునఁ బా
ద్యమ్మును నర్ఘ్యము శ్రుతివిహి, త మ్మైనవిధమున నిచ్చి తత్పార్శ్వమునన్. 11

వ. వే ఱొక్క సెజ్జం గూర్చుండె నమ్ముని గలయంగనుంగొని యక్కన్నియలవిభ్రమ
వికారంబులు దనలోచనంబులకు గోచరంబు లగుటకు నొల్లక యిమ్మదవతీజనం
బు లిచ్చట నేల యనిన నక్కాంత యక్కన్యల నెల్లం బోవం బనిచి సముచిత
సల్లాపంబులు సేయుచుండి రాత్రి యగుటయు. 12

ఉత్తరదిశ యష్టావక్రునిచిత్తశుద్ధిఁ బరీక్షించుట.

క. సీతమ్యో ననుచు నల్లన, యాతనిశయనమున కరిగి యతఁ డెడ యీఁగా
నాతల్పంబున నొకదెసఁ, బ్రీతహృదయ యై శయించెఁ బృథ్వీనాథా. 13

క. పదపడి నయ్యమునమెయిమెయిఁ, గదియించి లతాంగి చిక్కఁ గౌఁగిటఁ జేర్పం
¹గదలనిచిత్తము గలిగియు, మద మేమియు లేక యతఁడు మ్రానైయుండెన్.

ఆ. అట్టు లున్నఁ జూచి యత్తన్వి మగవారు, భోగపరులు దాల్మి పోలఁతులందుఁ
గలుగు నవ్విధంబు గాక యేఁ గోరంగ, ననుభవింప కునికి యగునె నీకు.

క. సంపదయు దివ్యభోగము, నింపారఁ బరిగ్రహింపుఁ డే మీధన నై
పం పొనరించెద ననుఁ గా,రింపక కైకొని ²వరింపరే యిచ్చోటన్. 16

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డతిమాహ్య మగుపర, దారాభిగమనంబు దగదు శూద్ర
సతి యైన నధికదోషంబు బ్రాహ్మణపత్ని, యగునేనిఁ బాతక మప్రమేయ
మదియును గాక నే నస్ఖలితబ్రహ్మ,చర్యంబునం దుండి భార్యఁ గోరి
యున్నాఁడ ననుఁబు నీవొప్పునఁ దగిలితి, వనితలు కామార్తవశతఁ బొంది

తే. వంశహాని దలంపరు వరున కలుక, రాత్మజులఁ జూడ రగ్రజు ననుజుఁ గోనరు
పురుషశతకంబుసంగమంబునను దృప్తి,సనరు దీనివిచారింపు మనియె నువిద. 18

వ. అనిన నమ్మునివరుండు.

క. ఇది యేటి కార్యము గనా, మది కెక్కఁగఁ జెప్పె దిట్టిమాటలుఁ గలవే
మదవృత్తి మాను మేఁ బో,యెద నావుడు నామృగాక్షి యెలనవ్వొలయన్. 19

తే. కార్య మట్టియు సరిగెదు గాక పిదప, నిల్వు మంతకు ననుటయు నీవు నన్నుఁ
గదియ కుండెద వేని నిల్చెద సధర్మ,వృత్తి వగు మని వారించె నత్తపస్వి. 20

వ. ఇట్లు వారించి యిది శాపంబున ³ముదురుఁదనంబు నొందినబృందారకసుందరి గావలయు నట్లయ్యోం గా కుండె దీని తెఱంగు నాకెఱుంగన్ జాలింబడ నేల యని యాత్మ నూహించి యూరకుండె నంతఁ బ్రభాతం బైనం గాలోచిత కృత్యంబులు దీర్పు మని పలికి యప్పొలంతి యుత్తమస్నానీయద్రవ్యంబులు దెచ్చి యమ్మునియనుజ్ఞ వడసి మృదుకరతలంబుల మేను దొడసి కృతస్నానుం జేసి యతండు సంధ్యావందనాగ్నికార్యంబు లాచరించిన నమృతోపమానంబు లగునన్నపానంబుల నతనిం దృప్తునిం గావించి యుచితసంభాషణంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి నిశాసమయం బగుటయు శయనంబునకుఁ బిలిచిన నాసుశ్లోకుండు రాకున్న నేనుం గన్యక నస్ఖలితబ్రహ్మచర్యంబునన చూవె పరిణతవయస్క నయితి స్వతంత్రనై యుండుదుం బాణిగ్రహణమహోత్సవం బనుభవింపు మని పలికిన 21
నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె.

తే. బాల్యమునఁ దండ్రి యౌవనప్రాప్తి మగఁడు
వార్ధకంబునఁ దనయుండు వామనయన
నరసి నడపన కాంచెందు నంగనలకు
వలసినట్టులు సేయఁగా వచ్చు నెట్లు. 22

1. గ. గఁదలనిచిత్తముతోడుత. 2. క. వసింపరే. 3. జ. ముసుకుఁదనంబు.

వ. కావున నీవు నన్ను బరిగ్రహించుట పాడి గాదను సమయంబునం జూడఁ
జూడ నచ్చేడియ సర్వాంగపావనసుందరాంగియు మనోహరవిలాసభంగియు నయ్యె
నైనను బాలియందుఁ దలఁపనిచిత్తంబుతో నత్తపోధనకుమారుండు. 23

కం. ఈయన్యపరివర్తనము లేలా యున్ననిజంబు నీతలంపును నిన్నుం
దోయజలోచన చెప్పుము, పోయెదఁ బనులుగల వసిచి త్వరపుచ్చుము నన్నున్. 24

సీ. అనవుడుఁ బ్రీతయై యమ్మునికి న్నారియు, తలఁపునఁ జూవె వ్రాదాన్యుఁ డెందుఁ
బుత్త్రించె నేను నీకయి యుత్తరదిశఁ జనుమ్ము, నీనిష్ఠఁ గాంచితి దీన నతఁడు
నిను మెచ్చు నాదేశమునకుఁ బ్రియమొందు, మరుగుము సుప్రభాపరిణయమున
కనిన నద్దేవికి వినతుఁడై వీడ్కొని, యరిగి యమ్మునిపతి యాత్మఁగనియుఁ

తే. దన్ను నడుగంగ సకలవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి
యతనిపుత్త్రిఁ బెండ్లియై యతులధర్మ
భోగగౌరవకీర్తులఁ బొంది జగతి
నతిశయిల్లె నష్టావక్రుఁ డధిపముఖ్య. 25

వ. అని యష్టావక్రదిశాసంవాదంబు సెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు మునుల వలన శూద్రజాతిభామలయందుఁ బ్రభవించినవారికి బ్రహ్మర్షిత్వంబు గల్గుట యది యెట్లొకో యని వితర్కించుచు నత్తెఱంగు నాకెఱింగింపవే యని యనిమిష నదీనందను నడుగుటయు నక్కురుపతికిఁ గురుపితామహుం డిట్లనియె. 26

సీ. నాలుగుజాతుల నాతులు విప్రున, కాంతలుగాఁ గైకొనఁ దగు నృపునకుఁ
దనకులంబున నట తక్కువకులములు, రెంటను బరిణయశ్రీ వహింపఁ
జను వైశ్యునకు నాత్మజాతిశూద్రాన్వయ, ములఁ బెండ్లిగాఁ దగు భూపవర్య
శూద్రున కర్హంబు శూద్రకన్యకఁ బెండ్లి, యగుటయు నిది వివాహప్రకార

ఆ. కథితధర్మ మిట్టి గతిఁ దప్పి ప్రతిలోమ, సరణి యైనఁ గల్గు సంకరంబు
తల్లి యెట్టికులము తనకులం బది యగు, నన్నుతానులోమ్య సంభవునకు. 27

వ. ఇది సకలజనసామాన్యంబగు తెఱంగు విశేషించి మునిసత్తముల యుత్తమతపోజ్ఞానవిద్యాప్రభావంబులం జేసి తదీయబీజసంజాతులు యోని యెద్ది యైనను బ్రాహ్మణుల యగుదురు మహాక్షత్త్రియులు ననులోమవృత్తి నాత్మప్రభావంబుల నిజబీజసంజనితులకుఁ దమకులంబ కలిగింపం జాలుదురు నీవు వియోనిజాతులని శంకించి యడిగితివి వారల యేల పశుయోనిజాతులు నయోనిజాతులును లోనుగా సద్విజులును రాజవరులు నగుట గన్నది గాదె కావున మునివరుల నృపవరుల వలనం గలిగిన జన్మంబు లెల్లను బీజప్రధానంబులై యతిశయిల్లు వినుము వసిష్ఠుండును ఋశ్యశృంగుండు నగస్త్యుండు సత్యవత్యుద్భవుం డగు కృష్ణద్వైపాయనుండును మందపాలనందనులు మఱియు ద్రోణకృపాదులుం బ్రభవించినభంగులు వింటివి కాదె వార లెట్టివారయిరి తెఱంగవే యివ్విషయంబున మను

వాక్యంబు గల దాకర్ణింపుము. 28

క. మునిజనుల నదుల సిద్ధుల, జననంబులు బుద్ధివృత్తిఁ జర్చింపఁగ నె
వ్వనికిఁ వశంబు గావవి, దనతనయైనట్లయై యసదా త్తతఁ బొందున్. 29

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 30

ఆ. అనఘ దానపాత్ర మగుట విప్రుఁడు లింగి, యైననో యలింగుఁడై చరించు
టనొ యెఱుంగఁ జెప్పు మనవుడు గాంగేయుఁ, డిట్టు లనియె నమ్మహీశ్వరునకు.

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దానపాత్రభూతుల తెఱం గెఱింగించుట.—

క. విను సద్ద్విజుండు నిజవ, ర్తనమునఁ జరియించుచున్న దానార్హత్వం
బున వెలుఁగు లింగి యైనను, మనుజేంద్ర యలింగవృత్తి మహితుం జేసిన్. 32

వ. అనుటయుఁ బాండవాగ్రజుండు. 33

తే. శ్రద్ధసాలంగఁ గలిగి జనము లిచ్చు, భూరిదానముల్ దురితంబుఁ బొంద నేర
వేయెడల నని తలఁచెద నేను బుద్ధి, ననుడు నాతని కతఁ డిట్టు లను నృపాల.

క నరవర దుర్దాంతు లయినఁ, బరిపూతులు శ్రద్ధ గలుగు భవ్యులుఁ దారా
దర మొప్ప నిచ్చుదానము, దురితహరము కాక కీడు దొడరునె యెందున్. 35

సీ. అనుడు ధర్మాత్మజుఁ డతనితో దైవకా, ర్యమునప్డు విప్రుని నతిపరీక్షి
తునిఁ జేయ వలయునే యనఘ పైతృకమువి, ధంబున నన్న న్యాతండు నీవు
దలచినయట్టిద తగవు నావుడు నాన్ను, పాలుం డపూర్వసంబంధిసూరి
యాజితపోనిత్యులందు సత్పాత్రము, లెవ్వార లనుటయు నింతవట్టు

తే. వారు సత్పాత్రముల వంశవర్య ధర్మ
భావణమ కాని తత్క్రియాపరత లేని
యట్టివానికి నరుఁడు హేమాదు లిచ్చి
పొరయుఁ బదియేండ్లు నరకానుభూతి ననియె. 36

వ. అని భీష్ముండు వెండియు. 37

క. ధరణియుఁ గాశ్యపవై శ్వా, నరమార్కండేయు లోలిన జగద్ధితవా
క్పరులై కొక్కొడ వారొక, మరి గోష్ఠినిరతి నుండి మనుజాధీశా. 38

వ. అవ్వాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 39

క. ఘనతర మగుప్రాగౌరవ, మున మునిఁగినఁ బాప మఖిలమును రూపుసెకుం
బెనుపునయగ్గలికఁ బొగడు, గనినపయోరాశిఁ బడ్డగడ్డయుఁబోలెన్. 40

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకలవేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్రోధములు గావు
శీలసామగ్రి లేనిదుశ్చేష్టితునకు. 41

ఆ. పలుసదువులు సదివి పండితమాని యై, తనదువిద్య నొర్గులఘనయశంబుఁ

మాలపుచ్చునట్టిదుష్టాత్మకుని బ్రహ్మహత్య వొందు సందియంబు లేదు. 42

తే. వాజిమేధముల్ వేయొక్కవలనఁ బెట్టి, యలఘుసత్యంబు దక్కటిఁ దలని యుందు
నిల్పి తులఁ [1]దూఁపఁగా సత్యనిష్ఠ లోనై, యర్ధమున కెత్తు వచ్చె నయ్యధ్వరములు.

వ. అని యిట్లు వర్తిల్లు నాలుగు వాక్యంబులుం జెప్పి. 44

తే. బ్రహ్మచర్యంబు కంటెనుఁ బరము మద్య
మాంసములు రెంటఁ దుడుగుటఁ మనుజనాథ
లోకయాత్ర వాటించు [2]చలోలుపతయు
శమముఁ గల్గి వర్తించుటఁ శౌచవిధము. 45

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నర్థంబును గామంబున నాచరించు కాలంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నాపగేయుం డతని కి ట్లనియె. 46

తే. రేపకడయును బగలునుఁ మాపు వరుస, నర్థధర్మకామంబులఁ నాచరింప
వలయు నాఁ యందదాసక్తిఁ వలదు సక్తుఁ, డయ్యెనేనియు మేలు ధర్మాభిరతిని 47

వ. అని మఱియును. 48

క. విను గురుపూజనవిప్రా,ర్చనము లధికపుణ్యములు ధరావల్లభ వి
ప్రుని నిందించుటయును న,గ్నిని వేదము విడుచుటయునుఁ గిల్బిషతమముల్. 49

సీ. అనుటయు ధర్మనందనుఁడు దానంబుల, కెవ్వరు పాత్రంబుఁ లేర్పరింపు
మనిన సద్ధర్ములుఁ నక్రోధనులు సత్య,రతులు దాంతులును ధీరత్వయుతులు
నిజకర్మనిరతులుఁ విజితేంద్రియులు సర్వ,భూతహితులు నలుబ్ధులును శుచులు
దానపాత్రములు వేదంబు సాంగంబుగాఁ, జదివి షట్కర్మనిష్ఠులఁ దొడంగి

తే. తత్త్వవిదులైనబ్రాహ్మణోత్తములఁ కీగి, విను సహస్రగుణం బగువిశ్రుతశ్రు
తంబుఁ బ్రజ్ఞయు శీలవృత్తములుఁ గలుగు,వారి కిచ్చుట వంశవిస్తారకంబు. 50

వ. అని నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు 51

ఆ. యోగ్యుఁడైనవిప్రుఁడొకరుండు సంతృప్తిఁ,బొంద నధికతృప్తిఁబొందు దేవ
వితతి మునిసమూహపితృసమాజములు న,ట్లగుట వెదకి తెచ్చునది విశిష్టు. 52

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుం డతనితో దేవపితృమనుష్యపూజలకాలంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతండు. 53

క. నృపవర పూర్వాహ్ణంబును, నపరాహ్ణము దేవపితృసమారాధనవి
ధ్యుపదిష్టకాలములు మ,ధ్యపుసమయము మానుషార్చనార్హం బరయన్. 54

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 55

సీ. నరనాథ కాలహీనంబును నశుచిసం,స్పృష్టంబుఁ బరిభుక్తశేషమును న
మంత్రకంబును నీతశతంత్రంబుఁ గీటకే,శప్రదుష్టంబు రాక్షసులు గొండ్రు
మాననీయద్రవ్యమేనియు సురపితృ,క్రియల దురాత్మకుఁ లయినవారు

1. క. చ. జ. దూఁపఁగా. 2. గ. చ. జ. చలోలుపత్వశమము.

గుడిచిన నట్లు యక్కుడుపులఁ జొనుపక, మత్తుని జడుని నున్మత్తుఁ బతితుఁ
తే. క్లీబుఁ గుష్ఠి దేవలకుఁ జికిత్సకునిని, వీతనియము నపస్మారి శ్విత్రి రాజ
యక్ష్మయుతుని నర్తకుని గాయకుని సోమ, విక్రయుని వేదవిక్రయుఁ విడువవలయు. 56
ఆ. వడ్డి కిచ్చి కుడుచువాఁడు ననగ్నియుఁ, బ్రాణివిక్రయమున బ్రదుకునతఁడు
దైవపిత్ర్యములకుఁ దగరు సంధ్యోపాసనములు లేనివారు నరవరేణ్య. 57
వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనునితో దైవపిత్ర్యంబు లగుదానంబులకు నుత్తమపాత్రంబు లెవ్వ రెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతం డతని కిట్లనియె

దైవపిత్ర్యంబు లగుదానంబులకుఁ బాత్రభూతుల నిరూపించుట.

సీ. భోజనార్థులఁ దుష్టిఁ బొందించునతఁడును, దెరువాటువలనఁ దస్కరులచేతఁ
జెట్టొంది ధనము వాంఛించునతండు వ్ర, తంబున విద్యాప్రనంబు సేయఁ
దలఁచి యర్థించునతండును గురుఁ దల్లిఁ, దండ్రుల సంక్లిష్టదారపుత్త్రు
లను బ్రోవఁ బడునతండును మహావ్యాధిని, రాసంబు సేయంగ నాససేయు
తే. నతఁడు నిష్పాపుఁ డైనధరామరుండు, నెపుడు భిక్షయ బ్రదుకఁగ నేని నట్టి
యతఁడు దైవపిత్ర్యములకు నతిశయంబు, గల్గుపాత్రంబు లగుదురు కౌరవేంద్ర.
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 60
సీ. సత్త్రంబు సాలయుఁ [1]జలిపందిరియు రచ్చ, కొట్టము వ్రచ్చుట గురుజనముల
నిందించు టాగమనింద తదీయవి, క్రయవిధి తద్విలేఖనము గొంకి
యును సంధిభేదన మన్యకర్మోపజీ, వన మకృతజ్ఞత [2]వాసదార
వృత్తి మంత్రసుశాస్త్రవిధ్వంసనము మద, లోల ననాథను బాల వృద్ధఁ
తే. దాపసిని భీత వంచనఁ దలరఁ జేయు
టతిథిపుత్త్ర భృత్యులకు నాహారకలన
మాచరింపక కుడుచుట యార్యకోటి
నిరయహేతువులుగఁ జెప్పు నృపవరేణ్య. 61
సీ. విషశస్త్రకేశముల్ విక్రయించుట శస్త్ర, ములచేత నన్యాజనులను పప్ర
తతిని గోగణమును దఱిసి పోవుట యుపా, ధ్యాయు సభక్తికుం డైనభృత్యు
విడుపుమార్గముఁ గ్రొంపనడిచికొయ్యలుప్రాఁతి, చెఱచుట నరకంబు సేయునంత్ర
నేరమి లేకయు నెప మిడి యర్థంబు, గొను రాజుఁ బ్రజరక్ష వినికి గలిగి
తే. యాచరింపని విభుఁడును నప్పనంబు, పలుకుబడి దప్పికొని యొడ్డపతియు గోవు
ముక్కుఁ గుట్టెడువాఁడుఁ దన్మష్కఘాతి, యగునతండు నధోగతి కరుగువారు.
సీ. ధర్మంబుభయమున దారిద్ర్యసంబాధ, మున రోగమును బాపములుఁ దొఱంగ
జేతకు నైనఁ జేసిన దేవకార్యార్థ, పశుహింసనంబును బరమతపము
శుశ్రూషయును గల్గి శ్రుతము సంపాదించి, యప్రతిగ్రాహకుఁ డైన మన్య

1. క. జ. జలివిందిరయు. 2. గ. పారదార.

మాంసపరస్త్రీసమాగమవైముఖ్యమున నాశ్రమస్థులఁ దనకులంబు
తే. వారి భరియించినను హేమవస్త్రమంది
రాన్నపానంబు లొసఁగిన నాశ్రయంబు
దీనులకు నిచ్చినను హింస మానినను స
మంచితస్వర్గలక్ష్మి సిద్ధించు నండ్రు. 63

సీ. రచ్చకొట్టంబునారామంబుఁ గూపంబుఁ, బ్రపయుఁ గావించుట భయభరార్త
కోటి గాచుట కన్య గోవు వాహనము దా, సుని దాసి నిచ్చుట దనకుఁ గీడు
సేసిన సైచుట సెలులఁ జుట్టంబులఁ, బ్రోచుట పెక్కండ్ర పొంటెఁ గార్య
మునఁ బరాక్రమమున ధనమునఁ దానల, జడిపాటు దుష్కర్మసరణిఁ బొరయ
ఆ. కునికి నాకలోకమునకు నిచ్చెన లగు, నెక్కులమునఁ బుట్టి రేని బహుసు
తుండు నతికృపాన్వితుఁడు వేయునెలలపై, బ్రదికినతఁడుఁ గండ్రు త్రిదశపదము. 64

వ. అని నిర్దేశించి. 65

ఆ. నరకవాసకారణము నెఱింగించితిఁ, బుణ్యలోకహేతుభూతములును
దేటపడఁగఁ జెప్పితిని గురుసంతతి, శ్రేష్ఠ యింక నేమి సెప్పవలయు. 66

వ. అడుగు మనినం గాంగేయుపూర్వజుండు శాంతనవుతో బ్రహ్మహత్యాసమంబులని
కొందఱు గొన్నికర్మంబు లుగ్గడింతురు హింస లేకయు నట్లయ్యెడునని యెయ్యవి
వాని నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 67

సీ. దివ్యబోధాఢ్యు వేదవ్యాసమునినాథు, నడిగితి నొకనాఁ డధికభక్తి
ని ట్లని యాసంయమీంద్రుండు కృప నాకు, నెఱిఁగించె ననఘ నా యెఱిఁగినట్టి
విధము లెఱింగింతు వినుము విప్రునిఁ గృహ, నామంత్రితునిఁ జేసి యతఁడు గుడువ
వచ్చినఁ బెట్టమి వరకులంబును సార, విద్యయుఁ గలవిప్రవృత్తి గొనుట
తే. నీరు ద్రావంగ గోవు లేతేర విఘ్న, మాచరించుట బధిరపంగ్వంధధనము
లపహరించుట వేదశాస్త్రాదినింద, బ్రహ్మహత్యలె ట్టట్టుల పౌరవేంద్ర. 68

తే. అలుకఁ బురి నూర వనమున నగ్ని యిడుట, పాపశీలతమై బొంకి బ్రాహ్మణునకు
నధికతర మగుశోకంబు నావహించు, టంచితాచార బ్రహ్మహత్యాసములు. 69

తే. రూపగుణశీలముల ననురూపుఁ డైన, వరున కీక కన్నియఁ దన వలసినట్ల
తగనివానికి నిచ్చుట ధర్మదేవ, తాతనూభవ బ్రహ్మహత్యాసమంబు. 70

— భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబుల నెఱింగించుట. —

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతోఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబులు వినవలతుం
జెప్పవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డిట్లనియెఁ దొల్లి గౌతముం
డడుగ నంగిరసుండు తీర్థంబులు గొన్నింటి ప్రకారంబు సెప్పె నప్పరిపాటి సెప్పెద
నాకర్ణింపుము. 71

సీ. సప్తదినంబులు చంద్రభాగను విత, స్తను నూర్మిమాలినిఁ దగ వసించి

యాహారవిరహితుం ◊ డై యుండ మునిసమా,నుం డగుఁ గాశ్మీర◊మండలమున
నదులు గొన్ని మహావ◊నము సొచ్చి పాఱు ది,వంబు సిద్ధించుఁ ద◊దంబుసేవఁ
బుష్కరమ్ముఁ బ్ర భాస◊మును నైమిశము నిం ద్ర ,మార్గంబు దేవికా◊స్వర్గబిందు
తే. లును సమవగాహనంబున ◊ జనుల నప్స,రస్సమేతవిమానవ◊ర్తనులఁ జేయు
నవనినాథ హిరణ్యబిం◊దువుఁ గుశేశ,యంబు నెల్లపాపంబుల ◊ నపనయించు. 72
వ. గంధమాదనసంగతయైనయింద్రతోయయుంగురంగదేశగత యగుకరతోయయుం
ద్రిరాత్రోపవాసోపేతస్నాతకులకు నశ్వమేధఫలంబు గలుగంజేయు. 73
తే. కనఖలమున గంగాద్వార◊మునను నీల,భూధరమునఁ గుశావ ర్త◊మునను బిల్వ
కమునసుస్నాతుఁడై పాత◊కములు దొఱఁగి,నాకలోకవిహారంబు◊నరుఁడువొందు.
క. భాగీరథి యెచట నుద,గ్భాగమునను శివునినెలవు◊ప్రాంతమునఁ జను
దీగన్యా [1]యచట నెలకు న,మాగతు లగుసురలఁ గం డ్ర◊నాహారవిధిన్. 75
సీ. ఆహారముడిగి [2]మహాశ్ర మంబున నగ్ని,హోత్రియై యొకమాస◊ముండినరుఁడు
సకలసిద్ధులు మహై◊శ్వర్యంబుగాఁ గను, జననాథ భృగుతుంగ ◊ మనుమహాహ్ర
దమ్మున వాసర◊త్రయ ముపవాసి యై, బ్రహ్మావధంబు పా◊పంబుఁ దొఱఁగు
వినుము కన్యాకూప◊మున సాగ్ని హోత్రత, నున్నఁగీర్తితుఁడగు ◊ నుభయలోక
తే. ములను సుందరికాహ్రదం◊బునను దగఁగ
సకృదుపస్పర్శనము సేసి ◊ చారుమూర్తి
యై జనించు వైమానిక ◊ మనఁగఁ బరఁగు
భవ్యతీర్థంబు సేవించి ◊ పడయు దివము. 76
తే. కృత్తికాంగారసంసేవ ◊ కిల్బిషములఁ
బాపి నాకంబుఁ జేర్చు వి◊పాశఁ ద్రిదివ
సములు కాలికాశ్రయ బ్రహ్మ◊చర్యనియతి
తోడ సేవింప జన్మంబు ◊ దొఱఁగు నరుఁడు. 77
క. స్నానముఁ బితృతర్పణమును, మానితగుణ కృత్తికాశ్ర◊మంబున నియతిన్
మానవులు సేసి శివుకొలు, వానందాత్మకతఁ గాంతు ◊ రంద్రు మునీంద్రుల్. 78
తే. ద్రోణశర్మపదంబున ◊ రూఢ మైన,తీర్థమును శర స్తంబంబు ◊ దేవదారు
వనముఁ దమ్ము సేవించిన◊మనుజు నెట్టి,వాని నైనను నప్సరో◊వరునిఁ జేయు. 79
తే. చిత్రకూటజనస్థాన◊సేవనములు
రాజలక్ష్మి నొసఁగు పీత◊భోజనత్వ
మహితవృత్తుఁ డై శ్యామాశ్ర◊మమున నొక్క
పక్ష మున్న [3]నంతర్ధాన◊ఫలము గలుగు. 80
క. విమలమతిం గౌశికివా,లమున ననాహారమాస◊లంపటుఁ డై యు

1. అ. యట నెలకు నరు, లాగ. 2. క. చ. బింబా శ్రమంబున. 3. క, నంతిర్ధాన◊వన

న్న మనుజుఁ డిరువదియొక్కఁడి,నములం బరమగతిసాధ్యశ్రీ నొందున్. 81

సీ. వేఱ్పమతంగవాపికి నేకరాత్రంబు, నిలిచి సిద్ధిం గను నెల వసించి
నైమిశంబునఁ బొందు నరవర పురుషమే,ధఫలంబు సత్త్రివిధంబ యుత్ప
లావనంబునఁ జేయుఁగా విను మశ్వమే,ధంబుఫలంబు నర్థంబుఁ బడయుఁ
నరుఁడు గంగాయమునాసంగమమ్మునఁ,గాలాంజనం బను శైలమునను

తే. నియతి నాచరితస్నానుఁ డయి విముక్తి, తెరువు గాంచు వైవస్వతతీర్థసేవఁ
దీర్ఘభూతత్వ మొందు విధేయచిత్త,వృత్తిఁ గౌరవవంశపవిత్రచరిత. 82

ఆ. విను ప్రయాగమునకుఁ జనుదెంచుఁ గోటిత్ర,యంబు దశసహస్రకంబుఁ దీర్థ
ములు నరేంద్ర దర్శమునయందు నెలనాళ్లు,లున్న నరుఁడు ముక్తికొడయఁ డండ్రు.

క. విను గంగను బ్రహ్మసరం, బనుతీర్థమునందు నెల నిరాహారతమై
నునికిని మర్త్యుం డమృతాం,శునిలోకంబున మహాయశుం డై యుండున్. 84

సీ. అనఘ యష్టావక్రమును [1]గలవింకము, దేవహ్రదము బ్రహ్మభావ మొసఁగు
నాచరితస్నానుఁ డగుమర్త్యునకు నుర్వ,శీకృత్తికాయోగసిద్ధకీర్తి
యైనలౌహిత్యంబునందు సుస్నాతుఁ డై, పుండరీకాధ్వరమునఫలంబు
బొందు రామహ్రదంబున నిరాహారుఁ డై, పండ్రెండుదినములు భరితనియతి

తే. నున్న సకలకల్మషములు నుజ్జగించి, నరుఁడు నిర్భోజనత నెలనాళ్లు దా మ
హాహ్రదావాసియై జమదగ్ని గన్న,పుణ్యలోకంబుఁ గను మునిగణ్యుఁ డగుచు.

క. విను వింధ్యంబున నొకనెల, తనుతాపము నోర్చి చేయుతపమున జనరం
జన సర్వప్రాయశ్చి,త్తనిరూఢిం బొంది నరుఁడు ధర్మజ్ఞుఁ డగున్. 86

సీ. నర్మద నాడి భూనాథనందనుఁ డగు, జంబుమార్గంబున సంయతాత్ముఁ
డై మాసములుమూఁడునట యొక్కనాఁడును, నిలిచినసర్వసిద్ధులనుబొందుఁ
గోకాముఖమునీరఁ గ్రుంకి తండులికాశ్రమమునకుఁ జని వల్కలము ధరించి
శాకభోజనుఁ డయి శాంతిమై నున్న న,న్నెలవున నున్న కన్నెలు పదుండ్ర

తే. కధిపుఁ డై యజరామరుం డయి సుఖించు
గుల్యయందుఁ ద్రిరాత్రమ్ము గుడుపు దక్కి
శౌచి యై యఘమర్షణజపము సేసి
యశ్వమేధఫలముఁ బొందు ననఘ నరుఁడు. 87

వ. ఆర్ష్టిసేనాశ్రమంబున నుజ్జానకస్నాతుం డై మర్త్యుం డఖిలపాపంబులం దొఱంగుఁ
బిండారకంబున [2]నేకరాత్రంబు నిలిచి యగ్నిష్టోమఫలంబుం బడయు ధర్మారణ్యం
బున బ్రహ్మసరస్సు సేవించి పౌండరీకఫల ప్రాప్తిఁ గాంచు. 88

చ. జనకుఁడు గౌరికి వినుము శంకరుమామ హిమాద్రి సర్వర

1. జ. గపోతంబున. 2. జ. ద్రిరాత్రంబు.

త్సనికరవిశ్వపుణ్యాభవ్యసనంబు ప్రశాంతత నందు నిల్చి స
న్మునిగణసేవనంబుఁ దపస్యమున్ సడపంగ నరుండు సిద్ధుఁడై
వినుతికి నెక్కుఁ బొందు నరవిందభవాంతికవాససంపదన్. 89

క. విను తీర్థసేవ కామం,బును క్రోధము మదము లోభమును జేరనినె
మ్మనము గలిగి నడప వలయు, ననఘా ఫలసిద్ధి దాన నగుఁ బురుషునకున్. 90

క. *దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కల్గు రిత్తజ,లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 91

క. *దొరకొననివానిఁ గోఁక, దొరకొనినందున మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహు లగు,పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్. 92

ఆ. అరయ దుర్గమములు నతివిషమంబులు, నైనతీర్థములు ధర్మరాధినాథ
యధికభక్తియుక్తి నాత్మఁదలంచినఁ జాలు నరులకల్మషములు వాయు. 93

క. జనవర తీర్థవిధానం,బన మగునీపుణ్యవాక్యచయము పవిత్రం
బనుపమము మాననీయం, బనిమిషపదవీప్రదము రహస్యము సుమ్మా. 94

క. అనుగతుఁ డగుశిష్యునకుం, దనసుతునకుఁ జుట్టమునకు ధరణీసురము
ఖ్యునియతిపరద్విజాతుల,కును దగ నెఱిఁగించునది యకుంఠితకరుణన్. 95

క. నరవర గౌతమునకు నం,గిరసుఁడు సెప్పినది యిది యకల్మషబుద్ధిం
బరిపాటిఁ బఠించినఁ ద,త్పరత వినిన నపుడ పాయుఁ బాపము లెల్లన్. 96

క. మునులకు జప్యం బిది స,ద్వినుతము నిత్యముఁ బఠించు విమలాత్ములకున్
విను జాతిస్మరణముతో, జననం బతిపుణ్యపురుషసంతతిఁ గలుగున్. 97

— అత్రిప్రముఖమహర్షులు శరతల్పగతుఁ డైనభీష్ముఁ జూడ వచ్చుట. —

వ. అని చెప్పి నయ్యవసరంబునం బుణ్యవిశేషగణ్యుం డైనయగ్గాంగేయుం డట్లు గాండీవిశరంబులు శయ్యగా వీరశయనంబున నునికి నతని నీక్షింప నత్రియు వసిష్ఠుండును భృగుండును బులహుండును బులస్త్యుండును గ్రతువు నంగిరసుండును నగస్త్యుండును గణ్వుండును గౌతముండును విశ్వామిత్రుండును జమదగ్నియు మొదలైనమహామునులు శిష్యవ్రాతంబుతో నేతెంచి తపఃప్రభావస్ఫురితప్రభాపూరంబు భూనభోంతరంబున సంతతంబు లగుచుండ నిలిచి యద్దేవవ్రతునియున్నతెఱంగు గలయం గనుంగొనిరి పాండవు లాశ్చర్యభరితచిత్తు లగుచు నత్తపోధనవర్యులం బ్రస్తుతించుచుం బ్రణమిల్లి రప్పు డప్పరమసంయము లంతర్ధానంబు సేసి రక్కౌరవులు నక్కురుపితామహుండును దారును వారలమాహాత్మ్యంబు లుగ్గడించుచుఁ దద్విషయం బైనసంభాషణం బొనర్చిరి తదనంతరంబ. 98

తే. తాతపాదపద్మములు మస్తకము సోఁక, వినతుఁడై ధర్మతనయుఁ డేజనపదంబు

* ఈరెండుపద్యములును వ్రాఁతప్రతులం గనుపట్టవు.

లే నగంబు లే నదులు పుణ్యానుభావ,సమధికత్వంబు గలయవి జనవరేణ్య. 99
వ. అని యడుగుటయు. 100

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గంగాప్రభావంబు సెప్పుట.—

సీ. అతనికి నాతఁ డి ట్లను నివ్విషయమునఁ, గల దితిహాస మొక్కండు దాని
వివరింతు నీ కుంఛవృత్తిపరుం డగు, నొకవిప్రునింటికి నొక్కసిద్ధుఁ
డతిథి యై వచ్చిన నాతిథ్య మొనరించి, యతనితో సల్లాప మాచరింప
నమ్మహాత్ముండు నీ యడిగినయట్టుల, యాసిద్ధు నడిగిన నతఁడు సెప్పె
తే. ననఘ యెవ్వానినడుముగా నరిగెఁ బాఱ, నాంబుపూర భాగీరథి యట్టిదేశ
భూధరాధిపదార్థముల్ పుణ్యతమము, లట్లు గాకయు గంగమహత్త్వ వినుము.
తే. త్రిపథగాసేవనమున సిద్ధించునట్టి, గతి జనములకు నియతకల్పితము లయ్యు
నధ్వరంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ దపము, సంపరిత్యాగమును జేయఁజాలవనఘ.
క. మును పాపము లెన్ని యొన,ర్చినఁ బిదపను గంగ నాడఁ జీఁకటి రవి దోఁ
చిన విరియుగతి విరియు న,య్యనఘుఁ డిలాతలము దొఱఁగి యమరతనొందున్.
క. మే నించుక సోఁకిన గం,గానదితోయములు జనులకల్మషకోటిం
బో నడిచి పురందరలోకానందముఁ బొందఁ జేయు నాగమవేదీ. 104
తే. ఎన్నియేఁడులు మనుజునియెమ్ము గంగ, వారియం దుండు నన్నివేల్వత్సరములు
నాకలోకమహాసుఖశ్రీకి నాతఁ, [1]డుత్తుఁ డై యుండు నిర్మలచిత్తవృత్తి. 105
సీ. అనఘ సోమము లేనియధ్వరంబును శశి, లేనిరాత్రియు రవి లేనినభము
నాత్మధర్మము లేనియాశ్రమంబును బుష్ప,సంపద లేనిభూజమునుబోలె
హీనత నొందు గంగానది లేనిదే,శంబు చాంద్రాయణశతము లైన
గంగాపయఃపానకరణంబు గావించు,నిర్మలత్వముఁ జేయ నేర వగ్ని
ఆ. యందుఁ బడినదూదియట్లగు గంగాశ,గాహనమునఁ బాతకంబు లఖిల
భూతములకు దుఃఖములు వాపికొనుటకు, నేవిధములు గంగ కీడు గావు. 106
క. శరణంబు లేనిజనులకుఁ, బరమశరణ మంత్రమునులు భాగీరథి ని
ర్జరులకు నమృతమునట్టుల, నరులకు గంగాజలం బనఁగ నే విందున్. 107
క. తలపై జాహ్నవివాలుక, యలికికొనిన ఫాలతటిఁ దదంతర్మృత్సం
కలితముఁ జేసినఁ బాపం,బులు దొలఁగుసుపర్ణుఁగనినభుజగములక్రియన్. 108
క. గంగాతరంగశీకర, సంగత మగుమారుతమున సద్యస్స్పర్శం
బంగీకరించు నెవ్వఁడు, భంగపఱుచు నతఁడు ఘోరపాపచయంబున్. 109
తే. ఇవుల నేడుదరంబుల నవుల నేడు
దరములను బితృవర్గంబు నరుఁడు గంగ
నాడి శుచిఁ జేయుఁ జూచినయంతమాత్రఁ

1. క. గ. చ. దుత్కుఁ డై...నిర్మలయుక్తచిత్త.

బాచు వాఙ్మనఃకాయజపాపతతుల 110

తే. వినిన వేడుక సేసినఁ గనినఁ జేత, నంటినను రెండుకులములు నుండుఁ గలుగు
పితృగణంబుల నెల్ల సద్గతికిఁ బుచ్చు, గంగ యెటు సేయునో యవగాహనమున

క. విను గంగ గంగ యనుకీ, ర్తనములతో నొంకునీటఁ దగ మునిఁగినయ
జ్జనులు దురితములఁ దొఱఁగుదు, రని యార్యులు సెప్ప విందు ననంచితచరితా.

సీ. అనఘ చూడ సమర్థుఁడగు వాఁడు జాహ్నవిఁ, జూడక యున్నఁ బ్రతిముఁడు
నంధసమానుండు నగు నింద్రుఁ డాదిగా, సురలు గొరెదుగంగ నరులు గోర
వలదె చేకులు నపవర్గ ముత్క్రియణకా,లంబున గంగఁ దలంచిరేని
రాజభయంబుఁ జోరభయంబుఁ బాపభ,యంబును భూతభయంబు లేను

ఆ. గాఁగఁ గలుగుభయనికాయంబు గంగాప్ర, శంసనమునఁ బాయు శంభుఁ డర్థి
నతులపుణ్య యైనయద్దేవి దివినుండి, రా ధరింపఁడే శిరస్థలమున. 113

తే. మూఁడుపథములఁ జని లోకములకు మూఁటి
కుజ్జ్వలాలంకృతియుఁ బెంపు నొసఁగినట్టి
యమలతరమూర్తి యగు దేవి నాశ్రయించు
వాఁడు కృతకృత్యుఁ డిది నిక్కువము కృతాత్మ. 114

క. జనులకు నింద్రుఁడు గ్రహముల, కినుఁడును [1]బితరులకు నోషధీశుఁడుఁ బోలెన్
మనుజోత్తమ కడునెక్కుడు, వినుము నదుల కెల్ల జాహ్నవి మహత్త్వమునన్.

ఆ. సగరనృపతిపుత్రచయము మునీంద్రశా, పమున భస్మ మై యపారదురిత
కల్మషంబుఁ బొందఁగా గంగ నిజజల, సేక మొసఁగి యనిచె నాకమునకు. 116

తే. దేవతలఁ జిత్రతపమునఁ దెలచి గంగఁ
బ్రచురపౌరుషుఁ డగుభగీరథుఁడు దనదు
పూర్వు లైనసగరనృపపుత్రులకు ను
దాత్తగతికయి తెచ్చె నిద్ధరణి కనఘ. 117

ఆ. విష్ణుపదమువలన విధునివలన సూర్యు,వలన మేరురూపకలితుఁ డైన
విష్ణువలనఁ ద్రిపురవిజయమౌళివలన,నుండి హిమనగమున నొలసె గంగ. 118

క. విను తత్పరభావంబున, మనంబు నిశ్చలత వొంద మనుజుఁడు శరణం
బని యాశ్రయింప జాహ్నవి, సనాతనపదోపలబ్ధిసంపద నొసఁగున్. 119

వ. అని చెప్పి సిద్ధుండు వెండియు. 120

క. ఏ నెఱిఁగినంత సెప్పితిఁ, గాని యనంతమహిమంబు గంగాగుణసం
తానంబు శతానందము,ఖానిమిషప్రవరకీర్త్య మనఘచరిత్రా. 121

క. మేరువుపరమాణులును వారిధి,వారికణంబులును నెన్నవశ మగు గంగా
స్ఫారగుణంబులు దగుసం,ఖ్యారూఢంబులుగఁ జేత యతులవివేకా. 122

1. క. గ. ఙ. దారలకు.

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 123

ఆ. వేడ్క నీకు నేను । వివరించినట్టియీ, జాహ్నవీగుణములు । సంతతంబు
మనసు వాక్కుఁ దనువు । నను గలసాధన, ముల భజింపు భ । క్తిపూర్వకముగ.

తే. అట్టులైన గంగాప్రసాదాతిశయము, వలన సిద్ధుండ వైతి త్రిభువనములందు
నర్చనీయసంక్రీడనమువిహతముగ, సంచరించుమాహాత్మ్యంబుసంభవించు. 125

క. నిజధర్మనిరతుఁ డై తను, భజించుసజ్జనుని చిత్తపద్మము కృపఁ దా
భజియించి గంగ యతనిం, బ్రజనితచిరసౌఖ్యుఁ జేయుఁ । బావనచరితా. 126

వ. అని యిట్లు గంగాగుణంబు లమ్మహాద్విజునకు వివరించి యాసిద్ధుండు గగనగమన
బునం జనియె నవ్విప్రోత్తముండు నియతచిత్తుం డై గంగాసంసేవనం బాచరించి
యనన్యసులభ యగుసిద్ధిం బడసెఁ బాండవాగ్రజా నీవును గంగాభజనంబునం
బరమశుభంబు నొందుము. 127

క. అని చెప్పి శాంతనవుఁ డి, ట్లను గంగాస్తోత్రసహిత । మై పరఁగినయి
ద్వీను తేతిహాసముఁ బఠిం, చిన వినినను రుజలు వాయుఁ । జెందవ ఘంబుల్. 128

క. అనిన విని యన్నరేంద్రుం, డనుజసహితముగఁ బ్రభూత । హర్షసమున్మి
లనకలనాసంవేశిత, మనస్కుఁ డై యాతనికి న । మస్కృతి సేసెన్. 129

వ. ఇట్లు పరమహర్షంబునం బ్రణతుండై ధర్మజుండు మందాకినీతనయుతో నెవ్వరు
సర్వజనపూజ్యు లెఱింగింపవే భవద్వచనామృతంబునఁ దృప్తిసనక యుడిగెద నని న
నమ్మహాత్ముండు వాసుదేవనారదసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము నీయడిగిన
యర్థంబు దేటపడియెడు నని పలికి యతని కి ట్లనియె. 130

—వాసుదేవనారదసంవాదప్రకారము.—

క. తనకడకు నారదుఁడు వ, చ్చిన సత్కారము దగంగఁ । జేసి ముకుందుం
డను సమధికబహుమానం, బున నెవ్వారలకు నీవు । మ్రొక్కెదు చెపుమా. 131

వ. అనిన నద్దేవముని యద్దేవకీనందనున కి ట్లనియె. 132

సీ. వరుణు సమీరణుఁ । దరణిఁ బర్జన్యుని, సప్తార్చి నీశాను । షణ్ముఖుని మ
హాలక్ష్మి విష్ణుని । నజు బృహస్పతిఁ జంద్రు, జలముల భూమి న్యజ్జనము లెపుడు
నతిభక్తి సేవింతు । రట్టివారలకు నే, మ్రొక్కెదు వేదపరులుఁ దపోధ
నులు దేవతాపూజనులు భూమిధనధాన్య, గోదానశీలురు । నాదరంబు

ఆ. గల్గి యతిథిపూజ । గావించువారలుఁ, బితృసమర్చకులును । భిక్షితాన్న
పూతశాంతభావములు గలవారు స, త్యవ్రతులును బూజ్యులనఘ నాకు. 133

క. వినుతత్రివర్గనిరతులు, ననహంకారమమకారు । లగుజనులు సువ
[1] ర్తనయుతులు నలోలురు బో, ధనులు నమస్కార్యు లద్రి । ధర విను నాకున్.

1. ‘ర్తనియుతులుఁ నలోలుర, ననసూయులు వాదనియు ♦ లగుటను నాకున్’ ఆ. ప్ర.

క. నీవును మత్సంపూజ్యుఁడ,నావలెఁ జిత్తమున నెఱిఁగి § యర్చనమును సం
సేవనము నడపు భూరిశు,భావహ మగు నవ్విధంబు § యాదవసింహా. 135
క. అనియెం గావునఁ గుంతీ,తనయాగ్రజ నీవు నివ్వి § ధములజనములం
గొనియాడుము వారలు శో,భనము లొసంగుదు రఘంబుఁ § బాపుదురుకృపన్.
వ. అనిన విని యమ్మహీశ్వరుం డమ్మహాత్మున కిట్లనియె. 137
క. జనపతులకుఁ గర్తవ్యము, లనేకములు గలవు వాని § యన్నిటిలోనన్
వినుతప్రధానకృత్యం, బనఘచరిత చెప్పవే ద § యం దెలియంగన్. 138
క. అనుటయు నతనికి నతఁ డి,ట్లను సామ్రాజ్యాభిషిక్తుఁ § డైననృపతికిన్
విను కర్తవ్యతమం బగు,పని బ్రాహ్మణపూజనంబు § భవ్యవిచారా. 139
క. భూనాథ విప్రులు సమా,ధానంబున నున్నఁ బొదలు § ధరణికి శుభముల్
మానార్హు లగుట వారికి, మానన లేకున్న నలుఁగు § మనుజాధీశా. 140
క. దైవంబు నదైవముగ న,దైవము దైవముగఁ జేయ § ధరణీదివిజుల్
భూవర శక్తులు విను వా,రే వానికిఁ గూర్తు రతఁడ § ధీశత నొందున్. 141
క. కోపమునఁ బ్రసాదంబున, నాపదయును సంపదయును § నప్పుడ తే వా
రోపుదు రింద్రున కైనను, శాపానుగ్రహము లాస్య § చరితులలీలల్. 142
క. ద్రవిడ కళింగ కాశీనర, యవన శక పుళింద నృపతు § లవనీసురవరా
భవమునఁ గాదే ధరణీ,ధవ పొందిర తొల్లి శూద్ర § తాదైన్యంబున్. 143
క. సోమాత్మకు లీశ్వరతా, శ్రీమహితులు సర్వసౌఖ్య § సిద్ధిపరులు గో
త్రామరులు వారి నెప్పుడు, భూమీశ్వర పూజనములఁ § బోషింపు తగన్. 144
క. వినుతాచారుం డగువి,ప్రునకు సభక్తికము గాఁగ § భోజన మిడినన్
విను దేవపితృసమూహము, లనూనపరితృప్తిఁ బొందు § నతులచరిత్రా. 145

—❀ వాసుదేవభూదేవీసంవాదప్రకారము ❀—

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డాభూపతితో వెండియు ని ట్లను భూసురవిషయం బై వాసు
దేవునకుం బృథివికి సంవాదంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు దానిఁ
జెప్పెద నాకర్ణింపుము వాసుదేవుం డొక్కసమయంబునం బృథ్వి నాలోకించి. 146
క. లోకజననివగుటన్ నిను, నోకాశ్యపి యడుగ వలయు § నొక్కటి దెలియన్
నాకుం జెపుమా పాపము, లేకృత్యము సేసి గెలుతు § రెల్లజనములున్. 147
ఆ. అనినఁ బృథివి యిట్టు § లను విప్రసేవను, విప్రపూజనమున § విప్రహితవి
ధానమునను బాప § తతి నోర్చు మానవ, ప్రతతి యెందు నివి నృ § పాలుపనులు
ఆ. అమరవిభుని భగ § సహస్రచిహ్నునిఁ గాఁగఁ, జేసినదియు నేత్ర § భాసురుండు
గా నొనర్చినదియుఁ § గమలాక్ష విప్రన,ల్కయుఁ బ్రసాద § సంపదయును గావె. 149
క. అనిన విని మెచ్చి పృథివిం, గొనియాడె రథాంగపాణి § కురునృపవర నీ
వనిశంబు మిగులనుతిమ,న్ననలను విప్రులకుఁ బ్రియము § నర్పుము కృపతోన్. 150

క. అని వెండియు శాంతనవుఁ డి ట్లను జననంబునన విప్రుఁ డధిప మహాభా
గుని గాఁ జెప్పుదు రార్యులు, జనులకు వంద్యంబు లతనిచరణాంబుజముల్.

వ. బ్రాహ్మణుల సృజియించి బ్రహ్మ వారలతోఁ జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 152

ఆ. అరయ మీకుఁ గృత్య మన్యంబు లే దాత్మ, కర్మ మూఁది యుక్తధర్మనిరతి
బ్రహ్మగోపనంబుఁ బాటింపుఁ డవ్విధ, మధికశోభనంబు నావహించు. 153

వ. బ్రాహ్మణ్యం బెల్లవర్ణంబులకుం దారకంబు బ్రాహ్మ్యమైన శ్రీదపస్స్వాధ్యా
యంబుల వెలుంగం జేయుం డనియె నట్లు గావున రాజులకు [1]బ్రహ్మవచనపరి
పాలనంబు ప్రధానకర్తవ్యం బని చెప్పి వెండియు. 154

ఆ. అగ్ని నంట హిమవదచలంబుఁ గదలుప, గంగఁ గట్ట వచ్చుఁ గాని విప్ర
రాజిఁ బరిభవింపఁ రాదు విప్రులకొల్వు, కల్పవృక్షసేవకరణి యధిప. 155

వ. ఏతద్విషయం బైనది శక్రశంబరసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు వినుము
శక్రుండు జటాసురనందనుం డైన శంబరుకడకుం బోయి తదీయగోష్ఠి నుండి
యతనితో నీ వేమిట సమున్నతిం బొందియుండు దనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 156

క. అలుకయు నసూయయును విప్రులయెడ లే వనఘ వారిఁ బ్రోతుం గాతుక్
సొలయఁ దదీయారాధనముల కట్టులు గావునన్ విభూతి వహింతున్. 157

వ. దేవాసురయుద్ధంబున విప్రానుగ్రహంబు దేవతల గెలిపించుటగని మజ్జనకుండు సో
మునితో భూమిసురులు మహానుభావులుగదే యనుటయు నమ్మహితాత్ముం డతనికి
ట్లను వారలు తపస్స్వాధ్యాయసిద్ధు లై యుండుదురు వారి తెఱం గాకర్ణింపుము.

ఆ. అప్రవాసి యైనయవనీసురుని యుద్ధశాలి గానిధరణిపాలు నురగ
ముల బిలాంధకారమున నడంచినయట్లు, మెఱయనీక భూమి మ్రింగు నండ్రు.

క. దాని నెఱింగి గృహంబున, మానిత మగుచదువునందు మనసు గొలుప కెం
దేనిఁ జని చదువుదురు శ్రుతు, లానంత్యమునకుఁ దపస్వులగుదురు విప్రుల్. 160

వ. కావున వారలు సర్వాధికులు వారలయెడ బహుమానావమానంబు లెట్టివారికి
శుభాశుభంబుల నొందించుటకు సందియంబు లే దనిన సోమునివాక్యంబులు
పాటించి మజ్జనకుండు విప్రజనంబులఁ బూజించి తేజిష్ణుం డయ్యె నేనుం దదా
చారంబునం బెంపు వడసితి నని పలుకుటయు నయ్యసురేంద్రునివచనంబు లాఁది
సురేంద్రుండు భూసురులకుం బరితోషంబు గావించి సవిశేషసమున్నతిం
బొందె నని చెప్పిన విని గాంగేయునితోఁ గౌంతేయాగ్రజుం డపూర్వచిర
సమాశ్రితదూరాగతులలోన నధికతమం బగుపాత్రం బెవ్వ రని యడిగిన
నప్పుడు మఱియు నతనికి నప్పురుషవరుం డి ట్లనియె. 161

క. చెలులుం జుట్టలు సంబంధులు ఋత్విజులును బురోహితులుఁ దగుపాత్రం
బులు హింసాక్రోధేర్ష్యాదులు లేనిజనంబు లైన దురితవిదూరా. 162

---

1. క. బ్రహ్మవ్యసనపరి.

క. దూరాగతులు నపూర్వులుఁ, గౌరవకులముఖ్యు పూజఁ | గనుటకు నర్హుల్
సారాచారయు విద్యా,గౌరవముం గలుగఁ జూపు | కరణీయ మగున్. 163

క. ఈమూఁడుదెఱంగులజను, [1]లారయ్యఁ జూచినను వసుచు | లైనను బాత్ర
శ్రీమహితుల నిజభృత్య,స్తోమముజీవనము నడపి | చుమ్మీ యోగుల్. 164

క. అనిన విని ధర్మసుతుఁ డి, ట్లను శంతనుసుతునితోడ | నఘకోటికి నె
ల్లను మూలము వనితలయ, జ్ఞనముల కెఱుఁగఁ జెప్పు | చాతుర్యనిధీ. 165

—✿ నారదపంచచూడాసంవాదం బనునితిహాసము. ✿—

వ. అనుటయు నతం డ(లని కిట్లనియె న)తివలు నీ చెప్పినట్టివార వీనికి నారదపంచచూడాసంవాదం బనం బరఁగు నితిహాసంబు గలదు వనితా స్వభావవిషయంబయి యుండు దాని నాకర్ణింపుము దేవమునివరుండగు నారదుం డెందునుం జరించుచుండి పంచచూడ యను నచ్చరలేమ నొక్కెడం గాంచి. 166

క. ఏ నొక్కటి యడిగెదఁ జెపు,మా నలినదళాక్షి యనుడు | మాకొలఁదులవ
లైకనసదుత్తర మిచ్చెద, నానతి యిమ్మనియె నది ప్రియం బెసఁగంగన్. 167

వ. అనుటయు. 168

క. వనితాస్వభావ మిట్టిది, యని తెలియం జెప్పు మనుడు | నల్ల నగుచు న
వ్వనిత దగునయ్య వనితకు, వనితలదుశ్చేష్టితములు | వాక్రువ్వంగన్. 169

క. అనిన విని నిక్క మాడిన, విను త ప్పించుకయు లేదు | వివరింపు నిజం
బని ముని పల్కిన నయ్యం,గన యతనికి నిట్టు లనియెఁ | గౌరవముఖ్యా. 170

వ. స్త్రీస్వభావంబులు నీ వెఱుంగనియవి లే వైననుం జెప్పెద నవధరింపుము. 171

క. కులమును సమ్మాన్యతయును, గలిగి యొకనిభార్య యై సగౌరవలీలన్
మెలఁగుచు వెలిఁ జరియించు, న్నలన వలసినట్ల యే మగనం గల దనఘా. 172

వ. అని పల్కి వెండియు. 173

సీ. యోషిజ్జనంబులు | దోషంబులకు నెల్ల, మూలంబు వారల | నేల చెప్ప
నడిగితి గాన నన్నంత సెప్పెద విను, పురుషులమేలిమి | పొలఁతు లెఱుఁగ
రది గాక నిర్లజ్జ | లై కుత్సితుల భజి,యింతురు కదిసిన నయ్యంతఁ జేసి
వర్జనీయులు లేరు | వారల కెవ్వరు, దండభీతిన పాడి | దప్పకునికి

ఆ. యగ్ని కాష్ఠముల మహాంబుధి యేఱుల, నంతకుండు భూతసంతతులను
వనజముఖులు పురుషులను దృప్తిఁ బొందుట, గలుగ దండ్రు కోవిదులు మునీంద్ర.

క. కల [2]దొకరహస్యగోపన, మలఘుమతీ వినుము పురుషు | నన్యుం గనినం
బొలఁతులకు నేమి సెప్పుదుఁ, గలుగుఁ బదనుతోడి [3]కళలు | కామగృహమునన్.

వ. అని వెండియు. 176

1. గ. జ. లే మెయిఁ...నశుచులేనియు. 2. గ.చ. దొకరహస్యదోషం. బల. 3. క. కడలు, చ. కదలు,

క. కుడుచుట కట్టుట వ్రాయుట, తొడుగుటయును వివిధధనవ్రతతులు గూడుట యె
క్కుడు వేడ్క సేయఁజాలవు, పడఁతికిఁ బరపురుషుఁ గవయఁ బాఱుటవోలెన్. 177

వ. అని చెప్పిన (విని నారదుండు నిజంబ పల్కితని పంచచూడ ననిపి నిజేచ్ఛం జని
యె) నని చెప్పిన విని ధర్మజుండు సుందరీజనంబులం గాంచు తెఱం గెఱింగింపవే
యని యడిగిన నాపగాతనూజుం డతని కిట్లను వారు మయశంబరాదిరాక్షసుల
మాయలం గడచినమతకంబులు గలిగి నిరూపింప రాక యుండుదు రదియునుం
గాక వేఱొక్కవిశేషం బాకర్ణింపుము. 178

తే. తొల్లి నిర్దోషచిత్తత నెల్లజనులు
వలచినప్పుడ దేవత్వవైభవంబు
నొందఁ జాలి యుండుదురు మాయోపయుక్తి
వనితలకు లేక సాధ్వులై యునికిఁ జేసి. 179

వ. దానికి దివిజు లసూయాగ్రస్తులై కమలయోనిం గానం జని నిజచిత్తప్రకారం
బెఱింగించిన నతం డతివల మాయావతులం గావించి వారికిఁ గామం బగ్గలంబు
గాఁ జేసినం బురుషులు వారిచిక్కులం బడి రోషాదిదుర్గుణదూషితు లగుటం జేసి
విగతానుభావు లైరి దేవతలును బ్రియం బంది రట్లు గావున. 180

క. వనితలు మాయావిను లై, యనిరూపితచిత్తవృత్తి నంచితరక్షం
బనుపడ కుండుదు రైనను, వినినది కథ యొకటి నీకు వినిపింతుఁ దగన్. 181

—— దేవశర్మ యనుమునివరుభార్య రుచి యనుదానిచరిత్ర ——

వ. దేవశర్మయనుమునిభార్య రుచి యనునంగన సర్వాంగసుందరి యై యుండుఁ దదీ
యరూపాతిశయంబు దేవగంధర్వాదులకును లోభనీయంబు. 182

క. అతఁ డొకనాఁ డొకయెడ కొక, క్రతువున కుపదర్శనంబు గావింపఁగఁ బో
వుతలంపు పుట్టి వికస, న్మతి యగుతనశిష్యు విపులనామకునిఁ దగన్. 183

వ. పిలిచి యేకాంతంబున నతని కిట్లనియె. 184

క. రుచి నెపుడు వేచి తిరుగును, శచీవిభుఁడు దాని నెఱిఁగి సంరక్షణ మే
నుచితంబుగ నొనరింతు వి,కచకమలసభాస్యఁ జేరఁ గానఁ దతండున్. 185

తే. నాకుఁ గ్రతువు సేయింపఁ జనంగ వలసి, యున్న యది పరదారసక్తముత్సుకుండు
శక్రుఁ డటు గాన రుచికి రక్షావిధాన, మాచరింపుము నీవు దృఢావధాన. 186

క. అనిన విని యట్లు సేసెద, నని విపులుఁడు గురునితోడ నమరవిభుం డే
యనువునఁ జొచ్చునొకో పర,వనితాహరణమున కనియె వసుధాధీశా. 187.

క. అనుటయు ననేకమాయలు, పొనరుపఁగా నేర్చు రూపములు పెక్కులు గై
కొనుఁ బక్షిమృగాదిత్వము, లొనరఁగ నవి నియతి నరసి యుండఁగవలయున్.

క. *రుచిమీఁదం గన్నిడి యా,శచీవిభుఁడు దిరుగు విను మసంశయముసుమీ

* ఈపద్యము పెక్కు వ్రాతప్రతులం జూపట్టదు మఱియు నిది యిట యనవసరము.

యిచటికి నాతఁడు వచ్చుట, యచలితమతి నమ్మృగాక్షి యనరయఁగ వలయున్. 189

క. అని యప్పగించి యాగంబున కమ్ముని సనియె సవిప్రపులుఁడును జిత్తం
బున నవధానము దృఢముగ, వనితం గాచికొని యుండె వసుధాధీశా. 190

వ. అట్లుండి యొక్కయనువు విచారించుకొని. 191

క. ఆవేశించెద యోగ, ప్రావీణ్యంబున మునీంద్రుభార్యం దప్పే
యావిస్రుతాత్మమనమున, కీవిజ్ఞానంబు దోఁచునే వెఱ పేలా. 192

వ. అని వితర్కించి యమ్మునిచాతుర్యకారుణ్యంబు లూఁది శంక దక్కి యక్కొమ్మ
కింత నంత నాసీనుం డై యుచితకథ లొక్కింతసేపు సెల్లించి యోగమాయా
బలంబునం జేసి నడపుటయు. 193

ఆ. పవనుఁ డాకసమునఁ బరఁగువిధంబున, నమ్మృగాక్షితనువునందుఁ గలయ
విపులునాత్మ దగఁ బ్రవేశించె నవ్వధూ, రత్నమునకు నెఱుఁగరాక యుండ. 194

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి యయ్యోగివరునాత్మయున్నాతిచైతన్యంబు జడంబుగాఁ జేసికొని
యుండె నట్టియెడం బురందరుండతిసుందరంబగునాకారంబు దాల్చి యచ్చటికి
వచ్చి విపులునిశరీరంబు సూచి నిద్రితునింగాఁ దలంచుచు నున్మదుం డగుటం జేసి
యొండు పరికింపక మునిపత్నిం జేర వచ్చి. 195

క. నీవు కతంబుగ నా దగు, భావంబును భావభవుఁడు వఱుచుట యరయం
గా వలదే యని పలికిన, భూవర యప్పొలఁతి మూఢబుద్ధిత్వమునన్. 196

క. సముచితముగఁ బ్రత్యుత్థా,నము సేయను దగినపలుకునకుఁ జొరఁగను నే
రమి నూర కున్ననుం దమ,కము పెంపున నతఁడు మఱియుఁ గమలాననతోన్.

క. ఏ నమరేంద్రుఁడ నా దగు,మానముఁ గామశిఖి గ్రాఁచె మానిని దడయం
గా నేల నన్నుఁ దగ స,మ్మానింపుము నీకు సిగ్గుమాటిం కేలా. 198

వ. అనుటయు నత్తన్వితనువున నున్న విపులుండు దనయోగమాయం జేసి యవ్వనిత
వాసవునితో నీకు నిందు రాఁ బని యేమి యని పలికి పరవశ యగునట్లుగాఁ
జేసినం జూచి యతండు వ్రీడాభయభరితచిత్తుం డయ్యె నయ్యవసరంబున. 199

ఉ. అమ్మునిశిష్యుఁ డయ్యువిదయంగము వాసి నిజాంగవర్తి యై
యమ్మరుదీశుతో మఱచితా మును మూఁడినయబ్భగాంకిత
త్వ మ్మొకభంగి నీఁగు టిది దైవతసంయమిసేవనీయభా
వమ్ము గలట్టినీకుఁ దగవా యిసిరో యని పల్కె నెండియున్. 200

తే. అవిజితేంద్రియబల కుత్సితాత్మ నీచ, యెట్లు పాపంబు దొడరుట కియ్యకొంటి
నాదుగురునికోపాగ్ని చే నీదు దేవ,గణవిభుత్వమహోన్నతి గ్రాఁగి పోదె. 201

వ. అనిన విని దివ్యబోధంబునవిపులునియోగబలంబు తెఱంగెఱింగి వెలువెలం బాఱు
నబ్బలవైరి నాలోకించి యత్తపోధనుండు. 202

క. ఏ నొల్లఁ గాఁక భస్మము, గా నిన్నుం జూతునే వికారి యనుడుం

దా నెదురుపలుక కంతత్రాసము వెనఁ జేసె నతఁడు ధరణీనాథా. 203

వ. తదనంతరంబ విపులుండు రుచిం బ్రబుద్ధం జేసెఁ బదంపడి దేవశర్మ వచ్చిన నా శిష్యోత్తముండు వినయాచారంబు నడపి యేకాంతంబున నమ్మునితోడ. 204

తే. నాకపతి యిచ్చటికి వచ్చి నాకతమునఁ, జిక్కువడి మది భయమును సిగ్గు గదురఁ
జనియె ననవుడు నాతఁడు సంతసిల్లి, యభిమతం బగువర మిచ్చె నధిపవర్య. 205

వ. ఇచ్చినం బ్రీతుండై యవ్విపులుండు విపులతపంబాచరించె దేవశర్మయు దేవేంద్రవలనిశంక దక్కి సుఖం బుండె నొక్కనాఁ డయ్యాశ్రమంబుచక్కటి చదల దేవాంగన యొర్తు వోవ దానిచేతనుండి ప్రిదిలి భూరిపుష్పదామంబు. 206

ఆ. దివ్యపరిమళంబు నవ్యవికాసంబు, నుల్ల సిల్ల వచ్చి యుర్విఁ బడినఁ
గాంచి రుచి యుదీర్ణకౌతుకచిత్తయై, దానిఁ బుచ్చికొనియె మానవేంద్ర.

వ. తదవసరంబున నంగాధీశ్వరుండగు చిత్రరథుం డయ్యాశ్రమంబున కరుగుదెంచె నతని దేవియు రుచియుం దోడంబుట్టువు లగుటం జేసి నిజగృహంబునం గలిగిన యుత్సవంబున కతండు రుచిసహితంబుగా దేవశర్మం బ్రార్థించి పిలిచినఁ జంపానగరంబున కరుగుచుండి రుచి కైసేసి యద్దివ్యకుసుమదామంబునం గేశకలాపం బలంకరించి కొనినం దత్సమాగమసమాచారంబు నడపి తద్భగిని తదీయకుసుమపరిమళంబునకు నచ్చెరు వంది. 208

ఆ. ఇట్టిసౌరభంబు నెన్నఁడు నెఱుఁగ ని, ప్పువ్వు లెచటఁ గలిగెఁ బువ్వుఁబోఁడి
యనినఁ గలిగె నస్మదాశ్రమంబున నని, పలికి దేవశర్మపాలి కరిగి. 209

వ. రుచి యప్పువ్వులకుం దన చెలియలు వేడుకపడుట యెఱింగించిన నమ్మహానుభావుండు విపులు రావించి యత్తెఱంగు దేటపడం బలికి యిట్టికుసుమంబులు గొని రావలయు నని పలికిన నతం డప్పువ్వులు గనినచోటు రుచి నడిగి చెప్పించికొని గురుప్రభావంబును నిజతపశ్శక్తియు నూఁది యప్పని పూని చనియె దైవికం బయి యచ్చట నెప్పటిచందంబు పుష్పదామం బున్నం బుచ్చికొని వచ్చునప్పు డొక్కయెడ నారీపురుషు లొండొరులచెట్టలు పట్టికొని చక్రభ్రమణభంగిఁ దిరుగుచుండి రొకళ్లొకళ్లగతి యొప్ప దని పలికి కాలుదొడరితి కడువేగ తిరిగి తని వివాదంబు పుట్టి యం దొకండే నట్లు సేసితినేని పరలోకంబున విపులుని చన్నగతికిం జనుదు నని శపథంబు సేసిన నమ్మాట వినుచు విపులుం డట సనం జన మఱియును మార్గంబున నార్వురు జూదం బాడుచుండ వా రైన నొకం డట్ల యొట్టిడిన నప్పలుకు నాకర్ణించి యత్తపోధనుండు చిత్తంబున విషాదంబు గదుర నేమిదోషంబు సేసితి నొకో యని విచారించి రుచిశరీరంబునందుఁ బ్రవేశించుట గురునకు నెఱింగింపమిగా నోపు నని తలంచుచు నరుగుదెంచి యక్కుసుమమాలిక యొప్పించినం గైకొని యమ్మునివరుండు మఱదలి కొసంగి సంతోషం బొలయించెఁ దదనంతరంబ తమ యంత నున్న యవసరంబున నగ్గురుం డాశిష్యునితో ని ట్లనియె. 210

క. తెరువున నొకమిథునము జూ, దరులను గనుఁగొంటి నీవు ధర్మము నీయం
దరసి కనినవారై పలి, కిరి వారల నెఱుఁగుదే యకిల్బిషచరితా. 211

తే. నీవు రుచిఁ గాచునప్పటి నిపుణవృత్తి, నాకు నెఱిఁగింప కునికి యన్యాయముగఁ ద
లంచిరో కాక దానిఁ గల్మషము గాఁగ, నేను దలఁచిన శాపమీ నెట్లు నీకు.

వ. అప్పని పాపంబు గా కుండ వరం బిచ్చితి నది మఱవు మమ్మిథునం బహోరా
త్రంబు లయ్యార్వురు ఋతువు లని పలికిన గురునిబోధంబునకు నాశ్చర్యంబును
బ్రసాదంబునకుఁ బ్రమోదంబునుం బొందుశిష్యునితో నతండు వెండియు. 213

తే. దినము రాత్రియు ఋతువులు మనుజుచేయు
సుకృతమును దుష్కృతంబును జూచు చుండుఁ
గాన యెంతరహస్యంపుఁగార్య మైన
నొరు లెఱుంగరు నన్నని యునికి మోస. 214

వ. అని మఱియును. 215

క. స్త్రీరతి సూక్ష్మ మీ వ, క్లేరూపున నైన వంశహీనత మఱ్ఱుం
జేరక యుండం దగఁ బరి, హారము సేసి తది యేల యవగుణ మయ్యెన్. 216

వ. దాని తెఱంగు నా కెఱింగింప కున్న నేమి యనుపలుకు వలికి దేవశర్మ విపులు
నుల్లం బూఱడిల్లం జేసె నవ్వధూవరులును విపులుండును బుణ్యలోకంబులు వడసిరి
పాండవాగ్రజా తెఱవల తెఱం గెఱింగించితి వారి రక్షించుటయు నిట్టిది యై
యుండు నని చెప్పి భీష్ముండు. 217

క. పలువురు క్రీడింతురు భూ, వలయాధిప యరయ మంచివారును గల ర
క్కులధర్మవతులకతమున, నిల నిరపాయత్వ మొంది యొసకం బెసఁగున్. 218

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన, నాతి యనఁగ దైవ మన జనస్తుత వేతే
యాతతధర్మార్థసుఖ,ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్. 219

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గాంధర్వాదివివాహంబుల తెఱఁ గెఱింగించుట.—

వ. అనిన విని యజ్ఞపతి జాహ్నవీనందనుతోఁ గన్యావరణప్రకారంబు విచారణీయం
బైనకృత్యంబు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 220

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ, గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా, కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మ గతి యిది యధిపా. 221

ఆ. క్షాత్త్ర మండ్రు బుధులు కన్య పురుషుఁ గోర, నతఁడుఁ గన్యమీఁద నాససేయ
నచల మగుపరస్పరానురాగము గని, ప్రమద మెసఁగఁ జేయుపరిణయంబు. 222

క. కన్న మనంబును దనిసినఁ, గన్నియ యెవ్వానిఁ గోరు గాంధర్వం బా
యన్న నతని కిచ్చుట వెల, వన్నుట యాసురము సూవె పౌరవముఖ్యా. 223

క. బలిమిమె వరుఁడు గన్నెకుఁ, గలవారిం బొడిచి కరము క్రౌర్యంబున న

పొలఁతుక దుఃఖింపఁగ వారలు పొగులఁగఁ దెచ్చికొనుట రాక్షసము నృపా.

వ. ఇట్లు సెప్పంబడునట్టి. 225

ఆ. అయిదు దెఱంగులందు నారయ మూఁడువిధములు ధర్మకృతులు ధర్మపుత్ర
యాసురంబు రాక్షసాహ్వయంబును ధర్మ, దూరసంవిధాన దూషితములు. 226

తే. మాతృపితృహీన యైనను భ్రాతృరహిత, భావ మొందిన సబ్బాల పరిణయార్థ
వరణమున కర్హ గాదని కురుకులాగ్ర, గణ్య చెపుదురు పరిణయకల్పవిదులు.

ఆ. ఆత్మజాతియందు నవ్వులజాతులు రెంటఁ, గ్రమవివాహ మొప్పు బ్రాహ్మణునకు
ననఘ శూద్రవనిత యందు నాతని కపత్యంబు గలిమి పాప మనియుఁ గలదు.

తే. రాజునకు రాజవంశజ రమణి యైన
వెనుక వైశ్య వరించుట విహితవిధము
వైశ్యునకు శూద్రునకుఁ దమ వంశములన
పరిణయంబు గాఁదగు నరపాలవర్య. 229

వ. రాజునకు వైశ్యునకును శూద్ర కన్యావరణంబు సేయుటయును గలిగియుండునని
చెప్పిన విని యక్కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో బ్రాహ్మణునకు శూద్రజాతి
యందు భార్యాపరిగ్రహంబు సేయందగు నని యిందు నతనికి భార్యలు మువ్వురని
నిర్దేశించితి రది యెట్లొకో యనుటయు నతం డమ్మహీపతి కిట్లనియె. 230

ఆ. అనఘ విషమ మైన యట్టికార్యంబు వాటిలినఁ జూచి పెద్ద వలచి యైన
లోభమునను శూద్రఁ దా భార్యఁ గాఁ గొను, విప్రుఁ డధిక పాపవృత్తిగామి. 231

వ. అవ్విధంబు నొక్కొక్క యెడం గల్గి దూష్యంబు గాక చెల్లు నని చెప్పి వెండియు

క. ధరణీసురరాజవణి, క్తరుణులకును విప్రువలనఁ గల్గినతనయుల్
కురునాథా ద్విజు లనఁగాఁ, బరఁగుదు రది లేదు శూద్రభామాసుతులకున్. 233

వ. అనవుడు ధర్మపుత్త్రుండు భూసురునివలన నాలుగుజాతులనాతులకును బ్రసూతు
లైనసుతులకు పితృధనంబునందు భాగం బెట్లుండు నని యడిగిన. 234

సీ. విను జనమేజయ మనుజేంద్ర యమ్మేది
నీశ్వరుతో భీష్ముఁ డిట్టు లనియె
బ్రాహ్మణువర్థంబు పదిపాళ్లుగాఁ జేయ
నాలుగు బ్రాహ్మణీనందనుండు
క్షత్త్రియాత్మజుఁడు భాగములు మూఁడును వైశ్య
తనయుండు రెండు శూద్రాతనూజుఁ
డొకపాలు గొనుటకు నొడయులు దుదివాఁడు
వలచి పెట్టఁగఁ గొనువాఁడు గాని

ఆ. తండ్రితోడఁ ద్రివిధతనయులతోడను, దనదుభాగమునకుఁ బెనఁగి కొనఁగఁ
దగదు వారలకును దగదు నిర్దయతఁ ద,ద్ధనము భాగ మీక తార కునువ. 235

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు దక్కినవర్ణంబుల వారిధనంబు లెట్లు గాఁగలయవి సెప్పు మనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని కిట్లనియె. 236

సీ. క్షత్త్రియుధనము భాగము లెనిమిది సేయ, భూపాలవైశ్యులపుత్త్రికలకు
శూద్రపుత్త్రికకును సుతులైనయట్టివా, రోలి నాలుగుమూఁడు నొక్కటియును
గొనువారు పాళ్లు కురుముఖ్య వైశ్యుని, సొమ్మున వైశ్యకు సూనుఁడైన
యతఁడు నాలుగును శూద్రాత్మజుఁ డొకటియు, గాఁగ నైదుగ నంశకములు గొంద్రు

ఆ. పెనఁగి కొనఁగఁ దగమి విను శూద్ర కొడుకున
కెందుఁ గలదు వాని కీక కుడువఁ
గామియును సమంబ యేఱిజాతులవారి
కయిన నిట్లు దెలియు మంశకృతులు 237

తే. ఆలు నిజజాతియందు శూద్రాలి కెల్ల
సములుగఁ బంచికొంద్రు భాగముల శూద్ర
తనయు లెందఱు గల్గినఁ దండ్రిధనము
ధర్మసంగ్రహతత్పర ధర్మతనయ. 238

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 239

క. విను హవ్యకవ్యములు మ,జ్జనభోజనములును విప్రజాతివనిత దాఁ
బనిసేయ నడపునది య,ప్పనులకుఁ బెఱసతులు గామి బ్రాహ్మణుఁడు నృపా.

భీష్ముఁడు ధర్మజున కౌరసాదిపుత్త్రభేదంబు తెఱంగు సెప్పుట

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 241

క. కొడుకులు బహువిధు లని యె,ప్పుడు విందును వారి తెఱఁగు పురుషవరా యే
ర్పడఁ జెప్పవలయు నా కని, యడిగిన గాంగేయుఁ డిట్టు లను నాతనితోన్ 242

తే. పరమసంస్కృత యగు నాత్మభార్యయందు
ధర్మవిధిఁ గలిగించిన తనయుఁ డనఁగ
దాన యౌరసుఁ డనునభిధాన మొప్పఁ
బరఁగు నుత్తముఁ డాతఁడు ప్రథముఁ డధిప. 243

తే. తగినవరునకు నిచ్చిన తనదుదుహిత, గనినపుత్త్రు నయ్యొరుపురుష వినఁగ నియ్య
కొనఁగ వీఁడు నాకొడుకనఁ గొడుకు వాని, పేరుపుత్త్రికాపుత్త్రుండు పౌరవేంద్ర

తే. ధర్మపథమునఁ బనిచినఁ దనదుపత్ని, యర్హపురుషసంగతిఁ గన్న యాత్మజుండు
క్షేత్రజుం డనఁగా నిజపుత్త్రభావ, మొందు ధర్మప్రపంచాభినందితాత్మ. 245

క. జననీజనకు లుదకదా, ననిరూఢము గాఁగ నిచ్చినం బడసిననం
దనుపేరు [1]దత్త్రిముం డని, మునిజనములు సెప్పుదురు విమోహవిదూరా. 246

ఆ. తల్లిదండ్రిఁ బాసి తనయంత నెచ్చట, నేనిఁ దిరుగునట్టివానిఁ జూచి

1. క. దత్తకుం డన.

యాత్మసదృశుఁ డైన యాత్మజుఁ జేసికొ,నంగఁ గృత్రిముండనంగఁ బరఁగు. 247
తే. ఎవ్వనికిఁ బుట్టెనేనియు నెఱుఁగకుండ, నొక్కనికిఁ బరభార్యయందుదయమైన
సూనుఁ డాభార్యగలవానిసుతుఁడువాని, పేరుగూఢజుఁ డనఁబడుఁ గౌరవేంద్ర
క. విను తల్లిదండ్రు లొల్లక, తనయుని విడిచిన నొరుండు దనకుఁ దనయుఁ గాఁ
గొని నెమ్మి నడప నపవిద్ధనాముఁ డగు వాఁడు విమలధర్మప్రవణా. 249
ఆ. పెండ్లి గాకమున్నపితృగృహంబునఁ గన్య, సూనుఁ గనిన వినుము దానిఁ జేసి
కొనినయతని కతఁడు కొడుకగుఁ గానీన,నామకమునఁ బరఁగు నరవరేణ్య 250
క. విను గర్భిణియగు టెఱుఁగక,యును నెఱిఁగియుఁ బెండ్లియైన నుదయించిన నం
దనుఁ డావరునకుఁ గొడు కగు,జననాథ సహోఢుఁ డనఁగఁ జను నండ్రు బుధుల్.
తే. విభునిఁ దానుఁ దొఱంగిన వెలఁది విభుఁడు
విడిచినట్టిసుమధ్యమ విధవ యతు
తాత్వదశ నెవ్వనికిఁ గనుఁ దనయుఁ డాతఁ
డతనికొడుక పౌనర్భవుం డనఁగఁ బరఁగు. 252
క. జననీజనకులు లేకు,న్నను వారలు దన్ను విడిచినం దాన తనున్
దనయుఁడుగ నొరుల కిచ్చిన, ననఘా యాతండు సను స్వయందత్తుఁ డనన్. 253
ఆ. తల్లిదండ్రు లమ్మఁ దనయుఁ గా నొక్కరుఁ, డాత్మసదృశజన్ముఁ డైనవాని.
విలిచికొనినఁ బాండవేయమహాత్తర, యక్కుమారుఁ గ్రీతుఁడండ్రు బుధులు.
క. అని భీష్ముఁడు వెండియు ని,ట్లను నాపన్నిరువురును ధరాధిప యోగ్య
త్వనిరూఢు లెల్లకర్మం,బున కౌరసుఁ డందులోన ముఖ్యుం డరయన్. 255
ఉ. వానిన పోలు నండ్రు బుధవర్యులు కౌరవనాథ పుత్త్రికా
సూనునిఁ దక్కనీవినినసూనులు యోగ్యత గాంతు రుత్తమం
బైనకులద్వయంబును సమాగత మై విధివత్ప్రయోగతా
నూనత గల్గెనేని నిగమోదితకర్మకలాపయుక్తికిన్. 256

చ్యవననహుషసంవాదం బనునితిహాసము.

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సంవాసంబునను దర్శనంబునను బుట్టెడిస్నేహంబు లెట్టివి
వానిని గోవులమహాత్మ్యంబును నెఱుంగ వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నప్పు
డమితతేజునకి భీష్ముం డి ట్లనియె. 257
సీ. చ్యవనునినహుషునిసంవాద మితిహాస, మై చెల్లు జగమున ననఘ నీకు
దానిఁ జెప్పెద విను దాన నీవడిగిన, యర్థముల్ దెలియు మహాత్ముఁ డైన
భార్గవచ్యవనుండు భాగీరథీయము,నలు గూడినెడ కేఁగి యలఘునిష్ఠఁ
గ్రుంకి సుస్థిరుఁ డయి కూర్చుండి యతులస, మాధిపరుం డయి మత్స్యకులము
ఆ. దనదుచుట్టు మెలఁగఁ దనువునఁ జెందంగ
మూరుకొనఁగఁ గృపయు ముదముఁ గదుర

భావవృత్తితోడఁ బండ్రెండువర్షము
లుండె నట్టు లుండ నొక్కనాఁడు. 258

క. జాలరులు వలల నచ్చటి, మీలఁ దిగుచు చుండి యయ్యమేయోగ్రతప
శ్శీలునిఁ గూడఁగ దిగిచి భ, యాలోలమనస్కు లగుచు నమ్మునిపతికిన్. 259

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి తప్పు సైఁపు మెఱుంగమి, నింత వుట్టె సంయమీంద్ర మమ్ముఁ
బరమకరుణఁ జూచి పనుపుము దీనికి, నేమి సేయువార మింక ననుడు. 260

క. జలచరములపై నర్మిలి, గలిగెడు మది దాల్చి చేర్చి కారుణ్యము బో
యలమీఁద నించుకేనియు, నలుక వొడమనీక యుండె నతఁ డవికృతుఁడై.

వ. ఏటిదరికిం దిగువంబడినమీలదెస వారికిం జూపి వారితోడ. 262

తే. వీనితోడి సంవాసంబు మానసమునఁ, జాల నర్మిలిఁ బెనిచె నిమ్మీలతోడఁ
గూడఁ బ్రాణంబు విడుచుట[1] గూడదండ్రె, జనులుగావున నటు సేయుఁ డనఘులార.

వ. తగినతెఱంగు సెప్పెద వినుండు. 264

క. ఇమ్మీలను నన్నును మీ, రమ్మికొనుఁడు సేయువెలల కనుటయుఁ గడుశీ
ఘ్రమ్మున నహుషుకడకుఁ జని, యమ్ముని తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పిరలుకుచుఁ బోయల్.

వ. చెప్పిన భయంబును సంభ్రమంబును బెనంగొన నమ్మనుజపతి మంత్రిపురోహిత
సహితంబుగా నప్పరమమునిపాలికిం జనుదెంచి సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసి
బోయలు సేసిన యపరాధంబు నేమిభంగిసీఁగువాఁడ నని విన్నవించిన నద్దయాళుం
డి ట్లనియె. 266

క. బోయలు నిజకులధర్మము, సేయుట యపరాధ మగునె చెప్పెద విను వీ
రాయాసపడిరి వీరికి, నాయొడలికిఁ దగినవెల జనస్తుత యీవే. 267

క. అనుటయు మునివరుమనమునఁ, గినుక యొకింతయును లేమికిం బ్రీతుం డై
జనపతి [2]కిరాతులకు నిం, డని పనిచెను వేయుమాడ లాత్మసచివులన్. 268

వ. పనిచిన నప్పలుకులు విని యమ్ముని యమ్మనుజవిభునితోఁ దగ వెఱఁగి యిత్తుగా
కనవుడు నప్పుడమిఱేఁడు పదివేలు సెప్పిన నప్పరమసంయమి యప్పటిమాటయ
యాడిన నారాజు లక్ష యుగ్గడించె దానికిం దపస్వి ముందటిపలుకు వలికిన నతండు
కోటి యి మ్మనియె నమ్మాటకు నమ్మహాత్ముండు. 269

క. తల విసరి వెల దగఁగ బో, యలకీ వలదయ్య యనిన నన్నరపతి వా
రల కిల సగ మిచ్చెద నని, పలికిన నప్పలుకు ద్రోపు వడముని వల్కెన్. 270

ఆ. రాజు దనదుసకలరాజ్యంబు బోయల, కిత్తు ననుడు నమ్మునీశ్వరుండు
నీవు మంత్రివరులు నెయ్యురఁ దలపోసి, యుచితమైనమూల్య మొసఁగు మనియె.

వ. అనిన విని విషాదంబుతో నహుషుం [3]డవ్వులం జని సచివులుం దానును నింక నేమి
సేయువాఁడ నని చింతిల్లుచున్నసమయంబున నయ్యేడకు గవిజాతుం డను సంయమి

1. గూడదండ్రు....నటు సేయ ననఘులార. 2. క. కైవర్తుల కిండని. 3. గ. డవుల నని.

పను పెంచి వారలతో మీరు చింత విడువుఁ డే నిమ్మునిపతిమూల్యంబు నిశ్చయిం
చెద ననుటయు నయ్యవనీవిభుం డిప్పరివారం బింతటితో నాపత్పయోధిమునుంగ
కుండఁ దెప్పగాఁ దన్నుం గావవే యనుపలుకు పలికిన నతం డతని కిట్లనియె. 272

తే. గోవులును బ్రాహ్మణులకును ॥ గులమొకండ
కమలజుఁడు రెండుదెఱఁగులుగా ॥ నొనర్చె
హవికిఁ బూర్వంబు కారణ ॥ మఖిల మంత్ర
ములకధిష్ఠాన మపరంబు ॥ భూపవర్య. 273

క. వివిధాగమాశ్రయం బగు, నవనీదేవునకు మూల్య ॥ మని వాక్రువ్వన్
జివ్వనకును గాదు ధరణీధవ గోవును నట్టి దగుటఁ ॥ దగునది యొసఁగన్. 274

తే. అనినఁ బ్రియ మంది నృపతి సం ॥ యమిసమీప
మునకు వచ్చి మహాభాగ ॥ నన్నుఁ గృపార్ద్ర
దృష్టిఁ జూడుము భవదీయ ॥ దేహమునకు
నింతవెల యన వచ్చునే ॥ యెఱిఁగి కైన. 275

క. మునినాథ గోవు నిచ్చెద, ననవుడు వికచముఖుఁ డగుచు ॥ ననుగుణమూల్యం
బున సంప్రీతిం బొందితి, నని భృగుకులముఖ్యుఁ డిట్టు ॥ లను నహుషునితోన్.

క. గో వగ్నిమయి యమృతమయి, యో వసుధాధీశ వినుము ॥ హోమవిధాన
శ్రీవాహిని నిచ్చిన త్రిద, శావాసంబునకుఁ బూజ్య ॥ లమరుల కైనన్. 277

చ. అని యిటు లేర్పడం బలికి ॥ యాతలఁ బెంతయు మేలు గోవు ని
మ్మనఘచరిత్ర యన్న విభుఁ డట్టుల చేసిన బోయ లప్డు నె
మ్మనమును మోద మంద గరి ॥ మంబున భార్గవుఁ జేరి మమ్ముఁ గ
న్గొనినది యాదిగాఁ గరుణ ॥ గూరెద వొక్కటి విన్నవింతుమే. 278

క. అని ప్రీతిఁ బలికి యమ్ముని, యనుజ్ఞఁ గొని మమ్ముఁ గావు ॥ మక్కటికమునం
గొనవయ్య గోవు మాచే, నన విని మొగమోట మనము ॥ నార్ద్రతఁ బెనుపన్.

తే. వేఁడికొనినట్టికృపణులపై ॥ వాఁడిచూడ్కి
యరయ నాశీవిషముచూపు ॥ నట్ల కాన
చేయఁ బ్రార్థనాభంగంబు ॥ మీ యభీష్ట
మాచరించెద నని గోవు ॥ నతఁడు గొనియె. 280

వ. కొని యంత నిలువక. 281

తే. దర్శన ప్రీతి వారిపైఁ ॥ దగుల మీఁల, వలనియర్మిలి మనమున ॥ దళముకొనఁగ
మీరు మీలును సమ్మోదపూర్వ దివికి, నేఁగుఁడని పల్కె భార్గవుం ॥ డెల్లవినఁగ.

వ. పలికినం దత్క్షణంబ. 283

తే. మీనములుఁ దారుఁ దనువుల ॥ తోన నెగసి

నాకలోకంబునకుఁ బోవ నహుషనృపతి
సపరివారంబు గాఁగ నాశ్చర్యపూర
మగ్నమానసుఁ డయి యుండె మానవేంద్ర. 284

వ. అప్పుడు. 285

క. చ్యవనుఁడు గవిజాతుఁడు న,య్యవనీశ్వరుఁ బిల్చి వరము లడుగుము రెండీ
దివిఁ గతి మనుడు నతఁడు మీ, [1]యవిరళసంప్రీతికంటె నర్థము గలదే. 286

తే. అనిన విని యగ్గలం బైనహర్షాదరమున, వారు ధర్మపరత్వంబు వాసవాభ
వైభవము నయ్యెడును నీకు వంశపావ,నాత్మ యనుచు నంతర్హితులైరి వత్స.

క. మది నద్భుతంబుఁ బ్రమదముఁ, బొదలఁగ నమ్మనుజమహిమ పొగడుచుఁ జనియె
దదనంతరంబ పతి నిజ,సదనమునకు నెల్లజనులు సమ్మతి మందన్. 288

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 289

క. వినిపించితి సంవాసం,బున దర్శనమునను జిత్తమున నధికస్నే
హానిరూఢి గల్గుటయు గో,వునందుఁ గలగౌరవముఁ జెప్పుల కిం పెసఁగన్. 290

—చ్యవన కుశికసంవాదం బనునితిహాసము.—

వ. అనిన విని యక్కురువంశవర్యుం డాధర్మధుర్యునితో నాకు నొక్కటి వినుటకుం
గుతూహలం బెప్పుడుం గల్గి యుండు నుదాత్తబ్రాహ్మణ్యనిధి యైనభార్గవాన్వయం
బునం [2]జిత్రతరక్షాత్త్ర చరిత్రుం డగుపరశురాముండు జనియించుటయు నుత్తమ
క్షత్త్రియత్వమహోజ్జ్వలం బైనకుశికకులంబునం బరమబ్రాహ్మణ్యవిశ్రుతుం డైన
విశ్వామిత్రుం డుదయించుటయును నది యెట్లొకో యనుచుండుదుఁ దొల్లియుఁ
గొంత వింటి నిస్సంశయంబు గాదు మహాత్మ మదీయచిత్తాయత్తంబుగా నత్తెఱం
గెఱింగింపవే యనుటయు నయ్యనిమిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతోడం
జ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన భవత్సంశయంబు వాయుఁ
జ్యవనుండు నిజవంశంబునకుం గుశికకులంబు కారణంబుగా సంకరంబు గలుగఁగల
యది యని యెఱింగి యక్కుశికకులంబునకు నుత్పాతం బాపాదింపం గోరి కుశిక
భూపాలుపాలికిం జనిన నతండు. 291

క. భార్యాసహితముగా న,య్యార్యవరుని కనుగుణంపుసత్కర్చన విధివ
చ్ఛర్యాపూర్వముగ వినయ,ధుర్యత వెలయంగఁ జేసె దోహల మమరన్. 292

క. పూజితునిఁ జేసి యతనికి, రాజవరుం డిట్టు లనియె రాజ్యవిభుత్వ
భ్రాజిష్ణుఁడ నై భృత్యుని, యోజను నను నడపి యేలు మూర్వి మునీంద్రా. 293

క. ఏనును భార్యయు బంధులు, నానాజనసహితముగ సనాథతఁ గని య
ట్లైనం బెంపుం బొరయం,గా నిలుకుఁ బ్రమోద మొందఁ గైకొను మమ్మున్.

1. క. యవిరళసంప్రియముకంటె నన్యము. 2. చ జిత్రతరక్షాత్రమహిమాచరితుం డగు.

చ. అన విని యమ్ముని ప్రవరుఁ డాతని కిట్లను రాజ్యకాంక్ష నా
మనమున లేదు సద్వ్రతము మానితవృత్తిఁ జరించువాఁడ నై
జనవర వచ్చినాఁడఁ బరిచారము నీవును నీదుపత్నియుం
గొనకొని చేయఁగా వలయుఁ గోరిక యింతియ తీర్పు మోపినన్. 295

వ. అనిన విని యాదంపతులు ముదమ్మునం బొదలి యట్ల చేయువార మనిరి తదనంతరంబ. 296

క. అమ్ముని నభ్యంతర సదనమ్మునకుం గొని విభుండు నాతియుఁ దానుం
సమ్మోదమ్మునఁ జని హృద్యమ్మగు నొకచోటు చూపి యాతనితోడన్. 297

ఆ. అనఘ యిచట నుండు మని పల్కి మృదులత
ల్పంబు నంచితాసనంబు నచటఁ
బెట్టఁ బనిచి యేము ప్రీతి నొనర్చెద
మిష్టభంగిఁ బనుపు డెద్ది యైన. 298

వ. అనియె నంత నినుం డపరగిరి గడచనినం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి యమ్మహాత్ముం డాహారం బడిగిన నమ్మహీపతి మహితభోజనంబున నతనిం దృప్తునిం గావించిన. 299

ఆ. అతఁడు సెజ్జఁ జేరి యధిపుతో నియ్యెడ, నిద్రవోదు నేను నృపవరేణ్య
మీరు నిదుర దక్కి మెలపున నాచరణంబు లొత్తుచునికి నాకుఁ బ్రియము.

క. ఏ నై మేల్కనునంతకు, భూనాయకవర్య నన్ను బోధింపకుఁ డీ
మానినియు నీవు నని నిద్రానిరతుం డయ్యె వారుఁ దద్దయుభక్తిన్. 301

తే. కుడుపు నిదురయు వర్జించి యడుగు లొత్తు
చుండి రమ్మునివల్లభుఁ డొక్క ప్రక్క
నచలగాత్రుఁ డై నిద్రింప నద్భుతముగ
దినము లిరువదియొక్కటి సనియె నధిప. 302

వ. ఇరువదిరెండవనాఁ డమ్మునివరుండు దనయంతన మేల్కని. 303

క. ఇలు వెడలి పోయె నేమియుఁ, బలుకక యాదంపతులును బరమశ్రాంతా
త్ము లగుచు వెనుకన చని రక్కులపతి యించుకయు సరకుగొనఁ డవ్విధమున్.

ఆ. అట్లు వారివలన నాదరరహితుఁ డై, పురవరంబు వెడలి పోయిపోయి
యతఁడు చూడఁ జూడ నంతర్హితుం డైనఁ, బతియు సతియు మూర్ఛపాలువడిరి.

క. కొంతవడికిఁ దెప్పిఱి యెద, వంతయు వగ నూనఁ బురికి నేతెంచి గృహా
భ్యంతరము సొచ్చి కని రయ్యింతియును విభుండు నమ్మునీశ్వరు సెజ్జన్. 306

వ. మున్ను నిద్రించుప్రక్క దక్కి యొండు ప్రక్క నిద్రించుభార్గవునట్లు గాంచి సంతోషించి పరిశ్రాంతి దిగఁద్రావి యెప్పటిచొప్పున నడుగు లొత్తుచుండ మఱియు దినంబు లిరువదియొక్కటి సనినం బ్రబుద్ధుం డై. 307

సీ. అతఁడు తైలాభ్యంగ మడిగినఁ బతి గమ్మ,నూనియ దెప్పించి మేను శిరము
నభ్యక్తములు సేయ నమ్ముని సైఁడ నాఁడి, యంతర్హితుం డయ్యె నపరఘటికఁ
దోఁచి వికారంబు దొడరక యున్నరా,జును దేవులను గని సుముఖుఁ డగుచు
నాచరితస్నానుఁ డగుటయు వారు మ,హార్హంబు లగువివిధాన్నపాన

ఆ. ములు ఘటించి కుడువ బిలిచినఁ జని వాని
నెల్లఁ గాంచి యెక్కడేనిఁ బోయె
వార లడలు గదుర నూరక యుండి రా
పగలు రేయుఁ గురునృపాలవర్య. 308

వ. ఆభృగువంశవరుండు. 309

సీ. వేగినఁ బొడసూపి వేగంబ యరదంబు, వన్నింపు నీవు నీభామినియు వ
హింపఁగా రథికత యెసఁగఁ గాంచనరత్న,గోహయములు యాచకులకు నిచ్చు
చును జనవలయు నా కనుడు భూపతి దేరు, సమకట్టి దాపటఁ జాను దాను
వలపటఁ బూని యావస్తువు లెల్లను, గొనివచ్చి యా మంత్రిజనులఁ బనుప

తే. నెక్కి వారల నాసంయమీశ్వరుండు
నిశితతర మగుమునికోల నెత్తు రొలుక
మోపుచును దీనకోటికి నాపదార్థ
చయము నెడనెడ నొసఁగుచుఁ జనుచు నుండె. 310

వ. పెక్కుదినంబు లాహారనిద్రలు లేమిం జేసి డప్పిం దూలు నమ్మహీపాలు నమ్మహిషి నమ్ముని ములుకోలపోట్ల నట్లు పూచినమోదుగులచందంబు నొందింపఁ జూచి జనంబు లల్లన తమలోన నిట్టితపోమహిమయుం గలదె యిది యన్యాయం బని యలుగను దగవు వలుకను దేఱిచూడను రాదయ్యెడు నీదంపతులధీరత్వంబును నిష్పాపత్వంబును నింత యొప్పునే దుర్వహం బగుభారంబు నిర్వికారులై వహించుచున్న వారనుచు నుమ్మలించుచుఁ బరివేష్టించి చనం జ్యవనుండు పురంబు వెడలి వారిమనంబుల వికారంబులు గానక యచ్చెరువును మెచ్చును బెనంగొను హృదయంబుతో నరదంబు డిగ్గి వారలశిరంబులం గట్టిన పగ్గంబులు విడిచి శరీరంబులు కరంబున సంస్పర్శించి యజ్జనపతి యాననం బాలోకించి డస్సితి గదే వరం బిచ్చెద వగవు దక్కి పురంబునకుం జను మేను గంగాతీరవనంబున వ్రతచర్యాశేషంబు నిర్వహించెద నీవు మహిషీసహితంబుగా నెల్లి నా కడకుం జనుదె మ్మని పలుకుటయు నాకు వగ పెక్కడి దని పలికి యవ్విభుండు. 311

క. తనతనువు వనితమేనును, గనుఁగొని యచ్చెరువు ముదముఁ గడలుకొనఁగ న
మ్మునితో భవత్ప్రభావము, గొనియాడఁగఁ దరమె మాకు గురుతరకరుణా. 312

వ. అని వెండియు. 313

తే. శ్రమము లేదు ప్రతోదవ్రణములు లేవు

నాతియును నేను నెలఁజవ్వనంబుఁ గంటి
మిది మహాద్భుతతర మందుఁ మే భవన్మ
హానుభావత్వ మేమి సేయుదు మునీంద్ర. 314

వ. అని సవినయంబుగా దానును దేవియు దండప్రణామంబులు సేసి యాసంయమి వరు వీడ్కొని సాద్భుతచిత్తులైనసకలజనులుం బరివేష్టింపఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి ప్రమోదమయమూర్తులగుచు దివసవర్తనంబును రాత్రిచర్యయుం గడపి సూర్యోదయం బగుటయు. 315

క. వారలు ప్రాతస్సమయాచారంబులు నడపి భక్తిసంపద లొదవన్
గారవమున మునినిర్దిష్టారణ్యమ్మునకుఁ బోయి రవనీనాథా. 316

ఆ. అచట మణిమయంబు నతిసుందరము దివ్యసదననిభము నగువిశాలరమ్య
హర్మ్య మున్నఁ జూచి యచ్చెరు వందుచి, త్తములతోడఁ జనఁగ దాని చుట్టు.

చ్యవనుఁడు దనయోగబలంబునఁ గుశికునకు నాకలోకంబు సూపుట

సీ. స్వాధ్యాయసంగీతసాహిత్యవర్తన, మానసీయము లగుమండపములుఁ
గోకిలశుకభృంగకులనాదముల నభిరామంబు లైనయారామములును
హంససారసరవాత్యంతమనోజ్ఞంబు లై సొంపు మిగులుపద్మాకరములుఁ
జారుమయూరకేకారుతకలితంబు లగుచు నొప్పారు క్రీడాచలములు
తే. వీనులకుఁ జూడ్కులకు నింపు వెల్లిగొల్పు
నేర్పు గలిగినవిభవంబు నెఱయ మెఱయఁ
గరము విలసిల్లు చునికి నాకంబు వేడ్క
నయ్యెడకుఁ గాఁపు వచ్చినయట్లు లుండె. 318

క. సురలును గంధర్వులు నప్సరోనికాయములు వివిధసరసవిహారా
దరలీలల నం దెడ నెడఁ, జరించుచుండిరి నితాంతసమ్మోదమునన్. 319

తే. అవ్విధంబున కారాజు నంగనయును
మనము లద్భుతరసమున మునుఁగుచుండఁ
గలయొకో యిది నిక్కమ కానినాఁడు
మిగుల ననుభవగోచర మగునె యిట్లు. 320

వ. అని వెండియు. 321

క. ఉత్తరకురుభూమియొ లోకోత్తర మగునట్టినాకమొకొ తనువులతో
నిత్తాపసవరునికరుణ, నిట్టెఱఁగున సంభవించె నిచ్చోటు సొరన్. 322

వ. అనుచు నమ్మహనీయహర్మ్యంబు సొచ్చి యందు మణిమయపర్యంకంబునం బవ్వళించియున్నయప్పరమమునిం గని రపరక్షణంబున నతం డంతర్ధానంబు సేసె నతని తోడన యామేడయు మున్ను గన్నయశేషవిశేషంబులును నదృశ్యంబు లయ్యె నయ్యద్భుతంబునకు [illegible] కౌశికుండు [illegible] గౌశబృతీసమాధియుం [illegible]

జపపరుండును నైనయాసంయమివరు నాలోకించి రట్లు గాంచి భూవిభుండు భార్యతో నిట్లనియె. 323

తే. ఉవిద మునియోగబల మిట్టు లుండునే య
నూనరాజ్యంబు సులభంబు మానవులకు
బ్రాహ్మణత్వంబుఁ దపము దుర్లభము తపము
కలిమిఁ జేయుచు నున్నాఁడు వలసినట్లు. 324

చ. అనునెడ నిందు రండని సహర్షాదర మొప్పఁగ వారిఁ బిల్చె న
మ్మునిని నరనాథుఁడున్ సతియు మోడ్చినచేతులతోడఁ జేరఁగాఁ
జని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయు సంయమి దీవన లిచ్చి రాజునా
ననమున సుప్రసన్ననయనప్రభ పర్వఁగ నెమ్మి నిట్లనున్. 325

ఆ. మనసు నింద్రియములు మనుజేంద్ర యింతవశ్యంబు లగునె నీకు నరయఁ గీడొ
కింతయైన లేదు సంతసమందితి, నిత్తు వరము వేఁడు మెద్దియైన. 326

క. అనిన విని యగ్నికల్పుఁడ, వనఁ జనునీమది ప్రసన్న మగునట్టులుగా
మునిజనవంద్యా కొల్వం, గనుఁగంటిని మిగుల మేలు గలదే కోరన్. 327

వ. అని పలికి కుశికుండు వెండియు. 328

తే. ఒకటి యడిగెదఁ గృప సిగు రొత్తఁ జెప్ప
వలయు మీరు మాయింటికి వచ్చి యొక్క
ప్రక్క క్రిందుగ నిరువదియొక్కదినము
లనఘ నిద్రించి తది మొదలైననీదు 329

క. చరితం బద్భుతము మునీశ్వర దీనికిఁ గారణము విచారమున కగో
చర మెఱిఁగింపు మనుడు నా, ధరణీవల్లభునితో నతం డిట్లనియెన్, 330

వ. సురలు మునులు సురజ్యేష్ఠుం గొలిచియుండం బ్రసంగ (వశ)ంబున నప్పరమేష్ఠి వారలతో భృగుకుశికవంశంబులకు బ్రహ్మక్షత్త్రంబులు దడంబడి సంకరంబు వాటిల్లు నని చెప్పె నప్పుడే నచట నుండి వినుటం జేసి యాసంకరంబున కోర్వక మీయన్వయంబు నిర్మూలంబు సేయువాఁడ నయి వ్రతంబునెపం బిడి భవద్గృహంబు సొచ్చి యిన్నిపోకలం బోయితి నలసి డస్సి యెప్పుడేని మీర లడ్డమాడుదు రప్పుడ శపింతు నిట్టిద నాయెత్తికోలు మీయందు ధైర్యహానియు శోకంబును గోపంబును లేమికి మెచ్చి వరం బిచ్చియుం దనివి సనక తనువుల తోడన మీరు నాకలోకం బాలోకించునట్లుగా నీగంగాతీరంబున సంఘటించితి దానిం గని నరేంద్రత్వంబుదెస నుదాసీనభావంబు నొంది బ్రాహ్మణ్యంబునందు నస్పృహుండవై తది యెఱుఁగుదు నీకు మూఁడవవాఁడు బ్రహ్మతేజోదీప్తుండయి జనియించు వరంబు వేఁడుమనుటయు నమ్మానవపతి దీనికంటెను గడచినవరంబును గలదే మదీయసంతానంబు బ్రహ్మత్వప్రాప్తమహాత్మ్యనిరూఢంబును గాథధర్మ

తత్ప్రకారంబునంగా ననుగ్రహింపు మనిన నమ్ముని యట్ల యగు నొక్కొ యని మూఁడవ ముని నీకు మనుమండు బ్రహ్మలోకపూజనీయుం డని పల్కిన నప్పతివ్రతాఁ జేమికతంబున బ్రాహ్మణుం డగు నత్తెఱం గెఱింగింపవే యనవుడు నత్తాపసోత్తముండు విను మస్మద్వంశంబున ఋచీకుం డను వాఁడు జన్మించి నీతనయుండైన గాధి యనియెడు వానిపుత్త్రి భార్యగాఁ బరిగ్రహించు నత్తపోధనుం డుదనందనుం డగు జమదగ్నికిం దన ధనుర్వేదంబును నావహించు నవ్విశేషంబు తత్పుత్త్రునందు ఫలియించు నది యంతయు సకలక్షత్త్రియక్షయకారి యైన దైవంబు కృత్యంబు దాని వలన ఋచీక గాధిపథూజనానుష్ఠానపరివర్తనంబు గలుగు నది కారణంబుగా నుగ్రక్షత్త్రధర్ముండగు పరశురాముండు జమదగ్నికిం బరమబ్రాహ్మణ్యాగణ్యుం డయిన విశ్వామిత్త్రుండు గాధికి జనియింతురు బ్రహ్మపలుకు సత్యంబ యస్మదన్వయంబు భార్గవకులసంబంధమున జనశ్లాఘనీయం బయి వెలయుం గావున దీర్ఘంబునకుం జనియెద నీవు సుఖినై యుండు మని చెప్పుటయు నప్పుడమిఱేఁడు భార్యాసహితంబుగ సవిశేషవినయంబగు వందనం బాచరించి వీడ్కొని చనియెఁ జ్యావనుండును నిజేచ్ఛం జనియె నిది పరశురామవిశ్వామిత్త్రజన్మప్రకారంబు. 331

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దానవిశేషముల నెఱింగించుట.

క. అని కురుపితామహుండు సెప్పిన విని ధర్మాత్మజుండు ప్రియ మందుచు నా
తనితో దానవిశేషము, లనఘా యెఱింగింపు మనుమ నతఁ డిట్లనియెన్. 332

సీ. కాంస్యపదోహయుఁ గాంచనచారుశృంగయు ధవళాంబరకలితయును స
దక్షిణయును నగు తగుగోవుఁ బాత్రత్వ, భవ్యవిప్రునకు సద్భక్తితోడ
నిచ్చిన దానికి నెన్నిరోమము లన్ని, దివ్యవత్సరములుఁ ద్రిదశలోక
మున వసింతురు కులంబున యేడుదరముల, జనముల సుగతికి నమతు రధిప

ఆ. కన్య భూమి గృహము గనక మన్నము జల, మంబరంబు శయనమాసనంబు
వాహనంబు విప్రవరునకు నీఁగి లో, కములు. రెంట సౌఖ్యకారి యండ్రు 333

క. అనిన విని పాండవాగ్రజుఁ, డనఘా యిన్నింటికంటె నధికం బగుదా
ని నెఱింగింపు మనుడు న, జ్జనపతి కిట్లను నతఁడు ప్రసన్నాత్మకుఁడై 334

తే. అర్థి గోరినవస్తువు లర్థితోడ, నీఁగి యెల్లదానములకు నెక్కుడరయ
నఖిలభూతమ్ములకు నభయంబు నిచ్చు, టంతకంటెను మే లండ్రు రార్యజనులు.

వ. అని చెప్పి విను మని మఱియు నిట్లనియె. 336

తే. వీరశయనంబు మేలండ్రు వీనికంటె, మఱియుఁ గొన్నింటికంటెను మనుజనాథ
దానముల కావు వెదకిన దానిఁ బోల, లేవు పుణ్యకర్మములలో నేవియైన. 337

వ. అనుటయు ధర్మజుండు దమ్ములదెసం గనుంగొనిన వార లతనిచిత్తం బెఱింగి
రణమరణస్తుతి సేయ నతండు సమరంబునం జచ్చినబంధుమిత్త్రజ్ఞాతిజనంబుల

వలనిశ్శోకంబు వదలి సురవాహినీనందనవాక్యంబు లభినందించె నాదేవవ్రతుండు
వెండియు. 338

క. అరిదైన దీనుఁడై తను, శరణం బని వేఁడినం బ్రసన్నాత్మత న
ప్పురుషుని కోర్కి దీర్చినఁ, బురుషోత్తముఁ డందు రతనిఁ బుధవరేణ్యా. 339

క. అడుగక యున్నను నాలిం, గొడుకుల రక్షింప లేక కుతిలపడుచు నె
వ్వఁడుఁ బేదతనము గలనరు, నెడ రుడుపఁగ వలయునది మహితగుణ మనఘా. 340

క. నిజదారపరులు సంతత, యజనరతులుఁ గామరోషహంతలు నగు స
ద్ద్విజుల నరసి ధన మిచ్చుట, త్రిజగత్పూజ్య మగు నండ్రు ధీరవిచారా. 341

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు యాచనాయాచనంబులలో నెయ్యది దానార్హంబగు
నని యడిగిన నతనికిఁ బితామహుం డి ట్లనియె. 342

చ. అడిగిన నిచ్చుకంటెను నయాచకుఁ గాఁగ నెఱింగి యిచ్చు టె
క్కుడుఫల మిచ్చు దానవిధికోవిద వేడుట సావు వేఁడఁగాఁ
బడు టది పెద్దసావు దగుప్రార్థన పూర్ణము సేయునాతఁ డా
యడిగినవానిఁ దన్నును దయారతిఁ గావఁగఁ జాలువాఁ డగున్. 343

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 344

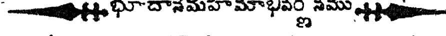
క. దానము యజ్ఞక్రియ నాఁ, గా నతులితధర్మవిధులు గల వందు ధరి
త్రీనాథోత్తమ యధికఫ, లానూనం బై వెలుంగునది యెయ్యదియో. 345

వ. విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డప్పాండునందనా
గ్రజున కి ట్లనియె. 346

ఉ. భూసురకోటికిన్ వినయపూర్వముగా ధనధాన్యగోమణి
క్ష్మాసలిలాన్న ముఖ్యములు సమ్మతి నీగి సుయజ్ఞ మాసనో
ద్భాసితసత్క్రియన్ నడపుభవ్యుఁడు యజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యముం బడయుఁ జేయుము దానము లోపి నిత్యమున్. 347

క. అనవుడు నాతనితో ని, ట్లనుఁ గుంతీతనయముఖ్యుఁ డనఘా పెక్కుల్
వినఁబడు దానము లధికం, బనఁ దగియెడుదాన మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 348

వ. అని యడిగిన నయ్యాపగాసూనుం డమ్మానవపతి కి ట్లనియె. 349

క. దానము లన్నిటికిని భూ, దానం బెక్కుడు సమస్తధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేక వస్త్రధనర, త్నానూనత్వమును భూమి నవుటకతమునన్. 350

క. కనకము రజతము వస్త్రం, బును ధాన్యము వివిధరత్నములు నిచ్చినయ
వ్వినుతఫలంబుల నెల్లను, గను నుత్తమభూమిదానకర్త నరేంద్రా. 351

సీ. భూమి కెంతాయువు భూదానకర్తయు, నంతకాలము సుఖ మందుచుండు
నమరలోకంబున నల్పమైనను భూమి, యిచ్చిన బహుభూమి యేలు నతఁడు

రాజు విశేషించి । రణమృతి యొందెను, భూదానకర్తృత్వ।పుణ్య మొందెఁ
బడయంగవలయుఁ బ్రాపఁగ నోపు బ్రహ్మహ,త్యాదిపాతకముల నైన భూమి

తే. దాన మెంతపాపాత్ముచే । నైన భూమి
గొనినఁ గల్మష మొందదు । వినుము మహిత
మైనభూదానవిధియును । నశ్వమేధ
యాగమును సదృశంబు లం । ద్రాదిమునులు. 352

క. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు, నేరిని నడుగంగఁ బోవ । కెంతయుఁ గృశతం
గూడినవిప్రున కుర్వర, వారనిదయ నీగిఫలము । వాగ్గోచరమే. 353

తే. యాగకర్తయు శాంతుండు।నైనయట్టి,విప్రుఁ బ్రార్థించి యైన ను।ర్వీప్రతిగ్ర
హంబు సేయించు టత్యధి।కంబు భూమి,దానవిధివిశేషంబుల।లోన నెల్ల. 354

క. విను మర్త్యుఁ డైనవిప్రున, కనఘా గోచర్మ మాత్ర । యగుమేదిని ని
చ్చినఁ బోనియట్టి పాపము, నినుపొడువునఁ జెడనితమము । నెందును గలవే. 355

క. ఆజిప్రాప్తమృతులు గురు,పూజకులును మఱియు నెట్టి । పుణ్యాత్మకులున్
రాజోత్తమ భూదాన, భ్రాజిష్ణునిఁ బోల రండ్రు । పరమమునీంద్రుల్. 356

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను భూదేవి జనులకు హితంబుగానానతిచ్చిన
వాక్యంబులు భూగీత లనం బరఁగు వాని విని పరశురాముండు భూదానపరుం
డయ్యె నని విందుము పాండవాగ్రజా యవి నీ వాకర్ణింపుము. 357

క. నను నిందు రెండులోకము,లను జెడనియశస్సుఖంబు।లం బడయఁగఁ గో
రినయ ట్లయినను దీనికి, నెన లేవుసుఁడీ తలంప । నేధర్మములున్. 358

చ. ఇతరులదానమేనిఁదమ।యీగియయేనిని నన్ను మార్తురే
మతి నరకాధివాసగతి । మాన్పఁ దలంచుట గల్గిరే సమం
చితముగ భక్తి నిచ్చుట కు।శీలత మార్చుట నాకు హర్ష భా
సితయుఁ బరాభవవ్యథయు । జేఁతసుఁడీ యిదె చాటి చెప్పెదన్. 359

క. వినుఁ డుభయలోకముల మే, లొనరింతుం గీ డొకింత । యును నిలువఁగనీ
క నిరాసంబు నొనర్తును, నను నిచ్చిన నెట్టిదుర్జ।నములకు నైనన్. 360

వ. అనియె నని యవ్వాక్యంబు లుపన్యసించి దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమునకు మ
ఱియుం జెప్పు నవ్విషయంబున నింద్రుం డడుగ బృహస్పతి చెప్పినవచనంబులు
వినుము చెప్పెద. 361

ఆ. భూమి రత్నగర్భ । పురుహూత యటు గాన, కలుగు భూమిదా।నకర్త యైన
వాని కశ్వహస్తి।వనితాదిసర్వర,త్నములు నిచ్చునట్టి।యమితఫలము. 362

క. వసుదాయిని యైనవసుధ, నొసఁగినతనిఁదన్న తన్న । యొసఁగె ననుచు సం
తసపడు భూతము లన్నియు, నసమానము భూమిదాన । మమరాధీశా. 363

క. విను రాజులకు నవశ్యం,బును జేయఁగ వలయు నధిక।భూదానము రా

జనవాఁ డఘముల కాకర, మనఘా యది తక్క నొంట నది వ్యయ మగునే.

ఆ. పూర్వదత్త మైనభూమి నెవ్వఁడు వుచ్చి, కొనియె నతఁడు దనదుకులము వారి
నిరువదొక్కతరము నరకవాసులఁ జేయు, దాను [1]నకము గాఁగ ధర్మనిరత.

క. మును దా విప్రున కిచ్చెద, నని భువి యీ కుండు కంటె నధికపుఁ బాపం
బును నడుగ కిచ్చుటకు మిగిలినపుణ్యము నెందు నరయలే వండ్రు బుధుల్.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సురనదీపుత్త్రుతో దానపరు లయినమానవులకు దాతవ్యంబు లగువానివిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతం డన్నకనక పానీయ ప్రముఖంబు లైనపదార్థంబులవిశేషంబులు గల వవి యెఱింగించెద నొక్కనాఁ డన్నంబువిషయం బైనదానంబుప్రకారంబు. 367

క. ఏ నడుగఁగ నారదముని, మానితముగఁ జెప్పినట్టిమాటలు సువ్య
క్తానూనవృత్తిఁ జెప్పెద, భూనాయక యేకచిత్తమున విను వానిన్. 368

క. మునులును దివిజులు నన్నము, వినుతింతురు లోకతంత్రవిధి క్రతువులుఁ ద
క్కనుగలసర్వము నన్నం, బున నడచుం గాన యన్నము విశిష్ట మిలన్. 369

ఆ. అన్నదానసదృశ మగుదాన మెందు నెన్నఁడును లేదు గావునను విధేయ
మన్నదాన మధికయత్నపూతంబుగాఁ, బూని దానిచేత పుణ్యతమము. 370

సీ. ప్రాణంబులకు విధారక మన్న మింటిజనంబుల కుడిగి యైనను సుభక్తి
నతిథికిఁ బెట్టుట యధికపుణ్యము శ్రాంతు, వృద్ధుఁ దాపసు బాలువికలు వనితఁ
గడపఁ గా దాఁకలి గదిరి యర్థించిన, గృహమేధి కవమతి గినుక దగదు
కాలంబుతోఁ గుక్క మాలఁడు మది గాఁగ, నాఁకొని వచ్చిన ననుగుణముగ

ఆ. నాచరింపవలయు నాహారకల్పన, మునుల దేవపితృసముత్కరముల
నన్నదానవిధుల నాదరంబుగఁ బ్రియ, మొందఁ జేతఁ బొల్పొందువిధులు.

క. కులమును విద్యయు వృత్తము, నలఘుమతీ యన్న మిడుటకై యడుగంగా
వలవదు విప్రుని [2]నాదర, మలరంగా నిడుట లెస్స యడిగినమాత్రన్. 372

వ. అని వెండియు. 373

తే. అజుఁడు కల్పాదియం దన్న మమృత మనియె, నన్నహాని బలాధికు లైన దుర్బ
లాత్ములుగాఁ జేయుఁ గావున [3]నన్నభుక్తి, సకలధాతువృద్ధికి నయిజనము గోరు.

క. అని యతఁడు వల్కె నదియును, విని యన్నము సవినయముగ విప్రాదులకున్
మనుజేశ యిడుము నీవును, మన మలరఁగఁ బెట్టుమీ సమస్త జనులకున్. 375

ఆ. అన్న మిడిన మణిమయావాసశయ్యాస
నములు నమృతభోజనంబు హృద్య
మాల్యలేపనములు మహనీయమహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు దివమునందు. 376

1. క. మున్ను గాఁగ. 2. గ. నుదరం, బలరంగా. 3. జ. నన్నభక్తి.

నక్షత్రదానమహిమాతిశయనిరూపణము.

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నక్షత్రవిషయంబు లైనదానంబుల తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నిట్లు దేవకీదేవి యడుగ నన్నారీరత్నంబునకు నారదుండు సెప్పిన వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 377

సీ. [1]కార్త్తిఁ బాయస మబ్జగర్భునితార మా,షములు మాంసయుక్తసంగ్రజంగఁ గలుగు
నన్నంబు శశితారయందు గో వార్ద్రి న,దితితారఁ బులగంబు దీపు గలయు
సట్టులు గుడకార నధిప సువర్ణ మా,శ్లేష రూప్యము మఘఁ జెల్లు నువ్వు
తిలలు భగుం డధిదేవత యగుతార, జెఱకుఁ దేసియ నువాసిక్త మైన

తే. భక్త ముత్తర ఫల్గునిఁ బాలతోడ
షాష్టికాన్నంబు రవితార సకరిరథము
చిత్తనాఁడు శ్రీగంధపుఁ జెక్క స్వాతిఁ
దనకుఁ బ్రియ మైనయది మేలు దానమునకు. 378

సీ. అనఘ విశాఖ నెద్దనురాధఁ బైచీర, విను జ్యేష్ఠ దగఁ గఱివేము గూర్చి
ముల్లంగి మూల సన్మూలఫలంబుఁ బూ, ర్వాషాఢఁ బెరు వుత్తరాఖ్య యైన
యాషాఢ మాఱికార్ద్రాన్నంబు హరివసు,జలతారకములఁ గంబళము గుజ్జు
లమరినబండియు [2]యవలుఁ బూర్వోత్తరా, [3]భాద్రపౌష్ణాశ్వినీభరణులందుఁ

తే. [4]గ్రొవ్వు గలమేఁకనంజుఁడు గొఱియ యొఱచి
గంచుకుండతో మొద వశ్వకలితశకట
మతులతిలధేను లీఁ బాడి యఖిలతార
కముల నీగులు నూర్ధ్వలోకములఁ జేయు. 379

వ. అని యెఱింగించి యమ్మానవపతితో నమ్మానసీయుం డిట్లనియె. 380

క. అలఘుతరసకలకామ్యం,బుల నిచ్చినయట్టిమహితపుణ్యం బై తా
వెలుఁగుఁ గనక మిచ్చుట యని, పలికెం గర్మజ్ఞుఁ డత్రి పరహితచరితా. 381

తే. కనక మాయుఃప్రదంబు పావనము భావ,శుద్ధి నొనరించుదాతకును వ్రతమున
వేడ్కతో దాని నిచ్చుట వేఱ పొగడ, నేల యనియె హరిశ్చంద్రుఁ డిద్ధతేజ.

క. పానీయదాన ముత్తమ, దానం బని యఖిలధర్మతత్త్వదృక్పరి
జ్ఞానానూనుం డగుమను,మానవపతి సెప్పె నృపసమాజవరేణ్యా. 383

క. కావునఁ జెఱువులు నూతులు, బావులుఁ గొలఁకులును నెపుడుఁ బౌరవవర్యా
కావింప వలయు నవి గడుఁ, బావనములు పుణ్యలోకభాగిత నిచ్చున్. 384

క. అనఘా యెవ్వని కావిం,చినసలిలాశయమునందుఁ జెలఁగుచు గోవుల్
గొను నీ రాతనివంశం,బున కవి గావించు నూర్ధ్వభువనప్రాప్తిన్. 385

1. గ. కర్త్య. 2. జ. నగలుఁ. 3. అ. భాద్రలఁ బౌష్ణాశ్వభరణు. 4. అ. గొఱలు రాజమాషంబులు గొఱియ.

తే. ఆఁక లేక యెవ్వాని జలాశయమున, మంచు వేసవియందును మనుజకోటి
యవభృథస్నానపానంబు లాచరించు, నతఁడు వొందఁడు విషమదుర్గాభిగతులు. 386

క. యాగాదికర్మముల కుప, యోగింపంబడుటఁ జేసి యుత్తమము ఘృతం
బాగురువస్తువు నిచ్చుట, యాగములకు నగ్నికిం బ్రియం బై యుండున్. 387

తే. గరగ లొసఁగిననరుఁడు భూసురు లొనర్పు
నాచమనముఖకర్మంబులందు మస్త
భాగఫల మొందు నెగడికిఁ బాచనమున
కింధనము లిచ్చి ధనముల నెసక మెసఁగు. 388

ఆ. ఛత్త్ర మిచ్చి కాంచుఁ బుత్త్రులఁ బురుషుండు, సకలకామ్యదానసమము శకట
మిచ్చు టనఘ చెప్పు లిచ్చినఁ గంటకు, లైనరిపులఁ ద్రొక్కియతఁడు దిరుగు.

క. తిలలు పితృభోజ్యములుగా, జలజభవుఁడు సేసెఁ బితృనిచయ మలరఁ గనుం
దిల లిచ్చిన శుచు లగుదురు, దొలఁగుం బర్వసురతాదిదోషము లెల్లన్, 390

తే. దివ్యముని యగుకాశ్యపుభవ్యగాత్ర, ముల జనించి భవ్యంబులై తిలలు వెలయు
నట్లు గావునఁ దత్కృత్యయజన మఖిల,వస్తుయజనంబుతో సరివచ్చునంత్ర. 391

క. తిలదాన మఖిలదానం, బులకంటె విశిష్ట మెల్లమునులును నియతిం
దిల లర్హ్యము లగుపాత్త్రం,బుల కిచ్చియ కాదె పెంపు వొందెరి వత్సా. 392

వ. అని చెప్పి యాపగాతనయుండు లోకవిశేషంబు వినిపింప వలసి ధర్మజున కిట్లనియె.

ఉ. దానము లాదిగాఁ గలుగుధర్మము లెల్లను జేతకున్ నిజా
ధీనపుఁజోటు గావలయు దేవతలున్ మునులుం జతుర్ముఖుం
గానఁగఁ బోయి యజ్ఞముఖకర్మసమాచరణార్థ మై తదీ
యానుమతిం దగం బడసి యయ్యయిచోటుల నాచరింపరే. 394

క. కాననము గిరులు నదులును, నానాతీర్థములు భూజనంబుల కెల్లన్
భూనుత సాధారణములు, వానను ధర్మములు సేయ వచ్చు నిజేచ్ఛన్. 395

ఆ. అధిప నామనమునయందుఁ దోఁచినయది, యాచరింప వలయునర్థ మగుటఁ
జేసి దీని నీకుఁ జెప్పితి గోదాన,శస్తమహిమ వినుము విస్తరింతు. 396

సీ. గోవు లెక్కుడు తపోభావితాత్ములకంటె
ననినఁ దద్ద్వారవంశంబునకు మేర
గలదె సత్యాఖ్యలోకంబున నవి సోమ
సంగతత్వంబున సంచరించు
వినుతహోమముల కెల్లను బాలుఁ బెరుగు నే
యును నిచ్చుఁ గర్షనంబునకు నొదవుఁ
దోలు శృంగంబులు వాలంబు రోమచ
యము శకృన్మూత్రము లఖిలవర్త

ఆ. వనముల కుపచరించు శ్రమము శీతాతపవ్యథయు లేమి నెపుడు నతిభరంపుఁ
బనులు సేయు గోవు బ్రాహ్మణుఁ డన నేక, తత్త్వ మగుటఁ బరప్రదంబుఁ గాంచు.
క. గోవుల విప్రుల కిచ్చిన, నేవిమమపుగతులఁ బొరయు కేరికి నరుగం
గా వశము గానిలోకము, లావాసంబులుగ నిలుతు రతిసుఖవృత్తిన్. 398
క. గోవులపా లమృతం బని, దేవేంద్రుఁడు సెప్పెఁ గాన ధీరత్వనిధీ
గోవు నొసఁగ నమృతము సద్భావంబున నిచ్చినట్టిఫల మొడఁగూడున్. 399
తే. అనఘ గోవులు ప్రాణంబు లని సమస్తమునులు సెప్పుదు రట్లు గావునఁ దలంపఁ
బ్రాణదానవిధానసంప్రాప్త మైన, ఫలము గోదానకర్తకుఁ గలుగుఁ జూవె. 400
క. క్రూరునకు నాస్తికునకు దు,రారంభున కిచ్చినం బరమదుఃఖమునుం
గూరును గో వది దాతను, నారకిఁ జేయుం బరీక్షణము గడు వలయున్. 401
ఆ. గొడ్డు బడుగుఁ దెవులుగొంటుఁ గ్రే పెడలిన, దాని నెచ్చు లేని నూన మైన
యట్టిదాని నొకట నాయాసపడి యున్న, దాని నీరు గోప్రదానవిదులు. 402
క. విను పుణ్యలోకముల కా, వనఘా విప్రులకు గోచయంబులఁ బెక్కి-
చ్చిన నవి దాతకు మోక్షం,బును జేయఁగఁ జాలు నండ్రు పూర్వాచార్యుల్. 403
వ. అని చెప్పి గాంగేయుం డన్నపానీయదానఫలాతిశయంబులు వెండియు వినిపింప
వేడ్కసేసి యవ్విభున కిట్లనియె. 404
సీ. అధిప యింకను విను మన్నంబు జలమును, నిచ్చుట యావుల కెల్ల నెక్కు-
డగుట నేఁ జెప్పెద నమృతసుధాస్వధా,నామముల్ సురలందు నాగకులము
నందును బితృకోటియందును వర్తిల్లు, నన్నంబునకు నోలి నట్లుఁ గాక
యది ప్రాణ మండ్రు మహాత్ములు గావున, దానిఁ బెట్టుట ప్రాణదానసమము
తే. విను విశేషించి తత్పాకమునకు జల ము
పాశ్రయము చంద్రునకుఁ బుట్టఁ బట్టు నయ్యె
జలము చంద్రుండు గాఁడె యోషధులఁ బ్రోచుఁ
గాన యుత్తమ మన్నంబుకంటె జలము. 405
వ. అని పలికి మఱియును. 406
క. తనకుఁ గలయట్టియన్నము,నన సురపితృపూజనములు నరునకు నడపం
జను నతిథితర్పణము దా,నన తగ నొనరించువాఁడు నరవరముఖ్యా. 407
వ. అని నిర్దేశించి తిలదానం బత్యాదరణీయం బని ప్రసంగించి యది వినినదియైనను
నేమి తద్విషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు చెప్పెద విను మని పలికి యని
మిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 408

తిలదానవిషయకయమబ్రాహ్మణసంవాదము.

సీ. మధ్యదేశమునగ్రామంబు విద్వజ్జన, బహుళ మై యొక్కటి పర్ణశాల
యనుపేర నొప్పారు నందుల విప్రుని, శర్మినామునిఁ బ్రీతి జముఁడు పిలువఁ

బనిచి దానముల కెల్లను దిలదాన మొ, క్కటను తిలలకుఁ బితృకోటి వేడ్క
సేయుఁ బాపంబులు * సెందవు తిలభక్తిఁ, బుణ్యైకకృత్యంబు * బుద్ధిఁ గోరు
తే. దేనిఁ దిల తెప్ప విప్రుల * కిమ్ము భక్తి, ననియె వస్త్రదీపము లీగి * యతులదాన
మనఘ చీరలు దివియలు * నమరపితృస,మర్చనము సేఁత పరమధర్మ మని చెప్పె.
వ. అని యిట్లు యమబ్రాహ్మణసంవాదంబు వినిపించి శాంతనవుం డమ్మహీకాంతు
నాననంబు సవిశేషాదరంబున నాలోకించి. 410
క. వినుపృథివియును సరస్వతి,యును గోవును దానవిధికి * నొక్కంతలు గా
విని యుండుదు వీనిం బో, లినదాతవ్యములు నొండు * లే వని విందున్. 411
ఆ. రాజముఖ్య తగుసరస్వతి శిష్యున, కొసఁగ భూమిదాన * మూర్జితముగఁ
జేసినట్టిఫలము * సిద్ధించు ధేనువు, నిచ్చుటయ్యును భూమి * నిచ్చినట్లు. 412
క. అనయముఁ గొందెపు వెలకుం, గొన వచ్చును సారభూత * గోవును దానం
బున ఫల మధికము దానము, గొనినాతఁడు సుఖము దానఁ * గొనుఁ జేసేతన్.
ఆ. దేవపితృసమర్చ * నావాసములు గోశ,కృత్పవిత్రలేపనమునఁ * గీర్తనీయ
శుచితఁ బడయు ననిన * సువ్రత గోవుల,భూరిమహిమ వేయి * పొగడ నేల. 414
తే. కుడుపునకు ముంద రొడ్డులు * గోవునకు స
మంచిత గ్రాసముష్టి నిత్యంబు నేఁడు
గాల మిచ్చిన నతఁ డెల్ల * కామ్యములును
బ్రాహ్మణుల కర్థి నొసఁగినఫలము వడయు. 415
క. గోదానవిధము సుపథగ, మై దాతకు నెల్ల మేలు * నాపాదించున్
వేదప్రియ యది దురితో, త్పాదక మగు నాతనికి వి * పథగత మైనన్. 416

నృగచరిత్రము

తే. దుష్ట మైనగోదానంబు * కష్టవృత్తిఁ, దెచ్చె నృగనాముఁ డగుజగ * తీవిభునకు
నత్తెఱం గితిహాస మై * యవనిఁ బరఁగు, వినుము సెప్పెద దాని వి * వేకధుర్య.
క. ద్వారవతి నొక్కనూతం, దోరపుఁదను వక్కజ మగు * తొండ నొకటి న
చ్చేరువ మెలఁగుజనులు గని, నీ రది గలఁగించు నిట్లు * నిలిచె నయేనిన్. 418
క. అని బలువ్రాకులు వేగమ, కొని వచ్చి తగిల్చి లావు * గొని తిగువఁగ నా
ఘనజంతు వచలితం బై, యునికికి విస్మయము నొందు * నుల్లంబులతోన్. 419
తే. కృష్ణుపాలికిఁ బోయి య * క్కీటు మున్న, తెఱఁగు సెప్పినఁ జని దానిఁ * దిగిచె వెడల
నమ్మహాత్ముఁ డెఱింగియు * నర్థితోడ, నడుగ నది యేను నృగుఁడఁ జు * మ్మని యెనఘ.
వ. అనిన విని యద్దేవుండు నీ వనేకగోసహస్రంబుల విప్రజనంబుల కిచ్చి తని విందు
మిట్టిదుర్జన్మంబు నీ కేల వాటిల్లె ననుటయు నమ్మనుజవల్లభుండు. 421
సీ. ఉత్తమబ్రాహ్మణుం * డొకనికి నొక్కనాఁ, డొకగోవు నిచ్చితి * నుల్ల మలర
నతఁడును గొనిపోయె * నది మేఁత కర్థిమై, కదుపులలోపలఁ * గలసి వచ్చె

గోవుల మఱియును గోపాలకులు దాన, విధికి నై తెచ్చుచో విధివశమున
వానిలో నదియును వచ్చిన నెఱుఁగక, దానంబు సేసితి దాని మున్న

ఆ. గొనినయతఁడు దడవి కని యిదినాదుగో
వని యొఁ బిడుకఁ గొనిన యతఁడు పెనఁగి
నాకు నృపతి యొసఁగె నా నిద్దఱకును వా
దైన నన్నుఁ గాన నరుగుదెంచి. 422

వ. తమ ముందటి తెఱం గెఱింగించి. 423

క. ఇచ్చినవారల కొనఁగా, వచ్చిన నద్దంబు గలదె వసుధాధిప యం
చిచ్చఁ గడు నొచ్చి పలికిరి, వెచ్చనినిట్టూర్పు లడర విప్రు లిరువురున్. 424

వ. మఱియుం బాడమమాటలును మొక్కదవుపోకడ నాకుఁ దెల్లం బగుటయు. 425

ఉ. దాసికి నేను చిత్తమునఁ దాపము నొందుచు మున్న గొన్నయ
మ్మానితవిప్రు వేఁడికొని మంచివి గోవులు నీకు నూఱు వే
యైనను నిచ్చెదన్ విడువవయ్య మహీసురవర్య నెమ్మి న
ద్ధేనువు నన్న నాస్యమున దీనత దోఁపఁగ నాతఁ డిట్లనున్. 426

తే. పాలుగడుఁబెక్కుదాని[1]నబామలెన్న, పెయ్యకర్మిలిగలదుమత్ప్రియసుతుండు
పాల కేడ్చినయపుడ చన్నిచ్చు, నేది ప్రొద్దైన నట్టిగో వెందుఁ గలదు.

క. శ్రీపోలె నింటిలో నా, గోవృందంబునఁ జూతుఁ గాని కోటిమొదవులుం
గావు సరి దాని కని భూ, దేవుఁడు వోవుటయు నేను దీనత దోఁపన్. 428

చ. కనకము ధేనువుల్ మణినికాయము లిచ్చెద నేమి యైనఁ ద
క్కు నను మది కిష్టమైనయది గోరుము గోవున కంచుఁ జేరి త
క్కి నధరణీసుపర్వునకుఁ గీడ్పడి యెమ్మెయి వేఁడికొన్న నేఁ
గొన భయదీయరాజ్యమును గుత్సితవృత్తికి నియ్యకొందునే. 429

తే. అనియెఁ గాని నామాట కైకొనఁడ యాతఁ, డట్టియెడఁగాలవశగతి యావహిల్లి
యమునికడ కేఁగ నాతోడ నతఁడు వికచ, నలినలోచన యిట్లనిపలికెఁ బ్రీతి.

చ. జనవర పుణ్యకర్మము లసంఖ్యము లీ వొనరించి తొక్క వి
ప్రునిధన మజ్ఞతం గొనుటఁ బొందె నకిల్బిషభావ మప్పు మి
ట్లొనరిన రెంట నయ్యెడు మహోన్నతిదుర్గతులందు మున్న నీ
చను నెడ యెద్ది నావుడు [2]నసౌఖ్యపుఁజో టని సమ్మతించితిన్. 431

ఆ. అట్టు లియ్యకొనిన యాక్షణమాత్ర మ, స్తకము క్రిందుగాఁగ ధరణిఁ బడఁగ
వలసె నపుడు వింటి నలఘుకృపార్ద్రవ, ర్ణాలికలిత మైన యమునిపలుకు. 432

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 433

---

1. క. గ. సభామ. 2 గ. నసవ్యాపుజోటమ.

తే. వాసుదేవుఁ డనేకసంవత్సరముల, కధిప నీయున్నచోటికి నరుగుదెంచి
యుద్ధరించు ని న్నట నిత్యసిద్ధసౌఖ్య, మైనలోకమునకుఁ జను దనఘ నీవు. 434

వ. ఇట్లు వినుచు నిలాతలంబునం బడి కృకలాసత్వంబు నొంది చరియించు చుండి నేఁడు దైవకత్తం బయినచిత్తవర్తనంబునం జేసి యిక్ష్వాకువంబునకు వచ్చినయపర క్షణంబునం గృకలాసంబులకు లేనిమేని పెం పావహిల్లిన నుల్లంబు సవిస్మయంబగు చునుండ యమప్రసాదంబున నెప్పుడును మాయనిపరిజ్ఞానంబు వర్తిల్ల నున్నంతం బరమయోగీంద్రభావ్యం బగునీభవ్యసన్నిధి దొరకొనియె నని పలికె నప్పు డప్పు డమిఱేనికిఁ బూర్వాచరితపుణ్యకర్మానురూపం బగురూపం బావిర్భవించిన దానికిం బ్రమోదభరితుం డై యతండు. 435

నృగుండు శ్రీకృష్ణువలనఁ బాపవిముక్తుం డై పుణ్యలోకమునకుఁ బోవుట.

తే. దేవ నీ దగుకారుణ్యదృష్టి యమృత
పూరమునుబోలె నామీఁదఁ బొలయుటయును
దీనదశ వాసె భవదనుజ్ఞానిరూఢి
నేను జనియెద నంచితస్థానమునకు. 436

క. అని సవినయప్రణామంబున నారాధించి వృష్టిపుంగవుఁ డగ వీ
డ్కొని యానృగుఁడు విమానంబున నుత్తమలోకమునకుఁ బోయె నరేంద్రా.

వ. ఇవ్విధంబున. 438

క. భరితానందుఁ డగుచు నృగుఁ, డరిగిన లోకహితకారి యై కృష్ణుఁడు ని
ర్భరమధురతాతిహృద్యా, క్షరంబుగా నిట్టు లనియెఁ గౌరవముఖ్యా. 439

క. ధరణీసురధనహరణము, దురితతమము నృపున కధికదోషము నృగగో
హరణముక్రియ విప్రస్వా,హరణము భూపాలవరున కావదఁ దెచ్చున్. 440

వ. అనియె నివ్వాక్యంబులు నీకుం జెప్పవలవ దైన [1]నితిహాసావసానవర్తి యగుటం జేసి వినిపించితి నని చెప్పి యప్పాండవాగ్రజుతో భీష్ముండు వెండియు. 441

క. సత్సంగతి సజ్జనులకు, నుత్సవ మొనరించు నృగున కున్నతిఁ ద్రిజగ
ద్వత్సలుఁ డగుకృష్ణుండు స,ముత్సుకతం జేరఁ జనుటయొసఁగినమాడ్కిన్. 442

వ. అని పలికి మఱియును. 443

క. దానము సమగ్రఫలదము, భూనాయక గోవునెడ విబుధత్వము గీ
డైనది గావున గోసం,మ్మానన మేమఱక యుండు మది నేప్రొద్దున్. 444

వ. అనిన విని ధర్మజుండు గోవులయెడ విరుద్ధాచరణంబున నయ్యెడుదురితంబు తెఱం గెఱింగించితి గోదానఫలవిశేషం బింకను విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నని మిమనదీనందనుం డివ్విషయంబున నైనదియొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యతని కి ట్లనియె. 445

[1] గ. నితిహాసానువర్తి.

గోప్రభావవిషయకం బగు నౌద్దాలకిపుత్త్రు చరిత్రము.

సీ. [1]అనఘుఁ డౌద్దాలకి యను మహాముని తన, తనయునిఁ బిలిచి యిధ్మములు దర్భ
కట్టయు జలపూర్ణకలశంబుఁ బువ్వులు, మఱచి వచ్చితి [2]నేటికమడఁ గుమార
కొని రమ్ము వేగంబ చని యన్న నాచికేతాహ్వయుం డగునతం డరుగునంత
వాహిని పొంగిన వఱ్ఱోడి యవి వోయెఁ, గానక యాతండు గ్రమ్మఱంగ

ఆ. నరుగుదెంచి కాన ననుటయు నాఁకలి, దనదుకర్మవైకృతంబు సైఁపఁ
జాల కలిగి యోరి జముఁ జూడఁ బొమ్మని, శాపమిచ్చెఁ దండ్రి భూపవర్య.

వ. ఇట్లు శపియించిన నబ్బాలకుండు గేలు మోడ్చి ఫాలంబున మోపికొనుచుం బ్రసన్నుండ వగు మని పలుకు పలుకఁగా జేతనారహితుం డై పడుటయు నమ్మునివరుండు. 447

క. కనుఁగొని పశ్చాత్తాపం, బున నుల్లం బెరియ నిట్లు పుత్త్రకు నే నే
పని కై చేసితి విగతా, సునిఁ గా నని మూర్ఛ మునుఁగుచుం బడియె ధరన్. 448

వ. పడి యొక్కింతసేపునకుం దేఱి [3]తనయుం దేఱిచూచి యశ్రులోలుక నబ్బాలకు నురంబున మొగంబు మోపి చేష్ట దక్కి యుండ నద్దినశేషంబును నయ్యామినియునుం జనియె సూర్యోదయసమయంబున. 449

ఆ. అతనికన్నునీర నాప్లుతం బైనయా, శవము చేతనించి చలన మొంది
యెలమి న త్తపస్వి యీక్షించుచుండఁగ, నైఱచె నిట్లు మగుడఁ దెలివి నొంది.

క. తనుఁ గనుఁగొని యెడిసుతుతోఁ, మునిపతి యిట్లనియెఁ బుణ్యకములప్రోకవు నీ
వనఘ చని పుణ్యలోకముఁ, గని మత్పుణ్యమున రాక గలిగెను మగుడన్. 451

క. నీ దగుతనువున దివ్యా, మోదము సాంద్రమయి తోఁడు ముట్టెడు నత్యా
హ్లాదమహాశ్చర్యసము, త్పాది యగుచు నీగతాగతములం జెపుమా. 422

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికిం బ్రణమిల్లి యక్కుమారుం డిట్లనియె. 453

సీ. నీయాజ్ఞఁ జని కమనీయవిశాల మై, మణిమయత్వంబున మహిత మగుచు
వెలుఁగెడుసమవర్తికొలువుకూటముఁ బ్రవేశించితి నాతండు సేరఁ బిలిచి
యంచితాసనము వెట్టించి భవద్గౌర, వాతిశయంబున నర్ఘ్యముఖ్య
పరిపూజనముల సంభావించె నతనితో, నేలోకమున వసియించువాఁడ

తే. ననఘ యానతి యిమ్ము నా కంటి ననిన
నీవు సావవు నీతండ్రి నిన్ను జముని
జూడఁ బొమ్మని పనిచినఁ జూచి తంద
యరుగు మమ్మునివగ పేద ననియె నతఁడు. 454

వ. అనుటయు నట్ల కాక మగిడి పోయెద నీకడకు వచ్చితి ధర్మమయుండ వగు నిన్ను దర్శించితిం బుణ్యలోకంబుల దర్శింప వేడ్క పుట్టెడుఁ జూపవే యని విన్నవించిన.

1. గ. చ. జ. శ్వేతకేతుం డనువిశ్రుతముని. 2. అ. నేటిమడుంగునొరఁ. 3. చ. తనయు దెసం జూచి.

ఉ. అంచితవాహనాకలితయానముఁ దేరఁగఁ బంచి నన్ను నె
క్కించి సహోధిరూఢుఁ డయి కేల్ దనకేల నమర్చి సత్కథా
సంచయవర్తనుం డగుచుఁ జారుముఖాబ్జవికాస మొప్ప వ
ర్తించుచుఁ బుణ్యలోకములు ప్రీతి యెలర్పఁగ నాకుఁ జూపినన్. 456
తే. నయనములకుఁ జిత్తమున కానంద మొసఁగు
నట్టిమణిగేహవాపికోద్యానములును
బరమభక్ష్యభోజ్యాత్మకగిరులు హృద్య
దుగ్ధఘృతమయఘనసరిత్తులును గంటి. 457
వ. మఱియు గంధమాల్యదివ్యాంబరాభరణప్రముఖంబు లగుభోగయోగ్యపదార్థం
బులు మహోరాసులై యుండ నాలోకించితి నీలోకంబు లేపుణ్యంబులు సేసినజను
ల కనుభావ్యంబు లని యడిగితి నడిగిన ధర్మరా జట్టివారివని యెఱింగించి యిం
దధికవిభవంబులైనయట్టిమాననీయస్థానంబులు గోదానంబు లాచరించినవారల
యవి భక్ష్యభోజ్యగిరులును దుగ్ధఘృతనదులును వారివయని చెప్పి వెండియు. 458
క. మానితపాత్రము సదనుష్ఠానంబును బ్రీతిభక్తిసంపన్నతలున్
ధేనువుమేలిమియుం గల, దానము ఫలమిట్టి దనఁగ దరమె యజునకున్. 459
తే. బలము లేఁ బ్రాయమును రూపుఁ గలుగునట్టి, గనపయెద్దు సద్ధర్మవిప్రునకునిచ్చి
నతఁడు సద్విధి గోదాన మాచరించి, నతనివడసినగతిఁ గాంచు ననఘచరిత.
క. గోవులు సూర్యునియుజ్జ్వల, గోవుల యట్లగుటఁ జేసి గోదానపరుల్.
భూవినుతా సూర్యసదృశు, లై వెలుఁగుదు రిట్లు చెప్పు నాగమఫణితుల్. 461
క. అని పలికి వీడుకొలిపిన, మునివర యజ్ఞముని చరణములు కెఱఁగి ముదం
బున వచ్చితి నని జనకున్, మన మానందరసపూరమయతం బొంగన్. 462

ఇంద్రునకు బ్రహ్మ సెప్పిన గోదాన విషయక వాక్యములు.

వ. అని చెప్పిన విని కుంతీతనయాగ్రజుండు గోదానకర్త లెందేని వసింతు రాలోకం
బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నన్నరదేవునితో దేవవ్రతుండు దీనికి బ్రహ్మవాక్యంబులు
గల విట్లు యింద్రుం డడిగిన నతనికి బ్రహ్మ యిట్లనియె. 463
ఆ. అడిగి మేలు సేసి తాలోక మెవ్వరు, నెఱుఁగ కునికి దెల్ల మేను సువ్ర
తాత్ము లైనమునులు సతులపాతివ్రత్య, సతులు నెఱుఁగుదుము విశాలచిత్త 464
క. విను మయ్యెడఁ గాలక్రమ, మును దప్పియు రోగములును ముదిమియు లేవ
వ్వినుతస్థానం బవ్యయ, మును గేవలసార సంప్రమోదకరంబున్. 465
వ. దానిపేరు గోలోకంబు. 466
క. గురుశుశ్రూషకులును సత్యరతులు శమదమవినిర్మలాత్ములు దుర్భ
త్స్యరహితులు నిల్తు రను, త్తర మగునచ్చోట గోప్రదానపరులతోన్. 467
వ. అని వెండియు. 468

ఉ. దాయధనంబు సంగరవిధానముపార్జితముం సధర్మకో
పాయసమాహితంబును శుభప్రతిపాదనలబ్ధముం మఱు
న్నాయక వెంసియుం గలుగు సునాయపుఁజొప్పలసొమ్ములుం దగన్
గోయజనార్థసత్క్రియలకుం బెఱసొమ్ముల నైనఁ గీడగున్. 469

క. విను గోలోకంబును గడ, చినలోకము గలుగ దూఁది చెప్పెదఁ బుణ్యాం
బును గోప్రదానవిధి మిక్కిలినయట్టిది వత్స యొండు లేదరయంగన్. 470

తే. ఆగమాధ్యయనంబు వ్రతాభిరతియు
నైజకర్మశీలము గురుపూజనంబు
మాతృపితృరక్షణముఁ బాత్రమహిమ లప్ర
తర్క్యఫలదాయి లైనగోదానవిధికి. 471

క. అని నిర్దేశించిన సవ్వనరుహసంభవునిదివ్యవాక్యంబులు నె
మ్మనమున నిడి గోయజ్ఞము, లనూనవిధి నడపి నిండుఁ డమలచరిత్రా. 472

క. నీవును నవధానముతో, గోవుల మన్నింపు పాత్రకోటి కొసఁగు స
త్సేవితపుణ్యచరిత్రము, లావెరవునఁ బోల వెన్నియైనఁ గుమారా. 473

క. అని యిట్లు గోవిశేషము, లనేకభంగులను బాండవాగ్రజునకు శం
తనుసుతుఁడు సెప్పినన విని, మునివర యేభంగి వాక్యములు మఱి చెల్లెన్. 474

వ. అని యడుగుటయు. 475

శా. ధర్మాధర్మ[1]విహారనీతిపరవిద్వచ్చిత్తయోగీ జగ
న్నిర్మాణస్థితితంత్రసంహరణధూర్నిర్వాహరాగీ మహా
శర్మాపాదనపాదపద్మసుతపస్స్వాధ్యాయసద్మా మనో
తర్మద్రాంలతికాపలత్వలసితా దాంతిస్ఫుటోద్భాసితా. 476

క. ప్రమదవిషాదాదిద్వం, ద్వమలాపిహితాంతరంగవాసా విశ్వా
గమవేద్యసముల్లాసా, శమరమ్యవిభాస నియమజనితవికాసా. 477

మాలిని. అకలుషహృదయాంతర్యాగసంసిద్ధమూర్తీ
వికృతిదశకషట్కస్వీకృతిప్రౌఢవర్తీ
సకృపలసదపాంగోత్సార్యమాణాశ్రితార్తీ
సకలనిగమచూడాచారురంగైకవర్తీ. 478

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనిక పర్వంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము. 479

---

1. గ. విధూతనీతి_చ. విధూతినీతి.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అనుశాసనికపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

మహిమమహానకరుణా
భూమోద్భాసి[1]బహునామ × పుణ్యస్తోమా
రామహృదయధామ విత
ర్కామేయవిభూతిసీమ × హరిహరనాథా. 1

ధర్మజునకు భీష్ముం డనుష్ఠేయంబులఁ జెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు గోవుల మహానుభావంబు విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితో ధర్మంబులు దేటపడ ననుగ్రహించుచుం బుయిలోట వ్రాపి నన్నుం గలిపికొని కృపకు భాజనంబుగాఁ జేయుటం జేసి కొంకక యింకను నడిగెదఁ దాత్పర్యంబున ననుష్ఠింప వలయునవి యెయ్యవి యెఱింగింపవే యనుటయు నతనితో నతండు. 2

సీ. విను నియమంబును × వేదపాఠంబుఁ దద్ధరణంబు దమము నధ్యాపనంబు
నప్రతిగ్రహమును × నాత్మీయకర్మనిష్ఠయు సకలేంద్రియజయము సత్య
నిరతియు శ్రుతదానపరతయు బ్రహ్మచర్యముఁ బితృశుశ్రూషణమును మాతృ
శుశ్రూషణము గురుశుశ్రూషణము నను, కంపయు గోవ్రతసంపదయును
ఆ. వత్స యాచరింపవలయునట్టివి యని, పలుకుటయును నానృపాలవరుఁడు
గోప్రదానవిధి యకుంఠితకృప నాకు, నెఱుఁగఁ జెప్పవే సమిద్ధబుద్ధి. 3

వ. అని యడిగిన యక్కురుపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 4

బృహస్పతి మాంధాతకుఁ దెలిపినగోదానవిధిప్రకారము.

ఆ. తనియ మేసి నీరు × ద్రావి మందకు వచ్చి
సౌఖ్య మెసఁగఁ బసులు × శయన మొంది
యుండ నచట నియతి × నుండి మాంధాతృండు
పరమభక్తి నమరగురునిఁ దలఁచి. 5

---

1. క. తసనామ.

వ. ఇట్లు యడుగంగలవాఁడై కరంబులు మొగిచి బహువిధంబులం బ్రస్తుతించిన నా పురుహూతపురోహితుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు నప్పుడమిఱేఁ డమ్మహాత్ముని పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యడిగిన నద్దేవగురుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె. 6

ఆ. పుణ్యదినమునందు భూసురానుజ్ఞతో, నుపవసించి గోవు లున్నమంద
కరిగి పరమనియతి నయ్యహోరాత్రము, గోష్ఠమున వసించి నిష్ఠతోడ. 7

వ. మఱునాఁడు. 8

ఆ. సంగవాభిధానసత్కాలమునఁ దన, యిచ్చుగోవుఁ జేర నెలమిఁ బిలిచి
యజుఁడు కరుణఁ జెప్పినట్టి యవ్వాక్యర, త్నముఁ బఠించునది యుదాత్తచరిత. 9

ఆ. తల్లి గోవు వృషము దండ్రి గర్భప్రదే
శంబు దివము ధరణి సంప్రతిష్ఠ
యని పఠించి యోగ్యుఁ డగువిప్రు నర్చించి
పలుక వలయు నీగికలిమి దెలియ. 10

వ. తదనంతరంబ. 11

క. సారము లగుగోవులు మ,ఘోరసకలకల్మషములఁ ద్రుంచును సౌమ్యా
త్మారూఢంబుగ శాశ్వత,సారోదారపద మిచ్చి సౌఖ్యముఁ జేర్చున్. 12

క. అని పలికి గోవు నిచ్చితి, ననుచు నుదకధారఁ బ్రీతి నవ్విప్రుకరం
బునఁ బోయ వలయు నర్ఘ్యం, బని చెప్పుదు రజ్జలంబు నాదిమునీంద్రుల్. 13

క. విను శిష్యుఁడు వ్రతశీలుం, డనఘుఁడు శాంతుండు దాంతుఁ డక్రోధనుఁ డీ
వినుత ప్రదానవిధికిని, జననాథవరేణ్య యెఱుఁగు సత్పాత్రంబుల్. 14

ఆ. ఇవ్విధమున గోవు నిచ్చినయాతండు, చంద్రలోకవసనసౌఖ్య మొందు
నని సురేంద్రమంత్రి యమ్మహీపాలుతో, నాదరమున నిట్టు లనియె మఱియు.

ఉ. మానవుఁ డొప్పి యాశ్వయుజమాసము రెండవునష్టమిం దగం
బూని దినత్రయంబు పరిపూజితగోష్ఠతలంబునన్ వ్రతా
ధీనతఁ బెండ యన్నమును ధేనువుమూత్రముఁ బాలుఁ బానముం
గా నియతిన్ వసించి బహుకామ్యఫలంబులఁ బొందు భూవరా. 16

వ. అని చెప్పినట్లు బృహస్పతి నిర్దేశించిన తెఱంగున మాంధాత్రుండు మహీసురులకు గోవులనిచ్చి యుభయలోకంబులను వినుతుండయి వెలింగె నవ్విధం బెఱింగి గోప్రదానపరులై నభరతదిలీపభగీరథదాశరథిప్రభృతి భూపతులు పుణ్యలోకంబులు వడసిరి పాండవాగ్రజా నీవును దేవగురూపదిష్టంబు లగు నివ్వాక్యంబులు భావగతంబులు సేసికొని గోవిషయవిధిజ్ఞుండవై విప్రోత్తములకు నుత్తమగోప్రచయంబుల నిమ్మనిన నమ్మనుమండు తాతకుం బ్రీతిం బ్రణామంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె. 17

క: రేపకడ నీరు ద్రావక, మేపు గొనకమున్న గోవు మిక్కిలి భక్తిన్

భూపాల యిచ్చునది ది,వ్యాపారసుఖంబు బడయ నాత్మం దలంచినన్. 18

క. మొదవులలో నెల్లం గపిల, మొదవు వరిష్ఠంబు రాజముఖ్య నియతిమై
నది విప్రున కిచ్చు టరయఁ, దుది దానంబులకు నఱకు దురితాటవులన్. 19

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు కపిలగోవున కీవిశేషం బెట్లు గలిగె నెఱింగింపవే
యనుటయు గాంగేయుం డతని కి ట్లనియె. 20

— గోవులకుఁ గపిలత్వంబు సిద్ధించినప్రకారము —

సీ. దేవత లంకొని దేవతాజ్యేష్ఠునిఁ, గానంగఁ బోవ నాకమలజన్ముఁ
డమృత మిచ్చిన ముద మారఁగాఁ ద్రావఁ ద,త్సురభిత్వసంపద సురభి పుట్టె
నది సౌరభేయుల నధిప యుత్పాదించె, నొకయప్డు హిమగిరియుపరితల మ
లంకరించుచు నవి శంక యించుక లేక, యున్నెడ వానిలో నొకటి లేఁగ

తే. చన్ను గుడువఁ దదాస్యనిస్స్యందమాన, మైనదుగ్ధఫేనము పవమాననిహతిఁ
దూలి తప ముగ్రముగఁ జేయుశూలిమౌళిఁ, బడినఁ దేవుఁ డధికకోపంబు గదుర.

క. చిచ్చఱక న్నదరు లెగయ, విచ్చినఁ గపిలత్వ మొందె విబుధప్రకరం
బచ్చెరు వందుచుఁ గన్గొన, వచ్చెరువసౌరభేయు లమలచరిత్రా. 22

క. అవి బిట్టు బెదరఁ దక్కటి,యవియు నదరి బెదరె నిట్లు లగ్గోవులు వా
ఱె వెసను సోమునిపాలికి, నవనీశ్వర దాని నెఱిఁగి యజుఁ డేతెంచెన్. 23

సీ. ఏతెంచి నిభృతిమై నీశ్వరుచరణాంబు,జములకు నెఱఁగి హస్తములు మొగిచి
యమృతసిక్తుఁడ వైతి వఖిలేశ గోవుల, కెంగిలి లే దిందుఁ డెట్టు లమృత
మొసఁగు నట్టుల గోవు లొసగు దుగ్ధంబులఁ, దద్వత్సపీతదుగ్ధంబు శుచియ
కాన కోపము దక్కి కరుణింపు మని యొక్క,కమనీయవృషభంబుఁ గప్ప మిచ్చె

తే. శివుడు ప్రియ మంది దానిఁ గేతువును వాహ
నంబుఁగాఁ జేసి సకలజనంబు నెలమి
వృషభకేతనుఁ డనియును వృషభవాహ
నుం డనియుఁ బేర్కొనఁగ నొప్పి యుండె నధిప. 24

వ. ఇట్లు ప్రసన్నుం డయి గోసంచారం బెందునుం గలుగునట్లుగా ననుగ్రహించిన
నాసౌరభేయీసముదయంబు మగుడ నన్నగంబునకు వచ్చి విచ్చలవిడి వర్తింపం
జూచి తనచూపునం గపిల లయినగోవులకుం దక్కనవర్ణంబులగోవులకంటె నుత్త
మత్వంబు గలుగ వరం బిచ్చి విరించిని వీడ్కొలిపె నట్లు గావునం గపిలగోప్ర
దానంబు గోదాన [1]కల్పంబున కంతకు నధికం బని చెప్పి. 25

క. ఈకపిలాఖ్యానము సు,శ్లోకము దీనిపఠనంబు శ్రుతముఁ గలిమలో
ద్రేకంబుఁ బాచి సుతుల న,నేకధనంబులను బెంపు నిచ్చు నరేంద్రా. 26

వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములును సమ్మోదంబు నొంది భీష్మునకుం బ్రణ

1. క. కలాపంబున కంతకు.

విప్రగోప్రదానంబులు విధిసంపన్నంబులుగాఁ జేయువారై మనంబులం బూని
రక్షి పితామహుం డప్పాండవాగ్రజు నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె. 27

సీ. సౌదాసుఁ డనఁగ నిక్ష్వాకుకులంబున, జనియించె నాతఁడు । మునివరేణ్యుఁ
డై వసిష్ఠుని । నాత్మపురోహితు, వినతుఁ డై యడిగెఁ బవిత్ర మెద్ది
యని దాని కాదరమతి వెలుఁగ నమ్మహాత్ముఁ డిట్లనియెఁ బుణ్యాత్మ వినుము
గోవు పవిత్రంబు । గోవు హవిర్జన్మ, భూమి గో వరయంగా । భూతములకు

తే. నెల్ల నాధారభూత మహనీయవస్తు, వతులలక్ష్మికి మూల మత్యంతదురిత
జలనిధికి నోడ నిర్జరసద్మమునకు, ననఘ నిచ్చెన సురలకు । మనికిపట్టు. 28

వ. అని చెప్పి మఱియును. 29

క. పదియును నూఱును వేయును, మొదవులు గలవారు దానములుగా నొకటిం
బదియింటి నూట నిచ్చిన,నదియు నదియు నదియు సదృశమగు ఫలము నెడన్.

క. విను గోవులను బ్రభాతం,బునఁ దలఁచుట తద్గుణములు । వొగడుట భక్తిం
గనుఁగొనుట యధికపుణ్యము, లని యెఱిఁగించు జనములకుఁ బ్రాగమఫణితుల్.

ఆ. కిల్బిషంబు గోశకృన్మూత్రముల కేవ,పడుబ సకలమాంసభక్షికైన
ఘోరపాప మంత్యగోమాంసభక్షణ, మజ్జసంభవాదు । లైనసుకలు. 32

క. జనములు దుస్స్వప్నంబులు, గని గోకీర్తనము సేయఁ । గాఁ దద్దురితం
బునఁ బొరయరు గోమయయుత, వినుతాంబుస్నాన మతిపవిత్రం బనఘా. 33

చ. సురభులు సౌరభేయులును । సుస్థితి నాకడ నుండుఁగాత మేఁ
గరము వినీతి గోగణముఁ । గన్గొను చుండెద నర్థి గోసము
త్కరమును నన్ను నెప్డుఁ గనుఁ । గావుత మం చెద గోవులం దలం
తురు బుధబోధితుల్ భయము । దోఁచినచోటులఁ దత్ప్రశాంతికై. 34

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు నమ్మునీంద్రుం డానరేంద్రున కిట్లనియె. 35

క. అరుణధవళమేచకధూ, సరవర్ణాకలితగోవిషయదానంబుల్
ఖరకరసురపాగ్నిపవన, వరలోకసుఖముల నిచ్చు । వసుధాధీశా. 36

క. విను తక్కినవర్ణంబులు, జనవర గంధర్వసిద్ధసాధ్యాదినివా
సనితాంతసౌఖ్యదము లగు, ననిమిషయోషిత్ప్రియత్వ । మన్నియు నిచ్చున్. 37

క. ధేనుప్రమాణ యగుతిల, ధేనువు నిచ్చిననరుండు । దీప్తుం డగుఁ బు
ణ్యానూనలోకసంపా, సానందోన్నతిఁ జరించు । నప్రతిహతుఁ డై. 38

క. బహురూపవిశ్వరూపక, మహితసురూపత్వదివ్యమహిమ గలుగు గో
మహనీయమూర్తి మన్మతి, సహిత యగుం గాత మనుట । సంపద లొసఁగున్ 39

క. అని ముని సెప్పిన సౌదా,సనరేంద్రుఁడు గోప్రదానసక్తాత్ముండై
యనితరసులభావ్యయసుఖ, జనకస్థానంబు వడసె । జనసంస్తుత్యా. 40

క. అని గంగాపుత్త్రుఁడు గో,వినుతమహిమ దెలియఁ జెప్పి విని ధర్మసుతుం

జనఘచరిత్రా యిట్లుం, బునె గోవులపెంపు నావృత్తంబు దగ మఱియున్. 41

వ. అమ్మహాత్మ్యం బమ్మహీపతితో గోవిశేషం బింకను విను మని యిట్లనియె. 42

—— వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ దెలిపిన గోప్రభావప్రకారము. ——

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిపాద, పద్మంబులకు దృఢభక్తి నెఱఁగి
[1]యతినినందనుఁడు సంయమంచితమతియును, నపుశుకుం డెల్లవస్తువులకంటె
నధికతమంబును యజ్ఞమూలంబును, నగునది యెయ్యది యతులకరుణ
నా కెఱింగింపవే నావుడు నమ్మహా, త్ముఁ డివ్విధముమహానుభావ

తే. మనఘ యెంచు నెక్కాలమున నన్యవస్తువులకు లే దరయంగ గోవులకుఁ బెక్కుఁ
బున్నతమతియు యాగవిభూతిమూల, కారణత్వంబు వానిక కాక కలదె. 43

క. అని చెప్పి మఱియు నిట్లను, విను గోవులు పరమనియతి వేధఁ గొలువ నె
మ్మన మలర నతఁడు గనుఁగొని, మును వానికి లేనిశృంగములు గల్పించెన్. 44

వ. అట్లు గోమ్ము లానంగి సురమునిలోకంబు నాలోకించి. 45

చ. పరమపవిత్రముల్ యజనభాజనముల్ దమ విన్నఁ జూచినన్
దురితచయంబులం దొలఁగఁ ద్రోవఁగఁ జాలుఁ బ్రదానకర్తకు
త్తరగతిలాభవైభవము తంగెటిజున్నుగఁ జేయు గోవు లె
వ్వారు దగ వీనిఁ గొల్తు రనిశవారణఁ జొత్తురు వారు నాకమున్. 46

వ. అనియె గోవులపావనత్వంబు విశేషించి చెప్పెద వినుము. 47

సీ. అమలాత్మ గోవుమూత్రముఁ బాలు నేయిని, బానార్హమగుపెండతోన వరుస
[2]మూఁడుదినంబులుమునుద్రావి మఱిమూఁడు, దివసంబులందు వాయువుభుజించి
యవలు నుగ్గుగ ధేనునివహంబుఁ ద్రొక్కించి, వెలవన త్తెఱఁగునూకలన కాఁచి
నెలలు మూఁ డత్యంతనియతి నాహారంబు, గొన బ్రహ్మహత్యఁ బోకలినవియైనఁ

తే. బాయుఁ బాపముల్ దివిజు లీపావన క్రియావిధానంబునన కాదె యసురగణము
గెలిచి రావులనేము విప్రులకు నీగి, దాని వ్రేల్చుటద్రావు[3]టుత్తరోత్తరము. 48

క. విమలాంబువుల నుపస్ప, ర్శము నిర్వర్తించి గోప్రచయమధ్యమునం
దమయుతముగ గోమతి చి, త్తమున జపించిన శుచిత్వధన మొసఁగూడున్. 49

తే. అగ్నిసన్నిధి గోసిచయంబునడుమ, బ్రాహ్మణులపాల గోమతీజపతన మాచ
రించినను విన్న, గోర్కె సిద్ధించు గోవుఁ, గడచినట్టిది లేదు జగత్త్రయమున. 50

క. అని యిట్లుపన్యసించిన, జనకవచనరచనఁ గల్గుసార మఖిలముం
గని శుకుఁడు గోసమారా, ధనతత్పరచిత్తుఁ డయ్యె ధర్మతనూజా. 51

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బ్రహ్మ విశ్వంబునకు విభుండు తదీయస్థానంబునకు
మీఁదు గోలోకం బని విందు నట్లుగాఁ గతం బేమి యని యడుగుటయు నాపగా

1. చ. జ. యతినిసందనుఁడు నం ♦ చితమతియును నపుశుకుఁ డెల్లవస్త్వవ ♦ స్తువులకంటె. 2. గ. మూఁడేసిదినములు; చ. మూఁడేనిదినములు. 3. గ. టుత్తారకములు.

తనయుం డతని నాదరభరితుం డగుచు నాలోకించి వినుము వివరించెద విశ్వకర్మ
తపోనియతుండయి యజ్ఞార్థంబును మోక్షార్థంబునుం గా నమృతమయమూర్తియుఁ
గామరూపిణియు నగుసురభియనుకన్యకం దనమనోవృత్తిం గల్పించి మహాతేజో
మయుం డగునొక్కపురుషుని సృజియించిన దేదీప్యమానుం డగునాతండతిమనో
హరాకృతి యగునయ్యతివం గనుంగొని కామమోహితుం డయి యార్తినొందు
టయు నఖిలలోకపావనుం డైనచతురాననుండు సన్నిహితుండై మార్తోభవయని
పలికి యతనియార్తత్వం బుడిపి తనపల్కు కారణంబుగా మార్తాండనామం
బొసంగియన్నారీరత్నంబునిచ్చియిన్నెలంతకును నీకునుజనియించిన యపత్యంబులు
యాగాపవర్గార్థక్షీరజనకంబులై మదీయలోకంబునకు నుపరిభాగంబున వర్తింప
వరంబిచ్చితిననియె నట్లొందినయయ్యిరువురకునుం బ్రభవించినసౌరభేయీకులం
బాకమలాసనునిర్దేశించినట్టి దై సురాసురప్రముఖనిఖిలజనంబులకు నమస్కార్యం
బును సపర్యాభాజనంబును నయి రాజిల్లు నని చెప్పి వెండియు. 52

క. అది కారణముగ గోవులు, దుది ముట్టినపెంపు గలిగి ♦ దురితహరగుణా
స్పద మయి తమ్ము నభక్తిక, హృదయులగుచుఁ గొలుచువారికిష్టములొసఁగున్.

క. అని చెప్పినఁ బాండునృపతి,తనయుఁడు మార్తాండసురభిదాంపత్యమునన్
మును వుట్టినప్రజ యెయ్యది, విన వలతు మహాత్మ చెప్పవే నా కనుడున్. 54

వ. భీష్ముం డిట్లనియె. 55

తే. తపముపెంపున సురభి మార్తాండువలన
ధరణినాథ యేకాదశాత్మజులఁ బడసె
నిగమసంకీర్తనీయులు నిఖిలలోక
పతులు వారు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రకృతి సుమ్ము. 56

వ. వారల నేకాదశరుద్రులంగా నెఱుంగుము. 57

తరు. అనఘాత్మ యజపాదుఁ డన నహిర్బుధ్న్యుఁ డనఁ గడువిలసిల్లు త్ర్యంబకుఁ డీతఁ
డనఁగ వృషాకపి యన నొప్పి శంభుఁ డను పేరిపెంపున నమరి కపాలి
యనఁగ రైవతుఁ డన నతులానుభావ మతిశయిల్లఁగ హరుఁ డన బహురూపుఁ
డనఁ గీర్తిఁ గనియుగ్రుఁ డనఁ విశ్వరూపుఁ డనఁ బేర్చి యారుద్రు లర్చితులైరి.

వ. తదనంతరంబ సౌరభేయీప్రచయంబు ప్రభవించె నగ్గోకులంబువిశేషం బాకర్ణిం
పుము. 59

సీ. ఆననంబునను జిహ్వను శృంగముల బల,వైరి రంధ్రంబుల మారుతుండు
కకుదంబునందు శ్రీకంఠుండు పదముల,యందు మరుద్గణ మనఘ కుక్షి
వహ్నిచన్నులసరస్వతి పెండఁ బంచిత,మున లక్ష్మియును గీర్తియును గ్రమమున
రుధిరంబునందుఁ జంద్రుఁడు హృదయంబున, భగుఁ డను దేవత పాల వేధ

తే. వెండ్రుకలయం దనుష్ఠానవితతి దోఁక
ధర్మ్మఁ డక్షుల సూర్యేందు చర్మమునఁ ద
పంబు సిద్ధి తేజము సంధిపట్ల సిద్ధు
లునికి గలదటె గోవు నేమనఁగ వచ్చు. 60

వ. మఱియు నొక్కటి యక్కజం బగునది గోమహానుభావప్రకటం బయిన యితి
హాసంబు సెప్పెద వినుము. 61

సుమిత్రుఁ డనుమునిచేఁ బోషింపఁబడినగోవుల ప్రభావము.

తే. త్రిశిఖరం బనుపేరిధాత్రీధరము నుపాంతమున రుద్రకల్పితంబైనకూల
హాభిధానకల్లోలిని శోభితోపకంఠ యై యొప్పఁ దత్తీరకాననమున. 62

వ. భృగువంశసంభవులగుసంయమీశ్వరులు గొంద ఱాశ్రమంబులు గావించుకొని
తపఃపరు లై యుండుదు రందు సుమిత్త్రుం డనుపేరం బరఁగి పరమాచార
భవ్యుం డగునొక్క భార్గవునకు నంగిరసుం డనునొక్క మహాద్విజుండు సఖ్యంబు
నను సౌజన్యంబునను గోశర్కర యొసంగిన నమ్ముని తనగోవు నయ్యోమధి
మేపి పోషించిన నది సుపుష్టయు సుస్వరయు సురూపయు నై యొక్కవృషభంబు
పొందు వడసి గర్భిణి యై మిథునంబు నీనిన. 63

క. అమ్మిథునము బహుసంతానమ్మయ్యెం బెరిఁగి క్రమమునను గోనిచయం
బిమ్మెయిఁ బెక్కుసహస్రము, లమ్మునికిం గల్గె గోవు లతఁడును వానిన్. 64

తే. వేడ్కఁ జూచుచు నెప్పుడు వెనుకఁ దిరిగి
మేపు నీరును గలచోటి కోపి వెలిచి
పాలు గ్రేపులు గుడువ నప్రమదుఁ డగుచుఁ
దాను గోస్తనఫేనంబు ద్రావి యుండు. 65

క. దానన చేసి యతనికిఁ, ఫేనపుఁ డనునామ మెసఁగెఁ బ్రియమున మునిస
మ్మానితుఁ డగుగౌతముఁ డిట్లానిర్మలబుద్ధి గోసమారాధకుఁ డై 66

వ. వర్తిల్లుచుండ నొక్కనాఁడు కామరూపిణు లగుగోవులు గొన్ని కాంతాకారం
బులు గైకొని కమనీయం బగుకొలన జలక్రీడలు సలుపుచుండఁ దోడిధేనువు
లచ్చట మెలంగి కనుంగొని మీ రెవ్వ రని మానుషభాషణంబుల నడిగిన
నయ్యంగనాజనంబులు. 67

తే. ఏము గోవుల మనవుడు నిట్టియద్భుతానుభావంబు మీ కెట్టు లావహిల్లె
ననిన విని వానితోడ నయ్యతివ లిట్టు,లనిరి మా తెఱఁ గేర్పడ వినుఁడు మీరు

వ. హవ్యకవ్యంబులకు నతిథిపూజనంబులకు నిజాహారంబులకు సద్ద్విజావలి సంతో
షింప నిం పారుపాలు వారికిం గురియుదుము కృషిక్రియాసర్వనిర్వర్తనంబులకు
మాపుత్త్రులం బనుతు మాసుకృతంబుల నిర్విశేషంబులు గలిగె మాకును గోలో
కంబు సులభంబు మీ రాసుకర్మంబులు సూచి యనూయ సేయుదురు గావున. 69

క. క్రేపులు దోరా దుర్గతిఁ, బ్రాపింపఁగలార యిట్టిభావిచరిత ము
ద్దీపితబోధమునం గని, మీఁపై కృపఁ జెప్పవలసె మీకుం దెలియన్. 70

వ. అనుటయు నగ్గోవులు దీనానన లై. 71

క. గోవులకును గోవులు గతి, గావున మీ రరసి సుగతి గలుగు తెరువు మా
కేవిధి నైనను జెప్పుం,గా వలదే యనిన నట్ల కా కని వారల్. 72

తే. రంతిదేవుండు వేవత్సరములు సేయు
నధ్వరమునకుఁ బశువు లై యరుగుఁ డతఁడు
విశసనము సేయ గోలోకవిభవ మొందఁ
గాంతు రని నమ్మిఁ బల్కిన సంతసిల్లి. 73

సీ. అగ్గోవు లవ్విభునధ్వరంబునకుఁ బో, నుత్సహించుటయు నం దొక్కగోవు
మనము సుమిత్రునిధన మాతఁ డనుమతి, సేయక యెట్లు వోఁ జెల్లు ననిన
నాతనిఁ జంపుద మతఁడును గోలోక,మున కేఁగుదెంచుఁగా కని కడంగి
చని మునిఁ దేఱి చూడను జాల కంతంత, నతిభీతిఁ గ్రమ్మఱి యరుగుటయును

తే. గొన్నికపిలధేనువులతిక్రూర చిత్త, లేము వధియించెదము మాకు నేమి మేలు
సేయువారలు దగ మీరు సెప్పుఁ డనిన, నన్ని మొదవులు నేకవాక్యత్వ మొంది

ఆ. సకలవర్ణధేనుసమితికి నెల్లనుఁ, గపిలగోవు శ్రేష్ఠ గాఁగఁ గపిల
నీగి గోశతంబు నిచ్చినయట్లుగాఁ, వరము మీకు నిచ్చువార మనియె. 75

వ. అనిన విని కరంబుప్రియంబునం గామరూపిణు లైనయగ్గోవులు రూపాంతరం
బులు గైకొని యాభృగువంశవర్యుపాలికిం బోయి యేము గోమాతలము నీ దగు
గోసమారాధనంబునకు మెచ్చి వరం బిచ్చువార మై వచ్చితి మిష్టం బెయ్యది
యడుగు మనుటయు నమ్ముని యిప్పటియట్ల యెల్లప్పుడును గోవులవలన భక్తి
స్నేహంబులు గలుగ నిం డనియె నమ్మాటకు నవి యట్ల యయ్యెడుఁగాక యని
పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 76

క. ఈలోకం బేటికి మన,గోలోకంబునకు రమ్ము కులవర యనుడుం
జాలుదునే మద్గోర,క్షాలి విడిచి యందు రాక కని ముని వల్కెన్. 77

క. విని యాధేనువు లాతని,తను వాశసమునకు నెత్తి తమయోగబలం
బునఁ జైతన్యముఁ బాపి య,వనిమీఁదఁ గళేబరంబు వైచి రయమునన్. 78

క. కొమ్ములఁ గాళ్లం బిండిగఁ, గ్రుమ్మి మగిడి పోయి పూస గ్రుచ్చినగతి ముక్
తమ్ముం బనిచినగోవుల, కమ్ముని తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి హర్ష మొనర్చెన్. 79

వ. గోలోకంబునకు ముఖ్య లగుగోమాత లంతయు నెఱింగి తమకడకుం జనుదెంచిన
సుమిత్రు నాదరించి సుదతు లై విహరించినగోవులు మొనలు గా సకలగోవుల
తెఱంగు నతని కెఱింగించి నీకు నిది మేల కాక యని పలికి యతనిం బ్రీతునిం

జేసి బ్రహ్మఘాతిక లయిన యన్నిగోవులకును మీవంశం బశుచివదనం బయ్యెడు
మని శాపం బిచ్చిన నాధేనువులు రంతిదేవునికడకుం బోయి సుగతిం జేసి తమ్ముం
బశువులుగా విశసింపు మని మానుషభాషణంబులం బ్రార్థించుటయు. 80

క. మిమ్ముం దెగం జూచి సద్గతి, కెమ్మెయిం బోవంగ నేర్తు ~ నే నని వినయా
ర్ద్రమ్ముగ మ్రొక్కుచుఁ బలికిన, నమ్మానవపతికి నిట్టు ~ లను నగ్గోవుల్. 81

క. జ్ఞానుల యీపని కై నినుఁ, గానఁగఁ బుత్తెంచి రట్లు ~ గావున సుమనో
మానితగతి నీకును నగు, భానునిభా నీయశంబుఁ ~ బరఁగు జగములన్. 82

క. నావుడు మీలోపల నొక, గో వైనను మోహవశతఁ ~ గూరుటయు మఖం
బా వేళఁ బరిసమాప్తము, గావలయును వినుఁడు సమయ~కల్పన దెలియన్. 83

క. అని యవ్విభుండు వలికిన, విని గోవులు సమ్మతింప ~ విశసించుచు వే
ల్చె నతఁడు యజ్ఞానలమున, ననేకగోచయములం ~ గ్రమాకలనమునన్. 84

క. ఒకనాఁడు గో వొకటి లేఁ, గకుఁ జన్నిచ్చుచును దానిఁ ~ గనుఁగొని నీ విం
కకటా యెక్కడఁ జేరెద, వకృపులు వచ్చెదరు సంప ~ నని పల్కుటయున్. 85

—❀ గోవులు రంతిదేవుని యజ్ఞపశువు లై గోలోకంబునకుఁ బోవుట. ❀—

వ. మహానుభావుండు గావున నప్పలుకులు విని రంతిదేవుం డయ్యాగంబు సుప్రయో
గంబుగా సమాప్తంబు గావించెఁ గొన్ని గోవులు గడమవడివుడమిన నిలిచె నధ్వ
రోపయోగంబు వడసినగోగణంబులు గోలోకంబునకుం బ్రమోదంబునం బోయెఁ
దదీయచర్మాస్థిశ్రేణులు తిటంబు లై తనరం బ్రభూతరక్తమేదఃక్లేదంబు లేఱై
పాఱె చర్మణ్వతి యనుపేరం బరఁగెనా రంతిదేవభూపతియును యజ్ఞసమృద్ధుం డై
వృద్ధశ్రవునితోడిసఖ్యంబునం బొలిచి యతఁ డయనాకంబున సుశ్లోకుం డై యుండె
ఫేనపాఖ్యుండును గోలోకంబున శాశ్వతుం డై వసించె నని చెప్పి భీష్ముండు
వెండియు, 86

సీ. మానవనాథ యీ~ఫేనపాఖ్యానంబు, బదరికాశ్రమమున ~ బాదరాయ
ణుఁడు ప్రీతి నారాయ~ణునకుఁ జెప్పిన నమ్మ,హాత్ముఁడు గోయజ~నార్థియగుచు
నిది గొనియాడఁగ ~ విదిత మై జగమునఁ, బరఁగెఁ బుణ్యతమంబు ~ పావనంబు
దీనిఁ బఠించిన ~ వీనుల నించిన, దురితవర్గంబులఁ ~ బొరయ వలదు

తే. పూరునృపకులభూషణ ~ పూతచరిత, నీవు నతిభక్తి గలుగుము ~ గోవులందుఁ
బరమనియతి నీతంత్రంబు ~ వఠనవిధియు, నేతదాకర్ణనంబును~నెపుడుఁ జలుపు.

క. అనిన విని యట్ల చేసెద, ననఘా గోమహిమ యిట్టు ~ లాకర్ణింపం
గనియును దనివి సనదు నా, మన మింకను జెప్పు నీవి~మలవాక్యములన్. 88

క. అని ధర్మతనయుఁ డడిగిన, ననయంబుఁ బ్రియంబుఁ బొంది ~ యమరనదీనం
దనుఁ డిట్లను సత్యవతీ,తనయునివాక్యములు సెప్పె~దను వినుము నృపా. 89

ఆ. గోవిశేష మర్థి ~ నీవు నన్నడిగిన, యట్ల శుకుఁడు దండ్రి ~ నడిగె దాని

కాత్మఁ బ్రియమునఁ బొంది యామహాసంయమి, యాసుబుద్ధి కిట్లనియె నధిప.

సీ. స్థావరజంగమాత్మకమైనభూతజా,తంబునుస్థితిఁ గోగణంబునా శ్ర
యమునన తత్సంభవమును గోవులయంద, యవి మూలసంతానమజున కట్లు
గాక సిద్ధులసాధ్యగణములమాత లిట్లగుట యెఱింగినయతఁడు బ్రహ్మ
లోక గోలోకాది[1]లోకాంతరములకుఁ, దనయింటి కరుగుచందమున నరుగుఁ

తే. బరమగతిఁ గోరువారలు పాదముష్టి,యష్టివాక్చిత్తముల గోవులనభిభవింప
కుండ వలయు నివ్విధ్యఁ బద్మోద్భవుండు, సెప్పె నది యాత్మపావనశిష్టసేవ్య. 91

క. పావన మని శ్రుతి సెప్పిన,యేవస్తువు నాశ్రయించి యెక్కుడయిరి భూ
తావలులకు సుర లట్టిది, గోవు తదీయ మగుమహిమకున్ గుఱి గలదే. 92

క. వీణాకాహళవేణు, క్వాణప్రతిమములు ధేనువర్గధ్వాను ల
క్షీణసుకృతంబు నిర్మల,వాణి తదాకర్ణనంబు వర్ణనవిధమున్. 93

క. క్షీరము దధియును ఘృతము సు,ధారూపము లగుట దేవతాప్రీణనయ
జ్ఞారంభంబులు విమలా,చారా గోదోహనైకసాధ్యము లయ్యెన్. 94

ఆ. శ్రుతులు నౌపనిషదసూక్తులు గోస్వరూ,పంబు లని సరోజభవుఁడు సెప్పె
ధర్మపరత పరమతపము మహాధ్వర, మనఁగఁ బరఁగు గోసమర్చనంబు. 95

క. ఈవాక్యంబులు భూదే,వావలిసన్నిధిఁ బఠించునాతఁడు పుణ్యుం
డై వెలయు విన్నవారలు, పావనగుణ తత్క్షణంబ పాతు రఘములన్. 96

తే. గోఘృతంబు ప్రాశించియు గోకరీష
సువిహితస్నానుఁ డయ్యు భూదివిజుఁ డధిక
భక్తి నిత్యంబు గోమతీపఠన మాచ
రించియును గల్మషముల నిర్జించు ననఘ. 97

చ. అనిమిషులున్ మహామునులు నయ్యయిపెంపులు గోమతిం బఠిం
చినసుకృతంబునం గనిరి శ్రీయును శత్రుజయంబుఁ బేర్మియుం
దనయసమృద్ధియుం గలుగుఁ దత్పఠనంబున బంధుకోటి బం
ధనమునఁ బాయు మార్గమునఁ దప్పు మృగార్తియుఁ జోరబాధయున్. 98

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికి శుకుం డిట్లనియె. 99

వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ జెప్పినకపిలగోమహానుభావము.

క. తమజాతిఁ దగుకర్మ,క్రమతలు లే కున్నయట్టిజనములు కపిలా
సమధికపూజనతద్దా,నము లొనరింతు రవి వాచు నాదురితములన్. 100

సీ. అనుటయు సందియం బడి యేల కపిలఁ బూ,జించినఁ బ్రీతి నిచ్చినను జెడని
యఘములుఁ గ్రాగునే యనియెఁ బరాశర,తనయుఁ డవ్వాక్యంబు విని తదీయ
తనయుండు కపిల కంతటిపెంపు రాఁ గతం, బేమి నావుడు నమ్మునీశ్వరుండు

1. X. లోకోత్తరములకు.

వినుమని యిట్లను ననిమిషసంఘంబు, నొకకారణమునఁ బావఁకుడు మొఱఁగి
ఆ. యఱిగి తనదుగు ప్తి యర్థించి గోవుల, నాశ్రయించె నవియు నగ్నిగోప
నంబు సేసె నవ్విధంబున శిఖి యున్కి, సుర లెఱింగి రెల్లచోటు నరసి. 101
వ. ఎఱింగి కూడుకొని గోవులకడకు వచ్చి వానితో నగ్ని దాఁచుట యఖిలజగజ్జనం
బులకు నహితంబు సేయుట గాదె చూపకుండుట దగ దని పలుకుటయుఁ బుయి
లోడి గోవు లప్పావకుం జూపిన నాసుపర్వులు సంతోషించి వానికి వరం బీవలయు
నని యవ్వాయుసఖుం బ్రార్థించిన నతండు దా నగ్గోవులయందు డాఁగియుండనవి
కపిలచ్ఛాయం బ్రాపించి యునికిం గనుంగొని గోవుల కెల్లను గపిల యెక్కుడగు
టయుం దదీయారాధనంబునుం దద్దానంబునుం బుణ్యాతమంబు లై దురితంబుల
డమియించి యుత్తమలోకంబుల నిచ్చుటయు వరంబులుగా నిచ్చె నని చెప్పి
వెండియు. 102
తే. కపిల యిచ్చినవానిన కాదు నిజము, కొన్నవానిని బుణ్యాత్మకుఁడుగఁ జేయు
నీవుఁ గపిలాసమర్చనానిరతమాన, సుండవగు మెంతయును మేలుసువ్రతాత్మ.
వ. అని చెప్పుటయు నప్పరమమునీశ్వరుతో నమ్మునికుమారవరుండు కపిలాలక్షణం
బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 104
తే. కర్ణశృంగాక్షిఖురనాసికాపుటములు
కపిలములు గుత్తుకయును ముష్కములు గవిల
[1]పట్టు లొండు నెం దే నొకపట్టు కపిల
మైనఁ గపిలాత్వగుణమున కదియ చాలు. 105
క. మే నెల్లఁ గపిల మైనను, దానిం జెప్పంగ నేల తగదు కపిలలన్
మానితగుణ పిదికి కుడువఁ,గా [2]నేబలి కైనఁ గాక కట్టఁ బెఱికకున్. 106
ఆ. కాలఁ గేలఁ గోలఁ గపిల దండించిన, నరకవాసమునకు నరుగవలయుఁ
బూరి నీరు లెస్స యూరసి యగ్గోవు, సత్కరింప సుగతిసంభవించు. 107
క. అనఘ కపిలాప్రదానం,బునకు ఫలం బిట్టి దనఁగ బోలునె కమలా
సనుఁడు మహానందప్రద, మని వెఱచుచుఁ జెప్పె దాని నట యే మందున్.
వ. అని వెండియు. 109
క. వసుధామరగాయత్రీ,వసంతములు సత్యగోసువర్ణంబులు నే
కసముద్భవంబు లని తా,పసవర్యులచేత విందుఁ బావనచరితా. 110
క. కావున భూమియుఁ గనకము, గోవును దానార్హవస్తుకోటికి నెల్లన్
ధీవినుతా యెక్కు డగుట, నీవిమలోదాత్తబుద్ధి నెలవుకొలుపుమీ. 111
క. అని మునిపతి సెప్పినఁ ద, త్తనయుఁడు ప్రియ మందె ననుడు ధర్మసుతుం డే
విని యుండుదు సిరి గోమయ,మున నుండుట దానికెద్ది మూల మగునొకో.

1. చ. పట్టు లెండు లేకయుఁ దోఁక పట్టు. 2. చ. జ. నేపనికైనఁ గాఁడికట్టం బెఱకన్.

—•• గోశ్రీసంవాదము ••—

వ. అనుటయు గాంగేయుండు గోశ్రీసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మయ్యర్థంబు దేటపడు నని పలికి యి ట్లనియె. 113

సీ. సిరి ధేనువులలోని కరిగిన నెవ్వతె, వని యవి యడిగిన నమ్మహాత్మ
శ్రీ నేను మీలో వసింపఁగా వచ్చితి, ననవుడుఁ జంచల వైననిన్ను
నొల్లము మాలోన నునుపఁగా ననియె న,గ్గోవులు దాని కద్దేవి వగచి
యేను బాసిన సర్వదానవకులముఁ గీ,డ్పడియెఁ బొందినసురల్ ప్రభుతనొంది
తే. రేను వచ్చుట గోరి కాదే తపంబు, లాచరింతురు న న్నిట్టు లభిభవించు
టుఱవె మీకన్న నధువ్రవమొల్లమనుట, యభిభవమె నీకుఁ బోలిన యచటి కరుగు

క. అని గోవులు వలికిన సిరి, విని మీచే నిట్లు పరిభవింపఁగఁబడి యేఁ
జనిన నను నెప్పుడును గై,కొనరు శరణ మగుఁడు వేఁడికొనియెద మిమ్మున్. 115

తే. మీసమీపమునం దున్కి మేలు దాని, నిందు నా కని యడిగిన నెంతయేని
నాదరంబున నగ్గోవు లంతవట్టుఁ, గూడి యిట్లను లక్ష్మికిఁ గురువరేణ్య. 116

క. మామూత్రపురీషంబులు, భామా వేదంబు లెఱుఁగుపావనములు నీ
వీమేలివస్తువులు ప్రియ,ధామము లై యుండు మింపు దలకొన మాకున్. 117

తే. అనుటయును సిరి నాదుపుణ్యమునఁ జేసి
కంటిఁ బడయంగ మీయనుగ్రహము ననుచు
నట్లు వసియించె నిది గోమయప్రభావ
మూల మిట్టిది గోవునమోఘమహిమ. 118

వ. మఱియు నొక్క విశేషంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 119

ఆ. సురభి తపము సేయ సరసిజాసనుఁడు ప్రత్యక్షు డై మనోరథంబు సెప్పు
మిచ్చు కౌతుకమున వచ్చితి ననవుడు, నిట్టు లనియె నది మహీశవర్య. 120

క. మీ రిట్లు ప్రసన్నమతిఁ, గారవమున వచ్చినంతకంటెను మే లేఁ
గోరంగ వలయునట్టిది, కారుణికప్రథమగణ్య కలదే నాకున్. 121

వ. అనిన నత్యంతసంతుష్టస్వాంతుం డై సురజ్యేష్ఠుండు సురభిం జూచి సురలోకాది దివ్యలోకంబుల కెల్లను గోలోకంబు మీఁదుగా వరం బిత్తుంగాక యని తలంచి యవ్విశేషంబు మున్న తనవలన సిద్ధం బగుట సంస్మృతిగోచరం బగుటయు. 122

తే. గోవులకు మేలు సేయంగఁ గోరు నాదు, చిత్తమున మద్వరంబున ప్రసిద్ధ మైన
తెఱఁగ యొలసె దైవికమయ్యె దీని పెంప, యావహించెద నని యుచ్చైస్స్వరంబు.

క. వనరుహసంభవుఁ డత్తెఱఁగున, దమలోకంబుకంటె గోలోకము స
జ్జనవినుతచరిత మీఁదై, యునికి వెలుఁగఁ జేసెనది మహోజ్జ్వల మయ్యెన్. 124

వ. అని చెప్పి, 125

క. గోవిషయవాక్యపఠన,శ్రావణసంశ్రవణములు ధరావర యాయు
శ్శ్రీవిభవకీర్తిసుగతిన,మావహములు తత్పరుండ వగు మిక్కిలిలన్. 126

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో మహాత్మాగోవులమాహాత్మ్యంబు దేటపడం బెక్కుభంగులం జెప్పి నన్నుం గృతార్థుం జేసితి సర్వయజ్ఞంబులందును దాతవ్యం బత్యంతంబు సువర్ణం బని వింద వేదంబులు సువర్ణదక్షిణోత్తమై యని చెప్పెను భూమియు గోవులుం గాంచనంబును నీవిషయంబు లైనదానంబులు నుత్తమంబు లని వేదవ్యాసువచనంబులకలిమి నీవ చెప్పితి సువర్ణవిశేషంబు విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 127

—భీష్ముండు ధర్మరాజునకు సువర్ణదానమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.—

సీ. శంతనున్నృపతి లోకాంతరగతుండైన, విను తదీయశ్రాద్ధవిధి యొనర్పం
బూని గంగాద్వారమున కేగి మాతల్లి, గంగ సాహాయ్యంబు గౌరవమున
నాచరింపంగ క్రియాకలాపంబెల్ల, నడపం బిండప్రదానంబునమయ
మగుటయు దర్భవిన్యాస మొనర్పనం, దంగుళీయకకంకణాంగదములం
ఆ. గాంత మైనయొక్కకరము వొడమి యఱ,చేయి సాచుటయునుజిత్త మద్భు
తంబుం బొంద దానిదప్పక చూచి య,య్యాధిపుబాహు వ సుటనాత్మ నెఱింగి.

క. జనకుండుం వేడుకం జే సాం,చినయంతన సంతసిల్లి చేతం బిండం
బనుమానింపక యేం బెట్టిన శాస్త్రవిధానగతి ఘటింపమి వచ్చున్. 129

తే. పితృకరంబునం బిండంబు వెట్టు మనదు
శాస్త్ర మంచిత మగుకుశాస్తరణమునన
పెట్టం జెప్పు న ట్లగుట నేం బెట్టం జేత
నని మనంబునం దలంచి వంచనము సేసి. 130

క. అమలం బగుకుశనంస్తర,ణమునం బిండంబు వెట్టినం దోంచినహ
స్తమదృశ్యమయ్యె మత్పితృ,సమితిముదముమోములం దెసనంగం బొడసూపెన్.

క. పొడసూపి ధర్మమార్గం, బెడపక నీ విట్లు పిండమిడుటకు హర్షం
బడలినం జనుదెంచితి మొక్కుడుతృప్తిం బొందితిమి ప్రగుణ్యాచరిత్రా. 132

వ. అని పలికి వెండియు. 133

క. భూమికి గోవులకును నై, హేమ మిడుట యస్మదీయహితమును దేవ
స్తోమప్రియముంబావన,తామహనీయంబుం జుమ్ము ధర్మవిధిజ్ఞా. 134

క. పావనము సువర్ణము వంశావలికిం దనకు నిర్మలాత్మత నిచ్చున్
నీ వది యెఱింగి సకలయ,జ్ఞావసరములను సువర్ణయాజివ యగుమీ. 135

క. అని చెప్పి చనిన నా దగు,మనము సువర్ణప్రదానమహిమ కెలయం ద
ద్వినుతానుష్ఠానపర,త్వనిరూఢుండ నైతి నేను ధర్మతనూజా. 136

వ. అని పలికి యాభూవల్లభునితో భీష్ముండు వెండియు నిట్లను నిది యేను గనినది

సువర్ణదానంబుమహిమ మఱియును విన్నదియునుం గల దాకర్ణింపుము. 137

సీ. పరశురాముఁడు గిన్క నిరువదియొక్కమా, ఱదయుఁడై రాజుల వెదకి వెదకి
వధియించి కృప పుట్టి వాజిమేధంబు ప్రా,యశ్చిత్తముగఁ జేసి యంతఁ దనివి
సనక వసిష్ఠాదిమునివరేణ్యులఁ గూర్చి, కల్మషపంకంబు గడిగి పురుషు
నత్యంతవిమలుఁ జేయంగ నెయ్యది యోపు, ననిన వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె నతని
ఆ. కనఘ విను సువర్ణ మగ్నిమయంబు దేవతలు నగ్నిమయత నతిశయిల్లు
వారు గావునను సువర్ణదానంబు దేవతల నీగియట్ల శ్రుతులు సెప్ప. 138

క. కావున సువర్ణ మసదృశ,పావనతాస్పదము దాని భక్తిమెయిఁ వి
ప్రావలి కిచ్చినయతనికిఁ, బావనతం గొఱఁత గలదె పావనమూర్తీ. 139

వసిష్ఠుఁడు పరశురామునకుఁ జెప్పిన సువర్ణమహిమము.

వ. ఏను బ్రహ్మముఖంబున విన్నది సువర్ణవిషయం బైనవిశేషంబొక్కటి యెఱింగిం
చెద నవహితుండవై విను మని పలికి యమ్మునిపతి యమ్మహాత్మున కిట్లనియె.

క. గిరిజకు గిరీశుఁడును నొం,డొరువులకై తప మొనర్చి యొకళు లోకళ్లన్
బెరయం బడసి పరమసుఖ,భరితాత్మకులైరి జగము ప్రమదం బందన్. 141

వ. కొండొకకాలంబునకు నయ్యాదిమగృహస్థుని తేజంబు పరమగృహిణినిమిత్తంబుగా
రేతోధాతురూపంబున స్కన్నంబై యమ్మహేశ్వరుమానసవృత్తిం జేసి యగ్ని
యందు నిలిచియుండ నత్తఱిం దారకుం డను నొకరక్కసుచేతం బెక్కువిధంబుల
బాధలం బడి యనిమిషులును మునులును గమలయోనిం గానం జని యద్దాన
వుండు దమ్ముం బఱచిన పాటెల్ల నెఱింగించిన నద్దేవుండు వారితో దీని నెఱింగి
యేను మున్న మీకు శోభనం బయ్యెడు తెఱంగు సమకట్టినవాఁడ మీ రగ్ని నాశ్ర
యించి మాకు శుభంబు సేయవలయు నని సంప్రార్థనంబు సేయు నది యతండు
కర్తవ్యం బెఱుంగు నరుగుం డని నియోగించిన సంతోషించి యట్ల చేసెద మని
యవ్విధాత వీడ్కొని వార లగ్నికడకుం బోవ నుత్సహించి. 142

సీ. ఆతని యున్నెడ యారసికొని చను,నప్పు డాతండు నిద్రాతిశయము
నూని ప్రచ్ఛన్నుఁడై యుండుట వారలు, గానక యున్నంతఁ గప్పయొకటి
యగ్ని పాతాళంబునం దున్కి యెఱిఁగింప, నప్పావకుఁడు డాఁగి పిప్పలమున
కేఁగెడునెడ శాప మిచ్చె జిహ్వాస్ఫూర్తి, లేక రసాలివివేక మొదలి
తే. యుండెడును గప్పలని బొక్క లెండ నెండి
చచ్చియును నీరు వచ్చినఁ జావు బొంకు
సేసి యెలుఁగులు సెలఁగఁగఁ జెలఁగ వరము
వారు గప్పల కిచ్చి రవార్యతేజ. 143

వ. ఇవ్విధంబున విబుధులు మునులు నమ్మండూకంబుమఱుకువ యుడిపి మఱియును.
క. అనలుని నన్వేషింపఁగ, వనగజ మొక్కండు రావివలను జతురతం

గను గీటి చూప వారవ్వ(?)నప్పతిం జేరఁ జనఁగ । వారనియలుకన్. 145

వ. అయ్యగ్నిదేవుండు గజంబులకు జిహ్వ దిరుగంబడ శపించుచు శమీగర్భనివాసి యయ్యె నది మొదలుగా నగ్నికి శమీగర్భంబునం దుత్పత్తి గలిగె నద్దివిజులును దాపసులును గజంబులు ప్రతీపజిహ్వంబు లయ్యును సర్వరసజ్ఞానంబు గలిగి మానవ నీయంబులగువరంబులం జేసి రాజితంబులగునట్లుగా ననుగ్రహించి యగ్గజంబువిషాదంబు మాన్చి రంత నొక్క శుకం బెఱింగింప శమీగర్భంబున నగ్ని యునికి యెఱింగి యం దతనిం గ్రందుకొనం గడువేగంబునం బొదివికొనిన నిదుర సెడుటకుం గోపించి. 146

ఆ. జిహ్వ మరలఁబడఁగ । జిలుకల నగ్ని శ, పించె సురలు సెవుల । కించునట్టి పలుకు వాని కొసఁగి । చిలుక నానందింపఁ, జేసి యాకృశానుఁ । జేరఁజనిన. 147

వ. అతండు వారి నాలోకించి మీవచ్చినకార్యం బేమి యని యడిగిన వారుఁ దారక దైత్యుచేయుబాధ లెఱింగించి వాఁ డేమియుపాయంబునం దెగటాఱు నట్టియలం గాపాదింపు మని నిన్నుం బ్రార్థింప వచ్చితి మని పలికి వెండియు. 148

క. మాకుం గుశలము గోరుము, నీకును మే లివ్విధంబు । నీదుమహిమ యీ లోకంబు లెల్ల మనములఁ, జేకొని కీర్తించునట్లు । సేయుము కరుణన్. 149

సీ. అనినఁ బ్రసన్నత । నట్టులు సేసెద, నూఱడుం డని వారి । నూఱడించి తనయందు వెలుఁగుశం । భునివీర్యమిడియె గం, గాగర్భరూపంబు । గాఁగఁ నాతఁ డది యతిపరివృద్ధ । మగుటయు ధరియింప, నోర్వక నిర్జర । పర్వతంబు తటమున శరవణ । స్థంబుగా గంగ యు,త్సృష్టి మొనర్చ నా । శిఖరి సతరు

తే. వల్లరీగుల్మకముగ సు । వర్ణమయత, వెలుఁగ బాలుఁడై వెలిఁగె న । వ్వీరగర్భ మచ్చటికి వచ్చికృత్తిక । లార్వురును మ,దీయపుత్త్రకుఁ డనుచు నె । త్తికొనిరనఘ.

వ. ఇత్తెఱంగున నొక్కట నెత్తికొనుటయు నక్కుమారుండు షణ్ముఖుండై యొక్కపెట్ట సకలకృత్తికాస్తన్యపానం బాచరించె నట్లగ్నిసంభవగాంగేయ కార్తికేయత్వంబు లొందినయయ్యిందుమౌళితేజంబు పదంపడి బ్రహ్మాదిదేవతలు పూజింప దేవసేనాధిపతిత్వంబునం బేర్చి యుర్చిర్మహిత యయ్యునమహాశక్తిం దారకుం బరిమార్చి బృందారకమునిబృందంబుల కానందం బొనర్చె నని యిట్లప్పరమముని పరశురామునకుం జెప్పి పురహరుం డగునప్పురుషుండు హిరణ్మయుం డగుటయు నద్దేవదేవుండు దాన తనూభవుండై శోభించుటయుం దథావిధరేతోధారణంబున వహ్ని హిరణ్యాత్మక రేతోమూర్తియై హిరణ్యరేతుం డనం జనుటయు నతండు తద్రేతఃకలనంబునం దన్మయుం డగుటం జేసి పురహరునకు వహ్నిరేతుం డనునభిధానంబు గలుగుటయుం దేటపఱచి యవ్విధంబున రూపవంతం బైనది గావున సువర్ణంబు జాతరూపనామకంబై పరఁగుటయు నెఱింగించి. 151

క. మహితాత్మక యేతాదృశ, మహిమంబు సువర్ణ మది సమంచిత తేజో

పావనీయము తద్దానము, మహత్త్వ మాశివుఁడ యెఱుఁగు మానసం జూడన్.

వ. అవ్విశేషంబున నశేషకల్మషంబులం బాసి నరుండు విధూమత్వంబున వెలుంగు శుచియునుంబోలె శుచిత్వసంపద సొంపారం బెంపారు నని యుపదేశించె నవ్వసిష్ఠమునివరువచనంబు లూఁది యమందాదరవర్ణనీయుండై సువర్ణదానపరంపర లాచరించి. 153

క. ఆరాముండు శుచిత్వ, శ్రీరాజితుఁ డయ్యె నట్లు సేయుము నీవుం
గౌరవముఖ్యా యది భవ, పారావారఘనయానపాత్రము సుమ్మీ. 154

క. అని యనిమిషతటినీప్రియ, తనయుఁడు సెప్పుటయు ధర్మతనయుఁడు హృదయం
బునఁ బ్రమదము నిండార న, తనితో నతిభక్తివినయధాముం బగుచున్. 155

వ. పితృయజ్ఞప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నక్కురువరుఁ డన్నరనాథున కిట్లనియె. 156

క. పితృపూజ సమగ్ర్యము దై, వతపూజనమునకు మనుజవల్లభ పితృదే
వతలఁ గొనియాడుదురు దేవత లాదిగఁ గల్గునెల్లవారును భక్తిన్. 157

వ. విశేషించి మనుష్యులకుఁ బితృసమారాధనంబు సర్వశుభసాధనంబు. 158

—•• భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బితృపూజావిధానం బెఱింగించుట. ••—

క. అమవసనమవసఁ బితృయ, జ్ఞముఁ దగఁ బిండప్రదానసహితముగా భ
క్తిమెయిం జేయునతఁడు ని, త్యముఁ జేసినవాఁడ యగు సమంచితచరితా. 159

వ. పితృయజ్ఞంబునకుఁ దిథివిశేషంబు సెప్పెద. 160

సీ. పాడ్యమిఁ బితృయజ్ఞపరుఁడైనఁ జారుకాం, తాపతి విదియఁ గాంతలకుఁ దండ్రి
దదియను చవితిని సదా [1]వాజిధనకుండు, పశుభాగి పంచమి బహుసుతుండు
షష్ఠి [2]భానాత్ముండు సప్తమిఁ గృషిభాగి, యష్టమి వాణిజ్యపుష్టుఁ[3]డు వసు
గజధర్మవిష్ణుచిత్రజతిథులం దేక, శఫజంతువులును గోచయముఁ గుప్య

తే. ములును దగ బ్రహ్మవర్చస్విపుత్రకులును
ధనము గలవాఁడు విను చతుర్దశి రణైక
భాగి పున్నమ నమవస భవ్యసర్వ
కామ్యఫలభాగి యగుఁ జువ్వె కౌరవేంద్ర. 161

క. అపరం బగుపక్షంబును, నపరాహ్ణము మేలు పితృసమర్చనమున కా
ద్యపుఁదిథి దశమి చతుర్దశి, నృపవర యప్పక్షమున ననింద్యతఁ బొరయున్. 162

క. అనిన విని ధర్మసూనుం, డనఘా యెద్దానఁ బితృసమర్చన మొనరిం
చిన నధికఫలం బగు న, వ్వినుతద్రవ్యములఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 163

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె. 164

1. క. వందిజనకుండు. 2. చ. హీనాత్ముండు. 3. చ. జ. దశరక, ధర్మశివార్కచిత్రజతిథు.

క. తిలపాయసఘృతములు పితృకలనములకు నుత్తమములు గవ్యంబు మహా
ఫల మెద్ది యైన మత్స్యంబులు మాంసము విహితవిధిం బ్రభూతఫలంబుల్.
తే. గొఱియనంజాఁకు ఖడ్గంబు నెఱచి గంధ, మృగమునందలిపలలంబు మేకమాంస
మొక్కఁ డొకటికి ఫలమున నెక్కు డండ్రు, పితృసమర్చనవిదు లైన పెద్దలధిప.
వ. నక్షత్రవిశేషం బాకర్ణింపుము. 167
సీ. [1]కార్తిఁ బైతృక మగుకర్మ మొనర్ప నిశ్శ్రుత రోహిణిఁ బుత్త్రలబ్ధి
శశితారకమున నోజఃప్రాప్తి యార్ద్రఁ గ్రూరవర్తనము పునర్వసువునందుఁ
గృషిఫలోదయ మనిమిషగురుతార సుపుష్టి యాశ్లేష సత్కృష్టవీర
తనుజలాభము మఖఁ దనకులమునఁ బెంపు, పుబ్బ సౌభాగ్యవిస్ఫూర్తిసిద్ధి
తే. యర్యమునితారఁ బెక్కుపత్యములపుట్టు, హస్తమునఁ గర్మసఫలతయవులతార
సుందరాకారయుతు లగుసుతులకనుఁ, యనిలతార వాణిజ్యవర్ధనము గలుగు

సీ. వినుము విశాఖ సత్తనయబహుత్వ మ
నూరాధ రాజాధికార మైంద్ర
మునఁ బ్రభుత్వము పెంపు మూలఁ బూర్వాషాఢ
నారోగ్యమును నుత్తమాతియశము
నుత్తరాషాఢ శోకోదయరహితత్వ
మభిజిత్తునందు విద్యాభియుక్తి
శ్రవణకాలమునఁ బరమగతిసిద్ధి ధ
నిష్ఠ రాజ్యము జలనిధిపతార
తే. మొదలుగాఁ దారకంబులు మూఁట నగద
కార్యఫలములు సదజావికములు గోవు
లవులమూఁటను గుప్యవృ[2]ద్ధ్యశ్వకాయు
వులు శుచిశ్రాద్ధకర్తకుఁ గలుగు నధిప. 169
వ. అనిన నక్షత్రమహిమఁ జెప్పు పురుషవరునిం బితృపూజనంబులకుఁ బాత్రంబు లెట్టివిగా
వలయు నని యడిగిన నయ్యమరనదీనందనుం డిట్లనియె. 170
క. దైవికకృత్యంబులకును, భూవర భూసురుల సూక్ష్మముగ శోధింపం
గా వలదు గాని పితృపూజావిధికిం బరీక్ష వలయు సమ్యగ్భంగిన్. 171
వ. కావున నీ వడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 172
తే. [3](కులవయోరూపశీలవిద్యల నుదాత్తు, లనఁగఁ దగువారు పంక్తిపావనులు తద్గు
ణమ్ము లారయ లేనిజనములు పంక్తి, దూషకులు పైతృకమునకు దోషదూర.
వ. మఱియును బంక్తిదూషకులం జెప్పెద నాకర్ణింపుము) 174
సీ. జూదరి గరదుండు వేదంబు సదువని, వాఁడు వడ్డికి నిచ్చువాఁడు గాయ

1. క. చ. కర్త్య. 2. క. ద్ధ్యతిశయాయు. 3. ఈకుండలీకరణములోనిది కొన్నిప్రతులఁ గానిపింపదు.

కుంటు గ్రామమునకు నిల్గుచునాతఁడు గృహదాహి కుష్ఠము గలతనువునాతఁ
డెఱుఁదెవుల్ గొన్నాతఁ డఖిలవస్తువులును, నమ్మెడునతఁడు సోమము నమ్మ విక్ర
యించినయతఁ డగ్నిసంచారలాభోప,జీవకుం డుర్వీశసేవకుండు

తే. భార్యయును దాను బుత్త్రులఁ బంచికొన్న
వాఁడు పసులఁ బెక్కుటి నేలువాఁడు కపట
కృత్యముల మ్రుచ్చిమిని శిల్పకృతుల బ్రదుకు
వారు పంక్తిదూషకు లండ్రు పౌరవేంద్ర. 175

వ. అని చెప్పి వెండియు, 176

క. తలఁ జీర సుట్టియును జెప్పులు దొడిగియుఁ జేసినట్టిభోజనముఫలం
బలఘుచరిత పద్మజుఁ డసురలభాగం బని విధించెఁ బ్రకటఫణితులన్. 177

తే. పలుదెఱంగులవంటకంబులఁ బ్రమాద
జాతి నై యశుచిత్వంబు సంభవించి
నప్పు డసురలు గొండ్రు క్రియాఫలంబుఁ
దిలలు పైఁ జల్ల నశుచిత దొలఁగు నండ్రు. 178

క. శాంతుఁడు సువ్రతశీలుఁడు, దాంతుఁ డధ్యాపకుండు దయ గలవాఁ డ
త్యంతప్రబోధసంప,ద్వంతుఁడు పావనులు భూపవర పంక్తులకున్. 179

క. వ్యాకరణధర్మశాస్త్రవి,వేకములఁ బురాణజాతవేదిత్వము బ్ర
హ్మైకత్వబోధనము నధి,పా కలిగినవారు పంక్తిపావనులు గడున్. 180

తే. మేలిగుణములు గనియు నమిత్త్రజనము
శ్రాద్ధపాత్రంబుఁ జేయంగఁ జన దమిత్త్ర
దత్త మైనది భస్మహుతంబుఁ జౌట
నిడినవిత్తును బోలె నై చెడు నృపాల. 181

క. మునుముట్ట నెఱిఁగి శ్రాద్ధం,బునకుం గైకొనుట మేలు భూసురుని గై
కొని యరసి కాఁ డనిన నా,తనియుమ్మలికంబు సెఱచు ధార్మికు నైనన్ 182

క. ఈతెఱఁగు లెల్ల నెఱిఁగి సు,నీతంబుగ శ్రాద్ధ మధికనియతి నడపు ని
ర్ధూతదురితుండు నడచుఁ బ్రి,యాతిశయం బెసఁగ దేవయానమున నృపా. 183

వ. అని చెప్పి శాంతనవుండు కౌంతేయాగ్రజుతో మఱియు నిట్లను బ్రహ్మమానస
పుత్త్రుం డగు నత్త్రిమునీంద్రువంశంబునకుం దొడ వగు దత్తాత్త్రేయనందనుండు
నిమినామధేయుం డగుసంయమికొడుకు శ్రీమంతుం డను పేరివాఁడు మృతుం
డగుటయు. 184

క. నిమి యక్కుమారునకు శ్రాద్ధము సేయుచు నుండి భక్తిఁ దలఁచినఁ గృప న
త్త్రిమునీంద్రుఁడు వచ్చి క్రియా,సమీక్షణము సేసె మది నెసఁగు నర్మిలితోన్.

వ. అట్లు పావకక్రియాకలాపం బనుసంధించి ధ్యానంయమివరుండు. 186

అత్రిమహాముని నిమి కెఱింగించిన శ్రాద్ధక్రియావిశేషము

ఆ. పరిగృహీతులైన । బ్రాహ్మణుల్ పంక్తిపావనవరిష్ఠు లగుట వారి కిడిన
దర్భవిస్తరములు । దక్షిణావర్తంబు, లగుటఁ గ్రియలు తిలసమగ్ర లగుట. 187

క. అమలినతరదర్భన్యాసము లెందును దక్షిణంబు । సాఁగ నిడినయ
గ్రములు గలిగి యుండుట మంత్రము లయ్యోషధుల కంచితముగ నడచుటన్.

ఆ. [1]మునగ యుల్లి యడవిమునగ దుర్మాంసము లానుగమ్ము మలిన । మైనయుప్పు
కటియజీలకఱ్ఱ । కటివేము [2]కురుజ[3]యింగువ ప్రవర్జనీయకోటి యగుఁ. 189

క. శునకంబు రజస్వల యగు, వనిత పతితుఁ డంత్యజాతివాఁ డా క్రియప
ట్టున కేడిరువులఁ జేరక, చనఁ జేయుట నుగ్గడించి । సంభావించెన్. 190

క. కావున శ్రాద్ధక్రియలకు, భూవల్లభ యట్టిభంగి । పూజ్యత నిచ్చుం
దా వినిపించెం బితృదేవావలి నత్రి నిజవంశుఁ । డగునిమికిఁ దగన్. 191

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెన నత్రి నిమితో నిట్లను శ్రాద్ధంబున నగ్న్యవరుణసోమాగ్ను లకు భాగంబులు బ్రహ్మ గల్పించె విశ్వే లగు దేవతలు పితృదేవతలతోఁ గూడం దక్కిరి యోపయోగ్యతం దోఁతురు వారలకును భాగకల్పనం బొనరించె దేవతల యందుఁ గొందఱుమ్మవు లయినమహాభాగులం బితృశ్రాద్ధనిర్దేశంబున నేర్పరించె నవ్వి రించి వివరించిననామంబులు సెప్పెద వినుము బలుండు ధృతి విపాప్ముండు పుణ్య కృత్తు పావనుండు పార్ష్ణిక్షేముండు సమూహుండు దివ్యసానువు వివస్వంతుండు వీర్యవంతుండు హ్రీమంతుండు కీర్తిమంతుండు కృతుండు విద్యుద్వర్చసుండు సోమ వర్చసుండు సూర్యశ్రీ సోమపుండు సూర్యసావిత్రుండు దత్తాత్ముండు పుండరీయ కుం డుష్ణినాభుండు నభోదుండు విశ్వాయువు దీప్తి చమూహరుండు సురేశుండు వ్యోమారి శంకరుండు భవుం డీశుండు కర్త కృతి దక్షుండు భువనుండు దివ్యకర్మ కృత్తు గణితుండు పంచవీర్యుం డాదిత్యుండు రశ్మిమంతుండు సప్తకృత్తు సోమపూ ర్వుండు విశ్వకృత్తు కవి యనుగోప్త సుగోప్త నప్త యీశ్వరుండు జితాత్ముండు మునివీర్యుండు దీప్తరోముండు భయంకరుం డనుకర్ముండు ప్రతీతుండు ప్రదాత యంశుమతుండు శైలాభుండు పరమక్రోధి ధీరోష్ణి భూపతి స్రజుండు వజ్రి వరి వీరలు భాగార్హు లని చెప్పి వెండియు. 192

క. గిరివనదుర్గములందును, సరిదుత్తరణంబునపుడు । శ్రాద్ధవిధిసమా
చరణసమయమున వీరిం, బరికీర్తించినయతండు । వడయు శుభంబుల్. 193

ఆ. పూరిపంటఁ బ్రాలు । [4]నారుగబియ్యంబు, జంబువునఫలంబు । శ్రాద్ధకృతికి
గావుతమ్మునేద్వేఁ । గాదు శ్రాద్ధక్రియా, చరణసమయములఁ బ్రశాంతివలయు. 194

వ. అనియునుం జెప్పెనని చెప్పి సరిత్సూనుండు ధర్మజుతో మఱియు నిట్లనియె. 195

1. చ. జ. మునుగ. 2 క. గ. జ. గురిజ. 3. గ. జ, యింగువు. 4. క. జ. ఆరిక

సీ. ఒకతఱి మునివర్యు × లొక్కటఁ బెక్కండ్రు, శ్రాద్ధముల్ సేయ భో × జ్యములు పెక్కు-
లనుభవించుటఁ దమ × కఱుగమి పుట్టుట, యును బితృదేవతల్ × సనిరి సోము
కడ కట్లు సని తమ × కాఱియ సెప్పిన, నతఁడు పద్మజుపాలి × కరుగుఁ డనియె
వా రట్ల కా కని × బోరన నరిగి ప,ద్మజునిఁ గాంచి యజీర్ణ × దశ యెఱుంగ
తే. విన్నవించినఁ దనయొద్ద × వెలుఁగుచున్న
యగ్నిఁ జూపి యిక్కడితఁ × డపహరించు
ననిన నగ్ని మత్సహితులై × కొనిన నలుగఁ
జేయువాఁడ నాహారముల్ × సిద్ధమిదియు. 196

క. అని పలికినఁ బితృదేవత, లనలుఁడు ముఖ్యుఁడుగ నెపుడు × నాహారంబుల్
గొని సుఖజీర్ణ్యానందం,బు నొందుదురు సూవె భరత × భూపవరేణ్యా. 197

క. కావున సాగ్నికుఁ డయి తగ, నేవాఁ డొనరించు శ్రాద్ధ × మీశ్యం బది సం
భావింతురు పెద్దయుఁ బితృ,దేవత లసురులకు రాదు × తేఱియుఁ జూడన్. 198

ఆ. అనఘ పితృపితామ × హ ప్రపితామహ,పూజనములు శిష్ట × పూర్వకముగఁ
జేయవలయు నియతి × దాయ దొడ్డినజన్మ,దంబుతోడ భ × క్తిధాముఁడగుచు 199
తే. పిండసంబంధమునఁ బాయుఁ × బ్రేతభావ
మది సుగతి నిచ్చు గయఁ బిండ × మట్లు గాన
యరుగునో గయ కొకఁ డైన × నని కదా య
నేకపుత్త్రులఁ గోరుదు × రిద్ధచరిత. 200

క. గౌరి యగుకన్య వరదా,నారూఢం జేత నీల × మైనవృషభమున్
గారవమున విడువు ముదం,బారంగాఁ జేయుఁ బితృచ × యముచిత్తములన్. 201

క. శ్రాద్ధంబు ప్రకారంబును, వృద్ధాచార్యోక్తభంగి × వివరించితి నీ
బుద్ధిం దోఁచినదాని స,మిద్ధగుణోదార యడుగు × మెయ్యది యైనన్. 202

క. అని నిర్జరాపగానం,దనుండు పలుకుటయుఁ బ్రియము × దళుకొత్తఁగఁ బాం
డునృపాలునగ్రనందనుఁ, డనూనవినయమున నమ్మ × హామతితోడన్. 203

క. తప మని యార్యులు సెప్పుదు, రుపవాసవ్రతము నదియొ × యొండు గలదొ సా
రపుఁదపము తెఱఁగు నాకుం, గృప నెఱిఁగింపుము విధూత × కిల్బిషయనుడున్ 204

ఆ. అమ్మహాత్ముఁ డిట్టు × లనుఁ బెక్కుదివసంబు
లుపవసించి యునికి × తపముచొప్ప
దాన విను తపస్వి × గా నేరఁ డది యాత్మ
ఘాత మగుట నరుఁడు × కౌరవేంద్ర. 205

క. సత్యంబు బ్రహ్మచర్యము, నిత్యశుచిత మౌన మతుల × నియమము దయ శు
ద్ధత్యాగంబుఁ దపస్సం,పత్త్యాకృతు లండ్రు బుధులు × పౌరవముఖ్యా. 206

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో మహాత్మా దానశీలుని యప్రతిగ్రాహ

కునివిశేషం బిట్టిది యెఱింగింపు మనవుడు నాదేవవ్రతుం డీవిషయంబునకు సప్తర్షి వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదని చెప్పి యమ్మనుజపతి కిట్లనియె. 207

సప్తర్షి వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు ప్రకారము

తే. కశ్యపాత్రి విశ్వామిత్ర । గౌతములును
విను భరద్వాజ జమదగ్నులును వసిష్ఠుఁ
డను జనంబుల నెల్లఁ [1]బేర్కొనిన ఋషులు
వారి సప్తర్షిగణ మండ్రు । కౌరవేంద్ర. 208

వ. వసిష్ఠుని దేవి యగు నరుంధతి యొండును నతనితోడన తిరుగు నయ్యెంపఱకుం బరిచారికయై [2]గండ యను పేరిటి యవత్రింకుఁ దద్వల్లభుం డగు పశుసఖుండను వారలకుం బరిచారకత్వం బాచరించు నప్పుడొక్కను సంవత్సరంబు లై ధరణిం జనించు దండ నత్యంతఘోర యగుననావృష్టి దోఁచ జీవనాధారంబు లగు పదార్థంబులు దుర్లభంబు లై జనంబులకుఁ బ్రాణంబులు రక్షించికొనుట దుష్కరంబై చెల్లెం గశ్యపాదులు నతిక్షుధార్తులై యాహారం బన్వేషించునెడ శిబినామం డై నయారాజ్యనామధేయుండు దొల్లి యజ్ఞదక్షిణార్థంబుగాఁ దనకొడుకు నీలుండను వాని ఋత్విగ్జనంబుల కిచ్చినం దద్వశగతి నుండి కాలంబగుటయు మృతినొందినం దదీయశవంబు. 209

క. సొదపై నుండఁగ వారలు, పదుండ్రును జూచి దాని । భక్షింపంగా
మది గోరి చేరి చుట్టుం, బొదివినసమయమునఁ గాట్యపొంత । దెరువునన్. 210

ఆ. వేఁట బోయి మరలి । విభుఁడొక్కరుఁడు వృషాదర్భినాముఁ డతుల । దానపరుఁడు
పోయి పోయి కాంచి । పోవక నిలిచి యమ్మునులతోడ నధిక । వినయ మెసఁగ. 211

క. మీ రాఁకలి పెల్లున నాహారంబుగ శవముఁ గొనుట । కడఁగితిరి ప్రే
లా రం డిచ్చెద మీ కాహారంబులు వలసినట్టి । వని తా మఱియున్. 212

క. బహువిధములధాన్యములును, బహురసవర్గములు మీకు । భక్తి నొసఁగెదన్
బహుతురగశకటగోగణ, బహుళబహుగ్రామములును । బహుమతి నిత్తున్. 213

వ. అనిన వార లతని కిట్లనిరి. 214

తే. రాజవర రాజుదెసఁ బ్రతిగ్రహము విషముఁ
గల్లుఁ గాఁ జూతు మిట్టులు । గాంచి యున్న
యట్టిమాకు నీ విచ్చెద । ననుట మావి
ధం బెఱుంగమి యింతియ । తప్పు గాదు. 215

క. అనుడు విషాదముతోడం, జని కృత్రిమవనఫలములు । సమకట్టి తగన్
జనపతి మంత్రుల ఋషులకుఁ, గొని పొం డని పంప వా రకుంఠితభక్తిన్. 216

---

1. క. గ. పేర్కొనిన. 2. ఖ. జ. చండ.

వ. వానిం దెచ్చి యమ్మహాత్ములకు సమర్పించిన. 217

ఆ. వారు పట్టి చూచి వాని ప్రేగుల హేమగర్భకంబు లగుటఁ గాంచి [1]నవ్వి
పుచ్చుకొనక యున్నఁ బోయి భూపతికి నత్తెఱంగ మమాత్యకోటి యెఱుఁగఁ జెప్పె.

క. విని యతఁడు రాజసంబునఁ, గనలు వొడమి కృత్తి వేల్వఁగాఁ దగువారిం
బనిచిన నప్పుడ హోమంబున రాక్షసి యొకర్తు పుట్టె భూపవరేణ్యా. 219

వ. పుట్టి యప్పుడ మిఱేని ముందట నిలిచి పని యేమి పనుపు మనిన నతండు ప్రీతుండై కశ్యపాదులం గనుపు గొట్టు మని పనిచిన నది వార లున్నెడ రోసి పోయె నంతకు మున్న వారు వనంబున మూలంబులు ఫలంబులు వెదకి తిరుగుచుండ శునస్సఖుం డను పరివ్రాజకుండు వచ్చి వారిం గని వందనంబు సేసిన వార లభినందించి రతండు నమ్మునులం గలసి యేకార్థుండై సంచరించె నట్లు చరించు నమ్మహాత్ము లతిక్షుధాన్వితులై తామరతూండ్లు పుచ్చికొని నములుటకై యొక్క నలినాకరంబునకు సత్వరగతి నరుగుచున్న నారక్కసి యక్కొలని కడ్డంబుగాఁ బోయి పొడసూపి నిలిచిన. 220

క. ఈకమలవనముచేరువ, నేకార్యము సేయఁ జూచెదు దీ వెవ్వతె వం
చాకొలను సొరఁగ నమ్ముని, లోకము సేరుటయు నమ్మొఱలుఁత యెలుఁగెసఁగన్. 221

—•• వృషాదర్భి పుత్తెంచినకృత్తి శునస్సఖునిచే మృతిఁ బొందుట. ••—

వ. ఏ నెవ్వతె నైతి నేమి యిక్కొలని కావలియున్నదాన ననుటయు నమ్మునులు వెల్లనై యాఁకట నలందురి యుపజీవింప నొండేమియు లేమిం జేసి యీసరోవరంబున బిసంబులు వెఱికికొని భక్షించువార మై వచ్చితి మనిన నవ్వనిత మీమీపేళ్లు సెప్పి మఱి పద్మవనంబుఁ బ్రవేశించువా రని పలికిన నప్పరమమునులు లన్నాతి యాతుధాని యగుటయుం గృత్తి యగుటయు వధింప వచ్చినది యగుటయు నెఱింగి కశ్యపాదు లగుపదుండ్రును దానికి దుర్బోధత్వంబు దోఁచునట్లుగా నిర్వచనసహితంబుగాఁ దమ నామంబులు సెప్పి రప్పాపవర్తన వెఱఁగుపడి యుండ శునస్సఖుండు దన యభిధానం బభివ్యక్తంబుగా నుగ్గడించినం గృత్తి నీపేరు దెలియం జెప్పవి విది యేమి యనవుడు నతండు దేటపడం జెప్పియుండం జెప్ప వనియెద వి ట్లంట దప్పు గాదె యిట్టియుద్దండవు మత్త్రిదండంబుపాలు వడు మని బ్రహ్మదండనిభం బగు నిజహస్తగతదండంబున దానిశిరంబు బెట్టు వ్రేయుచుఁ బాపకర్మురాలా పశువు భస్మంబ వగు మని నిష్ఠురాక్షరంబుగా నిర్దేశించిన దుర్దశ యగుచుం బడి యారక్కసి భస్మీభూత యయ్యె నప్పు డప్పదునొకండ్రును బ్రమోదంబునం బయోజమండంబు సొచ్చి. 222

తే. బిసము లాదట నందఱుఁ బెఱికి రొంపి
వోవ నీటఁ [2]దెమల్చి మోపువుగ నమర్చి

1. అ. యవియు. 2. గ. విడిల్చి, మోపుగ.

తీరమునఁ బెట్టి నియమముల్ । దీర్పఁ జొచ్చి
తీర్చి యాఁకలి [1]దముఁ గోసి । తినఁగఁ గూడి. 223

క. కొలను వెడలి బిసము లిడిన, నెలవునకుం బోయి యచట । నిగిడించినచూ
డ్కులకవి దోఁపక యున్నను, గలయం బరికించి యెట్లుఁ । గానక తమలోన్.

వ. ఒండొరుల శంకించి శపథంబులు వలుకవలయు గాక యని నిశ్చయించి శున
స్సఖుని వినువానిఁగాఁ జేసికొని రప్పు డత్రి యి ట్లనియె. 225

తే. మొదవుఁ దన్నుట రవియభిముఖత దనకుఁ
గలుగ మూత్రపురీషమోక్షణము సేఁత
యధ్యయన మనధ్యయనము లందు నడపు
టగు బిసంబులు ముచ్చిలినట్టు లైన. 226

వ. అనుటయు వసిష్ఠుండు. 227

క. శ్రుతి సదువమి సన్న్యాస, స్థితిఁ గాముకుఁ డగుటఁ గుక్కఁ । జేకొని తిరుగన్
మతి రోయమి నయ్యెడుదు, ర్గతి దూఁడులు ముచ్చిలించు కష్టునకు నగున్. 228

వ అని వెండియు. 229

క. సుత నమ్మికొనుట శరణా, గతుఁ జేకొన కునికి నిచ్చు కారుణికుదరి
ద్రతఁ జూచియు వేఁడుటనగు, గతి బిసములు డాఁచికొనుట । గల్గినఁ గల్గున్.

వ. అనియెఁ దదనంతరంబ. 231

చ. పలలవృథోపభుక్తి [2]సభఁ । బక్షముఁ బల్కుట దుష్టదాన ము
గ్మలి దివసంబునం గవయు కష్టత విప్రజనాళిబు లుబ్ధతా
కులితముఁ జేఁత యెల్లసరకుం గొని యమ్ముట కాదె తూఁడుతీఁ
గలపొది ముచ్చిలించు టని । కశ్యపసంయమి వల్కె భూవరా. 232

వ. పదంపడి. 233

క. జ్ఞాతులయెడ గోవులయెడ, [3]గోతులయెడ ధర్మ మెడలి । క్రూరుఁ డగుట కా
ర్యాతురవిప్రోపేక్షా, నీతి బిసము లపహరించు నిపుణత యరయన్. 234

క. అని పలికి భరద్వాజుం, డను మఱియు హవిస్సు గ్రంపయగ్ని నిడుట యొ
జ్జ నధఃకరించి చదువుట, యనునివి సరి యా బిసాపహారణంబునకున్. 235

వ. అని పలుకుటయు. 236

తే. ముట్టునను భార్యఁ గవయుట । మూత్రమును బు
రీషమును నీర విడుపు విద్వేషయుక్తి
రోఁపిదుపజీవనము మృణాళోత్కరంబు
ముచ్చిలుటఁ బోలు కల్మషము లెతలంప. 237

క. అని జమదగ్ని మఱియు ని, ట్లను నన్యోన్యాతిథిత్వ । మసహాయవువై

1. క. దముఁ గొని తినఁగ; జ. దవ గొని తినఁగ. 2. న. కరిపక్షము. 3. గ, చ, జ. గోతులయెడ.

రనిరూఢి పొఁడిమెుదవుం, గనలి యడఁచు టీడె బిసనికరచోరతకున్. 238

వ. అనవుడు గౌతముఁడు. 239

క. ధృత వేదత్యజనానల, వితతివృథాత్యాగసోమవిక్రయవృషలీ
పతితా¹దుర్గ్రామాజీ, వితలు బిస స్తేయకర్తృవృత్తికి నెనయే. 240

వ. అని నిర్దేశించిన విశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె. 241

క. తగుభృత్యులఁ బ్రోవ కునికి, దగనిభటులఁ బ్రోపు కపటధార్మికవృత్తిన్
జగతీపతిఁ గొల్చుట లెస్సగఁ బోలఁగ నేర్చునే బిసస్తైన్యంబున్. 242

వ. నావుడు నరుంధతి యల్ల నవ్వుచు. 243

క. సతతంబు న త్త దూఱుటఁ, బతియెడ దుశ్చిత్త యగుటఁ బరమాన్నము నొ
క్కతె సేవించుట నగుదుర్గతి బిసములు డాఁచికొన్నకష్టకుఁ గలుగున్. 244

సీ. అనఁడు వంటకము సేసినయింతిదా మున్ను, గుడుచుట పనియెడఁగుటిలయగుట
బొంకులు వలుకుట పుత్రిక వెల గొని, యిచ్చుట సుజనుల కెగ్గుసేఁత
యెట్టిదుర్గతిఁ దెచ్చు నట్టిద కల్గు బి,సావలి ముచ్చిలినట్టు లైన
నిట్లు గాకయుఁ బుట్టు వెల్ల దాస్యంబు నీఁ,గక పోవు నక్కడు గలనికృష్ట

తే. యనియె ²గండ యసంతానుఁ డగుట గర్భ
దాసుఁ డగుట దరిద్రత్వతప్తుఁ డగుట
చెందుఁ దూఁడులకట్ట ముచ్చిలినకష్ట
నరుని కని పల్కెఁ బశుసఖనాముఁ డధిప. 245

వ. అని యి ట్లందఱుం దన కభిముఖు లై పలికిన వారితో శునస్సఖుం డి ట్లనియె.

క. ఛందోజ్ఞుఁ డైనను దన,నందను నధ్వరధురీణునకు నైనను నా
నందముగ నిచ్చుటం బో,లుం దూఁడులకట్ట ముచ్చిలుట దలపోయన్. 247

తే. అని నవయ్యిందఱును బుణ్యమైనకర్మ, మనఘ శపథంబునకు విస్మయముగనీవు
పలికి తటు గాన బిసలతాప్రతతి నపహ,రించినాఁడవు మమ్ముఁ గాఁరింప కిమ్ము.

సీ. అనిన నిక్కం బిది యందఱు నొండొరు, నే మనియెదరొ మీ రిబిసముల
పొది యేను డాఁచి చూచెదనని డాఁచితి, నిదె కొనుఁ డని దానినిచ్చి మీకు
నలిగి వధించుటకై హోమవహ్నిఁ బు,ట్టించి వృషాదర్భి పంచెఁ గృత్తి
నది మున్న కాంచి రక్షార్థి నై వచ్చి యా,రక్కసిఁ జంపితి నిక్కమునకు

ఆ. వాసవుండ లోభవర్జనముఖభవ,త్సద్గుణములఁ జేసి శాశ్వతంపు
నెలవు గలిగె రండు నెగయుండు పుణ్యలో,కముల కని సమాదరమునఁ బలికె.

వ. అట్లు వలుకుటయు. 250

చ. అనయముఁ బ్రీతిఁ బొంది ముని ³లట్టుల చేసెద మంచు నింద్రుప
జ్జన తగ నేఁగి దేవపరిషత్పరిపూజ్యపదస్థు లై వెలిం

1. క. జ. దుష్కృపా...బిస స్తైన్య కష్ట. 2. గ. ౘండ. 3. క. గ. లట్లన చేసెద.

గి నిఖిలలోకనిత్యపరి । కీర్తితమూర్తుల నొప్పఁ జేయు
న్వీను మపరిగ్రహంబుమహనీయత నైనదిసూవె భూవరా. 251

క. కావున లోభము విడుచుట, కేవియు సరి గావు గుణము । లీగుణము మహీ
దేవునకు వలయుఁ బెద్దయు, నీవిధమున కమరసంఘ । మెంతయు మెచ్చున్. 252

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు. 253

ఉ. ఈయితిహాస మార్యసభ । నెవ్వఁడు సమ్మతిఁ జెప్పు వాఁడు దీ
ర్ఘాయువు శ్రీయు ధర్మము సమంచితకీర్తియు వృద్ధిఁ బొంద సౌ
ఖ్యాయతనాత్ముఁడై మను సురావలియుం బితృకోటియుం బ్రియ
శ్రీయలరారఁ గీడతనిఁ । జెందక యుండఁగఁ జేయు నెమ్మెయిన్. 254

—•• ఉపానద్దానవిషయకసూర్యజమదగ్ని సంవాదము. ••—

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతోఁ బితృకార్యములయందు గొడు
గులుఁ జెప్పులు నిడుట యుత్తమ ప్రకారం బని చెప్పెదరు వానివిశేషంబు తెలియం
గెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతి కిట్లను సూర్యజమదగ్ని
సంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నియడిగినయది దీలవడు జమ
దగ్నిమహాముని క్రీడార్థియై శరాసనంబు ధరించి రేణుకాదేవి బాణంబులకట్ట
గొని తనతోడం జనుదేర నివాసంబు వెడలి యొక్కబయల నయ్యంపపాదినిలువ
వైపించికొని దూరాపాతనం బాచరింప నక్కుసుమకోమలి సని యమ్ములేటికొని
వచ్చి యిచ్చుచుండు. 255

తే. ఇవ్విధమున వినోదింప । నినుఁడు గగన
మధ్యగతుఁ డయ్యె నప్పు డమ్మగువ యమ్ము
లేటి తేరంగఁ బోయి యొక్కింత దడసి
యరుగుదెంచిన నాతఁ డయ్యబలతోడ. 256

క. లోలాక్షి యచట నిమ్మరి, యేల తడసి తనుడుఁ బేర్చునిను తేజమునన్
నేలకు వేఁడిమి దనికినఁ, జాలన వెసఁ ద్రొక్కఁదలయుఁ జాలఁ దపించెన్. 257

క. ఇమ్మెయి నలంగి యొకవృక్షమ్మున క్రీనీడ నిలిచి । చనుదెంచుట నా
కిమ్మరి దడయ వలసె నని, యమ్ముద్దియ సెప్పెఁ జెమట । యడరఁగ మేనన్.

క. విని యేమేమీ నొంచెనె, యినుఁడు నినుం దత్ఫలంబు । నిప్పుడ కుడువం
గనియెదుఁ గా కస్త్రానలమునఁ బొదివెద నతని ననియె । ముని కోపమునన్. 259

ఉ. దాని నెఱింగి భూసురతఁ । దాల్చి వెసం జనుదెంచి యర్కుఁ డ
మ్మౌనితసంయమిం గని యమత్సరభావము దోఁప రోషముల్
మానుము నావుడుం బలుకు । మానుము నీ పటు వాయు మేసెదన్
భానుని నేలఁ గూల నని । పల్కె మునీంద్రుఁడు శోణితాక్షుఁడై, 260

చ. పలికిన బ్రాహ్మణుం డొదుఁగఁ । బాఱక నిల్చి మునీంద్ర యిట్టు లి

ట్టల మగుక్రూరవృత్తికిం గడంగుదురే సవిత్రుండు రశ్ములన్
జల మొసంగంగ నోషధులు సంపద [1]హవ్యమహత్త్వ మొంది వే
ల్పులకు బలంబు నిచ్చు నది యుత్తము గాదె యతండు నొచ్చినన్. 261

చ. అనినను శాంతి లేమికి భయం బెడం గూరంగ మ్రొక్కి యాతం డే
నినుండ సహింపు నావలన నెగ్గులు గల్గెనయేని నీకు నె
మ్మనము దయామయం బని సమస్తజగంబులు సంస్తుతింపంగా
విని ముద మందుచున్ శరణు వేండెదం గావుము సన్మునీశ్వరా. 262

చ. అనినం బ్రశాంతుండై తపను నాభృగుముఖ్యుండు ప్రీతి గారవిం
చినం బ్రమదంబునన్ గొడుగుం జెప్పులు మానసవృత్తిం దెచ్చి య
మ్మునికడం బెట్టి యత్తరణి యు న్నివి లేవని పల్కె దీన నెం
డనుకదు వీనం బాదములం దాంకదు నా దగువేండి యేమియున్. 263

మ. నయ మిట్లారంగ నాతపత్రము నుపానద్ద్వంద్వముం జూపి చె
ప్పి యపూర్వం బగుసృష్టిశీలనమునం [3]బెంపారునవ్వస్తువుల్
దయ సద్విప్రున కీగి యైహికసుఖాస్వాదాత్త్యంబు నాముష్మిక
ప్రియముల్ దాతకు సుస్థిరంబులుగం గల్పించున్ మునీంద్రోత్తమా. 264

మ. అనినన్ మో మలరన్ దినేశ్వరునిం దా నామంత్రితుం జేసి య
మ్మునిశార్దూలుండు వల్లభాసహితుండై మోదంబునం దేలుచుం
జనియెన్ నాండు జనంబు లెల్లను బ్రహర్షం బందుచున్ వానిం గై
కొని రవ్వస్తువు లిట్టి వేర్పడంగ నీకుం జెప్పితిన్ భూవరా. 265

చ. దినకరచిత్తసృష్టములు దివ్యమునీశ్వరలాలితంబు లీ
వినుతపదార్థముల్ కరుణ విప్రులకున్ యతిసాధువృద్ధస
జ్జనులకు నిమ్ము నీ వది సుసారపుధర్మము సూవె దానం గ
ల్గును విను గోకులాకలితగోలోకము లోనగుపుణ్యలోకముల్. 266

క. దానప్రవణ యుపాన,ద్దానంబును నాతపత్రదానము సురస
మ్మాననభాజనము లగుట, నానాబుధజనులచే వినంబడు నెపుడున్. 267

క. అనిన విని పాండుభూవర,తనయోత్తముం డిట్టులనియె దాతకు శూద్రుం
డనఘా యెమ్మెయి చరితం,బున నిహపరపరమసౌఖ్యములం జెందం గనున్. 268

వ. అనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 269

—•• శూద్రున కవశ్యానుష్ఠేయం బైనధర్మంబు నిరూపించుట. ••—

క. లోకహితార్థంబుగ ముని,లోకోత్తముం డాత్మశిష్యలోకమునకు సు
శ్లోకుండు పరాశరుండు ధ,ర్మాకారము లెఱుంగం జెప్పె నంచితచరితా. 270

వ. అవ్వాక్యంబులు సెప్పెద నందు భవత్ప్రశ్నవిషయం బయినయర్థంబు నవగతం

1. గ. వ్యయయిత్వ. 2. క. గావున సన్మునీశ్వరా. 3. క. బెంపారి యవ్వస్తువుల్.

బగు నాకర్ణింపుము. 271

సీ. కరుణాఢ్యుఁ డగుపరాశరమునివరుఁడు శిష్యులకు నిట్లను నింద్రియోత్కరంబు
గెలిచి యంతశ్శత్రుకుల మైనకామాద్యవర్గంబు నోర్చి గర్వంబు వదలి
త్రైవర్ణికులయెడ భావంబు భక్తిమయంబుగా శుశ్రూష యాచరించి
శూద్రుఁ డైహికసుఖసంగతులఁ బడయు వేదాధీతితపముల నాచరించె

ఆ. నేని నుభయలోకహీనాత్ముఁ డగు భూమి, సురనృపాలవైశ్యశూద్రులకును
నధ్యయనము బలసమగ్రత వాణిజ్య, మనుచరత్వ మధికధనము లరయ. 272

క. ఇవి శాస్త్రదృష్టమార్గము, లవనిసురప్రభృతు లీసదాచారంబుల్
సువిహితములుగా నడపిన, భువనద్వయమునను బడయుఁ బోలుం బెంపుల్. 273

తే. ఇట్లుగా కాత్మధర్మంబు లెడలవిడిచి
వర్ణములు నాలుగింట నెవ్వార లైనఁ
దొలఁగఁ ద్రొక్కినఁ బాటిల్లు దుష్టగతులు
మన్నకాలంబు పదపడి చన్నయవుడు.

వ. అని పలికి శౌచవిధి యెఱింగింపం దలంచి యిట్లనియె. 275

క. మూత్రపురీషోత్సృష్టికి, రాత్రి పగలు దక్షిణోత్తరదిశాముఖతా
సూత్రణము వలయునది సంధ్యాత్రయమును నుత్తరంబ యగు నప్పనికిన్.

క. పలుకవలదు శౌచక్రియ, సలుపక మును సలుపునపుడు జలములు దొడలం
జిలుకుట యొప్పదు మృత్తిక, వలయు నపానంబునం ద్రివారంబు లిడన్. 277

క. గుదతలము నొవ్వఁ దోమినఁ, గదురును రోగంబు లేపగంధాపగమ
ప్రద మగుకొలఁదిన శౌచము, సదురుగ నాచెప్పినట్లు సలుపఁగ వలయున్. 278

తే. అంబరంబున శౌచజలంబు వడుట, చెట్ట శౌచ మల్లిన చేఁత మేలు
వామకరశుద్ధి దొల్తఁ ద్రివారమృత్తి, కాకలనమునఁ దద్దచేయంగ వలయు.

క. కుడిచేతఁ బిదప డాచేఁ, గడిగి పొరిన్ సప్తమృత్తికాకలనమునం
గడుగునది కరయుగము మఱి, కడుగ వలయు గుహ్య మల్పకమృదాకలనన్.

క. ఇమ్మెయి గుహ్యతలము శుద్ధమ్ముగ నొనరించి కేల్ పదంపడి జలధా
తమ్ముగఁ జేసి సముత్థా, నమ్ముపిదపఁ బాదశోధనము సేయఁ దగున్. 281

క. జనములు సూచుచు నుండఁగఁ, జనదు మలము మూత్రమును విసర్జింపఁగ న
ప్పనులకు శౌచాచరణం, బునకు నవశ్యంబు నోలములు గావలయున్. 282

క. ఆపత్సమయంబున శౌ, చాపాదన మిట్టిభంగి నబ్బమి మలసం
లేపసగంధము వోవఁ గ్రి, యాపరుఁ డై చేయునది మృదాకలనంబున్. 283

సీ. బుద్బుదవిరహితంబుగ వారిఁ గరమున
[1]గొనకొని పొరి డెందమునకుఁ జేరు

1. చ. గొని కొన్ని పోపి డెందమునఁ జేరు; జ. మినుపగిం జొగి మున్గునవువు దోఁచు,

నెఱ్ఱఁగ నిర్మలములై యుండు ముమ్మాఱు
త్రావి యిన్మాఱు తిర్యగ్విధమున
నాస్యంబు దొడసి నీ రంఘ్రుల శిరమునఁ
బ్రోక్షించి యోష్ఠసంపుటము ముట్టి
నాసికాపుటములు నయనముల్ సెవులు మూఁ
పులు హృదయము నాభితలము మౌళి

ఆ. ముట్టవలయు హస్తములు పాదయుగమధ్య, గతములుగ నుదఙ్ముఖత్వ మొండెఁ
బ్రాఙ్ముఖత్వ మొండెఁ బ్రాపించి యిమ్మెయి, నాచమనము సేయు టార్యమతము.

సీ. ముమ్మాటిజలపానమున నోలి ఋగ్యజు, స్సామవేదంబులు సంతసిల్లుఁ
దొలితొలి వక్త్రంబు దొడయ నథర్వాహ్వ, ర్షంబును రెండవసారి ధర్మ
శాస్త్రతో నితిహాససప్రమోదపురాణ, సంప్రీతులును గల్గుఁ జరణయుగముఁ
బ్రోక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు ప్రియమందు, నయనంబు లంటిన నలినహితుఁడు

తే. సమ్మదంబునఁ దేలు నాచమనసంప్ర, యోగ మిట్టిది వస్త్రయజ్ఞోపవీత
ధరణముల నన్నపానతంత్రముల మున్ను, సేసి పిదపను నిది యనుష్ఠింపవలయు

తే. ఆస్యశుద్ధి యొనర్చిన[1]యపుడు వోక, భక్ష్యభోజ్యాలవంబులు [2]పండ్లనడుమ
నిలిచి పదపడి పోవుట గలిగెనేని, నాచమన మాత్రణంబ చేయంగ వలయు.

వ. శౌచవిధి సమస్తవర్ణసామాన్యధర్మంబు శూద్రునకు నాచమనం బోష్ఠపుటం బొకమఱి ప్రోక్షించుకొనుటయు దానిం గరంబున నడ్డం బొకమఱి దొడయుటయు నింతియ. 287

క. తాను శుచిత్వం బేమిట, నైనను నేమఱక నియతి నతులితశుశ్రూ
షానిరతుండై శూద్రుఁడు, మానితవిప్రులకు నోడి మనఁగా వలయున్. 288

సీ. అవనీసురుఁడు జపయజ్ఞుఁ డధ్యయనోప, జీవి తపశ్శోభి భూవరుండు
ప్రారంభయజ్ఞుండు పరమదండోపజీ, వకుఁడు పాలనశోభి వైశ్యుఁ డమల
హవ్యయజ్ఞుఁడు విక్రయాజీవి యాతిథ్య, పరిశోభి శూద్రుండు పరిచరత్వ
యజ్ఞుండు శుశ్రూషణాజీవి దక్షత్వ, శోభి యట్టులు గాని చొప్పు లఖిల

ఆ. వర్ణజాతులకు నవశ్యంబు నాలవ, వాని కిమ్మెయిం ద్రివర్ణభక్తి
వలయు నడప యతులవలన విశేషించి, నిత్యభజనపరత కృత్యమరయ. 289

క. యతి సర్వాశ్రమచరణ, స్థితులకు నుత్కృష్టుఁ డతని తెఱుఁ బొందిన శ
క్తత గలిగినవారు శ్రుతి, స్మృతివిహితాచారు లగుట మేలరయంగన్. 290

సీ. ప్రియవాదితయును శాంతియును దాంతియు ననా, లస్యంబు నతులశీలంబుఁ గలిగి
నాకిది వలయు దీన సుదుస్తరంబును, ఘోరంబు నైనసంసారజలధిఁ
గడతునే నని భిక్షుకజనంబులకు నెవ్వి, హితము లప్పనులు సంతతముఁ జేయు

1. క. యప్పు డొక్కభక్ష్య. 2. గ. పండ్లయెడల.

చడుగు లొత్తుచు [1]నిష్ఠ మడుఁగుచు నీచత,ననుచరించుచు ధర్మమున నుపార్జి
ఆ. తంబు లైనయట్టి ద్రవ్యసంచయములఁ,దృప్తి సేసి దేహగుప్తి నడపి
పగలు రేయు నాకపరిచర్యలొనరించి, శూద్రుఁ డిహపరములసుఖము వడయు.
క. దానోపవాసముల, సన్మానితగతి లేదు శూద్రునకు యతిదెస స
మ్మాననమునఁ దత్పూజా,ధీనరతిం గాని యెన్ని తెరువుల జూడన్. 292
తే. తెరువుఁ దప్పి తూఁగాడుచు నరుగుదెంచు
యతిఁ గనుంగొని మనమున [2]నడలు వొడమ
నెదురుకొని డప్పి దీర్చి సమ్మదము సేఁత
శూద్రునకు ధర్మవిధి యని శ్రుతులు సెప్పు. 293
చ. యతి రుజఁ బొందినం దొఱఁగ నౌషధకృత్యముఁ బథ్యమై సమం
చిత మగునట్టి భోజనము సేర్పుటయుం మలమూత్రముల్ జుగు
ప్సితములు గానిభంగి గలచిత్తముతో జలకార్య మోపి వ
ర్ణితముగఁ జేఁతయుం గలచరిత్రము శూద్రున కిచ్చు సద్గతిన్. 294
క. ఏవిధమున నోపిన యతి,భావముదుఃఖంబు వాపని సాదరచే
తోవృత్తిఁ బూనిచేయం,గా వలయును శూద్రుఁడది సుగతి నొందించున్. 295

సర్వవర్ణ సామాన్యధర్మ నిరూపణ ప్రకారము.

వ. అని చెప్పి సర్వజాతిసామాన్యంబు లగుధర్మంబు లెఱింగించునాదరంబున నమ్మని
వరుం డిట్లనియె. 296
సీ. పరధనంబుల కాసపడక యొడ్లను దన,యట్ల కాఁ జూచుచు నఖిలవస్తు
వులుఁ దోఁచునడఁగువీచులచందమున మెఱుఁగు,కులభంగి నని కనికొనుచు నెందు
నాసక్తి లేక భూతాలిపై దయ గల్గి, నడచుట హితము దో నడచుఁ జేసి
నది మేలు చేయుట చదురు గీడవశతఁ, దొడరఁ బ్రాయశ్చిత్తదోహలమున
తే. వేగ తొలగించుటొప్పెడు వెరవ యెమ్మె,లేని జంతువుఁ జంపి త్రిస్నానములను
ద్వాదశప్రాణసంయమనాదరమున, నొక్కయుపవాసమునఁ బాపయుక్తి వాయు.
ఆ. అస్థి గలిగి హీనపశుజంతువైన ద,ద్ద్విగుణవృత్తి వలయుఁ బ్రగుణజంతు
వునకు నలుమడించుకొనునది నరమాత్ర,హింస యష్టగుణకృతీహఁ బాయు.
క. హీనననుసనట్ల గుజ్జును, నేనుఁగును మనుష్యవధ మనేకాబ్దికభి
తౌనిరతిప్రభృతిసుక,ర్మానుష్ఠానములఁ గాని యఱుగ దలఁతులన్. 299
తే. కల్లు ద్రావుట గురుతల్పగమన మధిక,పాతకము లివిప్రాణముల్ వాయబెట్టి
చేయు ప్రతికారములఁగాని చెడవు గోధ, రాద్యధికదానములనైన నఱుగవండ్రు.
క. ఇవి యెఱిఁగి యెపుడు బరలో,కవిభీతి మనంబునందుఁ గల్గి సకలభూ
తవిషయదయ నూనినయ,ట్టివాఁడు గీడెల్ల బోవ నడచి మేలొందున్. 301

1. జ. నిష్ఠ మడుగుచు. 2. జ. నరలు వొడమ.

క. ఈనెఱిఁ గనికొని శూద్రుం, డైనను గ్రమవృత్తి నవ్య ‖ యంబగుపదముం
గానం బడయుట గల్గును, వానికి నియమములత్రోవ ‖ వలవక యునికిన్. 302

వ. అని నిర్దేశించి యర్థంబు లెఱింగింప ననుకంప పుట్టుటయు. 303

సీ. పురుషు హిరణ్మయు ‖ నరుఁ డెవ్వఁ డుత్తర, మునఁ గాంచుదక్షిణాస్యముఖత నుండ
నతనికి వర్షత్రయమున మృత్యువు వచ్చు, రవిమండలంబు నిష్ప్రభముగాఁగఁ
గనిన నెండేఁడులఁ ‖ గౌముదిఁ దననీడఁ, దూఁటు సూచిన నొక్కయేఁట నది వి
హాళియై యున్న మాసమాత్రంబునఁ, గర్ణముల్ కరములఁ ‖ గదియమూసి

ఆ. కొనినపుడు మ్రోఁత ‖ వినకున్న నెలనాళ్ళఁ, గర్ణములును నాసి ‖ కయునుబట్టు
గడల వికృతవర్ణ ‖ కత పండ్లఁగన్నులఁ, గలుగనాఁడ మరణ ‖ మొలయు నండ్రు.

వ. అట్లు వర్తిల్లునరిష్టంబులం డెయ్యవి దోఁచినం గలంకం బొరయనియంతరంగంబు
తోడఁ దృష్ణాకలితంబైన సంసారంబునందలియాసంగంబు వదలి హృదయంబేకా
గ్రంబుగావించి మునీంద్రనిర్దిష్టనిర్మలధ్యానకర్మంబులం దగిలియుండెనేని గాలాం
తకప్రసాదంబువడయుం దెలివికొఱంతం గాలగోచరత్వంబు నొంది వైశ్యరాజన్య
విప్రకులంబులం దత్తద్విధసంపత్సమృద్ధంబులుఁ బ్రబుద్ధంబులు నగు వంశంబులం
గ్రమంబున జన్మించి. 305

క. అమ్మైకర్మంబులదెస, నెయ్యం బెసలారఁ గలిగి ‖ నియమనిరూఢుం
డయ్యెన యన సుకృతంబుల, నయ్యెడుసౌఖ్యంబునిహాముష్మనందుఁబరమునన్. 306

తే. అనుభవించుచు గమనంబు ‖ నాగమనము
నాచరించుచు బ్రహ్మసభాంత మైన
పుణ్యలోకనికాయంబుఁ ‖ బొంది యెల్ల
నెఱిఁగి యూహించి యిట్లని ‖ యెదఁ దలంచు. 307

క. ఇవి యెల్ల నశాశ్వతములు, భవమరణాకలితములును ‖ బటుసంసారో
ద్భవదుఃఖయుక్తములు సుఖ, లవయుతములు వీనియందు ‖ లౌల్యం బేలా. 308

వ. అని తలంచి యపునర్భవకారియు ననధికంబును నచలంబు నగు ధర్మంబునుగోరు
చుండు నకృతకర్మఫలంబు నొందను గృతకర్మఫలంబు దొఱంగను నెవ్వరికివశంబు
గామి ధ్రువం బగుటం జేసి కృతకర్మవిశేషంబున నతండు వాసవాదివరిష్ఠసహవా
సంబున వర్తించి. 309

తే. పుణ్యఫలకాలమునయంత్యమున నితాంత
సంప్రబుద్ధజనంబువం ‖ శమునఁ బుట్టి
బ్రహ్మసంస్కారముల నెల్ల ‖ బడసి యతిథి
దేవపితృకోటులకుఁ బరితృప్తి సేసి. 310

తే. భార్య పుత్త్రు లాదిగఁ గల్యపాశసంచ
యంబు నిరసించి యతిధర్మ ‖ మాచరించి

యిలు వెడలి గురుశుశ్రూష నలఘుసాంఖ్య
యోగశాస్త్రరహస్యైక యోగ మొంది. 311

సీ. పుణ్యంబు లైనయరణ్యంబులను శూన్య,గృహముల దేవతాగృహములందు
గుహలను నిలుచుచుఁ గుడుచు భిక్ష నొనర్చి,యొకచోట మరగక యొల్లమియును
వలపును వెడలి నిర్ద్వంద్వత వాటించి, మమత యహంకృతి మాని నిత్య
తృప్తాత్ముఁడును జనాధీనత్వరహితుండు, నై గమ్యదిశ యొక్కఁ డనఁగ లేక

ఆ. మెలఁగుచుండి పక్వఫలము దొడిమఁ బాయు,పగిది గుణచయంబుఁ బాసి యక్ష
యంబు నచలమును నిరామయంబును నగు,పదముఁ జెందు శుద్ధభావ మెసఁగ

వ. అని చెప్పి. 313

క. భిక్షుకుఁ డిమ్మెయి నీడముఁ, బక్షి విడుచునట్లు మాయఁ బాసి యభేద్యం
బక్షర మనుతత్త్వంబును, సాక్షాత్కృతిఁ గూర్చి నిలుచు శాశ్వతపదవిన్. 314

వ. అమ్మహానుభావుండు సంసారసాగరంబు గడచుటయ కా దాశ్రితులనుం గడపం
జాలి యుండు. 315

ఉ. కావున భిక్షుఁ డొంది ప్రియకాంక్షిత శూద్రుఁడు గొల్చునేని సం
భావితుఁ డైనయాతనికృపారస మాని తదీయసంగవి
ద్రావితకల్మషుం డయి చిరక్రమవృత్తిత నూయి గ్రొచ్చి నీ
ర్వాపిరి గన్నయట్టులు శివం బగుతత్త్వము గాంచు నెమ్మెయిన్. 316

తే. అఖిలజనులకుఁ బరమపదాభిలాష
వృత్తి సామాన్య యది యొండువెంట శూద్ర
జనములకు నెట్లు దొరలిన సఫల గాదు
దాని భిక్షుకసేవ సత్ఫలతఁ గూర్చు. 317

—•• పరాశరమునిప్రణీతధర్మవిశేషంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట. ••—

తే. వర్ణముల కెల్ల నింద్రియవ్యాప్తిని గ్ర
హంబు వలయు నియ్యది గన్నయంతఁ దృప్తిఁ
బొంది యొం డాసపడకున్న నొందు సాధు
జనులు వెదకుననామయసత్పదంబు. 318

తే. పరమ మైనయీధర్మంబు పట్టి పాప
యోను లగుకామినులును వైశ్యులును శూద్రు
లును సుగతి గాంతు రనిన సజ్జనతఁ బరఁగు
బ్రాహ్మణులకు రాజులకును బ్రాతె సుగతి. 319

వ. అని చెప్పి వెండియు. 320

సీ. బోధమతిక్షీణపాపునకుఁ గల్గదు సద్గు,రుండు సెప్పంగ సంస్కృతము లైన
పనులఁ బాపంబులు వాసిన నిర్మల,జ్ఞానోదయం బగు దానఁ గర్వ

మునయింప వచ్చిన నునునంగ వలయు గర్వంబున గురుసమారాధనంబు
వదలిన నాబోధవైభవ మెడలిన, యంతటఁ బోక కీ డావహిల్లుఁ

ఆ. బరమబోధముఁ గుశల మునుపశాంతిగా, నెఱిఁగి యొంతబోధ మెక్కు డయ్యె
నంతశాంతుఁ డగుచు నవవరతంబును, గురునిఁ గొలిచి వేలు పురుషుఁ డొందు

సీ. రక్షించునది యుదరంబు శిశ్నము ధృతిఁ, బాణిపాదములు దృక్పాటవములు
వినుఁ డింద్రియంబుల మనమును మనమున, బుద్ధి నిల్పెఁ బ్రబోధవికచ
హృదయస్థుఁ డై ధూమమెడలినశిఖిపోలె, వెలుఁగు దేవునిఁ జూచువెరవుగలుగు
యుక్తుండ గా కేలయొదవు మహేశ్వరుఁ, గనుట యుక్తాత్ముండు గను సుభక్తి

తే. నట్టిభంగికిఁ జాలినయట్టి డైన
వికృతిషోడశకంబును బ్రకృతిసప్త
కంబు మూల ప్రకృతిఁ జిత్త కలన నరయు
వికృతియును బ్రకృతియుఁ గానివిభునిఁ గాంచు. 322

క. ఇది సాంఖ్యాసము దీనిని, మది కలవడఁ జేసికొనుచు మఱవక గురు ని
ర్మదుఁ డై కొలువఁగఁ గేవల,పదము నతనికరుణ పెంపు ప్రకటము సేయున్. 323

తే. భిక్షుభావంబుఁ బొంది యాశిక్ష యాదిఁ
మెలఁగునర్హత త్రైవర్ణికులకుఁ గలదు
శూద్రునకు భిక్షుసంసర్గసులభ మమల
పదము వానికి భిక్షుతఁ బరఁగఁ జనదు. 224

క. పరమజ్ఞానులయొద్దను, బరఁగిన నజ్ఞుఁడును బోధభరితుఁ డగు నిరం
తరమేరుసమీపస్థితి, హిరణ్యరుచిఁ గాక మొనక మొసఁగినపగిదిన్. 325

క. గురుశుశ్రూషామహిమను, గరుణఁ జతుర్వర్ణహితము గా నిమ్మార్గిం
బరివర్ణితంబు సేసెం, బరాశరమునీశ్వరుండు పౌరవముఖ్యా. 326

వ. అని సకలధర్మోపదేశధుర్యుం డైనభీష్ముండు పరాశరమునివర్యువాక్యసంచయంబు
సెప్పినం బరితుష్టుండయి పరమవినయంబునం బాండవాగ్రజుండు కురులాగ్ర
గణ్యుతో నరులు సురలకు వంద్యు లగువారును గల రని విందు వారలవర్తనం
బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నతం డతని కిట్లనియె. 327

సీ. ఇట్లు మాతలి యమరేంద్రుని నడిగిన, ధర్మార్థకామముల్ ధర్మచరిత
వర్తనఁ జెల్లించువారు వామాక్షులు, గోరఁగాఁ దగురూపగుణసమృద్ధి
గలిగియు వర్జితకాము లయ్యెడువారు, విద్యాధనైశ్వర్యవిషయగర్వ
విరహితు లగువారు విజితేంద్రియులు నిజ, దారతృప్తులుఁ దపోధనము గాఢ

తే. తత్పరతఁ గూర్చుఘనులు సత్యవ్రతులును
బరమశౌచులు బహుకార్యపరత లేని

గూఢధర్మములు సన్న్యాసకోవిదులును
దనకు నభివంద్యు లగుట యచ్చటం జెప్పె. 328

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు తటాకనిర్మాణరూపం బగుధర్మంబువిశేషంబు వినవల తుం జెప్పవే యనుటయును ననిమిషనదీనందనుం డాదరభరితుం డై. 329

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దటాకనిర్మాణఫలవిశేషంబు సెప్పుట.

సీ. దేవతిర్యఙ్మనుష్యస్థావరాశ్రయము తటాకంబు విను మట్లు గాక యందు
గోకులంబులు నీరు గొని దానికర్తకులము నెల్లఁ బుణ్యలోకమున గనుచు
నీలోకమున శ్రీయు నెక్కుడు కీర్తియు నతనికిఁ జేయు నక్షీణాగమమున
నీతున వేసవిఁ జెఱువులో నీరున్న నగ్నిహోత్రాదిమఖయజ్ఞవాజి
ఆ. పేయఫలము లోలి నాయన కగుఁ గట్టఁ దగినతరువు లిడిన సుగతి గలుగు
నిహసుఖంబుఁ బొందు విహగాదిబహుభూతవాసనాఖ్య మతఁడు సేసెఁ గాన.

క. సలిలాశయములు సేసిన, నలఘుప్రియమందుఁ బితృచయము లూర్ధ్వగతుల్
గలుగును దానం దమ కను,తలఁపున నది గోరుచుండు ధర్మతనూజా. 331

తే. ఛాయ నతిథివర్గంబుఁ బుష్పముల సురగ
ణంబుఁ బండులఁ బితృనివహంబుఁ బ్రమద
మందఁ జేయు వృక్షంబు లట్లగుట వృక్ష
రోపణక్రియ మేటిధర్మువు కుమార. 332

క. అనిన విని ప్రీతుఁ డై య,జ్జనవిభుఁడు గృహస్థధర్మసాకల్యజ్ఞా
ననిరూఢి నాదుచిత్తం,బున నొలయింపు భవదీయపుణ్యభణితులన్. 333

క. అనవుడుఁ దాత యలరి య,మ్మనుమనితో నిట్టు లనియె మహియును విష్ణుం
డును జేసినసంవాదము, విను మది నీకోర్కిఁ దీర్చు విశ్రుతకీర్తీ. 334

తే. నన్ను నీ వడిగినయట్లు వెన్నుఁ డర్థి
బుజ్జవంబులు మున్నుగ భూమిదేవి
నడిగె దానికిఁ బ్రియ మంది యమ్మహాను
భావ యిట్లని చెప్పెఁ దద్భావ మలర. 335

క. దేవాహుతవహపరిచ,ర్యావిధి యొనరించి బలినమాచరణము భ
క్త్యావేశంబునఁ జేయఁగ, దైవతసంఘంబు నమ్మదంబునఁ దేలున్. 336

తే. అన్నమున దుగ్ధమునఁ బండ్ల నైన మూల
కోటి నైనను దను పాలనీట నైన
నిత్యమును జేయునది పితృకృత్య మోపి
వైశ్వదేవ మవశ్యనిర్వాహ్య మనఘ. 337

క. ఆచేతపిదప దానం,బాచరణీయంబు శక్తి కనుగుణముగ భి
క్షాచర్య సేయువిప్రుల, వేచి యుడుఁగ వలయు నెపుడు వేగమ భిక్షల్. 338

తే. అప్పటికి వారు లేకున్న ¹నగ్ర మగ్ని
ముఖమునం దైన నిడునది సఖుల బంధు
జనుల నతిథుల గురుల భోజనవిధాన
తృప్తులుగం జేసి బలివిధి దీర్పవలయు. 339

వ. బలు లుభయప్రకారంబులు వానియందు ²ధర్మాధర్మానుద్దివసరత్యోజనాదివిషయం బైన శ్రౌతబలి యేను మున్న నిర్దేశించితి యది యిప్పు డీవు సెప్పినయది పశుపక్షి చండాల ప్రభృతిగోచరం బగుస్మార్తబలి యని నిర్దేశించి వెండియు. 340

ఆ. వినుము గృహస్థధర్మవిధ మిది యాభంగి, నడపి పిదప భోజనంబు సేయ
వలయు విప్రుం డిట్టివాం డొందు నిహమునం, సౌఖ్యసంపదలం బ్రశస్తచరిత. 341

క. అని చెప్పినం గృష్ణుండు నెమ్మన మలర గృహస్థవిధిసమాచరణము ని
ష్ఠ నడపెం గర్మశ్రద్ధా, ఘన నీవును నట్లు నడపు గార్హస్థ్యంబున్. 342

క. అది దురితనిరాసము నభ్యుదయానందంబుం జేయుం బుణ్యాయశస్సం
పద నిచ్చు నూర్ధ్వలోకప్రద మగు దానిం గొనియాడు భరతవరేణ్యా. 343

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు భీమాగ్రజునకుం గృహస్థధర్మప్రకారం బెఱింగించె నని చెప్పుటయు నప్పౌరవకులోత్తములసంప్రశ్నోత్తరంబులు మఱి యెత్తెఱంగునం జెల్లెం జెప్పవే యనుటయు. 344

చ. అపగతకామరోషహృదయాంతరఖేలనకల్య నిర్జపా
జపమహితవ్రతైకపరసంగధురాధికలౌల్య చంద్రమ
స్తపనమయాక్ష కౌస్తుభనిశాంతరుచిస్ఫురితాస్థిదామదీ
ప్తిపటలచారువక్ష మునిసద్ధీస్ఫుటభావిత దేవసేవితా. 345

క. సత్త్వాధిష్ఠాన కృతక్షత్త్వ ప్రకటాభిధాన భక్తాధీనా
తత్త్వంపదార్థరూపా, తత్త్వసదనదీప ధూతదైత్యాటోపా. 346

మాలిని. జగదవనవినోదా సత్యజాతప్రమోదా
సగుణవిగుణభంగీ సంయమారామసంగీ
విగతవికృతమూర్తీ విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుగమగహనభూమా సోమఫించాభిరామా. 347

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబునందుం దృతీయాశ్వాసము. 348

---

1. క. వన్న మగ్ని. 2. చ. ధర్మాధర్మోపదివసరత్యో.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

పరమమహిమనిశ్చల
తాపాదన కేళికౌతుకాతిశయమనో
వ్యాపారనిరూఢ స్త
త్యాపాంగవిలాసలలిత హరిహరనాథా. 1

ధూపదీపనైవేద్యంబులఫలవిశేషము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గృహమేధిధర్మతత్త్వావగమము
దనకుఁ గలుగంగఁ జేసినతాత కెఱఁగి
మనుమఁ డూర్జితభక్తియు వినయగౌర
వంబు సమధికతానైభవంబుఁ బొంద. 3

వ. మహాత్మా సుమనోధూపదీపనైవేద్యంబు లుత్తమంబు లగుపూజాసాధనంబు లని వానిం గొని దేవతలం బూజింతురు తద్విశేషం బెఱిఁగింపవే యని యడుగుటయు నతం డాదరభరితుం డయి దీని శుక్రుండు బలిదానవేంద్రునకు బలి మనువునకు మనువు సువర్ణుం డనుతపోధనునకు సువర్ణుండు నారదునకుం జెప్పి రప్పరమముని నాకుం జెప్పె నత్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి యప్పుడమిఱేని కిట్లనియె. 4

సీ. ఓషధు లమృత మయ్యుత్తమవస్తుసంతతిలోనఁ బుష్పవంతతములు మేలు
పుష్పములఁ గొని సురపూజ లొనర్చిన, మానవులకు మంచిమనసు గలుగు
నట్లు గావున సుమనోభిధానము పుష్పముల కయ్యెఁ దద్దివ్యపూజ లిచ్చు
నరులకోర్కులు సుమనస్కతఁ దీర్చుట, నమరులు సుమనస్కు లనఁగఁ జనిరి

ఆ. కంపు రూపుఁ దెలుపుఁ గలిగి యకంటక, భూరుహాదులందుఁ బుట్టినట్టి
పుష్పముల బ్రియంబుగఁ బొందికై కొంద్రు నిర్జరులు పూజనములఁ గురువరేణ్య. 5

క. నలినంబులు జాజులునుం, దులసీదళములుఁ బ్రభూతశోభనము గీర్వా
ణులకుం జేయును యక్షౌ,కులకు జలోద్భవము లెల్లఁ దుష్టి యొనర్చున్. 6

క. అరుణంబులును సకంటక, తరుభవములుఁ గటుకగంధధామములు నొన
ర్తురు శాత్రవాభిచారిక, కరణమున నథర్వమాంత్రికతఁ గుసుమంబుల్. 7

తే. భూతరక్షోగణములకు భూపవర్య
తీక్ష్ణగంధపుష్పంబులు తృప్తిఁ జేయు
నలఁప దీపు [1]వలచి పరిమళసుకాంతి
భరితములు నగుపువ్వులు నరులమెచ్చు. 8

క. విను దేవాలయమునఁ బిత్రు,వనమునఁ బుట్టుకుసుమములు వలదు వివాహం
బునకును శాంతికపౌష్టిక,వనితాజనరంజనాదివర్తనములకున్. 9

తే. కుసుమములగంధమున దేవకోటి వాని
దర్శనంబున యక్షులు తదుపభోగ
మున భుజంగప్రతాన మీగమూఁడుదెఱఁగు
లను మనుష్యులు ప్రియ మందు టనఘ కలుగు. 10

క. దేవత లర్హాకుసుమపూ,జావిధిఁ బ్రియ మంది యపుడ జనులయెడల సం
భావించి వారికోర్కులు, గావింతురు సఫలములుగఁ గౌరవనాథా. 11

తే. సల్లకీజాతనిర్యాస మెల్ల దేవ
తలకు మే లంతకంటె [2]గుగ్గిలము లెస్స
యగలు గంధర్వయక్షోరగాదులకుఁ బ్రి
యంబు ధూపదానమునెడ నధిపవర్య. 12

వ. ధూపదానంబులయందు నధికతరంబు కర్పూరధూపం బని చెప్పి మఱియును 13

క. సమధురమును గటువును దీక్ష్ణము నగుగంధములధూపకలన వరుస హృ
ద్యములు సురయక్షరక్షః,స్సమితులకును దర్పితోరగజాతులకు నృపా. 14

తే. తగినయట్టి ధూపము దేవతలకునిచ్చి
పరమపుష్టియు నాయువుఁ బడయుఁ గర్త
యక్షగంధర్వపన్నగరాక్షసులును
ధూపమున మెచ్చి కోర్కు లిత్తురు కుమార. 15

క. మలయజము నగలు మఱియుం, గలుగుసురభివస్తువులు నిష్కామప్రియదం
బులు వైహారికధూపం,బులయెడ మానవులచిత్తములకు నరేంద్రా. 16

ఆ. [3]దైవతార్చలపుడు తామసభూతర,క్షోముఖంబు లైనకుత్సితంపు
జాతు లెల్ల దీపసన్నిధి నడఁగు న,ట్లగుట దీపదాన మధికఫలము. 17

క. ఆలోకదాన మన భూ,పాల పరఁగు దీప మీఁగి భావము సద్ధ

1. గ. గలిగి. 2. గుగ్గులము. 3. క. దైవతార్చనపుడు.

ర్మాలోకనశీలం బగు, నాలెస్స యొనర్చినట్టియతనికి నధిపా. 18

తే. ఘృతము సాలమి వర్తి నికృష్ట యగుట
దగ సమర్పించి పెంచుట ధరణినాథ
కానియవి దీపదానవిధానమునఁ బ్ర
కాశవస్తువు దృఢదీప్తికముగ వలదె. 19

వ. అని వెండియు. 20

క. ఒరు లిచ్చినదీపం బప,హరించి తత్పాతకమున నంధుం డగు భూ
వర రథ్యాపథ గుహపై, గిరి దీపం బిడి విభూతికిం బాత్ర మగున్. 21

తే. ఆలసేయి ముఖ్యము మహిషాదిమేష
జనితఘృతములుఁ దైలంబు మనుజనాథ
మధ్యమము లగు మేదోస్థిమాంసరసము
లరయ నింద్యముల్ దీపసమర్పణమున. 22

క. జ్యోతిస్సాలోక్యకులో,ద్ద్యోతనమహితప్రకాశయోగంబులు పు
త్రా తెచ్చు దీపదానము, దాత కొసఁగు నమరపూజితసుఖిత్వంబున్. 23

క. దేవతలకు నగ్రపుసం, భావన నుపహార మిచ్చి పదపడి కుటుంబం
గా వలయు నట్లు సేయని,ధీవిరహితుఁ డసుర యగుట దెల్లం బధిపా. 24

వ. కావున. 25

క. తనయింటఁ గలుగునన్నము, మును దేవతలకు నివేద్యముగఁ జేసి ప్రణా
మనియమసహితసమర్పణ,మునఁ గృతకృత్యుఁడగ వలయుఁబురుషుండనఘా. 26

వ. పూజకుండు శక్తిసంపన్నుం డయి యొనర్చిన. 27

క. తిలపిష్టము దధిదుగ్ధం,బులు మఱియును ధూపములును బుణ్యపరిమళం
బులు నగుపదార్థములు విబు,ధులకుం బ్రియ మొసఁగు బలివిధులఁ గురుముఖ్యా.

క. ఉపహారసమర్పకుఁ డగు,సుపురుషు గృహదైవతములు శుభములఁ గూర్చున్
నృపవర తత్కర్మరహితుఁ, గృప లేక నితాంతవిఫలకృత్యుం జేయున్. 29

ఆ. రక్తమాంససహితభక్తపిండముల ను
ల్లసితలోహితాక్షలాజములను
సురను బలి యొనర్ప నురగయక్షాసుర
ప్రముఖభూతములు శుభంబు లొసఁగు. 30

క. సౌమ్యాసౌమ్యబలులు విను, సౌమ్యాసౌమ్యప్రకారజనకృత్యంబుల్
సౌమ్యనృపోత్తమ యయ్యై, కామ్యముఁ దత్తత్ప్రపూజ్యకరణిం జేయున్.

క. అగ్రప్రదాయి వర్ణన,మగ్రుఁడు బలయుతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు లోకా
నుగ్రహపాత్రము శాత్రవ,నిగ్రహశక్తుండుఁ దత్త్వనిష్ఠుండు నగున్. 32

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్రుతో సుమనోధూపదీపబలిప్రదానం

బులఫలవిశేషంబు లింకను విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పురుషవరుం
డాకురువంశవరున కిట్లను నహుషువృత్తాంతంబున నది విస్పష్టం బగు వినుము
చెప్పెద. 33

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహుషునిధూపదీపదానవిశేషంబు సెప్పుట.

సీ. నహుషుండు భూపాలనము సేయుచుండి రాజస మించుకయు లేక సత్త్వనిష్ఠఁ
బుష్పంబులను ధూపములఁ దీపముల నివేద్యంబుల నమరుల కర్చ లిచ్చుఁ
బితృసంతతికి వీనఁ బ్రీతి యొనర్చు రాత్రిచరభూతభుజంగమాది
తర్పణంబులు నర్హతానిరూఢములుగా నివి గొని యొనరించు నిట్లు నిత్య

తే. నిరతిఁ జెల్లించి తత్ఫలపరిణతి ప్ర
దీప్తతేజోవిశేషసంప్రాప్తదేవ
రాజ్యుఁడై సురమునిగణపూజ్యభావ
మహిమఁ బొందియు దీనిఁ దా మఱవఁ డధిప. 34

క. సురలఁ బితృదేవతలఁ దత్పరతను మున్నట్టు లట్ల పన్నుగ సమ్య
క్పరితృప్తులఁగాఁ జేయుం, బరమకుసుమధూపదీపబలిదానములన్. 35

తే. దానఁ జేసి తదీయమహానుభావ, మంతకంతకు నగ్గల మగుటకతనఁ
దగియె మునివరవాహనత్వంబు నమ్మహాద్యుతికి వేయు నేల యవద్యరహిత.

క. విను మనుజేంద్రుల కెవ్వరికిని లేనివిశేష మతనికిం గలుగుట గ
ర్వనిరూఢి నొంది దుర్వర్తనపరుఁడై యాతఁ డజగరత్వముఁ బొందెన్. 37

వ. అట్టియెడను బూర్వంబున నుం జేసినపుష్పాదిదానపుణ్యవిశేషంబుల మహానుభావంబు
వలన నవ్వసుమతీశ్వరు శపించినమునీశ్వరుండు సదయుండయి శాపమోక్షంబు
నిర్దేశించెఁ దత్ఫలవిశేషంబున నయ్యశేషదోషనిరసననిపుణుండ వగునీవప్పుణ్యాను
ష్ఠానంబున కొదవి తని చెప్పి వెండియు, 38

తే. పాండవాగ్రజ నహుషుండు బ్రహ్మసభకు
నాత్మగృహమున కరిగినయట్ల యరిగె
నట్టిపెంపును జనవిభుం డవ్విశిష్ట
దానఫలమునఁ జూవె పొందంగఁ బడసె. 39

క. అని పలికి భీష్ముఁ డిట్లను, విను మెందును దీపదానవిధి మేలనిశం
బును జేయ నూర్ధ్వలోకంబును గర్తకుఁ బరమదివ్యబోధము నిచ్చున్. 40

క. ఎన్నినిమిషములు దైవతసన్నిధి వెలుఁగంగఁ జేయు జనుఁడు ప్రదీపం
బన్నిసురవత్సరములు సుఖోన్నతి సన్నుతుల నాకఁ దొప్పు దివమునన్. 41

క. అనిన విని ధర్మజుండు శంతనుతనయునితోడ విప్రధనము నపహరిం
చినయాతఁ డేగతిం జను, ననుటయు నతఁ డిట్టు లనియె నన్నరపతికిన్. 42

క. దురితము లనేకములు గల, వరయఁగ లోకమున వానియన్నిటికంటెన్

ధరణిసురధనము హరిపుఁ, డెరువునఁ గొను టధిక మంత్రధీరవిచారా. 43

క. భూసురధనాపహారణము, సేసినఁ గులనాశ మగుట సిద్ధము దానం
జేసి యగుఁ జండాల, ¹త్వాసంగము నపరభవమునందు నరేంద్రా. 44

వ. ఒక్క యితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 45

ఆ. క్షత్రబంధుఁ డనఁగఁ గలఁ డొక్క నరపతి, యతఁడు మాలవానికధికదుఃఖ
భాగి యగుచు నాలిఁబట్టి మువిప్రక్షేత్ర. జలము లేమి నపుడు కుందలఁగి చనఁగ. 46

క. కని యిద్ధూలికిఁ గడుఁ గోపించి కారణ మేమి యని యడుగఁ జెప్పె నతని కి
ట్లని యమదూతలుం దొలుబాముం దొల్లి విప్రుఁ డొకఁడు సమునిలు మతించవన్. 47

ఆ. పరమవిప్రుఁ డొకఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతి, మూఁడిరంతు శిష్యులతోడ ముక్క
నాఁడు వేఁడ బుణ్యకీర్తిసమున భుజింపఁగ నెట్టి వనఁగఁ బాప ²మదరి.

క. ధరణీదేవక్షేత్రము. వరాహపఙ్క్తులంబు బహుళకవనంబు గతిం
బరఁగె నరనాథ నా దగు, కరంబున నన్నమునఁ బట్టెఁ గడు పాంద్రముగన్. 49

క. అఘాళితో సంగుడిచిన, నీకుర్రుంబు వచ్చె నిది యెఱిఁగెదనం
వేదనము పూర్వపుణ్యాఘ, శోధము మునఁ గలిగె నిన్న యొకకల గంటిన్. 50

వ. దానిం జెప్పెద నవధరింపుము. 51

క. ఒకవిప్రవరుఁడు ననుఁ గని, యకటకటా యనుచు నిలిచి యడలకు మీదుః
ఖకలాప మెల్లి వాయును, సకలంబును క్షత్రబంధుసంవాదమునన్. 52

క. అనియె నని చెప్పి వీడ్కొని, చని మృతుఁడై తొంటిబహుళసత్కర్మంబుల్
దను నుత్తమపదమునకుం, గొనిపోఁ జన నిత్యసౌఖ్యయుక్తుండై యుండెన్. 53

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతో నాకలోకం బేకప్రకారమనోహారి యైయుండునో బహుప్రకారప్రమోదియై వెలుంగునో యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు పుణ్యకర్మంబు లనేకవిధంబులు గావే కావునం దత్తదనురూపానేకస్థానంబై నాకంబు నిశ్శోకంబును నస్తోకసుఖకరంబును నైకరం బొప్పుచుండు గౌతమశతక్రతుసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవదీయప్రశ్నంబునకు బ్రాదేశవిశదీకరణం బగునుత్తరంబై యుండెడు గౌతముం డనుమహాద్విజుండు వనంబునం దపంబు సేయుచుండి శుండాలశిశువుం దల్లి లేనిదాని నొక్కెడం గని కారుణ్యంబు వొడమి పుత్త్రునింబోలెఁ బెనిచె నయ్యేనిక కొదమ కాలక్రమంబున మేటియేనుం గయి మెలంగుచుండె నక్కాలంబున భూపాలనంబు సేయుధృతరాష్ట్రుం డనురాజునాకారంబు దాల్చి నాకపతి యయ్యేడకు వచ్చి యవ్వారణపతిం బట్టి తనకుం గొనిపోవువాఁడై దీని నా కిమ్మని యమ్మునిపతి నడుగుటయు నతండు. 54

తే. ఇధ్మములు దెచ్చియిచ్చు నే నిచట లేని, సమయమునఁ గాచు నీపర్ణశాల మర్త్య

1. గ. త్వాసంగతి యపర. 2 క. మెడవి.

బుద్ధియుత మిది యీపంతిఁ బుత్త్రిఁబోలెఁ, బెనిచినాఁడ నీకుఁ జాల్యమనుజనాథ.

ఇంద్రునకు మతంగమహామునితో నైనసంవాదము

వ. అనుటయు నాకృత్త్రిమజనవిభుండు. 56

చ. మునులకు నేఁ గేటికి నమూల్యపుఁ గోవులఁ బుచ్చికొమ్ము వే
యనఘ పసిండి నీవలసినంతయు నిచ్చెద నన్ను శైశవం
బున నిది దల్లి లేకునికిఁ బుట్టిన యుక్కటికంబు పెంపునం
బెనుచుటఁ జేసి దీనిపయిఁ బ్రేమము నామదిఁ గల్గు భూవరా. 57

క. కావున నొల్లను, బదివేల్గోవుల నిచ్చినను నిమ్మకోటి యొసఁగినం
బోవయ్య యేను మొఱ యిడఁ, గా వారిఁ గొనఁగ దగునె కరిపతి నీకున్. 58

క. అని మునిపతి వలికిన నజ్జనపతి వాహనము గాఁగ సామజముం గై
కొనఁ దగదె రాజులకు నిట్లనఁ దగునే నీకు విడువ హాస్తిఁ బ్రియమునన్. 59

వ. అని రాజసంబు దోఁపం బలుకుటయు నప్పరమద్విజుండు పుయిలోట దక్క యి
ట్లనియె. 60

తే. పుణ్యకర్ములు హర్షంబుఁ బొందఁ గనుట, పాపకర్ములు శోకార్తిపాలుపడుట
యెచటఁ గల్గు నజ్జముసభ కేఁగుదెమ్ము, దంతి నచ్చట నిచ్చెద ధరణినాథ. 61

వ. అనుటయు నతండు. 62

సీ. వినుము నాస్తికు లగుజనులుఁ బాపాత్మకులును గాక యేనువత్తును మునీంద్ర
యచటికి నన్ను నయ్యముఁడు పుణ్యుఁడు తదీ, యాదరం బొప్ప దేయని యెవిప్రుఁ
డమ్మాట కవ్విభుం డప్పఁ బ్రోచునతండుఁ, దల్లికిఁ దండ్రి కత్యంతభక్తి
గలవాఁడు నమ్మేలు గను నందు రా నొల్ల, నని పల్కఁ బల్కిన నత్తపస్వి

తే. రమ్ము మందాకినికిఁ దత్తటమ్ముపొంత, హస్తి విడిచెద ననుమాట యీడ నాతఁ
డతిథిశిష్టాన్నభోజులు నప్రతిగ్రహులును గంద్రది సరకు సేయుదు నెయచటు.

క. అనినను ముని మేరువనంబున నీ కొప్పింతు గజముఁ బోద మనుడు న
జ్జననాథవరేణ్యుం డాతనిమోమునఁ జూచ్చి నిగుడ దరహాసముతోన్. 64

క. మృదువులు సత్యోపేతులు, సదయులు భూతహితు[1]లందుఁ జనుజనములు నా
కది యేల వేడ్క నిదె వచ్చెద నొండొకమంచిచోటు సెప్పు మనవుడున్. 65

క. నారదమునినాయకునివి, హారస్థల మైనవనము నం దిచ్చెద నీ
వారణము నచటు కిన్నరధీరమ్యం బప్సరోమతిప్రియ మనఘా. 66

సీ. అనిన గౌతముపల్క విని గీతనృత్యాది, చతురులై దేవతాసమ్మునీంద్ర
హర్షంబు గావించునట్టివా రచ్చటి, కరుగుదు రే నొల్ల నచ్చ టనియె
నరపతి యుత్తరకురుభూము లనిమిష, కమనీయములు సర్వకామ్యవర్షి
యగు నందు వాసపుఁడట వచ్చి కరి నొప్పఁ, గొనుమనిపలికె నమ్మునివరుండు

1. గ. అందు ♦ సనుజనములు.

తే. కామహింసారహితులకుఁ గాక నాకఁ
దరమె తత్ప్రదేశం బని దర్పఘటితి
నాడెఁ బలి దాని కాభూసురాగ్రగణ్యుఁ
డిందుగృహమున నిత్తు ర మ్మిభము ననుచు. 67

క. దానరతులు సతతము లా,దానవిముఖు [1]లందుఁ బోవ్వతరముఁ జనులు నా
కా నెలవు [2]సెలవు లే దని, మానవపతి వలుక ముని సమధురవచనుఁడై. 68

వ. అన్నరనాథుతోడ. 69

సీ. రవిపాల నిచ్చెద రమ్ము కుంజరముఁ జే
కొనుటకు ననిన నజ్జనవిభుండు
సతతపస్స్వాధ్యాయరతులకు గంతవ్య
మచ్చోటు నా కేల యనుడు వరుణు
పురిఁ గుంభిఁ గైకొను పొద మన్న మునిఁ జూచి
యగ్నిహోత్రము నిష్టియజనములును
గలవా రరుగుదురు గాక యన్నెల వోల్ల
నని యాడె భూపతి యతని కాతఁ

తే. డింద్రుకడ మర్త్యకోటికి నిష్ట మచట, గారు నీ కిత్తునని చెప్పె శూరయాజి
వేదిశతవర్ష పురుషులు పోదు రందు, దాని నేఁ గోర నని వల్కె ధరణివిభుఁడు.

వ. పలికిన నప్పరమతపోధనుండు, 71

క. రదిఁ గొను మచ్చోటను వే, పొద ప్రాజాపత్యలోకమున కనవుడు నా
కది యేల యశ్వమేధుల,పద మనియెం బలి తపస్విపతి యాతనితోన్. 72

చ. అపగతమోహశోక మగు నట్టిది గోగణలోక మిత్తు మ
ద్విపవరు నందు కీకనినఁ దీర్ఘనిషేవులు గోప్రదానపు
ణ్యపరులు బ్రహ్మచర్యనియమాఢ్యులు నచ్చటి కేఁగువారు దా
నివయుఁ బ్రియంబు నాదుమది నెక్కొన దక్కడ కేల వచ్చెదన్. 73

సీ. అని ధృతరాష్ట్రుఁ డాడిన ముని శీతోష్ణ,సుఖదుఃఖమిత్రారిముఖము లైన
బహువిధద్వంద్వముల్ పరఁగవు బ్రహ్మలో,కమున నయ్యెడ సామజము హరింతు
గాని రమ్మనుడు నమ్మానవపతి యసం,గులుఁ గృతాత్ములు వ్రతాచలితమతులు
నధ్యాత్మనిరతులు నందుఁ బోదురు గాక, యచ్చటు గాన శక్యంబె నాకు

తే. నవనిసురవర్య యన రాజు నతఁడు నూచి
మునిమహాత్తరుఁ డే నిన్ను ననిమిషేంద్రుఁ
గా నెఱింగితి నెల్లలోకములఁ దిరుగు
దెచట నైన బొందవు గదా యెగ్గు నిన్ను. 74

1. క గ. చ. అందు వోవు. 2. గ. నెలవు

చ. అనవుడు మ్రొక్కి యింద్రుఁడు మహాత్మ మతంగజహేతువాదవ
ర్తను నను బంపు నీ వనుపు దక్కొని చేసెద నన్నుఁ బుత్త్రుఁ డీ
వనకరి నాకు సాధుజనవత్సల యిమ్ము కరంబు నెమ్మి దీ
ని ననియె సాంత్వనంబుగ మునిప్రవరుండు కులప్రదీపకా. 75

వ. అనిన విని యింద్రుం డి ట్లనియె. 76

తే. కరి సెలంగి నీయొద్దఁ బుష్కరము సాఁచి
మూరుకొని యెక్కు నంగుళమ్రోల నిల్చి
ముద్దు [1]గురియుచుఁ బలుమఱు మ్రొక్కు నిట్టి
దాని నిన్నేల పాయుదు మానసీయ. 77

మ. నను నేఁ డాఁచెద నన్న నేబుధులుఁ గానం జాల రక్షీణబో
ధనసంపత్తి నెఱింగి తేర్పడ మునీంద్రా రండు నీవుర్వి భవ
త్తనయుం డీకరియున్ నితాంతసుఖనిత్యుం బైననాకంబునం
దనపాయస్థితి మత్సఖత్వమునఁ బెంపారం బ్రవర్తింపఁగన్. 78

ఆ. అనుడు సంతసిల్లి యట్ల కాక నిన న మ్మునివరుండుఁ గరియు మున్న గాఁగ
నేఁగ దివమునకు మహేంద్రుండు సమ్మోద, భరితుఁ డగుచుఁ గురునృపాలవర్య.

క. అనిన విని భీష్ముతో న జ్జనపతి యి ట్లనియెఁ దపము సారపుధర్మం
బని యూఁది మీరు సెప్పుదు, రనఘా లేకుండునే తదధికం బొకఁడున్. 80

వ. అనుటయు నాదేవవ్రతుం డానరదేవోత్తము నర్మిలి నాలోకించి. 81

భగీరథునకు బ్రహ్మతో నైన సంవాద ప్రకారము.

సీ. వినుము ధర్మము లెల్ల వినుతకృత్యంబుల, తప మెన్ని యెన్నఁగా ధర్మ మెందుఁ
గలదు తపం బనఁగా నియతాశనత్వము భగీరథుఁడు పద్మజునిసభకు
నరిగిన నతనితో నద్దేవుఁ డిందుల, కతులనిర్మలతప మాచరింప
కరుగుదేరంగ నెవ్వరికిని రా దెట్లు, వచ్చితో యనిన నవ్వసుమతీశుఁ

తే. డేను గోదానములును భూదానములును
గన్యకాదానములుఁ దీర్థకలనములును
రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములుఁ బెక్కు
సేసినాఁడ వచ్చుట దానఁ జేసి కాదు. 82

మ. అవనీదేవత లొక్కడం గ్రతువిధివ్యాసక్తులై యుండఁ ద
త్ప్రవిఘాతంబులు దోఁచె నేను రణసంరంభంబునన్ వారి కు
త్సవ మొందించితి వానిఁ బాపి ముద మందన్ వారు నన్ బ్రహ్మపా
ల వరిష్ఠావ్యయసౌఖ్య మొందు మని లీలం జెప్పినన్ వచ్చితిన్. 83

తే. ఆఁకలియు నీరువట్టును నాదరింప

1. క. గ. గునియుచు.

కేను విప్రులపని సేసి యిట్టిమహిమఁ
గంటి నియతాశనత్వము కాక తపము
నంగ వేఱొండె ధర్మాభిగనంద్యహృదయ. 84

చ. అనుటయు బ్రహ్మ యవ్విభున కర్చన లిచ్చి తగంగ గారవిం
చె నధిప నీవు విప్రుల భజింపుము సంయమితాశనుండ వై
యని దివిజాపగాసుతుఁడు సాదరభాషణవృత్తిఁ జెప్పిన
న్విని ముద మంది ధర్మజుఁడు నెమ్మి దలిర్పఁగ నమ్మహాత్ముతోన్. 85

క. పురుషుఁడు శతాయు వను శ్రుతి, పురుషవరా బాలురైనఁ బొందుదురు మృతిం
జిర మగు నేమిట నాయు వ,చిర మగు నెద్దానఁ దెలియఁ జెప్పుము కరుణన్.

వ. అనుటయు సయ్యాఖిలధర్మవేది యవ్విభున కి ట్లనియె. 87

తే. అనఘ యాచార మాయువుఁ బెనుచు నదియ
కాదు శ్రీయును గీర్తియుం గలుగఁ జేయు
విను దురాచారుఁ డాయువు పెనుపుఁ బొందఁ
డతని సర్వభూతంబులు నభిభవించు. 88

క. కావున నాచారపరత, భూవర మేల్ సాధుజనులు వోవుతెరువు సం
భావించుట యాచారము, దా వర్ణాశ్రమసమర్థ్యకతం బరఁగు నృపా. 89

ఆ. గురునిమాట సరకు గొనమి దుశ్శీలత
పిట్ట పుడుక గోరు పిసుకఁ ద్రుంపఁ
గఱవ మరగు టుదయకాలాస్తమయసమ
యముల భానుఁ జూచు టాయు వడఁచు. 90

క. విను క్రోధంబును హింసయు, ననృతంబును లేమి సంధ్యలైనం దదుపా
సనము సురపూజనము రే, పౌనరించుట చిరతరాయు వొనరించు నృపా. 91

క. పరదారగమన మొప్పదు, పురుషున కది యెల్లపాపములకంటె నరే
[1]శ్వరవర యాయుస్సంక్షయ,కరంబు తద్వర్జనంబు గడు మే లరయన్. 92

క. [2]పరదారలయందును సఖ,గురువృద్ధనృపాలబాలకులబాంధవభూ
సురవైద్యభృత్యబుధనా,గరకులనతు లాయువునకుఁ గడుఁ జే టనఘా. 93

వ. అని చెప్పి. 94

క. మేలివి గీడివి యని భూ,పాలక యేఁ జెప్పినట్టిపను లెఱుఁగుము నీ
వోలిన యాయువుఁ బెనుపం, జాలు ననియు నపహరింప శక్తము లనియున్.

తే. తగనియది యెద్దియైన వ్రతంబు పూని
మాన నోపిన నాయువు మాల్పకుండు
నంతటన పోవ దాయు వత్యంతవృద్ధిఁ

1. చ. శ్వర పరమాయుస్సంక్షయ. 2. క. చ. జ. పరదారములందును.

జేయఁ దగినది సేసినఁ × జెప్పనేల. 96

వ. అని పరిభాషించి. 97

క. దేవగృహముకడ వీథిని, గోవాటమునందు రచ్చ×కొట్టముపొంతన్
భూవర సస్యములను వి,ష్ఠావిసృజన మొప్ప దండ్రు × చారిత్రవిదుల్. 98

ఆ. ప్రాఙ్ముఖుండు నార్ద్ర×పాదుండు నై భోజ
నంబు సేత మే ల×నంగ విందు
నిలిచియుండి కుడుపు × నింద్య మమ్మొయి మూత్ర
సర్జనంబుఁ బాప×సరణి యండ్రు. 99

క. అనలము గోవును బ్రాహ్మణుఁ, జన దెంగిలితోడ ముట్టఁ × జంద్రార్కులఁ జూ
డను నమ్మొయిఁ దగ దాసన,మును గాంస్యము ననఘ భిన్న×ములు వర్జ్యంబుల్.

ఆ. వృద్ధు వచ్చునపుడు × విను బాలుప్రాణంబు
లెగయఁ జూచు నతని × కెదురు లేచి
ప్రణతిఁ జేసెనేనిఁ × [1]బాదునఁ బడి యవి
దొంటియట్ల నిలుచు × దురితదూర. 101

తే. అధ్యయనమున మస్తకం × బంటుటయును
నిద్రయును నశుచితతోడ × నింద్యకోటి
శిరము గ్రోకఁగఁ దగ దిరు×నేత మస్త
కంబు తైలంబుఁ బూయఁగాఁ × గాదు మేన. 102

సీ. వైరనిర్బంధంబు × వలవదు గురునితో, నతఁడు కోపించిన × ననుసరించి
తేర్చుట మేలు నిం×దించుట గురునెడ, ననృత మాడుట యా×యువపహరించు
విప్రగోక్షత్త్రియ×వృద్ధదుర్బలభార,వహగర్భిణిలకు నీ × వలయుఁ దెరువు
మాన్యభూదేవుని × మంగళంబుల వన,స్పతులను వలగొని × చనఁగ వలయుఁ

తే. బంచదశిని జతుర్దశిఁ × బద్మమిత్త్ర
వసుతిథుల జన్మతిథులందు × వలయు బ్రహ్మ
చర్య మడుగు లొండొంటితోఁ × జనదు తోమ
దోషములు గొండియముఁ గ్రూర×భాషణంబు. 103

తే. అంగహీను దరిద్రు వి×ద్యావిహీను, రూపహీనునిఁ దెగడుట × పాప మండ్రు
వేదదేవతానిందలు×వేతనార్థ,కముగ జోస్యంబు నడపుట × కల్మషములు. 104

సీ. దంతధావనము మూ×త్రపురీషసర్జనం,బులు మాని యై చేయ×వలయు నుభయ
సంధ్యల నిద్రింపఁ × జనదు తండ్రికి రేపు, మ్రొక్కి యాచార్యవి×ప్రులకు వరుస
మఱి మ్రొక్కునది వీరి × కెఱుఁగుట దక్క దే,వార్చనంబునకు ము×న్నన్యుకడకుఁ
జనఁ గాదు గర్భిణీ×సంయోగ మొప్పదు, పరిణయంబునకు ము×న్ సురతసుఖము

1. క. బాటునబడి.

తే. ననుభవించిన నవకీర్తి * యందు రట్టి, యఘము వోవఁ బ్రాయశ్చిత్త*మాచరింప
నుత్తరము పడమర దల*యుగ శయింపఁ, దగదు శీర్ణతల్పంబున*ద్రయును గీడు.
క. సితకేతంబులు ధార్యము, లతులమతీ కుసుమకోటి*యందుఁ గృతస్నా
నత రేపాడము శుచితా, చ్యుతుఁడగు సుస్నాతుఁడేని * నొడలు దొడసినన్.
తే. నీళ్ళు నాడక మును పూఁత * నిందితంబు, సీర తడితో విడిచ్చుట*సెట్ట యొరులు
గట్టివిడిచినవస్త్రంబు * గట్టఁ రాదు, మడత మార్చు టొప్పదు [1]కడు*మాపుడైన.
క. వలవదు వటపిప్పలముల, ఫలములు నమలంగ మేడి*పండ్లును దగ దా
వుల మేఁకల నెమిళులయొఱ, చులుఁ గానివి యవిహితంపు*జోటుల నధిపా. 108
క. విను [2]మొదుచూచిన మూచూ, చినభోజ్యము నింద్య మన్య*చిత్తముతోడం
గొనఁదగ దాహారము పా, త్రునః గుడుచుట యఘము గూడు*మాపించుటయున్.
క. చేతఁ గొని యుప్పు [3]నమలుట, రాతిపయిని నుప్పు గొనుట * రాత్రి దధిమథూ
పేతంబుగఁ గుడుచుట ధ, ర్మేతరములు రేయి సక్తు * వెగ్గు నరేంద్రా. 110
క. ఒకళులు నూచినయది వా, రికిఁ బెట్టక నమలుటయును * ప్రీతిం దనపం
క్తికిఁ దెచ్చినచుట్టలు వే, ఱొకభంగిఁ గుడువ గుడుపు * నుఱు విషభుక్తిన్. 111
క. నేయి మధువు సక్తువు దధి, పాయసము జలంబు భుక్త*పరిశిష్టము భూ
నాయక యేరికి నిడఁ దగ, దాయువు పెంపారఁ గోరు * టాత్మఁ గలిగినన్. 112
తే. అంగుళాగ్రముల్ సిటికెన*లందు మొదళు
లనఘ దేవర్షితీర్థము * లనఁగఁ బరఁగు
వరుస వల కేలియుప్పల*వాయి పైతృ
కంపుఁతీర్థంబు తర్పణ*కార్యమునకు. 113
క. ఆచమనపూర్వకంబుగ, నాచరణీయంబు సర్వ * మగుతర్పణముల్
వాచఃపరుషత క్రోధం, బాచారవిధిజ్ఞు లఘము * లండ్రు కుమారా. 114
క. దినమునసురతం బెయ్యెడఁ, జనదు చెడిపఁ గన్యఁ గవయఁ*జనదు పతిత నం
టనిదాని నగ్నఁ జూడం, జన దుమిసిన వార్ప కునికి * సఖుతుఁ డైనన్. 115
ఆ. అట్టియెడలఁ దనకు * నాచమనము దొర
కొనక యున్న సూర్యుఁ * గనుచుఁ బ్రణవ
కలనతోడఁ గూడ * వలచెవి ముట్టుట
శుచిత నిచ్చు నండ్రు * సూరి జనులు.
ఆ. భగిని గురుని మిత్త్రుఁ * బండితు [4]వంశజుఁ, బేదవడినఁ దెచ్చి * ప్రియముతోడఁ
దనగృహమునకల్మి * కనురూపముగఁ బ్రోపు, పెనుపు సేయు నాయు*వునకు సిరికి.
క. పారావతములు శుకములు, శారికలును బుష్పలతలు * జనవర పసిఁడిం
దారమున నైనముట్లులు, నారయ గృహమంగళంబు*లాదర్శములున్. 118

1. క. గ. చ. 'కుఱుమాపుడైన'. 2. క. మూచూచిన; గ. మూన్పూచిన; 3. గ. నంజుట. 4. వంశ్యున.

తే. గ్రువ్వ గ్రద్ద దివ్వాయపుం బుర్వుఁ గూబ
యిల్లు సొచ్చిన శాంతి సేయింప వలయుఁ
జనువుఁ గుడుపును సందెలఁ । జనదు రాత్రి
యైనఁ బిత్రుకార్యములు సేయ । టఘముఁ జేయు. 119

క. కులమును రూపము శీలముఁ, గలకన్య వరించి యుండఁ । గనిన యపత్యం
బులకుఁ దగ నడపునది మం,గళములు కృతదైవపైతృక క్రియఁ దగుచున్. 120

తే. వలయుఁ బ్రాహ్మభోదమ్ముఖశ్వముల నొకటి
తారకంబులుఁ దిథులును । వారములును
జోస్యులెఱిఁగించినవి మేలు । సువ్రతైక
లోల మంగళిపనికిని । దైలమునకు. 121

క. వినుము సపిండీకరణ,మ్మున నేకోద్దిష్టమునను । భోజనవిధి వ
ర్జన మొప్పు నామతింపక, చన దామెతఁ గుడువఁ బోవ । సజ్జనవినుతా. 122

క. తల్లికిఁ దండ్రికి సుతులకు, నెల్లవిధంబులను వలయు । హితములు సెప్పన్
మల్లకుఁడు గాక కర్జము, [1]సల్లభ్యము గాఁగఁ జూచి । సౌజన్యనిధీ. 123

సీ. క్షత్రియుం డశ్వంబు । గజమును రథమును, నెక్కు నేర్పులు గడు । నెక్కఁగలచి
నానాయుధాభ్యాసనైపుణంబునఁ బొల్చి, యుద్ధతంత్రములకు । నోహటింప
కుండెడుమదిఁ జేర్చి । దండనీతికి బాధ,కం బగునట్టిశాస్త్రంబు మొదలు
గాఁగ గాంధర్వంబుఁ । గామతంత్రంబు లో,నుగ శాస్త్రముల నెల్లఁ దగినభంగి

ఆ. నలవరించి మున్న । యధ్యయనంబునఁ, [2]జోరవు గలిగి ధర్మచరణవేది
యై ప్రజాభిరతిఁ । యధ్వరకరణంబు, వలను మెఱసి నడవ । వలయు నధిప. 124

క. విను వర్ణాచారంబుల, ననఘ యిచటఁ దెలుపఁ దొడఁగ । నైనను మును లీ
పను లాయుర్వృద్ధికరము, లనుటకతన వలసె నీకు । నై చెప్పంగన్. 125

సీ. అధిప రజస్వల । నంటుట కల్మష, మాచరితస్నాన । యైనసతిఁ జ
తుర్థదినంబున । దోషాసమయమునఁ, జెందంగఁ దగు సంప్రగొంద భార్య
లేనివనాఁడొంద । నింతియు షష్ఠాహ,మునఁ బొంద మగవాఁడుఁ బుట్టు వినుము
మఱియును సమవిషమము లగుదివసంబు,లం దోలిఁ బురుషుండు । నంగనయును

తే. సంభవింతు రిట్టులు షోడశంబుదాఁక, నెల్లనాఁడును ఋతుశక్తి యెడలకుండ
నెట్టికార్యము గల్గిన । ఋతుమతీస,మాగమము దప్ప నీకున్ననాయు వెక్కు.

క. విను మాచార మవశ్యం,బును నడపఁగ వలయు ధర్మమున కది మూలం
బనఘా ధర్మం బాయువుఁ, బెనుచును లక్ష్మిని యశంబుఁ । బెం పొందించున్.

తే. ఇన్నియాచారములలోన । నెక్కు డంత్ర
సకలభూశంబులందును । నదయుఁ దగుట

1. క. గ. చ. సల్లాపముగాఁగ జూచి 2. గ. జోరవ.

యాది మును లట్లు గావున నఖిలవర్ణ
ములకు దయఁగల్మి పెద్దయు వలయు గుణము. 128

క. ఈయాచారాధ్యాయం, బాయుశ్శ్రీకీర్తికారి యగు పాపంబుల్
వాయం జేయును బృథివీ,నాయక సద్భక్తిఁ జదివినను దగ వినినన్. 129

తే. అనినఁ బ్రీతుఁడై పాండునృపాగ్రతనయుఁ
డమరతటినీతనూజుతో నన్నదమ్మ
లేమివిధమునఁ దమలోన నెనచి నడచు
వార లెఱిఁగింపు మనుటయు గారవమున. 130

వ. అతం డతని కిట్లనియె. 131

క. విను భక్తియు నెఱవుఁ గలిగి, యనుజన్ములు పెద్దవాని నారాధింపన్
జనవర యతండుఁ దమ్ములఁ, గొనియాడన్ సిరికిఁ బట్టగుదు రుజ్జ్వలులై. 132

క. అనుజుఁ డొకఁడు వెంగలి యైనను దప్పెడుఁ గాని పెద్దకు గార్యజ్ఞా
ననిరూఢి లేక తక్కిన, ననుజన్ములు సిక్కువడుదు రవనీనాథా. 133

చ. జనవర యన్నదమ్ములు ప్రసన్నమతిం గలకల్మి పంచి కు
డ్చిన వినుతించు లోకమును శ్రీయుఁ బొరింబొరిఁ బెంపు నొందు లో
భనిరతిఁ బెద్ద కాసపడి పాడి దొఱంగిన బ్రాణగొడ్డపుం
బను లగు నవ్విధంబు మనసపడ్డది గాదె జగం బెఱుంగఁగన్. 134

తే. తండ్రి పిమ్మట నన్నయ తండ్రి పిన్న,వారలకు నెల్ల నాతనిసవనిత దల్లి
దల్లి గడచన్న నని చెప్పితాత మఱియు, మనుమనికినిట్టులనునభిమన్యుపౌత్ర.

క. మానవనాయక యగ్రజుఁ, డైనను ననుజన్ముఁ డేని నన్యాయంబుం
బూని సహోదరులకుఁ గీ, డైన నతఁడు దండ్య డందు రవనీపతికిన్. 136

వ. అని సహోదరప్రకారంబు సెప్పి వెండియు. 137

క. విను మప్పఁ దల్లియట్లుగఁ, గొని నడపఁగ వలయుఁ జన్ను గుడిపి పెనిచె నె
వ్వనిత యదియు నాతనికిని, జననీసమ యండ్రు బుధులు సౌజన్యనిధీ. 138

క. జనకుం డధికుఁ డుపాధ్యా,యునకుం బదిమడుగు లెక్క దుర్వీనాథా
జనకునకు దశగుణంబులు, జనని గురుత్వమున నిది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 139

క. జననీజనకులచే నగు,జననం బాగమము తనువిసమయ మని చెప్పన్
విను మాచార్యునివలన నొం,దినవు ట్టజరామరంబు దివ్యంబు నగున్. 140

వ. కావున గౌరవంబున నాచార్యుండు సర్వాధికుండు. 141

క. అని యిట్లు సుప్రసంగం,బున గురుజనతారతమ్యములు సెప్పినఁ దా
విని శంతనుతనయున కి, ట్లనుఁ బాండునృపాగ్రతనయుఁ డతులితభక్తిన్. 142

క. భూసురులకు నృపులకు నుప,వాసము దగుఁ గాని యన్యవర్ణులకు దదీ
యాసక్తి గలిమి పెద్దయు, దోసం బని విందు ధర్మధుర్యస్వామా 143

భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కుపవాసవిధివిశేషంబు సెప్పుట.

వ. ఉపవాసవిధియోగ్యతయును దత్ఫలవిశేషంబును విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పురుషవరుం డప్పుడమితేనితో దీని నీవు న న్నడిగినట్ల యే నంగిరసు నడిగిన నమ్మునిపతి నాకుం జెప్పె న త్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. 144

క. రాత్రిత్రయంబు బ్రహ్మ, [1]క్షత్త్రియులకు నుపవసింపఁ జనుఁ దదధికమున్
గాత్రస్థితిఁ దప్పింపని, మాత్ర [2]నయిన మేలు కురుసామాజవరేణ్యా. 145

క. విను వైశ్యులకును శూద్రుల,కును నాలుగుగుడుపు లుడుగుకోలఁదికి మిగులం
జన దుపవసింప నుపవా,సనిరూఢత పెంపు కల్మషము వారలకున్. 146

ఆ. పౌర్ణమాసిఁ బూర్వపక్షాష్టమీచతు,ర్దశుల నుభయపక్షవశత వచ్చు
షష్ఠిఁ బంచమిని సునిష్ఠమై నుపవాస,మున్న వివిధశుభము లొలయు నండ్రు.

సీ. ఏకభుక్తవ్రతం బెంతయు నిష్ఠ మా,సం బెల్ల నడపిన సద్ద్విజుండు
సుభగాకృతియు రూపశోభితాంగనయు స,త్సుతులును ధనధాన్యతతులు భోగ
ములు సద్గుణంబులు భూరియశంబును, మొదలైనబహుశుభంబులకు బాత్ర
మగు నేఁడుగాలమయ్యతులవ్రతమునల్పి,యఖిలభూలోకసౌఖ్యములఁ ద్రిదివ

తే. మోదమును గండ్రు రెండును మూఁడు నాల్గు
నీక్రమంబున నోపిన నెక్కినట్టి
దినము లెడపెట్టి కుడుచుచు ధృతి నోకేఁడు
నడపువారల తెఱఁగు లేర్పడఁగ వినుము. 148

క. ఎక్కుడుదినముల శుభములు, నెక్కుడఖిలవైభవములు నెక్కుడు దినమునం
దక్కక యుండెడుకాలము, నెక్కుడు మహాత్మతయు నెక్కు నిభపురనాథా. 149

తే. వత్సరం బెల్లఁ బక్షోపవాసనియతిఁ, గడపినతనికిఁ బుణ్యలోకంబు లెల్ల
వాసభూములు మాసోపవాసవృత్తి, నైన బ్రహ్మలోకంబుసౌఖ్యంబు గలుగు 150

ఆ. ఎంతనిష్ఠ గలిగెనేనియు మాసంబు, లోనియొంద నెక్కు డైనదినము
లధిప యుపవసింప నగుఁ గాని మాసార్ధ,కోపవాసవృత్తి పాప మండ్రు. 151

వ. యుగసామర్థ్యంబునను బురుషమహానుభావవిశేషంబునను జేసి యుపవాసవ్రతంబు మహాధికకాలకృతం బయినను గీడుం జేయక యత్యంతఫలప్రదం బై యుండు. 152

తే. మాతకును వేదమునకు ధర్మంబులకును
బరము లగుగురుశాస్త్రలాభములు లేవు
తపము లే దుపవాసవ్రతంబుకంటె
నధిక మైనది యండ్రు మహాత్ము లనఘ. 153

1. క. క్షత్త్రియులకు. 2. గ. మయిన మేలు.

తే. పావనంబులలో నెల్ల బ్రాహ్మణుండు, పరమపావన మను శ్రుతి పౌరవేంద్ర
యట్లు గావున భూదేవతార్చనంబు, భక్తిసంభృతముగ నడపంగ వలయు. 154

వ. అప్రసక్తం బైనను నీయర్థంబు విన వలయునట్టిది గావునం జెప్పితి నని పలికి వెండియు. 155

చ. అనశననిష్ఠఁ జేసి సురలాదిమునుల్ మహితానుభావులై
రనఘ సహస్రవర్షసమయానంతరకల్పిత మైనయేకభు
క్తనియమతంత్రమున్ నడపి గాధితనూజుఁడు బ్రాహ్మణత్వముం
గనియె మహోపవాసములఁ గానిఫలంబులు లేవు భూవరా. 156

క. కావున నుపవాసవ్రత, సేవనము శరీరమునకుఁ జిత్తంబునకుం
బావన మైహికమహిమయు, దేవనిలయసుఖము నిర్వ్యాధిఁ సమకూరున్. 157

క. పర మగునీవ్రతమున కం, గిరసుఁడు దర్శకుఁడు తత్ప్రగీతవిధమునన్
నరు లెవ్వరు దర్శకు లగు, దురు వారిం బొరయ వేమియుదుఃఖములు నృపా. 158

క. ఈతంత్రంబు పఠించినఁ, బ్రీతి వినినఁ బాయు బహువిధదురితములు తిర్య
గ్జాతులభావ లెఱింగెడు, నాతెలి వగు నపరభవములనందు నరులకున్. 159

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సర్వధర్మజ్ఞానమాననీయునితో యజ్ఞకర్తయగుట మే లని మీరు పెక్కుడలం జెప్పితిరి యజ్ఞంబు ధనధాన్యవిభవసహాయసంపన్నులకుం దక్కం దక్కటివారలకుం జేయ శక్యంబు గామి నెల్లం బెల్లవారికి ననుష్ఠింప నయ్యెడునట్టిపుణ్యకర్మం బెయ్యది యుపదేశింపవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 160

క. నరవర యర్థంబులనుం, బరివారము లేకయును శుభస్థితిఁ జేయన్
[1]దొరకొని యుండుట గని యం, గిరసుం డుపవాసముం బ్రకీర్తించెఁ దగన్.

క. ఉపవాసాయాసంబును, నృపముఖ్యా దుస్సహముగ నీవు దలఁచి య
జ్ఞపరత్వము దుర్ఘట మను, నెపమిడి యిట్లడిగి తని మనీషం గంటిన్. 162

వ. అనశనవ్రతంబులందును జలుకని తెఱం గెఱింగించెద. 163

చ. పగలును రేయుఁ గుడ్చి జలపానము లోనుగఁ గుడ్చునప్డు తు
ష్టిగ నొనరించి మర్త్యుఁ డొకరాత్రి నయుమనా మఱి యొప్డు నంట కే
మిగతిని బాపముం బొరయమిం దలకొల్పుచు హోమకార్యముం
దగుమెయిఁ జేయుచున్న విను తంగెటిజున్నగు నూర్ధ్వలోకముల్. 164

వ. ఇది మేలితెఱంగు గొంగఱు దుష్కరంబుగాఁ దలంతు రట్టివారలు దమ యోపినభంగుల నంగిరసుం డుపదేశించినయుపవాసవ్రతవిశేషంబు లనుష్ఠించువా రని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముం డయ్యుత్తమబోధనిధికి నమస్కరించి యధ్యాత్మకవిద్యాబోధకప్రకారంబు లగువాక్యసంచయంబులు పెక్కుడలం

1. క. గ. చ. దొరకొనుపని గాదే యం.

కృష్ణద్వైపాయనాదిమునీంద్రులును గృష్ణుండును నాకర్ణింప నుపన్యసించితిరి 1కృష్ణనోత్కృత్యంబు మహాద్భుతమంబు కృష్ణునియున్నరూ పెఱుంగుటయు నత్యంతసంభావనీయంబు. 165

ఆ. ఎవ్వఁ డెఱుఁగఁజాలఁ డెఱుఁగంగఁ జాలివి, యైనయెల్లయవియు ననవగతంబు
లగుట యీపరాశరాత్మజుఁ డాశ్రితకోటి కర్థిఁ గృష్ణుఁగుఱిచి చెప్పె. 166

క. కావున నధ్యాత్మకథా, శ్రావలికిం జేరుగడ మహామహిమపదం
బై విలసిల్లెడుఁ గృష్ణుఁడ, యే వినఁగా వలతు నమ్మఁ హితవాక్యంబుల్. 167

వ. అని పలికి యంకను నధ్యాత్మ విద్యావివరణంబు లగువాక్యంబు లనుగ్రహింప వలయు నని సంప్రార్థనంబు సేసిన నప్పార్థివాగ్రగణ్యుతో నక్కురువరేణ్యుండు హరసనత్కుమారసంవాదంబు సెప్పెద నది యధ్యాత్మవిద్యోపకార ప్రకారంబు లైనయుపన్యాసంబుల నొప్పి యుండు విను మని యిట్లనియె.

హరసనత్కుమారసంవాదప్రకారము.

చ. హరుఁడు సనత్కుమారుకడ కర్థిమెయిం జనుదేర నమ్మునీ
శ్వరుఁ డుచితాసనాదు లుపచారవిధిజ్ఞతఁ దా నొనర్చి యా
దరభరితాత్ముఁడై యభిమతం బగుకార్య మనుగ్రహింపు త
త్పరమతి నిర్వహింతుఁ దగ 2దానిఁ ద్రిలోచన మృత్యుమోచనా. 169

తే. అనిన నీతోడిగోష్ఠికి నర్థి వుట్టి
యరుగుదెంచితిఁ దమ్ముఁడ యని ప్రమోద
మెసఁగఁ బల్కి యప్పరమేశుఁ డిట్టు లనియె
నఖిలలోకార్చితుం డగుసనతనితోడ. 170

క. ధ్యానమున దర్శనీయం, బైనది యేవస్తు వెన్ని యనఘచరితస
మ్మానితతత్త్వంబులు సం,ఖ్యానము యోగంబు నెట్టిగతులం జెల్లున్. 171

వ. చెప్పుము మఱియు నధ్యాత్మవిషయంబు లగువిశేషంబులును వివరింపు మనుట యు నయ్యంభోజసంభవుం డయ్యభవున కిట్లనియె. 172

క. అరయఁగఁ దత్త్వము లనునవి, యిరువదినా ల్గండ్రు గొంద ఱిభదనుజహరా
యిరువదిమూఁ డనుటయుఁ గల, దిరువదియే నండ్రు వానినే యె ట్లనినన్. 173

క. ఇరువదిమూఁ డనువార, ల్గిరిజేశ్వర ప్రాకృతుల్ మలీమసవిధ మ
త్తెరువు మనోబుద్ధులువా, రరయఁగ నొక్కండ యండురది యట్లుండెన్. 174

క. ఇరువదినా ల్గనువారలు, నరసి మనశ్శుద్ధి బుద్ధియనుకాన్పున న
ప్పురుసునఁ బలికెద రేఁ గను, తెరువున విను తత్త్వవిధము దేవస్తుత్యా. 175

తే. పంచవింశ మధిష్ఠానభావ మొంది, విలసనము నిచ్చుఁ దగఁ జతుర్వింశతికిని
దన్నుకని తనయంద డింవదంగఁ జేయు, దాన నప్పిండు గలయది లేనియదియు.

1. చ. కృష్ణకాత్రుత్యంబు. 2. క. దాని.

వ. చతుర్వింశతి తత్త్వంబులు వివరించెద.

తే. అవధరింపుము భూతంబు లయిదుఁ దద్గు
ణములుఁ బదియింద్రియములు మనంబు బుద్ధి
యును మహేశ యహంకారమును బ్రకృతియు
నాఁగఁ దత్త్వంబు లిరువదినాల్గు వోలుచు. 178

వ. ఆ చతుర్వింశతితత్త్వంబుల నధిష్ఠించి యుండుతత్త్వంబు నిర్దేశించెద. 179

క. [1]దేహం బనియెడు నెరవున, నూహించును బుధుఁడు దాన నుండుఁ గాష్ఠ
స్వాహాప్రియు క్రియఁ బురుషుఁడు, సోఽహమని కాన్పుడు బ్రకృతియుతనిఁ గనుటగున్.

క. ఈ నెఱి నిలుచుట గలుగదు, మానేష్యావంతు లైన మానవులకు ని
ష్ఠానూనతపోవర్తను, లైనను గార్హస్థ్యబహువ్యాకులభ్రాంతాత్ములగుటన్. 181

వ. ప్రకృతి పురుష సమ్మృతార్థతత్త్వం బనియు బ్రహ్మం బనియు నిర్దేశించి. 182

తే. అన్ని తత్త్వంబులకు నమృతార్థతత్త్వ
మెక్కు డది యీశ్వరంబు ననీశ్వరంబు
సత్యపాకంబు నతిరహస్యంబు దానిఁ
గనిన మృత్యుజాలముచిక్కు గడవ వచ్చు. 183

క. అనఘ యనులోమమునఁ దోఁ, పును బ్రతిలోమమునలయముఁ బొందుటయును గ
ల్గును సర్వతత్త్వముల కవి, యెనయిక బ్రహ్మమును గలయు నేకత్వమగున్. 184

తే. ఉత్తమ శ్రద్ధ లేకున్నఁ జిత్త మేక, ముఖముగా కున్న నింద్రియములజయింప
కున్న వేదంబు సదువక యున్న నతని, కీపరిజ్ఞాన మీఁ దగ దిద్ధచరిత. 185

వ. అని చెప్పి తదనంతరంబ యధ్యాత్మంబుల నధిభూతంబుల నధిదైవతంబుల నుపన్యసించె నాసనత్కుమారుండు తత్ప్రపంచంబు నారదునకుం జెప్పుట యేను నీ కెఱింగించి యప్పరిపాటి నిన్ను మున్న వినిపించితి ధర్మనందనా యమ్మునిపతి మఱియు నప్పశుపతితో ని ట్లనియె. 186

ఆ. సకలజంతువులకు సామాన్య మధ్యాత్మ, మాది గాఁగఁ గల్గు ననంతవట్టు
నిట్లుగాఁగ నెఱుఁగు టెఱుఁగుట యొండు మైఁ, గనుట యెఱుక గాదు కామదమన.

క. విను మధ్యాత్మప్రభృతులు, గనిరే ము న్నమరదనుజగంధర్వులు నం
గనుటయుఁ గల్గునె బ్రహ్మం, బునయున్న నిజంబు తత్ప్రబోధం [2]బనదే. 188

క. ఓంకారవాచ్య మది యన, హంకారనిరూఢభావనాసాధ్యము ని
ష్పంక మతీత మనుష్ణము, శంకర మఖిలంబునకుఁ దృపాహరణా శివా. 189

తే. అప్రమేయ మవిజ్ఞేయ మచల మాది, విరహితంబు నితాంతంబు విమల మవ్య
యంబు పుండరీకాక్ష మనన్యవిషయ, మద్భుతము సదసత్పర మైక్యభాసి. 190

క. అది నారాయణుఁ డొకనికి, విదిత మతనివలన సురలు వివిధమునులు ని

---

1. గ. దేహ మని యెట్టి వెరవున. జ. దేహంబనియెడి వెరవున. 2. క. గ. జ. బనదే.

ర్మదసిద్ధసాధ్యగణములు, మొద లగునర్హులసుబోధములపోల మన్యోన్. 191

వ. అట్లయిన నాతత్త్వంబునృశ్యత్వంబు నిరూఢంబు గా దెట్లనిన వినుము బంధ
విముక్తుండు గదా కనువాఁడు. 192

చ. స్మరహార పొందు నింద్రియసమాజయుగంబు మనంబు బుద్ధియుం
బరువడిమై నహంకరణబంధము వాసినజీవుఁ డత్సను
త్కరసహితంబుగా నతఁడుదాఁ బరతత్త్వమునందు లీనతం
బొరయును దాని నెవ్వరు ప్రబోధముగాఁ గనువారు సెప్పుమా. 193

క. భూతము లన్నియు నడఁగిన, యాతఁడే దనుఁ దాన కనుచు నంజనరహిత
జ్యోతిశయ మెసఁగ వెలిఁగెడు, నాతెలి వాతత్త్వమునకు నమరు మహేశా. 194

ఆ. అని సనత్కుమారుఁడభవుతో మఱియు ని, ట్లనియె దేహవర్తులైనదైవ
తముల నెల్ల నాదరమున నాకర్ణింపు, మేర్పరింతు యోగహితము గోరి. 195

సనత్కుమారుఁడు శివునకు దేహాంతర్గతదైవతములం దెలుపుట.

సీ. జిహ్వ సోముఁడు వాణిశిఖి ప్రాణమున గా డ్పు, దానంబునందు శతహ్రదాలి
వ్యానస్తనాంతరవర్తులై పర్జన్య, గగనముల్ బలమునఁ గౌశికుండు
మతి నపానమున సమానంబునందు నీ, శానమిత్త్రావరుణములు లక్షు
లందు సూర్యుఁడు మేన నంఘ్రిలఁ జెవి భూమి, ధరణీధరుండు దిక్కత్తి యుపస్థ

తే. మునఁ బ్రజాపతి బుద్ధియం దనఘ బ్రహ్మ
యుండు నింతకు బుధ్యమానుం డనంగ
వెలుఁగు నాత్మ యధిష్ఠాత విను ప్రబుద్ధుఁ
డన సబుద్ధుండు నా నొప్పు నతఁడు మఱియు. 196

క. ఈదైవతముల నన్నిటి, నాదరమునఁ గనుచు యోగి యచలితనిష్ఠ
[1]వేదమయా మూర్ధగతుం, డై దళితపేర్మి నిలుపుఁ బ్రాణము లచటన్. 197

తే. అపుడు బుధ్యమానునిఁ గనునవ్వరిష్ఠ
తత్త్వ మవ్యక్త మంత్ర తద్దర్శి యగుఁ బ్ర
బుద్ధుఁ డాతని నతని సబుద్ధుఁ డెఱుఁగు
చుండు నివి యాత్మదశ లతఁ డొకఁడ యనఘ. 198

క. ఇవ్విధము గాంచుయోగికి, నెవ్వరు సరిగారు యతు లనేకు లచలులై
యవ్వస్తువు గోరుచు రది, దవ్వారులకు యోగితతికిఁ దక్కు మహేశా. 199

ఆ. తురుఁడు పడురుండుఁ బరుఁడును నందు ర, వ్వినుతదశల, బంచవింశకుఁడు ప్ర
బుద్ధనాముఁ డతడు బుద్ధునిఁ [2]గనుఁబుఱు, షవిధము గను ప్రకృతిసంగ మెఱుఁగు.

క. విను మద్వంశుఁ డబుద్ధుం, డనఁ జను వాఙ్మనసములకు నందక యునికిం
దనుఁ గా నాతత్త్వంబుం, గనిన ప్రబుద్ధుండ యతఁడు కాషధ్వంసీ. 201

1. క. వేదమయోర్ధ్వగతుం డై, ప్రాదక్షత. 2. క. గనియెఁ బూర్ష విధము.

క. వేఱుగఁ గనినం బ్రకృతికిఁ, జూఱ విడిచినట్ల తనదుస్సుజ్ఞానము న
క్కాఱుమ విడిచి తెలకం బెను, మీఱ నొకటి లేమి గాన్పు మెయికొనవలయున్.

వ. అని చెప్పి. 203

తే. తత్త్వమునఁ గల్గుమూఁడవస్థలను దెల్ల
ముగ భవద్భవ్యసన్నిధి నిగడనమునఁ
గూర్చు టెఱిలేశ నీ వెఱుంగుటయు నాకు
నెల్లయోజనంబులు నెఱుఁగు టయ్యె. 204

వ. అని పలికి మునిజనకృత్యంబులు వివరించెద నవధరింపు మనుమాటయు సు
వ్యక్తంబుగా నాడి యాక్రాతపస్వికి నప్పరమయశస్వి యిట్లనియె. 205

క. ముని వసనమున శూన్యాలయమున నైన గుహానికేతనమున నేనిని నా
సనబంధధీరుఁడై మన,మునఁ గొని యింద్రియములవిషయములఁ బెడఁబాపున్.

క. గురుమపదేశము నడవుం, బురహార విణ్మూత్రవేగములు నాఁకలితోఁ
బోరయుం దయ్యభ్యసనము, గురువుగ నాహార మెపుడుఁ గొనఁ డేచవులన్.

క. కుడిచినయప్పుడ యోగము, దొడఁగుటయును వలదు మనసు దూలకయుండన్
మృడ వినుము బుద్ధిఁ గొని యె,క్కడఁ జనినను వలయు దానిఁ గుదియింపంగన్.

క. అది గుదిసిన విజ్ఞానము, గదలక నిర్వాతదీపకాంతియుఁ బోలెం
బొదలును జిత్తంబును నుప,లదశాసంప్రాప్తి నిశ్చలం బగు దానన్. 209

తే. అనఘ నిర్జననిశ్శబ్ద మైనయట్టి
చోటు హృదయస్థుఁ డగుదేవుఁ జూచుపనికి
వలయు లే కున్న శబ్దసంకలిత మేని
సజ్జనాన్వితస్థల మార్యసమ్మతంబు. 210

క. విను తమము నిస్తమముఁ జే, తనారహిత చేతనాసుధామయ తాస్థా
ననిరూఢము నగు తత్త్వము, గను నిన్నియుఁ గలుగు యోగి కరుణామూర్తీ. 211

క. మదనహరా యోగనిరతు, లది గని దుఃఖములఁ దొఱఁగి యజరామరతా
స్పదమగు నెలవున నిలుతురు, పొదలుదు[1] రణిమాదిచయవిభూతిపదమునన్. 212

వ. మఱియును. 213

తే. యక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యాదిభూత
కోటికంటెను మిగిలి యోగులు నిజేచ్ఛఁ
బరఁగుదురు భవ్యయోగతత్పరుల మేము
నిట్టు లగుట యోగీశ నీ వెఱుఁగుపనియ. 214

వ. అని నిజసహజన్ము లయిన సనక సనందన సనత్సుజాతులం దలఁపించినవాఁ డయి
వెండియు. 215

1. క. రణిమాదివరవిభూతిచయమునన్.

తే. యోగధర్మంబుకంటెను నుత్తమంబు
గలుగ నేరదు ధర్మ మొక్కటియు నపుర
రాగమం బగుపదమున కరయ నిదియ
మేటినిచ్చిన సంయమికోటి కెల్ల. 216

క. యోగంబు తెఱఁగు సెప్పితి, భోగివరాభరణ సాంఖ్యమును జెప్పెదఁ ద
ద్భాగు లగునైష్ఠికులు భవ,సాగరముం గడతు రైక్యసంబోధమునన్. 217

— సనత్కుమారుఁడు రుద్రునకు సాంఖ్యయోగంబు తెఱఁ గెఱింగించుట. —

వ. కావున సత్యాదరంబున నాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. 218

ఆ. ఇంద్రియములకంటె నీశాన మన మహాం,కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు, డన్నిటికిని బురుషుఁ డెక్కుడరయ.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు బాలేందుమౌళి
మన సహంకారబుద్ధు లి ట్లానరి ప్రకృతిఁ
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు. 220

క. చేతనుఁ డగుపురుషుని ని, శ్చేతన యగుప్రకృతి వొంది చేతనతాప్ర
స్ఫీత యగుం బెఱతత్త్వము, లాతత్త్వం బనుమహాబ్ధియందలితరఁగల్. 221

క. గుణములఁ బొందఁడు పురుషుఁడు, గుణమహితాప్రకృతి యిచ్చుగుణముల[1] కేమే
గుణములు దానను గుణులై, గుణిత్వ మానిర్గుణాత్మకున కొలయించున్. 222

తే. వీని నెల్ల నసత్కోటిఁ గా నెఱింగి
కొనుచుఁ బ్రకృతి నుపేక్షించి తనకుఁ దాన
కాని యొం డెద్దియును లేమి గాంచినపుడు
పురుషుఁ డపగతధూమాగ్నిఁ బోలి వెలుఁగు. 223

తే. అట్లు గాక యహంకార మావహిల్లి
ప్రకృతి దా నని సృష్టికిఁ బ్రళయమునకుఁ
గర్త యైన వికారాత్మకత్వ మొందుఁ
బ్రకృతివికృతులు గానియాప్రభువు [2]నవుడు. 224

క. ధృతి వూనమిఁ బ్రకృతికి వశ,గతుఁ డగుచుఁ దమోమయత్వకలితం బగున
వ్రీతతాసుఖత్వమును సుఖ,మతి పురుషుం డనుభవించు మదనధ్వంసీ. 225

క. నేరిమి దాని నుపేక్షం, జేరువ షడ్వింశభావసిద్ధిఁ బొరయు గౌ
రీరమణ పంచవింశుఁడు, [3]సారామలనిపుణమతిఁ బ్రసన్నాత్మకుఁ డై. 226

క. [4]సత్త్వాశ్రయమునఁ బురుషుఁడు, తత్త్వాశ్రయమునను సత్త్వతత్త్వముల వివే

1. చ. కెలమిక. 2. జ. నడవు. 3. జ. సారామలనిపుణతాప్రసన్నా. 4. క. సత్త్వానాశ్రయపురుషుఁడు. సత్త్వాశ్రయుఁడు నసత్త్వసత్త్వము లైక, త్త్వాశేషత్వం.

కీర్త్యాలేపత్వములన, వితృష్ణజత్వంబు నొందు ౹ విశ్వాధారా. 227

క. నానాత్వైకత్వము ల,జ్ఞానజ్ఞానజము లనఘ ౹ జయ కాంచు బుధుల్
వాని సవిద్యయు విద్యయుఁ గా నిది వినుఁ పంచవింశ ౹ కస్థావర్గల్. 228

క. విద్యామయు షడ్వింశుఁడు, విద్యావిద్యావిభేద ౹ విరహితుఁ డజరుం
డాద్యుఁ డనంతుం డచ్యుతుఁ, డద్యతనుఁ డనాది కేవ ౹ లాత్మకుఁ డరయన్. 229

ఆ. అని యుపన్యసించి ౹ యమ్మునిపతి యను, శంభుతోడ మఱియు ౹ సాంఖ్యయోగ
శిష్టమానసుల కశిష్టపరిజ్ఞాన, నైశ్వాతిశయము ౹ వలసి యుండు. 230

వ. ఎట్లనిన దృష్టాదిష్టవికృతు లయి యాసుకృతు లచ్ఛిన్నాత్మానుసంధానంబున నదీయదురవస్థం ద్రోవం జాలుదు రదిష్టంబు లవధరింపు మనుపలుకు వలికి వాని నెల్లను వివరించెద నవి పరాశరసంయమీశ్వరుండు శిష్యుల కుపదేశించినవిధంబు లై యుండు నంచెట్టును మును నీ వాకర్ణించి తని యమ్మునివరుండు మఱియును మ్మహాదేవుతో నరిష్టంబులం గాంచి యోగిజనంబులు సర్వాంగధారణసహితంబును బరమహితంబును నగు నేకత్వాకలనకృత్యంబున వ్రతుత్యవ్రజము తురనినిర్దేశించి.

క. జలమున మీను నుదుంబర, ఫలమున మశకములుఁ బోలె ౹ బ్రకృతిం దాని
మ్ముల నునికి దెలిసి వేర్పా, టలవఱిచినపురుషుఁ డవ్య ౹ యత్వముఁ బొందున్. 232

తే. కమలదళమున నున్నజలమువిధమునఁ
బ్రకృతి నుండి తదీయసం ౹ బంధవికృతి
లేనితనుఁ గని వెలుఁగు ని ౹ ర్లేపనిశ్చ
లాజరామరపదవి జీవాత్ముఁ డుండు. 233

ఆ. ప్రకృతి యిట్లు వాసి ౹ పంచవింశుండు ష,డ్వింశభావ మొంది ౹ విమలశివని
రంజనస్వరూపుఁ ౹ డై వెలుఁ గొందు న, ట్లెఱుఁగు ముక్తి యండ్రు ౹ దేవదేవ.

క. ఈపరిబోధం బభవా, కాపిల మస్మద్గురుండు ౹ కపిలుఁ డతనిచే
తూపరిణతి బహుశిష్యులు, దీపితవిజ్ఞాను లైరి ౹ దృఢనిశ్చయతన్. 235

క. ఏనును శిష్యుల కీవి,జ్ఞానము పెక్కండ్రకుం బ్ర ౹ సన్నమతిని నా
ధానూనంబుగఁ దెలిపితి, మానిత మిది దివ్యముని ౹ సమాజము చేతన్. 236

వ. గార్గ్యగౌతమకాత్యాయనాదులు దీననచేసి దీప్తబోధు లయి వీతాంతకులును విజ్వరులును నిర్లేపులును నిర్భరానందులును నైరని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

క. సంగము బంధ మఖిలని,స్సంగత మోక్షంబు బహువి ౹ చారము లేలా
పింగజటాజూటకలిత, గంగాబాలేందుమహిత ౹ గౌరీసహితా. 238

క. అని యిట్లు శివునకును న,మ్ముని విజ్ఞాపించి గగన ౹ మున కెగసి వెసం
జనియె శివుండును నిజది,వ్యనిరర్గళచిత్రపథవి ౹ హారుం డయ్యెన్. 239

క. అని చెప్పిన భీష్మున కి,ట్లను ధర్మతనూజుఁ డెక్కు ౹ డై నకుచిత్వం
బానరింపఁ జాలుతీర్థం, బనఘా యెఱిఁగింపవే ద ౹ యయుం దెల్లముగన్. 240

సీ. అనఘుఁడు నాతఁ డమ్మనుజవల్లభుతోడ, వినుము తీర్థము లెల్లవియును మేల
సత్యాభిధాన మై శౌచాతిశయముఁ జే,యఁగఁ జాలు మానసం బైనతీర్థ
మది ధృతి యనుమహాహ్రదమున శోభిల్లుఁ, దమము రజస్సును దఱియఁద్రోచి
కొనుచుసత్యమునూఁతగానిచొచ్చియాచరిం,తస్నానుఁడై శుచిత్వమున వెలుఁగు
ఆ. పరుఁడు వీతరాగపరిహృతేంద్రియదృఢ, [1]వ్రతలసద్వివేక కలితిశయుల్లు
విమలతీర్థములు సకినయుత వారలఁ, జెందుటయును దీర్ఘసిద్ధి యధిప. 241
క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణా కలుగు రిత్తజ, లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 242
వ. అని వెండియు. 243
క. దొరకొననిదానిఁ గోరక, దొరకొనినందును మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహులగు, పురుషులు శుచు లేలతీర్థములు వారలకున్ 244
క. అనినఁ బ్రియ మంది తాతకు, మనుమఁడు ప్రణమిల్లి బోధమహితా యేవ
ర్తనమున నుత్తమపదముం, గను నంద్రది యెఱుఁగఁ జెప్పుకరుణాదలిర్పన్. 245
వ. మృతుండు మేను విడిచి యెయ్యది సహాయంబుగాఁ జను నదియును విన వలతు
నని యడిగిన నమ్మహానుభావుం డాభూవల్లభున కి ట్లనియె. 246
క. [2]నీయడిగినగూఢము లగు,నీయర్థము లెఱుఁగఁ జెప్ప నింద్రగురుఁడు గా
కేయెడల నొరుఁడు గలఁడే, యాయన యిట వచ్చునిపుడ యడుగుము ప్రీతిన్.
క. అనుసమయంబున నయ్యెడ, ననిమిషగురుఁ డరుగుదెంచె నతనికిఁ గుంతీ
తనయాగ్రజుండుఁ దమ్ములు, జనపతులును గేశవుండు సద్భక్తిమెయిన్. 248
వ. ఎదుర్కొని ప్రణామపూర్వకంబుగా సముచితోపచారంబులం బ్రీతాత్ముం జేసి
యాసీనుం డై యున్నెడం గురుపతి యగ్గురునిం గురుపితామహు నడిగినయట్ల
యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 249

బృహస్పతి ధర్మజునకు ధర్మవిశేషంబులు సెప్పుట.

ఆ. తనకుఁ దాన కలఁడు జననంబునప్పుడు, మరణమునను సుగతి నరకమునను
దల్లి దండ్రి దక్కునెల్లబంధులు శరీ,రంబు ననుగమించి క్రమ్మఱుదురు. 250
క. ఉత్తమపథంబు ధర్మా,యత్తము ధర్మంబు మృతుల కధిప సహాయం
బెత్తెఱఁగున ధర్మక్రియఁ జిత్తంబునఁ, జేర్పవలయు జీవించుతఱిన్. 251
క. అది లేనివాఁడు నరకా,స్పదుఁడగు నటు గాన ధర్మపరుఁ డగుటయ యొ
ప్పిదము మనుజునకు నేఁ జె,ప్పెద మఱియును వలయువానిఁ బ్రీతి నడుగుమీ.
వ. అనిన నజ్జనపతి శరీరంబు విడిచి చనియెడుజీవుని ధర్మం బె ట్లనుగమించు ననుట
యు నయ్యాంగిరసుండు. 253
తే. భూతపంచకశక్తులు బుద్ధియును స

1. వ్రతమహాసద్వివేక. 2. ట. నీయడిగినరూఢము లగు.

ధర్మకంబుగ జీవుతోఁ దగిలి యరుగు
ననుచుఁ జేతఃప్రకార మిట్లనియె నృపతి
యతని కిట్లని చెప్పె నయ్యమరమంత్రి. 254

తే. దేహగతభూప్రభృతిపంచదేవతలును, మనసు నన్నసంతృప్తిఁ బొందినృపాల
కల్గు జేతస్సు పురుషుండుఁ గామినియును, బొందఁగా నగర్భత్వము నొందుఁజువ్వె.

వ. అని చెప్పి మఱియును. 256

తే. పుణ్యపాపానుగుణభంగిఁ బుట్టి సౌఖ్య, దుఃఖమయసంసరణమునఁ దొడరు నరుఁడు
వినుము కేవలధర్మవర్తన సుఖైక, భాజనత నొందు ధర్మైకపరత మేలు. 257

క. జనవర కృమిగర్దభముఖ, జననంబులఁ బొంది నరకసంవాసముఁ జెం
దు నధికపాపాత్ముం డగు, మనుజుఁడు కర్మవిశేషమహిమఁ దెలిపెదన్. 258

క. జననీజనకగురులయెడ, నొనరించిన మేలుఁ గీడు నొదవించుసుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం, తని కొలఁది యిడఁగ వశంబె యజునకు నైనన్. 259

క. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ, నేతెరువునఁ బాప మొలసె నేనియు దానిం
బాతురు ప్రాయశ్చిత్త, స్థితులు తద్విషయ మైనఁ జెడ దల్పములన్. 260

క. కొలు చపహరించునన్నరుఁ, డెలుకయుఁ బందియును నై నయ్యాకుర్జననం
బులఁ బొందు నంత పాపము, వొలియక యాతనికిఁ గుక్కపుట్టువుఁ గల్గున్.

క. పరదారగమనదోషము, వరుసన వృకకంక గృధ్ర వలిముఖ శవభు
క్తిరతంబు లైనభవములఁ, బొరయించుం గృమియుఁగాఁ బుట్టించుఁ దుదిన్.

సీ. తనయ నొక్కని కిచ్చి మనసు మరలఁబడి, యన్యున కిచ్చినయట్టివాఁడు
కృమి యగు దేవకార్యము సేసి మఱిపైతృకంబు సేయక భోజనంబు సేయు
నతఁడు కాకం బగు నన్నఁ దిట్టినఁ గ్రౌంచ, మై పుట్టు బ్రహ్మకులాభిజాతఁ
గవసి శూద్రుఁడు నరకపుగుంటపుర్వగు, నంతకుకింకరు లంటఁ బట్టి

తే. కట్టికొనిపోయి కోసియుఁ గాల్చియును గ్రొ
త్తఘ్ను నుగ్రకంటకసముదయము మీఁదఁ
గ్రంద నదిమియు మఱియు దుఃఖములఁ బెట్టు
తెఱఁగు లెన్ని యన్నింటను బఱుతు రధిప. 263

క. ధనవాంఛ నిరాయుధుఁ జంపిన గాడిద మొదలు గాఁగఁ బెక్కులు తిర్య
గ్జననంబులఁ బొందును శత్రునిహతిఁ దోడ్తోడ మరణదశ వాటిల్లున్. 264

ఆ. ఆడుఁదానిఁ జంపినతఁ డేకవింశతి, దూష్యనరకవాసదుఃఖ మొందు
నన్నదధిపయోఘృతాపూపహరణముల్, మఱి కాదికీటకము లగుత సేర్పు. 265

ఆ. ఫలము నినుము వెండిఁ బసిఁడి ముచ్చిలికొన్నఁ
గ్రోతి వాయసంబు గువ్వ నీచ
కృమియు నగు సదంబరము హరించిన శశ

జననమొందు నరుఁడు మనుజనాథ. 266

తే. నవ్విప్రు లుల్లడ వెట్టిన సొమ్ము గొనిన
హీను లో నగునీచపు యోనులందుఁ
బుట్టు గంధవస్తువులు గొన్న ట్టివాఁడు
వినుము మఱుపుట్టువునఁ జుంచు తనము నొందు. 267

తే. వనిత లీపాపములు సేసి వానివాని, పత్ను లై జనియింతురు పాపభీతిఁ
దెరువు దప్పక నడచిన నరులు సౌఖ్య,మందుదురు రెండులోకంబులందు నధిప.

వ. అని చెప్పి యిట్లనియె నేనుం గొన్ని దెఱంగు లెఱింగించితి మఱియు ననేకపదార్థాపహరణంబులకు బహువిధంబు లగుఫలంబులు వాటిల్లు వాని నెల్లను శాస్త్రాంతర శ్రవణంబున నెఱింగెదు గాక యనిన విని యక్కురుపతి బృహస్పతితోఁ బాపంబులం బాపికొను తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

క. విను దానంబులఁ బాపము, లనఘా చెడు దానములకు నన్నిటికిని స
జ్జనసేవ్య మన్నదానము, మును లధికం బండ్రు పాపములఁ బాపునెడన్. 270

క. న్యాయార్జిత మగు నన్నము, వేయింటికిఁ బెట్ట వలయు విప్రజనము హా
ర్దాయత్తంబుగ దానం, బాయనిపాపములుఁ గలవె పౌరవముఖ్యా. 271

తే. తిరిసియేనియు నన్నంబు దెచ్చి [1]శిథిలు
లైన విప్రులయాఁకలి యుపహరించు
పురుషుఁ డూర్ధ్వలోకంబుల పురుమవరుల
కర్చనీయుఁ డై వెలుఁగుచు నంద యుండు. 272

క. వేదాధ్యయనార్థప్రతి,పాదనమున విప్రవరుఁడు బ్రహ్మావిషయస
ద్భూదానంబుల నరపతి, యేదురితము లైనఁ గౌరవేశ్వర పాయున్. 273

తే. నేర్పుయలజడిఁ బడిన వాణిజ్యవిధులఁ, బడసి వైశ్యుఁ డన్నం బిడి పడయు సుగతి
నచ్చునంతలు వడి సిరి దెచ్చికొని చ,తుర్థు లన్నంబు వెట్టి కాంతురు దివంబు.

తే. దివము వంధ్యంబు గా కుండఁ దివిరి యన్న
పానదానంబు లాదవిన భంగిఁ జేసి
మఱి భుజించుటఁ బోలెడు మహితధర్మ
కార్య మొం డొకఁ డెందును గలదె యరయ. 275

తే. అన్నదానంబు ధర్మంబు లన్నిటికిని, ముఖ్య మింత యెఱుఁగుఁ గురుముఖ్య యనుడు
ననిమిషాధిపమంత్రికి నమ్మహీశుఁ, డిట్లనియె భక్తివినయంబు లెసక మెసఁగ.

క. ధ్యానం బింద్రియవృత్తుల, మానించు టహింస గురుసమర్చనవిధి ని
త్యానుష్ఠానము తప మను,వీనఁ బరమసేవ్య మెద్ది వినఁగా వలతున్. 277

వ. వినిపింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు. 278

1 క. శిష్టు లైనవిప్రుల.

క. ఈయాఱును మంచితెరువు, లై యుండు నహింస యున్నతయైదిటికిఁ బవి
త్రాయతన మట్లు గాకయు, నేయుత్తమధర్మములను నది వెలిఁగించున్. 279

వ. అని పలికి యామంత్రణంబు సేసి వాసవమంత్రి యమరనగరంబునకుం జనియెఁ
దదనంతరంబ. 280

ఆ. ధర్మనందనుఁడు పితామహుతో సర్వ, దేవతలును భూమిదేవతలును
మునివరులు నహింసగొనియాడుదురు దాని, తెఱఁగు సెప్పు నాకుఁ దేటపడఁగ.

వ. అనుటయు నమ్మహనీయుం డమ్మనుజపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి. 282

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహింసాస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట.—

ఆ. దంతియడుగులోనఁ దక్కినజంతుచయంబునడుగు లెల్ల నడఁగియుండు
నట్లు ధర్మకోటు లన్నియు లోనగు, నిద్ధగుణ యహింస కెంత నిజము. 283

వ. అదియును 284

క. అరయఁగ నాలుగువిధములఁ, బరఁగుఁ జతుష్పాదవృత్తిఁ బరఁగిన కోర్కుల్
దొరయుచు నం దొకఁ డెడలిన, నరవర సద్ధర్మవర్తనము గుంటువడున్. 285

తే. మనసునను వాక్కునను గాయమునను హింస
నడపు మాంసంబు దినుటతో నాలు గయ్యెఁ
దెఱఁగు లవి సువ్వె హింస వర్తింపఁ జేయుఁ
గాన కడుఁ గీడు మాంసభక్షణము దలఁప. 286

క. ఈనాలుగు దెఱఁగులఁ దగ, మానుట యేఁ జెప్పినట్టిమహితాహింసా
నూన చతుర్విధములు మాం,సానేకరుచిప్రముగ్ధుఁ డది యె ట్లుడుగున్. 287

క. కావున మాంసముపైఁ దగు, లేవిధమున నుడుగుటయ యహింసారూపం
బై వెలుఁగుఁ జుమీ భూవర, నావుడు నక్కురువిభుఁడు వినయము మీఱఁ దగుచున్.

వ. మాంసంబు పితృదేవతలకుం బ్రియంబు శ్రాద్ధంబు మాంసముఖ్యంబుగా నడప
వలయు నని చెప్పుదురు వధింపక మాంసలాభం బెట్లు గలుగు ననుటయు ననిమిష
నదీనందనుం డానరనాథున కి ట్లనియె. 289

తే. వాజిమేధంబుకంటెను బూజనీయ
కర్మ మందురు మాంసభక్షణమువిడుపు
వినుము సంపుటయును జంపఁ బనుచుటయును
గల్మషంబుల కెల్ల నగ్గలము లధిప. 290

క. పితృకార్యయజ్ఞముఖముల, శ్రుతిచోదితహింసఁ గీడు సొర నేరదు వి
శ్రుతగుణ మాంసము చవిగోరి తినం బ్రాణిఁ దెగటార్చుక్రియఁ బాప మగున్.

క. తను నమలినవాని నమలు, నని మాంసము తెఱఁగు సెప్పు నాగమములు గా
వున నది భక్షణ ముడిగిన, ననఘ తపంబునకుఁ జాలు నది యొక్కండున్. 292

క. జనవర మాంసము చవిఁ గడ, చినచవు లరయుంగ లేమిఁ జేసి చవి యొఱిం

గినవాఁ డది యుడిగిన నా,తని దేవసమానుఁ డండ్రు ≀ ధర్మవిధిజ్ఞుల్. 293

ఉ. మ్రానను ఱాలనుం గలదె ≀ మాంసము ప్రాణులమేనఁ గాక యు
మ్మేనుల నొంచునప్డు దమ ≀ మేనులు సోఁకినమాత్ర నెట్లగుఁ
దానిఁ దలంపఁగా వలదె ≀ తా నది మానిన హింస లన్నియుఁ
మానవె యంచు నుత్తముఁడు ≀ మాంసము మాను దయార్ద్రచిత్తుఁడై. 294

ఆ. మాంస మాన కునికి ≀ మనుజేశ ప్రాణివ,ధాభిరతి దొఱంగు ≀ టగుటఁ జేసి
యట్టివాని కభయ ≀ మఖిలభూతంబుల,వలన నెపుడు నెందుఁ ≀ గలిమి నిజము.

క. స్వాయంభువుఁ డనుమనువును, నీయర్థము సెప్పె లోక≀హితముగ మార్కం
డేయాదులు మాంస ముడుగు, టాయుశ్శ్రీరూపకారి ≀ యగు నని రథిపా. 296

క. విను మాంసము గోరునరుఁడు, దనుజుఁడచూవె మును దేవ≀తలు మాంసంబుం
దినుటుడిగి కాదె దానవ,జనితభయముఁ బోవఁ ద్రోవఁ ≀ జాలిరి వత్సా. 297

క. దానము ధర్మము తప మి,జ్యానిష్ఠ యనంగఁ గల్గు≀సత్క్రియ లెల్లన్
మానవనాథ యహింసా, నూనాకృతు లండ్రు శ్రుతుల ≀ నూనిన పెద్దల్. 298

క. శతవర్ష దుష్కరతపః,కృతి నంజుడు దినమి నగు సు≀కృత మివి రెండుం
మతిఁ దలఁప నొక్కరూ పని, శ్రుతివేదులు సెప్పుదురు కు≀రుక్షితినాథా. 299

క. తపముల దానంబుల బ్ర,హ్మపురినివాసంబు దప్ప ≀ దన రాదు జనా
ధిప మాంసము నమలనిపు,ణ్యపురుషునకు సులభ మందు ≀ రానెల వార్యుల్.

తే. అధిప యాషాఢముఖ్యంబు ≀ లైన నెలలు
నాలుగింటను మాంసంబు ≀ నమల కుడుగు
టాయురారోగ్యబలకీర్తు ≀ లనుఫలములు
నాలుగింటిని నిచ్చు న≀న్నరున కండ్రు. 301

ఆ. సగరనలదిలీప≀నృగభగీరథముఖ్య,నృపులు వార్షికంపు≀నెలలు నాల్గు
మాంసభక్షణంబు ≀ మానుట నుభయలో,కంబులందుఁ బెంపు≀గాంచి రండ్రు.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నిమ్మెయి మహనీయం బయిన మాంసవర్జనంబు నాటించి తక్కినయపూపాదులు ఫలప్రభృతులు నగుభక్ష్యంబు లాచరించి యేల వర్తింప రెల్లజనంబులు ననుటయు. 303

—✿ మాంసభక్షణమందలిరుచివిశేషంబు మానుట దుష్కరం బని చెప్పుట ✿—

సీ. అతనికి నతఁ డిట్టు ≀ లను మాంసములచవి, మరగినవారికి ≀ మాన వశమె
యట్లు గాకయు సుర≀తానక్తునకు బల, మొలయు నధ్వశ్రాంతుఁ ≀ డుల్లసిల్లు
క్షతము శీఘ్రమున [1]లోఁపిత మగుఁగృశునకుఁ, బుష్టి వేగమ వచ్చు≀భూపవర్య
విను మాంసభక్షణం≀బున నపూపఫలాదు,లం దవ్విశేషంబు ≀ లరయఁ గలవె

తే. మాంస మానినదోషంబు ≀ మహితదాన

1. క. పోషిత మగు,

విధులఁ బాయు దివిజపితృవిధివిశిష్ట
మైన యెఱచి గీడొలయదు యజ్ఞములకుఁ
బహువిధానంబు వేదంబు పసువు గాన. 304

వ. ఇట్లు గాన నంజుడు నమలుటయు నధికదోషంబులు గానిమెఱఁగలునుం గలిగి యుండు నగస్త్యుండు రాజులకు వేఁట విధించెం గావునం గుతూహలంబుఁ గోపంబు ననియెడుభావంబులం బొరయక లోకరక్షణార్థంబుగాఁ గ్రూరమృగవధంబును స్వాహాస్తవిక్రమార్జితమాంసంబున దేవపితృప్రీణనం బొనర్చుటయుం గాఁ బక్షిమృగమారణంబును జేయుభూనాయకుండు దురితంబులం బొరయకుండు విశేషంబు వినుము. 305

ఆ. అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబుఁ బో
షింతు ననుటకంటెఁ జెట్ట లేదు
మాంసభక్షణంబు మానుటకంటెను
మేలు లేదు కర్మజాలకమున. 306

తే. మాంసభక్షణదోషంబు మాను దాన
మహిమ ననుటయు మాంసంబు మఱి భుజింప
కున్నఁ జూవె ధర్మము లెవ్వియును దలంప
దయకు సదృశంబులే కురుధరణినాథ. 307

తే. ఆత్మ సదృశత ప్రాణభయంబునందుఁ
బ్రాణులకు నెల్లఁ గని మాంసభక్షణంబు
మాను దయ నార్ద్రమానసుం డైనపురుషుఁ
డాతనికి బ్రహ్మలోకాదు లాటపట్టు. 308

క. భూతముల కలుగువతనికి, భూతము లఖిలములు నలుగు భూతహితార్థి
భూతముల కభయ మిచ్చిన, పూతాత్మున కభయ మిచ్చు భూతావలియున్. 309

ఆ. దానము దపంబు ధర్మంబు యజ్ఞంబు, శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధు లహింసరూపములు గాఁగఁ జెప్పుట, నెల్లకల్మి సుమ్మహింసకలిమి. 310

క. నరనాథ యహింసాగుణ, పరిగణనము గొంతమాత్ర బలికితి ధర్మో
త్తర యగునహింస మేలిమి, యరయం గడుఁబెద్ద దాని నలవఱుపు మదిన్. 311

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యమ్మహీపతి దాత, కధికభక్తి మ్రొక్కి యస్మదీయు
సంగరంబునందుఁ జచ్చినవారల, కేది గతియొ నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు. 312

క. బ్రతుకును జావును సుఖదుః, ఖదములుగా జంతుకోటి కరుణామూర్తి
మదిఁ దలచుఁ బ్రాణలాభము, వదలు టరిది గాన యట్టివారి నడిగితిన్. 313

క. అనుటయు లెస్సగఁ దలఁచితి, విను మొకకీటంబునకును వేదవ్యాసం
బున లోకహిత మొనర్చిన, మునికి నయినసత్కథనము మునినుతచరితా. 314

వ. దాన నీయడిగినయర్థంబు దెల్లం బగు నని పలికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 315

క. శకటపథంబునఁ గీటం, బొకటి వెసం బాఱఁ గాంచె ◊ యోగీంద్రుఁడు జం
తుకలాపమానసదశా, ప్రకారసంవేది బాదరాయణుఁ డధిపా. 316

వ. కాంచి నిరూపించి యాకృష్ణద్వైపాయనుం డక్కీటకంబుతో నీవు భయంబున
రయం బెసఁగం బాఱెదవు కారణం బేమి యని యడిగిన నది యమ్మునీంద్రున
కి ట్లనియె. 317

తే. తెప్పదెరలంగ బండు లేతెంచు చున్న
యవి మహాత్మ తన్నేమిజాతారవములఁ
గడఁక నెడ్లను దఱిమి రొప్పెడు నరాలి
యులివు విని యుల్లమునఁ గడుఁ దనులుకు వుట్టె. 318

వ. బ్రతుకును జావును బరమసుఖంబును నత్యంతదుఃఖంబునుం గాదె కావున. 319

క. క్రందున మేను సిదియు నను, కొందలపా టొంది ప్రాణగొడ్డ మగుటఁ ద
ప్పం దొలఁగఁ బాఱెదను ముని, బృందారక [1]యసదె ప్రాణభీతి దలంపన్. 320

చ. అన విని దాని కిట్టు లను ◊ నమ్మహితాత్ముకుఁ డెంతలెస్స నీ
మనికి దలంప నింద్రియసమాజసుఖంబులఁ బొందఁ గీటము
లను టది లేదు దుఃఖబహుళం బిది యీయొడ లేల చావు నీ
కనయము సౌఖ్యకారి యగు ◊ నట్టెఱుఁ గీవు దలంచి చూడుమా. 321

వ. అనుటయు నక్కీటంబు. 322

తే. అనఘ కీటంబులకు విషయజము లైన
సౌఖ్యములఁ బొంద లే దనుచదువు గలదె
వినుము దమతిమ తెరువుల ◊ ననుభవింపఁ
గలదు చావును భీతికిఁ ◊ గారణంబు. 323

వ. నీవు నామనం బరసి తింతియ కాక యింత యెఱుంగవే యది యు ట్లుండె నా
తెఱం గవధరింపు మేను దొలుమేన నొక్కశూద్రుండ ధనవంతుండ. 324

సీ. ఆచారహీనత ◊ యతిలోభ మన్యథ, నాపేక్ష క్రూరత ◊ యవినయంబు
మొద లైనదుర్గుణంబులకు నెల్లను నెల, వై యుండి మాతకు ◊ నధికభక్తిఁ
బ్రీతి యెప్పుడునొనరింతుబ్రాహ్మణమాత్రుఁ, డతిథియొక్కరుఁడొకయప్పుడరుగు
దెంచిన నతనిఁ బూజించితి నది కార, ణముగ జాతిస్మరణంబు గలిగె

తే. మంచికర్మము సుఖము నొందించు టిపుడు, గాన వచ్చె మునీశ్వరకరుణనాకు
నట్టెఱుం గెఱిఁగింప వే ◊ యతివిశదము, గాఁగ ననవుడునాతండు గౌరవమున. 325

వ. ఆజంతువుం గనుంగొని నీవు సెప్ప నేల దుష్కర్మకోటివలనం గీటంబ వగు
టెఱింగితి భవదాచరితంబు లైనసత్కర్మంబులుం గాంచితి నమ్మేలునకు సంతో

1. క. గ. చ. 'యసదె'.

పించి కాద్రె నీతో సంభాషించితి మదీయతపోవిశేషంబుననీదయినకీటత్వం బపన యించెద విషాదం బపనయింపుము తపోబలంబును గడచినబలంబులుం గలవే మనుష్యజన్మంబు నొంది మే లొనర్చెద ననుకొర్కి నీకుం బుట్టుట మేలు మాన వులకుం గర్మభూమికృతంబు లైనసదసత్కర్మంబులం జూవె దేవతలును గీటంబు లు నగుట వాటిల్లెను నని పలికి వెండియు, 326

క. సుకృతము లమ్మెయిఁ గల్గుట, నకట జనిస్మృతియుఁ గల్గె ♂ నస్మత్సందర్శకతయునీకు నొదవెనో,డకు మున్నుతపదను నిచ్చుకటకు మెయికొంటిన్. 327

వ. అత్తెఱం గాకర్ణింపుము. 328

వేదవ్యాసుఁడు కీటంబునకు నుత్తమజన్మములు గలుగ ననుగ్రహించుట

ఆ. నీచశూద్రవైశ్యసృపజన్మములఁ గ్రమ,వృత్తి నొందు మెపుడుఁ జిత్తమునకుఁ బుట్టెఱుంగునట్టిపోఁడిమి నొసఁగితి, ధర్మపరుఁడ వగుదు ♂ దానఁజేసి 329

క. అని సాత్యవతేఁయుడు కృప, నెనసి సుధాధారఁ బోలుసనీక్షణముం ద త్తనువున నిగిడించిన న,మ్మునిపతిఁ గీర్తించె భూతసములు ప్రీతము లై 330

క. అక్కీటంబును భక్తిన్, మ్రొక్కి శిరం బతనిపాదసముల మోపి మనం బెక్కుడు ప్రమోదమునఁగడుఁ, జొక్కఁగఁదదనంతరమయసువులం దొఱఁగెన్.

వ. కారుణికత్వధుర్యుం డగు నప్పారాశర్యుం డట్లవలీల మే లొనర్చి కీటంబుఁ గృతార్థంబుం జేసి నిజేచ్ఛం జనియె నదియు నమ్మహానుభావునిర్దేశించిన తెఱంగునజని యించుచు ననేకపుణ్యంబు లాచరించుచు నృపజన్మంబునం బూజ్యంబైన రాజ్యంబు నొంది. 332

సీ. ఏనుంగు నెక్కి పెక్కేనుంగు లిరుగడ, రాఁ దురంగంబులు[1]రమణ యొప్ప గొడుగులుం [2]బడగలు ♂ ముసీవడ గాయక, వందిపాఠకులరవంబు లెసఁగ భూషణంబులరత్నపుంజంబుదీప్తులు, దిక్కుల నెల్లను ♂ దీటుకొనఁగ సామంతకవిజనసీమంతినీముఖ,పరివారవైభవస్ఫురణ మలర

తే. దేవపతివోలె సాత్యవతేయునాశ్ర,మమున కేతెంచి తత్పాదసకమల మాత్మ ముకుటసంగతముగఁజాఁగిమ్రొక్కఁగరుణ, నాతఁడె త్తితన్మ స్తకసముక్కునీర్చె.

వ. ఇట్లత్యాదరంబున సంభావించి శిష్యజనంబు నియోగించి. 334

క. రాజన్యసముచితం బగు,పూజావిధి యాచరించి ♂ పురుషోత్తమ నీ వీజన్మంబున నన్నుని, రాజికి వెఱఁ గగుతపశ్చరణ మొందవనా. 335

క. గోవులకై యొండెను వి,ప్రావలికై యొండె నిర్భరాహవ కేలీ ప్రావీణ్యము మెఱసి విడువు, నీ వసువులు దాన నధికనిర్మలత యగున్. 336

వ. ఇట్లు నిమ్కల్మషత్వంబు సిద్ధించిన. 337

క. ధరణీసురజననమహిమ, దొరకొను నీ కని విధించి ♂ దుర్గాంతరిపు

1. క. రవణ మెప్ప. 2 క. సుదరిండ్లు.

స్ఫురణహరణపరిణతు న,న్నరపతి వీడ్కొల్పె మునిజనంబులు వొగడన్. 338

తే. అతఁడు నానందసంభరితాంతరంగుఁ, డగుచు దండప్రణామంబు లాచరించి
యరిగి యమ్ముని చెప్పినయట్ల చేసి, భూమిసురజన్మలాభంబుఁ బొందె నధిప. 339

వ. ఇవ్విధంబున సద్ద్విజుఁ డై. 340

క. పుణ్యస్థలముల నెల్ల న,గణ్యము లగుయూపములు ప్రకాశములుగఁ గ
ర్మణ్యతయు వివిధరత్నహి,రణ్యాదికదానములను బ్రస్తుతి కెక్కన్ 341

తే. అధ్వరంబు లనేకంబు లాచరించి
యతఁడు మఱియును బాదరాయణునిఁ గాంచె
సదయచిత్తత నప్పరాశరసుతుండు
వీడుకొలుపంగఁ జని యశోవిభవ మొసఁగ. 342

క. వ్రతశీలతఁ బరఁగి తుదిన్, శతమఖునకు నగ్గలంపుసఖుఁడై యమరా
ర్చితసంస్తుతభవ్యపద,స్థితి నవ్యయపరమసౌఖ్యసిద్ధిం దనరెన్. 343

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 344

క. మనుజేంద్ర కురుక్షేత్రం,బున నద్భుతఘోరసమరమున నమ్మాడ్కిం
దనువులు దొఱఁగిననృపులకు, ననంతసుఖగతులు గల్గుటనుమానం బే. 345

వ. భవదీయబంధు లందఱు నూర్ధ్వలోకప్రాప్తుల నీ వేమియు ననుమానింపకు మని
పలికినం బాండవాగ్రజుండు పరమసంతోషభరితాంతఃకరణుండై సురసరిత్సూ
నుతో విద్యాతపోదానంబులలో నెయ్యది విశేషం బెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మ
హీపతి నమ్మహామతి గౌరవంబునం గనుంగొని. 346

తే. వ్యాసమైత్రేయపుణ్యసంవాద మనఘ, వినిన నీప్రశ్నమున కది విశదమైన
యుత్తరం బగు నేకాగ్రచిత్తవృత్తి, వగుమ నీ వని పల్కి యిట్లనియె నధిప.

— వ్యాసమైత్రేయసంవాదము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట —

సీ. వ్యాసమునీంద్రుండు వారణాసీపురి, కరిగి మున్ మైత్రేయుఁ డచట నునికి
నాతనియున్నెడ కప్రకాశతఁ జన్న, నెఱిఁగి యమ్మహితాత్ముఁ డెఱిఁగి భక్తిఁ
బూజించి యుత్కృష్టభోజనంబునఁ దృప్తి, సేసిన నధికవికాసరుచిర
ముఖుఁడైనయమ్మహామునిఁ జూచి మోదమ,గ్గలము మీయందుఁ గానఁబడియెఁ

తే. గారణం బేమొకో యని గారవమున, నాతఁ డడిగిన నతఁ డధికాదరమునఁ
దపము శ్రుత మాదిగాఁ గలధర్మకోటి,లోన నెల్లను నధికంబు దాన మనియె.

వ. అని మఱియును. 349

క. దానార్హవస్తువులలో, మానిత మన్నంబ యన్నమయము లసువులున్
మేనుఁ దదీయబలంబును, గాన బుధులు దానిఁ దద్ద గైకొంద్రు మదిన్ 350

క. తప ముల్లముకల్మషముల, నపగతములఁ జేయు విద్య కాస్పద మగు నా
తపసి మహితదానంబున, నుపచిత మగువిద్య తపము నుత్కర్షించున్. 351

క. కాన తపంబును విద్యయు, దానోదాత్తప్రవర్తితంబులు విద్యా
నూనత్వం బచ్యుతుఁ గను,దానికి దీపంబు సద్వ్రతప్రవణులకున్. 352

ఉ. కావున నన్నదానమునఁ గా కెటు లుండు మహాప్రమోద మ
త్యావిలచిత్తుఁ డైనను మహాత్తరదానమునన్ విశుద్ధస
ద్భావత నొందు నిక్క మని పల్కె నరేంద్ర తపంబు విద్యయున్
దైవతపూజనీయములు దానము వానికిఁ బోషకం బగున్. 353

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని కౌంతేయాగ్రజుండు విమలమతీ యం
గనలసమాచారంబులు, వినంగ నే వలతుఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 354

వ. అనిన నతండు కైకేయీశాండిలీసంవాదంబున నిది దెల్లం బగుం జెప్పెద విను
మని యిట్లనియె. 355

తే. సుమన యనియెడు కైకేయి యమరపురము,నందు శాండిలిఁ గని భవ్యమైనదివ్య
పదవి యేవర్తనమునఁ జొప్పడియె నీకు, నతివ చెప్పుము నా కని యడిగె నధిప.

వ. అని యడిగిన యాయమ కయ్యంగన యిట్లనియె. 357

సీ. మామకు నత్తకు మార్పల్క దేవపిత్రతిథిపూజనములయందు సోలయు
[1]నిలువాడఁ దలవాకి లెప్పుడు నెక్కఁగక, పెలుచ నవ్వక శుద్ధి వెలయ విప్ర
భిక్ష [2]యోపిక గల్గి పెట్టుచు వర్తింతు, వలయుకార్యములకు వెలఁది మగుడఁ
బతి వచ్చునప్పుడు భక్తియు వేడ్కయుఁ, బొదల నాసనపాద్యములను సుముఖ

ఆ. భావమునను సేవ వాటింతు బిడ్డల,శిశు వదలఁ దిట్టఁ జెట్టఁ గనియు
నాకు వేఱ ప్రియ మనఁగ లేదు పతిమెచ్చు,వంటకముల చవిగ వండి యిడుదు.

చ. వరుఁ డొకవెంట నెన్నఁడు ప్రవాసగతుం డగు నాఁటఁ గోలె న
ప్పురుషుఁడు వచ్చునంతకును బూవులు పూఁతలు మేలిచీర లా
భరణము లెక్కుడుంజవులపాకవిశేషము లాదరింప నే
ప్పురుసునఁ [3]గొల్చుఁ గూ డురువబంధులకుం దగ నెమ్మి సల్పుదున్. 359

క. గోవులు మొదలగుతిర్యగ్జీవులసుఖవృత్తు లరసి చెల్లింతు గృహ
శ్రీవర్తనంబునకుఁ బతి,భావము సంకటపడంగఁ బలుక నొకటియున్. 360

తే. అగ్ని యోపి రక్షింతు రహస్య మైన
దాని వెలిపుచ్చ గర్భంబు దాల్చి యున్న
యపుడు వాచవు లెల్లను నవులఁ బెట్టి
దాని కెయ్యవి పథ్యముల్ వానిఁ గొందు. 361

క. అని చెప్పి యట్టిచందం,బున నడచిన సతికి లోకములు రెండును సౌ
ఖ్యనిరూఢి యొసఁగుఁ బొగ డొం,దు నరుంధతివోలె నవ్వధూటి నరేంద్రా. 362

క. నృప యీయాఖ్యానము ప,ర్వపుదినమున భక్తిఁ జదువువారలు విను పు

1, అ. 'ఇలువడి'. 2. క. లెక్కటి యేన పెట్టుచు. 3. జ. గొల్చి కూడుగురుబంధు.

ణ్యాప్తగుణులును నాయుశ్శ్రీ), లపరిమితము లొంది యమరు ॥ లగుదురు పిదపన్.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సర్వశాస్త్రసారం బై శ్రేష్ఠం బగునను ష్ఠేయం బెయ్యది పితామహా యనుగ్రహింపు మని యభ్యర్థించిన నాపగేయుండు కృపావిధేయుం డై నారదపుండరీకసంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీయడిగిన యర్థంబు దెలియును దీర్ఘపరుండును జపతత్పరుండును బుండరీకాభిధానుండును నైనమహాద్విజుం డొక్కయెడ నారదమహామునిం గని భక్తిం బ్రణతుం డై యిట్లనుగుసన యడుగ నతం డతని కి ట్లనియె. 364

నారదపుండరీకసంవాదం బనుపరమేతిహాసప్రకారము.

సీ. పరమేష్ఠి సెప్పినపరమధర్మం బల్ప,ఫణితి మహార్థంబు ॥ భవ్యమతికి
శ్రోతవ్యమును బరిజ్ఞాతవ్యమును దాని, విను ప్రకృతికిఁ బర ॥ మనఁగఁ బడిన
యిరువదే నగుతత్త్వ ॥ మరయంగ జీవాత్ముఁ, డాతండ సర్వభూతాత్మకుండు
నరుఁ డన వెలుఁగు నప్పురుషునివలనన, కలిగి నారము లన ॥ వెలసినట్టి

తే. యన్యతత్త్వంబు లతనికి ॥ నయన మగుట
నతఁడు నారాయణుం డన ॥ నతిశయిల్లు
విశ్వమును దనయంద యావిర్భవింప
విలయ మొంద నద్దేవుండు ॥ విభుతఁ బొల్చు. 365

క. పరమబ్రహ్మం బనఁగాఁ, బరతత్త్వం బనఁగఁ బరమపద మనఁగా నీ
శ్వరుఁ డనవిష్ణుఁ డన జగ,ద్భరితత నారాయణుండు ॥ దా వెలుఁ గొందున్. 366

ఆ. అతఁడు వాసుదేవుఁ ॥ డన నాత్మ యనఁగ వే,దాంతవాక్యబోధ్యుఁ ॥ డై వెలుంగు
నగుల కప్పదములు ॥ నామాంతరంబు ల,ర్థాంతరంబు లేనియట్టి వనఘ. 367

ఆ. సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి నాలోకించి, మఱియు దృఢవిచారమహిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె ॥ నిష్ఠ నారాయణు, నెపుడుఁ దలఁపవలయు ॥ నిదియొకండ.

వ. కావున. 369

క. పరమానుష్ఠేయం బిది, నరోత్తమా నీవు నెపుడు ॥ నారాయణుఁ ద
త్పరతఁ దలఁపు సొరకు నవి, స్తరశాస్త్రార్థముల క్రిందుఁ దలపోఁతలకున్. 370

క. విను మొకయించుకనే పై,నను నారాయణునిఁ దలఁచినను సుగతిఁ గనుఁ
మనుజుఁ డనిన మది నెప్పుడు, నునిచినయాతనికి బ్రాతె ॥ యుత్తమధిషణా. 371

క. ప్రణుతి యగునమోనారా,యణాయ యనునక్షరాలి ॥ నంతప్రాప్తి
క్షణమున జిహ్వాగుఁ దెచ్చినఁ, బ్రణవార్థం బైనపదముఁ ॥ బడయుదురు నరుల్.

క. నారాయణపదవాచ్యం, బారయ బ్రహ్మంబు దాని ॥ ననిశము వినియున్
సారమతిం దలఁచియు నిం,పారఁగఁ బొగడియు రమించు ॥ టతులహిత మగున్.

తే. విందు నారాయణపరాయణుండు పాత,కముల గెలిచి వెలుంగుటె ॥ కాదుదన్ను
నాశ్రయించినవారికి ॥ నతుల మైన, వెలుఁగునొసఁగంగ, జాలుటనేధచేత. 374

క. చతురాశ్రమములలోపల, నతులమతీ యెందు నిలిచినతనికి భక్తిన్
మతిఁ గేశవుఁ గూర్పక సద్గతి పెఱకర్మముల నేల కల్గఁగ నేర్చున్. 375

క. కను టిదె యొండుమాఱు విష్ణుని భక్తిం గనుము నీవు సువ్రత యద్దే
వుని వినుము భక్తవత్సలుఁ, డనునామము గలిమి నృప్యుఁడగు భక్తులకున్. 376

క. అని నారదుఁ డుపదేశించిన నానైష్ఠికుఁడు నియతచిత్తుండై వి
ష్ణుని నర్చించు సభక్తిక, మననవిశేషమున నెపుడు మనుజాధీశా. 377

తే. శంఖచక్రగదాధరు [1]శార్ఙ్గిఁ బుండ, రీకదళసన్నిభాక్షుఁ గిరీటకుండ
లాభిరాము శ్రీవత్ససంగశోభివక్షుఁ, గౌస్తుభోజ్జ్వలుఁ గలలోనఁ గను నతండు.

క. చిరకాలంబున సాక్షాత్కరణంబును గల్గు వానిఁ గానని పదముం
బొరయనిశుభముం గలవే, కురువర నీవు నతిభక్తిఁ గొలువుము విష్ణున్. 379

క. అనిన విని హర్షపూరంబునఁ జిత్తము దేల ధర్మపుత్త్రుం డాశాం
తనుసుతునకుఁ బ్రణమిల్లెం, దనువునఁ బులకాంకురప్రతతి బొడమఁగొనన్ 380

వ. ప్రణమిల్లి యతనితో దానప్రియవచనంబుల రెంటియందును నధికోరంజనం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు నద్దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను రెండును మంచితెఱంగుల యెదిరిచందం బెఱింగి నడపునది దానంబు రంజకం బగుట దెలుప వలవదు సామవాదంబుగుణంబు దెల్లం బగునట్టి యితిహాసంబు వినుము సెప్పెద బుద్ధిసంపన్నుం డగునొక్క బ్రాహ్మణుండు విజనం బగువనంబునం గార్యవశంబున మెలంగఁ దన్మాంసం బాహారంబు గొనుటకై యు దారుణుం డగుదానవుం డతనిం బట్టికొనిన సాంత్వనభాషణంబులు ప్రయోగింపువాఁడయి యవ్విప్రుండు గలంకయుఁ గొందలంబును లేనిడెందంబుతో నద్దానవునాననంబు గనుంగొనిన నాధైర్యధుర్యుం గనుంగొని తదీయం బగుసుదాత్తత్వంబునం జిత్తంబు రంజిల్లి యద్దనుజుం డద్ధరాదివిజునితో మదీయం బగు ప్రశ్నంబునకు సదుత్తరం బిచ్చితేని నిన్ను విడిచెద ననుపలుకు వలికిన తనశరీరంబు డయ్యుటకు వెనుకం బాఱుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన నమ్మహీసురవరుండు వేగిరపడక కొండొక సేవు విచారించి మహాపురుషా నీయట్టికృపాపరుం డనుగం దోఁచిన తెఱంగునం జెప్పుట మేలు గాదె యాకర్ణింపుమని సౌముఖ్యంబు నొంది. 381

సీ. చుట్టాల నీ దగుచెట్టతనంబునఁ, బాసి పశ్చాత్తాపపరుఁడ వగుట
లేమి గల్గిన దుర్లభామేయధనములు, గోరుట మొగమోట గూరి యొరుని
చేఁ బడ్డనిన్ను గెల్చితి నని యాతఁడుబ్బుట కృప నుపకారమునకుఁ బాత్ర
ముగ నీవు సేసినఁ బురుషుఁ డా మేల్ దన, యలఘుపౌరుషమునఁ గలిగె ననుట

1. జ. జారు, పుండ.

ఆ. కుమతిజనులు నీ సద్గుణములు గొనియాడఁ, సిగ్గువడుచు బుధులచేతఁ బొగడు
గాన మరగు చునికి వీనిలో నొక్కటఁ, గార్శ్యపాండురతలు గలుగు ననఘ.

వ. అని వెండియు. 384

సీ. ఉచితంబుగా నెఱి నుగ్గడించినమాట, సభ యియ్యకొనమి వల్లభకు నీవు
తప్పి తెల్లం బయి తాపంబుఁ బొందంగఁ, దేర్పంగనేరక త్రిప్పికొనుట
నీసొమ్మువకు నోరుఁ డాసించు చుండంగ, దానికిఁ దగ రతి దలఁచు చునికిఁ
దులువ పిమ్మట నిన్ను దూషింపుపలుకులు, కులజులు నిజముగాఁ గొనుట నీవు

తే. మానుమంబుల నశపంగమాయ కానిఁ, గాఁగఁ జెలులుగాంచుట వగకలిమి పేర్మి
దాని వెలిపుచ్చనోపమి వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

వ. అని మఱియును. 385

సీ. భార్య పుత్త్రికుఁ జెల్లుఁడార్యవృత్తము లేమిఁ, గ్రుమ్మరించుట జనకుండు దల్లి
సోదరుల్ నవయుట యుర్వీసురుని గోవుఁ, దోలు మేనఁ జంపుట దుష్టబుద్ధి
భూసురదేవార్థములు పుచ్చుకొనుట యర్థము గోలుపోక బాంధవులచావు
బాలిశు మొగమోటఁ బనిగొనఁగాఁ దన, యశము నకంతరాయంబు గలిమి

తే. పెద్దకాలంబు యత్నసంపీడ నొంది, చెల్లఁ జేసినపని యొక్కపొల్ల పగతు
చే నసిద్ధతఁ బొందుట వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

క. అని యిట్లేర్పడఁ జెప్పిన, విని యద్దనుజపతి మెచ్చి విడిచెం గుంతీ
తనయాగ్రజ భూసురు సాంత్వన మిట్టిది యడుగు మింక వలసినదానిన్. 387

వ. అనిన నజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి మోడ్చినకరంబులు
శిరంబునం గదియించి. 388

తే. మమ్ము సంసారవార్ధిపారమ్ముఁ జేర్చు, యానపాత్రంబు నీకరుణాతిశయము
యఖిలకల్మషములఁ బాపునట్టిదాని, వినఁగఁ గోరెద నొకపురావృత్తమనఘ. 389

క. మునిమనుజపతులసన్నిధి, నిను నీకృష్ణుండు మాననీయచరిత వే
డ్క నుపాసించుచు నున్నాఁ, డనుత్తమప్రీతి దాని నాకర్ణింపన్ 390

క. సమ్మోదమ్మున నేనుం, దమ్ములునుం దేల సత్కథాకథనపర
త్వమ్మాదరింపు మునివర్గమ్ము నృపచయముఁ బులకరాజి వహింపన్ 391

వ. అనుటయు భీష్ముండు. 392

క. పుణ్యం బగునితిహాస మగణ్యగుణా నీకుఁ జెప్పఁ గనుసుకృతముఁ గా
రుణ్యనిధి సర్వలోకశరణ్యుఁడు కృష్ణుఁడు వినువరంబుఁ బడసితిఁగా. 393

క. పారాశర్యాదిమునులు, నీరాజన్యులును వినికి [1]యెంతయు లే దీ
గారాము నాకుఁ బరమోదారపదావాప్తి గాదె ధర్మతనూజా. 394

వ. నీయడిగినయట్టిదానికి నొకయితిహాసంబు గల దది యుమామహేశ్వరసంవాదం

1. క. జ. యెంతయు లే దీ గారాము

బనం బరఁగఁ బౌరవోత్తమా యప్పురావృత్తంబు ప్రవర్తించుటకుం గతంబైన
కథ మున్ను సెప్పి మఱి దానిం జెప్పిన నొప్పి యుండుం గావున నప్పరిపాటిం జె
ప్పెద నవధానపరుండవు యాకర్ణింపు మని పలికి వారికిం బరమభక్తిం బ్రణ
మిల్లి యప్పాండవముఖ్యముఖచంద్రికం దనవిలోచనచకోరంబు లానసమ్మానవ
పతిక సమ్మాననీయమతి యిట్లనియె. 395

—•• భీష్ముండు ధర్మజునకు శ్రీకృష్ణునిచిత్రచరిత్రంబు సెప్పుట. ••—

క. తనయునిఁ బడయుటకై తప, మొనరింపఁగ రుక్మిణియు నరయుత్సుకవృత్తిం
దనతో రాఁ దుహినాద్రికిఁ, జనియెం గృష్ణుండు మునులు సంతసమందన్. 396

వ. ఇట్లు సని ద్వాదశవార్షికవ్రతక్లిష్టుండై యున్నకృష్ణుం గాన మునీంద్రులు నా
రదపర్వతవ్యాసవాల్మీకిదేవలకాశ్యపప్రభృతులు శిష్యవర్గంబుతో వచ్చినవారలం
బాద్యాసనాదిసముచితార్చనంబుల సంభావించిన వార లద్దేవునిం బరివేష్టించి పు
ణ్యగోష్ఠి నడపు చున్నసమయంబున. 397

తే. అతనిముఖమున వెడలి మహాగ్ని యమ్మ,హీధరమువిపినంబుల నేర్చెఁ బక్షి
మృగయుతంబుగ సిద్ధసాధ్యగణములుప,మాపులత్వంబుఁ బొందఁ బెల్లదరియధిప.

క. అకృష్ణుండు నిజసౌమ్యా,లోకనమున నాశిఖిని మఱలుగఁ జేసెం బూ
ర్వాకారత నవ్వనము ని,రాకులతం బొల్పె నది మహాద్భుత మయ్యెన్. 399

తే. దానికమ్మునులెల్లఁ జిత్తమున భయము,విస్మయంబును బెనఁగొన వెఱఁగుపాటు
గదిరి చిత్రరూపంబులకరణి నుండ, వారిఁ గన్గొని రుక్మిణీవల్లభుండు. 400

వ. మీ రీయనలంబు తెఱం గేమిగా నెఱింగితి రున్నరూ పెఱింగింప వలయు ననుట
యు వారలు సభక్తికంబు లగుచిత్తంబులతోడ. 401

క. దేవా విశ్వము గలుగుట, నీవలనన యడఁగుటయును నీయంద భవ
ద్భావాధీనము సకల,స్థావరజంగమసమూహసత్త్వం బెల్లన్. 402

తే. నీవు మమ్ము బోధింపఁగా నేర్తు గాక, యిమ్మహానలస్ఫురణంబు నిట్టి దనఁగ
నేము నేర్తుమె యేమియో యెఱుఁగ కునికిఁ,గాదె నిన్నెఱపకుంటిమి సరసిజనాభ.

వ. అనుటయు భవదీయచేతఃప్రసన్నత గాదె జగంబులవర్తనంబులకు నాధారంబు.

క. కావున మీకుం బ్రియముగ, నీవహ్ని తెఱంగు దెలియ నెఱిఁగించెదఁ జి
త్తావిలత విడువుఁ డని కమ,లావరుఁ డిట్లనియె వారలకుఁ గురువర్యా. 405

క. ఒకదానవుఁడు జగన్నా,శకుఁ డిత్తెఱఁ గలఁడు వానిఁ జంపుట కేఁ బూ
నక యునికి గలిగె వాఁ డ,త్ర్యకళావిదుఁ డగుట నాకరతంబున నగుటన్. 406

క. కడుఁ గ్రొవ్వి వాఁడు లోకము, నుడుకులఁ బెట్టంగ విసివి యుగ్రతపమునం
గొడుకుఁ బడసి యద్దనుజుని, బొడవడఁగింపం దలంచి భూరివ్రతముల్. 407

చ. నడప మదాత్మ యగ్ని యయి నావదనంబున నిర్గమించి యె
క్కుడుసుపసి పద్మగర్భుకడకుం జనె నమ్మహితుండు మన్మథుం

గొడుకుఁగఁ బంచి వే తను [1]మఱుగుచ్చఁగ వచ్చెఁ గడంగి పోవుచు
ప్పుడు వన మేర్చె నేను గృపం బూర్వవిధం బొకఁగూడఁ జూచితిన్. 408

వ. ఇది యద్దహనంబు తెఱంగని చెప్పి యప్పరమపురుషుం డమ్మునివరులతో మఱి
యును. 409

సీ. లోకత్రయంబున మీకు నవిదితంబు, లేదు త్రికాలసంవేదులార
యుత్తమం బగుపుణ్యవృత్తంబు సెప్పి కృతార్థుఁ జేయుండు ప్రసన్నులైన వారు
సనయంబుగఁ గృతాంజలు లయి మమ్మింతి, పెద్దసేయుదె నీవు పెద్దలకును
బెద్ద వయుత్నసంభృతజగత్త్రయుఁడవు, విశ్వప్రకారసంవిదుఁడ వేము
తే. నీయెఱుంగ నియితిహాస మేయుగమున, నెఱిఁగి చెప్పెదు మనవుడు నజుఁడు తనగవు
మోమునకుఁ జెన్ను సేయ నమ్మురహరుండు, వారలకు నిట్టలనుఁ గురువంశవర్య.

క. మానుషయోని జనించితిఁ, గాన మదీయ మగుబుద్ధిగౌరవము తదీ
యానుగుణత్వోపహితము, గా నెఱుఁగుఁడు మీరు సెప్పుకత విను టనదే. 411

చ. అనుటయు వార లందఱుఁ బ్రియంబున దానికి నియ్యకొన్న నె
మ్మనములతోడ నీవనికి మాన్యచరిత్రుఁడు నారదుండు త
క్కిన పెఱవారు సాలరు ప్రకీర్త్యవివేకుఁడు కృష్ణుఁ డర్థితో
వినఁగఁ బురాతనం బయినవృత్తము నిమ్మని సెప్పు టొప్పగున్. 412

చ. అని తగ నేకవాక్యతఁ బ్రియంబున నాతనితోడ నీవు మాఁ
గనినది విన్నయట్టిది ప్రకాశమతిఁ దూపాలచిత్తుఁడైన కృ
ష్ణుని వినిపింపు నావుడు మనోజ్ఞకథాకథనంబునందు నే
ర్పు నిగుడ నమ్మునీంద్రుఁడు విశాసమునఁ మొగ మొల్లసిల్లఁగన్. 413

ఉమామహేశ్వరసంవాదం బనునితిహాసము.

క. నారాయణసౌహార్దో, దారత్వవిభూతి మున్న తనకుఁ గలిమి న
న్నారాయణునిమనోరథ, మారం బూరించె శంకరాంబికలర్థిన్. 414

వ. అత్తెఱంగు వివరించెదనట్లు సమస్తసంయమిసంఘంబును బ్రస్తుతిపూర్వకంబుగా
నియోగింపం బ్రియంబునం బురాతనకథాకథనంబునకుం బూని యద్దేవముని య
ద్దేవకీనందనునకు వందనం బాచరించి తదభివందనంబు వడసి యవ్విభున కి
ట్లనియె. 415

తే. తీర్థభజనంబునకు నెందుఁ దిరుగుచుండి, యెత్తుపారనగంబునఁ కేను వచ్చి
కంటి రమణీయ మగు కేళికావనంబు, సకలతరువల్లరీగుల్మచారుతలము. 416

క. కోకిలకులగంధర్వా, నీకధ్వను లెనసి బెరసి నిగుడఁగ నమరీ
లోకభ్రమరీమండలి, కాకలకలనాదములును గలసి చెలంగన్. 417

వ. ఒప్పునవ్వనంబునం గనకస్థలంబున శార్దూలచర్మవసనభుజగాభరణభసితాంగరాగ

1. క. గ. చ. జ. 'మగుడ్చిన వచ్చె'.

విరచితాలంకారచారుదివ్యదేహుండగు మహాదేవుండు సురసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరముని
పుంగవభూతగణపరివృతుండై యున్న సప్పేరోలగంబున నేనును సముచితప్రకా
రంబున నయ్యనిరూపణీయప్రకారుం గొల్చి యుండితి నట్టిసమయంబున. 418

సీ. పుణ్యాంగనాకారములు దాల్చి పుణ్యనదీనివహంబులు దిశలు గొల్చి
చనుదేర శంకరసదృశపరిష్కార, కల్యాణతను వైనగౌరి వచ్చి
వెనుకదిక్కున మెల్లనవునఁ జేరి మోమున, కలఁతిన వ్యామముకెచెలువు నొసఁగ
దమ్మిఱేకుల నుల్లసన మంత్రిలితసమ్మదు, కరయుగ్మమునను శంకరునినేత్ర

ఆ. యుగ్మ మల్ల మూసి యున్నంత లోకమ
సర్కచంద్రశశాంకాగ్ని నై మ
హాంధకారమగ్న మగుటయు సంక్షోభ
మందె భూతసముదయంబు లెల్ల. 419

ఉ. అప్పుడు ఫాలలోచనము నప్పరమేశుఁడు విచ్చె విచ్చినం
గప్పెఁ దదగ్నిజిహ్వాలు నగం బఖిలంబును గౌరిదేవి య
ట్లొప్పమి దండ్రి కైనఁ గని యుల్లము బెగ్గిల నీశునంఘ్రిలం
గప్పెఁగ మౌళిభూషణముకాంతి ప్రణామము సేసెఁ జేసినన్. 420

ఆ. హరుఁడు కరుణఁ జూడ నాహిమవన్నగ, దాహ ముడిగి శోభితత్వ మొలసె
నార్య పరమవిస్మయముఁ బొంది యాసర్వ, భువనకర్తతో డనవినయముగ. 421

సీ. నిటలంబుకను దెఱవ ముకుఁ గారణ మేమి, సర్వేశ యిది రహస్యంబు గాక
యున్నేనిఁ జెప్పవే యన్న నద్దేవుండు, కాంతి నీ కెఱిఁగింపఁ గానియట్టి
పని రెండుఁ గల్గునే వినుము లోకాత్మక, త్వము నాకుఁ గల్గుటవలనఁ జేసి
న న్నేది వొందిన నన్నిలోకంబుల, నది వొందుఁ గాన నాశయంబకములు

తే. నీవు మూయఁగఁ దిమిరంబు నిఖిలలోక
చయముఁ గప్పిన భూతముల్ భయముఁ బొందె
నీకరంబులు ద్రోవక చీఁకటియును
దెఱచుటకు ఫాలనేత్రంబు దెఱవ వలసె. 422

వ. అనిన విని యంబిక దనకు నడుగవలయునట్టివి యడుగుటకు నది యవసరంబుగాఁ
గనికొని యక్కపర్దికి ట్లనియె. 423

క. నాలుగుముఖములు నీకు, న్నాలనయన కలుగఁ గారణం బేమి [2]మధు
శ్రీలాలితాస్పదవా, క్యాలీకలనమున నాకు నానతి యీవే. 424

వ. అనిన విని యమ్మహాదేవికి నద్దేవుం డిట్లను దైత్యులు సుందోపసుందు లన
నిద్దఱు గలరు వార లవార్యభుజవీర్యశౌర్యసంపన్నులు నస్త్రశస్త్రావధ్యులు

1. చ. మెలమి. 2. క. మృదుశ్రీ.

నై యుండుదురు వారలవినాశంబునకై మయుండు లోకంబులం గలయొప్పులం
దెల్ల నుత్తమసారంబులు తిల ప్రమాణంబు లాహరించియొక్క కామినిం గావించి
తిలోత్తమ యనుపే రిడి నాకడకుం దెచ్చిన నచ్చెలువ నాకుం బ్రదక్షిణంబుగా
వచ్చునెడ నే నిది దేవకార్యంబు సేయ నోపుం బొమ్మనుతలంపుతోడ నత్తరుణి
దిరిగినదిక్కున కొక్కొక్క మొగంబు దాల్చి దానిం బరీక్షించితి నాఁటం
గోలెఁ జతుర్ముఖుండ నై యుండుదు. 425

చ. అన విని గౌరి నీకు భువననాథ కంఠమునందుఁ గప్పు గ
ల్గినకత మేమి నాకు నెఱిఁగింపుము నావుడు దేవదైత్యు లం
బునిధి సుధార్థులై తరువఁ బుట్టె విషంబు త్రిలోకభీకరం
బనితరసాధ్యమై యొదవిన నత్తఱిఁ దాల్చితి దానిఁ గుత్తుకన్. 426

తే. అట్లు కంఠంబునందు మహావిషంబుఁ, దాల్ప నీలత గల్గిన దానఁ జేసి
కమలజాదిసురులు నీలకంఠుఁడనుచు, నన్నుఁ గొనియాడిరప్పుడు నలినవదన. 427

వ. అని చెప్పి శంకరుం డింక నేమి యడుగ వల తడుగు మనుటయుఁ బినాకం బెల్ల
యాయుధంబులకంటె మెచ్చి పట్టుదు దీనికిం గతం బెయ్యది యని యడిగిన నా
మృడుం డామృడాని కి ట్లనియె. 428

సీ. ఆదియుగంబున నబల కణ్వుం డను,సంయమి తపము నిష్ఠానిరూఢి
మెయిఁ జేయుఁ బెరిఁగె వల్మీకంబు తనువు [1]ము,నుంగ నప్పుట్ట వేణువును బుట్టె
విను లోకసామాన్యఘనత గాకుండ మ,హోద్భుతాయామంబు నధిక మైన
పరిణాహమును గల్గె బ్రహ్మ యమ్మునికిఁ బ్ర,త్యక్షుఁడై వర మిచ్చె నతనిమీఁదఁ

ఆ. బెరిఁగియున్న వెదురు గర మర్థిఁ దాఁ బుచ్చి,కొని జగద్ధితంబు గోరి చేసె
నాకు విష్ణునకుఁ బినాక శార్ఙ్గములు ల,గ్రఖండమున నొనర్చె గాండివంబు. 429

వ. ఇవ్విధంబున విండ్లు మూఁడు గావించి లోకహితం బాచరించి యవ్విరించి య
మ్మూఁడవవిల్లు దాఁ గైకొని తనలోకంబునకుం జనియె నిది పినాకంబుసంభావ
నీయం బైన తెఱం గని చెప్పిన. 430

క. విని గిరితనూజ పెఱవా,హనముల నొల్లక వృషంబు నఖిలేశ్వర నె
మ్మనమునఁ గైకొని యెక్కుదు, వినఁగా నే వలతుఁ జెప్పవే కారణమున్. 431

వ. అనిన నద్దేవుం డమ్మహాదేవి కి ట్లనియె. 432

సీ. హిమవన్నగంబునం దేను లోకహితార్థ, మైనమహాతప మాచరింప
గోవులు సుట్టుఁ దేఁకువ సెడి తిరిగి నన్, సంకటపెట్టినఁ బంకజాక్షి
కోపించి చూడ సంతాపాకులత్వంబుఁ, బొందె గోకుల మరవిందభవుఁడు
నమరులుఁ జనుదెంచి ప్రార్థించి వృషముఁ గా,నిక యిచ్చి కరుణ జనింపఁబలికి

1. క. ము,నుంగఁ గప్పుటయును వేణువును.

తే. నాకు గోపతి యనియెడు నామ మిచ్చి
రవుడు గోబాధ మాన్చి రక్షయ్యమలవృషము
వాహనముఁ గేతువును గా శివప్రచార
మాచరింతు నెల్లెడ నది యాది గాఁగ. 433

వ. అనుటయు నంబిక యప్పరమేశుతో నీవు పరమశుచులును రమణీయంబులు నగు నివాసంబుల వసియింపక యశుచియుఁ గపాలకేశాస్థిపాంసుభస్మాంగారపూర్ణంబు నైన శ్మశానంబున నునికికిఁ గతం బేమి యనిన నతం డిట్లనియె. 434

—•• శివుఁడు పార్వతికిఁ దనశ్మశానవాసిత్వముఁ గారణము చెప్పుట ••—

ఉ. క్రూరపుభూతముల్ జనుల ఘోరవిఘాతంబుల ముట్టి యెక్కుడుం
మారణ మాచరింపఁగ సమస్తజనంబులు వారి మొఱంగఁగా
వారిజసంభవుం డెఱిఁగి వచ్చి ననుం దగఁ గాంచి తత్ప్రతీ
కారము సేతకై వినయగౌరవ మొప్పఁగ వేఁడె వేఁడినన్. 435

వ. నిశ్చితంబుగా నొక్కెడ నుండి లోకంబులు రక్షింప వలయు నని తలంచితి నట్టి యెడ. 436

తే. మోక్షపరులు శుచిస్థానముగఁ బ్రశంస, సేయుదురు విజనత్వవిశేష మెఱిఁగి
కాన యింపై శ్మశానంబు మానసమున, నొలసెఁ గావున నయ్యది యునికి గలిగె.

చ. అచటన యుండి లోకముల నన్నిటి నాత్మఁ దలంచి రక్ష సే
యుచు విహరింతు భూతచయ మొక్కటఁ గూడి చరించు చున్కికిం
బ్రచురకుతూహలుండ నయి రాగముఁ బొందుదు నట్లు గాన నా
కచటు నివాస మయ్యె వినుమ స్మృతలంబులు దానిఁ బోలునే. 438

తే. అనిన భసితాంగరాగంబు నస్థిభూష, ణాభరణములుఁ బరశుకపాలాయుధములు
నై మహోగ్రత భీకర మైనరూప, మభవ యేల గైకొంటి వీ వనియె గిరిజ.

వ. అనుటయు నమ్మహేశ్వరుం డాపరమేశ్వరితోడ. 440

సీ. లోకస్వరూపంబు లోలాక్షి రెండువిధమ్ములు శీత ముష్ణమ్ము నాఁగ
జనునివి రెంటను సకలంబు గ్రథిత మై, యుండు సౌమ్యాగ్నేయనామకలిత
మఖిలజగంబు సౌమ్యము విష్ణుఁ డాగ్నేయ, మేను వహింతు నమ్మురవైరి దెఱుఁగు
నెనయుటఁ గొని భరియింతు నే విశ్వంబుఁ, గావున నాగ్నేయమహాభావరూఢ

తే. మైనమూర్తి లోకహితార్థముగ వహించినాఁడ నిం కెయ్యదియు నావు నన్ను
నడిగెదవుగుము నావు మనార్య సోముఁ, దలఁ బ్రియంబున నేటికిఁ దాల్చితనియె.

చ. అనవుడు దక్షుయజ్ఞమునఁ గల్గిననాఁడు సురాలి కేను బీ
డన మొనరించునాఁట విశదంబుగ సోముని మేను ద్రొక్కఁగా
నను శరణంబు వేఁడిన మనంబున నక్కటికంబు పుట్టి చే
సినదురితంబు సోము నిటు సేయక పోదని మౌళిఁ దాల్చితిన్. 442

చ. అని విని కొల్చి యున్నమును లందఱు నీసుదయావిశేషము
న్మనముల మెచ్చి పొంగి యభినందనపూర్వము గాఁగ భక్తియుక్
వినయము నుల్లసిల్లఁ బదిర్వేలవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి ర
య్యనుపమధాము గౌరి సమయం బిది నా కని మోడ్పుఁ గేలితోన్. 443

తే. లోలలోచనదీప్తులు బాలచంద్ర,భూషణునివదనంబునఁ బొలయ మునుల
మానసంబులు సంప్రీతి నూన సాంత్వ,నస్వరంబున నిట్లను నలిననాభ. 444

క. వర్ణాశ్రమధర్మము లభి,వర్ణింపుము వేదనిరతవత్సల యవి నా
కర్ణములతో నఖిలజన,కర్ణంబులఁ బొంది పుణ్యకర్తృత యొసఁగున్. 445

వ. అనియె నని యిట్లు గౌరిలోకహితార్థంబుగా వర్ణాశ్రమధర్మంబులు పరమేశ్వరు నడుగుటయు నారదముని కృష్ణునకుం జెప్పిన తెఱంగు భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట యుపన్యసించిన నాకర్ణించి. 446

క. మునివర నా దగుచిత్తం,బునఁ గౌతూహలము సాల మొలతెంచె తలి
ర్పున [1]నెలరారెడు నేర్పడ, వినిపింపుము మీఁదికథ సవిస్తారముగన్. 447

వ. అని యడుగుటయు. 448

మ. [2]స్ఫుటతత్త్వోదయసంభృతైకమధురా భూతైకరతోద్ధురా
తటినీపింఛమనోజ్ఞమాళిలలితా దాంతాత్మసంకీలితా
త్రుటితాతత్త్వసమున్నతా శ్రితజనా దూరాంజనా సువ్రతో
త్కటశీలావనలోలదివ్యహృదయా [3]ధర్మప్రసన్నోదయా. 449

క. దేహాభిమానసంభృత,మోహాతమోనిరసనాభిముఖభూరివివే
కాహీనమహాతత్త్వస,మాహితచిన్మాత్రరూపమధురిమసుభగా. 450

మాలిని. త్వరితవిహితగాథాధ్యాయిసమ్మోదవాదా
స్ఫురదరిదృఢశూలస్ఫూర్తిసంశస్తహస్తా
తరణిశశిమయతోయోదారతాచిత్రనేత్రా
పరమనియతినిష్ఠాభవ్యహృత్పద్మసద్మా. 451

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనికపర్వంబు నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము. 452

1. చ. నలరారెడు. 2. క. స్ఫుటతత్త్వామలసంభృతైక్యమధురా. 3. గ. ధర్మప్రసంపద్దయా చ. ధర్మప్రతిపాలయా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, పంచమాశ్వాసము.

కాళీత్వాదరసు
శ్లోకాలోకనవిలాస[1]సుస్థిరభవనా
శోకముదాద్యవధూతి
వ్యాకోశవివేకభవన హరిహరనాథా. 1

—॥ శివుఁడు పార్వతికి వర్ణాశ్రమాచారంబుల తెఱం గెఱింగించుట. ॥—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గంగాత్మజుండు ధర్మాత్మజునకుఁ, జెప్పి యి ట్లనుఁ గౌరవశ్రేష్ఠ పద్మ
నాభుతో నవ్విధంబున నారదుండు, పార్వతీదేవి ప్రశ్న ముపన్యసించి. 3

వ. ఇట్లనియె నప్పర్వతరాజపుత్త్రి ప్రార్థించిన నప్పరమేశ్వరుఁడు పరమాదరభరి
తుం డై. 4

సీ. అజుఁడు మున్ను లోకహితార్థంబుగా బ్రాహ్మణులను సృజించి రాజులను వైశ్యు
లను శూద్రులను గ్రమంబునం గల్పించె, నాజాతులకు నొల్పినతని ముఖము
బాహులు నూరులుఁ బదములు సంభవస్థానంబు లగుటయుఁ దారతమ్య
భాగిను లగు నని పార్వతి కాంతంపు, తత్తదాచరణీయధర్మములును

ఆ. వినుము విస్తరించె విప్రులు లోకధారకులు వారియెడఁ బరాభవంబు
సేఁత యెల్ల చేటుఁ జేయు సమ్మాననదానములు సకలశోభనము నొనర్చు. 5

చ. ప్రియ మఱి యజ్ఞసేనియు దరిద్రుని నేసియుఁ విప్రుఁ గందఁ జేఁ
త యుభయలోకసౌఖ్యములు దవ్వఁగఁ జేయుఁ దదీయ మైననిం
దయు నను బెట్టు దిట్టుట యధర్మత నాతనిసొమ్ము పుచ్చికొం
టయును మదర్థముం గొనుట డాపఁక చెప్పితి [2]నిక్క మింతయున్. 6

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 7

---

1. క. సుస్థిరభువనా. 2. గ. దోష మింత.

సీ. అధ్యయనంబును యజనంబు దానంబు, నధ్యాపనంబును యాజనముఁ బ్ర
తిగ్రహంబును బ్రశాంతియుఁ దపస్సత్యశౌ,చంబులు విప్రధర్మంబు లాప
దలఁ దక్క నతనికి వలవదు వాణిజ్య, మగ్నికార్యంబు శూద్రాన్నవర్జ
నము నిజదారసంగమనియమంబును, నిరుప్రొద్దు గుడుపును హింస లేమి
ఆ. యును నివాసశుద్ధియును నతిథిప్రియ,త్వంబు బ్రాహ్మణులకు వలయుఁ దపము
పేర్మిసాధనముగ ధర్మమూలముగ వా,రల సృజించెఁ గాదె నలినభవుఁడు. 8
ఆ. క్షత్త్రియులకు విప్రసంరక్ష ముఖ్యధ,ర్మంబు ధరణి వారిరక్షణమునఁ
గాని బ్రదుక దమ్మహానుభావులపాల,నంబు సేయ శోభనంబు నొందు. 9
క. రమణీ యధ్యయనము యజ,నము దానము సాధుపోషణము దుర్జనులన్
దమియించుటయు సముత్సా,హముకల్మియు ధృతియు నృపుల కగుధర్మంబుల్.
తే. శస్త్రజీవికయును నరిషష్ఠభాగ,మాహరించుటయును భృత్యు నరయుటయును
బ్రజవివాదంబు వినుచోటఁ బక్షపాతి, గామియును రాజులకుఁ గృత్యకర్మకోటి.
సీ. వణిజులు లోకప్రవర్తనంబుల కెల్ల, నుపకారులు కృషియును ననేక
భంగి బేహారంబుఁ బసులఁ బెంచుటయుఁ గృ,త్యంబులు వారల కధ్యయనము
యజనంబు దానంబు నర్హకర్మంబులు, త్రైవర్ణికద్విజత్వమ్ముకతన
నాతిథ్యములు విధేయములు వారికిఁదిల,గంధరసముల విక్రయము దగదు
తే. మూఁడుజాతులశుశ్రూషమూలకార్య,గతి తదుపయుక్తిశూద్రులకలిమి నడచు
వారు శుశ్రూషకులు విప్రవందనంబు,వినయ మక్రూరులగుట తద్విహితకృతులు.
క. తనతనవర్ణంబునకుఁ ద,గినయాచారంబు నడపి కిల్బిషరహితుం
డనఁ బరఁగు నెల్లవారికి, విను ము న్ననుజన్మసౌఖ్యవిభవము గల్గున్. 13
వ. ఇవి వర్ణధర్మప్రకారంబు లింక నాశ్రమధర్మంబులు వివరించెద నాకర్ణింపు మని
పలికి పార్వతికిఁ బరమేశ్వరుం డి ట్లనియె. 14
సీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతపరమనిష్ఠయు గురు, నాశ్రయించుటయు నధ్యయనకృతియు
నగ్నికార్యంబు గుర్వర్థసంచారంబు, భైక్షచర్యయుఁ గమలాక్షి బ్రహ్మ
చారిధర్మంబు లాశ్రమముల కెల్ల నా,శ్రయణీయ మై గృహస్థత్వ మొప్పు
శౌచంబు నిజదారసంతుష్టియును బంచ,యజ్ఞంబులును నిగమాభిరతియు
తే. దానహోమదయాతిథిమాననములు, వలయు గృహమేధికిని వనవాసవన్య
భోజనబ్రహ్మచర్యజటాజినప్ర,ధారణములు వానప్రస్థధర్మకోటి. 15
చ. కినియమి సంగవర్జన మకించనభావము దాల్మి విప్రవా
సనము ప్రశాంతి యార్జవము శౌచము సద్వ్రతనిష్ఠ భైక్షభో
జన మిల నిద్ర సేఁత కృప సంతతతత్త్వవిచింతనంబు మా
నిని యతిధర్మముల్ శ్రుతి గణించినభంగిన యేను జెప్పితిన్. 16
వ. అని యిట్లాశ్రమధర్మంబులు సెప్పిన విని యప్పరమేశ్వరుతోఁ బార్వతి తపంబు

తపం బనుచు మునిజనంబు లాచరింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనిన
నద్దేవుం డిట్లనియె. 17

శివుండు పార్వతికిఁ దపస్స్వరూపంబు సెప్పుట.

సీ. భోగార్థులై తపంబునకుఁ జొత్తురు తపం, బనఁగ వానప్రస్థు ✽ లాచరించు
ధర్మంబు లింద్రియధర్మనిగ్రహముతో, నుభయకాలమునను ✽ యోగసేవ
ఫలకాంక్షఁ జేతి తపస్స్వరూపంబుగా, నడపి కాలంబైన ✽ నాకమునకు
నరిగి తద్భోగంబు ✽ లనుభవింతురు పుణ్య, మవసిత మగుడు మర్త్యత్వ మొంద
తే. వర్తు రక్షకవియుత మహోపవాసములను, జపముఁ బంచాగ్నిమధ్యవాసంబుఁ గలుగు
తపముఁ గలదస్సరస్త్రియు ప్రత్యంబొనర్చుఁ, గర్తకదివాకరుం డుదివచ్చుఁ ✽ గానిమరలి.

వ. అని చెప్పి మఱియు 19

ఉ. దారయుతంబుగా నడచు ✽ తాపసముఖ్యు లహింసపేర్మికై
కారుణికత్వ మగ్గలము ✽ గల్గి తలంతురు సర్వజీవులుం
దారును నొక్కరూపుగఁ బ్రవదంపడి పుత్రకళత్రయుక్తిఁ బెం
పారుదు రూర్ధ్వలోకమున ✽ నజ్జనముల్ మఱి వచ్చుఁ గ్రమ్మఱన్. 20

వ. అనిన భవాని వనవాసవ్రతవిశేషంబులును దనీయఃఫలప్రకారంబులు నేర్పడ నాన
తీయవే యనుటయు నభవుండు భరితాదరుం డై. 21

సీ. ఉపవాసములు మాన ✽ మూర్వీశయత్వ మా, సన మూర్ధ్వబాహుక ✽ స్థాపనంబు
నియమితాహారత్వ ✽ సిద్ధ క్రమంబును, శశిమయస్యాతువాసముల నిలుపు
గంధర్వదేవనాగస్థానముల నున్కి,యును బహుసౌఖ్యసంయుతము గాఁగ
నానాసహస్రాబ్దమానసీయంబుగఁ, గావించు సంక్షేపగణనఁ గొన్ని
తే. మహితనియమంబు సెప్పితిఁ జుఱికి నేమి, వ్రతముపలిపెం బాపని ✽ ర్హారణమగుటఁ
బుణ్యాతికల్మి సెప్ప వశరణ్యవాసి, కడుగు మింకను వలసినయట్టి వనువు. 22

క. యాయావరుల నమరివం, ద్యా యేర్పడఁ జెప్పు మనియె ✽ నంబిక దేవుం
డాయుమ కిట్లనుఁ దీర్థప, రాయణు లుపవాసవిధిపరమధికులు వారల్. 23

వ. అది యెట్లంగొని 24

క. నానాతీర్థసతతస్, స్నానంబులఁ బల్లలైన జడలును భిక్షా
న్నానోపవాసకృశ మగు, మేనులు నై వారితపము ✽ మిక్కిలి మెఱయున్. 25

క. మాసోపవాసవిధులం, జేసి తృణజధాన్యభుక్తి ✽ సెల్లింతురు వా
రేసురులకు లేనిసుఖా, వాసమ్ములఁ జరితములను ✽ వఱలుదురు దుదిన్. 26

వ. అనిన విని యవ్వనితారత్నంబు వైఖానసులవిధంబు వివరింపు మనుటయు న
వ్విరూపాక్షుండు. 27

సీ. వైఖానసులు ఖరవ్రతు లెట్టు లంటేని, శిలఁ దృణధాన్యముల్ ✽ సిదుక నడిచి

కొండఱు పండులఁ। గొఱికి కొండఱు[1]గన్న,గుఱుములగువ్వల। తెఱఁగు దోఁపఁ
నప్పటికప్పటి। కాననంబున నైచి,కొని కొంద ఱాకు లెండిసినవి యేఱి
కొని కొందఱంబువుల్। గొనికొందఱనిలంబు, గొంద ఱాహారంబు। గొందు రట్లఁ

తే. గాక యాహారపరులును। గలరు వార
లింద్రునకుఁ బూజనీయులై। యెక్కు డైన
పదవిఁ జిరకాలబహుసౌఖ్య।భాగు లగుదు
రని మహేశ్వరుఁ డుమకు ని।ట్లనియె మఱియు. 28

వ. ఇవి యెల్లను వానప్రస్థనియమనిష్ఠాభేదంబులు తపంబు తపం బని మును లాచరింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపు మని నీవు దొల్త నడిగి (నవిధంబు) నందొడంగి నాచెప్పినవిధంబు లన్నియుం దపం బనుశబ్దంబున కర్థంబు లై యుండు నని చెప్పి యంగుష్ఠప్రమాణదేహులు మృగాజినవసనులు నిర్ద్వంద్వులు నై వాలఖిల్యులనుపేరం బ్రసిద్ధు లగుమునులు దినకరదీప్తులతోడం గూడి వర్తించుచుండుదురు వారలతపోవైభవంబునం గాదె జగంబులు సుస్థిరంబు లై యున్నయవి యొండుమెయి దుర్లభంబు లైనట్టివి తపంబున సులభంబు లగుం దపంబు గడచిన ధర్మంబుఁ గలదే యని పలికి యాదరాతిశయంబున శివుండు శైలేంద్రతనయతో ధర్మంబులు మఱియు నెఱింగించెద నవహిత వై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 29

ఉ. అంబుజనూతి యేర్పడ గృ।హస్థసమర్థముగాఁ బ్రవృత్తిధ
ర్మంబు నొనర్చె నార్యజన।మాన్యము దాని తెఱఁగు సాల నూ
త్నం బతికాంత లేక తగు। కాలమునన్ సముచితవృత్తి ని
త్యంబును ధర్మముఖ్యముగ। నర్థముఁ గామముఁ జల్పు టొప్పగున్. 30

చ. అతఁడు నివృత్తిధర్మము ప్ర।యత్నమునన్ వివరించె మోక్షణో
ద్యత మది తత్ప్రకారములు। దాంతియు భూతచయంబుపై దయా
రతియును సత్యదృష్టియు వి।రాగత యింద్రియకోటికిన్ దృఢ
స్థితముగఁ జేసి యోగనిర।తిం బరిశాంతి యొనర్చికొంటయున్. 31

వ. అని మఱియును. 32

తే. క్షుత్పిపాసలచేఁ గడుఁ। గుందినట్టి,యతిథి వచ్చినఁ బ్రియమున। నతనిడప్పి
వోవునట్లుగ సముచిత।భోజనంబు, వెట్టు టెల్లపుణ్యములకుఁ। బెద్ద దలఁప. 33

క. దీనికి నఖిలాశ్రమసువి,ధానంబులకును గృహస్థ।తయ నెల వగుటన్
దానివడా ఱవపాలిన,మానము గా దరయ నాశ్ర।మం బెయ్యదియున్. 34

క. అన విని గృహస్థునకు నే,పని ముఖ్యం బనియె గిరిజ। పశుపతి జననీ
జనకారాధన మతనికి, నసుత్తమం బైనధర్మ। మని రూపించెన్. 35

1. క. చ. ముక్కు, చెఱుముల గువ్వల.

వ. అద్దేవుండు వెండియు. 36

క. పతిభక్తి ముఖ్యధర్మము, సతి కనవుడు దేవి నరుఁడు జననీజనకుల్
మృతులైనను నాతి విగతపతిత్వ మొందినను జేయఁదగను లెయ్యవి దేవా. 37

వ. అనుటయు నభవుండు వారివర్తనంబు లెఱింగించెద వినుమని యిట్లనియె. 38

క. దేవాతిథిపితృపూజలు, గావించుట భాగ్యశక్తి కలిమి నరునకున్
దేవీ వలయును నాతికి, నేవిధమున బ్రహ్మచర్య మేమఱమి దగున్. 39

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 40

ఆ. పంచపర్వములందు రతిపరిహృతితో నిజ,దారతృప్తిఁ దగుచు ధాన్యకోటి
పక్షి యెలుక దినినఁ బ్రదుకుఁగాఁ గను గృహ,పతికి నశ్వమేధఫలము గలుగు. 41

వ. అని చెప్పి. 42

ఆ. ఎచట మెలఁగె నేమి యెట్లుండె నేమి దా, నేమి సేసె నేమి [1]యెల్లసంగ
ములను విడిచి కుమతులవలన నియతి గల్గు,యతికి మోక్షవీథి యూటపట్టు. 43

వ. అనిన విని సంప్రీతయై శైలరాజపుత్త్రి త్రిపురహరునితో రాజనువానికి భూజనం
బులయట్ల శరీరంబును భోజనాదులును నట్ల యుండియు నతం డెల్లవారలచే
మ్రొక్కఁ గొనుటకు నిగ్రహానుగ్రహంబులకుం జాలి సర్వాధికత్వంబున శోభిల్లు
దానికిం గారణం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నీశానుం డిట్లనియె. 44

—శివుఁడు పార్వతికి రాజత్వమహిమాతిశయంబు సెప్పుట—

సీ. అధికపుం దపమున నైనది రాజత్వ, మట్లు గావునఁ బేర్మి నతిశయిల్లు
జనములచే మ్రొక్కఁ గొనుటకు నిగ్రహం,బునకు ననుగ్రహంబునకు శక్తుఁ
డై యుండు నతఁడు తనదీయసునీతియు, విను ముదమున రాజు వినయపరునిఁ
జేసి యెల్లజనంబు శిక్షించు నింద్రియ,జయమును నరివర్గజయముఁ బడయు

తే. నెఱిఁగి యుపధావిశుద్ధుల నిజసమాత్య
పదవి కనురక్తసారవద్బలముఁ బ్రోచు
హితపరుల మిత్త్రులఁగఁ గొను నిలకు మేలొ
నర్చు దుర్గంబు రక్షించుఁ గూర్చు ధనము. 45

వ. ఇవ్విధంబున సప్తాంగసంపన్నత్వంబు నొంది. 46

క. చేయఁ డపాత్రవ్యయములు, సేయుం బాత్రవ్యయంబు సేయున్ నిజర
క్షాయత్న మెల్ల తెఱఁగులఁ, బాయక ధర్మంబు సేయుఁ బాపము దొలఁగున్. 47

ఆ. ఆచరించు దండ మక్రోధకాముఁడై, చారదృష్టిఁ జూచు శత్రుకృత్య
ములను నాత్మదేశపురపరివారవి,ధముల సత్యభాషణముల నెగడు. 48

క. ఉద్యోగము ప్రియవాదిత, విద్యాపరినిష్ఠ సంధివిగ్రహవిహితా
వద్యత దీనానాథవి,పద్యాపన మాజ్ఞ వెరవు పాటించుఁ దగన్. 49

1. క. యెల్లసౌఖ్యములును.

ఆ. కర్మయోగమునకు నెవ్వఁడు గాలు ద్రవ్వఁడు వడగ, నై నరణము జూచుచున్నదై యొనర్పు
యజ్ఞదానవిధిక రాచుచును దై యుండు, నిదైవంగువృత్త ముత్తమంబు. 50

క. ఈనీతిఁ జను విధానము, లైనవనుల నరకములకు నరుగు నృపతి పా
పానీతదుఃఖ మొందఁడు, మాను నోరుల కతని కెప్పుడు మానక యుండున్. 51

ఆ. భావశుద్ధి గలిగి యీ పావనీతులఁ జూచి, ప్రజల కెవ్వఁ డతులరక్షణంబు
చేయు నట్టివిభుఁడు చేకొనును గీర్తియుఁ, గాంచుఁ బుణ్యలోకగతియుఁ బడయు.

క. అనుటయు ధర్మరహస్యము, వినఁ గోరెన వనిత శాంభవుని కిట్లుం డీ
ట్లనియె నహింసా రహస్యం, బనఁ బరఁగును ధర్మజాత మఖిలమునందున్. 53

వ. అనిన విని యాజగన్మాత యవ్విశ్వధాతతో హింసావర్జనం బేజనులకుం జెల్ల
దని చూచెదె నహింస తెలియ నెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డది నీతలంచినట్ల
కేలం బలికి ప్రయత్నంబుల నాకసంబున మశకాదుల మఱియుం బేను నల్లి
నీరజేను లోనైన జంతువులం జంపక యెవ్వనికి మూల రా దట్లు గావున. 54

చ. ఫలము దళంబునుం దొడిమఁ బాయుచు రాలినవానిఁ గొంచు నాఁ
కలి కెర నేసి గోరసము కార్యము నట్టుల నిర్వహించి బు
ద్ధులు వెలి లేక నిశ్చలత నోయజపత్త్రనిభాక్షి చిత్రరూ
పులొకొ యనంగ నుండుశమపుణ్యులు సూవె యహింసనాత్మకుల్. 55

తే. అదియు శ్రుతిచేత ధర్మరహస్యమనఁగఁ, బరఁగెనని చెప్పి మఱియును భవుఁడు దేవి
కిట్టు లను నట్లుగాక యహింస తెఱఁగు, గలదు వినుము విశేషించి కమలనయన.

తే. విధివశంబున మృతిఁ బొందు వివిధజంతు, నిచయ మం దసహాంకార నిష్ఠుఁ డైనఁ
బురుషుఁ గల్మష మేమియుఁ బొంద నేర, దెట్టు లంటేని విను మది యేర్పరింతు.

సీ. దివియలోఁ బడుఁ బురువు లనియు నెత్తినవారిఁ, బాపంబు వొందునే యోపి దున్న
నాఁగేటి మొనఁ జచ్చు నానావిధప్రాణు, లన్నరుఁ బొందునే యఘము వారు
దమవనుల్ సేయు విధాతృవశమున నా,యువు దెగినట్టి జంతువులు సచ్చు
నేము సంపితి మని యుంచుకేనియు నహం,కారంబు వారికిఁ గలుగ దట్లు

ఆ. గాన చూడ వారిఁ గల్మష మొందదు, పుణ్యపాపములకు బుద్ధి మూల
మని శివుండు మఱియు ననుహింస వోలెనై, యధికధర్మ మైన విధము వినుము.

క. దైవగతిఁ జేసి తమకుం, జావ వలసి గోవు లొండు సా వొల్లక స
ద్భావమున రంతిదేవుని, కావించుమఖమునఁ బశుతఁ గైకొని నెమ్మిన్. 59

వ. అనేకసహస్రంబు లరుదెంచి. 60

క. తమ విశసించుట కాభూ,రమణుని వేఁడంగ నతఁడు రాజీవాక్షీ
క్రమమున విశసింపఁగఁ జ,ర్మములు దరులు గాఁగఁ బాఱెర క్తము నదియై. 61

క. ఆచర్మణ్వతి యనునది, గోచరమే వర్ణనమునకుం బ్రియ మగుకం
పై చవి చేయం బొలిచి య,నీచమహితసలిల మయ్యె నెత్తురు సుదతీ. 62

క. స్నానమునఁ బానమున నా, హానందము సేయు నమ్మ | హానది గోరం
తానము దీక్షకి నరిగెన, మ్మానవపతిఁ జెప్ప నేల | మధురాలాపా. 63

క. పరబలము పై నరిగి నెత్తురు వఱ్ఱులు వాఱఁ జంపు | దురు శూరులు వా
ప్పురుషులు పుణ్యో, త్తర మని వేదము లెప్పు | డ్ననుచుఁ దధ్యా. 64

క. పోరులయందలిమరణము, మారణముం బుణ్యలోక | మునకు హేతువగు
గారణ మెఱుఁగు మహింసా, కారంబ్లిట్టి దని నీవ | కోమల పదాబ్జ. 65

సీ. అని చెప్పి వెండియు | హరుఁడు పార్వతి గని, యింతి యాహారంబు | లెల్లను ఘనము
గాదు సస్యములు మృగ | ములచేత నశించు, గాన మాంసమె మృగ | ములకు సాంగ
గోరు మృగము లని | కారణంబుగ మృగ, జాతి రాజులకు వే | ఁటయు దొసఁగు
గాక మృగములకుఁ | గలుగు సద్గతి రాజ, చే మృతిఁ బొందుటఁ | దెలుపఁ దగుము

తే. దంష్ట్ర దండింప కుంతు లు | దండ్య దండ, నంబు గూర్చుట విప్రుఁడు, నంబు నొచ్చి
నట్టికని సేఁత నపరాధి | యైనయతని, తనువు నొంచుట సూ హింస | దలఁచుటకి.

వ. అని బోధించి. 67

క. భూసురుల కలుక వృట్టం, జేసి నహుషముఖ్యనృపులు | చెడుట ప్రసిద్ధం
బౌసురపతి విప్రులుక, గాసిఁ బడఁడె తెలచి పడ సెఁ | గాదె నయనముల్. 68

క. కావున వి ప్రారాధకుఁ, డై వెలయు విభుండు రాష్ట్రి | మతనిధనము సై
న్యావలి బంధుత విప్రు లు, దీవనలం బొదలు నింత | దెల్లను దేవీ. 69

వ. అని నిర్దేశించి కపర్ది గౌరితో వెండియు. 70

ఆ. పరమమంత్రవిధులఁ | బశువులు యూపంబు, లందుఁ గట్టఁబడి మహా | హోమచిత్య
విభవమొందువిహిత | విశసన క్రియ మేను, విడిచి దివ్యసుఖము | వడయుఁ బొలఁతి.

క. హోమవిధులఁ దన్మాంసము, లామిషములు గాఁగ నొసఁగి | యమరుల నగ్ని
ష్టోమాదులఁ బ్రోవఁగఁ బర, మామితసౌఖ్యములు గల్గు | యజమానులకున్. 72

క. శ్రుతివిహితహింస హింసగ, మతిఁ దలఁపఁగ రాదు మునిస | మాజం బిది యు
ష్కృతతతిఁ బాపెడుపరమసు, కృత మనికొనియాడుఁ గాన | గీర్వాణనుతా. 73

ఆ. అని యహింస తెఱఁగు | లన్నియు నెఱిఁగించి, యింక నేమి వినఁగ | నిచ్చ నీకె
దనిన రుద్రు నడిగె | నద్రిజ జనులజీ, వనము తెఱఁగు లెల్ల | వనజనాభ. 74

సీ. అడిగిన నద్దేవి | కద్దేవుఁ డిట్లనుఁ, గాంత మానుష్యంబు | కర్మభూమి
సుఖదుఃఖమూలముల్ | సురతిర్యగాత్మక, త్వంబు లట్లగుట విశ | త్తంబు వలయు
మనుజుల కెట్లన్న | విను ధర్మ కామముల్, విత్తసాధ్యంబులు | విద్య వార్త
సేవ కారుత యర్థ | సిద్ధికి మూలముల్, విద్యవానికి నన | వద్యతయును

ఆ. గర్షకునకు నేల | కాల మెఱుంగుట, జట్టికాని కేది | సంభవించె
నంకువిలువ మొదల | నగు లాభమును నెడ, వ్యయము గల్గుటయు శి | వప్రదములు.

క. పసులం బాలించునతఁడు, విసువక యేమఱక వాని | విధము లెఱిఁగి ప్రో

లి సముద్రం బగు వెరవున, బసిఁ గను సేవకుఁడు ధనముఁ బడయఁ బొగడుతోన్.

క. వంచనయును జాడ్యంబును, నించుకయును లేక ప్రభువున్ నిష్ట మెఱిఁగి తాఁ
బొంచినపని వెరవునఁ గా, వించినకర్మకరుఁ డొందు విపులధనంబుల్. 77

వ. అని వెండియు. 78

క. [1]పరధనపరదారల నప, హరింపమియు దేవపితృసమారాధనముం
గరుణయు నతిథిసపర్యయు, గిరితనయా యెల్లవారికిం గృత్యంబుల్. 79

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణకర్మపరిపాకంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

వ. అనిన విని యుపర్ణాదేవి వర్ణంబులకర్మంబులు పాకంబుఁ బొందు ప్రకారంబు సెప్పు మని యప్పరమేశ్వరు నడిగిన నతం డి ట్లనియె. 80

చ. తమతమకర్మముల్ దెరువు దప్పక చేసినవారు దేవలో
కమున సుఖంబు నొందుదురు క్రమ్మఱి వచ్చియుఁ బూర్వజాతిజ
న్మమున మహర్ధిఁ బొందుదురు మానిని యిమ్మెయిఁ దప్పి యెట్టి కృ
త్యములఁ జరించి రజ్జనుల కిట్టికులంబునఁ బుట్టు వారలున్. 81

క. ఎంతెంత మేలు సేసిన, [2]నంతంతియ కులము నెక్కు నై సమకూరుం
గాంతా విప్రుఁ డయిన నత్యంతానంద మగులోక మతనికిఁ గలుగున్. 82

వ. అని చెప్పి మఱియును. 83

ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరి నంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము బంధుజనాలికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులం గరుణఁ జూచి తగం గలమాత్రఁ బ్రోచుచుం
గోపము లేక మన్కి గల్గుఁ గుఱ్ఱ దివిజాంశమునన్ జనించినన్. 84

క. అనిన విని గౌరి గొందఱు, మనుజులు సంపద సుఖంచి మనఁ గొందఱు లే
మి నలంగి దుఃఖపడుదురె, విన వలతుం గారణంబు వినిపింపు శివా. 85

చ. అనుటయు శంభుఁ డి ట్లను దయర్థ బలి భిక్షము వెట్టి లేమిఁ గుం
దిన చెలిఁ జుట్టముం బిలిచి దీనత వాపి యపాపవృత్తిఁ జె
ల్లినతొలుబాము గల్గునరు లెన్నగ [3]మించు విధాత నిమ్మృపా
త్ముని నతిలోభ మూఢితుని దుర్గతి దుఃఖతుఁ జేయుఁ బార్వతీ. 86

క. విను మలుకయుఁ గూర్మియు లే, వనవద్యా యెజ్జనంబులందును విధికిన్
మును నేసినకర్మముఫల, మనుభవగోచరము సేయు నంతియ తఱితోన్. 87

వ. అని యెఱింగించి వెండియు. 88

ఆ. ధనము గలిగి యుండి ధవళాక్షి కుడువక, కట్టకుండఁ బరమకష్టజనము
లొరువు లొత్తి చెప్ప నుపకారులై తొలు, పుట్టునందు మనినయట్టివారు. 89

ఆ. తమకు ధనము లేక తగుభోగముల కెవ్వ, రైన నడప మనుసుఖాఢ్యజనులు

1. క. గ. చ. 'పరధనపరదారము లపహరింప, 2. గ. నంతంత యు. 3. గ. మప్పు విధాత.

దొల్లి పేదవార లుల్లమ్మగ్గల శ్రద్ధఁ బెట్టఁ గోరుచుండినట్టివారు. 90

సీ. ఆయాసపడక కంటక నర్థంబు సేతురు, వారు పాత్రజనంబుఁ దార పిలిచి
తొలుమేనఁ బెట్టినయట్టి ఘనదానధర్ములు, ధనసిద్ధి బహులయత్నమునఁ గలుగు
మనుజులు పూర్వజన్మమున నర్థుల నమ్మి, [1]నడుగ దాఁపక యిచ్చినట్టివార
లాయాసమునను విత్తాగమం బెసలెదు, జనులు మునుపటి పుట్టువునఁ గృపావి

తే. హీనులై యాచకుల నలయించి విడిచి, నిదనిలోభులు పుడిసి ధనేమెఁ దగున
రుండు ప్రాయంబునాఁ డీగఁ గడఁగి, తొంటిభవమున నీకిర్చఁ గ్రాడఁగితేఁడు.

తే. కలిగి యుండియుఁ దేవపూజలతన భోగములు భుజింపఁగ లేనిమనుష్యులు గిరీంద్ర
తనయ తొలుచేన రోగముల్ గనిని చచ్చు, నపుడు దానంబు సేసినయట్టివారు. 92

తే. అధిక సౌందర్యములు గలయట్టిజనులు
దొల్లి మాంసభోజనములు దొలఁగి యున్న
వారు రూపవిహీనులు దారు రూపు
గలిగి తొలుమేనఁ గొనటులఁ బలికినారు. 93

క. విను సౌభాగ్యసమేతుఁడు, మును నిజదారైకపరుఁడు ముందటిజన్మం
బున భార్యకుఁ బ్రీతి యొనర్పనిమనుజుఁడు సుభగతావిరహితతఁ బొందున్. 94

క. అమితజ్ఞానము విజ్ఞానముఁ గలిగియుఁ బేద యైననరుఁడు సనినజ
న్మమున వినికి గలిగియు దానము తెరువునఁ బోనివాఁడు నలినదళాక్షీ. 95

క. తగుబుద్ధి లేక సంపద, మిగులఁ గలుగువాఁడు దొంటిమేనఁ గరుణామై
విగత ప్రజ్ఞం డయ్యును, దగ దీనులఁ బ్రోచినతఁడు దళితాబ్జముఖీ. 96

సీ. మేధావి యై విద్య మిగిలి విద్యలఁ బొల్చు, నరుఁడు దొల్లి గురునకధిక
భక్తుఁడై తన దైన్యపాండిత్య మొరులకుఁ, గావించు వేడుకఁ గలుగుసుజనుఁ
డభ్యసింపంగ విద్యాయుక్తి లేకుండు, నాతఁడు దొల్లి విద్యాధికత్వ
మున గర్వి యై శిష్టజనులకు సభ భంగ, మొనరించి కుందఁ జేసినయతండు

తే. భార్యయును బిడ్డలును దాను బహుధనముల
భోగులై రోగములు లేక పొల్చువార
లమలినాచారపాత్రదానములు సత్య
కరుణలును దొంటిభవమునఁ గలిగినారు. 97

ఆ. ఆలు బిడ్డ లొంటులై లేమిఁ గుందుచుఁ, దెవులు చేతఁ బడుచు నవయుజనులు
మున్ను క్రోధలోభముల నాస్తికతఁ బర, పీడనంబు సేసి పేర్చినారు. 98

సీ. కాంత జాత్యంధుండు [2]గన్నులు సెడువాఁడు, దన మోహమెఱయుచుఁ బగిలి యొరుని
వనితఁ దొల్మేనఁ జూచినవాఁడు కర్ణరోగార్తుండు కటుకవాక్యములఁ దొల్లి
శిష్టు నొప్పించినకష్టుండు గడుపునఁ, దెవు లైనతఁడు పూర్వభవమునందు

1. గ, నడిగి తాఁకఁగ నిచ్చి. జ. నడిగి తాఁఱఁగ నిచ్చి. 2. గ. గడు సుందరుం డయి తన.

గాఁ దగుఁ దాను క్రోధ మత్సరంబుల శత్రులఁ బాధితుఁ డగునరుఁ డన్యసతిని గన్య

ఆ. వహిసి పోవు దొంగతనముచే నాతుకత మున్న, గవిసినాఁడు కోపి దివిరి యొరువు
లగుధనంబు లపహరించినవారు దొంటి, పుట్టువున హరించినట్టి నీచు. 99

ఆ. ఉదకము లిన్ని వారిదోలు చేసి నాఘాత, బంధనముల నోరుల ప్రన్నదనము
సెఱచినాఁడు పంచభూతంగాలు సే, విఱిచి సాధుజనుల బఱచినాఁడు.

క. తిలకాదులు[2]గ్రంథులచే, నలమటఁ బడువారు బడియ నశిచియు ముష్టిం
జలపనిఁ బొడిచియు సాధులఁ, దొలుబామున నొంచినట్టి దుష్టచరిత్రుల్. 101

ఆ. వాదరోగులు లకుచెప్పదనుల దేవాల, యములు మెట్టుటయును నసదువారిఁ
దప్పు లేక ప్రవిష్టి తిన్నుటయును దొలు, పుట్టునందుఁ గలిగినట్టివారు. 102

చ. గ్రామమున గుల్మ డ నతిసారములు బలువుండుల మహో
దరమున వాతపిత్తకఫదారుణరోగముల నిరంతరా
తురు లగువారు సిద్ధయతిఁ దొల్లి వినోదము గాఁగ జీవులం
దర మిసి[3]చంపినారు గురుఁ దల్లడపెట్టినవారుఁ బార్వతీ. 103

తే. గూనివాఁడును బిచ్చుకకుంటు[4]గుజ్జుఁ, గొలుచు లమ్ముచోఁ[5]గ్రచ్చులు గలిపి సరకు
దాఁచి పెట్టెడుచోటుల దూర్కదరపి, పూర్వభవమున లాభంబుఁ బొందినారు. 104

సీ. వెట్టులు దొలు మీన వెడ్డున సాధుజ, నము మోసపుచ్చి ధనంబు గొన్న
జను లనపత్యులు విను తొల్లి పితృకార్య, దూరులు బాలఘాతులును జవ్వ
పొలఁతి నపుంసకుల్ పూర్వభవంబున, నెద్దుఁ బట్టినవారు నేమితప్పఁ
బోరయ కుండఁగఁ గోపమునఁ ద్రికచ్ఛేదంబు, గావించినారును గామసుఖము

ఆ. విఘ్నపఱిచినతులువలు విధవ దొంటి
జన్మమునయందు భర్తృవంచన మొనర్చి
ధనము గూర్చినయదియు మదంబు పేర్మి
నోర్తుమగని హరించిన యుగ్మలియును. 105

తే. ప్రయుతులై పుట్టి యేవంపుఁ బనులఁ గడుపు
ప్రోచికొనువారహంకారమునను గర్వ
మానమదదంభములఁ దొల్లి మాన్యజనులఁ
బరిభవించినతుచ్ఛులు పద్మనయన. 106

సీ. దాసత్వ మొందిన యుదల్పులఁ దిట్టుల, నాటులఁ బడుచుండనట్టి నీచు
లప్పాటఁ దొలు మేన నతిగర్వులై ప్రల్ల, దమ్మునఁ బెక్కండ్రఁ దప్పు లేక
తిట్టియు నలిచియుఁ దిరిగిన వార లా, పొలువలపై గృప గలిమి మేలు
ధనికగృహద్వారమునఁ బ్రతిహారి డ, మ్మాఁగంగ నుండి దైన్యమున దుఃఖ

1. గ. వఱదంగఁ_జ. వొలిపైన_గాల్సెయి... బఱచినాఁడు, 2. క. గ. జ. గ్రంథులచే. 3. గ. నొంచినారు. 4. క. గ. చ. 'గుముకు'. 5. గ. జ. గ్రంచులు,

తే. పశుజనంబులు భోగైకపరతఁ దొల్లి, మానసీయుల కనవర § మీరివారు
రాజసంసితోః తన్మృతాంక § రాఘుఁ గ్రాక్ష్యదంపుబాపితుఁ జేసి § లెంకుమూవె. 107

క. వినుకన్యలోధగు లెవ్వజములు ఘీత్సేప మిఃకన్యాగతులు గొలుబా
మున మగుణ నీ నేఁ మిషి, కొనసృష్టియశత్యాలోధ § కుతిస్తు లతివా. 108

క. తమబంధులుఁ దారును నో,కృమటియు తెగటాఱువారు § కరుణారహిత
త్వమునఁ దొలుమేన నెకపగ, నమేయశరవధము సేసి § పట్టినురాత్మల్. 109

వ. అని యెఱింగించి యీశ్వరుం డీశ్వరితో ని ట్లనియె. 110

సీ. ఇంతి నాచెప్పినక § వ్యాదికర్మ ఫలజకరా నరకంబు § దప్ప దంతః
జనపాటు లెల్లను § బత నప్పి నరు లైక,యష్టంపు వాటిల్లి § నట్టి తెఱఁగు
లివి యట్లు గాకయు § నెక్కుడుగాని పాపంబుల మానుష § భవము గలుగు
[1]ని ట్లైన న ట్మైన § నేకర్మమునఫల, మైనను మానవు § లనుభవింప

ఆ. రోపి మునులు దేవ § యోనులు న త్తను,వునన తపముఫలము § లనుభవింతు
రనిన దేవి యెఱుఁగ § నయ్యెమీఁదయుఁ బెక్కు, లర్థములు కృతార్థ § నైతి ననియె

వ. అని వెండియు నద్దేవుని తో మనుజు లపరజన్మంబునం గాని కర్మఫలంబు లను
భవింప రంటిరి తప్పు సేసిననరుల నరపతు లిట్టితప్పున కిట్టిదండం బనునిరూపణం
బున దండించెదరు యట్టి కర్మంబుఫలంబు ప్పట్టువునన యనుభవించుటగా దె యనిన
గౌరికి గంగాధరుం డి ట్లనియె. 112

సీ. జనపతుల్ దమరాజ్యస్థంబున దండించి,నారు గా నొల్లక § నరులతప్పు
లకుఁ దగుదండంబు § లన వారిఁ బఱతురు, తక్కొరు లెవ్వరుఁ § దప్పు సేయ
వెఱచుట కై యట్టి § విధి మూఁడు టది పూర్వ,కర్మంబువలనన § కాని యపుడు
గల్గినతప్పునఁ § గా దన్న నా దేవి, యవనీశ దండితుఁ § డైననరున

తే. కఘము వాయునో వాయదో § యనిన నీశ్వ
రుండు నృపదండితుఁడు యమ § దండమునను
బడఁడు లేనితప్పున నరుఁ § బఱచినతనిఁ
బఱుప కున్నాతనిని యమ § బాధ వొందు. 113

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 114

క. వినుతమచేసినకర్మం,బునఫల మెవ్వరికిఁ ద్రోచి § పుచ్చఁగ రా దె
ట్లును గుడువక పో దది యన,విని పార్వతి యిట్టు లనియె § విభునకుఁ గృష్ణా.115

తే. కర్మఫలములు గుడిచినఁ గాని పోవ, వంటి వానిఁ బ్రాయశ్చిత్త § మపహరించు
నందు రశ్వమేధంబున § నఖిలపాప,ములును జెడు నన(ఁ)గా విందు § భూతనాథ.116

వ. అని పలికియిది యెట్లొకో యనుటయు భవుండు. 117

1. చ. నట్లయిన నమ్మైన నాకర్మములఫల.

ఆ. అతివ కామకృతము లైనకర్మంబుల, ఫలము లనుభవింప వలయు వినుమ
కామకృతము సెడుటగలుగుఁ బ్రాయశ్చిత్త, మాచరింప సంశయంబు వలదు.

క. కావునఁ గుడువక పొలియదు, దేవాసురమునుల కైన దేవీ కర్మో
ద్భావితఫల మీయర్థము, నీ వలవఱపుము భవన్మనీషఁ దిరముగన్. 119

వ. అని చెప్పి యప్పరమేశుఁడు వెండియు, 120

క. సుకృతముల నరుఁడు నాకము, నకు జను నవి గొంచె మైన నరుఁడ యగునువా
నికి దివి కేఁగి డిగినయత, నికి మానుషవైభవములు నెఱయం గల్గున్. 121

వ. అని నిర్దేశించి యుద్దేశరూపంబున గర్మంబుల తెఱం గెఱింగించి యింక నేమి యడుగ వల తడుగు మనిన నంబిక కర్మకరణంబు జంతువశంబు గ్రహవశంబు నా రెండుదెఱంగులం జెప్పుదు రం దెయ్యది దృఢం బని యడుగుటయు మృడుం డి ట్లనియె. 122

తే. నాతి విను గ్రహచారంబు హేతువులుగ
నశుభములు శుభములు నరుఁ డాచరించు
గ్రహము సేయించునే తాన కాక చేత
కొడయుఁ డగు గాన ఫలములు గుడువ వలయు. 123

వ. అనినఁ జావనునది యేమి యని యుమ యడుగ నీశానుం డి ట్లనియె. 124

తే. నిత్యుఁ డాత్ముండు దేహ మనిత్య మతఁడు
ముదిమిఁ దెవులున వికృత మై యది వికలతఁ
బొందుటయు దానిఁ దొఱఁగి తాఁ బోవునట్టి
దశకు మరణ మన్పే రయ్యెఁ దనులతాంగి. 125

క. జీవుఁడు జీర్ణశరీరముఁ, బో విడిచి నవంబుఁ బొందఁ బుట్టను పేరం
దా వెలయం దద్దశ జీ, వావలి వర్తించు నిటు గతాగతిపర మై.

వ. అనిన విని పార్వతి శర్వునితోఁ బాలురు నచ్చుటకును వృద్ధులు పెద్దకాలంబు బ్రదుకుటకును గారణం బేమి యనుడు నతండు. 127

తే. మేను జీర్ణముగాఁ జేయుఁ గాని మరణ
మొందఁ జేయదు విను కాల మొందు నరుని
పూర్వకర్మంబు లాయువుఁ బొదలఁ జేయ
సన్నముగఁ జేయ బ్రతుకును జావుఁ గలుగు. 128

వ. అని చెప్పిన నాయు వేమిటం బెరుఁగు నెద్దానం దఱుఁగు ననిన విని యుమకు నుమాపతి యి ట్లనియె. 129

—•• శివుఁడు పార్వతికి నాయుర్వృద్ధిక్షయంబులకుఁ గారణంబులు సెప్పుట. ••—

తే. క్షమయు సత్యంబుఁ గృపయు శౌచమును గురుల
వలనిభక్తియు నాయువుపొలుపు నిచ్చు

నలఁక బొంకు క్రూరత శుచిత్వాపగమము
గురువిరోధ మాయువుఁ గడుఁ గుందఁ జేయు. 130

తే. తపమునను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమి
తాశనమున రసాయనాభ్యాసమునను
బెరుఁగు నాయు వాక్క్రియలపై నరుఁకు ప్రీతి
గలుగుటయుఁ బూర్వభవకృతకర్మఫలము. 131

క. తనలావున కధిక మగునఁ బని సేయు[1]టయుక్తమును నపథ్యము నగుభో
జనములుహరించు నాయువు, వనిత యవియుఁ బూర్వకర్మవశతన కలుగున్. 132

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద. 133

ఆ. సుకృతు లమరలోకసుచిరవాసులు నిట
దిగి చిరాయువులును నగుదు రితరు
లతిచిరముగ నరకగతు లయి తుది నాయు
వల్ప మగుమనుష్యు లగుట గలుగు. 134

క. నా విని భవాని పురుష,స్త్రీవిధములు రెండు గలవు త్రినయన వానిఁ
జీవుఁడు వర్తించుతెఱఁగు, నీ వేర్పడఁ జెప్పవే యనియెఁ గంసారీ. 135

వ. అనిన విని మహాదేవుండు మహీధరతనయ కిట్లనియె. 136

క. తాత్త్వికము లైనపురుష,స్త్రీత్వంబులు లేవు పార్వతీ జీవున కా
తత్త్వమున కహంకృతిఁ గర్మత్వ మొలసి భావ్యవిధమ మెయిఁ గొనుచుండున్. 137

వ. అని మఱియును. 138

ఆ. కర్మములకుఁ గర్త గాఁ డాత్మఁ డతని సత్త్వము రజస్సుఁ దమము వాతపిత్త
కఫము లెట్లు మర్త్యకాయగతము లగు, నట్ల పొందుఁ గర్తలవియ చూవె. 139

తే. సత్యశౌచదయాదులు సాత్త్వికములు
రమణి లోభసంగాదులు రాజసంబు
లనృతహింసాపరత్వభయాలసత్వ
ధైర్యహానినిద్రాదులు తామసములు. 140

క. ఇవి నానాముఖములఁ బురుషు వికారముఁ బొందఁ జేయుచుం బరఁగును హై
మవతీ కావున సర్వంబు వినుము గుణకృత్య మిట్టిబోధం బొప్పన్. 141

తే. తన్వి సాత్త్విక రాజస తామసాత్మ
లైనవారలఁ బుణ్యలోకానుభవము
మనుజభావంబు నిరయపీడనముఁ బొందు
మోక్షలక్ష్మి నిర్గుణునకు మునుఁగ మునరు. 142

వ. అని వెండియు. 143

---

1. చ. ట. యుక్కటము నపథ్యం

సీ. ఎట్టివి కర్మంబు ÷ లట్టివ నరులకు, భాశుభసంప్రాప్తు ÷ లట్లు గాక
పరవి ప్రియ యుగున మేల్ ÷ వశయుటయును గల్గుఁ, బలిభృత్యతతిఁ బటు ÷ భర్త్సనముల
నొజ్జ శిష్యులఁ దర్జ ÷ నోక్తుల వెజ్జ రో, గార్తుల నానావి ÷ ధౌషధములఁ
నలమటఁ బొందింతు ÷ రవ్విధంబుల చేత, లగ్నయు సుకృతంబు ÷ లై ఫలించు
ఆ. పని వాటియును చెప్పు ÷ నభిలేంద్రియోపేత, మగు జరాయుజంబు ÷ నండజంబు
నవిద చోటు నెఱుఁగు ÷ నుద్భిజ్జములు స్వేద, జములకదియుఁ జూప్ర ÷ సంభవించు
క. నరుఁడు జరాయుజములలోఁ, దరుణీ విను ముత్తముఁడు ప్రకృతము లేకున్నన్
పరి నతఁడు బసువ్రు గావున, వరిష్ఠ ముగునట్టివిని ÷ వలయు నయనకున్. 145
క. ఇరు దెఱుఁగు విను లమును శా, ర్వరమును దేహజము శార్వ ÷ రము తేజస్సం
స్ఫురణమునఁ జాయు ÷ ప్రతమునఁ, బరిహృతమగు దేహజంబు ÷ పర్వతపుత్త్రీ. 146
ఆ. బ్రహ్మ యాతమంబుఁ ÷ బాపుట్లై తపో, వ్యాప్తిఁ బడసె ప్రతులు ÷ నంగములును
గాన కార్యములు న ÷ కార్యంబులును వానఁ, దెలిసికొనఁగ బుద్ధి ÷ కలఁక దేఱు. 147
తే. క్రోధకామాదు లైనను ÷ గ్గుణము లెల్ల, వాయుహతి మేఘపటలంబు ÷ వాయుపగిది
ప్రతము చేఁ బాయు నరులలో ÷ సురలకరణి, ప్రతయుతులు దేజరిల్లుదు ÷ రతిశయిల్లి.
తే. ప్రతమునరునిఁ బరిజ్ఞాన ÷ యుతునిఁ జేయు, [1] వానిసుకృతమప్పుమును ÷ నూనఫలము
నిచ్చు నజ్ఞానిసత్కర్మ ÷ మెంతయైన, నఫలమగుఁ గాన ప్రతవంతుఁ ÷ డగుట వలయు.
వ. అని నిర్దేశించి సర్వేశ్వరితో సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె. 150
సీ. స్మృతిఁ బొంది వేగ జ ÷ న్మించినఁ బూర్వదై, హికములన్నియు బుద్ధి ÷ నెలయువాఁడు
జాతిస్మరుం డనఁ ÷ జను నయ్యెఱుక [2] పెద్ద, వాఁడు గాఁగాఁ జెను ÷ వనిత వినుము
పుట్టియుండుట కల్మి ÷ బోధించు టగు నాస్తి, కుల మను జన్మంబు ÷ గలుగు తెఱఁగుఁ
జచ్చిపోయిన వారు ÷ వచ్చియు త్తనువొంది, మెలఁగుటకొక్క చోటు ÷ గలిగియుండు
తే. నట్టి తెఱఁగు వెంగలు లైన ÷ యమునిమాత
లోరులఁ జని కొనిపోయినఁ ÷ గరుణతోడ
నమ్మహాత్ముండు మగిడి పా ÷ మ్మన్న నరుగు
దెంచు టని నీ వెఱుంగు సం ÷ దియము లేదు. 151

—•• శివుఁడు పార్వతికి స్వప్నాదుల తెఱం గెఱింగించుట. ••—

వ. అని తెలిపిన గౌరి కల యనునది యేమి యెఱింగింపవే యనుట యునతండు. 152
ఆ. స్వప్నమనఁగ సుప్తజనమును మనశ్చేష్ట, [3] యునియుఁ గాంచు మన మ ÷ నాగతములఁ
గాన కలలు సూచకము ÷ లగు భావిశు, భాశుభోదయములకని యుఁ జెప్పె. 153
వ. చెప్పిన విని భవాని భవునితోడ. 154
సీ. దైవంబొ కర్మకర్తనము జనంబును, శ్నానంబొ యనిన న ÷ తండు దైవ
మోపికర్మంబు సేయుట లేమ దైవసం, కలన ఫలం బిచ్చుఁ ÷ గాని వినుము

1. గ. వాని సుకృత మనల్ప మనూనఫలము. 2. గ. పెద్ద, వాఁడు. 3. అ. యదియు...యోగి...కమఁ జెప్పె.

దేవి పూర్వకృతంబు దైవనామకమునఁ, బరఁగు నప్పటిచేఁత పౌరుషంబు
కృషివోలె నుండుఁ బౌరుషగతి వర్షస,ద్వాయువులట్లు దైవప్రకార
తే. మెఱుఁగు ఖననమథనములనెట్లు జలముఁ, జిచ్చుఁబుట్టు నమ్మాయి నరుచేష్ట దైవ
యోగమున సిద్ధిఁబొందు నుద్యోగరహితుఁ, డత్తెఱంగున దైవసమృద్ధిఁబడయు.
క. కావున నుద్యోగంబును, దైవంబును గారణములు తామరసాక్షీ
యేవిధమునఁ గర్మములఫ,లావాప్తికి దీన సంశయము వలదు సుమీ. 156
తే. అనిన నంబిక గర్భంబు నాత్మఁ డెట్లు, సొచ్చు ననవుడు నభవుఁడు సురతబీజ
రక్తదేహముల్ సూవె కారణము లాత్మ,గర్భసంవేశనమున కుఁగమలనయన.
క. మాయారహితుఁ డహంకా,రాయత్తతఁ జూవె పుట్టు వను చెఱఁ బడి నా
నాయాసంబులఁ బడు నా,జ్ఞాయుతుఁ డై యాత్మఁ డింత చర్చింపు మదిన్. 158
సీ. అని చెప్పి దైవరహస్యంబు వినిపింతు, విను మని పలికె యిట్లనియె శివుఁడు
దొల్లి మనుష్యులు దొలుమేనికర్మంబు, తెఱఁగఁగాఁ జాలుట నెల్లవారు
మేలు సేయఁగ ననిమిషలోకమున నధి,కం బగునందడి గాఁగ మనుజు
లమరు లై పేర్చిన నజుఁడు వేల్పులసంక,టము వాయుటకు నుపాయము దలంచి
తే. మానవుల కయ్యెఱుక కల్మి మాన్చి కామ,రోషముల నొలయించిన దోషకృతుల
వారు నరకాదిసమ్మర్దకారు లగుఁడు, నదియుఁ గాదని చింతించి యనువుగాంచి
క. సరిగా నా రెండెడలకు, నరులు ననుట గోరి మనముననం గానమియుం
బరలోకవిధము శాస్త్రము, వెరవునఁ గనుటయు నొనర్చెవిధి వారలకున్. 160
వ. అనినం బార్వతి పునర్జన్మంబు గలదు లే దనుసంశయంబుతోన పొట్టుపార లగు
దురు నరులు దాని తెఱంగు నిశ్చయింపవే యనుటయు నంధకారాతి యిట్లనియె:
క. కలదో లేదో యనియెడు,తలపోఁతయ కాని నిశ్చితము గాదు సురా
దులకుఁ బునర్జన్మంబున,కలిమియు లేమియును నరులు గానమి దప్పే. 162
క. కల దది యూరక కానఁగ, నలవియె శ్రుతివాక్యసమితియర్థంబులపై
నిలిచిన శ్రద్ధం గ్రమమునఁ, దెలి వొందినఁ గాక యెట్టిధీమంతులకున్. 163
వ. అనిన విని గౌరి గంగాధరున కిట్లనియె. 164
క. మృతు లైనవారలు నిరా,కృతు లై యుండుదురు వారిఁ గీనాశభట
ప్రతతి గొని చనుట యాపితృ,పతి శాసించుట వి యెట్టిభంగులు దేవా. 165
వ. అని యడిగిన నద్దేవుం డిట్లనియె. 166
సీ. తఱి యైన మనుజులఁ దనువులు విడిపించి, మాయాశరీరసమన్వితులుగ
నొనరించి దూతలు గొని పోదు రందును, ధర్మవర్తుల సుగంధంబు మృదువు
నైనమార్గమున మధ్యపువారి నిర్బాధ,సరణిఁ బాపాత్ములఁ బరుసఁదనము
మిఱికియుఁ గలపథంబున నడపింతు ర,ప్పురుసునఁ జని పితృపతికిఁ జూప
ఆ. నతఁడు పుణ్యలోకగతియును మానవ,త్వంబు ఘోరనరకవాసమును వి

ధించి పుచ్చు వారిఁ ✽ దెలిచి మన్నించి భర్జించి వరుసతోడఁ ✽ జిగురుఁబోఁడి.

వ. అని చెప్పిన నగేంద్రతనయ చంద్రశేఖరునితోడ. 168

క. నరకం బెట్టిది కల్మషకరు లెట్టి జముఁ డెట్టిభంగిఁ ✽ గాఱియఁ బెట్టున్
వరదా చెప్పు మనవుఁడు నప్పురహరుఁ డి ట్లనియె వృష్ణి✽పుంగవ ప్రీతిన్. 169

సీ. రౌరవం బనఁగ ధ✽రాస్థలి క్రింద మహారౌరవం బన ✽ నవుల దాని
కావల విను కంట✽కావనం బన నందుఁ గ్రమవృత్తిఁ బేర్చు దుః✽ఖములు గలిగి
యగ్నికుండంబు నా ✽ నట పంచకష్టంబు నాఁ గల వి ట్లున్న✽నరకతలము
లై దండుఁ బాపక్రి✽యాతారతమ్యంబు లూహించి యంతకుం✽డునుపఁ బనుచుఁ

తే. దగినయెడలఁ బాపాత్ములఁ ✽ దద్భటాలి
దహనశస్త్రబంధన✽తాడనములఁ
బఱుప వారలఁ గుక్కలుఁ ✽ గఱచుఁ గ్రిములు
దొలుచు గ్రద్దలు నొప్పించుఁ దుండనిహతి. 170

వ. మఱియును యమదూతవ్రాతంబు నానావిధవేదనలం బెట్టి దండించుచుండు. 171

ఉ. అవ్విధిఁ బాపముల్ వొలియ✽నంతకు దుఃఖము లంది కీటజ
న్మమ్ములఁ బక్షిరూపములఁ గ్ర✽మంబునఁ బొంది మృగత్వమానుష
త్వమ్ముల నోలిఁ బొందుదురు ✽ వారిను వెంతయుఁ గ్రాఁగి కల్మష
త్వమ్ము దొలంగుమాడ్కి నవ✽తామరసప్రతిమానలోచనా. 172

వ. అనిన విని పార్వతి పాపంబు లనునవి యెట్టివి యెఱింగింపవే యనుటయు నీశానుం డిట్లనియె. 173

— ✿ [illegible] పార్వతికి మానసవాచికకాయికము లను త్రివిధపాపములఁ దెల్పుట. ✿ —

సీ. వా విని ప్రియసతీ ✽ మానసవాచికకాయికంబులఁ బాత✽కంబు లందుఁ
బరధనాపేక్ష [illegible] మోహ [illegible] ద్వేషముఖములు ✽ మానసంబు
లనృతదారుణభాష✽ణాదులు వాచికములు వధంబును బంధ✽నమును నభక్ష్య
భక్షణంబును నన్య✽భామారతము మద్యపానంబు మొదలైన✽పాపకృతులు

తే. కాయికంబులు విను మధి✽కం బవేయ
పాన మది దుష్కృతంబుల✽లోన నెల్లఁ
బానమున నిందతో వచ్చుఁ ✽ బ్రాణగోడ్డ
ములును జేటులు నరకాబ్ధి ✽ మునుఁగుటలును. 174

క. లోకమున నిత్యస్నానత్యాగుల మై చెడదె సజ్జనావలి మధుపా
నాకాంక్షఁ దొఱఁగి [illegible] గాకల్లా హేమి సేయ ✽ దక్కుఁడు నరున్. 175

క. కావున నీవిధమున సుర సేవింపక యుడుగు టొప్పుఁ ✽ జెలువ సకలవ
ర్ణావళికి దాని గీర్తి శ్రీవైభవపుణ్యగతులు ✽ సేర్చికొన నగున్. 176

క. అన విని యంబిక సుకృతము లనునవి యెట్టి వని యడుగ ✽ నద్దేవికి ని

ట్లనియెం జంద్రార్ధధరుం, డనుమోదోల్లాసి యగుచు నంబుజనాభా. 177

తే. ఔపరమికాభిధానంబు నంబుజాక్షి
నిరుపకరణాఖ్యమును సోపకరణనామ
కంబు నయి లోకమున సుకృతంబు పరఁగుఁ
ద్రివిధముల వానిఁ దగ వివరింతు వినుము. 178

సీ. ఔపరమిక మనునది పాపవర్జన, మకట కానఁగ నేర రజ్ఞజనులు
యత్నంబువలదు [1]వ్యయం బేమియును లేదు, పరలోకభీతిఁ బాపముల దొఱఁగి
నంతన సుగతిసౌఖ్యం బొడఁగూడెడు, నదియు నాత్మాధీన మట్టిదాని
సుకరత్వ మెఱుఁగక చొత్తురు నరకంబు, వెరవరుల్ వ్రతమునవృద్ధయోగ

తే. మునను ధృతిఁ బ్మి నింద్రియవినిమయమున
నది దమకుఁ గలిగింతురు యమ మనంగఁ
బరఁగు నది దాన నాకంబుఁ బడయ వచ్చు
ననినఁ జెప్పంగ నేల ధర్మాభియుక్తి. 179

ఆ. నిరుపకరణమనఁగఁ బరగు శౌచంబు సత్యంబు శాంతి దాంతి యార్జవంబు
వ్రతనిరూఢి సముపవాసంబు బ్రహ్మచర్యంబుకల్మి నియమమంత్రదాని. 180

సీ. [illegible] మునసఁగా శౌచ, మిరుదెఱఁగై యుండు హృదయసుకృత
మాభ్యంతరము విను మాహారశుద్ధియు, నంగశోధనము బాహ్యంబు సత్య
మన్నది గన్నది విన్నది యున్నరూపున నుక్త మగుట యంభోజవదన
శాంతి బుద్ధీంద్రియసన్నివారణ దాంతి, కర్మేంద్రియముల రో[illegible]ప్రవృత్తి

తే. యార్జవము కుటిలుఁడు గామి యగు వ్రతంబు
మంచిపని పూని నడపుట యంచితోప
వాస మశనవిగ్రహ మనవద్య మైన
బ్రహ్మచర్యంబు కామునిబారిఁ బడమి. 181

ఆ. నాతి తీర్థసేవనంబును నియమవి, శేష మగుట దానిఁ జెప్ప వలయు
సకలనదులఁ దీర్థసంజ్ఞలు గల వబ్ధి, కరుగునట్టి విచ్చు నధికఫలము. 182

తే. వానియందును మునిపదమాననీయ, దేశములు నబ్ధిసంయోగదేశములును
దెలియ మనోజ్ఞసంగమదేశములును, బరమతీర్థంబు లగుఁ బద్మపత్త్రనయన.

క. వనధి మహాతీర్థం బం,దును సంయమివరులచేతఁ దొల్లి ప్రియమునం
గొనియాడఁబడినచోటులు, విను ముత్తమతీర్థములు విశ్వేశాభరణా. 184

క. వెలి శుచి యై మతి తీర్థం,బులు సొచ్చుట మేలు నియమములు దీర్చితగఁ
వెలలిన యెడ దేవార్చన,ములు విప్రార్చన లవశ్యమును గృత్యంబుల్. 185

క. చేరువతీర్థము కంటెను, దూరపుఁదీర్థంబు మేలు తోయజవదనా

---

1. గ. ప్రయత్న మేమియు.

శారీరాయాసము త,త్కారణ మై వేదవాక్య§గతి యి ట్లుండున్. 186

క. విను సోపకరణ మనునది, ధనధాన్యాదికసమగ్ర§తను గృహమేధుల్
గొనియూఁ దెలుఁగు దానం,బున వైదికపైతృకాది§పుణ్యక్రియలన్. 187

సీ. న్యాయార్జితం బైన§యర్థంబు వేదవి, త్తము శాంతి మొద లగు§వరగుణములు
గలవిప్రునకుఁ బుణ్య§కాలపావనదేశ,కలితంబుగా భక్తి§గలిగి యీఁగి
మేలిదానము శక్తి§మిగులుట శక్తికిఁ, దగుట దానికిఁ గడుఁ§దగమి యుత్త
మము మధ్యమము నధ§మము నగు దానివి,ధానంబు విను మిట్లు§దైవికంబుఁ

తే. బైతృకంబును లోనైన§పనులఁ దాను, వేడ్క సేయువస్తువుఁ గొను§విప్రుకోర్కి
కనుగుణం బగునదియును§నర్థి నిచ్చు,టధికతర మైనఫలమిచ్చు§నంబుజాక్షి. 188

తే. చేయు పెంతియుహోమ మైనఁ§జేసి పిదప, వగచినట్టిదానము దనుఁ బొగడికొన్న
దానవిధి నిష్ఫలంబులు§గాన రెండు, నుడుగుదాత మహాఫల§మొందఁగాంచు

వ. అనుటయు దాక్షాయణి దాతవ్యంబు లెయ్యవి సెప్పు మనిన భవుం డి ట్లనియె.

—•• శివుఁడు పార్వతికి దానఫలవిశేషంబుల నెఱిఁగించుట. ••—

సీ. అన్నంబుఁ దోయంబు§నఖిలజంతువులకుఁ, బ్రాణముల్ గాన య§త్ప్రవరవస్తు
వుల మేలు దాతవ్య§ములలోన నెల్లను, నతిథుల కవి యిచ్చు§టమరలోక
చిరమహాసౌఖ్యంబుఁ§జేయుఁ గాంచన మగ్ని, యగుట నద్దాన మ§త్యంతపావ
నము సర్వకామప్ర§దము గోవు సద్విప్రు,నకు నీఁగి తద్రోమ§నికరసంఖ్య

ఆ. వరుస నాకలోక§వాసంబు గావించు, నందుఁ గపిల నిచ్చు§నాతఁ డిరువ
దొకటతరమువారి§నూర్ధ్వలోకమునకు, ననుపఁ జాలు వికచ§వనజవదన. 191

క. విను భూమిదానకర్తకు, ననిమిషలోకమున నిలువ§నగు సౌఖ్యంబుల్
దనరుచు నుండఁగ నెఱపెం,పున భూమి గలంతకాల§మును గిరితనయా. 192

ఆ. భూమి సకల మగువి§భూతివిశేషజా,తంబు గలుగుఁ గాన§తత్ప్రదాన
మెల్లవస్తువులును§నిచ్చినయ ట్లగు, దానఁ బోనిపాప§తమము లేదు. 193

క. అతివా కన్నము నిచ్చినఁ, బితృపతి ముద మందు సురలుఁ§బ్రీతు లగుదు రం
చితగతి కర్తకు దొరకును, నతితేజశ్శ్రీయశస్స§మగు నభ్యుదమున్. 194

తే. విద్య యిచ్చుట సత్పాత్ర§విషయ మైన, సద్యయానందపదముఁ జే§యంగఁజాలుఁ
దగఁగదక్షిణ యిచ్చి పే§దలకు విద్య, యీని యోగింపటయుఁదత్స§మానకృతియ.

సీ. తిలరాశి యిచ్చినఁ§గలుగు నగ్నిష్టోమ,ఫలము వాసోదాన§ఫలము చిరత
రాయువు గోవు నీఁగి§యఖిలపీడలఁ బాపు, దాసదాసీజన§దానమహిమ
కర్మవిమోక్షంబుఁ గలిగించు దీపదా,నముఫల మాత్మాతి§విమలభావ
మంబుప్రవాహంబు§నధిగమింపఁగఁ జేతఁ, నిఖిలవ్యసనముల§నిస్తరింపఁ

ఆ. జేయుఁ దెరువు లెన్న§సేయుట సంతాన, మిచ్చు నౌషధంబు§నిచ్చు పెల్ల
తెవులుఁ బాపు సాదుఁ§దెరువరి కునికిప,ట్టొసఁగుటొసఁగుదనుసు§ఖోదయములు.

వ. అనిన విని యజ్ఞంబు తెఱం గెఱింగింపవే యని పార్వతి ప్రార్థించినం బరమే
శ్వరుం డి ట్లనియె. 197

సీ. విను మింతి వైదికంబును లౌకికంబును, నన రెండుదెఱంగుల యజ్ఞవిధులు
వర్ణయోగ్యస్తవనానాంచితస్వ,ధాన్యముల్ గొని దేవతలకుఁ దృప్తి
యగునట్లుగా బుత్త్విజులు తర్పన మొప్పఁగాఁ, గావించునది వైదికంబు దేవ
తలకు మహోత్సవంబులు సేయుటయు గీత,వాద్యనృత్తము లనవద్యములుగ

ఆ. సంఘటించుటయును సద్గంధమాల్యధూ,పప్రదీపభోజ్యభక్ష్యములు స
మాదరంబుతో నివేదించుటయును లౌకికంబు రెండు నమరగణహితములు. 198

తే. ధర్మములు దానములును సత్క్రియలును
సదృశములు గావు వినుము యజ్ఞమున కరయ
యజ్ఞకర్త లోకోత్తరుం డతని కిచ్చు
టతనిచేఁ గొను టధికపుణ్యములు చెలువ. 199

ఉ. మానస కృత్యముల్ సురసమాజ మెఱుంగఁగఁ జాలఁ గావునన్
మానస మొక్కఁడేని జన మంచిగఁ జేసిరయేని యజ్ఞముల్
దానము నాది యైనసుకృతంబులు లగ్గ ఫలింప నీమతి
ధ్యానపరత్వపూతసుకృతంబులకున్ ఫల మిచ్చు మెచ్చుమున్. 200

క. అని చెప్పిన హిమవద్గిరితనయ త్రిపురవైరితోడ దైవికవిధు లే
వినఁగని సంతోషించితి, వినిపింపుము పైతృకంబువిధము వృషాంకా. 201

సీ. అనిన నాసర్వజ్ఞుఁ డద్దేవి కిట్లను, గయ కురుక్షేత్రంబు గంగ యాది
యగుపుణ్యదేశంబు లతిఫలదంబులు, మాఘభాద్రపదాఖ్యమాసములు బ
హుళపక్ష మపరాహ్ణ ముక్కలి యమవస, [1]తేరసి నవమాద్యతిథులుఁ దుష్టిఁ
బితృదేవతల కిచ్చుఁ గుతపదౌహిత్రతి,లలు నితాంతపవిత్రములు పితృక్రి

తే. యలకు శౌచ మక్రోధ మవ్యగ్రభావ, మర్హములు శుక్లపక్ష పూర్వాహ్ణయుగ్మ
దివసజన్మదినములు నిందితము లాజ్య,ముద్గపాయసాపూపముల్ ముఖ్యకోటి.

క. శ్రోత్రియు లరోగు లవికల,గాత్రులు పాత్రములు పైతృకములకు సచ్చా
రిత్రత్వము ముఖ్యంబు స,గోత్రు మృతకశత్రునన్యకులుఁ గొన రతివా. 203

ఆ. గంధపుష్పమాల్యకాధూపదీపవ,స్త్రముల నర్చ లిచ్చి తగఁగ భోజ
నములు నిర్వహించి క్రమవృత్తిఁ బిండప్ర,దానవిధి యొనర్చు టేను మెత్తు.

వ. అని యెఱింగించిన మేనకాత్మజ మృడునితో ని ట్లనియె. 205

క. మృతిఁ బొంది పునర్జన్మము, నతిర్యగ్గుణ జంతుకోటి యప్పుడ పొందుం
బితృపూజన మని యెవ్వరి, కితవుగఁ జేయుదురు దీని నెఱిఁగింపు శివా. 206

ఆ. అనుడు నచట నున్నమునిజను లెల్లను, నగతనూజ నాత్మఁ బొగడి యభవుఁ

1. అ, బారసి నవమియుఁ బరఁగఁ దుష్టి_చ. దెరశిన నవమాద్యతిథులఁ దుష్టి.

డిచ్చు నుత్తరంబు ✽ నే నెప్పుడు వినఁ దలఁతు, గదుర నుండి పితరులు ✽ గంపవమున. 207
సీ. అంబిక కిట్లను ✽ హరుఁడు సంతోషించెఁ, జననాది యందు దివ్యాకృతి మనువు వినుము
దివిజుల కట్టుల పితృదేవతలును దేవ, బ్రాహ్మణు లుత్తరదిశఁ ✽ పితృపదయంబు
దక్షిణాదిశ నందుఁ ✽ దత్పూజనంబులు, పరఁగ హవ్యకవ్యంబు లంత్ర
నచ్చినవారికి ✽ శ్రాద్ధంబు సేయుఁగా, నాపితృసంఘంబు ✽ హర్ష మొందె
తే. యాయువును శ్రీయుఁ గీర్తియు ✽ నాదిగాఁగ, వైభవంబులు సుగతియు ✽ నాదరమునఁ
గర్త కొసఁగు సురాసుర ✽ గరుడయక్ష, తతులకును బూజనీయుండు ✽ పితృగణంబు.
వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 209
క. తమతమసారములకుఁ దగఁ, గమలాక్షీ చేయుదాన ✽ కల్పనలవిశే
షము నొక్కరూప యగుఁ గ, త్తమ్మి మాణరూపణము సేసి ✽ పలికెదఁ దెలియన్.
క. విను మొకకుంచెఁ డు ధాన్యము, జన కాయతి గల్గునట్టు ✽ దాని నొసఁగినన్
ధనకోటి గల్గువాఁ డర్థన మొసగిన నొక్కరూప ✽ తత్ఫలముల్. 211
క. పరుషత్వము లేకంతఁ, కిరణంబున శుద్ధ సాలఁ ✽ గలిగి ప్రియము పొం
పిరివోవఁ జేత దానము, పరమోత్కృష్టంబు పద్మ ✽ పత్రనిభాక్షీ. 212
క. అని చెప్పి కొన్ని ధర్మము, లనఘా యెఱిఁగింతు నీకు ✽ నవధానముతో
విను మని పలికి శివుం డిట్లను విశదము గాఁగఁ గూర్చి ✽ యంబుజనాభా. 213
చ. తెవులులు గొన్నవారి కవి ✽ దీఱుట కౌషధ మీఁగి దుర్గతుల్
దవులుజనాలిఁ బ్రోవు సుపథంబుగఁ దైర్థికకోటి నన్న బాం
ధవరహితత్వదీనశవ ✽ దాహము దుఃఖితులైనవారిఁ దే
ర్చి వెరవు నోర్పుఁ గల్మియును ✽ బ్రస్తుతి కెక్కిన మేటి ధర్మముల్. 214
వ. అని పలికినఁ బార్వతీదేవి పరమప్రియంబు నొందె. 215

—.. శివుఁడు పార్వతికి ధర్మవిశేషంబుల తెఱం గెఱింగించుట. ..—

సీ. ధర్మంబు నానావిధంబులఁ బరఁగు నం, ద్రవి యెఱిఁగింప వేయును హరుఁడు
వితతంబు లగుశ్రుతిస్మృతులచేఁ జెప్పఁగాఁ, బడిన తెఱంగులు ✽ పడఁతి వినుము
జాతిధర్మములు దేశజధర్మములుఁ గుల, ధర్మంబులును గణ ✽ ధర్మములును
గాయంబు వికృతులఁ ✽ గాలపర్యయముల, వచ్చు నాపద్ధర్మ ✽ వర్తనములు
ఆ. గాఁగ నిట్లు ధర్మగతులైదు గలవని, చెప్పుటయును గౌరి ✽ శివునితోడఁ
బుణ్యలోకకలిత ✽ భోగంబు లెట్లుండు, ననిన నిట్టు లనియె ✽ హరుఁడు కృష్ణ. 216
సీ. ఎల్ల ఫలమ్ములు ✽ నెక్కాలమును దద్ద, విలసిల్లుఁ గల్పక ✽ వృక్షజనిత
మనులేప మాహార ✽ మమృత మంబరములు, నిత్యామలినములు ✽ నిరుపమాన
భంగి దీప్తంబు లాభరణముల్ వానర, మించుచు ననోన్యమిత్ర భావ
మొప్పంగ మేనుల ✽ యొప్పును మనముల, మార్దవంబును గుణ ✽ మాన్యతలును
తే. గలిగి పురుషులుఁ గాంతలుఁ ✽ గామహర్ష, లీలఁ దేలఁగఁ గ్రోధాదు ✽ లేక యుండు

జరయు నెఱుఁగక నలిఁ జరింత్రురు దివంబు,నందు సంతతస్వర్గసౌఖ్యానంద మొంద

వ. అనిన విని హైమవతి సుగతిదుర్గతులకుం జనువారలం జూచి వీ రిట్టివా రని
నిశ్చయింప వచ్చుట దాని నెఱింగింపు మనవుడు మృడుండు విను మని
యిట్లనియె. 218

చ. జనులకుఁ గీడు సేయక యజస్రము ధర్మరతిం జరించి స
జ్జనగురుపూజనంబులును । సత్యహితోక్తులు దీనపోషణం
బును నతిథిప్రియత్వమును । భూరిదయార్ద్రతయుం గలట్టివా
రనిమిషలోకగాము లని । యాత్మ నెఱుంగుము మేనకాత్మజా 21

చ. పరుసనిపల్కు బొంకు లగుసపల్కులు నన్యధనాభిలాషముం
బరవనితావిలోకనము । బాంధవసజ్జనవిప్రియంబు దు
శ్చరితులతోడిమైత్రియును । సంతతధర్మరతాభ్యసూయయుం
గరినిభయాన ఘోరనరకంబున కేఁగెడువారిచిహ్నముల్. 220

క. అని చెప్పిన విని హిమగిరి,తనయ వృషధ్వజునితోడ । ధర్మంబులు పె
క్కనుపమమూర్తి పరమం, బనఁ జాలెడుధర్మ మెద్ది । యన్నిటిలోనన్. 221

వ. చెప్పు మనిన నప్పరమేశ్వరుం డి ట్లనియె. 222

క. రమణీ వర్గత్రయధ,ర్మము లిచ్చు సుఖములు దుఃఖమయము లచిరముల్
గమనాగమకరములు ని,త్యమహాసౌఖ్యంబు మోక్షధర్మం బిచ్చున్. 223

సీ. కావున విను త్రివర్గంబుకంటెను మేలు,దలపోయ మోక్షంబు । దానిఁ బడయు
తెఱఁ గెఱింగించెదఁ । దెలిన గృహస్థధ,ర్మంబున నిల్చి ఋణంబు లెల్ల
బాచి వనమునకుఁ । బరమశాంతత నేఁగి, సద్గురుముఖమున । సాంఖ్యయోగ
విదుఁ డగునది పంచవింశతి జ్ఞానంబు, సాంఖ్యంబు ధర్మనిశ్చలత యోగ

తే. మానసమాచారయుక్తి మేరకాధికరణ, మస్ఖలితముగ మది నది । యలవరించి
ధ్యానపరుఁ డయి శీతోష్ణహర్షశోక,ముఖము లగువివిధద్వంద్వములఁ దొఱంగి.

ఉ. శౌచము బ్రహ్మచర్యమును । శాంతియు లఘ్వశనంబు నై యుదం
జూచుచు నంతరాత్మనెడ । సొచ్చినవిఘ్నవిశేషముల్ ధృతిం
ద్రోచుచు భక్తియుక్తిఁ గుశరుండు ప్రమోదమయుండు గాఁగఁ ద
ద్గోచరతం జరింపఁగ నకుంఠితమోక్షసుఖంబు సొప్పడున్. 225

తే. అది సదాభ్యాసకలన నత్యంతనిర్మ,లంబు నవ్యయమును నచలంబు ఘనము
నై జరావ్యాధిమరణజన్మాదిదుఃఖ,బహుళసంసారచక్రంబుఁ బాప నేర్చు. 226

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 227

క. విను సంసారమునకు విసు,వనిమర్త్యుఁడు శోకమోహావశగతుఁ డై మో
క్షనిరూఢిఁ బడయ నేరఁడు, మనము విరక్తముగ విసివిరమతియుక్తిగనున్. 228

వ. అట్టిదశ చింతావివర్జనంబునను భూతాస్థిరత్వపరిజ్ఞానంబునను దృష్ణారాహిత్యం

బునను గాని కలుగదు గావున వానిభంగులు బ్రకటించెద. 229

సీ. ధనము లు పెసిన బాంధవులు సచ్చినఁ దక్కి,యనులగుగుణములయందు మనసు
నెట్టి యున్నది యెట్టన్న వగచినఁ, దాపంబు వొందుట దక్క నొందు
గలుగునే సుఖము దుఃఖంబులు దోచిన, యవి మార్చి వచ్చును నరుగుచుండుఁ
గేవలసుఖము లే దావాపున నైనఁ, జేటు కృష్ణములకు సిద్ధ మగుట

తే. మున్నెరిగియున్న వగచి తత్త్వమున జరింప, దరయఁ గీడు నరి గ్రహ్యమది సమగ్ర
మైనతేఁకు పొత్తినాలి ప్రద్యష్ట తాన, తనకు బంధంబు గావించి కొనులతాంగి.

ఆ. విను ధనార్జనంబు ధనరక్షణంబు ధ,నవ్యయంబు ధనవినాశనముఁ బ్ర
గాఢదుఃఖదములు గావున దుఃఖభా,జనము ధనము గాల్పమనఁగవలయు.

క. రమణీ తృష్ణాసమదుఃఖ,ము నుడు బరిత్యాగసముసుఖముఁ గలవే కా
యము ముదిసిన మదియుకు ప్రాణము గొనిపోఁజాలు తెవులనం జనుఁదృష్ణన్.

క. కామములు భోగములఁ దెగ,నే మెలఁతుక నేత నాయునే చిచ్చు ధృతిం
గామములఁ దొలఁగుసౌఖ్యము, నేమియుసౌఖ్యములఁ బోలునే యరయంగన్.

క. విచ్చలవిడి నింద్రియముల, నెచ్చటి కైనను జనంగ నిచ్చిన నరకం
బచ్చుపడుచుఁ గుదియుంచినఁ, దెచ్చు సుగతి నదన కది నతిమాలిమణీ. 234

తే. కామరసమున నతితృష్ణుఁ డైన మనుష్యుఁ, డర్థతృష్ణాపరీతాంతరంగుఁ డైన
గొఱియ నడవిలోన నైకకోలుపులియుఁ, బోలె మృత్యువాతని గొనిపోవుదేవి.

వ. అని పలికి జరామృత్యువులఁ గ్రోవం జాలుమే లెయ్యది యంటేనిఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపు మనుపలుకు వలికి యిట్లనియె. 236

తే. ధనములును దానములుఁ దపోధనము వాజి,పేయరాజసూయంబులు వేయునోపి
చేయుటలు గావు మోక్షదక్షత్వ మొకఁడ మంచి జరకు మృత్యువునకు నిందువదన.

తే. జాములును దివసములు మాసములు నేండ్లు
నైనకాల మాయువుఁ గొని యరుగు చుండు
నెల్లి సేయువనులు నేఁడ యింటి మాపొ
నర్చుపని రేపచేయుట నామతంబు 238

తే. మేలు గడు వేగ చేయరు కాలపాశ,బద్ధులై యేమఱుటఁ జేసి పడఁతి మనుజు
లింత యెఱుఁగుట సంసారమెడలఁ ద్రోచు,వట్టివిసువుటఁ బుట్టించునది హితంబు.

వ. ఇవ్విధంబున. 240

క. ఈ తెరువు లాదరింపఁగఁ, జేతోగతికిని విమర్శసిద్ధి యొదవుఁ ద
జ్జాతవిరక్తియు ముక్తికి, నా తెరువ సమీపవర్తి యచలేంద్రసుతా. 241

క. వైరాగ్యంబు ప్రశాంతికిఁ, గారణము ప్రశాంతి ముక్తిఁ గను మోక్షానం
దారాము జరామృత్యువు, లీరూపునఁ జేర నేర విద్ధచరిత్రా. 242

క. అని చెప్పి మఱియు శివుఁ డి, ట్లను హిమగిరిసుతకు సాంఖ్యమమలినహృదయా

విను వివరించెద సంసృతి, యనురోగంబునకు వైద్య మది యరయంగన్. 243

శివుఁడు పార్వతికి సాంఖ్యప్రకారంబు దెలుపుట.

ఆ. జ్ఞానమున విముక్తి సాంఖ్యులు వడయుదు, రరసి చూడఁగా నిరర్థకంబు
ఘోరతరము సంసృతి శారీర క్లైనత,పంబుఁ బంచవింశభజన మూఁది. 244

సీ. ప్రకృతి యవ్యక్తనామకము గల దందు, మహదహంకారతన్మాత్రలును మ
నమునింద్రియములు భూతములు జన్యములుగా,నోలిన యిరువదినాలుగయ్యెఁ
బంచవింశకతత్త్వభావితక్షేత్ర మూ,తత్త్వసంతానంబు సత్త్వమును ర
జస్సుఁ దమస్సు నాఁజనునిజగుణములఁ,బ్రకృతి దాఁ గరణరూపములు గాఁగఁ

ఆ. గొని సృజించు లోకకోటి నయ్యవ్యక్త, మణువు నిత్య మేక మక్రియం బ
హేతుకంబు చక్షురాదుల కగ్రాహ్య, మది ప్రధాన మనఁగ నతిశయిల్లు. ?45

తే. సౌఖ్యతుష్టిప్రకాశముల్ సాత్త్వికములు
మోదభేదాదికద్వంద్వములు లతాంగి
రాజసము లప్రకాశసంజ్ఞానమోహ
ములును దంద్రయుఁ దామసములుగ నెఱుఁగు. 246

క. ధృతివిజ్ఞానశ్రద్ధలు, నతివ యసమ్మోహమును దయయు హర్షము సం
చితసత్త్వవృద్ధిఁ బరివర్ధితఁబు లగు సత్త్వ మరుగఁ దెరలుం దారున్. 247

తే. క్రోధలోభకామానృతద్రోహచింత, తాపములకు రజోభివర్ధనము వృద్ధిఁ
జేయు వానికి నెల్ల సంక్షీణభావ, మావహిల్లు రజఃక్షయ మావహిల్ల. 248

తే. సంశయంబు విషాదంబు జడత నిద్ర, విను తమస్సు వర్ధింపఁగాఁ బెనువు నొందు
నది విహీనతఁ బొందిన నవియు హీన, భావ మొందు వికస్వరపద్మనయన. 249

సీ. ఒక్కఁ డొక్కనిచే నెక్కుచుఁ దక్కుచుఁ, ద్రిగుణంబులును బ్రవర్తించు వీన
జనితంబు లగు ప్రీతిసంతాపమోహాదు, లాదవినఁ దత్తద్గుణోదయములఁ
గని యుపేక్షించుచు మనము నూనఁగనిమి; కార్యంబు ధర్మార్థకామములకు
నమరమనుష్యతిర్యగ్జననములకు, మూలముల్ సత్త్వాదు లోలి నెఱుఁగు

తే. బుద్ధి యనఁగ మహత్తత్త్వమునకు నామ
మది వివేకవిజ్ఞానచిహ్నంబు భూత
జని యహంకారమునకు లక్షణ మహంక
రణము దొలఁగుట మోక్షకారణము దేవి. 250

ఆ. అన్నియింద్రియములనడరింప మగుడఁ జే,యంగ మనసు సాలు నవియు నదియు
భూతతద్వికారములును దేహము తద,న్యుండు దానఁ బరగియుండు దేహి. 251

క. విను దేహియు దేహము వే, అనునిశ్చయదృష్టి గల్గునాతఁడు సాలఁగ
మనసు మగిడింప నది నిర్మనస్కతఁ బొనర్చి మోక్షమార్గముఁ జూపున్. 252

వ. అప్పుడు ప్రకృతిందొలంగి పంచవింశకుండు వెలుంగు నాతత్త్వంబు పరమహంసుం

దనం బరఁగుఁ దద్విజ్ఞానంబు శాంతిసాధ్యంబును బరమశాంతిప్రదంబు నైయుండు.

మ. రసగంధాదిగుణాలి లేమి నవికా[illegible] సర్వా[illegible]ం
[illegible]ప్తి సమత్వాద్యంగిని మహాత్త్వవ్యాప్తిఁ జెలఁగు ప్రభ్వ
[illegible]. దేజరిల్లు పరమాత్మాఖ్యంబు మద్యోతకం
బు నమర్త్యంబునఁ జూచు శాంతుఁ డగువాఁ డొందుం గా విమోక్షస్థితిన్. 254

వ. ఇది కపిలాదిపరమర్షి సేవితంబైన సాంఖ్యధర్మంబు యోగప్రకారంబు వివరించెద.

సీ. విను మింద్రియ[illegible] బుద్ధియు, నాత్మయు నొక్కటి యగుటఁ గాన్పు
యోగపరిజ్ఞాన మగ్గలి యగ్నిహో, త్రారాధనంబును నధికవాగ్వి
వర్జనంబును సత్త్వవర్తనంబు దానాధ్య, యనములు శౌచ[illegible]శ్యములుఁ బాప
ములుఁ బాపఁ బాపవిసర్జనకుఁ [illegible], మాచరింపఁగ యోగ్యుఁ డగు నరుండు

తే. మనసు వట్టుట [illegible] దాని
కామినము గాలగాని దక్కట్ల మచియు
వచనమును నగుచోట మృద్వాసనమునఁ
గాయమున కార్జవము భంగిఁ గలుగ నుండి. 256

క. మనమున నైదింద్రియములు, మనిచి మనం బాత్మ నల్ల నొడిఁగింపఁగ నె
ట్లైనఁ బ్రాణంబు నపానంబును వశ్యత నిలుచు యోగమున సిద్ధికినై. 257

తే. అవహితుం డయి తద్దశ ననుభవింపఁ, గా నపానము శ్రీ ప్రాణగతికి మూర్ధ
మతిన యమ్మెయి నెలవగు నవ్వెఁ డమావె, జీవుఁ డనఁ బరమాత్ముండు దానె వెలుంగు.

వ. అని వెండియు. 259

ఉ. ప్రాణు నపానునందును నపానునిఁ బ్రాణునియందు నిల్పి ని
[illegible] గోరి చిత్తము [illegible] బట్టఁగఁ బ్రాణసంయమా
క్షీణత దేహమధ్యగతిఁ జిమ్మఁగఁ దత్త్రియ మొంది మూర్ధపా
రీణతఁ గోర్కి సల్పు నపవర్గము త్యాగితుఁ డైన యోగికిన్. 260

వ. అని చెప్పి వెండియు. 261

చ. అలసతయుం విచిత్రతయు నసత్యతనాదరణంబు రోగముం
గలయును లోభమున్ భయముఁ గామముఁ గ్రోధము లౌల్యమున్ విరో
ధులు విను యోగసేవకు నదుష్టతఁ జెప్పిన యోగ మిచ్చ సి
ద్ధులు లేని మిందింట నప్రతిహతుం డయి యోగి చరించు నెల్లెడన్. 262

ఆ. నిత్యమొప్పు నిద్ర నిగ్రహించుటయును, గాలిఁ ది మీఱకుండు పుణ్యగుణవమియును
యోగి కొప్పు వలెఁ దుద యుక్తవర్తనుఁడైన సుఖద దుఃఖహారియోగ మొందు.

వ. ఇట్టివి యోగధర్మంబు వినిన నంబికా సాంఖ్యయోగశ్రవణంబునఁ బరిజ్ఞాతపర
మార్థ నైతి భవదీయసాయుజ్యంబు భక్తిశక్తి పరిచర్యం బదయము రెడింగింపవే
యని యడిగిన మృడుండు మృడాని కిట్లనియె. 264

శివుఁడు పార్వతికి సాత్మసాయుజ్యప్రాప్తిసాధనంబులు దెలుపుట.

క. విను మవిచింత్యుఁడ సురలకు, మునులకు నేనియును యోగమునఁ సాంఖ్యమునా
యొనరించినయవి యెఱుఁగఁడ, సనాతనుఁడ నవ్యయుండ ననత్యాత్ముండన్. 265
క. ఏను బ్రసన్నుఁడ నైనం, గానిది లేదర్చకులకుఁ గావున మత్ప్రీ
ధ్యానస్తుతివందనముఖ,నానాభజనముల వలయు నైష్ఠికత శివా. 266
ఆ. నాలుగాశ్రమముల నలువురు విప్రుల, కలిత పాశుపతమహావ్రతంబు
తెలుఁగు లేను దొల్లి దెలిపితి శిష్యప్ర,శిష్యసరణి నది ప్రసిద్ధ మయ్యె. 267
క. మంగళరత్నాంచితా,లింగార్చనయోగ్యతలు ఫలించుటకై భూ
తిం గావించితిఁ దల్లి,స్త్రాంగులును గపాలధరులు నై శాంతిమెయిన్. 268
తే. బ్రహ్మచర్యభిక్షాశనపరత గలిగి, జటిలయొండె ముండితయొండె సంభరించి
మనసు నాయంద తిరముగా నునిచి యొండు,వస్తువులదెస నొల్లమిపవర్తిలంగ.
క. చరియించుభక్తజనులకుఁ, బరమానందైకతానుభవ మొనఁగుదు న
వ్వైరవున మత్సాయుజ్యము, దొరకొను వారలకు వికచపతోయజవదనా. 270
వ. ఇది సాయుజ్యావాప్తిప్రకారం బని చెప్పి వెండియు. 271
క. శివలింగస్థాపనముఁ ద్రి,భువనములం బరమహితముపొంటెం గరుణన్
ధవళాక్షి చేసితిం ద,త్ప్రవిమలలింగమున నన్ను భావించు టయున్. 272
చ. కలమెయిఁ బాల నేతి నుదకంబుల నేని వరాభిషేకమం
గళము నొనర్చి భక్తిరతి గంధము మాల్యము ధూపదీపసం
కలనములున్ నివేద్యమును గాఢసమర్పణ మొందఁ జేసి లిం
గలసితమూర్తియందు ననుఁ గాంచి భజించిన ముక్తి సేకుఱున్. 273
క. అని పలికి నీవు దేవాం,గన లాదిగఁ గలత్రిలోకకాంతలకును మ్రొ
క్కనకుం బాత్రం బగుపద,వనజంబులు గల్గి యొప్పువరసతివి శివా. 274
క. చతురవు వివేకవిభవో,న్నతచిత్తవు వ్రతవిధానపనైష్ఠికతానం
యుతమతివి లౌకికజ్ఞా,నితామహిమసహజమతి వనిందిత వరయన్. 275
క. కావునఁ గాంతాధర్మము, నీవలనం దెలియ వేడ్క నెమ్మనమున నా
కావిర్భవించెఁ జెప్పం,గా వలయును దాని వికచకమలదళాక్షీ. 276
ఆ. అనిన సిగ్గుతోడనయలఁతిన వ్రాలసిన, చెన్ను మొగము వింత చెలువు దాల్ప
వాంచి యొత్తి గౌరి వరునితో నిట్లను, నేను మీకుఁ దెల్ప నెంతదాన. 277
క. ఐనను మీ రడిగిన మ,న్మానసబోధంబుకొలఁది మగువల తెఱఁగుల్
పూని వినిపింప కుంటుట, దావ తగదు గాన చెప్పెదను సర్వజ్ఞా. 278
క. అని పలికి మఱియు నిట్లను, నను నెవ్వఁడు బాయ కుండు నదు లెల్లను న
వ్వనితలతోడ సమాలో,చన యొనరించి మఱి చెప్పఁ జను నిత్తెఱఁగున్. 279
వ. అని విన్నవించి గంగ యమున గోదావరి కౌశికి కావేరి కృష్ణవేణి పెన్న (నర్మద

బాహుద దేవ తము) మొదలైననదులు మున్న తనతోడన వచ్చియున్న నన్నా
తొలఁగఁజేసి యీశానుం డిట్లనియె నెట్లు సెప్పుద మనిన గంగాదేవి నీ కంటెనే
పెంపుఁగుదురు నీ వాకొంగిన తెఱంగున నంగనాధర్మం బెఱింగించి పవిత్రితునిం
జేయు మేము భవదీయవాగమృతంబు వీనుల నినిచెద మనుటయుఁ బార్వతి ప్ర
సన్నచిత్తయై వల్లభువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 280

క. దేవా నీకు ప్రసాద, శ్రీ వచ్చినయట్టుల సుందరీవిధము భవ
ద్భావంబునకుఁ బ్రియంబుగ, సేవాధర్మంబుఁ దెలియఁ జెప్పెద ననియెన్. 281

తే. అనినవిని సురల్ మునులు ప్రియంబుఁబొంది, రమరగంధర్వసిద్ధసాధ్యాంగనాజ
నంబు వినువేడ్కవచ్చి యున్నలినవదన, వెనుకదెసనుండె దేవకీతనయ యవుడు.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషోత్తముఁడు వీనులు వికసిల్లు చుండ నారదుం డిట్లనియె. 283

పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రతాధర్మంబుల తెఱఁ గెఱింగించుట.

క. వనితలుఁ బురుషులుఁ బ్రియమున, దను వినుతింపంగ శైలతనయ సమాక
ర్ణనకౌతుకి యగునీశా, నునితో మృదురీతి నిట్లను గమలేశా. 284

సీ. ఋతుమతి గాక మున్నద్దతయుఁ గల్గినయింటి
కన్య తత్పరిణయకరణమునకు
నొడయులు పితృ తల్లియును దండ్రియును దండ్రి
తోఁబుట్టినతఁడు మాతులుఁడు నొడ
లుండును యోగ్యవరునిఁ జూచి వారిలో
నెవ్వరైనను బ్రీతి నిచ్చువారు
పతి యంతనుండియుఁ బ్రభువు దానికి నట్లు
గావున నాతండ దైవ మనుచు

తే. నతనిమతమునఁ దేవతాపితృసమర్చ, నములు నతిథిపూజనముఁ బూన్కి సమాచ
రించుచును బతిహితము వాటించి నడపు, నతి పతివ్రత యిహపరసౌఖ్యమహిత.

వ. పతిద్వేషయుం బయినయొక్కనిదర్శనం బవధరింపుము. 286

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డొకనికి భార్య లిద్దఱు గల, రం దొకభామిని యతనిహితము
నడపెడునవధాన మెడలి యాతఁడు పంప, కయ్యుఁ దాన సురపితృకార్యపరత
నడచుఁ దక్కటియింతి నాథుఁ బాటించుచుఁ, దన్మతంబునఁ జేయు ధర్మవిధులు
వారు ముప్పురు విధివశమున నొక్కట, మృతిఁ బొందిరా పతివ్రత వరుండు

తే. ననివసుగతికిఁ జనెఁ బెఱవనిత యముఁడు
నీకుఁ బోలేదు మరలుము నీశరీర
మునకె యని యాఁగె నది శోకమున నబ్బా
ప్పైనఁ గన్గొని యతఁడు దయార్ద్రుఁ డగుచు. 287

క. పతిమతము గానిధర్మము, నతివ నడపుటొప్ప దింక నైనను బతికిన్

హితము లగువానిఁ జేసిన, నతనిఁ గలయు దనివఁ జనియె నదియును మరలన్.

వ. కావునం బతికి ననువ్రత యగుట గృహిణికి ధర్మం బని పలికి వెండియు. 289

క. లలన యిలు వాఁకి నాథుఁడు, వలచినచవివంటకములు వండి యిడి తనుం
గలయఁ దలంచిన మెయికొని, యెలమిఁ గైసేసి హృదయ మీ వలయు శివా.

తే. వనులయెడ మాఱు వలుకక యనవధానఁ, గైనపతిఁదలఁపించి ధర్మార్థకలిత
కృతులు నడపుచు సవతి గర్వించను బోక, తంబు లేకొక్కఁడైయున్కి నగవుపతికి.

క. సవతాలికిఁ బతి వలచిన, నవ్వుఁ గా కని యతనియిచ్చకనురూపముగాఁ
దివిరి నడచుసతి దైవము, శివ యది దగు నెల్లజనముచే మ్రొక్కఁ గొనన్.

క. తనచేతికి నిచ్చినవ, స్తునికాయము నిల్లురువునచొప్పున మగుడం
గొన వచ్చు భార్య పతి దె, మ్మనినప్పుడ యిచ్చుటొప్పు నకపటవృత్తిన్. 293

క. పతి దనకు నేమి యిచ్చిన, నతిముదమునఁ బొంద వలయు నాత్మజుఁ డైనన్
మతిఁ గొంకక యేకాంత, స్థితి నేకాసనత నున్కి సెట్టు ప్రమదకున్. 294

క. ధని యధనుఁడు రూపసి యొ, ప్పనివాఁడు వివేకి మూఢభావుఁ డరోగుం
డనుగతరోగుఁ డనక యం, గన పతిఁ బాటింప వలయుఁ గామధ్వంసీ. 295

క. బలి భిక్షము గడప కెడ, వ్వలయును దేవపితృపూజనంబులకాలం
బులఁ బతి శుభ మందుటఁ ద, త్ఫలంబుగాఁ గోరు టొప్పిదము సతికి శివా.

క. గతి బతియచువ్వొ భార్యకు, నతనిఁ గడచినట్టిసత్పరాయణము కృపా
యుత కలదే కావునఁ దా, నతనికి భక్త యగు టిచ్చునఖిలశుభంబుల్. 297

వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరునకుం బార్వతి భార్యలయధర్మంబుల వివరించు
నది యై యిట్లనియె. 298

పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రత కనర్హంబు లగుధర్మంబులఁ దెలుపుట

సీ. పరమేశ యాసురి పైశాచి రాక్షసి
యనుపేళ్లు గల వధర్మాంగనలకు
వ్యభిచారతత్పరత్వంబు వారికి నెల్లఁ
గల దసురాంశజ క్రౌర్యనిరత
దనయిచ్చఁ బాలియించు ధనధాన్యములు చల
హృదయ భోగపరాత్మ యీర్ష్యగలదు
పైశాచి క్రోధన భర్తృపుత్రులయందు
నిఃస్నేహ గృహకార్యనిపుణ గాదు

తే. కలహశీల రాక్షసి సుఖకంబు లేదు, బొంకు వల్కు నెప్పుడు నిద్రవోవు వీత
లజ్జ యిందఱు నాథులకులంబువారి, దురిత మొందించి పోదురు నరకమునకు. 299

ఆ. ఎఱుక గలిగి పిదపనేనియుఁ బతిభక్తి, గలిగి ధర్మమోపి చలిపి శాంతి
గలిగి యున్న మున్నుగలపాపములు వాసి, పురుషుతోడ దివికిఁ బోవఁగండ్రు.

ఆ. అట్లు గాన పతులయం దతిహితమయంబు, సందుఁ జింత దక్క యనుమరణము
సేసిపోని సుగతి సిద్ధించు బలిపమే. తంబు గాఁగ నిశ్చితంబిసులకు. 301
క. ద్విజభామినికి సహగమను, ప్రజఁ గాంచినపిదప నయ్యసత్యము శోకో
ద్విజితయు బలిథకతయు నై, త్యజించి యనుమరణనియతిఁ దగుట మహేశా.
క. అని చెప్పి గౌరి పతికి, ట్లను నా దగువానిలమున సకలేశ్వర నిన్
వినిపించితి నేఁ గొన్నిట, జనముల నీతిప్తి నాకు నెంపును కరుణన్. 303
క. అని సిగ్గునఁ జెన్నగునా, నన మించుక వాంచి యొత్తు నగతనయ శివుం
డును మునులును మునిపత్నులు, వినుతించిరి మధురవాక్యవిభవం బెసఁగన్.
క. సురగంధర్వఖచరకి, న్నరకింపురుషోరగాదినారీజనముల్
పరమప్రీతిని బొగడిరి, పరమేశ్వరి నెలుఁగు లడరఁ బంకజనాభా. 305
క. అని చెప్పి నారదుం డి, ట్లను గోవిందునితోడ నప్పుడు ప్రియ మా
ననమునఁ బొడలఁగ బార్వతిఁ, గనుఁగొని పర్వేశ్వరుండు గౌరవ మొప్పన్.
క. నాసంవాదము శుచి, నైమైష్ఠికజనుల కెవ్వఁ డాదర మెసఁగం
గా నలినాక్షీ చెప్పును, వానికి నిత్యామరత్వవైభవ మొదవున్. 307
క. మనసంవాదం బెవ్వరు, వినిరి నియతి సజ్జనులకు విభవముఁ దేజం
బును గీర్తియు నాయువు శ్రీ,యును నారోగ్యంబుఁ గల్గు నుత్పలనయనా. 308
క. అని నిర్దేశించి శివుండు, సనియె శివయుఁ గొలువుతోన చనె నిర్దేశకుం
జని రన వశమే యద్భుత, మనిరూప్యం బప్రతర్క్య మది శ్రీరమణా. 309
క. అని పలికి నారదుండును నా, విని నకవినయద్భుతంబు వినిపించితి నీ
కనియెం గృష్ణుని సభ్యుల,మనంబు లానందపూరమగ్నము లయ్యెన్. 310
వ. అని యిట్లు భీష్ముం డుమామహేశ్వరసంవాదం బను పుణ్యకథ సెప్పిన ధర్మ
తనయుండు సోదరసహితంబుగాఁ బ్రమోదరసభరితుం డై. 311

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరప్రాప్తిహేతుభూతం బగుజపవిశేషంబు దెలుపుట.

సీ. అతనికిఁ బ్రణమిల్లి యనఘ పరప్రాప్తి, యెద్దాన సమకూరు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన నతండు నారాయణధ్యానవృ, జాస్తుతితత్కథాశ్రవణనిరతి
యమ్మెలు గావించు నధిప విద్వజ్జన, సంరక్షణము కల్మషములఁ బాపు
వేయొక్కటఁ దొల్లి విద్వాంసు నొకరుని, మునిచ్చని తలవరుల్ వొడఁ జూచి
తే. యితఁడు మావాఁడు మీరిది యేటి కాగ, డంబు సేసెద రని మోక్షణంబు సేసి
యాసుకృతమున బ్రాహ్మణుఁ డైజనించెఁ, దగఁగ వర్చింపు మీవు విప్రద్విజ్జనముల.
వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు వారి ద్రవ్యవ్యాధిశోకంబులకు శాంతి సంపాదింపం
జాలుజపం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులను వినాయకవిశాఖవహ్నివాయుచంద్రాదిత్యులను శక్రవరుణ
యమకుబేరులను సురభిని సముద్రంబులను గంగాదిమహానదులను మరుదశ్వి

వసురుద్రాదిదేవతలను బితృదేవతలను వాలఖిల్యాదిసిద్ధులను వేదవ్యాసవాల్మీకి నారదాగస్త్యగౌతమకశ్యపాత్రికణ్వాదిమహామునులను రంభాద్యప్సరఃస్త్రీలను ధర్మతపస్సత్యములను నహోరాత్రంబులను దారాగ్రహంబులను నశ్విన్యాది తారకంబులను మాససంవత్సరంబులను వైనతేయకాద్రవేయులను గాశీక్షేత్ర కురుక్షేత్రాదిపుణ్యక్షేత్రంబులను నైమిశారణ్య దండకారణ్యాదిపుణ్యారణ్యంబులను మేరుహిమవత్కైలాసాది ప్రఖ్యాతశైలంబులను దిగ్గజభోగిభూములను బుణ్యభూరుహంబులను భూసురులను జక్రవర్తులను రాజులను బరమభక్తిం దలంచి కీర్తించి నమస్కరించి యీసమూహం బంతయు నన్ను రక్షించి నాకు నాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధిపరమానందంబు లభినందనపూర్వకంబుగా నిచ్చుఁగావుత మని యిచ్చఁ గోరి నమో నమో భగవతే వాసుదేవాయ నమః పురుషోత్తమాయ నమ స్సర్వలోకగురవే నమ స్సర్వలోకపిత్రే నమ స్సర్వలోకపితామహాయ నమ స్సర్వలోక ప్రపితామహాయ నమ స్సర్వలోక ప్రధానాయ నమ స్సర్వలోకేశ్వరాయ నమ స్సర్వలోకవిశిష్టాయ నమ స్సర్వలోకసుఖ ప్రదాయ నమ స్సర్వలోకకర్త్రే నమ స్సర్వలోకభర్త్రే నమ స్సర్వలోకహర్త్రే నమ స్సర్వలోకనిధయే నమ స్సర్వలోకనిధానాయ నమ స్సర్వలోకహితాయ నమ స్సర్వలోకహితకరాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవకరాయ నమో విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే యని పఠించుట మహాజపంబు. 313

క. పాపంబులును భయంబులు, నాపదలుం బాయు నిమ్మహాజపమున ధా
త్రీపాలోత్తమ శుభములు, ప్రాపించును ధర్మతత్పరత సిద్ధించున్. 314

వ. అని యిట్లు గంగాపుత్త్రుం డజాతశత్రునకు సర్వసిద్ధికరం బయినయిమ్మహాజపం బుపదేశించె నని చెప్పి తదనంతరసత్కథ లాకర్ణింపు మని పలికి జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 315

తే. మనుజనాథ యశేషధర్మములు సర్వ
పావనములు శాంతనవుఁడు బహువిధములఁ
జెప్ప నిమ్మెయి విని యుధిష్ఠిరుఁడు భక్తి
నమ్మహాత్మని నిట్లని యడిగె మఱియు. 316

చ. అతఁ డొకరుండు లోకముల కన్నిటికిన్ మహనీయమైనదై
వతముఁ బరాయణంబు ననువైభవ మెవ్వని కొప్పు నర్చన
స్తుతిరతి నెవ్వనిం గొలిచి శోభన మొందు జనంబు మేలు నా
నతిశయ మొంది నీకు మత మైచను నెయ్యది ధర్మకోటిలోన్. 317

తే. జపములం దెల్ల నుత్తమజపము నాఁగ, నంచితం బయి తన్ను జపించుజంతు
వునకు జన్మసంసారబాధనము లోపి, పాపు నెయ్యది యొఱఁగింపు పరమబోధ.

వ. అని యడిగిన నాభూపతికి భీష్ముం డిట్లనియె. 319

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రాఖ్యానం బవశ్యానుష్ఠేయం బని చెప్పుట.

సీ. అఖిలజగత్ప్రభు నగుదేవదేవు ననంతుని పురుషోత్తమాభిధాను
నంచితనామసహస్రకంబున సంస్తుతించుచు సంగతోత్థితమనస్కుఁ
డై యజమానుఁ డవ్యయుఁ డైనయాతని, నర్చించుచును దృఢధ్యాననిరతుఁ
డగుచు నమస్కృతి నాచరించుచు ననాద్యంతు విష్ణు నధ్యక్షు నెల్ల
తే. లోకములకు బ్రహ్మణ్యుఁ ద్రిలోకకీర్తి,వర్ధనుని సర్వధర్మజ్ఞు వరదు లోక
నాథు భూతభవోద్భవు నమ్మి భక్తిఁ, గొలిచి సర్వదుఃఖంబులఁ దొలఁగఁద్రోచు.
తే. ప్రస్తుతులఁ బుండరీకాక్షుఁ బరమభక్తిఁ, దలఁచి యర్చించుటయు నామశతంబు సర్వ
ధర్మములకును సమధికతమము నైన, ధర్మ మింత యెఱుంగుము ధర్మతనయ.
సీ. పరమతేజంబును బరమపదంబును, బరమైన బ్రహ్మంబుఁ బరపరాయ
ణముఁ బవిత్రంబులు నాఁ దగువానికి, నెల్లఁ బవిత్రంబు నెల్లమంగ
ళంబులకును మంగళంబును నెల్లదేవతలకుఁ బరమదైవతము భూత
సమితికి నవ్యయజనకుండు నగునట్టి,వాఁ డెవ్వఁ డెవ్వానివలనఁ దోఁచు
తే. నాదియుగమునాగమయుగసంక్షయవేళ, నడఁగు నెవ్వానియందుఁ జరాచరములు
విశ్వలోకప్రధానుఁ డవ్విష్ణు వేయు,భవ్యనామంబులును బాపభయహరములు.
తే. భూరిగుణయోగవిఖ్యాతములును ఋషిస
మాజపరిగీతములును నై మహిమఁ దనరు
నమ్మహాత్మునినామంబు లధికతరవి
భూతిఁ జెప్పెదను విను భూపవర్య. 323
వ. అని పలికి విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కారుండు భూతభవ్యభవత్ప్రభుం డనునవి మొద
లై రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుం డనియెడునవి తుదగాఁ
గలసహస్రనామంబు లుపన్యసించి. 324
ఆ. కీర్తనీయుఁ డైనకేశవుదివ్యనా,మంబు లివి భవద్ధితంబు గోరి
తరతరంబ కీర్తితంబు లయ్యె నశేష,భంగి వేయుఁ గురునృపాలవర్య. 325

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణునామప్రభావంబు దెలుపుట.

సీ. విష్ణునామంబులు వేయును నిత్యంబు, వినినఁ బఠించినమనుజుఁ డిహము
నందుఁ బరమ్మున నశుభంబు నొందక, యత్యంతసుఖముల ననుభవించు
విప్రుండు వేదాంతవిదుఁ డగు రాజు విజయము నొందు వైశ్యుఁ డతులధనంబు
వడయు శూద్రుండు సుఖభాగిత వెలయు ధ,ర్మార్థకామప్రజార్థిజనులు
తే. గాంతు రయ్యైతెఱంగు లేకాంతభక్తి, శౌచి యై విని కీర్తించి సారయశము
నచలలక్ష్మియు వంశవిఖ్యాతియు మేలి, పెంపుసొంపునుగలిగి శోభిల్లునరుఁడు 326
సీ. పురుషోత్తమునినామములు వేయుఁ గీర్తించు, నాతఁ డొక్కఁడ శుభచయంబుఁ బొందఁ

డగణితవీర్యమునఁ దేజమునఁ గాంతిని బల,రూపగుణంబుల ÷ రూఢి నెక్కు
రోగబంధాపహాస్తులకుఁ బరనమాత్ర, నస్వాయుఃకారితము ÷ లడఁగు వాసు
దేవాశ్రయుఁడు వాసుదేవపరాయణుం,డును నగుమర్త్యుఁ డవ్విష్ణునామ

ఆ. కములు లుపన్యసించి ÷ కల్మషంబుల నెల్లఁ, దొలఁగి దుర్గతులకుఁ ÷ దొలఁగి జన్మ
మరణములకు రోగజరలకు నందని,పరమ మైన బ్రహ్మపదము నొందు. 327

క. స్మృతిసౌఖ్యక్షాంతిశ్రీ,ధృతికీర్తులు గలుగు దుర్మతియుఁ గ్రోధము లు
ద్ధతియును మాత్సర్యము లే, వతిపుణ్యాత విష్ణుభక్తు ÷ లైనజనులకున్. 328

సీ. చంద్రార్కనక్షత్రసహిత మైననభంబు
సచరాచరోర్వియు ÷ జలనిధులును
సురదైత్యగంధర్వగరుడయక్షోరగ
వ్రజములు హరివశవర్తనములు
బుద్ధియు నింద్రియములును మనంబు స
త్త్వంబును బలముఁ దేజంబు ధృతియు
క్షేత్రంబుఁ దద్గతక్షేత్రజవస్తువు
లరయఁగా వాసుదేవాత్మకంబు

తే. లాగమాదికాచారమయంబు ధర్మ
మచ్యుతుండు తత్ప్రభువు సాంఖ్యమును యోగ
తంత్రమును శిల్పవేదశాస్త్రములుఁ గర్మ
ములు జనార్దనువలన నుద్భవించె. 329

ఆ. విష్ణుఁ డొక్కరుండ ÷ విను మహాభూతంబు, లక్కభూతతతులు ÷ పెక్కు గలవు
నరిఁ ద్రిలోకములను ÷ బరఁగి విశ్వంబు భూ,తాత్ముఁ డమ్మహాత్ముఁ డనుభవించు.

ఆ. వ్యాససంప్రణీత ÷ మైనయీవిష్ణుస్త,వంబు సకలశోభనంబులును సు
ఖములుఁ గోరుపురుషుఁ ÷ డమలినబుద్ధిఁ బ,ఠింపవలయు భక్తిపెంపుతోడ. 331

క. అజు విశ్వాధీశ్వరు స,ర్వజగత్ప్రభవాప్యయప్రవర్తనకరు నం
బుజలోచను నెవ్వారలు, భజింతురు పరాభవమునఁ ÷ బడ రప్పుణ్యుల్. 332

క. కావున విష్ణునివేల్పుగ, [1]నీవేయుఁ బఠింపు నీకు ÷ నెప్పుడు నాయు
శ్శ్రీవిభవారోగ్యంబులు, భూవర సిద్ధించుఁ బరమబోధముఁ గలుగున్. 333

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నెమ్మనమున ÷ వెల్లిగొనఁగఁ బాం
డునియగ్రసుతుఁడు గాంగే,యుని కభివందన మొనర్చి ÷ యుచితవినయుఁడై. 334

వ. పూజానమస్కారంబులకు నెవ్వరు భాజనంబు లెవ్వారికిఁ బెట్ట నేసినం బేటు
వాటిల్లు నెవ్వారలు సంతోషించిన శుభంబులు సొప్పడుం జెప్పవే యనిన
నతం డతని కిట్లనియె. 335

1. క. చ. జ. 'నీవేయుఁ బఠింపునీవు ÷ నిచ్చలు'.

బ్రాహ్మణపూజానమస్కారంబులు పరమోత్కృష్టంబు లని చెప్పుట.

సీ. పూజానమస్కారక్రియలకుఁ బాత్రములు బ్రా
హ్మణులు వారలకుఁ గీ డాచరించి
వానవుంగాను జెడు వారిసంతతియును
నఖిలశుభంబులు నావహిల్లు
ధర్మసేతువు లోకధారకం బఖిలశా
స్త్రప్రవర్తకము విప్రవ్రజంబు
తపమును వాక్కును ధనము విప్రుల కొక్క
కుడుపుమాత్రన పాపకోటిఁ బాయు
తే. రమ్మహాత్ములు సొప్పరు లఖిలమార్గములకు విను దేవతలు దేవతలకు బాలుఁ
డట్టిఁ డన లేదు పూజకు నర్హు లనిన, నధిప వృద్ధులఁ బ్రాజ్ఞుల నడుగ నేల.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బ్రాహ్మణులఁ బూజించుటవలన విశిష్టం బయిన శుభం బెయ్యది దృష్టం బయ్యె వారలయందు వర్ణనీయం బగు వర్తనం బేమి గానంబని యీ విట్లు వారలం గొనియాడ దెఱింగింపవే యనుటయు నాపగాపుత్త్రుండు పవనార్జునసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవత్ప్రశ్నంబునకు నదుత్తరం బై యుండు నని పల్కి యజ్జనపతి కిట్లనియె. 337

పవనకార్తవీర్యార్జునసంవాదంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

సీ. అధిపసహస్రబాహార్జునుఁ డేనుదీవులు నేలి యద్భుతబలపరాక్ర
మములఁ దనర్చి మత్సమును లెవ్వరును నెందు, లే రని యత్యవలేపయుక్తి
నాడిన నొకభూత మాకాశమున నుండి, యెఱుఁగక పలికెద వెల్లవారి
కధికులు గారె ధరామరు లనవుడు, నతఁడు వారలు రాజు నాశ్రయించి
తే. నడపికొందురు మనుగడ పుడమి జేని,కంటె నెల్లక్కుడై రట్లుఁ గాక యేను
మనుతుఁగూర్చినఁ జెఱుతు నట్లగినసమస్త,భూతములవన్న వెఱచియా భూతమరిగె.

వ. అట్టియెడం బవనుండు గగనంబున నుండి త న్నెఱింగించికొని యన్నరపతితోడ.

సీ. భూదేవశక్తిని కాద రాజులు ప్రజారక్ష యొనర్చుట బ్రాహ్మణులకు
నధికులు గలరె యయ్యహల్యాకై యింద్రుండు, గౌతముఁ డలిగిన గాసిఁ బడఁడె
కుంభసంభవు చేత సంభోధి యడఁగదె, యనలుండు భృగుశాపహతుఁడు గాఁడె
యన విని మఱుమాట యాడక యున్న యర్జునునకుఁ బవనుఁ డిట్లనియె మఱియు
తే. నాంగిరసవంశసంభవుం డగు నుచథ్యుఁ
గోరి నిజపుత్త్రి సోముఁడు గారవమున
నిచ్చె నాదంపతులు దమ యిచ్చ వనము
నందు వసియించి మునిహృదయంబు లలర. 340

వ. వర్తించునెడ నొక్కనాఁ డమ్ముని యమునానదీస్నానంబునకుం జనుటయు మున్న

యశ్వనితం గామించి వేచి తిరుగువరుణుండు. 341

క. ఎత్తికొని పోయి తనపురి, నత్తామరసాక్షి నునిచె । నమ్మునికడకున్
మెత్తన చని నారదముని, యత్తెఱం గెఱిఁగింప నాతఁ । డాలి నెలోడన్. 342

తే. తాన దిక్పతి దన కిట్లు । దగునె యొరుల, భార్యఁ గొని పోవ నీ వేఁగి । పలుకు మిట్లు
యనినఁ జని నారదుండు సెప్పినను వినఁడు, తయ్యొ గామాంధుఁడై నత్రిస్థి విభుఁడు.

వ. విడువ కున్న నమ్ముని యుచథ్యుకడకు మగిడి వచ్చి. 344

సీ. ఇంతిఁ దా విడువనియంతియు కాదు నా, బెడతల వట్టి రోషించె వరుణుఁ
డని చెప్పుటయు నల్గి । యతఁడు సర్వజలంబుఁ, ద్రావిన వరుణాపురంబు ధూళి
మయ మైన భయ మంది యమ్మానినిఁ గొనివచ్చి, యొప్పించి ప్రణమిల్లి యెప్ప వాపి
కొని మునికృప గాంచి । చనియె నాదిక్పతి, ధరణీశ రాజులో । ధరణిసురులో

ఆ. యెక్కు డనిన వినియు । నక్కిల్లు వసి యున్న, యతనితోడ [illegible]కులసుర
సమితి కోడి వచ్చి । శరణు సొచ్చిన నగస్త్యుండు విజయలక్ష్మి నొసంగుటయును.

వ. గంగాతీరంబున నగ్రతువు లానరించు గీర్వాణులం బూర్వగీర్వాణులు గాసి చేసిన వసిష్ఠునికడకు వారలు వలియం బాఱుదేరం గోపించిన యుత్తాపసోత్తముని రోషానలజ్వాలలు [1]సాకారంబు లయి యాదైత్యలోకంబు నేర్చుటయుం జెప్పి యక్కుంభసంభవుండును వసిష్ఠుండును శ్రేష్ఠు లగుట రాజుల కోడఁ బాటు గాదో కదే యనినను బలుక కున్న యన్నరపతితోడం బవమానుండు మఱియు నిట్లనియె. 346

—•• పవమానుఁడు కార్తవీర్యార్జునునకు నత్రిప్రభృతులమహిమ సెప్పుట. ••—

సీ. ఒకతఱి దేవతలకు దైత్యులకు మహారణ మయ్యె నప్పోర । రాహునస్త్ర
సమితిచే నర్కచంద్రులు సొలసిన, వెలుఁగడంగుటఁ దమస్సు మొలసి వెగడు
పడిన యద్ద్విజుల । వడి నంటఁ దాఁకి య,య్యసురలు నొప్పింప । నత్రికడకుఁ
బాఱి మమ్ముం గావు । పరమదయాత్మక, యనుడు నతండు చంద్రార్కతనువు

ఆ. లతఁతములు నేసి । యసురసైన్యము రూపుమాపి నిజకటాక్షమాత్రమునన
యతని నృపులకంటె నధికుఁడందము హీనుఁడందమా నిజంబు సుధిప చెపుము.

సీ. అనిన నూరక యున్న నయ్యర్జునుతోడ సదాగతి యిట్లను । ధరణినాథ
సురపతి యాశ్వినుల్ । సోమపానంబున, కర్హులు గారన్న । నాశ్రయంబు
వాటించి వారికై । భార్గవచ్యవనుండు, దనమంత్రముల బల్మి । స[illegible]లకు
నెగ్గు సేయంగ నయ్యింద్రుండు వోటున, వ్రేటున నాతని । గీటడంచు

తే. బుద్ధి నొకశైలమును వజ్రమును రయమునఁ
గొని మహోగ్రతఁ గవియ నమ్మునివరుండు
జలము సల్లిన శైలవజ్రములుఁ దాను

1. క. గ. ట. సాయకాకారంబులై.

[1]మునుఁగఁబడి యబ్బలారాతి ✽ మూర్ఛవోయె. 348

వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలిసె నంతకు నమ్మునివరుండు మదుం డను వాని శతయోజన
దీర్ఘరసనాస్త్రదంతుని సృజించి పంచిన. 349

ఆ. వాఁడు సురగణంబు ✽ వానవ్రుఁ గబళింప, వారు శరణుశరణు ✽ వరముసీంద్ర
యనిన వారిఁ గాచె ✽ నమ్ముని వారిచ్చె, రవ్వడు సోమపాన ✽ మశ్వినులకు. 350

క. నీ వాచ్యవనుండును భా, ర్గవవరునరి గాఁడె యెట్లుఁ ✽ దెలుప కుడుగు దే
వావనియు నొక్కమాటయు; నావిభుఁ డాడండ దాని ✽ కలయక మఱియున్. 351

వ. వాయుదేవుం డస్సురదేవులనిశరణం జేసి యతనిచే టోర్వనివాఁ డై. 352

సీ. అకట దత్తాత్రేయు ✽ నకు భక్తి శుశ్రూష, సేసి కాదె యిష్ట ✽ శిష్టబలప
రాక్రమంబుల నొంది ✽ రాజుల క్కెల్లను, నెక్కుడై తాకృత ✽ మేల మఱవ
విను మిలా లోకంద వే ✽ యనిమిషాదిసమస్త, భూతంబులును వృద్ధిఁ ✽ బొందు టవని
దివిజులకృపన యీక్షే తెఱఁ గెల్లజనములు, నెఱిఁగినపని శాంతిఁ ✽ గొఱలి విప్ర

తే. కులము దైవస్వరూపం బగుట మనంబు, నందుదృఢముఁగ నిల్పి ✽ దాశ్రయమున
వెలయువాఁడవై సను మేలు ✽ వినుమునాదు, బుద్ధియనవుసుసరిఁడు ప్ర ✽ బోధములసి.

క. నీపనుపు సేసి బ్రతికెద, నేవు పవ్మాస్మృతియు విడిచి ✽ యెల్లవలన నే
లాపాదింపుచు విప్రుల, శ్రీపాదము లాశ్రయించి ✽ చెందెద శాంతిన్. 354

ఆ. అనిన నంతసిల్లి ✽ యనిలుఁ డాస్పవు బుద్ధి, గలిగి బ్రదుకు మనుచుఁ ✽ గారవించి
వీడుకొల్పి చనియె ✽ విప్రులపెంపిట్టి, దని యెఱుంగు కురుకులా ✽ గ్రగణ్య 355

— భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృష్ణుప్రభావం బుపన్యసించుట. —

వ. అనుటయు నవ్విభుండు బ్రాహ్మణమహానుభావం బింకను విన వేఁడుం జెప్పవే యనుటయు నప్పుడమిఱేనికి భీష్ముండు దనకు నింద్రియంబులును వాఙ్మనసంబులును నపుడు దుర్బలంబు లగుట యెఱింగించి యినుండు దక్షిణాయనంబు తుది సేరుచు వచ్చె దేహాన్యాసంబు తడవు లేదు దోఁచుచున్నది కృష్ణుండు నీకు విప్రజనవిశేషంబు వివరించువాఁ డని పలికి యిట్లనియె. 356

తే. ఏను గృష్ణు నెఱుంగుదు ✽ మానవేంద్ర, యెత్తెఁ గ్రీడావరాహమై ✽ యుద్ధరిత్రి
నిది యొకండును జెప్పఁగా ✽ నేల కృష్ణు, లీలఁ గాదె భూమ్యాదిభూ ✽ తాలి గలిగె.

వ. కృష్ణుండు. 358

తే. బొద్దుతామరయం దొక్క ✽ పురుషుఁ డుద్భ, వించునట్లుగఁ [2]జేసితద్ద్విరచనాని
భమున నఖిలచరాచర ✽ ప్రభవ మయ్యె, నరయ సామాన్య మే కృష్ణు ✽ పరమలీల.

క. విను మెత్తఱి ధర్మంబులు, దనుజులచే బాధఁ బొందుఁ ✽ దత్సమయమునన్
జనియించి యద్దురాత్ములఁ, దునుమం గృష్ణుండు ధర్మ ✽ ధుర్యులఁ గాచున్. 360

క. తాలియునుం దాన దిశా, పాలురునుం దాన విశ్వ ✽ పతియును గురుభూ

1. క. మునిఁగిపడి. 2. జ. జే. సె. దద్విరచనావిభవము నఖిల.

పాలవర తాన కృష్ణుండు, కాలము దిక్కులును దాన కలఁ డఖిలములన్. 361

ఆ. అరయఁ గృష్ణుఁ డధ్వరాత్మకుఁ డఖిలాగ, [1]మోక్షమంత్రతంత్రముక్తి సరణిఁ
బ్రస్తుతించి మేలు వడయుదు రధ్వర,కర్తలైన జనులు కౌరవేంద్ర. 362

క. చయనంబుల ఋగ్వేదా, బయమహితసువర్ణనాముఁ డగుకృష్ణుగుణో
దయము వినుతించు యజ్ఞ,క్రియానిరతు లైనసురలు ప్రీతిం బొందన్. 363

క. విను ఋగ్వేదము కృష్ణుని, వినుతించుట యాదె యఖిలవేదంబులుఁ ద
జ్జనితవిలాసంబులు వే,దనిరూపితవస్తువు నసఁ దాన కుమారా. 364

తే. అగ్నులును యజమానుఁడు నాహుతులును
యాగఫలరూపమును గృష్ణుఁ డని యెఱుంగు
మినశశాంకతారకముల నెసఁగుతేజ
ములును గృష్ణమయంబుల భూపవర్య. 365

క. పరమజ్యోతి యనఁగ ని,ర్జరామరపదం బనంగ సత్యం బన భూ
వర యమృత మనఁగ దేవకి,వరసుతుఁడు వెలుంగు వేదవర్గముతుదలన్. 366

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నొంది పాండవవిభునగ్రసుతుం
డనిమిషతటినీసుతునకు, వినతుం డై నెమ్మనమున వేడ్కదలిర్పన్. 367

—•• కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట ••—

వ. కృష్ణునకుఁ బ్రణమిల్లి దేవా భూదేవమాహాత్మ్యంబు విన వలతు నాన తీయవే
యని వినయసంభృతుం డగుచుఁ బ్రార్థించిన నప్పార్థివునిమీఁదఁ గరుణామృతమ
యం బగునాలోకనం బొలయ నద్దేవుం డాదరభరితుం డై యి ట్లనియె. 368

క. ననుఁ బ్రద్యుమ్నుం డివ్విధ,మున నడిగిన వాని కేను ముద మందుచు నా
తనిహితము గోరి కుంతీ,తనయాగ్రజ యున్నరూప తగ ని ట్లంటిన్. 369

సీ. వర్గత్రయము నపవర్గంబు సాధింప, నమరపితృప్రీతు లాచరింప
నైహికసుఖము లుపార్జింప వలసిన,వారికి విప్రుల చేరుగడలు
దివిజుల కైననాయువు శ్రీయుఁ గీర్తియుఁ, దనరుట తత్ప్రసాదమునఁ జూవె
యలిగి భస్మము సేయ వలచి పెంపొనఁగంగ, నవనీసురులు శక్తు లట్టు లగుట

తే. వారిఁ గోపింపఁ జేయక వారలకుఁ బ్రి
యంబు సేయుచు వారు ప్రహర్ష మొందఁ
దనకుఁ గలభంగి నిచ్చువర్తింతు రెందు
భువనములయందుఁ బెంపును బొగడుఁ బడయు. 370

—•• దుర్వాసుఁడు కృష్ణునిమనశ్శుద్ధి పరీక్షించి యనుగ్రహించిన ప్రకారము ••—

వ. నాకనినయాశ్చర్యంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము స్వతంత్రప్రవర్తనుం డగుదుర్వా
సుండు మనమందిరంబునకు వచ్చి మందహాసంబు సేయుచుఁ గోపించుచు సుము

1. క. చ. జ. మోక్షమంత్రతతులభక్తియుక్తి.

ఖుండగుచు విముఖత్వంబు నొందకుండం గుడుచు నొల్లనయ్యె: పెక్కండ్రకుంగావిం చినకూడుగూరడా గొక్కంటికి భుజియించి సెజ్జ నుండు మభూమి శయనిం చుచు నందేసిం బోవ్రుడు మఱలి వచ్చుచుఁ బ్రవసించు నుండి యొక్కనాఁడు కృష్ణా నాకుం బాయసంబు మేనిపైఁ బూసి పట్టులుఁ బెట్టింపవే యనఁ దత్తనంబ కావించినం గొంతి సిడిచి కొంతి దనయొడలం బూయుమని నిం బూసితి నచ్చేరువ నున్నరుక్మిణిం జూచి కొంత యుక్కాంతమేనం బూసి పూసి దర్భరూపంబుగా రథంబున నప్పొలఁతిం బూన్చి రథారోహణంబు సేసి వీథికి వెడలి యమ్ముద్ది యను ములుకోలం బొడుచుచు రథంబు నడపింప నాకుం గోపంబు నీర్ష్యయు నించుకయు జనియింప కుండ నేనుం జూచుచుం దోడన నడచితి నప్పుడు యాదవు లాశ్చర్యకోపభయాయత్తచిత్తులై యనేకప్రకారంబులందమలోఁ బలు కుచుం జేయునది లేక కలంకుల వచ్చుచుండ. 371

ఆ. రథము దిగిచి డస్సి ఇ రమణి మేదినిమీఁద, మ్రొగ్గతిలఁగఁ బడిన ఇ డిగ్గ నుఱికి దానిమీఁద ధూళి ఇ దాఁ జల్లి వెసఁ బాఱె, నమ్మునీశ్వరుండు ఇ యామ్యదిశకు.

క. పాఱిన నాతని వెనుకన, పాఱితి సంప్రార్థనా ప్రభాషణములతోఁ దేఱి మరలి యమ్ముని మిముఁ, గాఱియ వెట్టితిఁ గదే యకట యనుచు దయన్

వ. నన్నుం గనుంగొని నీవు కోపంబు జయించితివి నీకు వరం బిచ్చెదఁ గైకొనుము.

ఆ. ఎల్లవారుఁ దమకు ఇ నెంత గూర్తురు నీకు, నంత గూర్చి నిన్ను ఇ ననుసరించు వారుగాత లోకఇవంద్యుండవై యెందు, మాఱు లేక యతులఇమహిమమనుము.

వ. అని నిర్దేశించి మఱియు నిట్లనియె. 376

క. నాయంగంబుల నెల్లం, బాయస మతిభక్తిఁ బూసి ఇ పాదతలమునం బూయవు గావునఁ గలుగు న,పాయం బఱికాల నీకు ఇ నవిలంఘ్యాంబై. 377

క. విను పరమపదప్రాప్తికి, ననుగుణమై యుండుఁ గాన ఇ యదియును నశుభం బన రాదు నీవు బ్రాహ్మణ, జనములయెడ నడవు మిట్టిచందమ యెవుడున్. 378

వ. అని పలికి రథవహనపరిశ్రాంత యగుమీఁతల్లిం జూచి నీవు సౌందర్యసౌభాగ్యం బుల నప్రతిమాన వై మాననీయత్వంబునం గృష్ణునిషోడశసహస్రాంతఃపుర కాంతలకంటె నెక్కుడగు మని దీవన యిచ్చి యమ్ముని యంతర్హితుం డయ్యె.

ఆ. రుక్మిణియును నేను ఇ రుచిరసంపద నప్పు, డతిశయిల్లువస్త్రఇదంగకములఁ జూచికొనుచు మిగులఁఇజోద్యమందుచుఁ బ్రియు, మెుడఁద నెలకొనంగఇనింటికరిగి.

ఆ. అందు వస్తుచయము ఇ మునుపటికంటెను, బహుళమును మనోజ్ఞఇభంగికంబు నగుటఁ జూచి యద్భుతాయత్తచిత్తుల, మైతి మిట్టివార ఇ లవనిసురులు. 381

క. కావున వారికి భక్తుఁడ, వై వెలయు కుమార యనిన ఇ నతఁ డట్టిడ వై తా వెలసె నీవు నట్టిడ, వై వెలయుఁగ వలయుఁ గారఇవాన్వయముఖ్యా. 382

వ. అని చెప్పినం బ్రముదితహృదయుండగుచు సర్వధర్మనందనుండు మాధవుతో దుర్వాసునకు శర్వాణీసంభవుం డని విందు శర్వానిమహిమ వినవలతుం జెప్పవే యనిన నప్పురుషోత్తముండు భరితాదరుండై. 383

—•• కృష్ణుండు ధర్మజునకు శివునిమహిమ చెప్పుట ••—

ఆ. అనుగవలదు దాని నడిగితి నీవు న, న్నధిప నామనము ప్రియంబుఁ బొంద
శివునిఁ దలఁచి మ్రొక్కి శివదివ్యమహిమ చె, ప్పెదని శాంతవిమలహృదయకమల.

వ. ఏకాగ్రచిత్తుండవై యాకర్ణింపు మని ధర్మజున కిట్లనియె. 385

క. శతరుద్రీయము సేయఁగ, దతిభక్తిని శివుని మనమునందు నిలిపి యం
చితమునఁ బఠించు సులభం, బతనికి సర్వంబు నిందు నందు నరేంద్రా. 386

వ. అని వెండియు. 387

సీ. అమరు మహాదేవుఁ డనుపేరు శివునకు, నప్పరమునకు మీఁ దరయ లేదు
తల్లోకవద్భక్తుల ధర్మవిరుద్ధవృ, జాతుల నెల్లను సమయఁ జేయు
దేవతల్ మునులు నశేషప్రయత్నంబునఁ, గావింపు దక్షయాగమున శివుని
మఱచిన నయ్యజ్ఞ మఱవఱలై పోదె, భగనేత్రనాశ మాదిగ ననేక

తే. భంగములు రావె వారి కాప్రభువుచేత, శరణు వేఁడినఁ గావఁడే కరుణనట్టి
వారి నీశుపెంపే మన వచ్చు మఱియు, వినుము తద్దివ్యలీలలు మనుజనాథ.

సీ. ప్రబలదైత్యులు పురత్రయనాయకులు జగ, త్త్రయము నప్రతిమప్రతాపలీల
బాధింప దివిజులు ఫాలలోచనుఁ గాంచి, కావుము కృప దేవదేవ మమ్ముఁ
బసువుల మగువారిఁ బసుపతి వైననీ, వనుచు మహాక్రోశ మాచరింప
నప్పురంబులు మూఁటి నస్త్రమొక్కటన భ, స్మముగాఁగఁ జేసి యసమమార్గణంబు

తే. వంకమున నిడ నది బాలుఁ డైన నీతఁ
డెవ్వఁ డని నూవ వెఱఁగంది యెల్లసురలు
వినుతి సేయు బ్రాహ్మణమూర్తి వెలుఁగునతని
కిడియె [1]దుర్వాసుఁ డనునామ మీశ్వరుండు. 389

తే. అతఁడు నూవెమాఱుంటికి నరుగుదెంచి, యంత సేసినాఁ డనవుడు నచ్చెరువును
భక్తియును మదిఁ బిరిగొనఁ బాండునగ్ర, సుతుఁడు నిభృతిమై దేవకీసుతునితోడ.

క. శివముఖ్యనామములు ప్ర, స్తవనకృతిం భోగమోక్షదము లగు నని విం
దు విమలబోధ యెఱింగింపవె వాని నిరుక్తి ననినఁ బరమప్రీతిన్. 391

వ. అతం డిట్లనియె. 392

క. శివదేవు ముట్టఁ గొల్వఁగ, నవనీశ్వర యతనిపేళ్లయర్థ మెఱిఁగి సం
స్తవనకృతిఁ గూర్ప నాకై, న విధాతకు నైన నరిది నామదిఁ జూడన్. 393

వ. అయినను. 394

---

1. చ. దుర్వాసనామ మాయీశ్వరుండు.

క. నీ విట్లు సహస్ర నతిశ్రీ, నా కృష్ణ నా యెఱిఁగింపఁ ద్రిగ్గఁగఁ జెప్పిన
ద్దేవాదిదేవువరనా, మావలి విను మచలమైన యవధానముతోన్. 395
ఆ. అగ్నివాయువాసవాదిత్యవసుమరు, దాదిదేవతామయాత్ముఁ డైన
శివునిమహిమఁ బ్రీతిఁ జెప్పుట వినుట న, ర్వార్థసాధనంబు లగు నృపాల.

—కృష్ణుండు ధర్మజునకు శివనామనిర్వచనంబు సెప్పుట.—

క. వినుము నరేంద్ర మహత్త్వం, బున నుండను నీశ్వరత్వమునను నఖిలమహా
మునిజనములును మహేశ్వరుఁ, డని కొనియాడ వారుఁ దొప్పునప్రతిముండై.
సీ. ఉగ్రత్వమునఁ బ్రతాపోన్నతి రుద్రనా, మముఁ దాల్చె దేవసంఘమున కెల్ల
మహతి నాఁ బొలుపారుమహనీయదేవత, గావున విను మహాదేవుఁ డయ్యె
నఖిలసత్కర్మఫలాకారశుభములు, సేయువేడుకకల్మి శివుఁ డనంగఁ
జనియె సుస్థిరతేజమున వెలుఁ గొందుట, నంచితస్థాణునామాఖ్యఁ బరఁగె
తే. జంగమస్థావరాత్మకసకలభూత
రూపబహుళత నొందుట బహురూపనామ
ధేయుఁ డై యొప్పె ధూమ్రపుఁజాయజటల
వలన ధూర్జటి యనుపేర వఱలె వాఁడు. 398
ఆ. వినుము విశ్వే లనఁగఁ జను దేవతలు దన, యందు పొడమి రట్టు లగుట విశ్వ
రూపనామకమునఁ దీపితుం డయ్యె నా, త్రిపురమర్దనుండు నృపవరేణ్య. 399
సీ. బహునేత్రములు మేనఁ బ్రజ్వరిల్లుట సర్వ, తశ్చక్షురాహ్వయోదాత్తకీర్తిఁ
బరఁగు భూతము లెల్లఁ బశువులు దాఁ బతి, గావునఁ బశుపతి నా వెలుంగు
విమలస్థుఁ డై యునికి వృషవాహనుఁడు మృత్యు, వనఁ జనుఁ బ్రాణపాలాఖ్యసమత
నొంది వహించు వేదోక్తాభిధానముల్, మఱియుఁ బెక్కులు వానిమహిమ వేద
ఆ. వేత్త లైనవారు వివరించి యన్యోన్య, బోధకత్వమునఁ బ్రభూతసౌఖ్యు
లగుచు సంతతము శివారామతాసరూ, పాత్ము లై చరింతు రధిపముఖ్య. 400
క. ఈనామనిర్వచనములు, మానవుఁడు పఠించినను సమాహితమతి యై
వీనుల నించిన సౌఖ్యము, నానందము నిందు నందు నతనికిఁ గల్గున్. 401
వ. అని చెప్పి మఱియును. 402
క. వ్యాసమహాముని లోకహి, తాసక్తిని శివునివిషయ మై సత్యముగాఁ
జేసె నుపస్థాన మొకటి, యా సమధికపుణ్యవాక్ప్రయము విను మధిపా. 403
సీ. సర్వజగన్నిత్యసాక్షి లోకైకశు, భావహమూర్తి నిరామయుండు
బ్రథమభూతములకుఁ బ్రథమతమంబు ను, దాత్తంబు నయినభూతంబు శివుఁడు
దనముఖంబున నగ్ని జనియించెఁ దను సభ, క్తికసమారాధనసుకృతుల నియతిఁ
బాటించువారికి భవనాశనంబు గా, వించువేడుక మది నించువాఁడు

తే. విశదచతురాత్మకత్వవిస్ఫురితి వహించి, కరుణఁ దత్తత్పదస్థిరాకలనకల్యా
లగుసపర్యారతులకు నైశ్వర్యవిధంబు, నీశ్యపదవుల నొసఁగుమహేశ్వరుండు. 404

తే. ఈయుపస్థాన మచలితహృదయవృత్తి
నరుఁడు శివలింగ సన్నిధానమున వాఙ్ని
రూఢముగఁ జేసి యాయురారోగ్యసకల
కామ్యవైభవైశ్వర్యముల్ గలిగి నెగడు. 405

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ధర్మసూక్ష్మప్రకారంబు చెప్పుట.

వ. అనిన విని యత్యంతసంతోషంబు నొంది కుంతీతనయాగ్రజుండు శాంతనవుతో ధర్మంబులు బహుప్రకారంబులు గలవు పరమానుష్ఠేయం బగు ప్రకారం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు నజ్జనపతికి జాహ్నవీనందనుం డిట్లనియె. 406

ఆ. ధర్మములకు సంజ్ఞ తద్వేదు లగుమహాత్ములు దగంగఁ జెప్పుదురు నరేంద్ర
వినుము కాలపాకమున నది యన్యథాత్వంబు గలిగి యవిశదత్వ మొందు. 407

వ. ఎట్లంటేని. 408

క. అనఘ యధర్మము ధర్మం, బనుమతిఁ బుట్టించుఁ దృణసమావృతమై ప్ర
చ్ఛన్నితలముచందమునఁ దోఁ, చినసూక్ష్మంబోలె సూక్ష్మచిత్తత లేమిన్. 409

క. తప్పక కాన్పఁగ లేమిం, జెప్పెడువారలును దద్విశేషము దప్పం
జెప్పఁగ ధర్మంబు తెరువు, దప్పి నది క్రియాపరులకు దైన్యము దెచ్చున్. 410

వ. కావున ధర్మంబుసూక్ష్మప్రకారంబు. 411

క. శ్రుతముఁ బరిత్యాగముఁ గల, మతిమంతుల నడుగు లోభమదమోహసమా
వృతబుద్ధులు గానినమం, చితచరితులవలనఁ దెలియు శీలనిరూఢా. 412

క. కామార్థంబులు మోహో, ద్దామతకృత్యంబు లని యెదంగని ధర్మ
స్తోమమునఁ దగులుజనముల, చే మేలుగ నెఱిఁగికొనుము సిద్ధవివేకా. 413

తే. అనఘ యుచితస్వాధ్యాయమునను యజ్ఞ
మునసమాచారమున నిష్ఠ పొనుఁగుపడక
యుండు నెవ్వారలకు వార లోపి నడపు
నదియ కనుము ధర్మమునూక్ష్మపదవి గాఁగ.

క. అన విని యుధిష్ఠిరుఁడు నా, మన మిప్పుడు మీరు సెప్పినమాటల సందే
హానిరూఢ మయ్యె ధర్మము, గనికొన వలయుటకు బహుముఖత్వము కల్మిన్. 415

క. పారంబు లేనిధర్మా, చారంబున మునుఁగుమావృశకుబ్రులకుం
దీరం బిట్టిది యని తెలి, వార భవాదృశుల తగుదు రర్మిలిఁ జెప్పన్. 416

తే. ఆగమోక్తవిధంబుఁ బ్రత్యక్షమును స, మాచరణముఁ బ్రసన్నవ్యాకులములు
ధర్మసూక్ష్మత యిమ్మాటఁ దథ్య మిట్టి, దనఁగ రానియట్లున్నది యనఘచరిత.

వ. అనిన నాపగేయుండు కౌంతేయాగ్రజుతో నిట్లనియె. 418
క. ఇవి మూఁడు దెఱంగులు ధ, ర్మసూక్ష్మత నిశ్చయింప । ముఖ్యపదంబుల్
దివిరికొని యివియ చూచుట, యవనీశ్వర పూర్వమునులయందుఁ గలుగుటన్.
క. అనుమానింపకు మంధుఁ, డను నిశ్చయాత్ముండును జడుండును బోలెన్
జననాథ యేను బల్కెద, విని సుకరముగ నూఁదు మింక । వేయును నేలా. 420
క. విమలాత్మ యహింసయు సౌ, నమును సత్యముఁ గ్రోధవర్జనంబును విను ము
త్తమధర్మ రాశి యిది ధ, ర్మమునవరమసీమ దీని । మఱవుము మదికిన్. 421
తే. బ్రాహ్మణారాధనము సద్వ్రతప్రయుక్తమును, దక్క మొండువిచారముల్ । ధర్మపుత్త్ర
యనిన మానస మానంద । మంద నాతఁ, డతని । తిభక్తి వందనం । బాచరించి.
వ. ఎవ్వరు ధర్మంబు నెపి సనూయ సేయుదు రెవ్వరు దాని నుపాసింతు రెఱింగింపు
వారి వారి పొందుగతులను విన వలతుం జెప్పు మనిన నప్పౌరవోత్తమునకు న
ప్పురుషసత్తముఁ డిట్లనియె. 423
సీ. వినుము రజస్తమో । వికృతులఁ బొలిసి, మానసంబులు గల । మానవులకుఁ
గలుగు ధర్మద్వేష । కలనంబు వారలు, నరక వాసార్హులు । ధరణినాథ
సత్త్వపరాత్ములు । సతతంబు ధర్మము, పాసింతు రూర్ధ్వలో । కాధివాస
మునకు వారు సక్తులు । మునుము పుట్టిన, సుతుఁడు ధర్మము పద్మ । జునకు దాని
తే. పాకసంపద సుమతు లు । పార్జితగ ను, పాసనము సేయుదురు తియ్య । పంటిపరువ
మాదరించి తిదుపచార । మాచరింతు, రెరవు గలయట్టి జనముల । విధము దోఁప.
వ. అనిన నంగాంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతోడ సాధులు నసాధులునన నెట్టివారు
సెప్పు మనుటయు నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 425

— భీష్ముండు ధర్మజునకు సాధ్వసాధుజనుల నిరూపించి చెప్పుట. —

సీ. తమయంత నెఱుఁగరు । ధర్మంబు నను పదే, శమునను గాన రు । సాధుజనులు
ధర్మబోధం బిద్వి । ధంబులు రెంటను, గలిగెడువారు సా । ధులు తదీయ
చరితంబు విను విను । వరు మలమూత్రంబు, లర్హంబు గానిచో । నధిప యతిథి
భోజనశిష్టాన్న । భోజులు దెరు విచ్చి, తగినవారలకుఁ బ్ర । దక్షిణముగ
తే. నరుగుదురు నడపుదురు న । త్యార్జవములు
శరణు సొచ్చినఁ గాతురు । సురతగుప్తి
పరులు నిజదారతృప్తులు । గురువినీతు
లమలహృదయులు సంతోష । మారఁ గలరు. 426
వ. అని వెండియు. 427
తే. సాధు లింద్రియవిభ్రాంతి । సంహరింతు
రఘము దెలిసి ప్రాయశ్చిత్త । మాచరింతు
రప్రకాశంబుగా ధర్మ । మాచరింతు

రఖిలభూతదయాళుత్వ § మారఁ గెరు. 428

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనపుత్త్రుతో సప్రయత్నులకు నర్థంబు సిద్ధిం
చుట గలుగు ధర్మపరులును నీతివిదులు నైనబలవంతులుబహుమార్గంబు లగునదు
పాయంబుల నర్థంబు లాకాంక్షింప సిద్ధింప కుండెడుఁ గొందఱకు సిద్ధించియు నవి
భోగంబుల కుపయోగ్యంబులు గా కుండు శతులు పెద్ద లేకయుం గొన్నిచిత్తంబు
లందు విద్య లలవడు శతుతు లయ్యును నిర్విద్యు లగుటయునుం గలుగుఁ దెవుళ్ల
నోసియుం బోట్లం బడియును గొందఱు సావరు పూరివుకక దాఁకి బలాధికులు
నచ్చుట చూచెద మిట్లు గాఁ గతం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతి
కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 429

శుభాశుభంబులు పూర్వజన్మకృతపుణ్యపాపంబులచేఁ గల్గు నని చెప్పుట.

క. మొలవం జెట్టనియట్టిది, మొలచునె తొలుమేనిదానకర్మముల నానార్థం
బులు సిద్ధించుఁ బ్రయత్నం,బులు లేకయు నింత నిజము § భూపవరేణ్యా. 430

తే. అలఘుతపములు దొలుమేనఁ § గలిగెనేని
వెదకికొని వచ్చు నన్నరు § విపులభోగ
ములు పురాకృతవృద్ధసేవల ఫలించు
బుద్ధికలిమియు విద్యలఁ § బొలుచుటయును. 431

క. తొలుమేన నహింసారుచి, గలిగిన దీర్ఘాయు వొందుఁ § గారణభూతం
బులు భూవర యివి యీగుణ,ములు లేమియు కీడులకును § మూలం బరయన్.

వ. కావున. 433

తే. వినుము దానంబుఁ దపమును § వృద్ధసేవ
నము నహింసయు నియతకృత్యములు సర్వ
జనుల కిమ్మహాగుణములు § మనమునందు
దృఢముగా నిల్పి నడవుము § ధీరవర్య. 434

వ. అని యుపదేశించి యాపగానందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కి ట్లనియె.

సీ. ఎప్పుడు ధర్మంబుపైనెడ నాదరము గల,వానికిఁ గాలంబు § దాన యిచ్చు
ధర్మతత్త్వప్రబోధముఁ బరిస్ఫుటము గాఁ, గావున సుస్థిరభావశుద్ధి
సహితతపస్స్వీకస్నానదానజపంబు,లను దేవతాపూజలను నమోఘ
కాలుఁ డై వర్తింపఁగా ధర్మయోగంబు, నమకూరు ధర్మంబు § సాధనత్వ

తే. మొంది చేయించికొని చెప్పఁ § బొందు నిర్మ
లాత్మకంబు సంసారపారాత్మకంబు
సత్య మజరామరము బోధనిత్య మచ్యు
తము పరానంద మగునప్పదంబు నసఘ. 436

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును, 437

తే. కనుఁగొలుంగు వేదవ్యాసమునివరుండు
నధిప కృష్ణుండు నీకుఁ బరాయణంబు
చింత దిగఁద్రావి పాలింపు శాంతవృత్తిఁ
బ్రజల సర్వంబునందును విజయి వగుము. 438

క. అని యిట్లుపదేశించిన, యనిమిషతటినీతనూజునతులవచనముల్
విని మోమలరఁగఁ బులకలు, తనువున జాదుకొన నొప్పె ధర్మజుఁ డధిపా. 439

సీ. అపుడు వీక్షించి సత్యవతీసుతుండు శాం, తనునందనునితోడ ధర్మజుండు
దెలివొందె భవదుపదేశామృతంబున, ననుజులుఁ గృష్ణుండు నాప్తసకల
రాజన్యులును ధృతరాష్ట్రుండుఁ దానును, దగ నిన్నుపాసించి దయకుఁ బాత్ర
మయ్యె వీడ్కొలుపు మీయవనీశుఁ దటితోడఁ, గ్రమ్మఱ నితఁడు నీకడకు వచ్చు

ఆ. వాఁడు గాక యనిన వాత్సల్యమున నార్ద్రి, మైనచూడ్కి సమ్మదాత్ముఁ డతనిఁ
జూచి పురికిఁ జనుము శుభపరంపరలకు, భాజనంబ వగుము రాజముఖ్య. 440

—✿ భీష్ముండు ధర్మజు నాదరించి కరిపురంబునకుఁ బంపుట. ✿—

వ. అని యనుజ్ఞ సేసి వెండియు. 441

సీ. నీబుద్ధి ధర్మైకనిష్ఠ గావుత మ, సమగ్రదక్షిణబహుయజ్ఞములు య
యాతిచందమున శ్రద్ధాన్వితంబుగఁ జేయు, రాజధర్మంబుగఁ బ్రకృతిరంజ
నము నాచరింపు చుట్టములును జెలులును, బండితవృత్తులుఁ బతికులము
లెట్లట్ల నిన్నాశ్రయించి సుఖంచువా, రరుగ నియుత్తరాయణము వచ్చు

తే. టరసికొని యుండి నాకడ కరుగుదెమ్ము
పొమ్ము తల్లియుఁ దమ్ములు భూవరుండు
నీవు సుఖులరై యుండుఁడు నృపవరేణ్య
యనుడు నానంద మొంది ధర్మాత్మజుండు. 442

వ. అట్లు సేయువాఁడ నని సవినయంబుగాఁ బలికి దేవవ్రతునకు దండప్రణామం
బాచరించి యిట్లు వీడుకొని.

క. మును పనుపఁగఁ గృష్ణాదులుఁ, జను దేరఁగఁ దోడఁ బురికిఁ జని యెదురుదితులై
జను లెదురుకొనఁగఁ బుణ్యాం, గనలును విప్రులును వచ్చి కని దీవనతోన్. 444

క. సేవలు వల్లఁగ మహిమో, ద్భాసితుఁడై యిట్లు వోయి ధర్మజుఁడు నిజా
వాసంబు సొచ్చి గాంధా, రీసంభావన మొనర్చి ప్రియము దలిర్పన్. 445

ఆ. తల్లి కెఱఁగి ముదము ద్రౌపది కొనరించి, సకలపౌరజనుల జానపదుల
నెలమి నొలయ వీడుకొలిపి భూసురులకు, దానవిధుల సమ్మదం బొనర్చి. 446

వ. పిదప దైవతములకు సమగ్రధనంబు లొసంగి ధృతరాష్ట్రునిం బ్రభూతపూజా
కరణంబునం బరితుష్టునిం జేసి.

తే. తమ్ములును గృష్ణుఁడును బ్రమోదమునఁ దేల

సమ్మహీశ్వరుఁ డపుడు రాజ్యాభిషేక
మంగళము నొందినట్లు నెమ్మదిఁ దలంచి
గట్టి యైనయూఱట పెంపుఁ ✽ గాంచి పొలిచె. 448

వ. అట్లు శోభిల్లి వారల నుచితప్రకారసమాచరణంబులకుం జన నియోగించి య
భ్యంతరమందిరంబున కరిగెన ట్లజాతశత్రుండు [1]సమ్యగంగీకృతసామ్రాజ్యుండయి
జనసంపూజ్యం బగుచరితంబున సంప్రవర్తిల్లుచుండఁ బంచాశద్వాసరానంతరంబ
వాసరపతి యుత్తరాయణగతుం డగుటయు. 449

ధర్మజుఁడు కృష్ణాదులఁ దోడ్కొని భీష్మునియొద్దకుం బోవుట.

సీ. అక్కౌరవేశ్వరుం ✽ డప్పుడు గదలి గాం,ధారిని ధృతరాష్ట్రధరణివిభుని
గొంతిని మున్నిడుకొని కృష్ణుఁ దమ్ములఁ, దనతమ్ములను విదురుని యుయుత్సు
సంజయులను గృపాచార్యధౌమ్యుల మంత్ర,కోవిదు లగుయాజకులను దోడఁ
గొని వస్త్రచందనాగురుపుష్పఫలఘృత,కుండముల్ పట్టించుకొని యనేక

తే. రత్నములుఁ గాంచనంబుఁ దో ✽ రాఁగ నగ్ని
యంచితంబుగఁ దా సంఘటించి యోగ్య
జనసమానీతముగఁ జేసి ✽ సకలపరిజ
నంబుఁ గొల్వ మహావిభవంబు మెఱయ. 450

వ. చని భీష్మునివీరశయనస్థానంబున కనతిదూరంబునం దేరు డిగ్గినం గృష్ణాదులును
రథావతరణంబులు సేసిరి తానును వారును బారాశర్యనారదదేవలప్రభృతిపరమ
సంయమిసముపాస్యమానుం డగుసమ్మాననీయుం జేర నరిగి మునిజనంబులకు విన
తుం డయి తదభినందితుం డగుచు నాధర్మనందనుం డయ్యమరనదీనందనునకు నభి
వందనం బాచరించి సమీచీనధ్యానతత్పరుం డైనయద్దేవవ్రతు నుద్దేశించి 451

తే. అనఘ వచ్చితి ధర్మనందనుఁడఁ బ్రణతి, యాచరించెద నావలు ✽ కవధరింప
నవసరం బేనివిను సమయంబు వార్చి, యగ్ని మొదలుగఁ దేఁ దగునట్టివాని 452

సీ. తెచ్చితి ఋత్విజుల్ ✽ వచ్చిరి మఱియు నీ,తనయుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ డును సమస్త
బంధులుఁ గలమహీపతులు విప్రులుఁ బౌర,జనులు నేతెంచిరి ✽ సదయదృష్టి నయ
వీరిఁ జూడుము కను ✽ విచ్చి నాపుడు నమ్మ,హాత్ముఁ డందఱఁ జూచి ✽ యానృపాలు
కేలు దెమల్చుచు ✽ మేలు సేసితి దైవ,యోగంబు గాదె నీ ✽ వొదవు టరయ

ఆ. మనుజనాథ [2]మాఘమాసంబుశుక్లప,క్షంబు నామనమున ✽ సంప్రమోద
మావహిల్లఁ జేసె ✽ నని యభినందించి, యతని కధికహర్ష ✽ మావహించె. 453

వ. తదనంతరంబ ధృతరాష్ట్రునితో ని ట్లనియె. 454

తే. వేదశాస్త్రపరిజ్ఞానవృద్ధసేవ,నములు గలిగి యశేషధర్మములు నెఱిఁగి

---

1. గ. సమ్యగ్భంగీకృత. 2. జ. పుణ్యమాసంబు.

వ్యాసమునిపతి దేవరహస్య మర్థిఁ, జెప్ప విని నిమ్మ శంకల నొప్పి తనకు. 455
క. కావున భవితవ్యములకు, నీ వడలఁగ వలదు పాండునృపపుత్త్రులు స
ద్భావమునఁ జూడ నీ ప్పున, భూవర తగ నీవు గన్న పుత్త్రులు గారే. 456
క. పేరిం బరిపాలింపుము, వీరలను బ్రేమఁ జిత్తవృత్తి ముదమునం
గూరంగ ధర్మసుతుని కైఁ, గారుణ్యము గలిగి పనులు గడుపుము నెమ్మిన్. 457
తే. ఏ నెఱుంగుదు నితఁడు నీ యెడఁ బ్రియంబు
భక్తియును గల్గి యక్రూరభావుఁ డగుట
నీవు వత్సలత్వమున నీ ప్రకృతిఁ బంచి
పనులు గొనుము కౌరవకులభారధుర్య. 458
క. విను నీ తనయులు దుర్యోధనాదు లవినీతిపరు లధర్మజ్ఞులు క్రో
ధను లతిలుబ్ధులు వారల, మనమున నిడి వగవ వలదు మనుజాధీశా. 459
వ. అని పలికి కృష్ణు నాలోకించి. 460

—..భీష్ముఁడు శరీరంబు విడుచుటకు శ్రీకృష్ణునను జ్ఞ గొనుట...—

తే. దేవదేవ జీవాత్మక దేవవంద్య, శంఖచక్రగదాపద్మచారుహస్త
వాసుదేవ త్రివిక్రమ వరద పరమపురుష ప్రణతి యొనర్చెదఁ గరుణఁ జూడు.
వ. అనుచు నమస్కరించి. 462
ఆ. బలము నీవ నాకు భక్తుండ నీయెడ, నాలు బిడ్డ లేని యట్టివాఁడఁ
గావు నన్ను నధిక కారుణ్యమున నిమ్ము, నుజ్ఞఁ గమలదళమనోజ్ఞనయన. 463
వ. అని వెండియు. 464
సీ. మాధవ పాండుకుమారవర్గమునకు, గతి నీవ రక్షింపు కరుణ మెఱయ
దుర్బుద్ధి యైనయా దుర్యోధనుని తోడఁ, గృష్ణుఁ డెక్కడ నుండు గెలుపు గలుగు
నక్కడ కంటి నే బెక్కుమాఱులు నట్లు, సెప్పఁగా నా పంపు సేయ కతఁడు
దమవారి నెల్లను దమయించి తానును, నమసె నిన్నెఱుంగుదు నమితమహిమ
తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు ననుపరమమునులు
జగము రక్షించుటకుఁ గేలి జన్మ మొంది
సంచరించెద రని పరాశరసుతుండు
నారదుండును జెప్పిరి నాకుఁ దొల్లి. 465
వ. అనిన విని వాసుదేవుండు దేవవ్రతువదనం బత్యాదరంబున నాలోకించి. 466
ఆ. కి శోకప్డు లేదు కృతపుణ్యుఁడవు తండ్రి, వలని భక్తి పెంపు గలవు దానఁ
గాదె బంటుఁబోలె గాంగేయ మృత్యువు, నీవశమున నిలిచె నిర్భరముగ. 467

— భీష్ముఁడు శరీరంబు విడిచి నాకలోకగతుం డగుట. —

వ. నీకు నే ననుజ్ఞ యిచ్చితి వసువులం బొందు మనినం బరమానందంబునం బొంది
పాండునందనులను ధృతరాష్ట్రునిం దక్కటివారలనుం గనుంగొని మిగాచేత

ననుజ్ఞాతుండవ గదా యని పలికి యాదఱం గౌఁగిలించుకొని యానృశంస్యంబును సత్యంబును నిత్యంబులుగాఁ బాటించి బ్రతుకుఁ డని చెప్పి తాను దొల్లి రాజుల గెల్చి తెచ్చినధనంబులు విప్రజనంబుల కిచ్చి ధర్మతనయుం జూచి యెల్లబ్రాహ్మణులునుం బాజపేయులు ఋత్విజులు నాచార్యులు వృద్ధులు విశేషించి పూజింప వలయువా రని నిర్దేశించి యూరకుండి ధారణానుక్రమంబున సమాహితాత్ముం డయి వాయువుల సన్నిరుద్ధంబు సేసిన నవి యూర్ధ్వగతిం గైకొనియె నమ్మహాత్ముని యవయవంబులం బ్రాణంబులు వాసికొనుచు వచ్చునయ్యైదోట్లు శల్యరహితంబు లగుచుండె నట్లగుటం గాంచి కృష్ణాదు లగునఖిలజనంబులు నాశ్చర్యభరితాంతఃకరణు లగుచుఁ గీర్తించి రానంయమచతురునిచే సర్వాయతనసన్నిరుద్ధం బై యాత్మ మూర్ధంబు భేదించి మహోల్కాకారంబున నాకసంబున కెగసి కొంతదవ్వరిగి యంత నంతర్హితం బయ్యె నప్పుడు పుష్పవృష్టి గురిసె. దేవదుందుభులు మొరసె నంబరంబున సిద్ధులు సాధ్యులుం బొగడుచుం బ్రమోదంబు నొందిరిట్లు దేవవ్రతుండు దివంబునకుం జనుటయు. 468

—పరలోకగతుం డైనభీష్మునకు నగ్ని సంస్కారంబు సేయుట.—

సీ. ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు విదురయు,యుత్సులు నగురుకాష్ఠోత్కరంబుఁ
జందనదారుసంచయమును గొని సమ,స్థలి నమందితచితి యలఘుభంగి
విరచించి రయ్యుధిష్ఠిరుఁడును ధృతరాష్ట్రుఁ,డును నమ్మరున్నదీతనయుపుణ్య
గాత్త్రంబు సుస్నానకలితంబు విహితాను,లేపంబుఁ బుష్పదామోపశోభి
తే. తంబు నుత్తమక్షౌమావృతంబు నుజ్జ్వ,లాభరణభూషితంబుఁ గా నధికభక్తిఁ
జేసి రప్పుడు సామంబు సెలఁగ హోమ,మాచరించిరి యాజకు లగ్ని యలర.

క. కనకములు మణులు భూసుర,జనసంఘంబున కజాతశత్రుఁడు శ్రద్ధా
వినయప్రీతియుతంబుగ,ననేకములు వేడ్కఁ నొసఁగె నవహితమతియై. 470

వ. తదనంతరంబ.

క. తలదిక్కుఁ గవలుఁ బాదం,బులదెస ధృతరాష్ట్రపాండుభూపాగ్రతనూ
జులుఁ బట్టి యధికవిభవో,జ్జ్వల మగుపాడెపయి నిడిరి శవరత్నంబున్. 472

వ. అమ్మెయి నన్నలువురును వహించిరి భీమసేనార్జునులు ధవళచామరంబు లిడిరి యుయుత్సుం డుత్తమచ్ఛత్త్రంబు పట్టె వృద్ధ లగుకౌరవస్త్రీలాలవట్టంబులు పట్టిరి ధౌమ్యుండు క్రియాకలాపంబు నడపె నట్లు సావ సేర్చి దేవవ్రతుని దేహంబు శ్రౌతాగ్ని కాహుతి సేసి బహుకుండంబు లెత్తిఘృతంబు ప్రయోగించి ప్రజ్వలింపఁ జేసి రివ్విధంబునం బితృమేధంబు విభవమహితంబును విధివిహితంబునుం గా ననుష్ఠించి యక్కౌరవు లపసవ్యంబుగాఁ దిరిగి కృష్ణద్వైపాయన నారద దేవలప్రభృతు లనుగమింప భాగీరథికిం జని నవ్యభరత

భార్యాసమేతంబుగా నగ్గాంగేయునకుఁ దిలోదకప్రదానంబు లాచరించి రట్టి
సమయంబున. 473

—❀ పుత్త్రశోకాతుర యైన గంగాదేవి కృష్ణాదులం గనుంగొని దుఃఖించుట. ❀—

సీ. ఉదకంబులందుండి ♦ యుత్థిత యై శోక, విహ్వలత్వంబున ♦ వికలగమన
యగుచు నెమ్మోముపై ♦ నశ్రులు గ్రమ్మంగాఁ, జనుదెంచి కౌరవసమితి యెదుర
నిలిచి భాగీరథి ♦ యలఘుండు దనకొడు, కిలఁ బరికింపంగా ♦ నెట్టిభంగి
వాఁ డయ్యెఁ జరితంబు ♦ పొసఁగిమి మీరెల్ల, నెఱుఁగుదు రైనను ♦ నేను గొంత
తే. సెప్ప వినుఁడు కృపప్రశస్తశీలుఁ డతుల, బుద్ధి రాజవృత్తాఢ్యుఁడు భూరికృపుఁడు
కార్యసంవేది పితృభక్తిఘనుఁడు దార్య, సమ్మతుండు విద్యాపరిశ్రమఘనుండు. 474
తే. కాశిరాజకన్యకలకుఁ ♦ గాఁ జెనంగి, వానిచే గాసి యైరి భూవరులు పలువు
రంబకై పూని వానిమహాబలంబు, జామదగ్న్యుండుఁ దెరలుపఁ జాలఁ డరిగె. 475
వ. అని విలాపంబు సేసి వెండియు. 476
తే. అంతవాఁడు శిఖండిచే ♦ నట్టు లగుట
గనియుఁ బెక్కులు పఱియలు ♦ గాక యునికి
కతనఁ జేసి వజ్రమయంబు ♦ గాఁగ నోపు
నని తలంచెద నాడెంద ♦ మన్నలార. 477
వ. అని వగచిన గంగాదేవికి దేవకీనందనుం డిట్లనియె. 478

—❀ పుత్త్రమరణశోకార్త యగు గంగను కృష్ణద్వైపాయనుం దూఱడించుట. —

తే. నీవు శోకంబు దక్కుము ♦ నీసుతుండు, పరమగతి నొందె శాపసంప్రాప్తిఁ జేసి
వసువు మర్త్యుఁడై వర్తించె ♦ ననఘవృత్తి, భావ్యుఁ డాతఁడు వగ వేల ♦ దేవి నీకు.
చ. అతని శిఖండి యేల యమరాధిపుఁడున్ సమయింపఁ జాలునే
యతఁడు నిజేచ్ఛఁ జేసి పరుసంచితదివ్యశరంబు లంగసం
గతములు సేసి పన్నుగ సుఖస్థితి మృత్యువు మాన్చి యుండి కీ
ర్త్యతిశయ మొంది తా వలచినప్పుడు పోయె విషాద మేటికిన్. 480
వ. అని యూఱడిల్లం బలికిన కృష్ణద్వైపాయనమునివరుండును బరమాదరణీయతత్పర
వచనంబుల జాహ్నవీదేవికి నానందం బాపాదించె నవ్వనంతరంబ యాత్మీయసలిల
సాంగత్యంబు నొందున మందాకినిచేతం గృష్ణాదులు నందఱు జనపతులును నను
జ్ఞాతులు నాశీర్వాదప్రీతులు నై మునులునుం దోడ నడవ నది వెడలి రని యిట్లు
భీష్మనిర్యాణవృత్తాంతంబు వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నప్పుడమితేఁ
డిత్తెఱంగున నత్తాతకు జలాంజలివిధానం బాచరించి చరితార్థుం డైనయప్పార్థివ
ముఖ్యుండు మఱి యెట్టిచందంబున వర్తించె మునీంద్రా యెఱింగింపవే యని
యడుగుటయు. 481
చ. కరుణదివ్యచిత్త పరిశాంతమహాత్త్వవిధానవిత్త ని

ర్వికృతవిలాసహృద్య శ్రుతిశ్రీవిస్తరవిస్ఫురద్వైకవేద్య పా
పకబహుభవ్యనామ పరిశ్రవర్ధనసంతతయదూరధామ వి
శ్వకలితతోషణా సుభగసాత్యవతేయవచోవిభూషణా. 482

క. [1]సత్సేవ్యచరణ శమధన, వాత్సల్యాభరణ ధర్మపథతత్త్వోద్ధరణా
హృత్సంగతభక్తికదురితోత్సారణధుర్యదృఙ్మయూఖవిసరణా. 483

మాలిని. స్మయవిరహితపూజ్యా ! మంత్రగీతాధిరాజ్యా
నయనహిమగుసూర్యా ! నైష్ఠికక్షేమధుర్యా
దయితభువనరక్షా ! [2]దాంతిసంపద్యతాక్షా
నియమనికటవర్తీ ! నిష్కళానందమూర్తీ. 484

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనికపర్వంబు
నందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము. 485

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి

యానుశాసనికపర్వము సమాప్తము.

1. క. సత్సేవ్యాచరణ సముద్యాత్సల్యా. 2. గ. దాంతిసంవిత్సమక్షా - జ. దాంతి సంపత్సమక్షా
ట. దాంతి సిద్ధ్యర్ప్రమోక్షా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

నామక పార్వత్యభి
ధానక మాధుర్యధుర్యసతతశ్లేషో
పానీతనిరంతరసాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా. 1

శోకమగ్నుం డగుధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లమరనదీనందనున కుదక
కర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రపురస్సరంబుగ భాగీరథి యుత్తరించి
తత్తీరదేశంబున. 2

ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగులుచున్నల్లములోఁ బొరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిఁ గారవ మేద మహోగ్ర బాణపా
తమ్మున మ్రొగ్గునేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టె వే
గమ్మ వృకోదరుండు మఱి రక్షకు స్మరువంపున నమ్మహీశ్వరున్. 3

ఆ. పట్టి యతఁడు దనదుపైచీర యాస్తరణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానవములు పెద్దయు నలఁదురి, యర్జునాదిసోదరాలి పొదివె. 4

వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుం బ్రబోధించె నప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు
గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ. 5

సీ. క్షత్త్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని, యుమ్మలికింపక తమ్మ వత్స
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము శోక, కాలంబు గా దిది యేల వగవ
వని పల్కి విదురహితాలాపములు దన, వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁ జా ననుసరింపఁగ ధర్మ, కొందలినకతమున నింత పుట్టె

ఆ. తనయుఁ దెలియ నాడి యతనకు గాంధారికి, వగలు మిగులఁ బొగులఁ వలయుటయును
నగ్గడించి మమ్ము నొంటివగ్గులఁ గనుం,గొనుము వంత దీర్పు మనుజనాథ. 6

వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కురవపతితో బంధువులఁ శోకంబు నొం
దిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు సమరం
బున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోక వర్తులైరి వారికి శోకింపం బని యేమి శోకిం
చిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికి వెండియు. 7

క. విన వలయువాని నెల్లను, జననాయక వింటి వీవు శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మిఁక దుర్మతి, యునుబోలెను వగచు చుండు టుచితమె నీకున్.

వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము. 9

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమహాధ్వరకర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరము ప్రీతియు భక్తియు నుల్లసిల్ల న
ర్చితములు సేయు మర్థిఁ బ్రజఁ జేకొని రక్షఁ ఘటింపు బంధుసు
స్థితు లొనరింపు మెప్డు నతిథిప్రజపూజ లొనర్పు భూవరా. 10

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్త్వవతేయు మొగంబు గనుంగొని దేవా భవదీయ
దయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుఁ బెక్కు
భంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం బ్రియం
బగు నయినను బితామహాకర్ణులం జంపినక్రూరకర్మునకు శాంతి యెట్లు
గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు విధియింపుం డని
పలుకుటయు నాధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డిట్లనియె. 11

సీ. నిష్ఠించి యిబ్బంగి నీ కేమి సెప్పిన, వాక్యంబు లెల్లను వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీ దగుబుద్ధి యిం తొప్పదో, కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు కర్త యీశ్వ
రుని నియోగమున మేలును గీడు నొనరించుఁ, గాన నీమదిఁ బాపకర్మశంక
గలిగెనేనియును యాగముల దానంబుల, నది వాపికొన రాదె యశ్వమేధ

తే. మధికదక్షిణాన్వితముగ ననఘ చేయు
మంతతో భవదీయచిత్తానుతాప
మంతయును బాయు రఘురాముననట్లుఁ బూరు
భరతులును బోలె దానతత్పరుఁడ వగుము. 12

చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున కానృపుఁ డిట్లను నశ్వమేధయా
గనిరతి భూమిపాలు గతకల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ ము
న్నను వెస వింటి సజ్జనమనోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు సె
ప్పినవలు కూఁది యాక్రతువు ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్. 13

వ. అని పలికి మునీంద్రా యొక్క విన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం
బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట దెల్లంబుగా మీరు నాన తిచ్చితిరి నా

కర్థంబు లేదు కార్యంబున మృతులైన నరపతులసుతులు శిశువులును శోకా
క్రాంతులునుం గావున వారలవలన ధనాహరణం బత్యంతాకరణీయంబును దుర్ల
భంబును నైనది దొల్లి దుర్యోధనుండు మాతోడియీసునంజేసి పెక్కండ్రు
రాజులను ముక్కడిమూఁకలనుం గూడఁ బెట్టి ధనంబు వ్యయపెట్టి భూమియు
బండారంబునుం బాడుచేసె నివ్విధంబున నిర్ధనత్వంబు వాటిల్లె ధనార్జనంబునకు
నొండొక తెరవు దొరకొన దిట్టిది కర్తవ్యం బని యెఱుంగ కున్నవాఁడ మంత్రుల
రై నాకుఁ గార్యం బెఱింగింప వలయు నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతిం
బరమాదరంబున నాలోకించి కొండొక విచారించి. 14

సీ. అనఘ మరుత్తుండు యజ్ఞంబు సేసి మ,హాధనరాసుల నవనిసురుల
కిచ్చె వా రవి గొను నెక్కుడై యుండుటఁ, ద్రవ్యితండంబులు దమగృహముల
నిడికొని పెంధన మెల్లను నిధియుఁ గా, ని మ్మైననెలవున నిడుచు నుండి
యుండఱు నేకవాక్యత దీని నెవ్వరు, గనినను నిది వారిధనమ యనిరి
ఆ. మానవేంద్ర యమ్మహానిధానముఁ దెచ్చి, వలసినట్లు నీవు వ్యయము సేయు
మనిన ధర్మతనయుఁ డతఁ డెట్లువార్జించె, నంత కాంచనము మహాత్మ చెపుమ.
క. అనుటయు నాసత్యవతీ,తనయుండు మరుత్తుపుణ్యతరచరితంబుల్
వినఁ గోరుట మే లెంతయు, వినిపించెద నీవు లలర వినుము నరేంద్రా. 16
వ. అని పలికి యిట్లనియెఁ గృతయుగంబున దండనీతిప్రవర్తకుం డగుమనువునకుఁ బ్ర
జాని యనుతనయుం డుదయించె నతనికి క్షుతుం డుద్భవించె నాతనికి నిక్ష్వా
కుండు ప్రభవించె నాభూపతికి నూర్వురు సుతు లుదయించి రం దగ్రజుం డగు
వింశునకు వివింశుం డుదయించె నవ్వివింశునకుం బదియేవురు గొడుకులు పుట్టిరి
వారిలోనం బెద్దవాఁ డగుఖనీనేత్రుం డధికబలశౌర్యంబులను నకార్యపరుండును
నై సోదరులం గలిసికొని నడవక పదునలువురం జెఱిచి సామ్రాజ్యంబుఁ గైకొని
యుండి.
సీ. మంత్రివిద్వేషంబు మాన్యపరాభవం,బును బ్రజాపీడనంబులును గలిగి
యొక్కలీఁ డగుటయు ముప్పిరి మంత్రు,లాతనిఁ బాపి యతనినందనుని రాజ్య
మునకుఁ బట్టము గట్టికొని రక్కుమారుండు,దమయయ్య చేటు చిత్తమునఁ దలఁచి
సచివప్రభృతు లగుసర్వజనంబుల,యాత్మల ననురాగ మావహిల్ల
తే. సత్యమును వాడియును నొప్ప నిత్యధర్మ,పరత వర్తిల్లె నమ్మహీశ్వరుఁడు సతత
దానతత్పరుఁ డై కలధనము లెల్ల, విప్రులకు నిచ్చి దారిద్ర్యవికలుఁ డయ్యె. 18
క. దానఁ గడు డస్సె నాతని, సేన యరాతు లది యెఱిఁగి చెచ్చెర బలసం
తానముతోడం బైకొని, యానరపతిఁ జెఱిచి రాతఁ డాప్తులుఁ దానున్. 19
క. [1]వనమునకు నేఁగె సంయమి,జనములు నచ్చెరువు నొందుచందంబున న

1. చ. వనమునకు నేఁగి... చందంబున నా, గ్రనియతి శోభిల్లం దప.

జనవిభుఁడు నియతి నట తప, మొనరించి మహాప్రభావ మొంది కడంకన్. 20

క. అమలమతిఁ గరముఁ గ్రోలఁగ, నమరిచి మానితతపోమయాధికశక్తిన్
ధమనక్రియ యొనరించిన, నమితగుణా చెప్పఁ జిట్ట లయ్యెను దానన్. 21

వ. ఆకర్ణింపుము. 22

క. భటతురగసామజరథో, ద్భటసేనాసముదయములు బహుళరుచినము
త్కటకాంచనరాసులు నచ్చటఁ బొడమెం జూడ నక్కజం బగుభంగిన్. 23

వ. ఇట్లు బలంబును ధనంబునుం గల్గుటయును. 24

క. ఆనరపతి రయమున రిపు,భూనాథులమీఁద నడచి పోరుల వారిన్
సేనాయుతముగఁ జంపియుఁ, గానలకుం దోలియును బ్రకాశత నొందెన్. 25

క. కరథమనంబున నాతఁడు, కరంధముఁ డనంగ బరఁగి గౌరవమునవి
స్ఫురణము విభవము శౌర్యముఁ, గరుణయు ధైర్యంబు వెలయఁగానిలయేలెన్.

తే. శమము దమమును సత్యశౌచములుఁ గలిగి, యజనశీలత నశ్వమేధాధ్వరంబు
లంగిరసుఁ డుపదర్శకుండై నయింపఁ, బెక్కొనర్చెలోకములు సంప్రీతిఁబొగడ.

వేదవ్యాసమునీంద్రుండు ధర్మజునకు మరుత్తుని చరితంబు సెప్పుట.

క. అతనిమనుమఁడు మరుత్తుం, డతులయశుఁడు విష్ణునిభుఁ డనఁ దగు నాగా
యుతబలుఁడు ధర్మతత్త్వస్థితివిదుఁడు సమిద్ధబాహుతేజుం డధిపా. 28

ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విభవాతిశయంబు వెలుంగ నశ్వమే
ధమ్మొనరించుచుండి వివిధస్ఫురితాలయముల్ ప్రదీప్తభాం
డమ్ములఁ సత్పదార్థములు లిడం దగుతక్కును గల్గుసిద్ధపా
త్రమ్ములసంఖ్యముల్ పసిఁడిఁ బ్రస్తుతి కెక్క ఘటించె భూవరా. 29

వ. అట్లు నమకట్టి యతండు. 30

చ. హిమగిరిసానుదేశమున నెక్కుడువైభవ ముల్లసిల్ల య
జ్ఞము దగఁ జేసి భూమిసురసంఘము లెల్లను దృప్తిఁ బొంద హే
మ మొసఁగెఁ గుప్పఁగూరలు సమగ్రకుతూహలుఁడై కనత్సువ
ర్ణమయగృహక్రియోపకరణప్రకరంబులు నిచ్చె భక్తితోన్. 31

వ. అని చెప్పి యిది మరుత్తునియాభిజాత్యంబును దదీయవిత్తవిశేషంబును నెఱింగించుట యవ్విత్తం బతనికి దొరకొనిన తెఱంగును నెఱింగించెదఁ దదంచితక్రతుక్రియాప్రకారంబును జెప్పెద వినుమట్లు కరంధముఁ డనం బరఁగి మనువంశదీపకుండై పేర్చినయాభూపతి నిజతపఃప్రభావంబునను మహానుభావుం డగు నంగిరసుండు దన కుపద్రష్ట యయి యనేకాశ్వమేధంబులు సేయించుటం జేసి యావహిల్లినమాహాత్మ్యంబునను మహీపతు లెల్లఁ గొలువఁ బూజ్యసామ్రాజ్యం బనుభవించి తనవలచినయప్పుడు తనువుతోడ నయూర్ధ్వలోకంబునకుం జనియె నమ్మనుజపతితనయుం డవిక్షిన్నామధేయుండు ధరాభారధౌరేయుండై యతనిన

పోలి ప్రజలం బాలించె. 32

చ. అరిగినసుతుండు నూవె మనుజాధిపసత్తము యమ్మరుత్తుఁ డా
వలి దశతంత్రిపిష్టపుఁ గృపారతుఁ డార్యుఁడు ధరణీపతివి
శ్రుతమతి దానశీలుఁ డన రూఢికి నెక్కె తదీయరాజ్యసు
స్థితి వెలుఁ గొందె వాసవుని. గేరికిఁ జేకొనఁ డీసు పెంపునన్. 33

క. వాసవుఁ డను నవ్విభుఁ డెడ, నీసు గలిగి తన్ను మిగులఁ గాని నని తచ్చిం
తాసక్తుం డై మంత్రిని, వాసముననుఁ బనిచెఁ బూరువంశ ప్రవరా. 34

వ. చని యతనితోడ. 35

సీ. అనఘ మరుత్తుండు నిను వరింపఁ దలంచుఁ, దనయజ్ఞమున కుపద్రష్ట గాఁగ
నమరాధిపతి యగు నట్టి నాకును జేసి, యుపదర్శనం బింక నొక్కమర్త్య
నకుఁ జేత నీపెంపునకు హాని గాదె నన్, విడిచి యాతని యజ్ఞవిధులు నడపుఁ
డాతనిఁ దొఱఁగి మఱదాప్తత మెఱయు పై, గ్రక్కడంగ నేటికి నను నతని

తే. పలుకులకు నవ్వియాబృహస్పతి మహాత్మ, యెఱుఁగనే నివన్న నన్ను నీ వింత సెప్ప
నేల సర్వలోకములకు నధీశుఁ డైన, నీగురుండ వారు నాశించునే మహేంద్ర. 36

వ. అని వెండియు. 37

ఆ. అగ్నిసల్లనైన నబ్జమిత్త్రుఁడు మైల, పడ్డ నుర్వి వారలఁ బడిన మేరు
నగము సంచలించిన నను బొంకు వారయునే, నాదుపలుకు నెమ్మి నమ్ము. 38

క. అన విని ప్రమదంబునఁ దే, లినచిత్తముతోడ సముదలీలం జనియెం
దనమందిరంబునకు సుర, లనురాగముఁ బొంద నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 39

సీ. అది యంతయును విని యమ్మరుత్తుఁడు త్రిద, శాచార్యుకడ కేఁగి యతనితోడ
నీకు నెఱింగించి నీపంపున నయేను, సంభారముల నెల్ల సంఘటించి
యజ్ఞాచరణమున కమరి యున్నాఁడ నీ, వుపదర్శనంబు సేయుటకు రమ్ము
నావుడు నింద్రుండు నకుఁ దనయాగము, నకు మున్న వరియించినాఁడు నాకు

తే. నెట్లు రావచ్చు నని యెనా యింద్రమంత్రి, యట్లు పలికిన మాతాత్యక నఘనీదు
తండ్రి సంప్రీతితో నుపద్రష్ట యయ్యె, నట్ల కృపసేయు మని పల్కె నవ్విభుండు.

చ. విని ధిషణుండు మర్త్యులకు విన్నను వొప్పఁ గ్రతుప్రయోగముల్
మనము దలిర్పఁగా నడపి మర్త్యునియాగమునొజ్జఁ గాఁగఁ జా
ల నిది నిజంబ యింక ననుఁ బలావ మొనర్పక పొమ్ము వేఱ యొ
క్కని నుపదర్శనంబునకుఁ గైకొను మారసి నీవు నావుడున్. 41

వ. అజ్జనపతి లజ్జితుండై మగిడి వచ్చి యెదుర నారదుం గని వినయం బెసంగ
వినతుండై నిలిచిన నమ్మునియతనిం గనుంగొని యెట వోయి వచ్చి తేల
విన్ను డై యున్నవాఁడవు నీ తెఱం గెఱింగింపు మెవ్విధంబున నైన నీ విషాదంబు
మాన్చెద ననుటయు నమ్మనుజవరుండు మదీయాధ్వరంబునకు నాంగిరసు నుపా

ధ్యాయుం గావరియింపం బోయితి సద్దేవగురుండు నన్ను దూషించి పరిత్యజించె
నింక నేటి బ్రదుకని పలికిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమిఱేనితో బృహస్పతి ని
న్నొల్లకున్న నేమి యంగిరసుని పిన్నకొడుకు సంవర్తుం డాధిమణుచేత ధిక్కరింపం
బడి సకలంబును విడిచి వెడలి వైరాగ్యంబు మెఱువ దిగంబరుం డయి తిరుగు
చున్నవాఁ డతని పాలికి నరుగు మమ్మహాత్ముండు భవన్మఖంబునకు నుపదర్శనం బా
చరించు ననవుడు సంతసిల్లి యాభూవరుం డి ట్లనియె. 42

క. మునివర బ్రదికితి సంవర్తుని నెచ్చటఁ గాంతు నెవ్వరుసునం దగ నా
డిన నతఁడు గ్రోవు సేయుక, ననుఁ గైకొను నెఱుఁగఁ జెప్పవె నాకుం గరుణన్. 43

వ. అని ప్రార్థించిన యప్పార్థివోత్తమునకు నత్తపోధనసత్తముం డి ట్లనియె. 44

సీ. భూపాల యతఁడు కాశీపురిఁ బాయక, వర్తించు నున్మత్తవర్తనమున
నతని నెఱింగెడునట్టి యుపాయంబు, వినుము పురద్వారమున శవంబు
నిడికొని నీవుండు మే తెంచి చూచి నివర్తించువాని సంవర్తుఁ గాఁగ
నెఱుఁగుము మరలి యయ్యెడఁ గంగ వెనుకనె పొమ్ము నిశ్చలభక్తిపూర్వకముగ

ఆ. నెచట నైన నీకు నేకాంత మొదవిన, శరణు సొరుము వినయభరితవృత్తి
నాదుగుఱుతు సెప్పి నా రెవ్వరనినను, జెంద నారదుండు సెప్పె ననుము. 45

మరుత్తుఁడు సంవర్తుని దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టగా వరియించుట.

సీ. ఇప్పుడు నారదుం డెందుం డున్నవాఁ డని, యడిగినయట్టి యతఁడు నాకు
ని న్నెఱిఁగించి యగ్నిప్రవేశము సేసె, ననుము శంకింపక యనుడు నమ్మ
హీపతి వారాణసీపురంబున కేఁగి, దిక్కుమాలినపీనుఁ గొక్కచోటఁ
బడి యున్నఁ గని దానిఁ బట్టించికొని పురద్వారప్రదేశంబు సేర నరిగి

తే. యచల నక్కుణపము నిడియుంతనంత, చేచికొని యుండఁగా నొక్కవెఱ్ఱివాఁడు
వచ్చి శవముఁ గనుంగొని వాటువడ్డ, వసరమునుబోలెఁ గ్రమ్మఱి పోవుటయును.

వ. వాని సంవర్తుం గా నెఱింగి యజ్ఞపతి యతని పజ్జన చనం జన నతండు మరలి
చూచి పైఁ ధూళి చల్లియు నుమిసియు వేదుఱుచందంబు భావింప నాభూ
వల్లభుండు. 47

క. వినయముతోఁ గేల్ మొగుచుచు, ననుగమనం బునుగ కరుగ నాతండును ని
ర్జన మగుప్రదేశమునకుం, జని యొక వటవిటపినీడఁ జదికిలఁ బడియెన్. 48

వ. డప్పి భావించుకొని యమ్మహాత్ముం డట్లు గూర్చుండుటయు. 49

సీ. ఆరాజు సేరి సాష్టాంగప్రణామంబు, సేసి నిల్చిన ననుఁ జెప్పి నిన్ను
ననఘ పుత్తెంచిన యతని పేరెఱిఁగింపు, నిజమైన సిద్ధించు నీమనోర
థంబు బొంకగు నేని తలయేను వ్రయ్యలై, పడు నని యమ్ముని పలుకుటయును
నారదుఁ డెఱిఁగించె నాకు మిమ్మని నిజ, మాడిన సంవర్తుఁ డాతఁ డెచట

తే. నేమి తెలుఁగుడ నన్నువాఁ ♦ డెఱుఁగ వలయు.
దేవ మనుజు మీ తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి ♦ నన్ను
నిందఁ బుత్తెంచె నిప్పుడ యగ్నియొప్పనిధర్మ
పరుఁడు వాఁడఁ జొచ్చె నని చెప్పె ♦ నరవరుండు. 50

వ. చెప్పిన నప్పరమమునిని యప్పావకునిఁ జేనియాననం బాలోకించి. 51

క. ననుఁ గానఁగ నీవచ్చిన,పని యెయ్యది యనిన నాన్నృపతి నాయజ్ఞం
బునకుఁ గృప మీర లుపద్రష్టనముం జేయంగ వలయు ♦ సంయమినాథా. 52

వ. ఏను మరుత్తుండ ననువాఁడ భవదీయజనకుం డుపాధ్యాయుండుగాఁ గ్రతుకర్తనైనకరంధమునిపౌత్రుండ ననుటయు నావర్తుండు సంప్రీతి నాతనితో నీవు నీకార్యంబు నాకుం జెప్పితి నా తెఱంగు వినుము మాయన్న యగు బృహస్పతి దనతపోబలంబున నన్ను నవమానించిన మదీయగృహధనాదివస్తువు లెల్లను విడిచి యిట్లు దిగంబరుండనై ననబోఁటికీనుంగు నీ కుపద్రష్టయైన నయ్యెడు పెంపునుం గలదె యమ్మహాత్ము నీవు వరియింపు మట్లు గాక యేన కావలయు ననుతలంపు గలదేని. 53

ఆ. అన్న నాకు మాన్యుఁ ♦ డాతండు వనువంగ, నాచరింతు నీదుయాగమునకు
నౌజ్జ్వలతనము వేగ ♦ మూర్ఖ్వీశ యగ్గురుఁ, గని యనుజ్ఞ వడయు ♦ మనిన విభుఁడు.

సీ. ఆతని కడకు ము ♦ న్నరిగితిఁ గృప పుట్టఁ, బలికితి నతఁడు నాకవలుకు నరకు
గొనక యమర్త్యయాగజనము ననుష్ఠించు, నేను మర్త్యునియొజ్జ ♦ నేల యగుదు
ననిరొ నాతోడియాగసున వాసవుఁడుగురు, నుడిపినకతమునఁ ♦ గడఁగి గురుఁడు
నను ధిక్కరించె నింక ♦ కనఘ యండే మని, పోదు మీమాహాత్మ్య ♦ మునను వాస

ఆ. వుని నతిక్రమింతు ♦ నని నమ్మి యున్నాఁడ, గైకొనంగ వలయుఁ ♦ గరుణ వెలయ
ననిన మునియు నట్ల ♦ యయ్యెడఁ గా కని, పలికె మఱియు నానృపాలుతోడ.

వ. ఏను నీయధ్వరంబున కుపద్రష్టనంబు నేయుచుండ నద్దివస్పతియు బృహస్పతియుఁ బ్రద్వేషించి రోషంబు వాటింతురు దానికి నులికి నీవు నంచలించిన మదీయశాపంబునం గీడువచ్చు నింత దలంచి సుస్థిరనిశ్చయుండవు గావలయు విచారించుకొమ్మనిన నమ్మహానీయుతో నమ్మహీనాథుండు. 56

—✤ సంవర్తుండు మరుత్తుని యజ్ఞమున కుపద్రష్ట యగుట. ✤—

సీ. నీకృప గాంచితి ♦ నాకు నిం కొండువి,చారంబు లేటికి ♦ సంయమీంద్ర
యా దివస్పతియు బృహస్పతియును నేల, పశుపతి విద్వేష్యపరతఁ గలఁచె

"తే. అయ్యెడుం గాక యిప్పుడు నీ ♦ కనుచు నీవు, నంచలించినయప్పుడ ♦ శాప మిత్తు
నీకుఁ గీడును బాటిల్లు ♦ నింత దలఁచి, సుస్థిరుండవు గావలె ♦ నుజనవర్య."

ఈపద్యము ౫౬వ పద్యమునకుఁ దర్వాత ముద్రితగ్రంథములో నున్నది. వ్రాతప్రతులందుఁ గాపట్టదు. ప్రక్షిప్తం బని తోఁచెడిని.

నేనియుఁ గలుఁగుదు ననే యని పలికి విరా,నంగతి వాసిన § సరసిజాక్ష
చంద్రతారాకులాచలములు గలయంత. కాలంబుఁ బుణ్యలోకములు లేక
తే. పోవు నని శపథము శుద్ధభావవృత్తిఁ
బలుకుటయు మెచ్చి యమ్మునిపతి మహేంద్రు
గంటె నిను ధనవంతునిఁ § గా నొనర్చి
క్రతువు నడపుదు నని చెప్పి § ప్రమద మెసఁగ 57

వ. మఱియు నిట్లను నెత్తెఱంగున నేను ధనవంతునిఁ జేయుదు నంటేని వినుము హిమవంతంబు నుత్తరభాగంబున ముంజవంతం బను పర్వతంబు గలదందు శివుండు శివాసహాయుండై సురసిద్ధగరుడగంధర్వావనమ ప్రభూతజాలంబు సేవింప విహరించు చుండు. 58

క. మరణజరారోగము ల,[1]గ్గిరి యేసిరువులకు లే వక్షయబహులతా
రువులుఁ గుసుమఫలంబులు, గర మొప్పుచు నుండు నెల్లకాలము లందున్. 59

తే. ఆనగంబు పార్శ్వంబుల § నరుణకిరణ, రుచి వితానంబు ననుకరింపుచు వెలుంగు
శుద్ధకాంచనమయశిలాస్థగాలవాలు, కా § ప్రభాజాల మాశ్చర్యకారి యగుచు. 60

వ. మన మయ్యెడకుం బోయి. 61

సీ. శ్రీకంఠు రుద్రుని § శివుఁ బూషదంతఘ్ను, హరునిఁ గపర్ది శంకరుని నంత
కాంతకు వరదుని § నాదిదేవుని ద్రిలో,చను సహస్రాక్షుని § శాంతమూర్తిఁ
[2]జీరవాసుని ధన్వి § సిద్ధు దండధరు మృ,గవ్యాధు సుష్ణిషిఁ § గనకబాహుఁ
బశుపతి వృషు భూతపతి మాతృభక్తుని, నజు నగ్నివక్త్రుని § నభవు భవుని
ఆ. భక్తిఁ బ్రస్తుతించి § ప్రణతులఁ దేల్చి త,త్కరుణ వడసి పసిఁడి § త్రవ్వితండ
ములు నృపాల పెక్కు § మోవులు దెత్తము, రమ్ము భారవహులఁ § దెమ్ము వాల. 62

క. అని పలికి యమ్మహాత్ముఁడు, గొని పోవఁగఁ బోయి శివుఁ § గుంఠితకరుణం
గనక మసంఖ్యము మోవులు, గొని వచ్చె నతండు మంచుకొండ యిరువులకున్. 63

వ. ఇట్లు మహాధనవంతుండై మరుత్తుండు సువర్ణమయంబులుగా యజ్ఞవాటంబును భాండప్రముఖసకలక్రియాసాధనంబులును శయ్యాసనాదులుం గావించుకొని తత్ప్రదేశంబున నతిమానుషం బగువిభవం బెసంగ యజనంబున కుపక్రమించుటయు బృహస్పతి యంతయు నెఱింగి యంగంబు కృశంబై వెలఁబారునట్టి వగం బొందిన సంక్రందనుండు సూచి యవ్వాచస్పతి కిట్లనియె. 64

ఆ. తెలివు వొందియున్నదియె నీ దుచిత్తంబు, సురల బ్రదుకు తెరువు § లరసి నడపు
చున్నవాఁడవే సవనోత్సాహమున వారు, నీకుఁ బ్రియ మొనర్చి § నేర్చి మంత్రె.

వ. అనుటయు నాచార్యుండు సర్వంబు సంపన్నంబయ్యె నని నమిషపతి యతనితోడ.

క. నీ మొండలు డస్సి వెలువెల, నై యున్నది నీకు నిట్టియధికవ్యథ గావుం

1. క. గ. చ. జ. గ్గిరియం దెయ్యెడలఁ 2. క. గ. జ. ట. ‘చీరవాసుని ధన్వి ♦ బిసదంతు సిద్ధు మృగ.

జేయఁగ వెఱవనిసీమాలఁ, జేయుదు గంధితులఁ గాఁగ ✽ జెప్పుము వారిన్. 67

వ. అనవుడు నాచార్యుం డిట్లని లేదు మరుత్తుండు మహనీయం బగుమఖంబు వొనరింప నుద్యోగించినవానికి మద్విరోధి యగుసంవర్తుండు యాజకుం డయ్యె నది నవ్వువా రెవ్వరని విని మద్వాక్యంబునకు మూలం బిది యట్లు గాకుండం జేయు వేయు వజ్జ్రనాయకు నియమించి సంవర్తునియాజకత్వంబు నవశ్యంబును మాన్పవలె నని పలికిన శతశాసనుండు వాక్యంబున నున్నయగ్నిదేవు నాలోకించి నీవు మరుత్తుపాలికిం బొమ్మలిందు క్రతుకరణంబున కుత్సహించిన వానికి లేకయుం బగువపద్యంబు బృహస్పతి యాచరించువాఁడు గా సంఘటించి రమ్మని నియోగించిన. 68

ఆ. అట్లు సేయువాఁడ ✽ నని య య్య నిలింపు, స్ఫురణ మతిశయిల్ల ✽ నరుగుటయును
నల్ల మచ్చురువున ✽ నూన మరుత్తుండు, ప్రణతి యాచరించి ✽ భక్తితోడ. 69

— అగ్నిదేవుం డింద్రునాదేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట. —

సీ. సంవర్తుఁ దోలిచి యర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి, చరణముల్ నడపించి ✽ పరిసరమున
నున్న యుయ్యానలఁ ✽ దత్పురోహితునితోఁ, బలనైరి వనుప సీత్పాలి కనఘ
యరుగుదెంచితి మాతృనై యున్న నవ్విభుం, డవ్యాసవుండు సౌఖ్యమున వెలుఁగు
చున్నాఁడె యమరసమృత్కరం బతనికిఁ, బ్రియ మాచరించి వర్తించుచున్న

ఆ. యాదరంబు గలదె ✽ నాదెస నాసహ, స్రాక్షు నెమ్మనంబు ✽ నందు హవ్య
వాహ యనుడు నతఁడు ✽ వసుమతీపతికి ని, ట్లనియెఁ గౌరవాన్వ ✽ యాగ్రగణ్యా.

క. సురనాథుఁడు దద్దయు సుఖి, సుర లాతనికిం బ్రియంబు ✽ [1]సొలయక యొనరిం
తురు నీదెస నావర మ,ప్పురుమవరున కగ్గలంబు ✽ భూపవరేణ్యా. 71

వ. నావచ్చినపని సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 72

క. నీజన్నమునకు ధిషణుఁడు, యాజకుఁడై మర్త్యు నిన్ను ✽ నమరత్వదశా
భ్రాజిష్ణుఁ జేయు నమ్మెయి, రాజితముగ నాచరింపు ✽ క్రతుకార్యంబుల్. 73

వ. ఇది యింద్రుండు నీతోడం జెప్పు మన్న కార్యం బనుటయు నమ్మనుజనాథుం డమ్మహాత్ముతోడ. 74

ఆ. అనఘ యేడుమ్రొక్కులాబృహస్పతికి మ్రొక్కెద నతండు నన్ను ✽ నదయవృత్తి
నవహసించి తాను ✽ యాజకత్వమునకు, నెట్లుఁ జేరక యున్న ✽ నేను బోయి. 75

క. అనుజుం డతనికి ననుపెను, పౌనరిననంవర్తుభక్తి ✽ నోడఁబఱచి తగం
గొని వచ్చితి మత్క్రతుయా,జన మీయోగీశ్వరుండ ✽ చాలుం జేయన్. 76

ఆ. అనిన నగ్నిదేవుఁ ✽ డమరగురుం డుప, ద్రష్టయైన వజ్రధరుఁడు నీకు
నలఘుపుణ్యలోక ✽ ములు సులభ్యములుగ, లీలఁ జేయు నట్లు ✽ మేలు గాదె. 77

క. అనవుడు సంవర్తుఁడు గడుఁ, గనలి యనలుతోడ నిట్లు గతి నీవిం కా

1. క. గ. సొలవక.

డిన మహాద్దారుణాకృష్టిని, నినుఁ గాల్తుఁగ మఱుఁగు మిప్పటికిఁ దిరుగకుమీ. 78

చ. అనుటయు క్షితి నగ్ని యమరాధిపుపాలికిఁ బోయి యే మరు
త్తునిఁ గని వచ్చి నీ దగు క్రతుక్రియకున్ గురు యాజకుండు గాఁ
గొను మని చెప్పితిన్ విని యతండతినిశ్చయుఁడై నయవిభుం
డనిమిషమంత్రికిన్ వెఱతు నాతనితమ్మునిఁ గోరి తెచ్చితిన్. 79

వ. ఈయోగీశ్వరుండు మదీయాధ్వరంబునకు యాజకుం డను పలుకు పలికి సంవర్తుం జూపె నే నంత నింక వక పురుహూతునకుం బ్రియంబు బొనరించిన నీకుం బుణ్యలోకంబులు సిద్ధించు నట్లు సేసిన మే లని తఱిమి చెప్పినను నప్పుడమిఱేఁ డొడంబడండు. 80

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నగ్నికి నిమ్మెయి పోయి చెప్పు మ
జ్జనపతితోడ నాపలుకు సమ్మతిఁ జేయక తక్కెనేని నేఁ
బనిచెద వజ్రమున్ జనుమి పాలికి నన్మరునాథు వేగ మే
యనుచుట కింతయొల్లదమె యాతనికిన్ మనయాజ్ఞ యారయున్. 81

వ. అని పలుకుటయుఁ బావకుండు పాకశాసను నాలోకించి. 82

సీ. ఇంక వచ్చిన దారుణనేత్రదగ్ధుఁ గా వింతుఁ జుమ్మీ యని విపులకోప
మూర్తియై పలికె సంవర్తుండు గావున, వెఱతు నే నట వోవ వేఱొకండు
పోవుఁ గాక నవుడు దేవేంద్రుఁ డన్యుల, నీవు దహింతు గా కేవిధమున
నొరులు నిన్ను దహింతురో వెదమాట యిట్లాడెదే యనుటయు నగ్ని వలుకు

ఆ. మూఁడులోకములును వాఁడిమగంటిమి, నేలుచున్నవాని నెట్లు వృత్రుఁ
డాక్రమించె నిన్ను నదియును గాక పర్జన్య మఱియు వినుము బ్రహ్మబలము. 83

సీ. నర్యాతి క్రతువున నయ్యశ్వినుల సోమ. పానంబు నీ కొసఁగఁబాటు గాక
పాయంగఁ బెట్టిన భార్గవచ్యవనుండు, వారికిఁ గా సురవర్గసహిత
ముగ నిన్ను బాధితుం డగఁ జేసె నిజమంత్రబలమున దానికి వలిగి వజ్ర
మెత్తెఱఁ గొని యమ్మునీశ్వరు [1]సాధింపఁ, గడఁగిన నగుచు బెట్టడఁచెఁ గాదె

తే. యతఁడు పుడిసెఁడునీర నయ్యప్పు డతనిఁ, దెచ్చి సోమ మాశ్వినులకుఁ గలుగఁ జేసె
తరయ నెందును బ్రహ్మబలాతిశయముఁ, గడచినట్టిబలంబులుఁ గలవె యనఘ.

క. అనవుడు బ్రహ్మబలము గడు, ఘన మగు నెఱుఁగుదు మరుత్తుఁ గాఱియఁ బెట్టం
జనదే నా కని శక్రుఁడు, పనిచెను గంధర్వలోకపతి ధృతరాష్ట్రున్. 85

వ. పనుచు నప్పు డతని కిట్లనియె. 86

తే. నీవు వోయి మరుత్తునిఁ నెమ్మిఁ గాంచి, గురుని నీకు యాజకుఁడుగఁ గొనఁగవలయు
నట్ల చేయక యున్న వృత్రారి క్రోధదీప్తుఁ డై కులిశంబుఁ బుత్తెంచు ననుము.

వ. ఈమాట సంవర్తునిసన్నిధిని యాడు మని పలికిన నాధృతరాష్ట్రుం డియ్యకొని

---

1. గ. ప్రహరింప.

చని సంవర్తసహితుండై యున్నమరుత్తుసింగని తాను గంధర్వుండనియును ననిమిషపతిపంపున వచ్చితి ననియునుం జెప్పి యప్పుడమిఱేనితో మఱియు నిట్లనియె. 88

చ. వినుము మదీయబుద్ధి నృపశేఖర యాజకుఁ గాఁగ నీమఖం
బునకు బృహస్పతిం గొనుము పూర్వదిశాపతి సవ్విధంబు ప్రీ
తి నొసఁగు నట్లు సేయ నవధీరణ సేసితయేని వజ్రముం
బనుచు నతండు నీపయి సభాసదులున్ వినఁ జాటి చెప్పితిన్. 89

సీ. అనిన మరుత్తుఁ డయ్యమరగురుండు నా, యాగంబు నడపుట కాత్మ రోసి
రాకున్న సంవర్తుఁ బ్రార్థించి తెచ్చితి, నింక నట్టులు సేయ నెట్లు వచ్చు
ననఘ మిత్రద్రోహ మధికపాపముగాదె, యిది నీవెఱుంగుదయ్యింద్రుఁ డెఱుఁగు
సిద్ధసాధ్యాదిప్రసిద్ధులు నెఱుఁగుదు, రిమ్మాట గురునకు ననియ్యకోల
తే. యనుడు గంధర్వుఁ డది విననయ్యె వజ్ర
ఘోరనాదంబు నీ కోర్వఁ గొలఁది యగునో
కాదో నీవ యెఱుంగుదు మేదినీశ
యనుటయును నృపుఁ డాలించి విని భయమున. 90

వ. సంవర్తున కెఱింగించి. 91

క. కులిశము వచ్చుచు నున్నది, యలుకొందెదు నామనంబు ననఘచరిత స
భ్యులు సంత్రాసము నొందిరి, తలకొని రక్షింప వలయు దయ మమ్మెల్లన్. 92

వ. అనిన విని యమ్మహాయోగీశ్వరుండు. 93

సీ. ఇంద్రుని దెస భయం బించుకేనియు వల, దతఁడు నన్నెఱుఁగఁడే యధిపవినుము
సంస్తంభవిద్యాప్రశస్తవైభవమున, వజ్రంబు నతఁడు నవ్వాసవాది
దైవతంబులయాయుధంబులు నా చేతఁ, బ్రతిహతిం బొందు దుష్పవనచండ
వృష్టిప్రముఖమహావికృతులబాధింతు, ననుడు మ్రోయుచు నిదె యరుగుదెంచె
ఆ. భిదుర మెవ్విధమున భీతి దొఱంగుదు, ననియె నృపతి యాతఁ డల్ల నగుచు
దాని నరకుఁగొనకు తగువర మనుగు నా, తపము పేర్మి నిత్తు ధరణినాథ. 94

చ. అనిన మరుత్తుఁ డిట్లనియె నాతనితో భయ మెల్లఁ బాసి నే
నిను వర మర్థి వేఁడెద మునీశ విరోధము దక్కి యధ్వరం
బున కిట వచ్చి దైవతనికాయము నిజోచితహవ్యభాగముం
గొనియెడునట్లు గాఁగ మునికుంజర చిత్తమునం దలంపవే. 95

క. తమభాగంబులు దక్కన, యమరులునుం బ్రీతిఁ గొనఁగ యాగంబు ప్రయో
గము సుప్రణీతమయి లో, కమనోజ్ఞము గాఁగ వలయుఁ గారుణ్యనిధీ. 96

క. అనుటయును మదాహ్వానం, బున నింద్రుఁడు సోమపానమున కేతెంచుం
జనుదెంతు రతనితోఁ దక్కినయమరులుఁ దొడఁగు యజ్ఞకృతికి నరేంద్రా. 97

— మరుత్తుని యజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట. —

వ. అని పలికి దవ్వులన యాస్వ్రజంబు వారించి గంధర్వునకు వీడుకోలు సేయించి యయ్యాగిగ్రహంబు జేరం గ్రా దేవతలను బిలిచె నమ్మహాత్ముని మహనీయమంత్ర శక్తి నాహూతులై యింద్ర హుతాశప్రభృతిబృందారకులు ప్రియంబున నరుగుదేర నమ్మరుత్పతి యయ్యమరపతి కెదుర్కొని తెఱంగు నడపి తానును గూడ నడచి వారికి నర్ఘ్యపాద్యాది పూజనంబులు విధివిహితప్రకారంబునం జెల్లించె నమ్మరుత్తునకు మరుత్పతికిం బ్రణమిల్లి దేవ నీవు విజయంచేసి నాజన్మంబు సఫలంబు సేసితి కృతార్థుండ నైతిం బ్రసాదింపు నాయీదియలుక మాసి నన్నుం జల్లనిచూడ్కిం జూచి కొని ప్రార్థించి సాదరంబుగం జూపి యుత్తానపవతి బృహస్పతి స్వరూపంబ కావున గ్రహయాజకుండుగాం బ్రతిగ్రహించితినని విన్నవించుటయు ననిమిషనాథుండు నీయలసం ప్రీతిం బొందితి నీలం దయ్యమరగురునను జుం డలని యట్లగుటకు సందియం బేమి యనుచు వికచవదనుం డై కనుంగొనిన నమ్మని వరుం డాదివిజవరున కిట్లనియె. 98

ఆ. అఖిలలోకభర్త వమరేంద్ర నీ విట్టు, లాదరమున వచ్చు ♦ టరయ నాత
పంబుఫలముగా దె పావనమూర్తియీ, రాజు క్రతువుఁ బుణ్యరాశి యయ్యె.

చ. సకలవిధానదక్షుఁడవు సర్వము నారసి చేయఁ బంపు నీ
సకృపవిలోకనంబులను [1]సార్థము లై క్రతుమంత్రతంత్రముల్
వికలత లేక చెల్లు జనవిశ్రుతుఁ డీనృపుఁ డీ భవద్దయన్
సుకృతులలోనఁ బెంపు గని చూడఁ గనుం దగఁ బుణ్యలోకముల్. 100

వ. అని యిట్లు నిభృతుం డై యభివర్ణనపూర్వకంబుగా సంభాషణం బాచరించిన.

సీ. భూరిహర్షంబునఁ బొంది పురందరుం, డమృతాశనులఁ గలయంగఁ జూచి
యజ్ఞవాటం బుదాత్తాభిరామంబుగఁ, జేయింపుఁ డప్సరస్స్త్రీజనంబు
నాట గంధర్వులపాటఁ జెల్లింపుఁడు, నావును వారట్ల నడపి మఱియు
సకలకర్మములకు సాహాయ్య మాచరింపంగ వేఱొక యుత్సవభంగి వెలుఁగి

తే. లసితసముచితకీర్తి మలంకరించి, వేడ్క సంవర్తముని హవిర్విధి రయంబ
యాగముజ్జ్వలమును సుప్రయోగకంబు, నగుచు నొప్పారె భరతకులాగ్రగణ్య.

తే. [2]ప్రీతిఁ బేర్వేరఁ బిలిచి చేసేత సోమ, మమ్మహాయోగియంది యిట్లనిమ్మఁ బాన
మాచరించి సహస్రనేత్రాదు లైన, యమరు లానందమునఁ దేలి రధిపముఖ్య.

వ. ఇట్లు మరుత్తుండు మరుత్పతికిం బరమతృప్తి గావించి యామంత్రణంబు సేయ నయ్యందఱు నభినందించి నిజనివాసంబులకుం జని రజ్జననాథుండు. 104

చ. యజనము సెల్లుకాలము సమాప్తతఁ బొందిన నాఁడు దద్దయు
కనకజ మగుభంగిఁ బ్రస్ఫురితకాంచనరాసు లనేకముల్ బహు

1. గ. సాధ్యము లై. 2 చ. ప్రీతి రెట్టింపఁ బేర్వేరఁ ♦ బిలిచి సోమ.

ద్విజులకు భక్తియు శక్తియును వేడుకయున్ వినయంబు నొప్ప సం
భజనపరాత్ముఁ డై యొసఁగె బౌరవవంశపయోధిచంద్రమా. 105

తే. అంతఁ బోవక హేమమయత్వమహిత, యజ్ఞవాటభాండాదిపదార్థములును
బ్రాహ్మణావళి కిచ్చె నప్పాట నతఁడు, హిమగిరిప్రాంతమునఁ గ్రతువెలమిఁ జేసి.

వ. సంవర్తునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నిజపురంబునకు నరుగుదెంచి వార్ధివేష్టితవసుంధరావలయంబుం బుణ్యపరత వెలయం బాలించి బ్రాహ్మణులుఁ దమయోపినంతయుం బసిండి ద్రవ్యాతండంబులు దెచ్చుకొని తక్కినదానినచ్చట నొక్కెడనిధిగా నిక్షేపించి దీనిం గాలాంతరంబున నెవ్వరేనిం గని రిదియక్కినవారిధనంబ యని రమ్మహాకాంచనసంచయంబు గొని వచ్చి విచ్చలవిడి నశ్వమేధయాగంబున సకలదేవతలం దృప్తులం జేయు మనియె నట్లు వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పినవచనంబుల వినియును బంధువిషయశోకంబునం గ్రమ్మఱం దెలివి నొందియు నొందక ధూమంబు వొదవినయనలంబునుంబోలె నున్న పాండవాగ్రజుం గనుంగొని కమలనాభుండు. 107

తే. వంక యైనతలం పెల్ల వసుమతీశ, యరయ మృత్యుపదం బగు నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపదం బింత తథ్య మేల, యీఱతాఱతలంపుల బీఱువాఱ 108

క. కర్మానుష్ఠానంబును, నిర్మలముగ నడపఁబడదు నీచే విను మో
ధర్మతనూభవ వగయును, నిర్మూలము సేయ విధి మనీష కలిమియే. 109

వ. వగ [1]నిర్మూలము సేయుమి యెట్లం టేని నీ వంతశ్శత్రుల నెఱుంగవు గాదె కావున నేతద్విషయం బైనయొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 110

—శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట—

సీ. అవని యెల్లను వృత్రుఁ డాక్రమించి తదీయ, గుణ మగుగంధంబు గొనిన వజ్రి
వానిపై వజ్రంబు వైవఁ గ్రమంబున, నంబుతేజఃపవనాంబరముల
యందుఁ బ్రవేశించి యందులరసరూప,సంస్పర్శశబ్దముల్ చండవిక్ర
మం డై నయతఁడు సముద్ధతిఁ గొనఁ గొనఁ, గోడ్తోడనమ్మహేంద్రుండు కులిశ

ఆ. నిహతి వెలువరింప నిర్భరవేగుఁ డై, యతనిలోను సొచ్చె నసుర దాన
మూర్ఛవోయె దివిజముఖ్యుండు బోధితుఁ, జేసె మంత్రవిధి వసిష్ఠుఁ డతని. 111

వ. ఇట్లు వసిష్ఠప్రయుక్తమంత్రశక్తిం బ్రబుద్ధుం డైనవృద్ధశ్రవుండు శరీరాంతర్గతుం డై నవృత్రు నదృశ్యం బైనవజ్రంబున వధియించె నవ్వాసవుం డీధర్మరహస్యంబు తెలుంగు మునుల కెఱింగించె మునులు నాకుం జెప్పిరి మానవేశ్వర దీని నీవు దెలిసికొను మని పలికి యప్పాండవాగ్రజునితో నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు నిట్లనియె. 112

సీ. శారీరమును మానసంబును నా రెండు,దెఱఁగు లై వ్యాధి వర్తించు నందు

1. గ. నిర్మూలముసేయుము దెట్లం టేని.

వినువాతమును బిత్తమును శ్లేష్మమును సమత్వంబుఁ బొందినయప్పుడు స్వస్థుఁ డగు న
రుం డవి మూఁడు నొక్కొకండైన వికృతి నొందినశరీరవ్యాధి యనఁగఁ బరఁగు
సత్త్వరజస్తమస్సుమతసుస్థితి విషమత మనోవ్యాధి యాఖ్యాతయునకు
ఆ. నొంటి దోఁచు బెప్పు నొదవ దన్యోన్యసంజనకజన్యభావసత్తఁ జేసి
వికృతికాల మొక్కట నొకటి దోఁచు నది వాతాదులందు గుణములందు నధిప.
వ. ఇది సూక్ష్మకర్మానుష్ఠానప్రకారంబు దీని నీ వెఱవరింపవు గావునం గర్మానుష్ఠానం
బును నిర్మలంబుగా నడపంబడ దంటి నని పలికి మఱియును. 114
క. వాతాదులందు గుణములు, నీ తెరువునఁ దక్కువగుట యెక్కుడగుట నీ
[1]చేతఃప్రశక్తిఁ దోఁచి నృపా తెలియుఁగ వలయు సమత్వపరశాంతికినై. 115
సీ. అమ్మెయి గాక వాతాదులు సత్త్వముఖ్యములును దివిచినఁ గలఁగు దేని
నది నీస్వభావ మే మనఁ గల దంకను, జెప్పెద నవధాన మొప్ప వినుము
సభ కేకవస్త్ర రజస్వలఁ బాంచాలిఁ, గొని రాక మఱవు కాననములోన
నిషమలు గుడుచుట నెడ్డఁ బెట్టుకు జటాసురసైంధవాదులకమరితకృతులు
తే. దలఁచుకుము మాత్స్యపురమున దైన్యపడుట, బుద్ధి సేయకు భీష్మాదియుద్ధతంత్ర
మారయంగ యుద్ధంబు గాదందుఁ బుట్టు,కీడు మే లేమియును జిత్తగింపకుండు.
వ. దాని నెట్లు యుద్ధంబు గా దనియె దం టేని నది మిథ్యాయుద్ధంబు సత్యయుద్ధం
బాకర్ణింపుము. 117
ఉ. అమ్మెయి బంధుమిత్త్రలసహాయతకల్మి ప్రయోజనంబు లే
దమ్మహనీయయుద్ధమున నాత్మయ తోడు మనంబు శత్త్రుఁ డీ
వమ్మెయి నైన శాంతి ఘటియింపుము లోపగఁ దీప్పు మందు శాం
తమ్మ చుమీ మనోవిజయతన్ వెలుగొందుము శాంతబుద్ధివై. 118
తే. అంతరంగ బగునిక్కయ్య మధిప గెలువ, కిట్ల యేటికిఁ బోయెదో యెఱుఁగ దీని
నీవ కనిగొని సద్బుద్ధినిశ్చయప్ర, వీణుఁడవు గమ్ము మాటలు వేయు నేల. 119
వ. అని చెప్పి కౌంతేయాగ్రజునితోఁ గృష్ణుండు వెండియు నిట్లను రెండక్షరంబులు
మృత్యువు మూఁడక్షరంబులు బ్రహ్మం బవి యెయ్యవి యం టేని వినుము మమ
యనునవియును నమమ యనునవియును నై యుండు భూతంబులచేతం గానంబడక
యాబ్రహ్మమృత్యువులు పోరుచుండు. 120
క. తత్త్వమనశ్వర మశరీ,రత్వంబునఁ బరఁగు భూతరాశి నియతనా
శిత్వంబు హింసకత్వము, తాత్త్వికమై లేదు దేహదళనమున నృపా. 121
క. శరధిపరివేష్టితక్షితిఁ, బరిపాలించినను దానిపై దృఢమమతం
బొరయక వర్తించిన న,ప్పురుషుని దురితంబు లెట్లు పొందఁగ నేర్చున్. 122
క. వనమున వన్యాహారం,బున వర్తించినఁ బదార్థములపై మమతన్

1. గ. చేతః ప్రసక్తిఁ దోఁచి నృపా తెలియఁగ నగు సుమతీ.

మనమున విడువక యుంచిన న, మ్మనుజుండు మృత్యుముఖగతుం డగు మనుజాధీశా. 123

క. కలిపగఱ గెలువు గెలుపే, యిల ఘనుఁడగు నిజపరాజయము సభ్యంతరశ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము, సలలితముపరిజ్ఞానం బొంట సమ్మే లగునే. 124

క. విను మంతశ్శత్రులలో, ఘనుఁడు కాముం డగుటను నిరాకారుం డగుట
ర్తనము విడిచి మర్త్యుండనయ, జనసమానంబులును సామ్యహితమలు గదా. 125

వ. ఇవ్విషయంబునం గామగీత లను వాక్యంబులు గలవు వాని నాకర్ణింపుము
కాముండు లోకంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 126

క. అనపాయుం డగునెవ్వం, డను నను బాధింపఁ జాలఁడు ప్రయత్నమునా
ధన మగునె వేదవేద్యుం, డను నన్ బరిగణింప నామోక్షము విహితికి నై. 127

క. [1]ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుం బ్రతిహతుఁ జేయఁగఁ జూచు [2]భావ మగుడు నతని కే
నతిఁ దడి యెఱుఁగఁడు గాన విహతి బొంకై పోవఁగా జయము లేకుండున్.

క. ననుఁ దపమునఁ బ్రహరించెద, నని యెవ్వఁడు దొడఁగు నతని కాతపముఫలం
బునఁ దనఁ గోరిక నై యే, జనియించుం జెలఁగా వశకము యెవ్వనికిన్. 129

క. నను మోక్షమూఁది చెఱిచెద, నని యెవ్వఁడు దలఁచు వానికయుం దే మోక్షా
ర్థనమై యునికి నవధ్యుఁడ, ననాతనుఁడఁ ద్రోవ నొకఁడుఁ జాలఁడు నన్నున్. 130

క. అని యివ్విధమునఁ గాముఁడు, దనుఁ జెలఁగ రామిఁ జెప్పఁ దలఁపొందిన జె
ప్పినభంగి నెదను దోఁచెను, విను మవధానమునఁ బాండవేయప్రవరా. 131

చ. పనివడి పూఁచి పట్టుమి సుబంధురధైర్యము నిర్వహింతు నే
ననుమతి సొప్పు కుండుట సమగ్రతపంబునతత్ఫలేచ్ఛ లే
కునికి విమోక్షతృష్ణ భర మొందమి కాము నడంచుఁ గాన యి
య్యుపవులు లేమి సువ్వె యనపాయతి గా నతఁ డాడె భూవరా. 132

క. విను పెక్కు లేల కోరిక, మనమునఁ జొరనీక యున్న మదియుం గాముం
డనవద్య యశ్వమేధం, బొనరింపుము గోర కుండు మొక్కటియు మదిన్. 133

ఆ. అశ్వమేధమఖము సనం దట్ల యనఘ యు,లోలుపత్వగుణవిశాలబుద్ధి
శాలి వై ఫలాభిసంధి లేక కామము, ధర్మ్యఁ గాఁ బొనర్పు ధర్మతనయ. 134

క. చచ్చినబంధులఁ గొని రా, వచ్చునె తలఁపకుము నీవు వారిం గ్రతువుల్
విచ్చలవిడిఁ జేయుము విను, మెచ్చు జగంబు నమకూరు మీఁదసుగతియున్.

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు సెప్పెఁ బారాశర్యుండు బోధించె దేవస్థానుండు నారదుం
డును హితవచనంబు లుపదేశించిరి భీమాదులు నలువురును ద్రౌపదియును దగిన
మాటలు సెప్పిరి శాస్త్రచక్షుర్మహితు లైనమహీసురులు యోగ్యవచనంబు
లుపన్యసించి రివ్విధంబున నందఱవాక్యంబులు నాకర్ణించి శోకంబు విడిచి
యాధూ కాంతుండు ధరణీపాలనాధ్వరకరణంబుల కియ్యకొని యనుచిత్వనివృత్తి

1. గ. ధృతి నెయి యెవ్వఁడు ననుఁ బ్రతి. 2. భావ మగుడు.

కై గంగాతీరంబునఁ గొన్నిదినంబులు నిలుచువాఁ డయి మునివర్గంబునకుఁ బ్రద క్షిణంబును బ్రణామంబునుం జేసి. 136

క. మీకారుణ్యంబున నా, శోకం బంతయును వాసె సుమనస్కుల సు
శ్లోకాత్ములార కలిగెఁ, నాకున్ విచ్చేయుఁ డింక నను మఱవకుఁడీ. 137

— వ్యాసనారదాదిమునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట. —

వ. అని పలికి విశేషించి వేదవ్యాసమునివరుపాదంబుల కెఱఁగి భవత్ప్రసాదంబునం గందువ గనినకతమ్మున మిమ్ముం బురస్కరించుకొని పోయి చేకొనం గలవాఁడ నప్పటికి సన్నిధి సేయవలయు నప్పెన్నిధికి నాశ్రయంబైన హిమగిరి మహీధరంబులలోన నెల్లను బరమైశ్వర్యసిద్ధి యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి నాపైఁ బెక్కులు కల్యాణకరణకల్యంబు లగుమాట లాడితిరి మహాభాగ్యవంతులకుఁ గాక యిట్టివారికారుణ్యంబు దొరకొనునె మీకరుణను నన్ను భాగ్యవంతుం డని తెలిపెదు నని [1]బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతి సేసె నట్లామంత్రితులై యమ్మహాత్ము లందఱుఁ గృష్ణాజ్ఞానామంత్రణంబు గైకొని యంతర్ధానంబు సేసిరి పదంపడి భీష్మునకుం బరలోకక్రియలు ధృతరాష్ట్రసహితుం డై యాచరించి కర్ణప్రభృతికురుప్రకరంబునకు నూర్ధ్వలోకసాంద్రసౌఖ్యసిద్ధ్యర్థంబుగా నానావిధదానవిధులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుండై కతిపయదినంబుల కచ్చోటు గదలి పాండవాగ్రజుండు పాండునృపాగ్రజు నగ్రేసరుం గావించుకొని కరినగరంబున కరిగి యతనిం బూజించి తదనుజ్ఞాశోభితుం డగుచుఁ గృష్ణుండును భీమాద్యనుజులును మోదంబు నొంద జనులు నభినందింపఁ [2]బెంపారి వసుంధరాపరిపాలనధురంధరుం డయ్యె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె 138

— ధర్మజుఁడు ధరణిఁ బాలించునపుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించువిధము —

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మజుం డెలమి ధరణి, పాలనము సేయఁగాఁ గృష్ణపార్థు లెట్టి
తెఱఁగువారలై యెచట వర్తించి రెఱుఁగఁ, జెప్పవే నాకు సజ్జనసేవనీయ. 139

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 140

సీ. ధర్మజుం డివ్విధి ధరణిఁ బాలింపంగ, ననఘ యింద్రప్రస్థమున వసించి
కృష్ణుండుఁ గ్రీడియుఁ గ్రీడావరత సరి, త్కాననపర్వతసాను దేశ
ములఁ జరించుచు విప్రపూజలఁ బుణ్యక, థాశ్రవణముల సత్కావ్యగోష్ఠిఁ
బ్రొద్దు వుచ్చుచుఁ దమపూర్వవృత్తము లైన, సమరతంత్రప్రముఖములఁ జెప్పి
తే. కొనుచునుండుదు రాత్మీయతనయు నరుఁడు, దలఁచివగచినశోకంబు దలఁగునట్టి
వాక్యసంతతి నావృష్ణివరుఁడు దేర్చు, సముచితోక్తుల ధర్మజుశాంతి వొగడు.
క. [3]విను మయకృతసభఁ గ్రొత్తగఁ, గని యచ్చో నొక్కయెడ సకౌతుకనానా

1. క. మాన్యకృతప్రస్తుతి సేసె. 2. ట. పృథివిం బాలించె నని చెప్పిన 3. జ. విను మామయుసభ.

జనపరివృతు లై యుండుదు, రనూనవిభవమునఁ బ్రమదమ్ము మీఱఁగ వారల్. 142
వ. ఒక్కనాఁ డప్పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో ని ట్లనియె. 143
సీ. సమరంబు ధర్మవిజయపరికీర్త్యంబుగాఁ జేసి భూమి నిష్కంటకముగఁ
బాలించుచున్నాఁడు ప్రజ ప్రీతి నొందంగ, విప్రజనంబులు వివిధసుఖము
లనుభవించుచుఁ దన్ను వినుతింప నెగడెను, శాంతియు సమతయు సకలజనముఁ
గొనియాడు సిద్ధులు మునులు సేవింతురు, ధర్మనందనుఁ డిట్లుదాత్తుఁ డగునె
తే. యతని కున్నతి గావించి రనిలజుండుఁ గవలు నంతయు నీచేతి గాండివంబు
లీల గల్గి మహాధర్మశాలి సత్యనిత్యుఁ డమ్మహీపతి కృతకృత్యుఁ డయ్యె. 144
వ. అని యగ్గించి యతనియాననం బాలోకించి. 145
ఉ. నీవలనన్ మహాత్మ విను నిర్భరచిత్తుఁడ నైతిఁ జూడఁగాఁ
బోవుతలంపు పుట్టెడుఁ బ్రభూతగుణున్ బలదేవు వత్సలన్
దేవకి నార్ద్రచిత్తు వసుదేవుని మద్గతరాగసాంద్రస
ద్భావుల సర్వయాదవులఁ బార్థ ననుం దగ నన్పు పుచ్చవే. 146
క. ద్వారకకుఁ బోయి వచ్చెదఁ, గౌరవపతి కిత్తెఱంగు [1]కార్యజ్ఞానో
దారుఁడ వగునీ వౌచి, త్యార్థము గాఁగఁ జెప్పు మగుసమయమునన్. 147
తే. అవ్విభుఁడు పోయి వత్తుగా కనక పోను
మేనుఁ బ్రాణంబుఁ దనయులు మిత్రగణము
బంధులును నర్థచయము నప్పార్థివేంద్రు
సొమ్ము తదనువర్తనము ప్రశస్తమ్ము నాకు. 148
వ. కావున. 149
క. మనము కరినగరమునకుం, జని పుణ్యాత్ముని నజాతశత్రుని నెలవుం
గని తగునవసరమున నిప్పని విజ్ఞాపించి యతనిపనిచినభంగిన్. 150
క. నడతము పోదమనుడుఁ గ, వ్వడి గొండొకవడి విచారపన్మానసుఁడై
కడు మే లటు సేయుద మని, యొడఁబాటుం బలుకు పలికి యొయ్యనపిదపన్.
వ. అమ్మహాత్ముతో ని ట్లనియె. 152
చ. అనికిఁ దొడంగునప్పుడు మదాత్మ గలంగినఁ గొన్ని తత్త్వబో
ధనమహనీయవాక్యములు దాత్తకృపం దగ నీవు సెప్పితే
మనమున వానియర్థములు మాధవ నిల్పఁగఁ జాలనైతి న
వ్వినుతవచస్సుధారసము వీనుల నిం కొకమాఱు నింపవే. 153
క. అనిన నగుచు నొకకేల న, తనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి బుద్ధితత్త్వవిహీనుం
డును శ్రద్ధారహితుఁడు నై, తని దూఱి ముకుందుఁ డిట్లులను నాతనితోన్.
తే. [2]బ్రహ్మపదవేదనమునకుఁ బరమహేతు

1. గ. కార్యవిధిజ్ఞ దారుఁడ. 2. చ. బ్రహ్మపదవిత్త్వమునకును,

భూతములు నాఁటివాక్యముల్ బుద్ధిఁ దన్మ
హార్థములు నిల్పనైతి శక్యంబె యింక
సద్వచనములు సెప్పంగ నలఘుశౌర్య. 155

—✿ శ్రీకృష్ణుం డర్జునునకుఁ దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము సేయుట. ✿—

వ. తద్విషయం బగునది యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము నాకడకు నొక్కవిప్రోత్తముండు వచ్చిన నేనును దత్త్వజ్ఞానంబు తెఱం గుపదేశింపవే యనుటయు నతండు కాశ్యపనామధేయుం డగునొక్కధరామరుం డొక్కెడ విజితేంద్రియుండును జ్ఞానవిజ్ఞానశాలియుఁ ద్యక్తసంసారపరిగ్రహుండును బ్రబుద్ధసేవితుండును నగునొక్కసిద్ధుని గాంచి సంభృతవినయుండై శిష్యత్వంబున భక్తి నాశ్రయించిన నమ్మహాద్విజునకు నమ్మహానీయుండు సెప్పినవాక్యంబులు సెప్పెద నవధానంబుతో విను మని పల్కి మదీయవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె. 156

ఆ. అట్లు భక్తిఁ దన్ను నాశ్రయించిన శుచి, త్యాగియుండు నిర్మలాత్మకుండు
నతులవినయపరుఁడు నగువిప్రవరుని వీక్షించి యిట్టులనియె సిద్ధవరుఁడు. 157

సీ. పుణ్యంబు లగుకర్మముల నెక్కుడును జేసి, యింపారు చందు నైహికసుఖంబుఁ
ద్రిదివంబుఁ బడసితి ధీయుత యత్యంత, యత్నలబ్ధం బైనయట్టిపదము
పడసి యొకమాత్ర భ్రంశంబు నొంది కా, మక్రోధముఖచిత్తములవిశేష
ములఁ బొరిఁబొరి జన్మమును మరణంబును, గలుగంగ నేను దల్లులను దండ్రు

తే. లను సహోదరులను బుత్త్రులను ననేక, జాతికలితులఁ గాంచితిఁ జన్నుఁబాలు
వివిధభంగులవానిఁ ద్రావితి సుహృద్వి, యోగధననాశదుర్దశ లొందఁ బెక్కు.

క. మానసశరీరము లగు, నానా వేదనల వివిధనరకగతుల దుః
ఖానేకత్వ మొనర్చువి, మానవవధబంధన ప్రమర్దనకృతులన్. 159

వ. అనుభవించుచు నుండి విసివి లోకతంత్రంబు పరిత్యజించితిఁ బదంపడి యాత్మప్రసాదంబున నిట్టిసిద్ధి వడసితి నింక లోకంబుల నాలోకింప నాకుం బ్రజాసర్గంబు గలయంతకాలంబును శుభంబ నిరంతరం బై కలుగుచుండు నే నంతకంతకు నెక్కుడులెన్న యగుదశలన పొందుదు బ్రహ్మానందంబు సులభంబ యని పలికి మఱియును. 160

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీదెసఁ బ్రకారిస్ఫుటభంగిని జెప్ప నొద్ద నా
చేత నుపాస్తిమైఁ బడయఁ జేరితి నీ కది గల్గునట్లుగాఁ
జూతు సవర్ణ్యమూర్తి వినయస్థసుందర నన్ను నెఱింగి వచ్చి తీ
వీతెలి వస్మదీయమతి కించిన నిన్నుఁ బరిగ్రహించితిన్. 161

క. అనుడు నతఁడు హర్షించుచు, ననుఁ బరతత్త్వప్రబోధనమునఁ గృతార్థా
త్మునిఁ జేసి జన్మమృతిదుః, ఖనిరాస మొనర్చు పరమకారుణ్యనిధీ. 162

వ. అనుమును దచ్ఛరణంబులు గరంబుల నవలంబించి ప్రణతి యాచరించి కేలు మొగిచి యున్న నయ్యుర్వీసురోత్తముతో నాసికేతనత్తముండు నీకుం బరిపాటిం జెప్పెద సావధానమానసుండ వై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 163

ఆ. ధర్మసాధనంబు దనువు ధర్మము పరిత్రాణదాయి యట్లు గాన తనువు
రోగము వలనను బాసి స్వాస్థ్యదేహుండ నేమరక యాత్మహితము గోరియనఘచరిత. 164

వ. వినుము ఆటుల తెఱంగు వివరించెద. 165

సీ. తనకు త్రేముడు బలకరంబును దగు యోగ్యము, కాలంబు నారయంగ దలంపఁ
దాహారములు గొను నవి యీయును నగునవి, గానివి యనువివేకంబు బుద్ధిఁ
గొనుచుండుము బహుళభోజన మొకమరి సేయు, నొకమరి దుర్నిష్ఠ నుపవసించు
గతకాలమును నపథ్యంబును గుడుపుట [1]విషమవిరుద్ధము విపులరసము

తే. నైనయన్నము దానరయక భుజించుఁ
గుడుపుపైఁ గుడుపు దినవిద్ర గూరు సురత
పరత నొందుఁ బెల్లాయాసపడు విమూఢుఁ
డతని బాధించు దోషత్రయంబుఁ గెరలి. 166

వ. అని చెప్పి. 167

—✿ శ్లేష్మాదిరోగవికారంబుల నిరూపించుట. ✿—

ఆ. అగ్నికర్మలోపమువచయ మొనరించు, ననఘ దేహమున కస్వస్థవేగ
ధారణములు రోగతతి జనింపఁగఁ జేయు, గామరోషములనుగాయమెడలు.

క. అత్యంత ప్రబలంబులు, పైత్యవికారములు రేఁగి ప్రాణములకు శీ
ఘ్రాత్యయముం జేయు మహోద్ధత్యంబున నెలవు వెడలఁ దపతీమిసుచరితా. 169

తే. అవ్వికారంబు లెక్కుడై యదరి యెచ్చు
టచటు భిన్నంబు సేయు నస్యోడలు మర్మ
నాయకంబులు మర్మభిన్నత్వ మెట్లు
సేయ కుండుఁ బరిచ్యుతి జీవమునకు. 170

క. వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం, బనుదోషం బారఁ బరఁగి యవయవములు జా
డ్యనిరోధంబులుగాఁ జే,యును లోపలిబయలు నెల్ల నొయ్యన కప్పున్. 171

వ. పదంపడి. 172

క. కుత్తుకకు నడ్డపడు నూ, ర్పొత్తిలి పోసీక యూఁగు నూర్ధ్వశ్వాసం
బెత్తఁగఁ జేయును జీవుం, డత్తనువున నుండ నేరఁ డంతట వెడలున్. 173

క. స్రోతోమార్గంబులఁ జా, వే తమ కర్హంబు లైనవిషయంబులఁ బ్ర
స్ఫుటమతిం జాతురోక్తి, పేరిమి లై యింద్రియంబు లేనును బుట్టున్. 174

క. స్రోతోమార్గములు కఫము, చేత నిరుద్ధంబు లైనఁ జెడు నింద్రియజా

1. క. విషమవిరోధుల • విపులరసము

తాతతశక్తులు దానను, వీతము లగుఁ జేష్టితములు ౼ విను మనుజులకున్. 175

తే. వాయు వంగంబులందు దుర్వ్యాప్తిఁ గదిరి
నొవ్వఁ దెవులును బుట్టించుఁ ద్రొవ్వ సెఱచు
నందు లెక్కలించుఁ గ్రమమున ౼ నొందుఁ బరఁగి
తనువు [1]నష్టానుగఁ జేసి జీవుని వెలార్చు 176

క. నాలుక యాడుట కలుగ, గాలి మునుపఁ జాడ వగుట ౼ కాయంబునయం
దీలీలలు వాయుగతుల్, [2]మే లే సివి గలుగుఁ దక్కు౼మే లనులాత్మా. 177

క. ఎక్కటి యిట్టిని దోషము, లొక్కొక్క మది రెండుమూఁడు౼నొదవి బెరయఁ దా
నక్కడ సన్నిపాతం, బక్కజముగఁ దనువుఁ బాయునది ౼ జీవాత్మున్. 178

క. ఈ విధమున వెడలి చనిన, జీవుఁడు నిజకర్మకాల౼సిద్ధగతులకుం
బోవుం దివ్యవసుఖముఁ, భావేశముఁ బొందు చుండు ౼ నయ్యైయెడలన్. 179

క. కృతకర్మఫలము దొరఁ గుడిచి తనకుఁ దగినట్టివృత్తు ౼ నొందు మగుడ ని
ట్టి తెఱంగున జీవాత్ముఁడు, గతాగతము లనుభవించుఁ ౼ గల్మషహీనా. 180

క. పాపాత్ములు నరకముఁ బుణ్యోపేతులు దివము విధినిర్ణయుక్తి నవశతం
బ్రాపింతురు గావున ని, ర్లేపం బగు మోక్ష మొందరు ౼ లే రట్టిజనుల్. 181

తే. ఊర్ధ్వగతి కేఁగువారవు ౼ లుండునట్టి, నెలవు లాక్యలు శాస్త్ర౼నిశ్చయమున
గని యెఱిఁగింతు రవి నీవు౼వినుము నీకుఁ, దెలియునట్లుగఁ జెప్పెద ౼ ధీసమగ్ర.

తే. సోముఁడనఁ దారకములన౼సూర్యుఁడనఁగఁ, గలుగు తేజస్విమూర్తుల౼నెలవులందు
ధర్మపరులుండుదురు తారక౼తమ్ములకు. మనసు తెరియనట్టివి గడు౼మంచి వగునె.

క. అదియును గాక ఫలంబులు, దుది ముట్టఁగఁ గుడిచి వెడలఁ ౼ ద్రోవఁ బడదు ర
ట్టిది సౌఖ్యమగు న శాశ్వత, పదంబు మోక్షంబ కాక ౼ భవ్యవిచారా. 184

వ. అని చెప్పి గర్భావాప్తిప్రకారం బెఱింగించెద వినుమని పలికి సిద్ధుం డాభూసురున
కిట్లనియె. 185

తే. అశుభములును శుభమ్ములు ౼ నైనకర్మ, ములఫలంబులు గుడువక ౼ పోవఁ గాదు
మన్యువశగతమైనయా౼త్మకు నువాత్త, చరిత యది కారణము నవ్యో౼జన్మమునకు.

క. ఎనయఁగ శుక్లము శోణిత, మును బెరసి వెలందిగర్భ౼మున నెలకొను న
వ్వని బ్రహ్మశక్తి బీజ, త్వనిరూఢిం బొనరు నవి వ్యో౼దలఁ బిండం బై. 187

క. విను మూబీజము పిండము, తనువునఁ జైతన్యరూప౼తం బరఁగి శిరం
బును గేలుఁ గాలు నుదరం, బు నురము వెన్ను ననునంగ౼ముల నేర్పఱచున్. 188

వ. అని చెప్పి. 189

క. జననార్హవేళ వెలువడి, తనతొల్లిటికర్ములకుఁ ౼ దగిన వివిధవ
ర్తనములఁ బొందు నవి దెగినఁ, జని మఱియుం బుట్టుఁ గర్మ౼సంతతికిఁదగన్. 190

---

1. గ. నాసుగ. 2. చ. శ్నైరైనన్ గలుగు దక్కు ౼ శే వమలాత్మా.

క. నరుఁ డెంతకాలమేనిం, బరమం బగుముక్తిపదముఁ బడయక యుండుం
బురుషవర యంతకాలముఁ, బొరిఁబొరి నిబ్బంగిఁ జావుఁ బుట్టువు నొందున్. 191

సీ. కావున ముక్తికిఁ గారణం బగు దాని, నేర్పడఁ జెప్పెద నెఱిఁగికొనుము
దానంబు శమమును దమమును బ్రహ్మచ,ర్యంబును వ్రతపరిరక్షణంబు
దయయును బరధనదారవర్జనమును, నియమయమేంద్రియనిగ్రహములు
జననీ జనక గురుజనపూజలును దేవ,తాతిథి పితృదేవతార్చనములు

తే. సత్యమును శౌచమును శుభసంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గ్రౌర్యనిరసనమ్ము
గలిమి పుణ్యావృత్తం బిది గలుగునరుఁడు
మొనయు దీని నూఁతగఁ గొని మోక్షమునకు. 192

క. పదపడి ధర్మాచరణము, మొదలుం దత్త్వాత్మవిధము బుధజనులకడం
గదలక నిలిచి యెఱిఁగికొన, విదితం బగు వారిశీలవృత్తములఁ గడున్. 193

క. వారలు సెప్పెడిశాంతో,దారవచనసమితి వినఁగఁ దద్గతబహుగం
భీరార్థము లంతఃకర,ణారూఢము లైన బొరయ వాపన లెంచున్. 194

సీ. వ్రతపరినిష్ఠమై వర్తించుచుండియుం,ద్రియవిజయమును శాంతియును గలిగి
బ్రహ్మైకభజనతత్పరుఁ డగుచుండెను, నతనికి బ్రహ్మంబు హుతవహుండు
నంత్తరంబును యోగ్యసమిధలు జలమును,మంత్రంబు గురుఁడు బ్రహ్మంబ యిట్టి
సచ్చరణంబు సూక్ష్మబ్రహ్మచర్యంబు, దీనియం దుత్తమస్థిరతగలుగు

తే. వాఁడు హర్షశోకోద్దామవాయుహతుఁడు
గాఁడు మేదురమోహాంధకారమున వె
డంగుపడఁడు సంసారనిస్సంగసిద్ధిఁ
బొందుఁ గాలక్రమమున నప్పురుషవరుఁడు. 195

వ. అని చెప్పి మఱియును, 196

—తత్త్వజ్ఞానవిశేషప్రదర్శనము.—

సీ. ఆదిసృష్టిఁ బ్రధాన మనుతత్త్వ మంబుజా,సనుఁడు గల్పించి చేతన మొనర్చె
క్షర మందు దానిఁ దత్పర మగుతత్త్వంబు,నక్షర మనియును నమృత మనియు
నార్యులు సెప్పుదు రమ్మిథునంబున,యందు సంపన్నంబు లఖిలభూత
జాలంబులకును సంజనకంబు లై నబీ,జము లిది శ్రుతివాక్యసంభృతార్థ

తే. మరఁడు గలిగించె గమనము నాగమనము
జీవరాశికిఁ గావున నావిధమున
నది భ్రమించుచు నుండుఁ బుణ్యాతిశయము
కతన జీవాత్మఁ డొకఁడు దన్ గాంచినపుడు 197

1. ప. నియమంబు నింద్రియనిగ్రహంబు.

క. విను సుఖదుఃఖము లచిరము, లనియుం దను వశుచి యనియు § నఖిలపదార్థం
బును నశ్వర మనియుం గ,ర్మనిరూఢత జాడ్య మనియు § మదినూహించున్.
క. ఊహించి తన్నుఁ గప్పు స,మోహావేశంబు ద్రోచి § మోక్షపదప్రా
ప్తిహాను సంసారాబ్ధి వ,గాహనముం జేయ కుండు § గతకల్మషుఁ డై. 199
వ. అని పలికి వెండియు 200
క. జనిరుగ్జరామరణములు, గని ప్రకృతివిధంబు లెస్సగా నెఱుఁగుటఁ ద
జ్జనిత క్లేశమునకు విసి,వినమర్త్యులు పరమపదము § వెదకుదు రనఘా. 201
సీ. అట్టివా రట్టివా § రగుట మేల్ గనికొని, యజనంబుఁ బూతంబు § నైనచోట
నాసీనుఁ డై హృదయంబున నొకచింత,యును లేక యూఱడియుండి యడరి
తోఁచుతోఁపుల నెల్లఁ § దోడ్తో నడఁచి ని,రాలంబనుం డైనయతఁ డొకండు
సర్వమిత్త్రుండును § సర్వసహుండును, నిర్జితేంద్రియుఁడును § నిర్భయుఁడును
తే. గామకోపహీనుఁడు శమఘనుఁడు నైన
యతఁ డొకండు మానాభిమానాపగమము
సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనముఁ గలుగు
నతఁ డొకండు వీరలు గందు § రనఘ ముక్తి. 202
సీ. బలయులాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబు,లును సుఖదుఃఖములును సమంబు
లై యుండు నెవ్వని § కాసపాటును నవ,జ్ఞతయు నెందును లేక § సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును § ధర్మశీలుండుఁ గాఁ, డెవ్వఁడు గూర్చువా § రెవ్వ రుండు
వా రని తనకు నెవ్వరును గల్గక త్రివ, ర్గేచ్ఛ యెవ్వనిచేత § నీడ విడువఁ
తే. బడు నకర్మభావంబుఁ దానవత్రయావ
గమము వైరాగ్యసుస్థిరత్వమును గల్గు
నరయ నెవ్వనియందేని § నతఁడు నతఁడు
నతఁడు నతఁడును గందు రవ్యయపదంబు. 203
క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహిత మగుణ ము
ల్లసితగుణ మగు వెలుఁగు న,భ్యసననియతిపరుఁ డొకండు § వడయుం బుత్త్రా. 204
తే. సర్వసంకల్పవర్జనశాలి యగుచుఁ, బరమశాంతి చిత్తంబునఁ § బట్టుకొల్పు
నతఁ డనింధనానలమునట్లల్లఁ బొందు,వికృతవర్జితమైననిర్వృతి కృతాత్మ. 205
వ. అని నిర్దేశించి యోగిజనానుభావ్యంబైన నెల వెఱింగించెద నని పలికి యోగులు
దాని నాత్మదర్శనానందంబు నొందుదు రవధానంబున నాకర్ణింపు మని యి
ట్లనియె. 206
ఆ. అనఘ ముంజగర్భ § మగునిషీక విదర్శ,నంబు గాఁగఁ గనుఁగొనంగ వలయుఁ
దనువు ముంజ మాత్మ § తదిషీకనిష్కర్ష,విధము సుమ్ము యోగవిదునివెరవు.
క. తనువువలన నిష్కర్షం, బొనర్చి జీవాత్ముఁ గాంచు § యోగివరుం డ

య్యును బొందదని యట్లు దన్నుఁ గనినప్పుడు జననమరణాగతులం దొఱఁగున్, 208
క. ముక్తుండు జరామరణవి,యుక్తుం డై హర్షశోకయోగ మెడలి స
ద్భక్తులకు నుపాదేయుం, డగుఁ జుమ్మీ బ్రహ్మచర్యము పేర్మిన్. 209
ఆ. ఒకఁడు లోకమెల్ల నూహించి యాత్మయం, దధికనిష్ఠ గలుగునతఁడు సకల
భూతకోటివలనఁ బొందఁడు భయము రా,గాదిదుఃఖములకు నగపడఁడు. 210
క. ఈ యోగయుక్తునకు శ,స్త్రనిహతి జలబాధ యగ్నిదాహము మొదలై
చను నవ్వికారములు లే, వనఘ యతఁడు గోరఁ డైంద్రపదముఁ గుపద మైనన్. 211
క. తనయందు తన్ను తెప్పగఁ, గనుటం గాంచినసుఖంబు గలుగదు లోకం
బున నెందు దాని కయ్యెడు, ననుశాసనమునకు విసువమి వలయున్. 212
వ. అయ్యనుష్ఠానం బెట్టి దనిన. 213
క. తనయొడలిలోని తెరువున, నాత్మ మంతర్హితంబు జేసి మఱి బాహ్యగతిం
జననీ కుండఁగ నది యొం,ననుపుఁ బడు నిలుప వలయు నచ్చట దానిన్. 214
వ. అది యెట్లనిన. 215
తే. దంతములు జిహ్వ గుత్తుక తాలుతలము
కంఠనాళంబు హృదయం బగణ్యచరిత
మఱియు [1]లోపల నెచటికి మనసు మొలఁగెఁ
దాఁ గదల్పక యచటన యాఁగవలయు. 216
వ. అని చెప్పె నని చెప్పి నాతో శిష్యుం డని మఱియు నంబలికి తలంచికొని కొండొక నవ్వుచు నవ్విప్రుండు నా మొగంబు సూచి యచ్యుతా యాసిద్ధుం డనువాఁడ నేన కహా నీ యెఱుంగని యదియును గలదె మఱియు నక్కాశ్యపనామధేయుం డడిగిన తెఱంగు దానికి నుత్తరంబు నా యిచ్చినవిధంబును విను మని యిట్లనియె. 217
ఆ. కేలు మొగిచి వినయశాలి యమ్మేధావి, విశదకరుణఁ జెప్పవే మహాత్మ
పరమమోక్షకరణపరిణతం బైనయు,దాత్తనూత్మసుకరధర్మ మనియె. 218
వ. అనిన నవహితుండ వై యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లంటి. 219
ఆ. పాలకడవ వెన్నపసులలో నించిన,యాతఁ డెట్లు దాని నరసికొనుచు
నుండు నట్లు లోన నునిచినమనసు నే,మఱక యాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు.
క. ఈ తెఱఁగున నుద్యుక్తుం, డై తెలివొందినమనంబు నతులవివేక
ఖ్యాతి మరగించి శక్త్యు,ద్ద్యోతిత మగు బ్రహ్మముం జతురయోగి గనున్. 221
తే. అయ్యనాదితత్త్వము చక్షురాదికంబు,లైన యింద్రియములకు గ్రాహ్యంబు గాదు
సకలమలనిరాసాజ్యప్రసన్నతరమ,నఃప్రదీపంబు తద్దర్శనం బొనర్చు. 222
క. కలయంగ నెల్లయెడలం, దలలును లోచనములును బాదంబులు హస్తం
బులు నై యాత్మత్వం బు,జ్జ్వలభంగి వెలుంగ యోగవంతుఁడు గాంచున్. 223

1. చ. లోపట్లు... మొలఁగె.

క. తను నేర్పరించి కేవల,మును శాంతము నైసత్త్వయును సంతతముం
గను మనస్సుఁ దన్ను నెఱుఁగం, గనుఁ జీకటిఁ బాపువెలుఁగు గలుగుం బుత్త్రా.

వ. బ్రహ్మవిద్యారహస్యంబు సర్వంబు నీకుం జెప్పితి నీ వింక సుఖివి గమ్ము పొమ్ము నేనుం బోయెద నని యామంత్రణంబు సేసిన నష్టసంశయుం డయి యా శిష్యుం డరిగె నట నిన్ను దర్శింప వచ్చితి నని పలికి యమ్మహాద్విజుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బరమహితం బైనయీవాక్యసంతానంబు సమవధానంబున వినం బడియెనే పాండవమధ్యమా నాఁడు రథస్థుండ వయిన నిన్ను నేతదీయం బయిన యర్థజాతంబు వినిపించితి నని యప్పురుషవరుతోడం బురుషోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె. 225

సీ. వ్యామిశ్రమతి యగు నరునికి నకృతాత్ముఁ, డైనవానికి నవధానరహిత
చేతస్కునకు నిది సెప్పఁ గాదే దొల్లి, దెలియఁగఁ జెప్పితి దేవతలకు
గాండీవి నీవు దక్కఁగ నిది మర్త్యులా,కర్ణింపఁ దగువారు గలరె యొకరు
పరమరహస్య మీపరిపాటి దీన న,య్యమృతవస్తువు గని యఖిలదుఃఖ

ఆ. ములుఁ దొఱంగి నిత్యముక్తత వెలుఁగొందు,నరుఁడు వైశ్యులైన నాతులైన
శూద్రులైనఁ గండ్రు సువ్వె యిమ్మెయిముక్తి,బ్రాఁతె బ్రాహ్మణులకు రాజులకును.

క. వినిపించితి నిను బోధం,బునకు నుపాయంబు ఫలసముదయము మోక్షం
బును సౌఖ్యనిర్ణయము ని,క్కనుట గడవ సుఖము లొందఁగలవే యరయన్.

ఆ. శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహానంగంబు, నీడ విడిచి యెవ్వఁ డీయుపాయ
మలఁ భజించు వాఁడు మోక్షలక్ష్మికిఁ బతి, యగు నొకింతసందియంబు వలదు.

క. చెప్పం గలయది యెల్లను, జెప్పితి నీ కింత గడవఁ జెప్ప నొకఁడు లే
దిప్పాట నెలల నాఱిటఁ, జొప్పడు యోగంబు నియతిసుద్ధాత్మునకున్. 229

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణునకు నధ్యాత్మవిద్యావిషయంబు లగువాక్యంబులు సెప్పె నని చెప్పిన వినియున్నరనారాయణులు మఱియు నెవ్విధంబున వర్తించిరని యడుగుటయు. 230

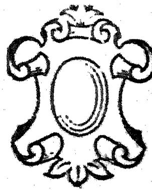
చ. గుణసమతానుభూతిహృతికోవిదసారవివేకభవ్య చా
రణసురసిద్ధసాధ్యఖచరప్రముఖాఖిలభూతసేవ్య వీ
క్షణకలనాకృతార్థమునిసార్థబహుస్తుతివాక్యరత్నభూ
షణమహనీయఖేలన నిసర్గకృపాకృతలోకపాలనా. 231

క. నవ్యత్వపురాణత్వద,శావ్యపనయదుర్నిరూపసౌందర్యా వే
దవ్యాసవాక్ప్రకాశిత,దివ్యధురాధుర్య యోగిధీసత్కార్యా. 232

మాలిని. భువనభవనదీపస్ఫూర్తితేజోవిలాసా
సవితృశశిమయత్వస్ఫారచక్షుర్వికాసా

వివిధనిగమవిద్యావేద్యసూక్ష్మప్రభావా
పవనవిజయలీలాప్రౌఢచేతోనివాసా. 233

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునయశ్వమేధపర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 234

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

సుఖనిష్పాదనకే
లీసక్తపదారవిందకేలీలా నతతా
ధ్యానవికాసిసమాధిస
మాసాదితశాంతిలోల హరిహరనాథా. 1

బ్రాహ్మణగీతలు

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

ఆ. అట్లు శౌరి పార్థు నంచితబ్రహ్మవి,ద్యాప్రబోధకంబు లైనయట్టి
వినుతవాక్యములు సవిస్తరముగ విని,పించి యతనివలని ప్రీతిఁ జేసి. 3

వ. వెండియు నిట్లని బోధించు. 4

సీ. భర్తృభార్యాకృతభవ్యసంవాదంబు, నభయనామకము నై యతిశయిల్లు
నట్టిది యొక యితిహాసంబు విను పార్థ, జననుతసమధికజ్ఞానవర్ణి
తాత్మకుఁ డైనమహాద్విజుఁ డొకఁడు వి,విక్తప్రదేశసేవిత్వనిరతి
నున్నెడ నల్ల నాసన్ను డై వినయంబు, భక్తియు నెసఁగఁ దత్పత్ని ప్రణతి

తే. యాచరించి మహాత్మ యధ్యాత్మబోధ,భరితఁగాఁ జేయవే నన్నుఁ గరుణ పల్ల
వింప నని దయ పుట్టంగ వేఁడుటయును,మందహాసవిభాసిమైమగువఁ జూచి.

క. ఈమాటకుఁ జారుముఖి, నామది ముద మందెఁ గాన నాతికి నిది యే
లా మేటితలం పనుత్రో, పేమియు లే దోపి వినుము హితవచనంబుల్. 6

వ. నా యెఱింగినభంగిఁ జెప్పెద నని పలికి యయ్యతులవ్రతుండా పతివ్రత కిట్లనియె.

సీ. వినను గానను జేయ వెర వైనయవి కర్మ,ములు వానిఁ గర్మకర్తలు సమస్త
సిద్ధిప్రదము లని చెప్పుదు రజ్ఞాన,తిమిరాంధులై విను ధీరచిత్త
జగమున లేదు నిష్కర్మత్వ మొందేనిఁ, గలిగె నేనియును మాకర్మముగ దాని
నిందింతు రొక్కఁడు నెల వది యాత్మ నేఁ, గందు బ్రహ్మంబు నిష్కర్మత వందు

తే. వెలుఁగు నగ్నితో సోముండు గలసి మిథున
ధర్మ మం దెప్డు నడపి ధ్యాతిముఁ దాల్చి
నజుఁడు మొదలుగ నతిరోపాస్తి యందుఁ
జేయుదురు శాంతి నింద్రియజిత్త్వ మొంది. 8

వ. అతిరంబు తెలియం గలింగించెద. 9

సీ. స్పర్శంబు రసము రూపంబును శబ్దంబు, గంధంబుఁ గా కున్కి కారణముగఁ
వ్యక్తాన జిహ్వా నేత్రమున శ్రోత్రంబున, ఘ్రాణంబునను బరిగ్రహవిధాన
మాచరించుటకులో నైయుండ దాత్మ, [1]మమలినబుద్ధ్యవగమను దానిఁ
బ్రాపించుఁ బ్రాణాదిపంచవాయువులును, విను దానివలన వర్తనముఁ బొందు
తే. నంద డిందుఁ బ్రాణంబు నపానమును స
మాననామక వ్యానమధ్యమున నడచు
మెలఁగుచుండుఁ బ్రాణాపానములకు నడిమి
దెస నుదానంబు స్ఫురి యిట్లు దేటపఱిచె. 10

క. నెలకొని ప్రాణాపానం,బులఁ బురుషుండు సుప్తుఁ డైనఁ బొలఁతి విలీనం
బు లగు సమానవ్యానం,బులు యోగులు సంశయంబుఁ బొందరు దీనన్. 11

క. విను తెలియంగ నుదానం,బున సుప్తుం డైనఁ బ్రాణము నపానంబుల్
వనజనిభలోచనా పురు,షుని విడవవు యోగిజనులు చూపి ట్లుండున్. 12

—•• అంతర్యాగప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట ••—

వ. ఇవ్వాయువు లేనును మనంబును బుద్ధియుం గూడ నీయేడును వైశ్వానరునకు జిహ్వలు వైశ్వానరుం డనఁ బ్రాణులదేహంబులం దగ్నిరూపంబున వెలుంగుచున్న యాత్మయందు ఘ్రేయంబును భక్ష్యంబును దృశ్యంబును స్పృశ్యంబును శ్రావ్యంబును మంతవ్యంబును బోద్ధవ్యంబును నగునీసప్తసంఖ్య సమిధలు ఘ్రాతయు భక్షయితయు ద్రష్టయు స్ప్రష్టయు శ్రోతయు మంతయు బోద్ధయు నయినయీయేడ్వురును వకునను ఘ్రేయాదు లయినహవిస్సు లేడింటిని వేల్చుచుఋత్విజు లిది నప్తహోతృవిధానప్రకారంబు వైశ్వానరువదనంబులు పదియు [2]దిగ్వాయుసూర్యచంద్ర పృథివీపావక శక్ర విష్ణుప్రజాపతిమిత్రాత్మకంబులు శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధవక్తవ్యకర్తవ్యగంతవ్యవిసర్గానందంబులు హవిస్సు లీపదింటిని గ్రమంబున నాహుతులు నేయుహోతలు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు లయినదశేంద్రియంబులిత్తెఱంగు దశహోతృవిధి యీరెంటిని నెఱింగియిం దేవిధంబుననేనియు జీవాత్ముం డుపద్రష్టగా నంతర్యాగంబు నడపుయోగిజనంబులు జననమరణవిముక్తు లగుదురు బహిర్యజ్ఞపరులు గమనాగమనభ్రమణంబులం బొందు చుందురు రని చెప్పి వెండియు. 13

1. గ. మమలినబుద్ధ్యవగమము, 2. చ. దిగాకాశసూర్య.

క. విను ప్రణవాదికరూప,త్వనిరూఢిం బుట్టు వాక్కు దాని వెనుచనఁగా
మనము పురుషార్థబుద్ధిం, [1]బనుపడి యని చెప్పె సతికి బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 14

క. విని యావిప్రునితో ని,ట్లను నమ్మెలనాగ మన మనఘ ప్రేరేపం
గ నెగయు వాక్కు తదనువర్తనము మనంబునకు నెవ్విధంబునఁ గలుగున్. 15

వ. అనవుడు నతండు. 16

చ. మనసు నుదానవాయువును మానిని గూడి చెలార్చు వాక్కు నా
త్మనివలనన్ భవద్వచనసమున్ జనితానుభవంబు చొప్ప నై
నను విను కార్యమున్ గుఱిచి సం దగ వాగనువర్తనంబు నే
యున వలసెన్ మనంబునకు నమ్మయి గల్గుట నట్లు సెప్పితిన్. 17

వ. అని పలికి మఱియు నమ్మహీసురోత్తముం డిట్లనియె. 18

క. మనసును [2]వాక్కును మాలో, ననఘచరిత యెక్కు డెవ్వ రని యంభోజా
సను నడిగిన నతఁ డెక్కుడు, మన మనవుడు వాణి యక్కమలభవుతోడన్. 19

వ. ఏను నీకుం గామదోహిని నయి యుండ న న్నెట్లు దక్కువగాఁ బలికి తనిన నతండు స్థావరంబును జంగమంబును నన నాకు రెండుమనస్సులు గల వందు స్థావరంబు నాయొద్దను జంగమంబు నీకడను నిలుచు భవద్గోచరత్వంబునం బరఁగువర్ణంబు మంత్రంబు స్వరంబు జంగమమనస్సుగా నెగడు దానికంటె నీ వెక్కుడు నీకంటె నెక్కుడు స్థావరమనస్సు గావున నిమ్మాట యాండం గల దానవు గా వని నిర్దేశించె. 20

క. విను మమ్మెయి నిర్దేశం,బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛవోయినయ ట్లే
మిని బలుక కుండి పదవడి, వినయంబున నజుని శరణు వేఁడె లతాంగీ. 21

వ. అనిన బ్రాహ్మణి పతితో బ్రహ్మమాటకుం గొఱవోయినవాణి యేమిటం దేఱె నని యడిగిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. 22

క. ప్రాణాపానంబులయెడ, వాణి నిలుచుఁ గాన ప్రాణవాయు వొదవి త
త్త్రాణత్వ ముడిపె నది గీ,ర్వాణజ్యేష్ఠప్రభావవాసిత యగుటన్. 23

వ. ఇట్టి వని వాఙ్మనసప్రకారంబు తెలియుంగుట మోక్షంబునకు మూలం బింకను వాణీమనస్సుల తెఱంగు సెప్పెద వినుము. 24

తే. ప్రాణుఁ బొదువుట వాణి యపానుఁ జెంది
తా నుదానభూతాత్మయై తనువు విడిచి
వ్యానచేష్టిత సర్వసంగవ్యాప్తి నొంద
మనసు సుస్థితి నొందు సమానునందు. 25

వ. మనసు సుస్థితిం బొందుట ముక్తికిం గారణం బని చెప్పి వెండియు. 26

సీ. ఘోషిణి నాఁగ నఘోషిణి యన రెండు, దెఱఁగులు గలిగి వాగ్దేవి పరఁగు

1. క. బనుపడ నని. 2. గ. వాక్కును దమలో,

నం దఘ్రాణించి గర్భయని యుత్తమరసంబు, గోవుచందంబునఁ § గురియుచుండు
నవ్యయరూపక్రియాప్రభావోత్కర్షల, బ్రహ్మవాదిని యిట్లు § బ్రాహ్మవిధము
గనుట మహానందకర మని చెప్పి యప్పుడు మఱియు నర్థవ్యాప్తితోడ

తే. వినుము ఘ్రాణాదికము లైదు § మనసు బుద్ధి
యొక యధిష్ఠానమున నుండియును నెఱుంగ
వజల యొండొంటి విషయంబు § నలయికొనఁగ
ననిన వివరింపు మా తెఱం § గనియె నింతి. 27

వ. అనుటయు నయ్యవనీదేవుం డయ్యువిద కిట్లనియె. 28

సీ. గంధంబు ఘ్రాణంబ § కాని తక్కినయవి, యధిగమింపఁగ నోప § వధిగమించు
రసము జిహ్వయ యితరము లావటికిఁ గావు, రూపంబుఁ జక్షుస్సయోవు నెఱుఁగఁ
జాలునవి యెఱుఁగవు § తెలివ సంస్పర్శంబుఁ, గాంచుఁ జర్మంబ తక్కటివి గానఁ
జాలవు శబ్దంబుఁ § జాలుఁ బట్టంగ శ్రోత్రంబ యన్యమును దత్కరణమునకు

తే. వెరవు లేవు సంశయితసంవేదనంబు
మనసుకృత్యంబ యుకార్యమునకు నొండ్లు
సొరవు నిష్ఠ బుద్ధిన యగుఁ § జొరఁగ నేర
వి త్తెఱంగున కవరంబు § లెఱిఁగికొనుము. 29

ఇంద్రియమనఃపరస్పరసంవాద ప్రకారము.

వ. అని చెప్పి మనస్సునకు నింద్రియంబులకుం దొల్లి గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మింద్రియంబులు మనస్సుతో నేము నీవు నొక్కరూప యనుటయు
మనస్సు వాని కిట్లనియె. 30

చ. చన దిటు లంట గం పెఱుఁగఁ § జాలదు నాసిక జిహ్వయుం జవుల్
గొన వెర వేదు రూపు గనుఁగొంటకుఁ గన్ను వలంతి గాదు సో
కు నెఱుఁగుశక్తి చర్మమునకుం బ్రభవింపదు శబ్దజాతము
న్వినఁ జెవి కల్ప మేనియును § నే గ్రోడఁగూడదు నేఁ దొలంగినన్. 31

వ. నిజంబుగా నేను దొలంగితినేని. 32

ఆ. అప్రయోజనంబు § లైయుండు నాఱిన, నిప్పులట్లు శూన్యనిలయములును
బోలె మీస్వరూపములు గాన మనలోన, నెక్కుడేన చూవె § యింత నిజము.

వ. అనిన విని యింద్రియంబులు మనంబున కిట్లనియె. 34

సీ. ఇంతవ ట్టిట్టిద § యు త్తైనయంతన, కలుగ నేర్పున యధికత్వ మేము
వలె గాఁగ నీ వొకవిషయంబునేనియు, ననుభవించితయేని § నధిక మగుట
గానంగ వచ్చు మాలో నొకం డడఁగిన, ననుభవింపుమ తదీయార్థ మట్లుఁ

1. గ. జిహ్వయుం జవుల్ గొన వెర లేదు.

గాక ఘ్రాణంబున । గంధంబ జిహ్వ రసంబ చక్షువున రూపంబ వినుము
ఆ. చర్మశక్తిఁ జేసి । సంస్పర్శవిషయంబ, శ్రోత్రయుక్తి శబ్దమాత్రకంబ
కాని యొంట నొంటిఁ । గబళింపఁ జాల వె, ల్లధికతాసిరూఢి । కాసపడితి. 35
క. మును మే మాలంబించిన, వెనుకఁ గదా నీకు ననుభవింప వశం బో
మనసా [1]నీ వెంగిలి కా,దనుమా యవ్విషయ మెక్కు । డయ్యెను మనలోన్. 36
క. నీ వడఁగినను బ్రాణముఁ, గావఁగ మాయందు బోధకం బగు ద్రవ్యా
బావర్తింపఁగఁ జేయుట, గావింమను నీకుఁ దెలివుఁ । గనికొను మిదియున్. 37
సీ. అట్లు గా దిట్లని । యనుశాసనము సేయుఁ, గడునేర్చు శిష్యులు । కడకుఁ బోయి
వినిపింపఁ దొడఁగి యు । ర్వీనుతార్థములు వార, లుగ్గడింపఁగ గను । నోజ్జవోలె
మముఁ గొని విషయో । త్కరము నీవు భోగ్యంబు,గాఁ జేసికొందు నీ । కలలు గన్న
యప్పుడు మా లేమి । నవ్విషయంబు బొం, కైన వాకిలి లేని । యాలయంబుఁ
ఆ. జెంది మరలినట్లు । సేద్పాటు వొరయుదు,గాక సత్యభుక్తి । గలదె నీకు
నింతవట్టుఁ గాన్పు । మేమును నీవును, గలసి పరఁగ భోగ । కలన గలుగు. 38
వ. అని యివ్విధంబున మనంబును నింద్రియంబులును సంవాదంబు సేసె నని యప్పు
రుషవరుం డావరవర్ణినితో వే ఱొక్కండు వినుమని యిట్లనియె. 39
సీ. ప్రాణప్రభృతు లగు । పవను లంభోరుహా, గర్భుని నొక్కటఁ । గానఁ బోయి
యెక్కుడు మాలోన । నెవ్వఁడు నావుడు, నవ్విభుం డెవ్వార । లడఁగ నడఁగు
దురు పెఱవార లె । వ్వరికిఁ బ్రవర్తన, మొందిన నెల్లవా । రును జరింతు
రధికు లందఱకును । నట్టివారలు మీరు, ననుఁ డని పలికినఁ । జనక నిలిచి
ఆ. ప్రాణుఁ డాది గాఁగ । [2]నందఱుఁ దమలోన,వలన నవ్విధంబు । గలుగఁ దెలుప
నాతఁ డే నెఱుంగ । నాయది యట్టిద, వినుఁడు మీవి శేష । వృత్తిభంగి. 40
తే. ఎప్పు డెవ్వరివలన నే । చొప్పు గలుగు
నవుడ వా రెక్కు డగుదు ర । న్యోన్యమిత్ర
భావమునఁ దాల్చుఁ డొండొరుఁ । బవనులార
పొరిఁ బరస్పరభావనా । పరుల రగుఁడు. 41
వ. ఇత్తెఱంగున మీకు భద్రం బగుం బొం డని పుచ్చె నట్లుపదేశించిన బ్రహ్మ
వాక్యంబుల వాయువులు సమత నొందె నని చెప్పి వాయువిషయం బైనయది
నారద దేవమతసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణి
కి ట్లనియె. 42
తే. దేవమతుఁ డనువిప్రుం । డు దేవమునివ, రేణ్యుఁ డగునారదుని నొక్క । పుణ్యభూమిఁ
గాంచి వినతుఁడై యాతని । కరుణవడసి,భక్తిరసము వొంగారఁ ద । త్ప్రాంతమునకు.
సీ. అల్లన చన నాతఁ । డాదరంబున నిందు, రమ్మంచు మనుచుఁ గ । రమునఁ దావు

1. ఆ. 'నీవ యెంగిలి కా దనుమా'. 2. గ. పవనులు దమలోను.

నెఱ సమాసీనుఁడై కను వినయంబున, హస్తముల్ మొగిచి దస్రయానము గ్ర
మొఱఁగింపు పవనంబు లెంటియందును, బాయుమానం బగుజంతువునకుఁ
దొలితొలి యెద్ది దానఁ దోడ్పడు వర్తింపంగ, నవ్వుడు నారసుం డతనితోడ

తే. వాయు వెయ్యది గర్భస్థానమునకుఁ, జొనుపు జీవునిఁ దజ్జంతుజనన వేళఁ
దొలుత దాని కనంతరకలితమైన, మారుతంబు ప్రవర్తించు మఱియు వినుము.

తే. పురుషునందు సమానంబు పొలుతియందు
వ్యానమును జూవె పొడమించు వరుస నసఘ
శుక్లమును శోణితంబును జాలు గల్గ
నయ్యోగంబును విధిచెద్దు సమరఁ బొంద. 45

క. విను సృష్టశోణితంబునఁ, బను గొను శుక్లంబువలనఁ బ్రాణుఁడు దగ వ
ర్తన మొందుఁ బ్రాణశుక్లము, లనూనహేతువులుగా నపానుఁడు నడచున్. 46

క. చనుఁ బ్రాణుఁ డధోగతి నూర్ధ్వగరూఢి నపానుఁ డివ్విధము గలయీ రెం
టను నగ్నిమయోదానం,బును వ్యానంబును సమానమును వర్తించున్. 47

ఆ. పావకుండు సర్వదేవాత్మకుండు ప్రాణంబునకు నపాననామమునకు
నంతరమున వెలుఁగు నాభవ్యమూర్తి యు, దానరూప మంద్రు తద్జ్ఞజనులు. 48

సీ. విను మహోరాత్రంబులును శుభాశుభములు
సత్యానృతంబులు సదసదాహ్వ
యములును నైన ద్వంద్వములు ప్రాణాపాన
ములకు నామాంతరంబులు తదీయ
మధ్యవర్తి నొప్పు మహనీయవహ్ని యు
దానంబు దాని నిర్ద్వంద్వభావ
మాంతరయోగవిద్యాప్రవీణులు గంద్రు
పరమశాంతి యనంగ బ్రహ్మ మనఁగ

తే. నరయ భేదంబు లేదన్నయట్టు లుండు, నమ్మహావస్తువును సుదానాకృతియ య
నంగఁ జెవి యార విందుము నలినగర్భు, చేతననిదివ్యముని యిట్లు సెప్పెఁ గరుణ.

వ. అని చెప్పి యింద్రియమనఃపవనంబుల భంగులు గనుంగొనుటయు నాతత్త్వంబులకుఁ
బరమం బగు నతత్త్వంబు గనుటకుఁ గతం బై యుండు నని పలికి యద్ధరామరుం
డా రామారత్నంబును సదయంబుగా నవలోకించి యుత్తమరహస్యంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 50

—జీవాత్మస్వరూపనిరూపణప్రకారము.—

సీ. కరణంబు కర్మంబు కర్త యన్నీకద్వి, రాజిత కారకత్రయము చేత
నఖిలంబు నంవ్యాప్తమై యుండు ఘ్రాణాదు, లును మనంబును బుద్ధియును బ్రవరులు.
కరణహేతువు లంద్రు గంధాదివిషయసం, తతియు మంతవ్యబోద్ధవ్యములును

గర్మ హేతువు లగుఁ | గరఁవు గొనఁగ నాఁ, గాన మాటిఁగ వినఁ|గాఁ దలంప

తే. నిశ్చయము దగఁ జేయంగ | నేర్పు [1]లేదు
గలవు జీవాత్మునకు నవి | కర్తృహేతు
భూతములు [2]వాన విషయానుభూతి నతఁడు
దొఱఁగునిష్ఠలు మోక్షహేతువులు సుమ్ము. 51

వ. కరణకర్మకర్తృకారకాత్మకుం డగుజీవాత్ముండు భోక్త యగుట దక్క వివిధ విషయమూర్తు లగుహవిస్సుల నుదాసీనత్వస్రుగ్గతంబులు సేసి వేల్చునిష్ఠ నాత్మస్వరూపం బగుననలంబు ప్రజ్వలితం బయి యవిద్యాధూమరహితం బగుచుం బొలుచు నది మోక్షప్రకారం బట్లు గాక భోక్త యగునేని నట్టిద బంధప్రకారం బని నిర్దేశించి ముక్తభావంబునకు మూలం బయినయోగ యజ్ఞంబునం దేను బ్రవృత్తుండ నై యున్నవాఁడ దానికి సర్వపరిత్యాగంబు దక్షిణ దాన సకలాత్ముం డగునారాయణుండు ప్రీతుం డై స్వీకరించు నద్దాని పేరు మునులు ముక్తి యని చెప్పుదురని చెప్పి యవ్విప్రుండు వెండియు. 52

సీ. శాస్త్రమొక్కండ తద్వ్యాఖ్యానంబునవయోఁ, జరియింతు నొక్కండ | గురుఁ డతండు
చెప్పినయర్థంబు | చిత్తంబులో నుంతు, శ్రోత యొక్కండ తద్జ్ఞాతబుద్ధి
నెగడుదు నొక్కండ | వగవంగ విద్వేష్ట, వాని వ్రాల్చినదిక్కు|వ్రాలి యెడరుఁ
గడపుదుఁ గడవంగఁ | గారణ మయ్యెదు, తెలుఁగు పెద్దలచేత | నెఱిఁగినాఁడ

ఆ. వినుము దేవతలును | మునులును బరమేష్ఠి, యొద్ద కరిగి మాకు | నద్దిహితము
యనిన నావిధాత | యక్షరోపాసన, మసియోఁ గాన దుర్గ | మబల కడతు. 53

వ. ఇంక నెక్కడ గడచెద మున్న కడచితిఁ గ్రోధతిమిరంబును లోభవ్యాఘ్రంబును గామదస్యుమాషితంబును నగుదుర్గంబు గడచి యొకవనంబు ప్రవేశించితి ననిన విని యువ్వనిత యవ్వనం బెట్టిదని యడిగిన నమ్మహాద్విజుం డిట్లనియె. 54

ఉ. అంతకుఁ బిన్నలున్ వెదక | నంతకు బెద్దలు లేవు దుఃఖ మ
త్యంతముఁ జేయు సౌఖ్య మెన | లార నొవర్పఁగ నొండొకంటియుం
దంతటినేర్పు లేదు వెఱ | పన్నది యేమియు నవ్వనంబు ని
శ్చింతతఁ జొచ్చి యున్నవరుఁ | జెందరు నిర్వృతి సెందు నుగ్మలీ. 55

తే. కొన్నిటికిఁ బంచవర్ణముల్ | కుసుమఫలముఁ,లందుఁ గొన్నిటి కేకవర్ణాంచితంబు
లవనిజములుగొన్నిటికిన | వ్యక్తవర్ణ,కములులుసౌరభ్యమాధుర్యసమధికములు. 56

వ. అవ్విపినంబున. 57

క. వృక్షంబులకుం గలుగును, దీక్షాగుణములును నతిథిసత్కృతికృతియుఁ బ
ద్మాక్షీ యతిథులు బ్రహ్మాన,దృక్కులు సౌఖ్యంపునిట్టఁ | దేలుదురు మునుల్. 58

---

1. గ. లేదు కలదు జీవా. 2. గ. వానివిషయానుభూతి.

ఆ. కాలఁకాలమునను నింటికిని మేర లివి యన, రాదు గాన యయ్యరణ్యభూమి
వెలుఁగు లోఁపలి పారవృక్షనిచయము క్షేత్రజ్ఞుండు,రవి తదీయసేవకభవముఁ బాచు.
క. సమ్యగనయ బ్రహ్మసంభవ, మగుజలము వహించుచుండు నందులనదులున్
నగములు విను దానఁ దపస్విగణం బవ్యయపదంబుఁ జెందం గాంచున్. 60
వ. ఇట్టి దవ్విపినంబు, 61
ఆ. మాననీయనియతిసమహితతపోధన,వంతు లైనయట్టివారు శాంతి
దాంతినిస్స్పృహతలు దలకొన సుసమాహి,తాత్ము లై వసింతు రందుసాధ్వి. 62
వ. అని చెప్పి మఱియును. 63
సీ. వినుము మూర్ఖుఁ డవిగొన దర్శనస్పర్శ,నము లాచరింప విసనంగ నెలయ
నేమిసంకల్పంబు నెడఁ జేర్చ నిష్టార్థ, ములను ¹ననిష్టార్థములను గోరు
టయును నొల్లక క్రోధయుక్తుఁ డయినస్వభావకృ,త్యము లవిగనుఁగొంచు సబలవానఁ
బొరయ నె ట్లన్న మేల్దోరకొనుఁ గోరక,యును బోదు కీడు క్రోధించినను దీని
తే. నెఱిఁగి యేను స్వభావంబు నెడఁ బయోజ,పత్రగతజలబిందువుభంగిఁ దాల్తు
నని యొఱంగించి బ్రాహ్మణుఁ డతివతోడ, మఱియు నిట్లను శాత్రవమథనకల్య.
వ. ఒక్కయెడ నధ్వర్యునకు యతికిం గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మధ్వర్యుండు పశువుం బ్రోక్షించుచుండ యతి నిరీక్షించి యిది హింస గాదే యనిన నతండు. 65
తే. ఛాగ మిది యరయంగ నాశంబుఁ బొందద,దూర్ధ్వలోకసుఖంబుల నొందుఁగాన
శ్రుతులవాక్యముల్ నీ కెక్కసూనృతంబు, లగునయేని నీవిట్లంట యనుచితంబు.
వ. అని వెండియు నప్పశువు నుద్దేశించి. 67
క. భూతములు నింద్రియంబులు, నాతతగుణ యాత్మయోనులందుఁ గలయఁ బిం
డేతరుఁ డగుజీవుఁడు సౌ,ఖ్యాతిశయం బొందు నధ్వరాతిశయమునన్. 68
క. అని పలుకుటయును యతి యి,ట్లను ఛాగము పుణ్యగతికి నరిగెడుఁ బో యి
వ్వని నీ కెవ్విధము ప్రయో,జనంబు సిద్ధించుఁ జెపుమ సమ్యక్ఫణితిన్. 69
వ. అనుటయు నధ్వర్యుం డతని కి ట్లనియె. 70
క. ఆగమము పశువిధిం దగ, యాగ మొనర్పినఁ ద్రివిష్టపానేకమహా
భోగానుభూతిభవ్యన,మాగమ మది యనుట బొంకె యాగమవేదీ. 71
చ. అనవుడు హింస పాప మని యాగమవాక్యములంద కాదె యేఁ
గని యిటు లంటి నన్న యతిఁ గన్గొని నీవు సమాధిఁ బ్రాణరో
ధనము మనోలయంబు సుకృతంబులుగా నొనరించి వెండి యో
గనిరతిఁ బొందెదత్తెఱఁగు గాదొకొ హింస దలంచి చూడఁగన్. 72
వ. అని పలికిన నయ్యధ్వర్యునకు నయ్యతిముఖ్యుం డి ట్లనియె. 73

1. గ. ములను గోరుచు నున్కి ♦ పొందలఁ గోరు.

చ. పరమతపంబు గాఢపరిపాకము ¹నొందినఁ జిత్సుఖాత్మకా
²దురము నడచి త్రిభూతగుణజాలతనుచ్ఛరమున్ వివేకితా
పరిణతిఁ బాపి చూచి యనపాయసుఖస్థితి నాదిఁ బొల్లలం
బొరయక తోఁచు హింస యనుబుద్ధి విముక్తత గాక బోధనే   74

చ. అనవుడు నాతఁ డార్యవచనామృత మానినవాఁడు గాన నేన్
గనుఁగొనఁ జాలు నేను బహుకార్యమునప్పుడు మీ రనుగ్రహిం
చిన క్రియఁ జూడ నేర్తుఁ జడచిద్ద్వయమున్ విభజించి దాన హిం
సనము నొకింతయుం బొరయక జన్నము సేయుదు మేలు నొందుదున్.   75

క. అనుటయు నతనికి యతి యి, ట్లనుఁ బహుయజ్ఞములకంటె ననఘ తపోయ
జ్ఞనిరూఢి మేలుగావున, వినిపింపఁ దలంచి యంటి వేయును నేలా.   76

వ. అనవుడు నమ్మాటకు నయ్యధ్వర్యుం డొండబడియె నని చెప్పి యాభూసురవర్యుం డాభామినితో నీయర్థంబున కొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము సహస్రబాహుం డగునర్జునుండు దుర్జయప్రతాపంబున నఖిలద్వీపంబులు నేలి ప్రాలి తనకు నెదురు లే కున్న విజృంభించి పరశురాముం దొడరి యతనికి నత్యంతం బప్రియం బాచరించిన నతండు బహుశాఖోపశాఖాశోభితం బయినపాదపంబు నుఱుముగా నఱికి పడ నైచినచందంబునం బరశుఖండితసర్వాంగునిం జేసె నంత నిలువక తత్పుత్రులు రాజులుం గూడుకొని తదీయతనయులుం దారు నారాముని యసన్నిధి నతనిజనకుం డగుజమదగ్నిం జంపినం బెంపారుకోపంబున నాటోపం బెసంగ నాజామదగ్న్యుండు రాజుల నెల్లం దర మిడి యిరువదియొక్కమాఱు పరశుధారపాలు సేసిన నతనికిఁ బితృదేవతలు సన్నిధి సేసి.   77

ఆ. పరశురామ నీవు బ్రాహ్మణుండవు నరే
శ్వరులఁ జంప నేల వలవ దుడుగు
మయ్య యనుడు నాతఁ డట్లన కుండఁ డీ
రేను రాజపశువిధానమునను.   78

క. సారనియతిఁ బాటించి మహారోషాగ్ని పరితృప్త మగునట్టులుగా
వీరాధ్వరంబు సేసెద, వారింపక యుడుగుఁ డనిన వా రాతనితోన్.   79

క. యజ్ఞంబులలోనఁ దపోయజ్ఞం బుత్తమము దాని నాదరణమునం
బ్రాజ్ఞోత్తమ చేయుము సర్వజ్ఞుఁడు ప్రీతుఁ డగు శాంతరస మొప్పఁ జుమీ.   80

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనిరి తొల్లి యలర్కుం డనురాజు మనస్స్పృష్టంబు లగునింద్రియంబుల కలిగి దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగింపం జూచిన నవి యయ్యవనిపతితో నయ్యస్త్రంబులం దారు సెడు మనియును రోషావేశంబునం బ్రయోగించిన నతండ చెడు ననియునుం బలికి యేవు దేని నీతపోమయంబు

1. గ. నొందెన చిత్సుఖా. 2. జ. దురమునఁ జిక్కి భూతగణజాలతనుచ్ఛరమున్.

వైరియస్త్రంబులు[1]సంధింపు మనిన నతండు క్రోధంబు దక్కి యోగంబున శాంతి నొంది వారిం దమోగుణతత్ఫలాస్త్రసాధితంబులం జేసె నీవునుం దపంబున నంతశ్శత్రుజయసౌఖ్యం బనుభవింపుము బాహ్యశత్రుజయంబు జయంబుఁ గాఁ గొనకుము. 81

క. అని నిష్ఠించి పలుకె న,వ్వినుతచరిత్రుండు శాంతివిభవంబున నా
నినమునినుతుఁడు సాధిమా,ననవాస్త్రంబైనతపము నన మేలొందెన్. 82

సీ. అని చెప్పి బ్రాహ్మణుం డిట్లనుఁ, దొమ్మిదిగుణములు ◊ గొమ్మ కలవు
స్తంభాతిమానాహంకారంబులు సాత్త్వికములు క్రోధసంరంభములును శోక
మునురాజసంబులు మోహాతంద్రాస్వప్నములు తామసము లిట్లు ◊ గలుగురిపులఁ
దునుము నేయస్త్రంబు ◊ లను వగు వాన న,భ్యంతరశత్రుచయంబు నెల్లఁ

తే. దునిమి యేసింద్రియంబుల ◊ మనము నోర్చి
శాంతి నొంది శ్రేయస్స్వర్గసాధనం బొ
నర్చునది ముఖ్యవైరినిర్జయముఁ జేయు
నంబరీషగీతలు విను ◊ మంబుజాక్ష. 83

వ. అంబరీషుం డనురాజు రాజనీతిపరత్వంబునం బరమప్రభుత్వంబు నొంది యరాతుల నెల్ల వినతాసులం జేసి పూజ్యం బగురాజ్యంబు పరిపాలించుచుండి యొక్క నాఁడు విద్వజ్జనంబులతో ని ట్లనియె. 84

తే. అరులనెల్ల జయించియు ◊ నదిజయంబు,గాఁగొనక యున్నవాఁడ నగ్గలపుఁబగ జయింపకుస్కిఁదద్విజయవిహీనుఁదృష్ణ,జనిజరామృత్యువశగవ ర్తనునిఁ జేయు. 85

క. అంతటిలోభము గెలువక, శాంతి గలదె యని తదీయశక్తి నడఁచి ని
శ్చింతత్వ మొంది యాభూ,కాంతుఁడు సామ్రాజ్యమున సుఖస్థితి వడసెన్. 86

—•• జనకునకు విప్రరూపధరుం డైనయమునితో నైనసంవాదము. ••—

వ. అని వెండియు నవ్విప్రుం డిట్లను, జనకచక్రవర్తికి నొక్కబ్రాహ్మణునకుం గలిగిన సంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జనకుండు దనకట్టెదుర బ్రాహ్మణుండు గొఱగాని సేసిన నతనితో నీవు నావిషయంబున వసియింప వలదు పొమ్మనిన నతండు. 87

క. నీవిషయ మెంతవట్టది, యే విని వరవిషయమునకు ◊ నేఁగెదఁ దెలియం
గా వినిపింపు మనుడు నా,భూవల్లభుఁ డూరకుండెఁ ◊ బుణ్యచరిత్రా. 88

ఆ. ఊరకుండి మూర్ఛ ◊ నూని యొక్కింత సే,పునకుఁ దెలిసి యిట్లు ◊ లనియె నాదు
తాతతండ్రితరము ధరణి మద్వశ్యత, నుండ నాకు మమత ◊ యొలయ దందు.

వ. మిథిల నెవ్వాఁడు వసియించెద నిప్పురంబును మదీయం బని యంగీకరింపంబడదు కావున నిది నావిషయం బన లేమిం జేసియున్న నీతో నాడినమాటం బుట్టినవగ

1. గ. సాధింపు.

పెంపున మూర్ఛ వచ్చె ననిన విని యుర్వీశ్వరుం డాభూమివిభునాననం బాలోకించి. 90

క. నరనాయక నీ యేలెడు, పురమున భూమిని సమత్వబుద్ధి గలుగ కి
స్థిరవై యుండుటకుఁ గతం, బరయఁగ నెద్ది వినిపింపు మది విశదముగన్. 91

వ. అనుటయు నజ్జనపతి యతని కి ట్లనియె. 92

తే. అరయ నివి [1]యెట్లుఁ జేసియె యనఘ నవియకాన
వినుము మద్ధన మిది యని వీనిలోన
నొకటియందు నంగీకార మొలయ దెట్టి
విషయమును నాయదియ యనుసవిధము గలదె. 93

వ. ఎట్లంటేని ఘ్రాణముఁకు గోచరంబు లయినను గంధాదులు సెవం గలయనిగా వున నాయవి యను సంస్పృటంచేసి భూమ్యాదిభూతంబులు నాచేతనిర్జితంబు లై [2]మద్వశగతంబు నొంది యుండు. 94

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణప్రవరుఁ డల్లన నవ్వుచు నిన్ను నారయ
న్మనమున వేడ్క పుట్టి నర నాయక వచ్చితి నేను ధర్ముఁడం
బనుపమునివ్వివేకపరిపాకము గాంచెనిరూఢభావ మొం
ది నిలుచుఁగాత నీ దగుమనోదిన సతతంబును శాంతికారి యై. 95

వ. అని ధర్మదేవత జనకునకు వరం బిచ్చి యంతర్ధానంబు సేసె నని చెప్పి యాధరణీసురోత్తముం డయ్యుత్తమాంగనతో హితోపదేశంబు సేసెద నవహిత వయి యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లను సంసారవర్తనంబు వదల విడిచి యే నేకతంబ యున్నయెడ నీవు ప్రొద్దులి వచ్చి మదీయవైరాగ్యంబు మాన్పఁ దలంచి నాకు నధ్యాత్మబోధంబు గలుగం జేయు మని యభ్యర్థించిన నీతలం పెఱింగి యు నెఱుంగనివాఁడ పోలె నధ్యాత్మవిద్యాబోధక ప్రకారంబు లైన వాక్యంబులు సెప్పితి నే నింక లోకంబులం గలసి చరించువాఁడం గాను నిక్కపుబ్రాహ్మణుండ నయితి బ్రహ్మచారి నయితి జీవన్ముక్తుండ నయితి మిముబోఁటులకొలఁది గాననన్నుం జూచెద వదినాతెఱం గెఱుంగమి యేను జగంబు సమస్తంబును వ్యాపించి యున్నవాఁడ నాయున్నభంగికి నాబుద్ధి సకలపృథ్వీరాజ్యంబును నాకలోకాధిరాజ్యంబును సరిగా వని తలంచునాబుద్ధియు నాకు ధనంబు [3]దారువుల నగ్ని యున్నచందంబున సర్వజంతువులయందును నంతర్గత యై సిద్ధి యున్నది గురువాసగృహవాసవనవాసవకు లగుబ్రాహ్మణుల కెల్లను శ్రేయఃప్రాప్తిం దెరువొక్కండ యందఱు నుసరిత్తులుసాగరంబుఁ బ్రాపించున తెఱంగునఁ బరతత్త్వంబు నొందుదురు బుద్ధి నిమ్మార్గంబు నధిగమింప నగుఁ గాని శరీరంబున వశంబు గాదు కర్మంబు లాద్యంతవంతంబులు శరీరంబు కర్మబంధనకరం బింత యెఱుంగుదుం గాన నాహృదయంబునం బరలోకభయంబు లేదు నాచెప్పినయధ్యా

1. చ. యెల్లఁ. 2. చ. మద్వశగతంబు లై యుండు. 3. జ. తరువుల.

త్మవిద్యావిషయవాక్యంబులతాత్పర్యంబు చిత్తంబున నెఱకొలిపి భావనానిరత
వయి యుండుము నన్న పోలెను వెఱవకు మనినఁ బత్ని సాష్టాంగదండప్రణామం
బాచరించి కేలు మొగిచి. 96

సీ. నీవు సెప్పినమహనీయవాక్యనికాయ, మతిగహనం బకృతాత్ములకును
నర్థగ్రహణశక్తియసమ కల్గునె కృతాత్ముల కైనఁ [1]గ్రమ్మనఁ దెలియ వచ్చి
యుండ దయ్యెఁబుద్ధికి నుదయింపఁ బట్టైన, యట్టియుపాయంబు నాదరమున
నాకుఁ బ్రసాదింపవే కరుణాకర, నావుడు నాతఁ డన్నాతితోడ

ఆ. నరణి బ్రాహ్మణుండు గురుఁ డుత్తరారణి, తపము శ్రుతము నిర్మథనము మొనర్ప
జ్ఞానవహ్ని పుట్టు మానిని యని చెప్ప, వనిత యిట్టు లనియె వల్లభునకు. 97

క. జనవినుతచరిత బ్రాహ్మణుఁ, డనఁగా క్షేత్రజ్ఞుఁ డగుట యల్పము దోఁచెన్
మనమున నతని నరణి గాఁ, గొను టవ్వస్తువు నెఱింగి కొని పిదపఁ గదా. 98

వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 99

ఆ. అతనిఁ దోఁపఁ జేయునట్టిసాధనము లే, దింద్రియముల కందఁ [2]డేమి లక్ష
ణములు లేవు నిర్గుణత్వనిరూఢుం డ, హంత లేమిఁ దోఁచుఁ గాంత కనుము.

వ. అని నిర్దేశించుటయు క్షేత్రజ్ఞవిషయసంశయంబు వాసి యయ్యింతి శాంతి
బొందె నని గోవిందుండు సెప్పిన గాండీవి యాబ్రాహ్మణుండును బ్రాహ్మణియు
నెట్టివా రగుదురే వా రెచ్చటివారు వారల నా కెఱింగింపవే యని యడిగిన
నద్దేవుం డతనియాననం బాలోకించి. 101

క. నామనమును బుద్ధియును గ్ర, హామహితా బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు హృషీ
కామేయ మైనక్షేత్ర, జ్ఞామలవస్తు వన నేన యనియె నరేంద్రా. 102

—గురుశిష్యసంవాదంబు కృష్ణుం డర్జునున కెఱింగించుట.—

వ. అనిన విని యర్జునుం డచ్యుతునితో భవత్ప్రసాదంబున మదీయమతి యతి
విశదయును సూక్ష్మగ్రాహిణియు నయి యున్నయది పరమం బైనవేద్యం బగు
బ్రహ్మంబు నెఱింగింపవే యనుటయు నాకృష్ణుండు గురుశిష్యసంవాదం బను
నితిహాసంబు వినుము మది నీప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బయి యుండెడు నత్తె
ఱంగున మేధావి యగునొక్కశిష్యుండు సంశితవ్రతుం డయినగురు నడిగిన
నగ్గురుండు [3]ప్రజాపతిభరద్వాజ భార్గవ గౌతమ కాశ్యప వసిష్ఠాత్రివిశ్వామిత్ర
ప్రముఖు లగుమునిజనంబు లాంగిరసుం బురస్కరించికొని విరించికడకుం జని
తచ్ఛరణంబులకుం బ్రణమిల్లి హితం బెయ్యది తత్ప్రాప్తికి సుపథం బెట్టిది
వివరింపవే యని విన్నవించిన నన్నలినాసనుండు కృపాధురీణం బైనచిత్తంబుతో
న త్తపస్విసత్తముల కెఱింగించిన తెఱంగు నీకుం జెప్పెద నవహితుండ వయి

1. గ. గ్రమ్మఱఁ. 2. క. డేమి లక్షణములు లేమి నిర్గుణత్వ. 3. క. బృహస్పతి భరద్వాజ.

యారక్షింపు మని పలికె నిట్లనియె 108

ఆ. ఆదరమ్మునఁ జగుమ సారినమోములఁ, గాంతి వింత గాఁగఁ గమలగర్భుఁ
డాతపస్విజనులఁ దయాననంబులుగల, యంగఁ జూచి యిట్లు లనియె వత్స. 104

తే. సత్యమనఁ భూతంబులు సంభవించు; నంద వర్తించు దానన యడఁగు నిదియు
ణెత్రయాత్మకసత్యచరిత్ర మమల, బుధులార సత్యంబు ప్రసిద్ధి వినుఁడు. 105

క. శ్రుతి యనఁ దప మనఁగఁ బ్రజాపతి యన సత్యంబునకుఁ బరనామంబుల్
వ్రతులార సత్యమున నన్వితమహిమ [1]మైనపరమ వేద్యము సుండీ. 106

క. కావునఁ గామక్రోధ,మానేగము లెడల విడిచి యనవరతంబున్
సేవింతురు సత్యము దృఢ,భావాకలనమున యోగపరినిష్ఠాత్ముల్. 107

వ. అది హితంబు తత్ప్రాప్తికి సుపథంబు సెప్పెద వినుండు. 108

క. చతురాశ్రమములును జరణ, చతుష్టయము గాఁగ వర్ణసముదయసంసే
వ్యత నొప్పెడుధర్మము సుం, డితులంబు శివప్రదంబు నగుపథ మరయన్ 109

వ. నాలుగాశ్రమంబులకు సామాన్యంబ యధ్యాత్మవిత్త్వంబు లేక పరతత్త్వంబు
నొంద రామి మారుతాదిత్యేంద్రప్రజాపతులకును లోనుగా నిట్టిద యధ్యాత్మ
దర్శనం బనం జతుర్వింశతితత్త్వావలోకనంబు గావునఁ దత్త్వంబులు వివరించెద.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు మునీంద్రులార
మన మహంకారబుద్ధు లిట్లొనరి ప్రకృతి
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశతికత్వ మొందు. 111

క. వినుఁడు ప్రభవవిలయజ్ఞా,నవిరాధము గాఁగ వీక్షనైజ మఖిలముం
గనిన భవమోహ మొందఁడు, గనుఁ బరతత్త్వంబు నతఁడు గతకల్మషుఁడై.

వ. అని నిర్దేశించి యద్దేవుండు వెండియు. 113

క. వ్యక్త మనిర్వాచ్యం బ,వ్యక్తము సుస్థిరము ధ్రువము వ్యాపిత్వధురా
యుక్తము కలితగుణత్రయ, శక్తి నవద్వారపుర మసాధ్యము సుండీ. 114

క. తత్సాధనంబు తద్గత,చిత్తులభత్త్వప్రసిద్ధిఁ జేయుఁ ద్రిగుణసం
పత్సాగవంత మది [2]గుణ, జిత్స్వవ్రతులైనవారిచే సాధ్య మగున్. 115

సీ. సంయమివరులార సత్త్వరజస్తమో,నామరూఢములు గుణంబు లవియు
నన్యోన్యమిథునత్వ మన్యోన్యసంశ్రయ, మన్యోన్యసంకలితానువృత్తి
భావ మన్యోన్యోపజీవనాచరణంబు, గలిగి దుర్భోధత్వగాఢభంగు
లై యుండుఁ దమము నిశ్చయమితమైనరజస్సుఁ,దన్నియమమున సత్త్వంబునడచు

తే. సత్త్వ మడఁగినచోఁ దమశ్చరిత మొనఁగు
లోభశోకసమ్మోహనిద్రాభయములు

1. గ. మైనపద మవేద్యము. 2. క. గ. చ. గుణ, చిత్స్వప్రతు.

వికృతిదుస్సహమోహప్రకృతికోప
శాఠ్యమాత్సర్యములు తమస్సంభవములు. 116

ఉ. పాములుఁ జేళ్లునుం బసులుఁ । బంధులుఁ గుక్కలు మీలుఁ గోళ్లలుం
జీమలుఁ గాకులుం గ్రిములు । జింకలు నక్కలుఁ గొంకనక్కలు
న్దోమలు నూఁకలున్ బొదలు । నోవులఁ బీడలఁ బొందువారు మున్
తామసభాగు లిట్లు మఱి । తద్విధజంతువు లెన్ని యన్నియున్. 117

క. ఇవి తామసంబు లని గుణ,నివహములోఁ గీడు వాపఁ నేర్చునతఁడు త
ద్ద్వివిధవికృతివిరసనహేం,తువివేకము గలుగఁగా నధోగతి దలఁగున్. 118

చ. బలమును శౌర్యమున్ మదముఁ । బ్రాభవమున్ సుఖదుఃఖభాగితా
కలనముఁ జెల్మిసేఁతయును । గాంతియు నొల్లమియుం బ్రతాపముం
గలహము నీర్ష్యయున్ బహువికల్పప్రభావలుఁ గామినీజనం
బులయెడ గాఢరాగితయు । బొంకును నబ్బు రజఃప్రభూతముల్. 119

చ. అవి దొలుబామునం గలుగునట్టిజనంబులు నీతు లిట్టి వి
ట్టివి యవినీతు లన్మతిపటిష్ఠత గల్గి త్రివర్గవర్తనం
బు వెరవు నొంది యర్థములఁ । బొంపిరివోవుచుఁ గామసౌఖ్యవై
భవములఁ గ్రాలుచున్ మనుజభావనిరూఢతఁ బొల్తు రెంతయున్. 120

క. రాజసగుణములకుం గల,నైజ మెఱుఁగువారు తజ్జనకవైకృతముల్
ధీజితములు గావింపఁగ, నోజ గలిగి శుభదవృత్తి । నొందుదు రెందున్. 121

సీ. సంతోషమును బ్రకాశత్వంబుఁ బ్రియమును, నానందమును గరుణాభిరతియు
క్షమయును సత్యంబు శౌచంబుఁ ధృతియు న,కార్పణ్యమును దితిక్షయు నహింస
యును నార్జవంబు ననసూయయును గ్రోధ,రాహిత్యమును నసంరంభతయును
సమత దాక్షిణ్యంబు । శ్రద్ధధానతయు న,క్రూరభావంబు హ్రీగౌరవంబు

తే. సత్త్వజాతంబు లివి పూర్వజన్మసంక,లితములై నట్టివా రహంకృతి మమత్వ
మర్థతృష్ణ [1]కామార్తి లేకతలబోధ, భరితులై యూర్ధ్వలోకవైభవము గంద్రు.

క. వినుఁ డీగుణంబు లన్నిటిఁ, గనికొని తత్తదనుషక్తి । గలుగని వాఁ డ
ప్పనిచే భుజింపఁగాఁ బడఁ, డనఘాత్మకులార మ్రింగు । నతఁ డారాశిన్. 123

వ. అని చెప్పి యప్పరమేష్ఠి మఱియును 124

సీ. వేర్వేఱ యుండవు । వినుఁడు గుణంబు ల,న్యోన్యసంకలితంబు । లగుచుఁ బరఁగు
నంగతత్వమునన । సంసారయాత్రాప్ర,వర్తనం బొనరించు । వానిలోన
నెయ్యది మిగులఁ దోఁపి చ్చెఁ దజ్జన్యంబు, లోలయుఁ బాయుటయు నొక్కొక్కమాటు
గలుగు [2]దమం బెఱుఁగ లి యధికం బైన, స్రోతస్సధోముఖస్రుతి రజస్సు

ఆ. పెరిఁగినపుడు మధ్యసరణి సత్త్వము వృద్ధిఁ, బొంద నూర్ధ్వవృత్తిఁ । బొందు వీని

1. క. కామార్థి. 2. అ. దమంబు పేర్కొని యథి.

మును [1]ప్రకారభేదములను నెఱిఁగించితి, నవి [2]నదుత్తరంబులనఘులార. 125

క. శ్రోత నృప [3]జీవగమన, హేతు వగుదశావిశేష । మీగుణమునఁ దా
నీ తెరువు నొందు నని కనుఁ, డాతతమతులార కరణ । మగు నదిత్రోవన్. 126

వ. గుణత్రయంబునం ద్రోచుటమే లది త్రోవువదునట్టివితృష్ణత్వంబు లే కుండునేని.

క. సాత్త్వికులకు దివము రజో,మత్త్వకలితవర్తనులకు । మధ్యభువనవా
సత్త్వముఁ దామసులకు నీ,చత్త్వకరాధోజగంబు । సంప్రాప్త మగున్. 138

క. ధర్మార్థకామగోచర, కర్మములకు సాత్త్వికాదిక ప్రకరవికా
రోర్ములు హేతువు లగు ని,ష్కర్మత కేతిద్వ్యభూతి । కారణము సుఁడీ. 129

క. క్రమమునఁ బ్రాణంబు నపా,నము సత్త్వంబును [4]రజస్సు । నాఁకుం జూడఁగా
యమివహులార యుదానము,తమ మిట్టుల ప్రతియు సువిదితంబుగఁ జెప్పన్. 130

క. జపమును దానము యజ్ఞము, దపమును గర్భజనచిత్తదశలను సత్త్వా
ద్యుపహితములగుటనడచుం, ద్రిపథంబుల సాత్త్వికపుగతియ మే లెందున్. 131

క. వినుఁ డెక్కువ దక్కువ లే, కనయము నెనసినగుణత్రయంబునుజూరే
వినుతావ్యక్తం బనఁగాఁ, జనుతత్త్వము శివ మచలము । శాశ్వతమరయన్. 132

క. సదసత్ప్రకారనిత్యం, బది దాని తెఱం గెఱుంగుకనాతఁడు విజ్ఞా
నదశావస్థితగుణుఁ డై, యదీనగతిఁ బొందఁ గను నిరామయపదమున్. 133

వ. అని యుపదేశించి విరించి వెండియు. 134

మనోబుద్ధ్యహంకారాదితత్త్వప్రకారము.

సీ. అవ్యక్తమునను మహాతత్త్వ ముదయించు, నది బుద్ధి మతి ధృతిఖ్యాతి నంచి
దుపలబ్ధినామంబు । లొంది యొందును గని, విని చని కావించి । విభుత నొప్పు
దాన నహంకారతత్త్వంబునకుఁ గల్గుఁ, బ్రభవంబు వినుఁడు తద్భావితాత్మ
కంబై ప్రవర్తించుఁ । గార్యనీతుల లోక, మఖిలంబు వర్ణత్రయప్రజనితు

తే. లధ్యయనమును వ్రతమును । నధ్వరంబుఁ
దపము మొదలైనక్రియ లందుఁ । దగిలి నడచు
నెల్లఁ దద్వ్యాప్తిఁ జేసియ । యెల్ల నింత
జగము రంజిల్లు దాని తేజంబువలన. 135

క. వినుఁ డాతత్త్వంబుల నం,జనితము లగు మేదినియును । జలమును దేజం
బును వాయువు నాకాశము, ననఁగ మహాభూతములు నిరతిశయమహిమన్. 136

తే. తద్గుణంబులు నూరె గంధంబు రసము
రూపసంస్పర్శశబ్దముల్ । రూఢభంగిఁ
బరఁగునవ్విషయములఁ బ్రాల్పడ్డమనసు
గలుగుజంతువు మోహాంధకార మొందు. 137

---

1. ప్రకారభేదముల నెఱిం 2. గ. నదుత్తరంబు 3. చంద్రదివగమన. 4. గ. రజస్సునకుఁజూడఁగ సంయమి.

క. కీస నోలజంతువులును, లీనము లగు నందుఁ గమమ్మ లీనస్మృతిఁ దై
ర్వ్యానూనం బగు నిర్మల, మానసమునఁ బొరయు నీరు మహితార్యజనుల్. 138

క. విషయంబులు నశ్వరములు, విషసన్నిభములు సమగ్రవికృతిజనకముల్
ధిషణాగుణముల నెల్లఁ గలుషములుగాఁ జేయు మోహలోభకరములై 139

ఆ. మాంసశోణితాస్థిమయము శరీరంబులఁ, దాను గాఁగ [1]లగ్నతలఁచునట్టి
కృపణజనులు వీనికేమి గానఁగ లేక, చిక్కి చెడుదు రింత నిక్కువంబు. 140

వ. పండితులు వీని చేతం జెడ రని పలికి పద్మసంభవుం డెండియు. 141

తే. అంతరాత్మ యనంగఁ బ్రాణాదిపంచకమును వాఙ్మనోబుద్ధులుఁ గా నిరూఢి
గలుగు నీయష్టకంబు లోకమున కెల్లఁ, దా నుపాదానకారణత్వము వహించు.

వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుట బోధంబునకు నిధానంబు. 143

సీ. వినుఁ డహంకారసంజనితంబు లగు చక్షు, రాదిక బుద్ధీంద్రియములుఁ బాయు
ముఖ్యకర్మేంద్రియములును మనంబును, నేకాదశేంద్రియానీక మీక
డిందినందఁ బడి కుందక యుండెవి, యింపేనిఁ దనవంక కీడ్వఁ జాలు
బుద్ధితత్త్వము గల్గు శుద్ధాత్మకుండు పరతత్త్వంబు గనుటకుఁ దా వలంతి
తే. యని యెఱింగించి మఱియు నిట్లనె జరాయు, జస్వేద ముద్భిజ మండజ మనఁ బుట్టు
నధమమధ్యమోత్తములైన భూత, రాసు లత్యుత్తమములు జరాయుజములు.

వ. భూతతారతమ్యజ్ఞానంబు మాననీయంబగుట నిట్లు సెప్పితి నధ్యాత్మాదులం జెప్పెదఁ
దద్వేదిత్వంబు విద్యామూలంబై యుండు నవధానంబుతో వినుండు. 145

క. అంబర మాది యనిల తే, జోంబుధరలు వరుసతోడ నగుఁ జూరె ద్వితీ
యంబుఁ దృతీయంబుఁ జతుర్థంబును బంచమము భూతతతి యట్లుండున్. 146

వ. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానంబులు గావున భూతంబుల మున్నువన్యసించితి. 147

సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూరె శబ్దం బధి, భూతంబు దిశలు ప్రబుద్ధులార
యధిదైవతము చర్మ మధ్యాత్మ మందలి, సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు విద్యుత్తు నే, త్రంబు దా నధ్యాత్మికంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ, యధ్యాత్మకము రస మారయంగ
తే. దాని యధిభూత ముసుపతి తదధిదైవతంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మంచితాధిభూతము తదీయాధిదైవతంబు మారుతమండ్రు విశదవిజ్ఞనములు. 148

వ. ఇది బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచంబు. 149

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు, కర్మేంద్రియములు సత్కర్ములార
యధ్యాత్మములు వాని కగు నధిభూతముల్, గంతవ్యమును విసర్గమును శుక్ర
మును గ్రమవృత్తిమై వినుఁడు కర్తవ్యవ, క్తవ్యంబులును నధిదైవతములు
బభ్రుమిత్త్రిప్రజాపతిశక్రవహ్నులు, మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

1. క. సాక్ష్యఁ దలఁ ఓ జ. ప్రమందక రొండగిలి యున్నంటఁ దన; ట. కుందక రొడ్గ్గతి యుంపని నతఁ

తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నధియాన [1] మంతవ్యములను నిశ్చ
యంబు నధిదైవతము [2] రుద్రుఁ డమ్మతికరుండు
బ్రహ్మ యిది వేదవాక్యనిర్ణయము తెలియఁగ. 150

ఆ. ఇట్లు దెలియనేర్చి యింద్రియంబులనింద్రి, యార్థములను భూతసార్థమును దె
మల్చి చిల్లకుండ మనసున నొదిఁగించుఁడు, తపోధనులార భవనిరాసకంబు 151

వ. అని నిర్దేశించి నిరహంకారుం డనాయుమివయులకు సూక్ష్మభావత్వసంపాదినియు
శివయు నగు నివృత్తితత్త్వం బెఱింగించెద ననుమాట [illegible] చెప్పినిరి. 152

సీ. కమఠంబు దనయంగకములనొప్పుగా, ముణుఁగ విద్వాంసుఁ డురవుగ [illegible]
గామంబుల మరల్చఁగా నొప్పఁ దీకొంచు, [illegible] తెరువు గాంచు
నింద్రియంబులు పద్మయుగోళి [illegible] నెంచు, [illegible] వది [illegible] ధనముగ
నాత్మాగ్ని వెలుఁగుభూతావలి నాత్మ[illegible], నన సూక్ష్మత త్త్వనిర్ణయము గలుగు

తే. భూతపంచకజా ధి రోగాతిశోక, సహితభోగలవాలశకాక్రియుపా [illegible]
విభులు కాముండుఁ గ్రోధుండునవిరి గెల్వ, వచ్చునప్పా యది గడవంగవచ్చు.

ఆ. మనసు మనసునందుమడఁచి యాత్మని నాత్మ, యంద కాంచునట్టియతఁడు సర్వ
విదుఁడు సకలభూతవితతియందును దనుఁ, గనుచు నుండు నిర్వికల్పకముగ. 154

తే. ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
గలుగఁ జేయు ప్రదీపంబుకరణి నావ
హించు రూపాంతరముల నయ్యేలమియును బు
ధుండు గనుఁగొని బ్రమయుక యుండు నొకట. 155

తే. ఆపరంజ్యోతిపేళ్ళు లక్ష్యముఁడు వరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముఁడు విష్ణుఁ డజుఁడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగుశబ్దములు సన్మతులు దానిఁ
బ్రయతు లయి భజింతురు నియతులార. 155

వ. అని చెప్పి యచ్చతురాననుం డమ్మాననీయులతో మఱియు నిట్లను ధర్మంబునకు
నహింస లక్షణం బధర్మంబునకు హింసయు దేవతలకుఁ బ్రకాశత్వంబును
మనుష్యులకుఁ గర్మంబును నాకాశంబునకు శబ్దమును వాయువునకు స్పర్శం
బును జ్యోతిస్సునకు రూపంబును జలంబునకు రసంబును బృథివికి గంధంబును
భారతికి శబ్దంబును మనంబునకుఁ జింతయు బుద్ధికి వ్యవసాయంబును దదీయ
మహత్తత్త్వస్వరూపంబునకు ధ్యానంబును నవ్యక్తంబునకు [4] సాధుత్వంబును
యోగంబునకుఁ [5] బ్రవృత్తియును జ్ఞానంబునకు సన్న్యాసంబును లక్షణంబులు
లక్షణజ్ఞానంబు పరతత్త్వపరిజ్ఞానంబునకు హేతుభూతంబు. 157

1. గ. సంకల్పములను 2. గ. వేధయస్మృతి 3. చ. గనఁగఁజేయు 4. చ. సమత్వంబును. 5. క. చ. ట. వృత్తంబును

ఆ. జ్ఞానపూర్వకమైన సన్న్యాసకలనంబు, పరమగతి నొనర్చు భవ్యులార
ద్వంద్వరహితుఁ డైన నతని జరామృత్యువుని, దరణకరణ మైన ధర్మ మిందు 158

—•• అవ్యక్తనామతత్త్వనిరూపణప్రకారము. ••—

సీ. అవ్యక్తనామకం బగుతత్త్వ మరయ సలింగంబు పురుషుఁ డలింగుఁ డతఁడు
క్షేత్రంబు నెఱుఁగుట క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁ జను, క్షేత్రంబు నాఁగఁ బ్రకృతియ సంగ
నవ్యక్తమునకు నామాంతరంబులు గుణ, ప్రభవమాతత్త్వమ ప్రభువు గుణము
లెఱుఁగవు చేతనాహీనముల్ గాన యయ్యంతరాత్ముఁడు తత్క్రియా ప్రపంచ
ఆ. మెఱుఁగు నిట్టు లగుట యెఱిఁగి గుణమ్ముల, విడిచి నిలిచి తత్త్వవేది యంత
రాత్మవేశనమున నచలనిరామయా, వ్యయపదంబు నందు ననఘులార. 159

వ. అని వెండియు. 160

సీ. జ్యోతిస్సులందు వర్యుఁడు రవి భూతంబులం దగ్ని వరుఁడు విద్యలఁ బ్రధాన
సావిత్రి దేవతాసమితిఁ బ్రజాపతి, ఘనుఁడు వేదముల ముఖ్యంబు ప్రణవ
మనిఁ జయమ్ము నప్రాణ[1]మగ్ర్యము ఛందములకు గాయత్రి యగ్గలము పశువు
లకు మేటి యజ ముఖలచతుష్పదములకు, ధేనువు మిక్కిలి మానవులకు
తే. బ్రాహ్మణుండు వరిష్ఠుండు పక్షులందు, శ్యేన మధికంబు యజ్ఞవిధానములహు
తంబు పెద్ద యుగములఁ గృతంబు మేలు, ధాతువర్గములోన నుత్తమము పసిఁడి.

సీ. యవ లోషధులలోన నన్నంబు భక్ష్యభోజ్యములందు జలము పేయములలోన
నమరాచలము పర్వతములలోఁ బ్లక్షంబు, తరువులలోన నూర్ధ్వంబు దిశల
జాహ్నవి నదులందు సాగరంబు సరస్సు, లందు గృహస్థత్వ మాశ్రమముల
నెక్కుడరయ నెక్కు డేను ప్రజాపతులం దంచితాత్మకుండనై యట్టి
తే. విష్ణుఁ డెక్కుడు నాకంటె విను తెలియ, నీశ్వరుఁడు దేవతావలి కెల్ల నెక్కు
డతఁడు నా నేనఁగ విష్ణుఁడనఁగ వస్తు, వొకఁడ మూర్తిత్రయంబున నుల్లసిల్లు.

క. నెఱయఁ బ్రధానపదార్థము, లెఱుఁగుట పరిబోధమూల మెఱుకల కెల్లన్
మెఱుఁగిడుట మమ్ము మువ్వుర, గుఱుకొని యొక్కఁడుగ నెఱిఁగికొనుట దలంపన్.

క. దివసము రాత్రియు నంబోరిఁ, బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండు పగిది సుఖసం
భవదుఃఖజననములు జంతువులకుఁ గలుగు వల దుబ్బ [2]దురపిల్లంగన్. 164

తే. పొదలుఁ దఱుఁగుటకై పొడ [3]వొదవుఁ బడుట
కై [4]కడను జేరుఁ బాయుటకై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబును బొందు దుఃఖ
మందుటకు నై పదార్థము లఖిలములును. 165

క. జ్ఞానము సవిశేషస్థితి, దానికి నాశంబు లేదు దానిఁ దెలియుటన్
మానాహంకృతిమమతలు, మానిననిర్మలుఁడు మోక్షమార్గముఁ గాంచున్. 166

1. చ. మాద్యము. 2. జ. దురపిల్లంగన్. 3. జ. వడుగు. 4. కడం జేరు.

వ. అని వివరించి యానసమంచితాచారులతోడ నాశ్రమప్రకారంబు లెఱింగించెద
నని పలికి యిట్లని యుపన్యసించె. 167

సీ. గురునకుఁ బ్రియహితకరుఁ డయి వేదాధ్యయనం బొనరించుచు[1] నశన మమల
భిక్షఁ గొనుచు ద్వివిధలాఞ్ఛనంబులలో నొకటి ధార్యముగఁ జేసి
స్నానశీలుఁడు బ్రహ్మచర్యపరుండును నియమితేంద్రియుండును నిత్యశుచియు
యజ్ఞోపవీతియు నజినాంబరధారియు మేఖలాధరుండు నై శయనాసనప్ర

తే. చారవిధములు సముచితా[3]చరితములుగ, నత్యధర్మనిరూఢుఁ డై శాంతి గలిగి
వేల్మి యిరుసంజలు నడపుచుఁ గల్మషంబు, లడఁచుచు వర్తించు బ్రహ్మచారి.

సీ. అగ్నిహోత్రపరుఁడు నమావాస్యకుం డయి పరదారవిరతుండును నిర్మలప్ర
చారుండుఁ బంచయజ్ఞపరుండు నతిథిప్రియుండును శుక్లవస్త్రావృతుండు
శక్త్యనుగుణదానశాలియు నచపలేంద్రియుండును శుచియు మైత్రీపరుండు
స్వాధ్యాయశీలుండు సంతతప్రసన్నుండు నై యాజనంబు నధ్యాపనంబు

ఆ. శక్యమైనఁ జేసి కూడు గల్గి సత్ప్రీతి, గ్రాసా మొనర్చి మిత్త్రహితు లనక
మాటకార్యమునను మధ్యస్థుఁడై గృహస్థుండు నడచు మరితమారుఁ డగుచు.

సీ. గ్రామంబు దొలఁగి యరణ్యస్థలంబునఁ
బర్ణశాలావాసపరత నొంది
స్నానతంత్రము రెండుసంధ్యల నడపుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతాభాసి యగుచుఁ
బూరిపంటలు ఫలంబులు మూలములు శాక
సముదయంబును నశనముగఁ గొనుచు
నజినంబు వల్కల మంబరంబుగఁ గొని
శయనకృత్యంబు భూస్థలి నొనర్చి

తే. యతిథులకు నెడ మిచ్చి యాహారములను
భక్తి నాత్మీయములలోనఁ బంచి పెట్టి
యధ్యయనహోమశీలుఁ డై యన్ని యింద్రి
యముల గెలిచి వానప్రస్థుఁ డతిశయిల్లు. 170

క. ఈమూఁ డాశ్రమములలో, నేమిట వర్తించువారలేనియు ముక్తిం
గామించినఁ జొరఁ దగు వి,ద్యామూలాచార మైనయత్యాశ్రమమున్. 171

సీ. సర్వభూతదయానుషంగంబు గలిగి య,తీతవస్తువులఁ జింతింప కెద న
నాగతంబులమీఁద నాస సేయక వర్త,మానలబ్ధము లుపేక్షతో నిరూఢిఁ
గూర్చు చంగంబులఁ గూర్మ మొట్టుట్ల యిం,ద్రియముల లోనికిఁ దిగిచికొనుచు
సముచితకాలభిక్షాచర్య గొరకొన్న, యంతన నిజదేహయాత్ర నడపి

1. చ. నన్నమమల. 2. చ. జరించుచు. 3. గ. చారములుగ, నాచరించుచు స్త్రీజనత్యాగ మొంది, వేల్మి:

తే. ప్రప మాచ్ఛాదనంబు దర్భలంగ నెవ్వఁ, డర్థి నెయ్యది యిచ్చిన నందకేక
వారిభోజి యగుచు సమస్తకాంక్ష, మతినిరాకృతిరహితుఁడై మతి వెలుంగు.
క. అనసూయయు సంతోషం, బును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ఋజుభావం
బును సత్యంబు నపైశున, మును నహింసయుఁ జూరె యతికి ముఖ్యవ్రతముల్.
తే. వృక్షమూలనదీతీరవిజననిలయ, విపినగిరిగుహానిత్యవివిక్తదేవ
సదనవాసియై కాలోత్ప[1]సాధ్యవస్తు,సంచయనము లుడిగి యతి సంచరించు.
క. తనమేలు ప్రకాశింపక, తనుఁ గనుఁగొనుసజ్జనులు లుపాసీనతమై
ననిశీకిఁ దగిమెసుచుండం, బున వర్తించుయతి సర్వసముత్వత నొందున్. 175
వ. అని యెఱింగించి మఱియును. 176
సీ. సన్న్యాసన మనఁ దపశ్చరణంబుపేరు త, పోజ్ఞానము క్రియాప్రబుద్ధులైన
జనము లచింత్యం బజర మమృతంబు నా, వెలుఁగుతత్త్వము గంధ్రప్రవీతతామ
సము నవధూతరాగజనము నై శుద్ధస, త్త్వాశ్రయం బగుహృదయంబు గలుగు
వారు తపోవృత్తివలన సుక్షేమమార్గంబున నడతు రేకత్వశోభి
తే. మహితనానాత్వ మనఁగ సమస్తభూత
సముదయస్థమై యున్నతత్త్వము ప్రకాశ
మగుట నఖిలగతులఁ దోఁచునవ్యథంబు
గలుగుబుధుఁడు నిర్ద్వంద్వుఁడై కాంచు ముక్తి. 177
వ. అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్కంధంబును నహంకారవిటపంబును మహాభూతో
పశాఖంబును నింద్రియకోటరంబును [2]సంతతాశాపల్లవంబును శుభాశుభఫలం
బును నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు. 178
క. జ్ఞానాసి నది నఱికి యభి,మానాహంకారమార్గమతి యగుపురుషుం
డానంత్యము ప్రస్ఫుటముగఁ,గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా. 179
ఆ. నిమిషమైనఁ బరమనియతి నాత్మని నాత్మ
యుంప కనినఁ దెలివు [3]నారఁ బడసి
బోధమహితముసలపొందునవ్యయగతిఁ
బొందఁ గంద్రు ప్రకృతిపొందు దొఱఁగి. 180
ఆ. వరమనియతి యనఁగఁ బ్రాణసంయమనంబ, యది క్రమాభివృద్ధి నలవరింప
గాఁ బ్రసాదసిద్ధి గలిమిఁ ధుృవం బవ్వి, శేషకలన మిష్టసిద్ధిఁ జేర్చు. 181
క. అవ్యక్తతత్త్వజాతము, భవ్యము సత్త్వంబు దురితపంకహరం బై
యవ్యయ మమృత మనింద్రియ, భావ్యం బగుతత్త్వ మొందఁ బ్రాఁకగుఁ జుండీ.
వ. కావున,
తే. సత్త్వభావనకంటెఁ బ్రశస్తమైన, కృత్య మరయంగ లేదండ్రు నిత్యవస్తు

1. గ. కాల్యస్తు. 2. గ. సంతతవర్ణపుష్పంబును; చ. సంతతశాద్వలంబును. 3. నభరి భారు.

సమ్యగధిగమసిద్ధికి సంయమప్రసిద్ధు లాగమతంత్రప్రసిద్ధులార. 184

క. వినుఁడీ సత్త్వముఁ బురుషుఁ, గనుఁగొను టనుమానములనఁ గాని మనమున ద
క్కిన తెఱఁ గెయ్యది నైనం, గనుఁగొనియెడు నుపాయ మెవ్వరికిఁ గా కుండుఁ జూఁడీ.

సీ. ఇట్లగు నట్లని యెఱుకలేని సత్త్వంబు, సంతోషమును నహింసయును ధృతియు
శమము నార్జవమును సన్న్యాసమును బరి, త్యాగంబు విజ్ఞానయోగదశయు
సాత్త్వికంబులు వస్తుతత్త్వవిజ్ఞానము లీ, యనుమానములఁ బురుషాధిగమముఁ
బడయుట యొప్పు నీ ప్రకటమగుప్రసత్త్వంబు, బురుషుని నొక్కఁ డనుబుద్ధి గొంద

తే. ఱార్యు లాడుదు రట్ల యనుచు నిందు
రమున మఱి యిట్లు వారి భేదము దెలిసి
యట్లు సత్త్వంబునం దంతరాత్మ యుండు-
గాక యని యెఱుఁగువాఁడు కైవల్యము గలఁడు. 186

వ. అనిన విని యమ్మునులు మహాత్మునితో ధర్మంబు లనేకవిధంబులు వీనిలో నెవ్వం
డెయ్యది యవలంబించె నదియ వాని కుచితంబు నేఁ దమ్మింటిమీఁద నుంబరఁగిన
బుద్ధులు గలిగి యనిశ్చయదర్శనుల మయి యున్నవారము మిగిలి ప్రధానానుష్ఠేయం
బని యుపదేశింపవలయు సత్త్వపురుషసంబంధప్రకారంబును బ్రస్ఫుటంబుగా
నెఱింగింపు మనుటయు వారికి వారిజాసనుం డిట్లనియె. 187

సత్త్వం బపవర్గ్యస్థేయంబుగా నిరూపించుట.

సీ. సకలధర్మములలోఁ సర్వభూతాహింస, మేటి యహింసాసమేతుఁ డైన
వానికి నుత్తమస్థానోదయం బగు, నది మోక్ష మొనరించు ననఘులార
కోరికమెయిఁ గర్మకారి యయ్యెడువాఁడు, పొందు గతాగతంబుల ఫలాభి
లాషంబు లేక నిర్ద్వంద్వత మే లాచరించిన ముక్తి సిద్ధించు వినుఁడు

తే. విమలు పురుషుండు సత్త్వంబు విషయ మిట్లు
భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధమునఁ బొసంగి
యుండియును బద్మపత్త్రపయోలవంబు
కరణి నలఁడు తత్సంగంబుఁ బొరయకుండు. 188

క. సత్త్వము ప్రదీప మాపర, తత్త్వముఁ గాంచుటకుఁ గాన తత్త్వాధ్వతా
[1]తత్త్వము వదలక చిత్తసుఖత్త్వాకలిత మగు నెలవుఁ గందురు కృతాత్ముల్. 189

చ. అది సమపాయ మెయ్యదియు నపాయముఁ నుగ్రత లేమి నెప్ప ద
భ్యుదయము దూరమార్గమునఁ బొందెడు భద్రము వాహనాఢ్యుఁడుఁ
నది నెఱి నుత్తరించి కనునందము నౌసహితుండుఁ గాంచునొ
ప్పిదము వినాధనుం డయినఁ జేటు లొందఁగ నేర్పుఁ జెప్పఁడా. 190

ఆ. ఇట్టు లగుట యెఱిఁగి యెఱిఁగియేనియును నెఱుంగ కేని బలిమిఁ దెలుచు గడిగి

1. క. పత్త్వము...చిత్తసుఖ.

చేయుపని ఫలంబు సిద్ధింపకుండుట, కొలఁదిఁ బోక దుఃఖములును గలుగు. 191

క. స్థలపథమునఁ బోతమ్ము, జలమార్గమునందు వాహనము వినియోజ్యం
బులు గా విమ్మెయి సాధన, కలనవిభాగజ్ఞుఁ డైనఁ గడచు దురితముల్. 192

వ. అని చెప్పి. 193

తే. తటినిఁ దగ నుత్తరించునంతకును బోత
మాదరించి తత్కూల్లనియట్టు పురుషు
దర్శనము సంభవించునంతకును సత్త్వ
మాది విడువఁ దత్సంబంధముడుగుఁ డనియె. 194

వ. ఇట్లుపదేశించి మఱియు నిట్లను నవ్యక్తంబుగుణంబు మహత్తత్త్వంబు మహ
త్తత్త్వగుణం బహంకారం బహంకారగుణంబులు మహాభూతంబులు మహా
భూతగుణంబులు శబ్దాదు లం దాకాశంబునకు శబ్దంబు గుణంబు వాయువునకు
శబ్దస్పర్శంబులు గుణంబులు తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూపంబులు గుణంబులు జలంబు
నకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులు గుణంబులు పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధం
బులు గుణంబులు శబ్దంబు మృదుఖరాదిబహువిధభేదంబులు గలిగి యుండు
స్పర్శంబు శీతోష్ణముఖ్యవివిధప్రకారంబులం బరఁగు రూపంబు శుక్లకృష్ణ
ప్రభృతినానావిధంబులం జను రసంబు మధురతిక్తాదిప్రచురభంగుల నడచు
గంధంబు సురభితీక్ష్ణప్రముఖానేకవిశేషంబుల వర్తించు నిట్లు పెక్కుచందంబులం
జెల్లువిషయంబుల తెఱం గెఱుంగుట వానిఁ దొలంగుటకుం దోడ్పడం జాలు
నని చెప్పి వెండియు. 195

ఆ. భూమిముఖచతుష్కమునకంటె దివి యహం, కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యొక్కఁ, డన్నిటికిని బురుషుఁ డధికుఁ డరయ.

క. భూతములతారతమ్యము, చేతోగతి మైనయట్టిశిష్టజనము ప్ర
ద్యోతితుఁ డగుపురుషుఁ గని ని, రాతంకావ్యయపదంబు ప్రాప్తింపఁ గనున్.

సీ. పంచభూతంబులఁ బరఁగింపఁ గుదియుంపఁ, జాలుదక్షత వాని నేలు ప్రభుతఁ
దవరు మనంబు రథ్యముల సారథి యట్టు, లట్లింద్రియంబులఁ నాఁగ నడప
నదియ వలంతి భూతాత్మకంబును బుద్ధి, నన్నామమును మనస్సారథికము
నింద్రియాశ్వము నైనయాద్యరథంబున, నభిమతగతి నంతరాత్ముఁ డెందు

తే. నెలమివర్తించు నిట్లగుటెఱుఁగుబుధుఁడు, ఘోరసంసారమోహవ్యాగురకులోను
గాక నిర్గుణపథమునఁ గ్రాలి కను ని, రామయము నవ్యయంబును నగుపదంబు

వ. అని పలికి మఱియును. 199

క. శరనిధితరఁగలభంగిం, బోరిఁబోరి నవ్యక్తమునన పుట్టు నడంగుం
సురవరధరణీరుహముఖ, చరాచరానేకభూతజాలము లెల్లన్. 200

క. అవ్యక్తాదికసకలము, నవ్యయుఁ డగుపురుషుఁ డాశ్రయంబుగఁ బరఁగుం

సువ్యక్తంబుగ నిది గను,భవ్యులు వడయుదురు మోహబంధవిముక్తిన్. 201

క. విను డక్కనుటకు మూలం, బనఘం బగుతపము యట్టి యతివిఘ్న దపో
ధనసమ్యగ్విధసముపార్జనం బవశ్యంబు వలయు సన్మతులారా. 203

సీ. భూరితపంబునం బ్రజాపతుల్, బహువిధసృష్టినిర్వాహణనిపుణు
లైరి వన్యంబు లాహారంబులుగఁ దప, మాదరంబునఁ జేసి కాదె మునులు
కాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును, గాంతురు విద్యల గౌరవంబు
లొందవుఁ దపంబున నొండువిధంబులఁ, బడయంగ రానివెల్లను బదంబు

తే. లచ్చమైనతపంబున వచ్చుఁ బడయ, బ్రహ్మవధమద్యపానాదిపాతకంబు
లెల్లఁ బాయుఁ దపఃకృతి నిద్ధతపము, పేర్మి సర్వభూతంబులఁ బ్రీతిఁ బొందు.

క. మమతాహంకృతిసహితత, పమునఁ బ్రజాపతిసమీపభవ్యస్థానము
యమి వొందు నిందు సందేహ, మొకింతయు లేదు నిర్మలాత్మకులారా. 204

క. మమతాహంకారవిముక్తము శుద్ధము నైనయచలితధ్యానముతో
సమవేతం బగుతపమున, యమి గను సకలోత్తరావ్యయపదప్రాప్తిన్ 205

వ. అని చెప్పి వెండియు. 206

క. తమము రజస్సుఁ దొలఁగి స, త్త్వమునన రమియించి యగుణత్వము గని స
త్త్వము నదిగవిడుచు నైరా,గ్యమహితుఁ డగు మునిపదం బగుఁ గల్మషులారా. 207

క. పరమం బనంగ వేదాం,తరహస్యాత్మత వెలుంగు తత్త్వము నిక్కం
బరయంగ క్షేత్రజ్ఞుఁడ యను,పరిణతి గలయతఁడు సర్వవిదుఁడు సుండీ. 208

క. వృత్తివిశేషమునఁ జనిన,చిత్తము వెనుకఁ జని యందుఁ జేర్చి మనసు దా
నెత్తెఱఁగునకుం దివియమి, యుత్తమపురహస్య మండ్రు యోగమున మునుల్.

క. వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు,పని యెల్ల నవిద్య నొలయు బంధము మమతం
బనుపడిన మృత్యు వమృతం,బనఁ జనునది నిర్మమత్వ మారఁ గలిగినన్. 210

సీ. కర్మముల్ మేలండ్రు కర్మతత్పరులు బు,ద్ధాత్ములు విద్య యర్థ్యత నుతింతు
రవి షోడశవికార యగుమూర్తిఁ గల్పించు,నది నిత్యుఁ డగ్రాహ్యుఁ డవ వెలుంగు
పురుషునిఁ [1]దోఁపించు నరయంగఁ గర్మము,యత్వంబు లేమి విద్యామయత్వ
మతనికి నైజమై యతిశయిల్లుట శ్రుతి, సాటు నిత్తెఱఁగు సుజ్ఞాన మేమ

తే. హాత్మునకుఁ గల్గి యుండు నయ్యార్యవర్యుఁ
డఖిలసంకల్పములఁ బాచి యాత్మ నాత్మ
యంద కాంచి యనామయ మజర మమృత
మనుపదమ్ముఁ బ్రాపించుఁ గృతాత్ములార. 211

వ. [2](అని యిట్లు కమలగర్భుండు.) 212

క. జ్ఞానపరినిష్ఠితాత్మకు, లైనవిముక్తివదనిర్ణయజ్ఞులచేన

1. దోఁతెంచు 2. ఈవచనము పెక్కిటఁ గానరాదు.

మ్మానిత యగుగతి యిది [1]క,ర్మానుగతివిరక్తజనసమంచితసుండీ. 213
వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 214
క. కోరికలకుఁ గోరక యసం,గారూఢత గలిగి యెల్లయందును సమతం
గూరినచిత్తంబులు గల,సారాత్మకు లీపథమునఁ జనుటకు శక్తుల్. 215
క. చెప్పితి సర్వంబును నీ, [2]చొప్పున నడవుఁ డెడ నొందు సౌరనీకుఁడు మీ
రొప్పుచు తెరు విది దీనం, దప్పదు పరమపదసిద్ధి ధార్మికులారా. 216
క. అని యిట్లు కమలగర్భుఁడు, మునులకుఁ దత్త్వోపదేశమును జేసిన వా
రనవద్యసమాధికులై, యనితరసులభ మగుసౌఖ్య మందిరి వత్సా. 217
వ. అని పలికి గురుం డశిష్యునితోడ. 218
క. నీవును నివ్వాక్యంబులు, భావంబున నెలవుకొలిపి [3]పరమసమాధి
శ్రీ వాటింపుము నిత్యప,దావాప్తి ఫలించు నీ కనాయాసమునన్. 219
క. అని గురుఁడు ప్రబోధించిన, మనమునఁ దెలి వొంది తత్సమంచితమార్గం
బున నడచి పొందె శిష్యుం, డనామయం బజర మమృత మనియెడుపదమున్.
చ. అని వసుదేవసూనుఁడు సమాదర మేదురచిత్తవృత్తిఁ జె
ప్పిన విని వారియుల్లములఁ బెంపిటు లుండునె వార లెవ్వరో
వినుటకు నాదుడెందమున వేడ్క జనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థుమోముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు చూచి నవ్వుచున్. 221
క. అనఘ విను మే గురుఁడ నా,మనంబు శిష్యుండు విమలమానస నీపైఁ
బనుపడు ప్రీతిం జెప్పితి, ననితరసులభాతిగుహ్య మగునిప్పదమున్. 222
క. విమలము నచలము నగుచి,త్తము నాదెస నేకభక్తితత్పరముగఁ జే
యుము నిత్యము నీయధ్యా,త్మము ననుసంధింపు పాసెదవు దురితములన్. 223
క. సమరమునప్పుడు నీ కీ,యమృతపదప్రాప్తిహేతు వగుసమ్యగ్బో
ధము వివరించితి నచలత, రమింపు మిం దెపుడు శమధురాధుర్యుఁడవై. 224
వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణున కధ్యాత్మవిద్య వివరించె నని చెప్పినఁ బరమగురుం
డును విశిష్టశిష్యుండును నగునప్పురుషవరులు మఱియు నెవ్విధంబునం బ్రవర్తించి
రాకర్ణించుకౌతుకంబు నామనంబున నెనకం బెనంగెడు మునీంద్రా యెఱింగిం
పవే యని యడుగుటయు. 225
చ. పరమదయావిధేయ పరిపాలితవేదకలాప [4]పక్వని
ర్భరశమనాత్మతాతనువిభాసిత పన్నగతల్పభూషణా
దరభరితా పవిత్రపదతామరసస్మరణా పరాపర
త్వరహిత పద్మజాదిసురవందిత పశ్చిమనాళనందితా. 226

1. గ. కర్మానుమతివిరక్తి. 2. గ. చొప్పునడవుఁ డెడయనొందు. 3. జ. పరమసమాధిన్ శ్రీ. 4. గ. పక్వనిర్భర.

క. వినుతచతుర్వర్ణకనం, జనకముఖభుజోరుపాద । సంవిదఖేదా
మునిహృత్కమలమరాళా, జననమరణవారణచరణ।సరసిజలీలా. 227

మాలిని. పదవమదమరాళీ । భక్తసంపోషశాలీ
విదళితసురవైరీ । విశ్వలోకైకధారీ
మదరహితహితైషీ । మాన్యయోగప్రతోషీ
నదవనవరచిత్తా । సర్వనిర్మాణవేత్తా. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునయశ్వమేధపర్వంబు నందు ద్వితీయాశ్వాసము. 229

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

నగసుతాత్మమహితవి
ధానుతశశ్వల్లసల్లతావేష్టనహే
లానిత్యశాడ్వలతరు
త్వానుగుణఫలప్రదత్వ హరిహరనాథా. 1

తాను ద్వారక కరుగవలయు నని యర్జునునిఁ గృష్ణుఁ డడుగుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు ఫల్గును నఫల్గువిద్యావిశారదుం జేసి శౌరి యతనితోడ. 2

క. నాచిత్తము వసుదేవునిఁ, జూచుట గోరియును నీవు సుమనోవృత్తిం
జూచి యనుమతి యొనర్చుట, వేచినయది నన్నుఁ బుచ్చవే ద్వారకకున్. 3

చ. అనవుడు నక్కిరీటి దగ నయ్యదువంశవరేణ్యుతోడ ని
ట్లను నటు లేనిఁ బో వలయు హాస్తిపురంబున కిత్తెఱంగు సె
ప్పిన నిను ధర్మనందనుఁడు ప్రీతిగ నందుల కన్పి పుచ్చు న
య్యనుమతి గల్గునట్లు దగ నాడెద నవ్విభుపాల నచ్యుతా. 4

వ. అనిన విని దామోదరుండు దారుకు రావించి రథంబు పూన్చు మని నియోగించె దదనంతరంబ ధనంజయుండు దమతోడం జనుదేరం దగుపరివారంబు సమకట్టం బడవాల్గం బనిచె నొక్కింతసేపునకు దారుకుండునుం దేరాయితంబు సేసి తేరం బడవాల్చినం బరిజనంబుల సన్నద్ధులం గావించి సన్నిహితుం జేయ నాకృష్ణార్జునులు ప్రయాణోచితాలంకారాలంకృతులై రథం బెక్కి కరినగరంబుపథంబు గైకొని చనువసమయంబున. 5

సీ. వినయ మారంగ గోవిందున కిట్లను, గాండీవి దేవ నీకరుణఁ జేసి
కౌరవసైన్యసాగర ముత్తరింపంగఁ, గంటిమి గురుభీష్మకర్ణముఖ్య

దుర్జయవీరులఁ గనిర్జించితిమి నీవు, శాత్రవయోధులఁ గనమయఁ జేయ
వెనుక నేము జయంబుఁ గొనుచుండఁ గీర్తి తేజంబును బేరు సౌఖ్యంబు నతుల

తే. మైనభవదీయసుప్రసాదాతిశయము, గలుగఁ బడసితి మప్రతిహతమహార్ధి
రాజ్యసంపూజ్యుఁ డయ్యె ధర్మజుఁడు సంప్రీ, తాభిరక్షణవ్రతనిరతాంతరంగ. 6

క. నీమహిమ వొగడఁ గొలఁదియె, దామోదర విశ్వసంవిధాతవు భవదీ
యామలతేజము యగ్నిష్ఠో మను కాలాత్మకత్వశోభివి కృష్ణా. 7

క. భవదీయశ్వాసమ వాయువు నీక్రోధము ప్రసాదయోగంబును మృ
త్యువు లక్ష్మియు నీవలనన, యవుఁ బ్రీతియు మరణమును మహానందంబున్. 8

క. స్థావరజంగమమయజగ, దావిర్భావస్థితిక్రియావిలయంబుల్
నీవలనన యగు చూడను, భావాతీతుఁడవు సర్వపతివి ముకుందా. 9

వ. అని వెండియు. 10

కృష్ణార్జునులింద్రప్రస్థమునుండి హస్తినాపురంబునకు వచ్చుట.

క. నారదదేవలకౌశిక, పారాశర్యాదిమునులకు పలుకుల భీష్మో
దారవచనముల నిను సభ, నారా యే నెఱిఁగి యుందునను సకలముగన్. 11

వ. కావున. 12

క. నావలనికరుణ పెంపున, నీవు ప్రసాదించినట్టి నిరవద్యకవి
ద్యావిస్తారంబున దృఢ, తావిశదమగ రచించెదను గ్రతుపురుషా. 13

వ. అని యిట్లు సభక్తికంబుగా సంభాషణంబు సేసిన వాసుదేవుండును వితతా
దరవాక్యంబుల నభినందించె నప్పురుషవరు లిట్లు సల్లాపంబులు సేయుచుం
బోయి తమరాకకు సమలంకృతం బైనసామజపురంబు ప్రవేశించి ధృతరాష్ట్ర
మందిరంబునకరిగి యక్కురువృద్ధుని గాంధారిని బ్రణామవినయవిశే
షంబులం బ్రీతులం జేసి కుంతీసమారాధనం బాచరించి విదురధౌమ్యయుయుత్సు
సంజయులదర్శనంబులు సముచితప్రకారంబుల నడపి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంత
భక్తిపూర్వకంబుగా సముచితవిధంబునం గాంచి తదాలింగనాద్యాదరణం
బులు వడసి రవ్వద్మనాభుండు నాఁడు సవ్యసాచిసదనంబున నతనిచేయు
పూజావిధానంబుల మానసం బలర వసియించి మఱునాఁడు మహనీయాస్థాన
మండపంబున నున్న యన్నరేంద్రునకడకు నయ్యింద్రసుతుండు దోడన చనం జని
సుఖగోష్ఠి నుండె నట్టియెడ నగ్గాండీవి యప్పాండవపూర్వజునాననంబునం జూడ్కి
నిలిపి నిభృతుం డై. 14

తే. కమలనాభుండు పెద్దయుఁ గాల మిచట
నున్నవాఁడు దండ్రియును సహోదరాది
సకలబంధులు నితనిదర్శనము గోర
కుండు రే వారిఁ జూడ నీతఁడుఁ గోరె. 15

క. ద్వారకకు నిమ్మహాత్ముఁడు, మీరనుమతి సేయఁ జని యప్రమేయగుణుల నా
సీరిని వసుదేవునిఁ గని, గౌరవ మెసఁగంగఁ దల్లిఁ గాంచి ముదమునన్. 16
క. తక్కటిసోదరుల సుతుల, నక్కజఁ బ్రియ మారఁ జేర్చి యప్పురజనులన్
మిక్కిలిమన్నన మక్కువ, నెక్కొనఁగా నాదరించి నిలువక మగుడున్. 17
సీ. దేవర యిప్పుడు దివ్యచిత్తంబునఁ, జూచి మీ రెట్టులు సూడఁ బోలె
నట్టుల యుత్తరం బానతి యిత్తురు, గాక నావుడు నధిక ప్రియమున
మాతులుఁ గాంచి యమ్మాధవదేవుండు, మనమారఁ గాఁగ నమస్కృతులును
నాలింగనంబులు నాచరించి హలాయుధుని దేవకీదేవిఁ గనినయపుడు
తే. భక్తిమనకు నై పూజించి బంధుజనుల, నందఱును దత్తదౌచిత్య మభినుతముగ
నాదరించి వారలకుశలానుయోగ, విధము సత్కృతమ్ముగ విస్తరించి. 18
క. పరిజనయోగక్షేమము, లరసి పురజనమ్ములకుఁ బ్రియం బెసఁగఁగ వా
క్యరచనలుం గార్యసమా, చరణములు నొనర్చి నడపి సఖసత్కృతులున్. 19
తే. మఱియు వలయుకృత్యంబులుఁ దెఱఁగుపఱుప
వలసినన్నిదినంబులు నిలిచి యశ్వ
మేధమునకు బాంధవజనమిత్రభృత్య
వర్గసహితుఁ డై చనుదెంచువాఁడు గాక. 20
క. అని ధర్మజుండు వలికిన, విని కృష్ణుఁడు సంతసిల్లి వినతుం డై గొం
తిని ద్రౌపదిఁ దగుపెయి వీడ్కొని తాను సుభద్రఁ దోడుకొనిపోవుటకున్. 21
వ. కొంతి యెంతయుఁ బ్రియంబున ననుజ్ఞ సేయుటయు నర్జుననుమతియుం గొని 22
తే. వివిధవాహనారూఢులై విభవ మెసఁగఁ, బాండవేయులుఁ దక్కినబంధుజనులు
ననువరాఁగ సాత్యకి దోడ నరుగు దేరఁ, బురము వెడలి యొక్కెడ నిల్చి కరము నెమ్మి.
క. సముచితభంగుల నందఱఁ, గ్రమమున వీడ్కొని పథంబు గైకొని తనచి
త్తము దృష్టియుఁ బాండవము, ధ్యముపై నొలయంగ నల్లనరుగుచు నుండెన్. 24
ఆ. అట్లు మరలిమరలి యర్జునుం జూచుచుఁ, జనఁగ నతఁడు చూడ్కి సనినయంత
దవ్వుఁ జూచు చుండె నవ్విధంబున సితాం, బుజహాలోచనుండు వోవునపుడు. 25
క. నరసన సాత్యకి రుచిరప్రు, టరదంబునఁ జనియె వెనుక నలఁతిరథముపై
నరిగె సుభద్రయు నిమ్మెయి, నరుగఁగ హరిమీఁద నింద్రుఁ డలరులు గురిసెన్.
క. పవనుం డనుకూలత మెఱుఁగఁ, బ్రవర్తితుం డయ్యె నతిశుభప్రదభంగుల్
వివిధములు మఱియు ధరణీధవ తోఁచె నిమిత్తములు నిరంతస్ఫుటతన్. 27

—శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమంబునకుఁ బోవుట.—

వ. అట్లు వోయి పోయి మార్గంబుకెలనం జేరువ నున్నయుదంకాశ్రమంబు గని
యందుఁ జని వినయం బొప్ప నమ్మునిం గని యతనిచేయు నతిథిసత్కారంబులం
బ్రియం బంది యతనిపాల నాసీనుం డయి యుండ నతం డప్పుండరీకాక్షున

కిట్లనియె.

చ. భరతులపాలి కేఁగి తగఁ బాండవకౌరవబంధుభావసం
గరము దృఢంబు సేసియు సుస్థితి రాజుల వారివారి
స్ఫురితమహార్థి రాజ్యసుఖసంపదల న్నిల్పితె పక్షపాతితా
దురితము లేనినీవు జనశోకవిధానవిశారదుండ వై. 29

వ. అని యిట్లుం గనలి వాఁడయి యడిగెడునట్టి యతని నిరాగర్భంబుగాఁ బలికినం బద్మనాభుండు దానును దాని నెఱుంగఁ భావించి యాభార్గవు నాననం బాలోకించి. 30

చ. కర ముచితంబుగాఁ బలికి గర్వపుమాట నడల్చి భీతికిం
దెరు వగునట్లు చెప్పి కపటకీనతి దోఁపఁగ నాకి సంధి క
క్కురుపతిఁ దమ్ముఁ బ్రోవు మనఁ గోల్పడఁ జాలన నాతు భీష్ముఁడున్
గురుఁడును దోఁచు చెప్పిరి మునుల్ బహుభంగుల నొత్తి రత్తఱిన్. 31

వ. అతిలోభంబునం జేసి వంశధర్మంబు విడిచి యెవ్విధంబులను సాధింపఁ జూరక కురుకుమారులు పాండవులతో భండనం బొనర్చి సబంధుపరిజనంబుగా మరణంబు నొంది యుత్తమలోకంబుల కరిగి రిక్కడఁ బాండునందనపంచకంబు దక్కం దక్కటివా రెల్ల నట్లు పోయిరి కాలనియతి గడవ నెవ్వరికిని శక్యం బగునే యనిన విని కోపాకులితంబు లగు లోచనంబు[1] లుద్వృత్తంబులు సేయుచు నత్తపోధనసత్తముండు. 32

క. కౌరవకులమున మిథ్యాచారుఁడ వై త్రుంచి తకట శక్తుఁడ వయ్యున్
నేరమి మైఁ జేయవ పోం, దారఁగ నిక్కల్మిషమున కంటిటికేఁ దగన్. 33

వ. ఘోరప్రకారం బగుశాపంబు నీకిచ్చెద ననిన నచ్యుతుం డామునితో నామాటలు దేటపడ విని తగినయట్లు సేయుదు గాక యని పలికి యి ట్లనియె. 34

చ. కినియుట మాను మేలె మునిసత్తమ కిం గుపితత్వము శాంతవృత్తి నా
యనునయ మాదరింపు విను మల్పతపంబునఁ జేతఁ గోలుపో
దువె మఱి యట్లుఁ గాక యతిదుష్కర మైన తపంబు నంచితం
బనఁ దగు బ్రహ్మచర్యమును నాఱడిఁ బోవె కటా శపించినన్. 35

వ. అనిన విని యుదంకుఁడు శ్రీవత్సాంకు నవలోకించి. 36

క. అగుఁగాక నీవు సెప్పెదు,తగ నెయ్యది సెపుమ వినియెదం బోలిన నే
మగిడింతెద శాపోన్ముఖ, మగుమన్మానసము నను నల్లన నగుచున్. 37

చ. తమము రజస్సు సత్త్వము నుదంక మదీయవశప్రవర్తమా
నములు మరుద్వసుప్రభృతినాకిచయంబు మనుష్యవంబు న
ర్వమునను నేను నిల్తు సుఖవాసత నట్ట దగఁ జెంది నిల్చు న

1. గ. అఁ దియగం బెట్టుచు నత్తప.

ర్వము విను మేన చూపెద యుపన్యసించు సరణిఁ బసఁ గల్గుతత్త్వముల్. 38

తే. ప్రణవముఖవేదములుఁ జతుర్వర్ణములుఁ జ
తుర్విధాశ్రమములును స్వస్వకర్మ
జాలములును సముచితస్వర్గమోక్ష
ములును మన్మయములు కాఁగఁ దెలిసికొనుము. 39

క. క్రతుపరులు నన్ను లెగ సంస్తుతించి ఫల మందఁ గంద్రు దోషయుతులు స
మ్మతిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబులఁ, గృతాత్ము లగుదురు మదీయసంకీర్తనపరులై. 40

క. మానసము మదగ్రపుత్త్రిఁ, గా నెఱుఁగుము ధర్మునిని జగద్రక్షకునై
యే నభిమతకాలములను, [1]మానితజన్మముల నొంది మనుతుఁ దపస్వీ. 41

క. భవవర్ధనవిలయంబుల, నవలీలఁ బరుస బ్రహ్మ యనవిష్ణుఁ డనన్
శివుఁ డన నిర్వర్తింతును, భువనంబులు నేన చూడు భూరిమహిమలన్. 42

క. ధర్మంబునకలఁతఁ గాంచియు, ధార్మికులం బొలియఁ జేసి ధార్మికులను బే
రర్మిలి రక్షింతు నుచితకర్మాచరణములు నేఁ జగద్ధితమునకై. 43

వ. అట్టివాఁడ నయ్యుండియు నధర్మపరు లగుధార్తరాష్ట్రుల నత్యంతధార్మికు లగు ధర్మనందనాదులతోఁ గలుపుటకుం బలుదెఱంగులం బనిచితి నది దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమాను లగుపారాశర్యప్రభృతిమునివరులచిత్తంబుల కెక్కె నక్కౌరవులు దమ దౌరాత్మ్యంబున మాహాత్మ్యవంతు లగు నాకొంతేయులం దొడరి ధర్మసమరంబున నమసిరి నాచేసినపని యిట్టిది నన్ను నుదంక నీవింక నేమనియెద వనుమని పలికిన నతండు వినతుం డగుచు నిట్లనియె. 44

ఉ. ఇప్పుడు నీమహామహిమ దేర్పడ సమ్యగనుగ్రహంబునం
జెప్పినయీసమంచితవిశేషము లెల్ల నెఱుంగుదుఁ మదిం
గప్పినయీదురాగ్రహపుగర్వము నీ వొనఁగంగ నాకు ముం
జొప్పడియెన్ సుధాసదృశసూక్తులఁ దేర్చితి వీవ యచ్యుతా. 45

వ. అని వెండియు. 46

ఆ. అతుల మైననీదయామహిమకు నేను, బాత్ర మగుదునేని పద్మనాభ
యనుపమానతావకాకృతిఁ జూపవే, నాకుఁ జూడ్కి యను మనసంబు నలర. 47

కృష్ణుఁ డుదంకునకుఁ దనవిశ్వరూపంబుఁ జూపుట.

చ. అనుడు దయాళుఁడైనహరి యర్జునుచూచినదివ్యమూర్తిఁ జూ
పినఁ గని సంప్రమోదమును భీతియు విస్మయముం బెనంగొనన్
మునిపతి పాణిపద్మములు మోడ్చి నమః పురుషోత్తమాయ తే
యనుచు వినీతి నమ్ర మగునంగము నివ్వెఱ నిశ్చలంబుగన్. 48

వ. ఒక్కింత నిలిచి నిభృతస్వరంబున. 49

1. క. మానితజననముల నొంది నడతుఁ దపస్వీ.

సీ. పుండరీకాక్ష యీపుడమి యంతయును భవత్పాదకంజసంవ్యాప్త మయ్యె
నంబరం బెల్లను నావృత మయ్యె నీ మహితసముజ్జ్వలమస్తకముల
నంతరిక్షము దావకాద్భుతకుక్షిదేశంబుచేత సంగ్రథన మయ్యె
భవదీయసుమహనీయబాహార్గళాంచిత మాపిహితము లయ్యె నష్టదిశలు
తే. బహుచరణముల బహుశిరోభాగములను
బహుజఠరముల బహుభుజాప్రకరములను
దేవ యిట్లు సర్వంబును నీవ యైతి
వర్చి తిది నాదుకన్నులు మనంబుఁ దనిపె 50
వ. విశ్వరూపా యీరూపం బుపసంహరించి నీ దగు నెప్పటియాకారంబు గైకొనవే యనిన నప్పరమేశ్వరుండు వరంబు గోరు మని యానతిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు సంశ్రితార్తిహర నీమూర్తిఁ గంటి నింతకంటె నెక్కుడువరంబులును గలవే యనుటయు. 51
క. ఆదేవుఁ డతనితో నటు, గాదు సనుం గనుట శుభము గావింపక పో
దేవి ప్రియ మడుగు మిత్తుఁ బ్రసాదంబుగ నీకు ననిన ముని యిట్లనియెన్.
వ. అవశ్యంబును నాకిట్లు గావలయు నని యవధరించితేని దేవా యిది మరుదేశం బిచ్చట జలంబు దుర్లభంబు నాకు జలసన్నిధి యెప్పుడుం గలుగఁ బ్రసాదింపుము. 53
క. అనుటయు నంబుజనాభుఁడు, దనయెప్పటిలలితమూర్తి ధరియించి మునీం
ద్రునితోడ నన్నుఁ దలఁపఁగ, ననఘా దొరకొను జలంబు లని పలికి తగన్. 54
వ. వీడ్కొని చనియెం బదంపడి యాభృగువంశపతుం డొక్కెడ మెలంగుచుండి తృషితుం డయి హృషీకేశుం దలంచినం. 55
సీ. కుక్కలు సుట్టి రా నొక్కమాతంగుండు, బాణబాణాసనపాణియును ది
గంబరుండును మలినాంగుండు నగువాఁడు, దోఁచె నచ్ఛజలంబు దొరఁగుచుండు
మేనితో నమ్ముని వానిఁ దప్పక చూడ, వాఁ డోయుదంక యుగ్రవ్రతి డప్పి
వోఁ ద్రావుమనుడు నాభూసురాగ్రణి యొల్ల, ననిపల్కెఁ బల్కిన నవివేకి నీవు
ఆ. నీరువట్టు శ్రమముఁ గూరిన నీమీఁది, కరుణ వచ్చినాఁడఁ గాన నాకి
యర్థిఁ ద్రావు టొప్పు ననియె నాచండాలు, నలుకమెయి నదల్చె నత్తపస్వి. 56
వ. అదల్చిన నతండు సారమేయంబులుం దాను నంతర్ధానంబు సేసె నాసంయమి వెఱఁగుపడి యొక్కింత విచారించి యిక్కపట ప్రచారంబు కృష్ణసంపాదితంబు గావలయు నని యూహించుసమయంబున నయ్యెడకుం గృష్ణుం డరుగుదెంచుటయుం గనుంగొని యమ్మహాత్మునితోడ నమ్మునివరుండు. 57
క. జలము నినుఁ దలఁచఁగా నిటు, గలుగున చండాలునొద్దఁ గాఁ జెనకునే రే
నలఘుగుణ త్రావుదునె యే, కొలఁది శ్రమం బైన వరము కుచ్చితమయ్యెన్.

చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డిట్టు లను నాజడుఁ బోయెఁ బ్రయత్న మెల్ల నీ
వనఘ యెఱుంగ నైతి సమయం బొకఁ డిమ్మెయిఁ గల్గె నేర్పడ
న్వినుము నిలింపవల్లభుని నీకు వేఁడితి నే సుధారసం
బనితరసాధ్య మైనశుభ మయ్యెడుభూతి దొలంగె నక్కటా. 59

వ. అది యెట్లం టేని. 60

క. ఏను సుధ యడుగుటయు హరి, మానవులకు నేల యగు నమర్త్యత్వము మే
లైన తెఱఁ గొండు గోరుము, దానిం దగ నిచ్చెదఁ ముదం బారంగన్. 61

వ. అనిన నయ్యనిమిషపతి యాననం బాలోకించి. 62

క. నిను వేఁడుట మోఘముగాఁ, జనునే యెట్లైన నాదుసచనవు సెఱప క
మ్మునిపతికి నమృతరస మిం, మ్మని ప్రార్థించిన మహాత్మ యాతఁడు నాతోన్. 63

వ. సమయంబు సేసికొని వచ్చె నత్తెఱం గాకర్ణింపు మమ్మహితసౌజన్యధన్యుండు. 64

శా. మాతంగత్వము దాల్చి యే నరిగి సమ్మానించి యాభార్గవుం
బ్రీతుం జేసెద నట్టు లిచ్చిన సుధన్ హ్రీదూషితస్వాంతుఁ డై
యాతం డొల్లక యున్న నేమి విను నా కన్యాయ్యవృత్తంబు గా
దీతంత్రంబున కీవ సాక్షి యని తా నేతెంచె నిన్ గానఁగన్. 65

వ. నీవు ప్రత్యాఖ్యానంబు చేసిన నతం డంతర్ధానంబు సేసెం గా నిమ్మ దాని కేమి
సేయ వచ్చు నాయిచ్చినవరంబు బొంకు గాకుండ నీకు జలం బెప్పుడుం గలుగం
జేసెద. 66

చ. అనఘ జలంబు నీవలసినప్పుడ మేఘము లీమరుస్థలం
బున నొసఁగున్ భవద్వశము పొంపిరివోవ నుదంకమేఘనా
మనుతవిహారముల్ గలిగి మాన్యత నెప్పుడు నియ్యెడం జరిం
చును జలదంబు లింక నను సువ్రత దూఱకు పోయివచ్చెదన్. 67

క. అనినం బ్రీతుం డయ్యెను, ముని యంతర్ధానకలనమునఁ గృష్ణుండుం
జనియె నని చెప్పి మఱియును, జనమేజయనృపతితోడ సంప్రీతిమెయిన్. 68

వ. వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 69

ఆ. మనుజనాథ యెప్పుడును మరుదేశంబునందు నియతవృత్తి నద్భుతంబు
దలకొనంగ నయ్యుదంకమేఘంబు లొక్కొక్కపుణ్యతిథుల నొలసి కురియు. 70

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా యుపేంద్రుని శపించుటకు నుత్సహించిన
యుదంకుం డేమివిధంబు తపంబున నమ్మహానుభావంబు నొందె నెఱింగింప వే యనుడు
నావిభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 71

—•• జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకునిచరిత్రంబు సెప్పుట. ••—

సీ. అతనికి గురుభక్తి కతనఁ జొప్పడి యొప్పె న, త్తెఱఁగు సెప్పెద విను తెలియ నతఁడు

పనగుణుం బైనగౌతమునకు శుశ్రూష, నియతిమైఁ జేయు నన్నెహాభక్తి
గాఁబుగఁ బెద్దయుఁ గాలంబు సనిన నా, గాయమితతి శిష్యగ్రామణి కొల్ల
వివిధవరము లిచ్చి । వీడ్కొల్పి పుచ్చియు, దంకునిదిక్కాను । దలఁపకుండె
ఆ. సత్తపఃపరాత్ముఁ । డతినిష్ఠఁ బరిచర్య, సవపు చేసె నా । గనుమ్రేఁగు
గలుగునట్టివంటకట్టె యమో పట్టు, గుఱుఁడు మోచి తెచ్చెఁ । గురువరేణ్య 72
క. అటు మోచి తెచ్చియుం దొరఁ,జట పెద్దయుఁ దగిలి యుండ । శరభసముగ వై
చుటయుఁ దెగి మోపుతో ముం,దట నది పడియెను జరాసితచ్ఛవి మెఱయున్. 73
సీ. దాన నన్నియతుండు । దనవయఃపాకంబు, నెఱిఁగి శోకంబున । నేడ్వ నమ్మ
హాముని యశ్రువు । లంజలిఁ బట్టంగ, నిజపుత్త్రిఁ బనిచె నక్కన్నిరజాక్షి
రయమునఁ బట్టి కరంబులు వేఁడిమి, నెరిసిన విడిచిన । ధరయుఁ దలరె
నమ్మునిని యాశిష్యు । రమ్మని చేరంగఁ, బిలిచి నీ వేటికి । నలఁతఁ బొంద
ఆ. దనిన నతఁడు శిష్యు । లందఱుపైఁ గల,కరుణ మీకుఁ బెద్దకాలమేని
మునివరేణ్య నావలన లేద దానికి, నుమ్మలింప కొట్టుకలుండవచ్చు 74
వ. అనుటయుఁ గృప చిగురొత్తు చిత్తంబుతోడ. 75
క. ఎలప్రాయ మిచ్చితిని నీ, కలఘుమతీ యిచ్చెదను మదాత్మజ నుల్లం
బులరఁగఁ బెండిలి గమ్మని, పలికి మఱియు నాతపస్విపతి యిట్లనియెన్. 76
క. నీ తేజంబు సహింపఁగ, నీతామరసాక్షి దక్క । నెవ్వారికిఁ దప
స్స్ఫీతా శక్యము గా దిది, చేతోగతిఁ జూచి తగవు । సిద్ధించుటకై. 77
వ. ఇమ్ముగ్ధియకును. 78
క. తను వొండుగఁ జేసెద నది, జననాంతర మెట్టు లట్లు । సజ్జనముత నీ
వనుమానము దక్కుము యావనమును గైకొనుము కన్య । వరియింపు తగన్.
వ. అధర్మము గా కుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నని యనుగ్రహించి యక్కన్యకా
రత్నంబునకును. 80
చ. తనులత యొండు సేసిన నుదంకుఁడు యౌవనలక్ష్మిఁ దాల్చి య
వ్వనిత వివాహ మయ్యె నృపవర్య పదంపడి యమ్మునీంద్రుతో
ననుఁ బని గొంటు మీరలు మనంబున నెద్ది దలంచి వేడ్క సే
సిన నది దెత్తు మీకరుణం జేసియ కల్గెను నాకు శక్తియున్. 81
క. అని విన్నపంబు సేసిన, విని దక్షిణఁ బ్రీతి యగుట । వే ఱొరులకుఁ గా
కనఘ భవదీయచరితం,బునఁజూవే నాకు ననియె । ముని మనుజేంద్రా. 82
తే. అంత నిలువక మునిపత్ని । కతఁడు భక్తి, నెఱిఁగి తల్లి మీ రానతీయుండు మీకు
వలయునట్టిపదార్థ మవశ్యమును న,మాహరింతు నే ననుటయు । నయ్యహల్య.
చ. వలవదు లేఁతవాఁడవు భవద్గుణతోషితగౌతమాంచితో
క్తులు మది నూఁదు మన్నను నకుంఠితచిత్తత నొత్తి పల్క న

యస్థఘుతపస్వి యానతి ♦ క్రియలంబున మిత్రసహాఖ్యు దేవికిం
గలుములు దమ్మ నాగఁ బ్రకటంబుగఁ జెప్పు మహీంద్ర తెమ్మెఁడా. 84

వ. అని యిట్లు వసిష్ఠ నారతుండు ప్రీతుండై యప్పుడికి జనియెఁ బదంపడి గౌతము నుదంకుండు బొడగాంచి కొలఁకట నున్నవాఁ డని యాహల్య నడిగిన సౌభాగ్యసుందరుం డిట్లని తెలిసి గెలిపించిన నద్దయాళుం డద్దేవియాననం బాలోకించి. 85

క. ఆసౌదాసనరేంద్రుం, డాసురచరితుండు శాప ♦ మాతని నటు గాఁ
జేసినయది మానవమాంసాశిక్తుం డై యుండుఁ ♦ దమ్ముని యతనిన్. 86

సీ. [1]అటు లయ్యెట్లగు నొక్కెడ యనుపల్కు ప్రసదోష, బలికిననమ్ముద్ధ ♦ భయముగొనుచు
నెటులగ ని ట్లగుట మునిశ్వరి నావిధంబి, దయు చిగురొత్త నాతనికిఁ గీడు
రా కుండ నన్ను గాఁ ♦ దేకొని కావవే, యనిన నాసంయమి ♦ యంత వెఱవ
కల దే నలిపి నెవరు దాసి నని. తని నూఱడించె నుదంకుఁ డరిగి

ఆ. మనుజరక్తసిక్తనిపృథుగోరముఖానములు వృత్తలోచనములు నైన
యుగ్రమూర్తితో ♦ నొక్కరూపాన్యాలవి, నెలమి నున్నయన్న ♦ రేంద్రుఁ గాంచె.

క. ముని యిట్లు నెమ్మిఁ గాంచినఁ, గని యతఁ డాఁకొనుటఁ జేసి ♦ గాసిలి యొచ్చోఁ
గనువాఁడనొ తగుభక్ష్యం, బనుచుండఁగ వచ్చితివి ప్రి ♦ యంబుగ ననుడున్. 88

వ. ఉదంకుం డతని కి ట్లనియె. 89

క. గురుకార్యంబునకై భూవర నిన్నుం గాన నేను ♦ వచ్చితి గుర్వ
ర్థరతులు హింస్యులు గారి, ట్లరయక యాఁకదె యధర్మ ♦ మగుమాట నృపా.

వ. అనుటయు. 91

క. దినమున పూర్వాడవయామం, బునయపరార్థంబు యోగ్యకముగ నాహారం
బునకుంగల్పించిరి నా, కనిమిషు లటు గాన యూన ♦ నాఁకలి వుత్తున్. 92

సీ. అని పల్కు సౌదాసుఁ ♦ డమ్ముని యుట్లని, సధిప మద్గురుకార్య ♦ మాచరించి
వచ్చెద మఱుచ సత్యవశ్యంబు నామాట, యనృతంబు పొరకు నీ ♦ వర్థికోటి
కిష్టపదార్థంబు ♦ లిత్తు పాత్రమ యేను, గురులకుఁ గాఁగ న్యాకోరుకోర్కి
నీవ తీర్తని ప్రతిననిశ్చయత్వంబున, నరుగుదెంచినవాఁడ ♦ ననుడు నృపతి

ఆ. యట్ల కాక యేమి ♦ యర్థించి వచ్చితి, చెప్పు మనిన నతఁడు ♦ చిత్త మలర
ననఘ నీమహిష్మి ♦ యర్థిమై ధరియించు, కుండలంబు లని యతండు సెప్పె. 93

1. "వ. అక్కట యి ట్లయ్యెడు నే యనుచుం బలికిన నమ్మద్దియ భయంబు గొనుచు.
సీ. ఎటులగ ని ట్లగుట... మనుజాశిరక్తంబు ♦ దనువుపు గోర, మీసము లున వృత్తలో ♦ చనము లైన
ఆ. యుగ్రమూర్తిలోడ ♦ నొక్కరూపాన్యాటవి, నెలమి నున్నయన్న ♦ రేంద్రుఁ గాంచె
ఘోరవిక్రుతభయదమూర విరావమై, ప్రమరమైనకోప ♦ రాశి యనఁగ."
యని పాఠాంతరము కొన్నిటఁ జూపట్టెడి.

వ. చెప్పిన విని యమ్మహీభుజవరుం డాకులధరం బిశ్బ్వాదరుం గలరె కుండలంబు
లడుగ కొంచె త్రైతేయు నడుగు వనంబుసు నారాయమి నీవు నెవం బిడి
త్రోసం గలవాంశివు నా వేశ్యవస్తువు లొల్ల నని పలికిన నాహూవల్లభుం
డవర్మాట కియ్యకొని యన్నాతి యున్నచోటికి జను మేః బుత్తెంచితి నని
చెప్పి నీవాంఛితంబు బెతింతు మని నియోగించిన నమ్మునియ యద్దేవి యెచ్చోట
నున్నయది యని యడిగిన నప్పుడమిఱేఁ డల్లదె తన్నివాసప్రదేశం బని
చూపినం బోయి. 94

సీ. అద్దేవిఁ గని యుత్తంక తల్లి చెప్పిన మునిపల్లభ నా కానస్యవాలు దెమ్ము
నృపువాల ననెడు నన్నెంతలెత యుత్తంకుండు, ననె దెంచి విభు నభిజ్ఞాన మడిగె
నాతఁ డీగతి నేను నమ్మ నని నిష్ఠింపఁగా దిది వెలి గాఁగ లేదు వేఱ
గతియును ననుఁడు నతిఁడు నాయిచ్చు,వర్ణితాభిజ్ఞానవర్ణయమునఁ
ఆ. జెప్పు మనిన నంతఁ జిల్లి యమ్మదయంతి,కడకు నరిగి తత్ప్రకారమునన
పలుకుటయును భర్త పనుపున నిచ్చెనఁ, గుండలములు నీకు గురుహితార్థి. 95

వ. అని యక్కొమ్మ యమ్మహాత్మునితో మఱియును. 96

సీ. సురలు గంధర్వులు నురగులు నిక్కుండలములకుఁ బెక్కుపాయముల వేచి
తిరుగుదు రెందుఁ జొరసిన నేమఱి, నీవు నిద్రించిన నేల నిడిన
నపహరింతురు భక్తి నర్చించి యివి దాల్ప, నాఁకలి నీరువట్టగ్నిభయము
విషవికారము భూతప్రేతాళిబాధలు, వొరయవు వినుము బాలురకు నైనఁ
ఆ. బెద్దవారి కైనఁ బెట్టిన నయ్యాయి,కొలఁది నమరి యుండుఁ గురియుఁ బసిఁడి
వీని నప్రమత్తవృత్తిమైఁ గొని చను,మయ్యగురులు నిన్ను నభినుతింప. 97

ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చికొనుట.

వ. అని చెప్పి యప్పరమపతివ్రత భక్తిప్రీతివినయములు మనంబున నంకురింప
నుదంకునకు నక్కుండలంబు లొసంగిన బ్రమోదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు
సేసి యా సంయమివరుఁ డబ్భామచేత నామంత్రితుండై భూమీశ్వరుపాలికి
వికాసలసితవదనారవిందుం డగుచు నేతెంచి యక్కుండలలాభంబు ప్రకటించి
దీవించి దేవా నీవలనం గృతార్థుండ నైతి నని పలికి నా కానవాలుగా నీవు
సెప్పినవాక్యం బత్యంతగూఢంబు తదభిప్రాయంబు నెఱుంగ వలతుం జెప్పం
దగి యుండె నేనిం జెప్పు మని యడిగిన నతం డతనితోడ. 98

సీ. బ్రాహ్మణజనముల రాజులు పూజింతు, రటు గాన యేను విప్రార్చనంబు
సేయుదు విప్రునిచేఁ దన యిల్లాలి, వెతదప్పు నన రెండు నెరవు నాకు
దురితంబు వాపంగ దొరకొన దది కార,ణముగ భూసురపూజనంబు దుష్క
-రము దీని మేలు గంటిదు మనంగ రాదిది, గాదన్న వేఱొండు గలదె మార్గ

తే. మని యభిజ్ఞానముగ మఱియుం జెప్పి, వచ్చితి నిమ్ము విప్రశిష్టరత్న
మయుమహాకుండలంబులు మీకు నిప్పుడు గొని నీకు నగ్రజకులపుణ్యలోకవంద్య. 99

వ. అనిన నా క్షత్రియునకు ... యా సౌదాసనరేంద్రునకు [1]సంప్రాప్తసమాధానసత్త్వంబు గాంచుటం దత్కాలంబున గార్హ్యదర్శనంబును కుండలదానశ్రద్ధయు ... గలిగెఁ దదీయవచనశ్రవణానంతరంబ యుదంకుండు దానితోడ మిత్త్రత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధం బగుట బోధవృద్ధులు సెప్పుదురు గావున నీవునుం గృతార్థుండ నైతిఁ బోవుచున్నవాఁడ మగిడి వచ్చెద నని పలికిన బొంకు లేక నుదంక వత్సా యనినఁ జిత్తంబు కృపాయత్తం బగుచుండ నా భూపతి యత్తాపసోత్తము నాననం బాలోకించి, 100

ఉ. చంపెడునట్టి నాకడకు సాహసవృత్తి వల్లభ వత్తురయ్య నీ
పెంపును నిక్కముం దెలిసెఁ బ్రీతుఁడ నైతి మదార్తి నీ తప
స్సంపదఁ జేసి పాపు మని సంస్తుతిఁ బల్కిన వీనులందుఁ బే
రిం పొలయం బ్రసన్నత వహింపఁగఁ జిత్త ముదంకుఁ డిట్లనున్. 101

ఉ. ఏమిట నైన నొప్పమి సగరేంద్ర సుచిత్తులఁ బొందనేనియుం గా
వే మరలుఁగ భవద్గుణము వీటికళంకుని జేసె నిన్ను సాం
ద్రామలకీర్తి గౌతమమహాముని సల్లనిచిత్తవృత్తి నీ
పై మలఁగించెఁ గావలయుఁ బాపవిసత్తము పొందు మున్నతిన్. 102

క. అని పలికి మఱియు బలుదీవన లిచ్చి యుతంకు గౌరవమున నతని మేల్
దనకరముల నివిరి ప్రియం, బొనర్చి నిర్దరికుఁ డైనయుర్వీపతియున్. 103

వ. భక్తివినయసంభరితుం డయి యప్పరమమునిం బ్రస్తుతించి నమస్కరించి యామంత్రణంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు కుండలంబులు కృష్ణాజినంబునం బదిలంబుగా ముడిచికొని గౌతమాశ్రమంబునకు రయంబునం బోయిపోయి పక్వఫలంబులం బెరిఁగినబిల్వంబుం గని యాఁకటిపెల్లునం దదీయవిటపంబున సకుండలం బగునయ్యజినంబు దగిల్చి యమ్మహీరుహం బెక్కి ఫలంబులు గోసికొనుచుండె. 104

సీ. గాలి నవ్విటపము మ్రాకులా మగుడఁ దగు, లెడలి యయ్యజినంబు పుడమిఁ బడినఁ
గని యొక్కనాగంబు గ్రక్కునఁ జనుదెంచి, వెనఁ బుచ్చికొని కడువేగవఱవ
గాంచి యుదంకుండు గ్రమ్మఱ దిగ దాఁటి, వెనుకొనునంతకుఁ గనవపుట్టఁ
జొచ్చె నయ్యురగమాసువ్రతపరుఁ డతి, వ్రముఖకాష్ఠముగొని త్రవ్వఁ దొడఁగె

తే. దాని సైరింపఁ జాలక ధరణి దలరె, విప్రుఁ డై వచ్చి గీర్వాణవిభుఁడు గొయ్య
కోలఁ ద్రవ్వినమాత్రఁ బాతాళయాన, మేల సిద్ధింప నేర్చు మునీంద్ర వినుము.

వ. పాతాళభువనం బిచ్చటికి [2]సహస్రయోజనంబుల నున్నది కుండలంబులు గొని

1. క. సంప్రాప్తసమాధానసత్త్వంబు. 2. గ. చ. జ. 'సహస్రయోజనంబు లున్నది.'

పోయినభుజంగం బైరావతాపత్యం బటన్న విని యమ్మునిశిష్యుండు. 106

క. పాతాళంబున నున్నవి నీ కుండలములు విను మవ్వని నా
చేతం గా కున్న నవి ప్రీతము విడువఁబడ నిది ప్రకటం బని పలికెన్. 107

చ. పలికిన నత్తపస్విశిష్యుని యాజ్ఞఁ జేకొని సురేంద్రుఁ డొండొకప
ల్కులవని సిల్పి శాసమునకయి గులిశంబునఁ గల్గువాఁడియున్
బలువును నిచ్చి వ...నె బాంధవ మేర్పడఁ జెప్పి భీతిమై
నిల దెస విచ్చి నమ్మకియు నేర్పడఁ జొచ్చె భుజంగలోకమున్. 108

వ. చొచ్చి యనేకప్రాకారప్రాకారపరివేష్టితంబును బహురత్నదీప్తిజాలదేదీప్యమానంబును నైనయమ్మహనీయలోకంబు నాలోకించి దశయోజనాయామంబును బంచయోజనవిస్తారంబును నగుతద్ద్వారంబు గని యతండు కుండలాహరణంబు దుర్లభం బనుతలంపున డిల్లపడియె నయ్యవసరంబున నరుణవదనంబును నసితాంగంబును సితవాలంబును నై వెలుంగుతురంగం బతని కిట్లనియె. 109

ఉ. ఆలత మైనవాదగుణకపానము నూఁదు ముకెంతియున్ జగు
ప్పానురవృత్తి నీదుహృదయంబునఁ జొప్పకు లోకవంద్యుఁ డ
గౌతమునాశ్రమంబున నఖండితభక్తి నుపాస్తి సేసి నన్
బ్రీతునిఁ జేసినాఁడవు వశరిత్తతపోధన యట్లు గావునన్. 110

వ. నీకుం బొడనూపి యైరావతసుతుండపహరించినసముచితకుండలంబులు మగుడం జేరెడునుపాయం బుపదేశించితి ననిన నుదంకుం డేను నిన్ను నెఱుంగ నుపాసించుట యెట్లు గలిగెఁ దెలుపు మనుడు నయ్యశ్వం బతనితోడ భవద్గురునకు గురుండం బావకుండ నీవు శుచివయి సభక్తికంబుగా నిత్యంబును నన్నునియతింబూజించి తత్తెఱం గెఱుంగవే యని పలికినం బ్రీతి నొంది యతండు తదీయోపదిష్టప్రకారం బాచరించిన. 111

సీ. ఘోటకోత్తమరోమకూపంబులం దెల్ల, నొక్కట ఘనధూమ ముద్గమించి
కడసి పాతాళలోకం బంతయును గప్పి, వాసుకిప్రభృతినివాసభూము
లుపరుద్ధభావంబు నొందె నైరావతా, వాసంబు హాహారవంబుతోడ
నాకులం బయ్యె నట్లతిదారుణం బైన, పెనుఁబొగ నంతయు భీతి నొంది

ఆ. యమ్మునీంద్రుకడకు నహివరుల్ రయమున, వచ్చి భక్తి నర్చ లిచ్చి వినతు
లై తదీయకార్య మడిగి యెఱింగి వే, తెచ్చి కుండలంబు లిచ్చి రధిప. 112

—✿ ఉదంకుండు కుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱచుట. ✿—

చ. అతఁడును వారిఁ బోఁ బనిచి యగ్నికి భక్తిఁ బ్రదక్షిణంబు సే
సి తగ నమస్కరించి విలసిల్లఁగఁ దేజము ప్రీతచిత్తుఁ డై
యతలము నిర్గమించి రయ మారఁగ వచ్చి యహల్యఁ గాంచి తె
చ్చితి నివె కుండలంబు లని చే నిడి భూస్థలిఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్. 113

తే. అయ్యుదంకుని గౌతముండు సత్కారమునఁ, గౌఁగిలించుచు దీవించి గారవింప
సతియు నమ్మునిపతిసతియు నయ్యవసరమున, మిక్కు మాటలు భక్తిమెఱయ మ్రొక్కి నిలిచి.
క. మీకరుణఁ గాక తగునె యి, నీకుండలములు పరిగ్రహించుట నమరన్
నైకృత మొలసినఁ గలఁగుట, నాకోలఁదియె యనియె వినయమ్మొందఁగుచున్.
వ. అనిన విని వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగులైరి గౌతముం డతని కిట్లనియె. 116
ఉ. నీచరితంబు చిత్రము మహాద్యుతి యమ్మిత్రసహాటవీశ్వరున్
నీచతఁ బాప నాగపురకేళము సేసినకుండలద్వయం
బాచతురత్వ మాజడిమి నాగ్గూఢనిశ్చయ మట్టు లొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ జేర నొసఁగఁ బోవునె యేను నిజాంబ పల్కితిన్. 117
వ. అనియె నయ్యుదంకుం డట్లు సనముహాశయంబుబలిమిం బరాక్రమించి యనన్యసులభంబు లగుకుండలంబు లాహరించి గురుజనమనోరథసిద్ధి గావించె నా భృగువంశమహోత్తమ మహానుభావం బిట్టిదనిన విని జనమేజయుం డమ్మహాత్మునకు వరంబొసంగి చనినవాసుదేవునవంతరవృత్తాంతంబు మునిసత్తమా యెఱింగింపవే యని యడిగిన నవ్విభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 118
సీ. ఆభార్గవోత్తము నట్లు వీడ్కొని కృష్ణుఁ, డరిగి యలంకృతమైననిజపు
రము సొచ్చునప్పుడు రైవతకాచల, యాత్రామహోత్సవ మఖిలజనులుఁ
గొనియాడుచుండి యస్సగ్గోవిందుసందర్శ,నంబున నుత్సవోన్మత్తభావ
మిమ్మడి యై ప్రమోదమ్మునం దేలిర, దేవదేవుఁడు వసుదేవుఁ గాంచి
తే. దేవకీదేవి బలభద్రదేవుఁ దక్కఁ, గలుగువృద్ధబాంధవులను గని వినీతిఁ
దత్తదుచితమనోజ్ఞవిధానమునంచి, తాచరణములు నడపెఁ బ్రియంబెలర్ప.119
వ. వార లందఱకు ధర్మనందను చెప్పినచొప్పునఁ బ్రణామాదియోగ్యోపచారంబు లాచరించె ననుజతనుజామాత్యభృత్యులు దన్నుం గనినం బ్రీతివాత్సల్యసంభావనాబహుమానంబులు మెఱయ నాదరించె సాత్యకిసుభద్రలం దగుతెఱంగులం దగినవారలం గానిపించె నట్లు సకలజనప్రమోదావాది యైనదామోదరు నత్యంతసమీపాసీనుం జేసికొని వసుదేవుండు భారతరణప్రకారంబు యాతాయాతజనంబులచేత వింటిం బ్రస్ఫుటంబుగా విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నచ్యుతుం డతని కిట్లనియె. 120
క. అది యతివిస్తారము పెక్కుదినంబులు సెప్పఁ బట్టుఁ గొంత దగం జె
ప్పెద నేఁ బ్రధానపురుషస,ముదయనమరవిధము లఘుతరోక్తులఁ దెలియన్.
సీ. కౌరవసైన్య మేకాదశాక్షౌహిణీ, కలితంబు దానికిఁ గట్టె వీర
పట్టంబు భీష్ముఁ డాప్రభువున కెదు రొడ్డి, రలమిమైఁ బాండుపుత్త్రులు శిఖండి
నక్కడ సప్తసంఖ్యాక్షౌహిణీక మ,నీక మిమ్మాడ్కిఁ బన్నినబలద్వ
యంబును ఖేచరు లచ్చెరువడఁ బోరెఁ, గాండీవి దోర్బలంబుగా శిఖండి

తే. యన్నకీవంకనునిఁ బడిఁ ద్యూతగిరంబు నంగఁ గూలిచె నుత్తరాకుమారువచ్చు
నంతకును న్మాత్రి బొందొంగ మూఁడు [illegible] శరతల్పంబునఁ గదుర్గ [illegible]తముగ.
క. గురుఁడైదుదివసములు ని,ర్భరముగ బొనర్చి నలిరెఁ బరిమార్చఁగ నా
వెరవున నస్త్రత్యాగమున, దొరఁగెనిదె [illegible]తాళ్లభవుఁడు [illegible]దసుతుండనకున్.
క. గంధుని రాధాతనయుఁడు, [illegible]బులు [illegible] [illegible]
ర్యాండుంబోలె నెలింగెను [illegible] కోపస్మరఁ [illegible]. 124
చ. విను మఱునాఁడు శల్యుఁ డతిశౌర్యమున [illegible] సమరం బొనర్చి యు
ద్దినము సగంబు నెల్లఁగ యుధిష్ఠిరుచేఁ దెగుఁ [illegible] బాంబు గ
కొని యని సేయఁగా [illegible] [illegible]జేవు [illegible]
మనమునఁ [illegible] తం[illegible] [illegible]. 125
వ. దుర్యోధనుండు దనకమ్ముల [illegible] [illegible] యుండ
ధంగంబున కోర్చి పలపలనిమూఁక [illegible] [illegible] యు
రొక్కండుసుం బాటి యొక్కముడవు సొచ్చి నీళ్ళు (సాహాణము యుముగా)
మంత్రించికొని డాఁగియుండెఁ బాండవు లెఱింగిపోయి పొడిచికొని మర్మభేదంబు
లగుమాటలభాషణంబుల నొప్పించిన 126
ఆ. అతఁడు మదవు వెడలి యనిలనందనుతోడఁ, దగఁ బెనంగి తద్గదావినిహతిఁ
దొడలు విఱిగి కూలిశవిడిచెఁ బ్రాణంబు లి,ట్టులై జయముగొనిరి పాండుసుతులు
క. గురుసుతుఁడు పాండుతనయశి,బిర మారేయెడరి పొదివి భీమరావృత్తిం
బొరిగొనియెం గరిఘోటక,నరనిచయము నెల్ల నే మక్షణం గల దధిపా. 128
వ. ఆరాత్రి యేనును బాండుసుతులు నచ్చట లేమి నంత వృష్టి [illegible] పదునెనిమిది
దివసంబులు నెల్లినసంగ్రామంబున నేమార్వురము సాత్యకియును దక్క మా
దిక్కున సమస్తజనంబులు నస్తమించిరి కౌరవులదెస నశ్వత్థామకృపకృతవర్మలు
మువ్వురు బ్రతికిరి యుయుత్సుండు మున్న పాండవుల నాశ్రయించుటంజేసి
చావునకుం దప్పె నిది భారతరణప్రకారంబు. 129
క. అని చెప్పెఁ గాని యభిమ,న్యునిచావేర్పడఁగఁ జెప్ప నొల్లఁడ వసుదే
వునకు వగ మిగులుటకు నె,మ్మనమునఁ దా నోర్వకునికి మాధవుఁ డధిపా. 130
వ. దాని నెఱింగి సుభద్ర గద్గదస్వరంబున గోవిందునితోడ నీయల్లుం డభిమన్యుండు
దెగుట యీతండ్రికిం జెవులారం జెప్పు మన్నా యని వసుదేవుండు వినంబలుకు
చుం బుడమిం బడిన వసుదేవాదియాదవజనంబులు మనంబులం గదిసినక్రొత్త
నెవ్వగలం బలవించినం బద్మనాభుండు వారల నెల్ల నూరార్చి వారణపురంబున
సుభద్రయు నుత్తరయు నభిమన్యునిదెస నెత్తినశోకంబున నాకులత్వంబు
నొందినచందంబును గొంతి దగుమాటల వారిఁ దేర్చినతెఱంగును నెఱింగించి
పాండవు లేవ్వురు నేర్వేఱ యభిమన్యునకై మఱి కాంచనగవాదివస్త్రవులు

విప్రప్రకరంబుల కొసంగుటయు మఱియుం దటాకకరణాదిధర్మంబు లాచరించుట యునుం జెప్పి మఱియు నురంబునం దెరలక మరలక యాసౌభద్రుండు రౌద్రమూర్తి యై సుయోధన ద్రోణ కృప ద్రౌణి కృతవర్మ కర్ణాదివీరవ్రాతంబుం గలంచి యనేకనృపలోకంబు జముగోకంబున కనిచి యనిమిషులు వొగడ నుత్తమలోకంబున కరిగి సుఖ మై యున్నవాఁడు వానికి వగవ నేల యనియుం బలికి యిట్టు శాంతి గావించి. 131

ఆ. బంధులోకమునకుఁ బరమప్రియం బైన, యుచితవర్తనమున నుండెఁ గృష్ణుఁ
డని సవిస్తరంబు లగువాక్యములఁ బ్రీతి, సిగురు లొత్త నిట్లు సెప్పి మఱియు.

వ. కరిపురంబునం బుట్టినవిశేషంబులు విను మని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 133

—•• వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట. ••—

సీ. చుఱచుఱఁ దనచెవుల్ నూఁడినయట్లుగ, నభిమన్యుసంస్తుతి యైనవాక్య
యము ప్రసంగాధీనమై బంధుజనులందుఁ, బొడముటయును ధృతిక్రమెడలి తలరి
యుత్తర విలపింప నత్తన్వియలమట, గనుఁగొని పాండునందనులు వనటఁ
గూరిన నచటికిఁ గారుణ్యమూర్తి వేదవ్యాసుఁ డేతెంచి తగినమాట
తే. లాడి వారలవగ మాన్చి యశ్వమేధ, విషయవిధులు ప్రసంగించి వేగ తొడఁగుఁ
డని నియోగించి వారెల్ల నట్ల కాఁగ, యనిన నాతఁ డంతర్హితుం డయ్యె నధిప.

క. అన విని జనమేజయుఁ డ, మ్మునిని యిట్లు హితోపదేశమును జేసినఁ బాం
డునృపాగ్రతనయుఁ డెమ్మెయి, ననఘ తొడఁగె నశ్వమేధయాగంబునకున్. 135

క. అని యడిగిన వైశంపా, యనుఁ డాతని కిట్టు లనియె నప్పుడు కుంతీ
తనయాగ్రజుండు దమ్ములఁ, గనుఁగొని యుత్సాహలక్ష్మి గనుఁగవ నొప్పన్. 136

సీ. వ్యాసమహాముని వత్సలత్వంబున, నానతి యిచ్చినసమ్మాననీయ
వాక్యంబు వింటిరె వసుధ యిత్తఱి వసు, హీన యై యున్నది దానఁ జేసి
భూదేవనిహితధనాదాన మావశ్యకం బయ్యె దానికర్తవ్యమును హి
మాచలయాత్రాసమాచరణప్రకారమును విచారణీయములు గావె

ఆ. యనుడుఁ బవనతనయుఁ డతనితో నీశ్వరుఁ, బరమనియతిఁ గొలిచి కరుణ వడసి
ప్రమథగణము నెల్ల భక్తిఁ బూజించి య, త్తలమునందు భూతబలు లొనర్చి.

క. తెత్తము గాక నరేంద్ర మ, రుత్తకలిత మైనదానరూపము సుమహో
దాత్తస్థితి నున్నకనక, మిత్తఱి నిలదెసఁ దలంప నేటికి మనకున్. 138

వ. అప్పనికి సముచితసైన్యసమేతంబుగా దేవర విజయంచేయ వలయు ననిన నర్జునుండును గవలును నట్ల పలికిరి దానికి ధర్మనందనుండు ప్రియం బంది కృతనిశ్చయుం డయి ధృతరాష్ట్రుకడకుం జని యశ్వమేధయాగోపక్రమోత్సవ శ్రవణంబునం బుత్త్రులం దలంచి శోకసంతాపసమాక్రాంతుం డయి యున్న

యన్నరపతిచరణంబుల కెఱఁగి వేదవ్యాసువచనంబులు గాంధారియు వినుచుండ నతనికిం జెప్పి యతని నయ్యజ్ఞాచరణంబునకు ననుజ్ఞ వడసి యయ్యోగీశ్వరును దండప్రణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొని గొంతిపాలికిం బోయి సంతోషవికచ వదన యయి యున్నయద్దేవి యధ్వరవిధానంబునకు ననుమతి సేయం దదీయ పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి తదామంత్రితుం డై యాగస్థానమండపంబునకు నరుగుదెంచి యుయుత్సు రావించి కార్యంబు తెఱం గెఱింగించి నీవు నగరరక్షకు నిలువు మని నెయ్యం బలర విదురసమేతంబుగా నిలిపి బలంబుల సంఘటింపం బడవాళ్ళం బనిచి నియతుం డయి సురపితృపూజనంబులు దీర్చి మహాప్రార్చనం బొనర్చి మహితావధానుం డై. 139

క. నానావిధబహుళాంచిత, దానము లొనరించి యప్పు డతం బకునర్చెన్
దానియధికారి ధౌమ్యుం, డాను బ్రదక్షిణవిధాయుక్తుం గొలిచి తగన్. 140

క. సితలేపనసితభూషణ, సితమాల్యసితాంబరములఁ జెన్నుగ నమలం
కృతుఁ డై సితాతపత్ర, ప్రతతి మెఱయఁ బూర్ణచంద్రుపగిది వెలుఁగుచున్. 141

వ. షోడశశ్వేతాశ్వప్రఖ్యాతరథారూఢుం డై. 142

క. భూదైవతవక్త్రాశీ, ర్వాదంబులుఁ బుణ్యగానరవములు రోదో
మేదురమంగళతూర్యని, నాదంబులుఁ జెలఁగ బుధజనస్తుతు లెసఁగన్. 143

చ. వెడలుచు నమ్మహీవిభుఁడు వేడ్క యొఱంగి వృకోదరుండుఁ గ
వ్వడియును బిన్నతమ్ములును వైభవ మొప్ప నలంకరించి యె
క్కుడు మెఱయం బ్రధానభటఘోటకదంతిరథప్రతానముల్
[1]దడిగలఁ గుంచెలుం గొడుగులుం దండములుం విలసిల్ల వచ్చినన్. 144

క. కని యానృపుఁ డలఁతినగవు, నిను పారెడిచూడ్కి వారిపై మొగములపైఁ
దను పారుచుఁ బోలయుం జనఁ, జన రాజులు గూడుకొని నిర్గసైన్యంబులతోన్. 145

వ. ఇవ్విధంబున నరిగి యక్కురువంశవరుండు సముచితప్రయాణంబుల గిరిసరిదరణ్యంబులు గడచి హిమశైలంబు సేరి ధౌమ్యాదిపురోహితులఁ బురస్కరించుకొని తదీయతలం బధిష్ఠించి యొక్కయుచితప్రదేశంబున విడిసె నట్టియెడ. 146

వ్యాసుఁడు హిమవత్పర్వతంబున నున్న పాండవులకడకు వచ్చుట.

శా. బాలార్కద్యుతిపుంజపింజరజటాభారంబుఁ బ్రావృణ్ఘన
శ్రీలీలం బ్రవసించు నంగమును రోచిస్స్ఫారదండంబు ను
న్మీలన్నీలమృగాజినాంబరము నై నిర్వాణదానక్రియా
శీలుం డై పరాశరాత్మజుఁడు విచ్చేసెం గృపాలోలుఁ డై. 147

వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డయిన వేదవ్యాసమునీశ్వరునకుం బాండవులు పరమభక్తిం బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బూజించి కర్తవ్యం బెయ్యది యానతిం డనిన నమ్మాన

1. గ. చ. జ. 'దడి గుడిగుంచెలుఁ'.

నీయెడం జెల్లి మీరెల్లవారును త్ర్యంబకపూజలు సెల్లింపవలయు నేటిరాత్రి
నియతులై దర్భసంస్తరణంబుల శయనించునది యని నియోగించిన. 148

ఆ. రమ్యమైఁ దత్ప్రకారంబుల దర్భసంస్తరణములను యోగ్యసదనమునఁ బ్ర
భాసమానులు లగుపంచాననులుం బోలె, నమ్మహాత్ము లుండి రధిపముఖ్య. 149

వ. అట్లుండి యవనీసురాశీర్వాదంబుల నాదరించుచు నారేయి గడపి కల్యం బగు
టయుం గాలోచితకరణీయంబు లనివర్తించి సర్వక్రియాకలాప నిర్వాహణధుర్యుం
డగుపారాశర్యుండును వనుప ధౌమ్యప్రముఖపురోహితసహాయమహనీయ సమా
చారు లగుపాండవేయులు పరమస్థండిలంబునం బార్వతీపతి నావహించి యుత్కృ
ష్టంబులును బహుళంబులు నగుగంధపుష్పధూపదీపంబులం బూజించి సముచిత
మనోహరభూరిపాయసాది [1]భక్ష్యద్రవ్యభారమహోదారం బగునైవేద్యంబు సమ
ర్పించి వేఱువేఱ ప్రధానప్రమథులకుఁ దద్గణంబులకు నర్పలిచ్చి కుబేరమాణి
భద్రప్రభృతిభూతయక్షజనంబులను సభక్తికావాహనకలితులం గావించి పూజ
నంబు లాచరించి. 150

క. రక్షాకరమంత్రకలన, దక్షాత్మకు లైనయట్టిధౌమ్యముఖోదా
త్తక్షోణీసురులు బెరయ, నక్షయపుణ్యుఁ డగుకౌరవాధిపుఁ డెలమిన్. 151

క. అనుజులుఁ దానుఁ బరాశరతనయపురస్సరముగా నిధానస్థలికిం
జని యరుణగంధకుసుమములను మాంసాపూపములను లాజములఁ దగన్. 152

ఆ. భూతతృప్తిఁ జేసి భూరిబలాఢ్యులఁ, బరిజనములఁ ద్రవ్వఁ బనుచుటయును
నతికుతూహలమున నార్చి వారలు ద్రవ్వి, రన్నిధానదేశ మధిపముఖ్య. 153

క. త్రవ్వినఁ బ్రభ లెల్లదెసల, నివ్వటిలఁగ వెలుఁగుచుండె నిధి యనిలజుఁడుం
గవ్వడియుఁ గవలు నలరఁగ, నవ్వసుధాధిపుఁడు దానికర్చన లిచ్చెన్. 154

వ. అట్లు వివిధవిద్యానిధి యగువేదవ్యాసుండు సన్నిధిసేసి యప్పెన్నిధి సాధించిన నా
ధర్మనందనుఁ డాపరాశరనందనుపాదంబులకు దండప్రణామంబు సేసి నిలిచి కేలు
మొగిడ్చి ఫాలతలంబునం గదియించి వినయావనతుం డై యున్న నన్నరేంద్రు
నమ్మునీంద్రుం డాలింగనాశీర్వాదంబుల నాదరించి యామంత్రణంబు సేసి యంత
ర్హితుం డయ్యె నమ్మానవనాథుండు. 155

సీ. శకటఖరోష్ట్రఘోటకకుంజరంబు లనేకసహస్రంబు లెలమి సంఘ
టించి భారంబు లెత్తించి భారవహత్వ, నతజనుల్ పెక్కు లతఁ డర్థిఁ
గదిసి యే నే ననికడఁగి మోవఁగ యాగ, నిలయంబుఁ గలపయ్యె గలశములును
నలఁతులుఁ గాఁగులు నాదిగాఁ గలభాండములును పీఠములు శయ్యలును ఱోళ్లు

తే. రోఁకళ్లుఁ జట్టువంబులు స్రుక్స్రువాజ్య, పాత్రదండకమండలు [2]దాత్రములును
లోనుగాఁ గల్గువస్తువు లుద్ధహేమ, మయము లొక్కట నడపించె మనుజనాథ.

1. ట. భక్ష్యద్రవ్యభారమహోదాత్తంబగు. 2. క. వేత్రము [illegible]

చ. మఱియును సన్నిధిం గలసముంచిత కాంచనరాశి బండులం
బెత్తికల మోవులం గొలఁది నెట్టఁగఁ బెక్కగు బాహువుల్ జనుల్
వెఱఁగుపడంగ ఖేచరులు వెక్కస మందఁగ శత్రుకోటికిన్
వెఱ పొనరించువార్త పృథివిం బరఁగన్ నడపించె భూవరా. 157

ఆ. పరు నేలకొలఁది నెడనెడ విడియుచుఁ బోవ వలసి యుండె భూరిభార
వహులఁ దప్పి యెఱుఁగఁ వాఁ డగునా ధర్మనందనునకు ధరణీనాథవర్య. 158

వ. అంత నక్కడఁ గృష్ణుండు. 159

తే. ద్వారకానగరమునకుఁ దన్నుఁ బుచ్చు, నప్పుడు ధర్మజుఁ డశ్వమేధాధ్వరంబు
సమయ మగుట ప్రతీక్షించి సకలబంధు, యుక్తముగ రమ్మని మధురోక్తి యాఁడి.

—శ్రీకృష్ణుండు సకలబంధుసహితుం డై కరినగరంబునకు వచ్చుట.—

వ. అరసికొని యుండి యప్పాండవాగ్రజుండు యాగంబున కుద్యోగంబు సేయుట
చారులు సెప్ప నాకర్ణించి కుతూహలోన్నిద్రుండై బలభద్రసాత్యకికృతవర్మ
ప్రద్యుమ్నచారుదేష్ణసాంబాదియాదవసమేతంబుగా వసుదేవ దేవకీసమనుజ్ఞాతుండై
సుభద్రం దోడ్కొని కరినగరంబున కరుగుదెంచిన ధృతరాష్ట్రుండును గాంధా
రియుఁ గొంతియుం బనుప నుత్సుకుం డై యుయుత్సుండు విదురుం బురస్కరించి
కొని యప్పాంచజన్యధరు నెదుర్కొని పరమభక్తిం దోడ్కొని వచ్చిన. 161

తే. మున్న ధృతరాష్ట్రుకడకు నా వెన్నుఁ డేఁగి
యతని గాంధారిఁ బ్రణతిపూర్వాతిమధుర
వాక్యములఁ బ్రీతి నొందించి వచ్చి కొంతిఁ
గాంచి ప్రణమిల్ల నద్దేవి కౌఁగిలించి. 162

వ. పెక్కుభంగుల దీవించె బలదేవాదులుం దగిన తెఱంగున నప్పాండురాజమహిషిం
గని రక్కులపాలికాతిలకంబు పులకంబులం బెరిఁగిన మేనితో మాననీయచరిత్రుం
డగు నద్దేవకీపుత్త్రు సంభావించి. 163

క. ప్రమద మెసఁగ విదురుఁ బనిచి, సముచిత మగునర్చనంబు సంకర్షణపూ
ర్వము గాఁగ నడపి యదునికరము నర్చలు సంభృతాదరంబున నడపెన్. 164

వ. సుభద్ర దన్నుం గనినం బరమప్రియంబున గారవించి యభ్యంతరమందిరం
బునకుం బుచ్చెఁ బద్మనాభప్రభృతు లగు నా బంధుజనంబు నెల్లను నగరిచేరువ
శోభిల్లు మందిరంబుల విడియింప యుయుత్సు నియోగించె నట్లయ్యందఱు
నభినందితు లై యున్నసమయంబున. 165

ఉ. ఉత్తరపుణ్యగర్భమున నుండి భవజ్జనకుండు పూరువం
శోత్తరుఁ డాదిరాజగుణయోగి పరీక్షితుఁ డుద్భవించినం
జిత్త మెలర్పఁ బుత్త్రుఁ డని చెప్పిరి వెల్పలివారి కింటిలో
నత్తఱి నున్నవృద్ధసతు లార్చె జనం బఖిలంబు నుబ్బునన్. 166

క. బాలుఁడు మృతజాతుం డగు, నాలోచన యెప్పు డెరయ - నలమట సచ్చో
నాలలన లుగ్గడించినఁ, జేలెరి శోకమున జనులు - ధీరవిచారా. 167

వ. అత్తఱి రోదనధ్వనులు గఱయుం జెలంగిన విషాదవేదనాయత్తంబు లయిన చిత్తాంగంబులతో శౌరి సాత్యకి యనుగమనంబు సేయ సత్వరంబుగా గొంతి యున్నెడకుం జనుదెంచె నప్పు డాకుంతిభోజనందనయు ద్రౌపదియు సుభద్రయు నార్తనాదంబు లెసంగం దనకడకు రయంబున రా నెదుర నయ్యాదు వీరుండు గాంచి శోకసమాకులమానసుం డయ్యె నప్పాండురాజపత్ని పురుషోత్తమున్ డగ్గుత్తిక నెలుంగు దగుల ని ట్లనియె. 168

— పరిక్షిత్ప్రాణదానంబునకై కుంతీసుభద్రలు కృష్ణుఁ బ్రార్థించుట. —

క. గతి నీవె నాకు మత్స్యం,తతికిని నీయుల్లఁగుబ్బుగలనయ్యుఁడు వృష్ణీ
మృతుఁడై క్రూరుం డగుగురు,సుతునియిషీకాస్త్రవహ్నిఁ - గజాఁడినకతనన్. 169

సీ. దేవకీపుత్ర సంజీవితుఁ జేయవే, యబ్బాలు నద్దారుణాస్త్రసంప్ర
యోగంబునవుడు కృపాగరిష్ఠుండ వై, చేసితి ప్రతిన గాచెద నవశ్య
మునునుత్తరాగర్భజనితు నే ననిబాలు, బ్రదుకఁతోడిద నాడు - బ్రదుకుద్రుపద
తనయాసుభద్రలు - ధర్మజుం డనుజు లా,శిశువు సంజీవితుఁ - జేయ కున్న

ఆ. బ్రదుక రన్వయమున - కుదకపిండప్రదా,నంబు లెడలు మత్స్య - నందనయును
నూఱడింపఁబడియె - నొకనాఁడు నీచేత, దానియార్తి కరుణఁ - దలఁగవయ్య 170

వ. దేవా నీ విక్కులంబు గలిగించినవాఁడ వింకను నీవ వీని బ్రదికింపవే యని పల్కుచుం బుడమిం బడిన గొంతి నగ్గోవిందుం డనునయవచనంబుల నూఱార్చి యెత్తె నట్టియెడ సుభద్ర యమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె. 171

క. గురుసుతుఁడు భీమునకునై, పరమాస్త్రం బెత్తె దానిఫల మందంగా
నరుఁడును దత్పౌత్త్రియుఁ గాం,చిరి తుది నే నీకు నేమి - సెప్పుదుఁ బ్రభువా. 172

క. నీమఱఁది యాకొడుకుపైఁ, బ్రేమం [1]బెప్పుడును బెంపఁ - బ్రేలెడి మనుమం
డీమెయి వమ్మయి పోయిన, నేమి యగునొ యెఱుఁగ నీవ - యెఱుఁగుదు దీనిన్.

సీ. ధర్మజుం డెమ్మెయి - [2]ధరియించు నెవ్వగ, పవననందనుఁడును - గవలు నేమి
వెరవున నుపశమింతురు దీని విను దేవ, యస్త్రప్రయోగంబునవుడు నీవు
గురుసుతు నదలించి - కుచ్చిత నిన్ను మోఘాస్త్రునిఁ జేసెద - నంటి దాన
నూఱడి యుండుదు - ముజ్జ్వలతేజ నీ, మహితానుభావత - మాకు నెల్లఁ

ఆ. దెలిసి యుండుఁ గాన - [3]యులుకము సత్యాద, యాశ్రితాభిరక్ష - లనఘ నీకు
నైజములు శిరఃప్రణతి నేను వేఁడెదఁ, గరుణ నిక్కులంబు - గాచికొనుము. 174

తే. ఏవిధంబునఁ గోలుపోనీవు నీవు, పాండవుల నీదుసన్నిధి - బాపకర్మ
శీలుఁ డైనయశ్వత్థామ - గోలుపుచ్చె, వాని నే మనఁగలదు దుర్వార తేజ. 175

1. క. బెట్టు వగవుఁ బెంప. 2. గ. దరియించు. 3. చ. యలుకము.

వ. అని వెండియు. 176

చ. భువనము లొక్కపెట్ట మృతిఁ బొందిన జీవము లావహింప నే
ర్తు వలచినట్టు లైన గుణధరూధుఁడు మేనమఱంది పౌత్రుఁ జా
వ విడు తెఱంతవెంపున నవారణ నీ యొసఁగంగ బ్రలాపముల్
వివిధము లే మొనర్చితిమి వెఱ్ఱుల మై యిటు భక్తవత్సలా. 177

తే. అనినఁ గృపయును శోకంబు నగ్గలింప, వనజనాభుండు జను లర్థి విననగఁ బిన్న
వాని బ్రతికింతు వగవంగ వలవ దనియె, నెలుఁగు జలదస్వనమ్మునఁ బెల్లొసక మెసఁగ.

వ. ఎల్లవారును బ్రమోదంబు నొంద నట్లు పలికి సూతికాగృహంబునకుం గుంతీ
ప్రభృతులు దోడరా నతండు పోవునప్పు డది ధవళకుసుమసితసర్షపలాజపూర్ణ
కుంభప్రముఖమంగళవస్తువులను బ్రజ్వలితపావక ప్రదీప్తశస్త్రపిచుమందపల్లవాది
భూతపరిహారకపదార్థంబులను జతురవృద్ధాంగనాచికిత్సకదక్షపరిచారికాముఖ్యహిత
కారిపరివారజనప్రవర్తనంబులను బరిశోభితంబయి యుండె నమ్మందిరంబు గోవిం
దుండు ప్రవేశించె నట్టియెడ నంతకుమున్న. 179

సీ. కడచి ద్రౌపది సని యడలునఁ బడి యున్న, మాత్స్యనందనతోడ మాధవుండు
ననుదెంచె వీఁడె సవినయంబుగాఁ గను, మనవుడు నుత్థిత యై వికీర్ణ
వేణీభరంబుతో వినతి యొనర్చి భర్తార్తి వాపుట నీకు నతిదృఢవ్ర
తంబు కదే దేవ దయ వెలయంగ నీ, శిశువు సంజీవితుఁ జేయవయ్య

తే. నీవు గూర్చిన మేనల్లునికిఁ దదీయ, పుత్త్రి ద్రోణిపుత్త్రుఁడు బొలియఁ జేయు
వాఁడె పతిహీన యగు పాపవతికిఁ బుత్త్రి, హీనతయును బాటిల్లిన నెట్లు బ్రదుకు.

ఉ. నందనుచావు నిక్క మనుమానము జను టప్పుడ కల్గ దేవకీ
నందన యెల్లభంగి నరనందనుపాలికి [1]నాజి కేచి పో
వం[2]దనతోడి తెంపునకు వారక యిచ్చిన బాస దప్పె నిం
కం దనుఁ గన్న దెప్ప నొడికాఁ డని కొంకెదఁ గాని యచ్యుతా. 181

తే. పద్మనాభుండు వచ్చిన బాలుఁ జంకఁ, బెట్టికొని పోయి మ్రొక్కెదఁ బ్రీతి యెసఁగ
నని తలంచుచు నుండితి నమ్మనోరథంబు విఫలంబుగాఁ జేసె ద్రౌణి పేర్చి. 182

వ. అని యంత నిలువనివలవంతపెంపున బాలశవంబు నెత్తికొని యంకతలంబున నిడి
కొని తదాననం బాలోకించి. 188

ఆ. తాత లోకగురుఁడు దామోదరుఁడు వచ్చి యుండ లేచి మ్రొక్క వుజ్జ్వలాంగ
ధర్మవేది యైన తండ్రికిఁ బుట్టి య, ధర్మపరుఁడ వగుట తగునె నీకు. 184

క. కను విచ్చి గొంతిఁ జూడుము, ననుఁ జూడుము ద్రుపదనృపతనయఁ జూడుము నీ
జనకునితల్లి సుభద్రం, దనయా చూడు తల యెత్తి దరహాసముతోన్. 185

చ. అని పలవించి యాసరసిజానన మూర్ఛ మునింగి నేల వ్రా

1. క. నాఁటి కేచి. 2. క. దనతోడి తెంపునకు.

లినఁ గరుణాంబుపెంపున విలీనతఁ బొందుమనంబులుఁ జబా
ష్పనయనయుగ్మకంబులును ƺ బాడఱుమోములు నైనకౌరవాం
గనలయలంతఁ గాంచిన వగల్ మిగులుం బగవారి కేనియున్. 186

వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలివొంది విరాటనందన ధరాతలంబునం బడి యున్నభంగిన
ఫాలతలంబునం గేలు మొగిచి గోపాలదేవునకు మ్రొక్కుచు వెక్కుచు శరణు శర
ణని పలికిన నవ్వరమకృపాపరుఁ డోడకోడకు మనుచుఁ బాదప్రక్షాళనోపస్పర్శ
నంబు లాచరించి యశ్వత్థామప్రయుక్తంబును బ్రహ్మశిరోనామకంబును నగున
మ్మహాస్త్రం బుపసంహరించి యబ్బాలశవంబు శయ్యాతలంబునం బెట్టం బనిచి
దరోల్లసితు లైనయెల్లవారలం గలయం గనుంగొని. 188

—శ్రీకృష్ణుఁడు మృతజాతుం డైనపరిక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట.—

తే. మీఁదఁబొంకగుమాటయేని మీరు వినఁగ, నాడ నిబ్బాలుఁ బ్రదికింతుఁ జూడుఁ డఖిల
జనులు నిప్పుడ తేలుంత్రు ƺ సంతసమున, దీని విని పాండవులు శ్రీతిసూనువారు

వ. అని ప్రతిజ్ఞ సేసి యిట్లనియె. 189

తే. పగఱయెడ నైన నే బొంకుసవలుక నేని, సమరముఖమున నెన్నఁడుఁ ƺ జలితవృత్తిఁ
బిఱిఁది కడు గిడనేని నిప్పిన్నవాని, యంగమున జీవ మిప్పుడ యావహిల్లు. 190

క. ధరణీసురకులము నెడం, గర మెక్కుడు ప్రియము నాకుఁ ƺ గలదేని సధ
ర్మరతుఁడ నయేని నియ్యు, త్తరాసుతుఁడు లబ్ధజీవితత్వము నొందున్. 191

క. నరు నియెడ నామనంబున, విరోధ మెన్నఁడును నేమివిధమున నైనం
బొరయమి నిజ మేనియుఁ సుస్థిరముగ నిబ్బాలు మేన ƺ జీవము సెందున్. 192

క. నిక్కపుధర్మపునయేఁ, నక్కంసాదుల వధింతు ƺ టారసి చూడఁగ
నిక్కవ మై యార్యజనుల, కెక్కనయేని నసువర్గ ƺ మీశిశువు గనున్ 193

తే. మహితసత్యంబుఁ బరమధర్మంబు గాఢ,నిర్మల, బ్రహ్మచర్యంబు ƺ నిత్యసుప్ర
తిష్ఠితంబు లై నాయందుఁ ƺ దేజరిల్లు, నేని నిబ్బాలునకు జీవ ƺ మిపుడ వచ్చు.

వ. అని యిట్లప్పురుషోత్తముండు వలికిన. 195

సీ. బాలుని మేనికిఁ ƺ బ్రాణముల్ వచ్చిన, నల్లన కదలెఁ దదంగకములు
మఱి కను విచ్చె నత్తెఱఁగు దెల్లంబుగాఁ, గని గొంతి మొదలైనకౌరవాంగ
నలు మనంబులు నిండి ƺ [1]యలువులఁ బాఱెడు, నానందపూరంబులనఁగఁ బొల్చు
హర్ష బాష్పములు రోమాంచకంచుకితదే,హంబులు నై యలరార నఖిల

తే. జనసమూహమ్ములును సంతసమునఁ దేల, గగనమున దివ్యవాణి యక్కమలనాభుఁ
బొగడె మిూఁతం డ్రి యున్నయప్పుణ్యగృహము, గరము శోభిల్లె నప్పుడు కౌరవేంద్ర.

ఉ. ఉత్తర బిడ్డ నెత్తికొని ƺ యొయ్యన మోమలరంగ వచ్చి [2]య
త్యుత్తమతేజుఁ డైన పురుషోత్తము నంఘ్రులపొంత భూస్థలిం

---

1. క. [illegible]. 2. 'యత్యుత్తమతేజుఁ డైనపురుషోత్తము' నని పెక్కుప్రతులు.

చిత్త మెలర్పఁగాఁ దనదుచెన్నగుఫాలము సేర్చినన్ ముదా
యుత్తమనస్కుఁ డై యతఁడు సాదరభావము గారవించుచున్. 197

క. వినుతబహురత్నవిస్ఫుర,దనేకభూషణనికాయ మబ్జాలున కి
చ్చినఁ దక్కటియదువీరులు, జననాయక యొసఁగి రక్కజంబగుతొడవుల్. 198

వ. అప్పుడు. 199

తే. ఆత్మకులము పరిక్షీణ మైన జనన, మొందెఁ గాన యయ్యభిమన్యునందనునకు
నర్హమగుఁ బరిక్షిన్నామమనియెఁ గృష్ణుఁ, డఖిలజనములువినఁ గౌరవాధినాథ.

వ. అట్లు పుండరీకాక్షుండు పాండవసంతానంబు గలిగించె నట్లప్పరమపురుషుచేతం బ్రత్యుజ్జీవితుం డైనభవజ్జనకుం డేకమాసవయస్కుం డగుకొలంది నొక్కపుణ్యదివసంబున. 201

సీ. ధర్మసుతుండును దమ్ములు నమ్మహా,కనక మల్లెత్తించికొని యుదాత్త
వైభవ మెసఁగంగ వచ్చినఁ గృష్ణని,యుక్తులై విదురయుయుత్సు లర్థిఁ
గస్తూరినీళ్లులకలయంపులను గప్పు,రంపు ముగ్గుల బహురత్నతోర
ణములఁ దోరపుముత్తియముల నొనర్చిన,ప్రాలంబమాలికావంక్తులను బ

తే. సిండిపూర్ణకుంభముల విశిష్టమరక,తప్రకరమయకదళికాస్తంభములను
గరము దోరంబుఁ జిత్రరేఖంబుఁగా న,లంకరించిరి పురముఁ గులప్రదీప. 202

వ. సకలజనంబులుం గయిసేసి కలయం బొలయు నప్పు డప్పురంబు చంద్రోదయఘూర్ణమానం బయినయర్ణవంబు ననుకరించె నయ్యచ్యుతుండును బలదేవసాత్యకిప్రద్యుమ్నప్రముఖులు ప్రమోదంబునం బొంపిరివోవుచుం బెంపారు నలంకారంబుల నభినవోదారచారుత్వంబు వహించి యెదురుచని పాండవులం గని రయ్యిరుదెఱంగులవారలును సౌహార్ద్రంబును సౌముఖ్యంబును సౌజన్యంబును నత్యంతంబును మెఱయ నర్హంబు లగునాచారంబులు నడపి రట్లు కృష్ణసమేతు లై మీ తాతలు హర్షోల్లాసభాసమాను లగుచు నాసమగ్ర కాంచనసంచయంబుఁ బురస్కరించుకొని పురప్రవేశం బాచరించి. 203

క. తొలుత ధృతరాష్ట్రగాంధా,రులఁ గని మఱి కొంతిఁ గాంచి ప్రోన్మీలచ్చ
క్షులుఁ బ్రమదసంభరితచి, త్తులు నయినయయుయుత్సునిఁ విదురునిం బ్రీతిన్. 204

వ. కానిపించికొని సంభావించి సంభృతాహ్లాదు లగుచుం గృష్ణాదియాదవలోకంబునుం దారు నొకరమ్యమండపంబున నుండి రట్టియెడ. 205

—•• వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితు లై యున్నపాండవులయొద్దకు వచ్చుట. ••—

సీ. తగువారిఁ గాంచి యత్యద్భుతం బగుభవ,జ్జనకు తెఱంగు విస్తార మొప్పఁ
జెప్పిన వార లచ్చెరువాటు సంతసం,బును నెమ్మనంబులఁ బెనగొనంగఁ
బద్మనాభు ననేకభంగుల వినుతించి, యిట్టివి వింత లే యెల్లనాఁడు
నిట్టుల కాక మాయెడ నీమకరుణ పెం, పని యభినందించి రట్లు గలసి

తే. నెమ్మిఁ దారును గృష్ణుండు ననుమతింప, నుచితవర్తనకలితుండై యుండఁగొన్ని
దివసములకు సంప్రీతి నేతెంచె బోధ, ఘనతుం డైనసత్యవతీసుతుండు. 206

క. ఏతెంచిన గోవిందను, మేలంబున నెదురుకొని సహితపూజాసం
ప్రీతునిఁ గావించి యతని, బ్రీతాత్ముం గొలిచి యుండి సన్మునివచనములన్. 207

వ. సవిచిత్రశోభి తకపి రథంబుతో నగ్రజుండగు మునిజనాగ్రణితో భవత్ప్రసాదం
బునం బరసినయుష్మత్పాదసంబంధ మహాసియంబుగా నశ్వమేధయాగంబునం దుప
యోగంబు నొందింపఁ గోరెద ననుజ్ఞ యీవే యనిన సంతసిల్లి యాసంయమి
వరుం డిట్లనియె. 208

ఆ. తురగమేధ ముఖ్యసుకృతహారము నీ, వది సమగ్రదక్షిణాన్వితముగఁ
జేసి నిర్మలోన్నతభాసమానుండ వై, వెలయు మహితకిరణతులవరేణ్య. 209

చ. అనవుడుఁ బ్రీతి నొంది యతఁ డచ్యుతుఁ గన్గొని భవ్యమైనయి
ప్పని దగ నిట్లు సేయు మని పన్పుడు తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుం
డును సచివుండు నిష్టసఖుఁడుం గరుణాకర నీవ మాకు నీ
యనుపమముఖ్యవృత్తి జగ మంతటికిన్ గతి వేయు నేటికిన్. 210

వ. అనిన విని యంబుజనాభుం డతని కిట్లనియె. 211

ఉ. వ్యాసులు పంచినట్లు నియమాఢ్యతఁ జేయుద మశ్వమేధముం
జేసి కృతార్థతం బొరసి చిత్తము నెవ్వగ యెల్లఁ బాడికో
మ్మాత్మసుకృతంబు ధర్మవిచయప్రవరం బని యేన చెప్పి కా
దే సుగుణాభిరామ నిను దీనికిఁ జొన్పితి ముక్తి దృఢంబుగన్. 212

చ. అనుమతి యింక వేఱ పడయం దలఁ పేటికిఁ గౌరవేంద్ర న
న్ననుపుము వాజిమేధకరణంబున కేను నియమువాఁడ నీ
యనుజులు నల్వు రే నొకఁడ నధ్వరకార్యము లెల్ల నీదునె
మ్మనమున కెక్కఁ జేయుదుము మాన్యచరిత్ర తొడంగు మర్థితోన్. 213

సీ. అన విని సమ్మోద మారినచిత్తంబుతో నభినందించి యానరేంద్ర
వరుఁడు పారాశర్యుపలను గనుంగొని, దీక్షకు నయ్యోగ్యదినము మీరు
నూఁది యాసంస్కార మాచరింపుఁ డు దయ, ననవుడు నమ్మునియాజ్ఞవల్క్యుఁ
జేకొని పైలునిఁ బ్రీతి నెఱింగించి, వారును నేనును వసుమతీశ

ఆ. నశపవల మునులు నడపువారము చైత్రమాసకలితపౌర్ణమాసి నిప్పు
డరయఁ బనుపు మేధ్యమగుతురంగముఁ దద్జ్ఞు, లైనయట్టిజనుల నంచితాత్మ.

క. వేదోక్తవిధిసహితభ,వ్యాదరమున విడువఁ బడినయయ్యశ్వం బీ
మేదినిఁ గలయం దిరుగును, నీ దగునిర్మలయశంబు నెఱయ మెఱయఁగన్. 215

వ. సర్వసంభారంబులును సమకట్టింపుము స్రుక్స్రువాది క్రతుసాధనంబులు గ్రొత్త

లుగాఁ గనకంబునం గావింపం బనుపు మని చెప్పిన నప్పుడమిఱేఁడు. 216

క. తురగపరీక్షావిదు లగు, పురుషులఁ బిలిపించి యశ్వపుంగవుఁ గని తెం
డరయుఁడు మనకొదవములలో, నరవరహితశుభము గీర్తియంబునఁగన్. 217

వ. అని పలికి కర్మాధికారులం గనుఁగొని యజ్ఞంబునకు నలయునట్టిభాండ ప్రముఖంబు లయినసాధనంబులును స్రుక్స్రువాద్యుపకరణంబులును సువర్ణమయంబులుగా వేగంబ చేయింపఁ బలయు నని నియోగించిన నట్ల కాక యని చని వారును బదంపడి. 218

క. తురగంబును సంభారో, త్కరమును గొని వచ్చి చూప ధర్మజుఁడు పరా
శరసుతునకు వాని వినయా, పరత సమర్పించెఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 219

క. ముని యశ్వముఁ జూచి కరం, బనురాగముఁ బొందిమేధ్య మగు నిది దీనిన్
వినుతవిధానమున వినుత, మనవృత్త నతఁ డతనితోడ సాదర సరణిన్. 220

తే. దీని రక్షింప నర్హుండు మానసిశుభ, బోధ మెవ్వండు నీమనసుబుద్ధి నరసి
యిట్టివాఁ డని యానతి యిమ్ము నాకు, ననిన నమ్మునినాథుఁ డత్యాదరముతోడ

క. దివ్యాస్త్రవిదుఁడు ధిషణా, భవ్యుఁడు శౌర్యోత్తముండు పార్థుఁడు దగు న
శ్వవ్యాపనక్రియకు నితఁ, డవ్యాహతి నాచరించు నక్కార్యంబున్. 222

వ. భీమసేనుండును నకులుండును మనరాష్ట్రంబు రక్షించువారు భవదీయకుటుంబకార్యంబులు సహదేవుండు నడపువాఁ డని నిర్దేశించిన. 223

—•• ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వరక్షణంబునకు నియోగించుట. ••—

సీ. అమ్మహీవల్లభుఁ డర్జునుఁ బిలిచి యధ్వరయోగ్యమైనయీతురగరత్న
మనఘ సంరక్షణీయంబు నీ కొరుఁడు, నిప్పని కర్హుండె యెల్లభంగి
నిక్కార్యమునకు నీ వేగంగవలయు నీయశ్వము చరియించుచుండ
నెడనెడ రాజుల కే నశ్వమేధదీక్షితుఁడ నై యుంట సెప్పు ముచిత

తే. కరణనియతి నిరోధంబు గాకయుండ, నడపు మని చెప్పి భీముని నకులు రాష్ట్ర
గోపనమునకు సహదేవుఁ గులకుటుంబ, సముదీరక్షకుఁ బనిచి యుక్తజ్ఞ నామునఁగ.

వ. మఱియునుం గలయట్టిపనుల కర్హజనంబుల నియోగించి గాంధారీధృతరాష్ట్రుల యనుమతి వడసి కుంతీసమనుజ్ఞాతుండై యశ్వమేధముఖంబున కున్ముఖుం డయ్యె నని యిట్లు ధర్మపుత్త్రపుణ్యచరిత్రంబు సెప్పిన నప్పరమధార్మికుం డసకల లోకమనోజ్ఞం బగుయజ్ఞం బెవ్విధంబున నిర్వహించె వినువేడ్క నాచిత్తంబునం జిగురొత్తెడుఁ జెప్పవే యనుటయు. 225

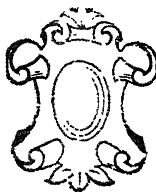
ఉ. మానమదాదిదోషపరిమార్జననిర్మలచిత్తభక్త స
న్మానసలోల వీతపరిమాణవిభూతివిశాల శాంతతా
హీనవిదూర విశ్వహితసేవవిచార నిరామయావ్యయ

స్థానకసిద్ధిమంగళవిగ్రహాయక [1] వేదసచ్ఛైకనాయకా. 226

క. అనపేక్షితఫలతాశ్రో,భజనమహనీయక్రియావిపాకాత్మకరూ
పనితాంతధూతసంశ్రిత,జనపాపా పరమమిత్రసత్యాలాపా. 227

మాలిని. తరుణజరఠభావద్రావణోదారమూర్తీ
హరణకరణనిర్మూలానతాభ్యంతరార్తీ
మరణజననదుఃఖోన్మాదహృత్పుణ్యకీర్తీ
చరణకమలపూజాశాలిచిత్తానువర్తీ. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 229

1. గ. వేదమాత్రైకనాయకా - జ. వేదసద్దేశనాయకా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము

విద్యాశాంతకృతి
ప్రావీణ్యా [1]నిరూఢిగణ్యా ॥ పాదసతతసం
సేవనతత్పరహృత్కమ
లావాసకృతప్రమోద ॥ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిం దిరుగ విడుచుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లశ్వమేధయాగోద్యోగప్రద్యోతితుం డయినపాండవాగ్రజుదీక్షకు నర్హం బయినదినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు మౌహూర్తికదత్తశుభముహూర్తంబునం గృష్ణద్వైపాయనాదులైన ఋత్విజులు వేదవిహితవిధానమహితంబుగ నక్కురుక్షితిపతి దీక్షితుం జేసి రవ్వసుంధరావల్లభుండు సంవీతక్షౌమకృష్ణాజినుండును దండపాణియు నయి ఋత్విగ్జనంబులు బలయుం బరమసంయమిపరివృత ప్రజాపతిప్రఖ్యుండును గనత్కాంచనాభరణభూషితుండు నయి బహుళప్రభలు నిగుడ సందీప్తపావకసన్నిభుండును నగుచు వెలింగెం దత్తుల్యాకల్పకల్పనంబున ఋత్విగ్జనసమాజంబునుం దేజరిల్లె నావేదవ్యాసమహామునిచేత శాస్త్రోక్తప్రకారంబున ముక్తం బయి హయోత్తమంబు వెడలె నప్పుడు. 2

సీ. వివ్వచ్చుఁ డాగమప్రవిధివంతముగ ధర్మనందను నామంత్రణంబు వడసి
గాండీవపాణి యై ॥ కవదొనల్ ధరియించి, తేజోవిశేషంబు ॥ రాజితముగ
హయ్యశ్వరత్నంబు ॥ ననుసరింపంగఁ బ్రజ, బాలురు వృద్ధులు ॥ భామినులును
లోనుగాఁ బఱతెంచి ॥ లోలత [2]నతనినా,హయమును గనుగొనుచు నప్పు డగ్గ
తే. లంపుసందడి నూష్మ జనింప నాజనంబు లవ్వీరునకు దీవనలఁ బొగడ్త
లను బ్రమోద మొనర్చిరి సవనధిరవము, నమకరించెనయ్యాలివు నృపాగ్రగణ్య. 3

---

1. క. నిరూఢగణ్యాపాతసతత, 2. గ. నతని హాహాయమును గనుంగొను.

వ. ఇవ్విధంబునం జనానాకవ్యాసితోడ యజ్ఞకర్మకుశలుం డైనయాజ్ఞవల్క్యశిష్యుం డక్షవిధానంబులకయి మాననీయవిప్రజనసహితంబుగాఁ జనియె నప్పరమతురంగంబు ధరణిం బ్రదక్షిణరూపంబునం దిరిగి యుత్తరాభిముఖం బై యల్లనల్లన యరుగుచుండ నర్జునుం డనుసరించి పాలనపరుం డగుచుం బ్రవర్తింపం ద్రిగర్తదేశంబునందు. 4

—❀ అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధము సేయుట. ❀

సీ. ఉద్ధతు లై త్రిగర్తోర్వరాపతిపుత్త్ర,పౌత్త్రు లయ్యశ్వంబుఁ బట్టువారు
గాఁ బూని తేరులు గడురయంబునఁ దోలి,కొని యడ్డముగ వచ్చి కోలుతలకు
వలుగక నరుఁ డన్న యానతి దలఁచి యా,రాజకుమారవర్గంబుతోడ
ధర్మజునశ్వమేధంబున కపకార,మాచరించుట పాప మదియుఁ గాక
తే. యేము మీరును బాంధవులమనక మెసఁగ, నడుము టొప్పదె పగయేల నంగ వారు
సూర్యవర్మనాముఁ డగుణోన్నతమతు, మారుఁ డగ్రణి గాఁగ నుదారలీల. 5
చ. కవిసిన వారితో మఱియుఁ గవ్వడి యిట్టు లనుం జయాధురా[illegible]
ప్రవణుఁ డజాతశత్రుఁడు తురంగమరక్షకు నంపునప్డు భూ
పవితతి యెల్లనుం దెగియె భారతయుద్ధమునందు బాలురం
దివిరి వధింపఁ గాదు కృపఁ దిన్నఁదనం బెసఁగం జరింపుమీ. 6
చ. అవినయవృత్తి నశ్వమున కడ్డము వచ్చిర యేని నీవు బాం
ధవము దలిర్పఁ బల్కి యనిఁ దప్పఁగఁ ద్రోవుము కిన్క మాను మ
న్నవచనవృత్తి నా దగుశాసనంబున నెక్కొని యుక్కుఁ జేసి యా
హవమున గొల్లనయ్యెదఁ బ్రియంబులు గావొకొ మీకుఁ బ్రాణముల్. 7
చ. వలవదు పొందనంగ నిలుకపం బడ కేవున సూర్యవర్మ యు
బ్బలియునిమీఁదఁ గ్రూరశరపంక్తి నిగిడ్చినఁ ద్రుంచెఁ జిప్పయ
మ్ముల నది యెఱ్ఱనవ్వు తనమో మనుతమ్మికి లేఁతయెండ యై
[1]చెలువముచెన్న వింతలుగఁ జేయఁగ నావిజయుండు భూవరా. 8
వ. అట్టియెడ. 9
తే. సూర్యవర్మనితమ్ముఁడు శూరవరుఁడు, కేతువర్మ గాండీవిపై శాతబాణ
వృష్టిఁ గురియుచు నుద్ధురవేగ మొప్ప, నన్నఁ గడచి బెట్టడరిన నన్నరుండు. 10
చ. అతని నొడుంగ నేయుటయు నాతనితమ్ముఁడు చండవిక్రమో
ద్ధతి ధృతవర్మ నాముఁ డతిదారుణసాయకపంక్తి సత్వరా
తతగతిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ బృథాసుతుఁ దాఁకిన మెచ్చు వచ్చి య
య్యతిరథవర్యుఁ డప్పుడు తదంగము లేయఁగ నొల్ల కుండుటన్. 11
చ. శరములు ద్రుంప నాతఁడు వెసన్ బలునారసముల్ నిగిడ్చె న

1. చెలువముఁ జెన్న.

స్థిరుఁడు నాబలిష్ఠుఁడు మసనంబునఁ గొంతకొంత యల్క వృష్టి యు
గ్రతరశరనూతిపేశలము నుజితూర్పు క్రచ్చి బాణకిం
దెరలక యుక్కుమాఱుఁడను దీవ్రశరంబులఁ జేయు నొంచినన్. 12

ఆ. పుష్టి సడలి చొక్కి పెక్కు గాండీవ మిలఁ, బడిన నాత్రిగర్తబలము దెసలు
సెలఁగనార్చె [1]నందు నేయంగఁగలయోధు, లక్కుమారవర్యునవులఁద్రోచి. 13

తే. ఇంద్రధనువుచందంబున నెనసె మెసఁగు
గాండివముపాటు గంటిరే చంకవిక్ర
మాభిరాముండు గాండీవి యున్నపలుకు
లకు మహోగ్రత నూప నొల్లండు గాక. 14

ఉ. నిక్కి-పుంగిన్కఁ బఱచిన సత్వవిన్ నోసలం గను నూవు [2]వింటిపా
టక్కట రిత్త వోవునె స్వపాత్మజాలం దెగటార్చు నీతఁ డిం
దొక్కఁడుఁ ద్రిక్కి కూడ మన మిప్పుమి నూడఁగ నేల యున్న పే
రుక్కునఁ బోఁకు టొప్పు నని యొక్కట నద్దను నాక్రమించినన్. 15

క. అట మున్న గాండీవం బుత్కటరయమున నెత్తి కోపదహనుం డక్కు
ద్భటమూర్తిఁ దాల్చె నన మిక్కుట మై కఠగంటి కెంపు గొమరారంగన్. 16

వ. అబీభత్సుండు. 17

క. పిడుగులు వడిఁ బెక్కెక్కటఁ, బడియెడు నసఁ దొరఁగఁ జేసెఁ బటువిశిఖముల
ప్పుడు మేదిని దోఁపడ చె, ప్పెడు కొలఁదియె రథికవరుల కేనుఁగుఁబెంటల్. 18

శా. ఆయుగ్రోద్ధతి నూచి పెల్లుటి త్రిగర్తానీకముల్ నల్గడం
బాయం బాఱెఁ దనాప్తులేమ దగ నీరం బోపి నస్పష్టమై
జేయంగాఁ బనిగొమ్ము పేర్మిగ మముం జేకొమ్ము సమ్యగ్దయా
శ్రీయుక్తా యని సర్వ ధనంజయుండు గారవించెన్ వారి నెల్లం గృపన్. 19

వ. అట్లు వెనుకొనక నిలిచి యెలుంగెత్తి వారలతో మీరిట్లు ప్రాణంబులు గాచి
కొనుండు నావంచినపని సేయం బూని బుద్ధి గలిగి సుఖులరై యుండుం డని
పలికి యయ్యశ్వంబు ననుసరించె నది క్రమగతిం బ్రాగ్జ్యోతిషపురపరిసరంబునకుం
బోయిన దాని తెఱం గాకర్ణించి. 20

సీ. భగదత్తతనయుండు బాహుగర్వంబున, బాల్యసిద్ధం బగు కలౌల్యమునను
బురి నిర్గమించి యత్తురగంబు వెలిపించి, కొనిపోవఁ గాంచి యర్జునుఁడు గాండీ
వము సజ్యముగఁ జేసి వాలమ్ము లొక్కట, నక్కుమారుని మీఁద నెక్కుగురియ
నవ్వజ్రదత్తుండు నొవ్వ దక్కిన దాని, నచ్చట దిగఁ ద్రావి యవొచ్చెఁ బురము

తే. సత్వరంబుగ నటు సొచ్చి సామజంబుఁ, బన్నఁగాఁ బంచి వెస నెక్కి బలముఁ జలము
వీఁక యును నొప్ప నన్నరుఁ దాఁకి శాత, ఘనశరంబులు వరఁగించె గౌరవేంద్ర.

1. గ. నందు నేయుంగ. 2. జ. వింటివాఁడక్కట.

క. నడుమన వానిం బార్థుఁడు, పొడిగా సేయంగఁ గనలి భూపకుమారుం
డడరించెఁ దోమరంబులు, గడఁ బెక్కువి మిడుతకదుపుగతిఁ గవియంగన్. 22

ఆ. అనలశిఖలువోని యమ్ములగమి వాని, రూపు మాపి యన్నరుండు వాఁడి
లేనిదొడ్డతూపులేనింటఁ దొడిగి రాచ, కొడుకు నేసెఁ దూలి పుడమిఁ గూల 23

క. కూలియు నీడంబోవక, బాలుఁడు రయ మార దంతిపైకిం జని దో
ర్లీల మెఱయ నరుఁ బటుశర, జాలంబులఁ బొదివె గగనచరు లగ్గింపన్. 24

చ. అతఁడును దీవ్రబాణముల నాభగదత్తతనూజుదంతి నా
వృతముగఁ జేసె నట్లు పృథివీవరనందన యేమి సెప్పుదున్
శతమఖపుత్త్రుతోడ [1]దివసత్రయ ముగ్రరణం బొనర్చె న
ద్భుత మెసఁగం జతుర్థదినముం దెగనంతకుఁ బోరె ధీరతన్. 25

వ. [2](తెగియెడుసమయంబున.) 26

ఆ. అక్కుమారుఁ జేచి యర్జున యర్జున, యేను గలుగ నీకు నెందుఁ బోవ
వచ్చు వృద్ధుఁ డైనవాఁడు గావునఁ దండ్రి, నడఁచె నట్లు నన్ను[3]సమతె బేల.

వ. అని యదల్చి. 28

క. పెనుసెలయేఱులు వాఱఁగఁ, దనరుగిరియుఁబోలె బహుమదంబుల దొరఁగం
గనుపట్టుకంజరము సింహాసిభుం డగుపార్థుమీఁద నడరం జేసెన్. 29

క. అది [4]ఫూత్కారము సేసిన, నొదవినకరశీకరముల నుర్వీవర యం
బుదముక్తసలిలధారలు, వొదివినగిరివోలె నింద్రపుత్త్రుం డొప్పెన్. 30

చ. కరి యిటు లేపునం గవియఁగా భగదత్తసుతుండు దీప్తని
ష్ఠురశరపంక్తి నాహవపటుత్వము సూపిన నల్పకోపసుం
దరుఁ డగుచున్ నరుండు శతధారనిభం బగునారసంబు భీ
కరగతి నేయఁ గూలె నది కౌరవనాయక పర్వతాకృతిన్. 31

క. కూలిన నేలకు వచ్చిన, బాలుం గని నాకలోకపతిసుతుఁడు దయా
లోలుం డై మార్దవమృ, ద్వ్యాలాపము లొప్ప నిట్టు లను నాతనితోన్. 32

వ. ధర్మతనయుం డశ్వమేధదీక్షితుం డయి యత్తురంగంబుపజ్జ నన్నుం బుత్తెంచు నప్పుడు. 33

క. చంపకమిత్రరాజుల నను, కంపాతిశయంబు మెఱయఁగా నడపుము నీ
పెం పనుకుసుమమునకు నాపం బొనరించుటయ సౌరభముగ నెఱుఁగుమీ. 34

క. అనిమెం గావున నీపైఁ, గినుక వొడమ దలుక విడువు గీతయశుం డా
జనపతియాగంబునకుం, జను దేరఁగ వలయు బంధుజనములు నీవున్. 35

ఆ. అధిపతనయ నిన్ను నామంత్రితునిఁ జేసి, పోవుచున్నవాఁడ నీవు హాస్తి
పురికి భావిచైత్రమునఁ బున్నమకు ముద, మొదవ నరుగుదెంచుటొప్పుఁ జేయు.

---

1. క.చ.ట. దివసద్వయ...దృతీయదినముం. 2. ఇది పెక్కిటలేదు. 3. గ. సనితె. 4. చ. ఘీంకారము.

క. అనిన నతఁ డట్లకాకని, వినతుం డగుటయును బ్రీతి ౹ విజయుం డభినం
దన మాచరించి యశ్వము, వెనుకఁ జనియెఁ బూరుకులపవిత్ర చరిత్రా. 37

అర్జునుఁడు సింధుదేశాధీశులతోడ యుద్ధంబు సేయుట.

వ. అది సింధుదేశవర్తియగుటయు భారతరణహతు లయినసైంధవయోధులపుత్త్రపౌత్త్రులు పూర్వవైరంబు వాటించి యాటోపంబున ననేకసహస్రసంఖ్యలరథికులు రాజనందనులుం గూడుకొని క్రీడిపై నడచి రట్టియెడ. 38

సీ. అరుణాంబుదంబులు ౹ వరఁగి పెన్నుత్తురుఁ, గండలుఁ గురిసె మార్తాండబింబ
మసితారుణచ్ఛాయ ౹ మయ్యె నుల్కాతతు, లెల్లదిక్కులఁ బెల్లు ౹ డుల్లె నశ్వ
సహితంబుగా సవ్యసాచిఁ జుట్టును ముట్టి, యతనిపైనయ్యోధవితతి యొక్క
పెట్ట శస్త్రాస్త్రముల్ ౹ బెట్టుగాఁ గురిసిన, నప్పాండవుఁడు పెనుడప్పి సోలె
తే. నేమి సెప్పుదు నీకు నుద్దామవిక్ర
మాభిరాముండు నాఁ జనునక్కిరీటి
కరము కరము బెం డగుటయు ౹ గాండివంబు
వడియెఁ బుడమిపైఁ గురునరపతివరేణ్య. 39

చ. అనిమిషులున్ మునీశ్వరులు ౹ నప్పుడు శోకమునన్ మునింగి య
ర్జునజయకాంక్షు లై నియతి ౹ శుద్ధి [1]వహించి సవీర్యమంత్రసా
ధనపరు లైరి తెప్పిలి యతండు ధనుర్ధరుఁడున్ సముల్లస
త్తనువిభవోజ్జ్వలుండు సముదగ్రమనస్కుఁడు నయ్యె భూవరా. 40

వ. ఇట్లు తెలివొంది విజృంభించి. 41

శా. నారాచప్రముఖాస్త్రజాలపటువిన్యాసంబు తీవ్రత్వరా
ఘోరం బై విలసిల్లఁ జేయ సమరక్షోణీతలం బంతయున్
వైరివ్రాతశవావృతం బగుడు గీర్వాణుల్ మునుల్ సిద్ధుల
వ్వీరుం బ్రస్తుతి సేయుచుం బొదలి రుద్వేలప్రమోదంబునన్. 42

వ. హతశేషం బైనయాసింధురాజకుమారసైన్యంబు దైన్యంబు నొంది నలుదిక్కుల విచ్చియు నొచ్చియు వివ్వచ్చుండు రణధరణిం బొలిచి నిలుచుటఁ జూచి మాత్సర్యధుర్యం బై మగుడం బోరికిం బూని యడరిన నప్పురందరనందనుం డందలి రథికముఖ్యులతోడం దమయన్న సెప్పినవాక్యంబు లుపన్యసించి మీ రేల జాలిం బడియెదరు ప్రాణంబులు మీ కింతసేఁ దయ్యెనే యని పలికినను నిలువక పైపయి వా రురవణించిన. 43

క. నవ్వుచు నానాశరముల, నవ్వీరులఁ బొలియఁ జేయ ౹ నంతయు విని తా
నెవ్వగతో దుశ్శల యా, కవ్వడిఁ బౌత్త్రాన్వితముగఁ ౹ గానఁగ వచ్చెన్. 44

సీ. వచ్చి కన్నీళ్ళు ౹ వదనంబుపై వెల్లి,గొన రోదనంబు సేసిన నతండు

---

1. గ. వహించినవీర్యమంత్ర.

దయు నిలనిడి యోఁ గోదండ మప్పుడఁతుక, పౌత్త్రునిఁ జూపి యబ్బాలుఁ గావు
మితఁడు మీయల్లునీసుతుఁ డన్న నప్పార్థుఁ, డిప్పుడు నాయల్లుఁ డెచట నున్న
వాఁ డని యడిగిన వనిత వెక్కుచు నతం, డాత్మీయజనకుఁ దుగ్రాహవమున
తే. ననఘునీచేతఁ దెగుట దా విని నితాంత, శోకమగ్నుఁడై యుండి నీరాక బిట్టు
వినుట వెగ్గలి ప్రాణముల్ విడిచె ననుచు, నెలుఁగు గడలుకొనంగఁ [1]బెల్లేడ్చె నధిప.
వ. అప్పుడు శోకాక్రాంతుం డయి గాండీవి వదనంబు వాంచి యుండ నయ్యుగ్మలి
యతని నుద్దేశించి. 46
సీ. ధార్తరాష్ట్రులకీడు దలఁపక సైంధవు, కొఱగాము తెల్లను మఱచి తండ్రి
లేనియీశిశువుపై మానితం బైననీ, యక్కటికంపుఁజూ పసరఁ జేయు
మాశ్రితవత్సల యనుచు నబ్బాలునిఁ, జరణానతునిఁ జేసి శరణు శరణు
కృప నన్ను రక్షింపు కీర్తియు ధర్మంబుఁ, జేకొను మనవుడుఁ జిత్త [2]మడల
తే. రాచకొల మిదిగాల్పనే కార్యమూల, మని తలంచుచు నాతఁ డయ్యతివతోడ
నధమవృత్తిసుయోధనుం డంతకంటె, నేముఁ గొఱగాము మాచేత నింతవుట్టె.
క. అనుపలుకు వలికి బహుసాం, త్వనముల నూరార్చి యాసుదతిమస్తకముం
దనయక్కునఁ జేర్చి యబల, చనుము వగవు దక్కి యని ప్రసాదభరితుఁడై. 48
వ. వీడ్కొలిపిన దుశ్శల దనమనుమనిం దమబలంబులం గొని ప్రియంబునం జనియె
నయ్యనిమిషపతిసుతుండును గ్రతువిషయంబు లయి వలయు ననుష్ఠానంబులు విధి
వంతంబులుగాఁ జలుపుచుఁ దురంగంబు వెనుకం దారా మృగానుసారి యయిన
పినాకపాణియుం బోలెఁ బోవు చుండ నదియును నిజేచ్ఛ నఖిలదేశంబుల సుఖ
సంచారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గ్రమంబున [3]మణిపూరపురంబు నుపాంతంబున కరి
గిన నన్నగరంబుపతి యైనబభ్రువాహనుండు నిజజనకుం డయిన యర్జును రాక యా
కర్ణించి. 49
ఆ. వినయ మొసఁగ నార్య జనసమేతంబుగా, నరుగుదెంచి యతనిచరణములకుఁ
బ్రీతి నెఱఁగ నక్కిరీటి యన్నరపతి, నాదరింప కుండె మేదినీశ. 50
వ. అట్లుండి తనయు నాదరంబునకుం గారణంబెఱుంగక సవిచారుం డై యూరకున్న
యక్కుమారునితో ధనంజయుం డిట్లనియె. 51
ఉ. యాగవిముక్తమై చనుహయంబున కడ్డము వచ్చి పట్టి కా
కీగతి మొత్తఁబాటు దగునే నృపధర్మవిహీనత క్రణో
ద్యోగము లేక తక్కి భయముల్లముఁ జేరఁగ నిచ్చు రాజురా
జే గుణహీన పొమ్మనిన నేమియుఁ బల్కక తండు గ్రమ్మఱన్. 52
సీ. అరిగి పట్టనవీథి నల్లన చనుచుండ, నర్జునుం డతనితో నాడినట్టి

1. గ. క. చ. బెట్టేడ్చె. 2. ట. మురిలి. మరియ 3. మూలమునను దెనుఁగునను 'మణలూరపుర' మనియు 'మణిపూరపుర' మనియు రెండుపాఠము లున్నవి.

తెలిఁ గెల్లఁ దన దగుదివ్యబోధంబునఁ, గని భుజంగోత్తమతనయ సదయ
వృత్తిఁ బాతాళంబు వెలువడి యన్నరా, ధిపునిపాలికిఁ జనుదెంచి యేను
మీతల్లి నాగేంద్రసూతి నులూపి నా, పేరు హితంబు సెప్పెదు మనీష
తే. నరుగుదెంచితి వినుము మీయయ్యపసుపు
దలకొనుము రాజులకు స్వధర్మమైన
యని యొనర్పుము దనతోడఁ బెనఁగు టధిక
సమ్మదము సేయు నక్కురుసత్తమునకు. 53
క. అనిన సభక్తికముగ న, వ్వనితకుఁ బ్రణమిల్లి యాహవము జనకునితోఁ
జనునె యొనర్పఁగ నని య, ప్పనికిఁ జొరక వచ్చితిని శుభప్రదమూర్తీ. 54
క. నీ వింత దెలిపి పలికెద, వావిభుఁడును మున్న నన్ననుమతుఁ జేసెం
గావునఁ దల్లీ మీకుం, గావించెద నిద్దఱకు నఖండప్రియమున్. 55

బభ్రువాహనుం డర్జునునితో యుద్ధంబు సేయుట.

చ. అని నిజమందిరంబునకు నయ్యెలనాగఁ దగంగఁ బుచ్చి య
మ్మనుజవరుండు సాధనసమంచితమైనరథం బుదాత్తరే
ఖ నెఱయ నెక్కి యస్త్రపరికల్పితభూషణలేపనాంబరం
బును సమరోత్సవోద్ధతవిభూతియునై తనమే నెలర్పఁగన్. 56
ఆ. ఎక్కి హంసకేతు వేడ్తెఱఁ గ్రాలంగ, నరిగి యశ్వమునకు నడ్డపడఁగఁ
జూచి మెచ్చి సవ్యసాచి మార్కొనుటయుఁ, గురిసెనతఁడు నిశితశరచయంబు.
శా. వానిం దా నవలీలమైఁ దునిమి దుర్వారోద్యముం డద్రిభి
త్సూనుం డొక్కటనాత్మసూను నొడలం దూపుల్ నిగిడ్చెం బవా
జానిశ్శంకుఁడు బాహుసారమద మేపారంగ నవ్వీరు మేన్
వే నారాచము లైదునాలుగులు పృథ్వీనాథ నాటించినన్. 58
చ. మదిఁ గొనియాడి యారిపువిమర్దనుఁ డంచసిడంబు ద్రుంచియే
పొదవఁగ మేను నొంప నచలోద్ధతి నాతనిజత్రు వేసె బె
ట్టిద మగునారసంబునఁ గడిందిమగం డగుబభ్రువాహనుం
డది వడిపేర్మి శోణితజలార్ద్రిత నొందక యుచ్చి పోయినన్. 59
క. అమ్మేటిమగఁడు దనచా, పమ్మూఁతగ నిల్చి సోలి పదపడి తెలివు
ల్లమ్మిన నొలసిన నారా, యిమ్మడి యని పొగడెఁ గొడుకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్. 60
తే. పొగడి యేఁ దీవ్రశరములు నిగుడఁజేయు
నుద్ధతికి మంచిబంట వై యోర్వ వలయుఁ
జుమ్ము రా యని పలికి వాలమ్ము లధిక
రయము మెఱయంగ బరఁగించె రాజముఖ్య.
ఆ. మొనసివాని నతఁడు మొత్తునియలుగాఁగఁ, జేయు మత్సరంబు చిత్తవృత్తిఁ

దనికి సత్వరముగఁఽ దద్గాత్రమున నించె నరుఁడు పెక్కుమెఱుఁగుఁఽనారసములు.

ఉ. దానికి నీడఁబోవక యుఽదగ్రపరాక్రమ మొప్ప వజ్రకీ
లానిభతీక్ష్ణ మెఱుంగులవిఽలాసము నింగి వెలుంగ నుద్భటుం
డై సిగిడించెఁ బార్థుహృదఽయస్థలి నారస మస్త్రశస్త్రవి
ద్యానిపుణత్వశాలి యగుఽనన్నరపాలసుతుండు భూవరా. 63

—అర్జునుఁడు బభ్రువాహనునిశరంబుచేతఁ బుడమిఁ ద్రెళ్లుట.—

క. వడి నది వీపున వెడలినఁ, బడియెఁ బుడమి నర్జునుండుఽ పదపడి త్రెళ్లెం
గొడుకును మున్నతఁ జేసిన, బెడిదపుఁ బోటులయలంతఁఽ బృథ్వీనాథా. 64

వ. అట్లు దనపతియును సుతుండును భండనంబునం బడుట విని శోకాక్రాంత యగు
చుఁ జిత్రాంగద యులూపియుం దోడన చనుదేర నచ్చటికి వచ్చె నట్లు వచ్చి
యచ్చెలువయిద్దఱుపురంగనుంగొని యుల్లంబుజల్లనఁ దల్లడిల్ల మూర్ఛమునింగి
మేదినిం బడి కొంతవడికిం దెలిసి యులూపి నాలోకించి. 65

సీ. నీకతంబునఁ బతిఽ నాకుమారునిచేత, ననిఁ బడి యున్నవాఁఽ డతివ కంటె
నీవు పతివ్రత గావె ధర్మజ్ఞవు, గానిదానవె యేమిఽకారణమున
నిది కార్యముగఁ జెప్పిఽ తీపిన్నవానికిఁ, గొడుకుదిక్కున నాకుఽ నడలు లేదు
వరుఁ జూచి పొక్కెదఽ వామాతి నీదెసఁ, దప్పు సేసినను నీఽతనిఁ గృపార్ద్రి

తే. చిత్తవై యెల్లభంగి సంఽజీవితుఁడుగఁ, జేయవమ్మ యక్కట నాథుఽనేయుఁబనిచి
నావు సూచియు వగవవుఽ సాహసమున, గొలఁదిలేదు నిన్నేమందుఁఽగులవరేణ్య.

వ. అని పలికి పార్థుం జేరం బోయి, 67

ఆ. మహితకీర్తిలోలఽ మత్ప్రాణవల్లభ, యన్యజనుల ప్రాణఽ మరసి కావఁ
జాలునట్టినీకుఽ నేల ప్రాణంబుల, నిట్లు వదలి పోవఽ నిచ్చియుండ. 68

సీ. నాథ నీ వెప్పుడుఽ నన్ను మన్నింతువు, కను విచ్చి చూడకఽ యునికి దగునె
హాయమున కెవ్వరుఽ నడ్డంబు రా కుండ, [1]నాఁగితి వగ్రజుఽనధ్వరంబు
వమ్మయి పోకుండఽ లెమ్మ తురంగంబు, వెనుకొన వలవదేఽ యనఘ నీకు
నని యార్తిఁ బలవించిఽయుహావుత్త్రి దెసఁ జూచి,సుతుఁడెట్టులుండినఁఽబతికి నిమ్ము

తే. జీవ మాంద్రుఁ బెక్కండ్రఁఽ జేసికొనుట
పురుషులకుఁ దప్ప భార్యలిఽత్తెరువునందు
[2]నడవరే యోర్చి నీదుమఽనమున నింత
యొఱఁగి కలిగింపు వరు వేయుఽ నేల తల్లి. 69

వ. అని యంత నిలువక. 70

ఆ. కొడుకుచేతఁ జచ్చిఽ పడి యున్న యిక్కఱు,కులవరేణ్యుఁ గరుణఽ గూరి నీవు
బ్రదుకఁ జేయ కున్నఁఽబ్రాయోపవేశన, మాచరింతు నహికుఽలాగ్రగణ్య. 71

1. క. నాఁగి నీయగ్రజునధ్వరంబు. 2 గ. నడతురే.

వ. అని పలికి పతిచరణంబులు శిరంబుసోఁకం బ్రణమిల్లి యాసీన యై యూరకుండె నట్టియెడ బభ్రువాహనుండు దెప్పిఱి లేచి యప్పొలంతిం జూచి. 72

చ. ఇంచుక యేనియుఁ గావనట నెన్నఁడుఁ బొందనితల్లి నేఁడు నా
మంచితనంబునం బిలుకుమూలిననాథుని నుగ్రశత్రులన్
మంచు నినుండు వోలెఁ బరిమార్చుమహాబలుఁ జూచి యిట్లు దుః
ఖించుచు నుండఁ జూచితి సకిల్బిషచిత్తున కింత పెద్దయే 73

క. గాదిలితనయుఁడ నగునే, గా దన కిక్కురుకులాగ్రగణ్యుని నిమ్మై
మేదినిఁ గూల్చితి మణికిరణోదాత్తం బైనమకుట మూర్ధ్నిం బొందన్. 74

వ. అని విలాపంబు సేసి విష్వక్చ్యుతోడం గూడ యజ్ఞతురంగానుసారులై వచ్చిన యాజ్ఞవల్క్యశిష్యప్రభృతిబ్రాహ్మణజనంబులు నయనపథప్రాప్తు లగుటయు. 75

సీ. అధ్వరహయవిషయంబుగా వీ రేమి, పని సేయువారొక్కొ పార్థుఁ డిట్లు
పడియున్నవాఁ డని పలవించి జనకుని, నిట్లు సేసినపాపుఁ డెవ్విధమున
నాచరించునొకో ప్రాయశ్చిత్తమని పల్కి, పండ్రెండువర్షముల్ భైక్షవృత్తి
నిమ్మహాత్మునికపాలమ్మున నడపంగ, వలయుఁ గా కొండెద్ది గలుగ నేర్చు

ఆ. నని యులూపిదిక్కుఁ గనుఁగొని నీవు పన్నంగఁ దండ్రి నిట్లు భండనమున
విగతజీవితుండుగఁ దెగఁ జేసితిని నింక, నెలమిఁ బొందు భరతకులపవిత్ర. 76

వ. అని వెండియు. 77

క. జనకునిఁ దెగటార్చినపాపునకుం బ్రాణంబుతోడి కి[1]పొత్తు మనంగా
మనమునఁ దాలిమి గలుగునె, చనుఁగాక యతండు సనినసద్గతిక తగన్. 78

వ. అని యుగ్గడించి స్థావరంబులు జంగమంబులు నగుభూతంబులు విన భుజంగపుత్రియు నాకర్ణింపఁ జెప్పి [2]వ్రతంబు నిష్ఠం బూనెద మాతండ్రి లేకునికి నిజం బగునేనిఁ బ్రాయోపవేశంబ యుత్తమకృత్యంబు వీరవధంబు పాపం బంతకంటెను రాజవధం బెక్కుడంతకంటెఁ గడునగ్గలంబు ధార్మికవధంబు జనకవధపాతకం బింతయని కొలంది యిడ రాదిట్లుండ వీరుండును రాజును ధార్మికుండును జనకుండు నైన యిమ్మహితాత్ముని వధియించినమహాపాతకుని కేతద్వ్రతానుష్ఠానంబు దక్క నొండుమెయి నిష్కృతి గల్గునే దీని నడపెద నని పలికి యప్పురమునియతుం డుపస్పర్శనం బాచరించి పలుకు లుడిగి కూర్చుండె నప్పుడు. 79

—✿ ఉలూపి సంజీవనమణిచేత నర్జునుం బ్రతికించుట. ✿—

ఆ. అట్లు దెంపు సేసి యాసీనులైనయా, తల్లిఁ గొడుకు నవనిఁ ద్రెళ్ళి యున్న
విజయుఁ జూచి పాఁపవెలఁది సంజీవన, మణిఁ దలంచెఁ గురుసమాజముఖ్య. 80

వ. తలంచిన భుజంగమంబులకుం బరాయణం బైనయమ్మణి యమ్మహాభాగహస్త

1. 'పొత్తున మనఁగా' అని కొన్ని ప్రతులు. 2. గ. వ్రతం బనుష్ఠింపం.

తలంబునకు వచ్చిన నాభామిని బభ్రువాహనునాననం బాలోకించి. 81

సీ. విజయుండు సచ్చునే వేఁదుఱులార యింద్రునిచేత నైన నీతనికి నొక్క-
ప్రియము సేయంగఁ గోరియునునీకొఁదియా, రయుబుద్ధినీతండు రణ మొనర్పఁ
దలఁచిన నిర్వీరుతలఁపు సిద్ధింపంగఁ, జేయుటయును నింత సేయ వలసె
నాకుఁ గావున మోహనం బగుమాయాప్ర, యోగంబు నడపితి నుజ్జ్వలాత్మ
తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు మహాత్తరము సువ్వె, యితని తేజ మెవ్వరికి నెట్లు దాని
నార్పవచ్చుమీవగ పెల్లఁ దీర్పు నిపుడ, యుత్థితుం డగునీకౌరవోత్తముండు. 82

వ. మాయాప్రయోగంబ వేఱొండు గాదు నీకు నీతండ్రితోడ భండనంబు సేయ బుద్ధి పుట్టించితి నింతమాత్ర యని తత్ప్రదేశంబున నున్నయెల్లజనంబులు నుల్లంబుల నానందంబు నొందఁ బలికి యమ్మణిపూరపురపతికరతలంబున నమ్మణి యిడి దీని నిమ్మహాత్మునిహృదయదేశంబున మోపు మనవుఁడు నతం డట్ల చేయుటయుం బార్థుండు ప్రత్యుజ్జీవితుం డై. 83

తే. లేచి కూర్చుండి కలయంగఁ జూచి యెల్ల
సెరలకాంతియు దంతరుచియును బెరయ
నతిమనోహరముగఁ దనసుతునితోడ
మనుజనాయక కుశలమే యనుడు నతఁడు. 84

సీ. వినయ మారంగ నాతనిచరణంబుల, కెఱఁగి భవత్పుణ్యవీక్షణమున
నఖిలంబుఁ గుశలంబ యనిన నిజ్జనముల, మొగములయం దెల్ల వగవు దోఁచి
యచ్చెరువాటును హర్షంబుఁ గదిరెడు, నిది యేమి సెప్పవే యెఱుఁగుదేని
నాచెప్పినట్ల రణంబున కేతెంచి, తీవు చిత్రాంగద యేల వచ్చె
ఆ. నిచ్చటికి నులూపి [1]యేమిటి కివుడు స
న్దెంచె ననుడు భక్తినిర్భరముగ
నతఁడు సాఁగి మ్రొక్కి హస్తముల్ మోఁగిచి య
య్యహితనూజఁ జూపి యతనితోడ. 85

వ. అంతయు నిమ్మహానుభావ నడుగుం డనిన గాండీవి యాయింతివదనం బాలోకించి కురువంశనిస్తారకా నీరాకకుం గారణం బేమి యిమ్మణిపూరపురనాథుని దెస నావలన భవదీయచిత్తంబు ప్రసన్నం బయి యున్నయదియె యిన్నరపతియును నేనును జిత్రాంగదయును నీ కేమియు నపరాధంబు సేయము గదా యనుటయును. 86

—✿ ఉలూపి యర్జునునితో వసువులశాపప్రసాదంబుల నెఱింగించుట. ✿—

సీ. అల్లన నవ్వుచు నయ్యింతి యతనితో, నాథ నీయం దొకనాఁడు నెగ్గు
గలదె నాపుత్త్రునివలనఁ గీ డెక్కడి, యది వినీతాత్మ చిత్రాంగదయును

1. గ. యేటికిఁ జనుదెంచె, ననుడు నచలభక్తివినయగతుల.

గినియుక విను మేను ÷ వినతోత్తమాంగ నై, చెప్పెద నీసుతుఁచేత నీకు
నావహిల్లె సమిథ ÷ మాహవంబున నీవు, గంగాతనూజు శిఖండి నెపము
తే. గాఁగఁ దెగటార్చి తది పాతకంబు దాని, కనఘ నిష్కృతి సేయక ÷ తనువు విడిచి
తేని నరకవాసమునకుఁ ÷ బోన వలయుఁ, గాన నిష్కృతి సేసితిఁ ÷ గడఁగి వచ్చి. 87

వ. అది యెట్లంటేని నాకర్ణింపు మే నొక్కనాఁడు సఖీసమేతంబుగా సురనదీస్నానంబునకు వచ్చి యుండ వసువు లక్కడ కేతెంచి యింత నంత నొక్కరేవున నం దోఁచి కృతస్నాను లై నిజరూపంబున సన్నిహిత యైనగంగాదేవితోడ గాండీవధరుండు శిఖండిం బురస్కరించుకొని గాంగేయుం డేయ కుండం బరమసాయకంబుల నతనిం గూల్చె నట్లు కుత్సితజయార్జనం బొనర్చినయయ్యర్జును నేము శాపసంతాపితుం జేయుదు మని చెప్పిన నప్పరమానుభావయు దానికొడంబడినపలుకు వలికె నంతయు విని తత్క్షణంబ. 88

సీ. అరిగి యేఁ దండ్రికి ÷ నత్తెఱం గంతయు, నెఱిఁగించుటయు నతం÷డెసక మెసఁగ
భయమున రయమునఁ ÷ బఱతెంచి వసువులఁ, బెక్కువిధంబులఁ ÷ బ్రియము పుట్టఁ
దెలిచి ప్రార్థించిన ÷ నలుక వో విడిచి వా, రతనితో విను సమ÷యం బొకండు
సేసెద మనిలోన ÷ వాసవిఁ దత్సూనుఁ, డగుబభ్రువాహనుం ÷ డస్త్రవితతిఁ
ఆ. బఱపి కూల్చెనేనిఁ ÷ బాయు నక్కిల్బిష, మనిన మగిడి వచ్చి ÷ యాభుజంగ
నాథుఁ డెల్లఁ జెప్పె ÷ నాకు నిప్పని దగ, నిట్లు దీర్చితిని సమిద్ధతేజ. 89

వ. తీర్చినతెఱంగు నెఱింగించెద నని పలికి బభ్రువాహను నుపలక్షించి యిక్కుమారుండు నీతో సమరంబు సేయ నొల్లక నీకు నమస్కరించి మరలి మందిరమునకుం బోవు చున్కి బుద్ధిం గని సమయకార్యంబునకు నిది యవసరం బని యూహించి రయంబున నితనికడకు వచ్చి రణంబు మీతండ్రికిఁ బ్రియంబును ధర్మంబు నని చెప్పి యితనిం బోరికిం బురికొల్పి యివ్వీరునియందు వసువులు సెప్పినవిధంబు గలుగునట్లుగా విక్రమవిశేషం బావహించితి. 90

క. అనినఁ బ్రియ మంది దేవీ, యనఘం బగునీచరిత్ర ÷ మస్మత్కులవ
ర్ధనకారి యగుట యెప్పుడు, గనినది గాదె యని పలికె ÷ గాండీవి నృపా. 91

ఆ. పలికి సాదరముగ ÷ బభ్రువాహనుఁ జూచి, మానితాగమిష్యమాణచైత్ర
మాసపౌర్ణమాసి ÷ మహితాశ్వమేధకా, లంబు దానిదెసఁ దగలంపు గలిగి. 92

క. నీవును దల్లులు బంధుజ,నావళియుం బరిజనములు ÷ హాస్తినగరికిన్
రావలయు ధర్మజునిసం,భావనముం బడయు టొనఁగుఁ ÷ బరమశుభంబున్. 93

చ. అనవుడు నట్ల సేసెద నుదాత్తచరిత్ర పురంబు సొచ్చి యి
వ్వనితలు నీవు నావలనివత్సలతన్ గొనియాడు చియ్యెడన్
మన మలరంగ నిల్చి జనసమాన్యునిఁ గా నను జేసి ప్రీతి నే
ననుపఁగ వచ్చి చేయు మనుయానము యజ్ఞతురంగరక్షకై. 94

వ. అనుచుం బ్రణతుం డై బభ్రువాహనుండు ప్రార్థించినం బార్థుం డప్పార్థివుతో నేను దీక్షితుండ నగుట యెఱుంగవే నాకుం బురప్రవేశంబు సేయం జనదు పోయి వచ్చెద మీరును సుఖుల రయి యుండుం డనిన నట్ల కాక యని యతం డుచితప్రకారంబునం బూజించి యామంత్రణంబు సేయ నబ్భామలచేత ననుజ్ఞాతుం డై యమ్మహాత్ముం డా యజ్ఞాశ్వంబు ననుసరించె నదియు నిజేచ్ఛ నఖిల దేశంబులం బ్రవర్తిల్లె నట్టియెడ. 95

క. రాజగృహపురముకడ న,వ్వాజి యఱుగు టెఱిఁగి యాహవమునకుఁ బిలిచెన్
రాజత్కీర్తిధనుం డగు,నాజిష్ణుని మేఘసంధి యనురా జధిపా. 96

వ. అట్టు లప్పురంబుపతి యగుజరాసంధపౌత్రుండు బాల్యంబునం దన్ను నెదిరి నెఱుంగమిం గవ్వడిం గయ్యంబునకుం బిలిచి పుచ్చి తోడన కల్పితరథారూఢుం డై వెడలి యవ్వాసవికి నడ్డపడి. 97

సీ. వనితలలోపలఁ జనియెడుచాడ్పున, నివ్వాజిఁ గొని యించుకకేని శంక
లేక పోయెదవు పోనీక యేఁ బట్టెద, దీని గయ్యము సేసెదేనిఁ జేయు
మనుడు నవ్వుచు నతం డమ్మగధేశుతో, విఘ్నకర్తల నేను వెరవుతోడ
మాన్పింతు వినుము నాసమనమునఁ గిన్క లే, దది యెట్టు లనిన మదగ్రజుండు
తే. [1]సామమునన కర్జము నీవు సక్కఁబెట్టి, కొండుగాని యెవ్వరియెడఁ గ్రూరవృత్తి
వలవ దని నాకుఁ జెప్పిన వాఁడు గాన, యట్లు సేయుదు నీయిష్ట మాచరింపు.

—✿ అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్రునితో యుద్ధంబు సేసి యోడించుట. ✿—

చ. అనవుడు నేమియుం బలుక కానృపపుత్రుఁడు నిర్జరేంద్రపు
త్రునిపయి నుజ్జ్వలంబు లగుతూపుగముల్ వరఁగింప వాని నె
ల్ల నతఁడు శాతభల్లతతులం దునుమాడియు నొల్లఁడయ్యెఁ ద
త్తను వొకబాణ మేనియును దాఁకఁగ నేయ నరేశ్వరోత్తమా. 99

వ. అగ్గాండీవికృప యే మని చెప్పుదు. 100

క. తనమీఁద మగధుఁ డేయఁగ, జననాయక రథ్యములను సారథి నైనన్
గొనకొని నొప్పింపక య,ల్లన శరనికరంబు పైఁ గలయ నిగిడించెన్. 101

క. అది బలహీనతగాఁ గొని, మద మేపారంగ నక్కుమారుఁడు లీలం
గదిసి బలునారసంబులు, తదంగమున గ్రుచ్చె నతఁడు దాన నలిగియున్. 102

వ. ఆసహదేవపుత్రుగాత్రంబు దాఁక కుండునట్లుగా శరంబులు నిగిడించి. 103

ఉ. సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి రథంబుఁ బగిల్చి కేతువుం
జీరి శరాసనంబుఁ బొడి చేసిన నమ్మగధుండు ధీరతో
దారగతిన్ సముజ్జ్వలగదాభ్రమణంబున బాహు వొప్ప న
వ్వీరవరేణ్యుపైఁ గవిసె విక్రమ మాకృతి దాల్చి పొల్చె నాన్. 104

1. క.చ. జ. 'సామమునఁ గర్జమున నీవు'.

వ. అట్లు గవియుటయు. 105

తే. అప్పుడును మత్సరంబున కలఁడు భాజ
నంబు గా కుండెఁ గాన యన్నకుఁడు వెడఁద
వాతియమ్ముల గద పలుప్రయ్యులై మ
హీతలంబునఁ దొరఁగంగ నేసెనధిప. 106

వ. అట్లేసిన. 107

సీ. నిర్వ్యాజపడినయాన్నృపనందనునితోడ, నయ్యతిబలుఁడు మూర్ఛయన్న యొకని
ప్రాణంబునకును దప్పుకు మయ్య యని [1]యాన,తిచ్చినకతన నేయ కున్న
నీ వింతపడి పోర నిలువఁ జాలితి విను, మది యట్లు లుండె రాజార్హ మైన
ధర్మంబు వాటించి తాఁకితి నన్ను నిం,తియ చాలు నింక శాంతియ నరేంద్ర

తే. తగినయది యని పల్కె నక్కేతుండు నిజము, నట్ల కా కని యూహించి యమ్మహాత్ము
పాదపరిసరమున భక్తిఁ బ్రణతుఁ డైన,గ్రుచ్చికౌఁగిటఁ జేర్చెయక్కురువిభుండు.

వ. వచ్చుచైత్రమాసంబునం బున్నమనాఁడు పాండవాగ్రజునశ్వమేధం బనుసంధిం
చుటకై బంధులు నీవును రావలయు ననిన నవ్వసుమతీపతి యట్ల చేసెద నని
యత్యంతవినయంబున నవ్విజయుం బ్రియపూర్వకంబుగాఁ బూజించి యామంత్రి
తుం జేసిన నాతండు ప్రీతుం డయి యభినందించి యమ్మగధపతిం బురంబునకుం
బోవం బనిచి యశ్వరత్నంబు ననుసరించె నదియును వంగ పుండ్ర మ్లేచ్ఛదేశం
బులం జరియింప నయ్యెరాజులు సెనకినం దేజోధనుం డగునాధనంజయుండు
జయించుచుఁ జన నత్తురంగంబు. 109

సీ. చేదిదేశంబు సొచ్చిన శిశుపాలుని,తనయుండు శరభుండు దనదుశుక్తి
పురము వెల్వడి యుద్ధపూర్వకంబుగఁ జేరి, యమ్మహావీరున కర్చ లిచ్చె
నతని వీడ్కొల్పియయ్యతుల తేజుఁడు ఘోట,కము వెన్కఁ జనుచుఁ డేంకణకిరాత
ముఖదేశనృపతులు ముట్టినఁ దగ గెల్చి, గొనుచుఁ గ్రమంబునఁ గోసలులను

ఆ. గాశులను జయించెఁ గ్రమ్మఱి యత్తురం,గము దశార్ణదేశగామి యయ్యె
జిష్ణుఁ డనుసరింపఁ జిత్రాంగదుం డని, సేసి యోడి పూజ సేసె నధిప. 110

వ. ఇట్లు దశార్ణపతి పార్థునిం బూజించి యాతనియాదరణంబు వడసి పోయెఁ బదంపడి
తురంగంబునిషాదాధీశదేశంబునకుం జనిన నేకలవ్యనందనుండు పాకశాసననందను
మీఁద నై పాదసేనాసమేతుం డై తోఁ తెంచిన. 111

చ. అతనిబలంబుఁ గ్రూరవిశిఖార్చుల నేర్చిన బాహుసారగ
ర్వితుఁ డగునన్నిషాదపతి వీఁక నెదుర్కొనినం గిరీటి యా
తతపటుబాణదీధితులఁ దన్మదసంతమసం బడంచె వాఁ
డతివినయంబునన్ వినతుఁ డై తగ నర్చితుఁ జేసె నాతనిన్. 112

1. గ. యప్పు, గించినకతన నేఁ ● గినియకున్న.

వ. ఆ యేకలవ్యనందనుం దనవశంబు సేసికొని ధనంజయుండు హయంబు ననుగమించి
నది మరలి మఱియును దక్షిణాభిముఖం బయి చని తిరుగఁ జౌండ్రాంధ్రద్రవిళ
కేరళకర్ణాట దేశాధిపుల ననాయాసంబున వశగతులం గావించికొని యోఁ గ్రమంబున
సౌరాష్ట్రంబు సొచ్చి గోకర్ణసమీపంబునం బ్రవర్తించి పదంపడి. 113

సీ. ద్వారకానగరంబుఁ జేరువ ఘోటక, మరుగంగఁ బ్రీతులై యదుకుమారు
లాలపుటాలంబుఁ ననువున నయ్యింద్ర, నందనుఁ గని పూజనం బొనర్చ
నభినందనము సేసె నవ్వీరుఁ డపరాబ్ధి, తీరదేశంబులఁ దిరిగి పంచ
నదములపైఁ జని మాన్య నరనాథ గాంధార, దేశంబు సొచ్చి వర్తింప శకుని

తే. నందనుఁడు బాల్యకలితదుర్నయము పేర్మిఁ
దనదు సేనలఁ గూర్చి యుద్ధామగతిఁ గి
రీటిఁ దాఁకిన నతఁడు వారించి పాండ
వాగ్రజుని యాజ్ఞ దెలుపంగ నంతఁ జోక. 114

క. పొదివినఁ గనుఁగవ వెడకెం, పొదవఁగఁ జతురంగముల శరోత్కరములఁ దాఁ
బొదివె విజయుఁ డవి వడియుం, జెదరియు సన్నంబులైనఁ జిత్తములోనన్. 115

ఉ. మత్సర మెక్కుఁగా సుబలుమన్మఁడు దుర్దమలీలఁ గిట్టి బీ
భత్సునిపై నిశాతశరపంక్తి నిగుడ్చఁ దదీయబాహుసం
పత్సముదీర్ణతం దనదుభావమునం గొనియాడి యెంతయున్
వత్సలుఁడైనయన్నరుఁడు వానికి నిట్లనుఁ గౌరవోత్తమా. 116

క. రాజులఁ జంపకు మని మా, రాజానతి యిచ్చె నుద్ధురత నే నని న
వ్యాజ విడిచిన నైనఁ బ, రాజితుఁగా నన్ను నద్ధరాపతి దలఁచున్. 117

—అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధీశుతో యుద్ధంబు సేసి జయించుట.—

ఉ. కావున నేఁ గడంగ విను కయ్యము నీ కిది యేల తమ్ముఁడా
నా వినియున్ వడిన్ శకునినందనుఁ డయ్యమరేంద్రనందనుం
దా విశిఖంబులం బొదివె దానికి [2]నవ్వుచు వానిశీర్షకం
బా విజయుండు బల్విడఁ దయమ్మున నేలఁ బడంగ నేసినన్. 118

వ. అచ్చిత్రము సూచి యచ్చోటం గలయట్టి. 119

క. ఎల్లజనులు నివ్వీరుం, డొల్లఁడు గా కుత్తమాంగ ముర్వి నిటుల వే
డ్రొల్లఁగ నేయుఁడె వలసినఁ, జెల్లం బో యితనికరుణ చెలువి ట్లున్నే. 120

వ. అనుచు నక్కుమారుం జేరి యతనితేరు మరల్చికొని పోవంబోవ. 121

తే. దురభిమానము పేర్మి నన్నరవరుండు
మరలి నరుమీఁద నడవ మున్ దెరలి చనిన

1. జ. మాన్య నరనాథ. 2. జ. నప్పుడు తచ్ఛిరస్త్రకం.

బలము గ్రమ్మఱి యయ్యైంద్రపట్టిఁ జుట్టు
బలసి శస్త్రాస్త్రచయములు పరఁగఁ జేయు. 122

చ. అవి నిశితాస్త్రపంక్తిఁ దునుమాడి రయం బెసఁగంగఁ గప్పె నా
హవతల మంతయుం దలర నప్పటువిక్రమశాలి యమ్మహో
గ్రవిహరణంబునం గలఁగి కన్కనిఁ బాఱె బలంబు లక్కుమా
రవరునిఁ గాచికొంటకు ధరావర మంత్రులు వానితల్లియున్. 123

వ. అర్ఘ్యంబు గొని రయంబున శరణు శరణనుచు వచ్చిన నవ్వివ్యాచ్చ్యుండును నవ్వె
లంది నభినందించి మంత్రులకు మాననీయవచనంబులం బ్రియం బొనర్చి [1]య
బ్బాలునితో సాంత్వనస్వరంబున నిట్లనియె. 124

ఉ. నీ విటు వచ్చి నాపయి నహంకృపరాక్రము రాక నూచి మ
ద్భావము ఖేద మొందుటయు ధర్మజుపం పిది రాజకోటి నే
నేవిధి నైనఁ జంప నని యెల్లజనంబు వినంగఁ జెప్పనే
కావున నీబలంబులన కాని నినుం దెగటార్ప కుంటితిన్. 125

వ. విశేషించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులం దలంచి నాకు నీడెస నిట్లు గావలసి యుండె.

ఆ. అట్టు లగుటఁ జేసి యవనీశనందన, యింత ప్రొద్దుఁ బోరి యింక శాంతిఁ
బొందు టొప్పు ధర్మపుత్త్రునితోడిపొం, దొప్పదయ్యె నీకు నుదితశౌర్య. 127

వ. అని చెప్పి యాగామి యయిన చైత్రంబుపున్నమనాఁ డన్నరేంద్రచంద్రు నశ్వమే
ధయాగంబున కనురాగం బెసంగ రమ్మా యనియును బలికి యప్పాండవమధ్య
ముండు మేధ్యాశ్వంబు ననుసరింప నది కరిపురంబుదిక్కు మొగం బయి యరుగం
జొచ్చె నట్టియెడ నతండు వివిధదేశంబులం దిరిగిన తెఱం గెల్లనుం జారులచేత విని
యజాతశత్రుం డప్పురుహూతపుత్త్రుం డశ్వరక్షణం బట్టి ధర్మప్రకారంబున
నిర్వహించుటకుం బ్రీతి వహించె నద్దివసంబు. 128

ఆ. మాఘమాసపౌర్ణమాసి యై యుండె నా, ధర్మనందనుండు పేర్మి వెలయ
నెలమి మిగులఁ బెద్దకొలువున నంచి తమ్ముల సగౌరవముగఁ బిలువఁ బనిచి. 129

వ. అనిలనందనునాననం బాలోకించి. 130

క. నీతమ్ముఁడు తురగముఁ గొని, యేతెంచుట వింటిఁ జైత్ర మింకఁ దడవు లే
దీతఱి మునులను నృపసంఘాతంబును బిలువఁ బంపఁగా వలయుఁ దగన్. 131

వ. యాగశాలయు శిల్పిజనులం గొని కల్పింపుము తగువారలకు విడియం దగియెడు
వివిధగృహంబుల నొనరింపు మని పనిచిన నతండు. 132

ఆ. యజ్ఞవాటమును జనాధిపులకు మునివ్రాతములకు విడియ వలయునట్టి
మందిరములుఁ గనకమణిమయంబులుగా నొనర్చెఁ దజ్జ్ఞమగుజనంబు వొగడ.

1. గ. యబ్బాలుని సాంత్వవచనంబుల.

క. ధరణీసురులను బనిచెను, ధర నెందును దిరిగి మునుల ధాత్రీశుల న
ధ్వరమునకుఁ బిలువుఁ డని య,మ్మరుత్సుతుఁడు వారుఁ జని సమంచితభక్తిన్.

చ. పిలిచిన రాజులున్ మునులుఁ బ్రీతి యెలర్ప బలోత్కరంబు శి
ష్యులుఁ దమతోడ రా మనము లువ్విళు లూరఁగ యజ్ఞవర్తనం
బులు గనుఁగొంటకై సకలభూవలయంబునఁ గల్గునట్టివా
రలు సనుదెంచినం గురుధరాపతి చిత్తము వేడ్క నూనఁగన్. 135

క. ఎదురుకొని వీడుఁబట్లకు, ముద మారఁగఁ దాన యనిచి మొక్కలములు నిం
పొదవించునట్టివియుఁ గాఁ, బదార్థములు [1] ప్రజదలమునఁ బాటించితగన్. 136

క. భోజనశయనాసనములు, రాజిల్లెడునట్లు గాఁగ రాజుల కెల్లం
దేజోధనుఁ డాధర్మత,నూజుం డిడఁ బనుచు జనవినుతసుచరిత్రా. 137

చ. మునులకు నెల్లఁ గందములు మూలములున్ ఫలకోట్లునుం బ్రియం
బొనరఁగఁ దాన పోయి మధురోక్తులతోడ సమర్పణంబు సే
యు నిటుల సంవిధానము లసూనము లై విలసిల్లఁ జేయు న
య్యనిమిషనాథవైభవుఁ డహంకృతివర్జనసంస్తుతంబుగన్. 138

తే. యజ్ఞవాటంబుఁ దక్కటిసాలయములు
లలితభంగి రమ్యములు సలక్షణములుఁ
గా నొనర్చినశిల్పినికాయమునకుఁ
బసదనం బిచ్చె సంతసం బెసక మెసఁగ. 139

సీ. పాండవాగ్రజుఁ డట్లు పవననందనుఁ బంచి, యజ్ఞశాలాకరణాదు లైన
కృత్యముల్ నడపుటకృష్ణుండు గనుఁగొని, కడుఁ బ్రీతిఁ బొందె నాగతనృపాలు
రచ్చెరు వొంది రయ్యమృతాంశువంశని,స్తారకుం డర్థిమైఁ దేర బనుప
ననవద్యపశువుల నఖిలజాతులవానిఁ, గొని వచ్చి రత్యంతకుశలపరిజ

ఆ. నంబు లన్నపర్వతంబులు నాజ్యవా,హినులుఁ గల్గి విప్రజనపరంప
రలు భుజించు పేర్మియొలసి యాగారంభ,సమయమద్భుతప్రజనకమయ్యె. 140

క. విను లక్షభూసురులు గుడిచిన నొకమరి మ్రోయుభేరి సెలఁగుచు నుండున్
జననాయక యెప్పుడు నే, మని చెప్పుదు నశ్వమేధయజ్ఞవిభూతిన్. 141

చ. శరధిపరీతభూమిఁ గలసర్వజనంబును దోఁచె నమ్మహా
ధ్వరమున భూపతుల్ మకుటపంక్తులు భూషణరాజిఁ జక్కఁగాఁ
బోరిఁబోరిఁ ద్రోచికొంచు మదిఁ బొంపిరి వోయెడు వేడుకం బనుల్
వెరవులు లావులున్ మెఱయ వేయువిధంబులఁ జేయు టొప్పఁగన్. 142

సీ. కలయంగ రాజులఁ గనుగొని ధర్మనం,దనుఁడు భీమునిఁ బిల్చి మనుజపతుల
కెల్లను వే పూజ లిమ్మన్న నమ్మరు,త్తనయుండు దగఁ దనతమ్ముఁదోయి

1. అ. పసదనములఁ.

నెలమిఁ గూర్చికొని మహీశుల సబహుమా,నంబుగఁ బూజించె * నలిననాభుఁ
డప్పుడ సీరిసాత్యకిముఖయాదవ,సహితంబు గాఁగఁ బ్రసన్నవదన
తే. కమల మొప్పంగఁ బాండవాగ్రజునికడకు
వచ్చుడును బ్రియ మలర న*వ్వసుమతీశుఁ
డాబలుండును నతఁడును * నాదిగా న
మస్తయాదవులకు నర్ఘ్యార్చ లిచ్చె. 143

వ. నారాయణుండు నరునిం బ్రసంగించి పాండవాగ్రజుముఖంబు గనుంగొని
ద్వారవతినుండి యాప్తుండును విచక్షణుండును నగువాఁ డొక్కరుండు వచ్చి
వివ్వచ్చుం డప్పురంబుపరిసరంబునఁ బోవం జూచితి ననియు వివిధసంగరంబులం
దదంగంబు కృశం బై యున్నయది యనియుం జెప్పె నప్పార్థుండు నేరువకు
నరుగుదెంచెం గాలోచితక్రియాకలాపంబునకుం దొడంగు మనవుడు నప్పుడమి
ఱేఁ డప్పురుషోత్తమునితోడ. 144

క. నీవంపునఁ బోవుట నుద్దీపితబలశౌర్య*ధైర్యతేజోయుతుఁ డై
యాపార్థుఁడు యోగక్షే,మోపేతుం డయ్యె నడపు * మచితంపుఁబనుల్. 145

— కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునసందేశంబు సెప్పుట. —

వ. అనిన నవ్వారిజనాభుండు ద్వారకనుండి వచ్చినవాఁ డగ్గాండీవి దనతోడం
జెప్పె నని చెప్పినమాటల తెఱం గాకర్ణింపుము. 146

ఆ. నాదువిన్నపముగ * నరనాథునకు విన్న,వింపు రాజు లెల్ల * వేడ్కతోడ
జన్నమునకు వచ్చు*చున్నారు మున్నట్టి,వారలైనఁ బూజ * వలయు ననుము. 147

వ. విశేషించి మదీయపుత్త్రుండు. 148

క. మణిపూరపురాధీశుఁడు, గుణగణవిభ్రాజితుండు * గురుహితుఁడు విచ
క్షణవరుఁడు బభ్రువాహనుఁ, డణుమాత్రముఁ గీడు లేని*యట్టిం డెందున్. 149

క. మీచరణసరసిజంబులు, జూచుటకై రాక దనకు * సువ్రతముగ ము
న్వేచి యునికి వచ్చుఁ గృపా,గోచర మగుచేతకుం ద*గును మీ కనుమీ. 150

వ. అని చెప్పె ననిన విని యవ్వాక్యంబు లభినందించి ధర్మనందనుండు గోవిందుని
తోడ. 151

సీ. ఏ వింటి విజయుఁ డ*నేక యుద్ధంబుల, నలజడి వడుట య*ట్లతఁడు నాఁడు
నక్కట ద్రోణభీ*ష్మాదులతోడియె,క్కుడుఁబోర నిడుమలఁ * బడియె నేఁడు
నిత్తెఱంగునఁ బడి*యెడు నాకుఁగా నిన్ని,పాటులు వడునె య*త్యపరమసౌఖ్య
యోగ్యదేహుండు ని*న్నొక్కటి నడిగెద, నతనిమేను సులక్ష*ణాన్వితంబు
తే. నామదికి నెక్క నీవు గ*న్యాఱిపి కన్న,యట్టికీడు తదీయంబు * లైనయవయ
వముల నెం దేనిఁ గలిగెనే * యమితదుఃఖ,భాగి యగుటకు మూలమై*పద్మనాభ.

క. తెలుపఁ దగునేనిఁ గరుణం, దెలుపుము నా కనుడు వాసు*దేవుఁడు నీకుం

జలుపుటయుఁ గృత్యమే విను, తెలిపెదఁ గఁమాత్ర వసుమతీవరముఖ్యా. 153

తే. సర్వగాత్రంబులందును సవ్యసాచి
కధికశుభలక్షణంబు లతిశయిల్లుఁ
దనువుమాత్రకు నించుక ధరణినాథ
యెక్కుడై యుండుఁ జిఱుదోడ లిదియ కొఱఁత. 154

క. అలజడ్లు దీనివలనం, గలిగెడునో కాని తక్కు గలుగ దరిష్టం
బలఘుశుభలక్షణాన్విత, విలసితతనుఁ డైన గాండివికి నెయ్యెడలన్. 155

వ. అట్లు నన్నరూపు సెప్పిన వెన్నునివచనంబులు విని యవ్వసుంధరావల్లభుం డతని యాననం బాలోకించి యది యట్ల కాక యని పలికె నప్పుడు పాంచాలి పద్మనాభుం బ్రీతిస్మితం బగుచూడ్కి నాలోకించిన నాలోకనాథుం డది యర్జునవిషయం[1]బైన ప్రీణనంబు తెఱంగగుట యెఱింగికొనియె నట్టియెడ భీమాదులును యాదవకుమారులును నక్కిరీటిగుణంబు లగ్గించుచు నాప్రొద్దున కదియ గోష్ఠిగ సల్లాపంబు సేయుచుండ నగ్గాండీవిపాలనుండి కాలరి సనుదెంచి. 156

సీ. పాండవాగ్రజునకుఁ బ్రణతి యొనర్చి వి,ప్రవ్యుచ్చుఁ డిప్పురి సేర వచ్చె నెల్లి
వచ్చు మీ శ్రీపాదవనజంబులకు మ్రొక్క,ననవుడు హర్షాశ్రు లడరఁ బులకి
తాంగుఁ డై వానికి నన్నరేంద్రుఁడు పస,దన మాభరణవస్త్రకనకములు స
మగ్రంబుగా నిచ్చె నందఱు నానంద,రసమునఁ దేలి యారాత్రి పార్థుఁ
ఆ. జూచువేడ్క నూనుచును వేగు టెప్పుడో
యనుచు నుండ నుదయ మయ్యె నిన్నఁడు
క్రీడి సమయవిహితకృత్యముల్ సలిపి హ
యంబు మున్న గాఁగ నరుగుదెంచె. 157

వ. అప్పుడు. 158

అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకు వచ్చుట.

క. విను మింద్రతురగసమక్షేళనమున నవ్వాజి జనములకు నెల్లను లో
చనపర్వ మయ్యె వారివ,దనముల సంతోషమధురతరభాషణముల్. 159

సీ. కలయంగ నిట్లని చెలఁగె నిగ్గాండీవి, దక్క నిమ్మాడ్కి నొండొక్కరునకు
నశ్వంబు దనయిచ్చ నఖిలదేశములకు, నరుగంగ ధరణీశు లచట నచట
బలములతో వచ్చి బలసి తదీయరో,ధం బాచరింపఁ దృణంబు గాఁగఁ
గొని లీలమై గెల్చు గొనుచోట్ల నుగ్రత, వాటింప కగ్రజువలుక యెట్టి
తే. దశల నైనను బాటించి తా నొకండ, ననుతలం పెప్డు నుల్లంబునందు లేక
తనువు గవుసెనఁ బెట్టి పుచ్చినవిధమున, [2]నరుగుదేవచ్చునే యిది యక్కజంబు.

క. సగరాదులఁ జెప్ప వినమె, మగఁటిమియును బలము నిట్లు సమానుషభంగిన్

1. గ. బైన ప్రణయంబు తెఱం, 2 చ. నరుగుదెంచు నె యిది గడు నక్క.

నెగడని యింకను బుట్టఁడు, జగతిని [1]గాండీవితోడ ‡ సరివచ్చుమగల్. 161

క. మానుషము దైవమును సరి, నే నేనని కార్యసిద్ధి ‡ నెలయింపఁగ ని
త్యానందుఁ డయ్యె ధర్మజుఁ, డీనిర్మలభాగ్యమహిమ ‡ యేరికిఁ గలదే. 162

క. విను మట్లు సెలంగఁగ ఘూర్ణన మొందినయర్ణవం బగుచుఁ బొంగారెన్
జననికురుంబం బావెం, పనఘా చూడ వినఁ బడయు ‡ మఖిలజగములన్. 163

వ. మఱియును. 164

సీ. నృపు లోహటింప యంత్రపుమీను నేసి చేకొనియెఁ బాంచాలునికూఁతు నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరు గెల్చి భుజగర్వ, మేపార ఖాండవం ‡ బేర్చె నితఁడె
యొక్కటిబవరాన ‡ నీశాను మెప్పించి, పాశుపతాస్త్రంబుఁ ‡ బడసె నితఁడె
యొంటిమై భీష్మాదియోధుల కురుపతి, ధృతిఁ బాపి గోవులఁ ‡ [2]దెచ్చె నితఁడె

తే. ప్రతిన సేసి విషమసమరమునఁ బ్రొద్దు
గ్రుంక నీ కాఁగి సైంధవుఁ ‡ గూల్చె నితఁడె
యనుచు సందడిగాఁ గ్రమ్మి ‡ యుబ్బు లెత్తి
చూచె జనలోక మాసవ్యసాచిఁ బ్రీతి. 165

క. ఆవాక్యము లెల్ల వినుచు, భావము లలర నర్జునుండు ‡ భాసుర మగున
మ్మావ నగ్రేసరముగ యజ్ఞావాసంబునకు వచ్చె ‡ నంచితలీలన్. 166

వ. అట్టియెడ ధర్మనందనుండును భీమాదులును గృష్ణుండును బలదేవ ప్రభృతులును
ధృతరాష్ట్రుం బురస్కరించికొనుచు నప్పార్థు నెదుర్కొని రతండు వారల నెల్ల
సముచితాచారసంప్రీతులం గావించి గాంధారిని గుంతినిం గాంచి యీఁతకాఁడు
తీరంబు గనినచందంబు నొంది యందఱు నభినందించుచుం బొదివికొని యుండ
నొక్కరమ్యప్రదేశంబున నుండె నాసమయంబున. 167

సీ. బభ్రువాహనుఁడు వైభవ మొప్పఁ జిత్రాంగ
దయు నులూపియుఁ బ్రమదంబుతోడఁ
దోడ రా ధర్మపుత్త్రునిమందిరమునకు
నరుగుదెంచుటయు నక్కురువరేణ్యుఁ
డును దమ్ములును గృష్ణుఁడును బలభద్రాది
యాదవులును బ్రీతు ‡ లై తదీయ
సందర్శనము సర్వసత్కారచరితార్థ
ముగఁ జేసి రతఁడును ‡ దగినవిధుల

తే. నందఱకుఁ బ్రియ మొనరించి ‡ యాంబికేయు
సతనిభార్యను గని నమస్కృతు లొనర్చి
గొంతిఁ గాంచి యామమయుగులకు నెఱఁగి

---

1. క. సరివచ్చుమగలు ◆ శతమఖసూనున్, 2. గ. దెచ్చె.

[1]పలుదెఱఁగుదీవనలును గొంకగిలియఁ బడసి. 168

వ. ధర్మపుత్త్రుం గొలిచి కూర్చుండ నతని కతంబున ననుజులును వేర్వేఱ సర్వరత్న రాజివిరాజితంబు లగుభూషణంబులను బహుమూల్యాంబరంబులును నొసంగిరి సీరపాణి శౌరి ప్రభృతులు ప్రభూతాభరణంబులను భాసురవాసోవిశేషంబులను నతని నర్పించి రయ్యవసరంబున. 169

సీ. చిత్రాంగదయు నాగకన్యపుత్త్రియుఁ దొలితొలి, గాంధారిఁ గనిగొంతిఁ గాంచి చెలిమి దీపించి గాఢసంభావనఁ గౌఁగిటఁ, జేర్చి యద్దేవి రత్నాన్విత్రు లెసఁగు తొడవుల నర్పించె ద్రోవదియును సుభ, ద్రయు వారుఁ ద మ్ముచితప్రకార మునఁ గన్న నమ్మెయి వినుతపూజనముల, నతులసమ్మోదము నావహించి

ఆ. యోగ్యకేళములను నునిచి తత్సల్లాప, సౌఖ్య మొంది రట్లు సకలవర్త నముల నశ్వమేధసముపక్రమం బుదా, త్తాభిరామ మయ్యె నధిపముఖ్య. 170

వ. పదంపడి యర్హదివసంబు సంప్రాప్తం బగుటయు సాత్యవతేయమునిపతి కురుపతి పాలికిం జనుదెంచి నేఁడు యజనంబునకుం దొడంగుము యాజ్ఞికులు శుభము హూర్తం బాసన్నం బయ్యె నను చున్నవారు నీమఖంబు మహనీయంబు నీవు మహాధనవంతుండ వైతి దక్షిణలు ముమ్మడుంగులుగా నిడి మూఁడుమఖంబుల ఫలంబు నొందు మశ్వమేధావబృథంబు పరమపావనంబు సమస్తదురితపరిహరణ నిపుణంబు నీకు భారతరణకృతజ్ఞాతివధంబు పాతకం బనుమెరమెర మనంబునం గలిగి యుండు నట్టివి యెల్లను దీన నిస్తుషంబు లగు సమస్తశుభంబులు నావహిల్లు నని యాజ్ఞాపనంబు సేయుటయుఁ బ్రాజ్ఞప్రవరుం డైనయాభూవరుండు. 171

—❀ ధర్మరా జశ్వమేధయాగంబు నుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట. ❀—

క. ప్రయతుం డై హయమేధ, క్రియాకలాపంబునకుఁ బ్రకీర్త్యముగాఁ జొ చ్చి యుదాత్తభంగి జనమే, జయభూవర నడపె గాఢసంప్రీతిమెయిన్. 172

క. క్రమయుక్తము యుక్తముఁగా, నమరగురుప్రతిము లైనయాజ్ఞికులు క్రియా సముదయము నడపఁగా స్థలి,తము లేకపహుశము సారకతత్క్రతువొప్పెన్.

చ. అవహితు లై ప్రవర్గ్యము యథాభిమతంబుగఁ జేసి ఋత్విజుల్ సవనము లుక్తమార్గము ప్రశంసకు నెక్క నయించి వేదవా క్యవిహితవృత్తిమై నభినవాభ్యుదయం బొనరించి రర్థి మా ధవుఁ గొనియాటలం దమకృతంబులకుం మెఱుఁగిడ్డయట్లుగన్. 174

వ. అట్టియెడ. 175

సీ. [2]వివిధభోజ్యపదార్థవిభవంబువలనను, సంతృప్తిఁ బొందక చనునరుండు ధనధాన్యవస్త్రసంతతిలబ్ధి దారిద్ర్య, ముపనయింపక యేఁగునట్టివాఁడు గోరి యెయ్యది యైన గారవ మొసగంగఁ, బడయక రిత్తపోయెడుమనుష్యుఁ

1. గ. పలుదెఱఁగుదీవనయును 2. గ. సారాన్నముల మనోహారిపానములను.

డెద్దియేనియు దుఃఖ మొలసినఁ జనుదెంచి, యది నిస్తరింపక యరుగునతఁడు
తే. మందునకు [1] వెదకినను లేఁడు దంద మొంద, నరసి కుడువఁడు కట్టఁ డిచ్ఛానురూప
వస్తువులు గైకొనఁడు దురవస్థ దెలిపి, పాపికొనఁ డని భీముఁ డంతవలుకుచునికి.
ఉ. ఆయతులాధ్వరంబున వ్రతాభిరతత్వము లేనివాఁ డుపా
ధ్యాయుఁడు గానివాఁడు నిగ్రహాంగకపట్కము లేనివాఁడు లేఁ
డేయెడఁ జూచినన్ సభ నరేశ్వర యట్టిసదస్యు లమ్మఖు
న్నాయకుకొల్వుదివ్యమునినాథులు దక్కఁగఁ గల్గ రెచ్చటన్. 177
వ. అట్లుం గాక. 178
సీ. కనుఁగొను కౌతుకంబునఁ గూడి చనుదెంచి, దివ్యమునీంద్రు లక్కడ ప్రియమున
నభినందనము సేయ నఖిలగంధర్వులు, నానందనము లగు గానములను
నప్సరఃస్త్రీలు హృద్యము లైన నృత్యవి, శేషంబులను సల్లలిల్లుచుండ
సిద్ధవిప్రజనంబు సేసలు సల్లుచు, బహువిధాశీర్వాదపరతఁ బరఁగ
తే. నాద్యులై పేరు గలుగుపూర్వదార్వు రవని
వరులయాగంబులకు సరివచ్చు మిగులుఁ
గాని యిది వత్రపడ దనఁగా వెలుంగు
ధర్మతనయునియశ్వమేధము నరేంద్ర. 179
వ. పసిఁడియిటికలం జతుశ్చిత్యంబు నష్టాదశకరాత్మకంబును గరుడాకృతియును గా
యజనం బొనర్చి మహనీయం బై యొప్పుచుండ యూపక్రియాసమయంబున
ఖాదిరంబు లాఱును బైల్వంబు లాఱును బాలాశంబు లాఱును దేవదారు
మయంబులు రెండును శ్లేష్మాతకతరుకల్పితం బొకండును గా నిరువదియొక్క
యూపంబులును దక్కను శోభనార్థంబుగా ననేకకాంచనయూపసంచయంబును
శాస్త్రోక్తప్రకారంబున యాజకులు నిలిపి వానియందు. 180
క. నలుగాలివానిఁ బక్షుల, జలచరముల విధియుతముగ సంయోజింపం
బొలిచెం బశువులు మున్నూ, ఱలఘుయశోమహిత యమ్మహాయజనమునన్. 181
క. వరయూపనియోజిత మగు, తురంగమముచుట్టఁ బశుతతుల నిల్పినసుం
దరభావము దక్షమఖ,స్ఫురణం బిట్టి దని చూపునపోలిక మెఱసెన్. 182
తే. ఆగమోక్తంబు దర్శనీయంబు నైన, యాసుతంత్రంబు నొనరించు యాజకోత్త
మావలికిఁ దా నలంకారమై పరాశ, రాత్మజునిశిష్యకోటి యొప్పారె నధిప 183

ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దనరాజ్యం బంతయు నిచ్చుట.

వ. సర్వపశు [2] శ్రపణంబు లాచరించి ఋత్విగ్జనంబు లశ్వాలంభనసమయంబున
యాజ్ఞసేని సన్నిహితం జేసి యశ్వంబునవయవంబులమాంసంబు లయ్యైదేవత
లకు నాహుతు లిడునప్పు డమ్మహాదేవి నిజహస్తంబునం జేయం దగియెడు

1. క. వెదకిన లేఁడు ♦ నంద. 2. గ. విశసనంబు లాచరించి.

హుతంబులు సేయించిరి తదనంతరంబ యశ్వవపాహోమంబునం బరఁగు గంధం బాఘ్రాణించి ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బరమానందంబునం బొందె శేషించినయశ్వావయవంబు లర్హప్రకారంబున యాజకులు వేల్చి రిట్లు సాత్వవతేయుండు యుధిష్ఠిరునశ్వమేధం బఖిలలోకహితంబుగా నిర్వహించి యాతనిగుఱించి యుదాత్తనాదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసె సమస్తదేవ మునులును దీవన లిచ్చి రప్పుడు కౌరవవంశపావనుం డగుభూవరుండు. 184

తే. అలఘుభక్తినదస్యులకు కాలమి యొసక, మెసఁగఁగోటిపేల్ నిష్కములు లిచ్చి తనదు
వసుధ యంతయునొసఁగె దిగ్వ్యప్రబోధ, ఘనత నొప్పు వేదవ్యాసకము నివరునకు.

క. విను బుత్విగాద్యుఁ డగున, మ్మునిపతి యట్లు కురువంశముఖ్యుఁ డొసఁగ మే
దిని సంప్రమోదమునఁ గై, కొని యిట్లను నానరేంద్రకుంజరుతోడన్. 186

ఆ. జగతి బుత్విగర్థముగ నిచ్చి తేము వి, ప్రస్వభావకలనఁ బసిఁడి గొనఁగఁ
గోరెదము కరంబు గారవంబున బ్రాహ్మ, ణాభిలషితదాయి వగుట మేలు. 187

వ. అని వెండియు. 188

క. ఇలకు వెలగా హిరణ్యం, బలఘుమతీ మాకు నొసఁగు మనుటయు ధరణీ
శులు వినఁగా నప్పారవ, కులపతి యా వేదరత్నకున కి ట్లనియెన్. 189

ఆ. అశ్వమేధమునకు నార్యులు దక్షిణ, ధరణి యండ్రు గాన నరునిచేత
విజిత యైనధరణి ప్రజనితప్రీతిమై, బుత్విగర్చనముగ నిచ్చినాఁడ. 190

వ. అని మఱియును. 191

చ. వనమున కేఁగి యందు సుఖవాసత నుండఁగలాఁడఁ గాక యే
ననఘవిచార బ్రహ్మధన మక్కట కొందునె యన్నఁ బ్రీతిమై
ననుజులు యాజ్ఞసేనియును నట్టిద యావని యొండు సెప్ప కుం
డనుటయు హర్షబాష్పపులకాంకురముల్ ధరియించి రందఱున్. 192

వ. అప్పుడు. 193

తే. దివ్యవాణి కీర్తించెఁ గౌరవ్యవరుని
నఖిలజనములుఁ బ్రస్తుతిముఖరు లైరి
తానుఁ బొగడి వేదవ్యాసుఁ డానరేంద్ర
చంద్రునకు నిట్టు లను విప్రచయము వినఁగ. 194

క. ఏ మమ్మెద మునినఁ బృథివి, యోమనుజాధీశ కొనుట యొప్పదు తెరు విం
దేమియును నెగ్గు లే దీ, భూమిసురులకోర్కి దీర్చి పుచ్చుము ప్రీతిన్. 195

క. అని పలికినఁ గృష్ణుం డి, మ్మునినాయకుపనుపు సేయుము నరేశ్వర నీ
వని చెప్పిన నొడఁబడి తన, యనుజులతో నట్ల కాక యని యతఁ డర్థిన్. 196

తే. కోటికోటులుమాడలు గుప్పవోసి, ధరణివెల యని చెప్పి యప్పరమసంయ
మాధిపతికి సమర్పించె నతఁడు బుత్వి, గాళులకిఁ బంచి పెట్టెనయ్యతులధనము

వ. మఱియును. 198

తే. అతులకనకమయము లైన యజ్ఞవాట, వేదికాయూపతోరణవివిధభాండ
దండశయ్యాసనాదుల ధరణినాథుఁ, డొసఁగె విప్రచయంబుల కుల్లమలర.

తే. అట్లు విప్రుల కిచ్చి యనంతరంబ
రాజులకు వైశ్యులకు శూద్రరాజి కన్య
జాతులకు మ్లేచ్ఛులకును బ్రభూతధనము
ద్రవ్యితండంబు లిచ్చె నాధరణివిభుఁడు. 200

క. ఇమ్మెయి సకలజనులు హేమమ్మునఁ బరితృప్తులై యమందమ్ముగ మో
దమ్మునఁ దేలుచు నిజవాసమ్ములకుం జని రజాతశత్రుఁ బొగడుచున్. 201

క. రెండవమరుత్తుఁడై యు, ప్పాండవముఖ్యుండు సేయుపరమవితరణం
బొం డొకయెడఁ గల్గునె యెన్నండును జూడ విన సజ్జనస్తుతచరితా. 202

క. తనయంశమైనకనకము, వినుకుంతీదేవి కిచ్చె వేదవ్యాసుం
డనఘా యది యంతయు సవ్వినుతచరిత ధర్మకృత్యుల వినియోగించెన్. 203

తే. సకలబాంధవభూపతిసంయుతముగ, నానరేశ్వరుఁ డవభృథస్నానపూత
గాత్రుఁడై చిత్తగతసర్వకల్మషములఁ, బాచి నిర్జితస్వర్గత్వభాసి యయ్యె. 204

వ. అట్లొప్పి యప్పుడమిఱేఁడు పరాశరనందనుచరణారవిందంబులు దనవెడంద
నొసలు సోఁక జాఁగి మ్రొక్కి యక్కులపతిం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించి
యామంత్రితుం జేసిన నామునిశ్రేష్ఠుండు శిష్యసంఘసహితంబుగా నంత
ర్ధానంబు సేసె నట్టియెడ. 205

ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబునకు వచ్చినరాజుల నెల్ల సత్కరించి పంపుట.

క. అనుజులు నఖిలనృపాలురుఁ, దనుఁ బరివేష్టింప నొప్పెఁ దారలలోనం
బెను పొందుచంద్రుగతి నమ్మనుజాధీశ్వరుఁడు కురుకుమారప్రవరా. 206

తే. క్రతువుఁ జూడ నేతెంచినరాజవరుల, కందఱకు మణిభూషణహస్తివాజి
వారకాంతాచయముల నవ్వసుమతీశుఁ, డొసఁగె ధనదునికైవడి నెసక మెసఁగ.

ఆ. బభ్రువాహనునకుఁ బరమవిశేషంబు, మెఱయ గారవించి మేలివస్తు
కోటు లొసఁగి ప్రీతిఁ గూరినమనముతో, నతనిఁ దత్పురమునకరుగఁ బనిచె.

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, వృత్రారితనూజుపాల విభవమహితలై
గోత్రావర నిలువఁగ నద్ధాత్రీశుఁడు ననిచె సమ్మదం బెలరారన్. 209

తే. మున్న చనుదెంచి ప్రీతిమై నున్నయట్టి
దుశ్శలకుఁ బెంపు గలుగఁ దత్పౌత్రపుత్రు
సింధుదేశంబునకు నభిషిక్తుఁ జేసె
దోహలమున నజాతశత్రుఁడు నరేంద్ర. 210

క. తనుతమ దేశంబుల భూ, రమణుల నెల్లను విభక్త రాజ్యులుగా [1]నె
య్యమున నిలిపెఁ బాండు, కుమారముణుపెద్దకొడుకు కౌరవముఖ్యా. 211

వ. ఇట్లరిగిన యెల్ల రాజులయుల్లంబులు ప్రమోదంబునం బొందం జేసి వీడుకొలిపి కృష్ణునకు నశ్వ్యత్థపవస్తువిస్తారమహోపహారం బగునుపహారం బిచ్చి దేవోప చారంబుల నారాధించి కృతార్థత్వంబు నొంది యుప్పార్థివోత్తముండు బల భద్రునకు భక్తియుక్తంబును వివిధరత్నవిరాజితంబును నగుపూజావిశేషంబునం బరమసంతోషం బావహించి సాత్యకిప్రభృతియాదవలోకంబున కతిలోకంబు లగునానావిధపదార్థంబు లొసంగి యయ్యందఱుం దనచేత నుచిత ప్రకారంబుల నామంత్రితులై ద్వారకానగరంబున కరుగం దాను మఱియు ననేకదేశాగతు లైనజనంబుల నన్నపానంబులం గనకవస్త్రాదిదానంబుల ననురక్తులం గావించి మహోత్సాహంబున దిశలు పిక్కటిల్లం జెలంగుమంగళతూర్యంబులు మొరయుం బుణ్యాహకరణంబులు నానందగానంబులు వినుచు మందిరంబునకుం జనుదెంచె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 212

ఆ. అనఘ మత్పితామహునియశ్వమేధ యా, గంబుసమయమునఁ గరంబు విస్మ
యంబుఁ జేయఁజాలునట్టిది యే మేని, గలిగెనేని వినఁగ వలతుఁ జెపుమ 213

వ. అని యడిగినయమ్మహీనాయకునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 214

క. అమ్మెయిఁ బ్రభూతధనలా, భమ్మున భూమిఁ గలయట్టిబ్రాహ్మణు లెల్లన్
సమ్మదమొందఁగ హయమే, ధమ్ముజ్జ్వలభంగి నొప్పెఁ దత్సమయమునన్. 215

తే. అఖిలజనములు నచ్చెరువంద ధర్మ, నందనునివిమానసమున నాకనంద మొలయ
నతనిపై మకరందధారాభిశోభి, కుసుమవర్షంబు పెల్లుగఁ గురిసె నధిప. 216

వ. అట్టియెడ. 217

—సక్తుప్రస్థచరిత్రంబు నకులంబు బ్రాహ్మణులకుం జెప్పుట—

సీ. ఒక్కబిలంబునుండి వెల్వడి యొక్క, నకులంబు విప్రజనంబునడుమ
నిలిచి సక్తుప్రస్థనలఘుధర్మంబు నే, మియుఁ బోల దీయశ్వమేధ మనిన
నవ్విప్రు లతివిస్మితయుం బంది యక్కుంగిఁ, గనుఁగొని మంత్రవర్తనముఁ దంత్ర
గమనికయును వివిధము లైనదానవి, ధులు బహుళత్యాగములును లోక

తే. సంస్తుతము లయ్యె భక్తియు శ్రద్ధయును బ్రి
యంబు వినయంబు సురమునిహర్ష మావ
హిల్లఁ జేసె నీ వేమిట నిమ్మహాధ్వ
రంబుఁ గీడంటి చెప్పుమ ప్రస్ఫుటముగ. 218

వ. అనుటయు నన్నకులంబు వారల కిట్లనియె. 219

సీ. వినుఁడు ధర్మక్షేత్ర మన రూఢ మైనకు

---

[1] క. నెయ్యమున నిలిపెఁ బాండుతనూజరమణుని పెద్దకొడుకు కురురాజ ప్రవరా.

కురుక్షేత్రమునయందు గ్రోధకామ
విరహితుం డొకమహాత్ముం డుంఛవృత్తిమె
నుండు భార్యయుం దనయుండు నతని
పత్నియు సహచరభావంబు నొంది వ
ర్తింతు రట్టులు తపశ్శ్రీ వెలుంగ
మున్నెడఁ [1]బులుపంట లన్నియు నత్యంత
వికలంబు గా ననావృష్టిదోష

తే. మావహిల్లిన నతని కాహార మొనరఁ
జేసికొనుట దుర్ఘటమయి చెల్లుచుండఁ
దారు నలువురుఁ జని తృణధాన్య మల్ప
మేఱి కొని వత్తు రాఁకలి దీఱ కుండ. 220

వ. అట్టియెడ నొక్కనాఁ డయ్యందఱుఁను రేపు వోడంగి పడమటిజామునకు వెదకి తెచ్చినవ్రీహిఁ గొలుచు ప్రస్థమాత్రంబు సక్తువయ్యెం గర్తవ్యానుష్ఠానంబులు నడపి యనంతరంబ యాకుంచెంబు పేలపిండియుఁ జేతి పానెండు (నలువురును సమంబుగాఁ) బంచికొని యుపయోగింపవారై యున్నసమయంబున. 221

— యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథి యై వచ్చుట —

తే. అతిథి యొక్కధరామరుం డరుగుదెంచెఁ
గని ప్రియంబున వా రెదుర్కొని సభక్తి
కముగఁ బర్ణశాలాభ్యంతరమున కతనిఁ
దోడికొనిపోయి యాసనస్థుఁడుగఁ జేసి. 222

చ. అడుగులు గడ్గి ప్రీతి యెసగ లారఁగ దద్దయునెమ్మిఁబల్కర
వ్వుఁడు మది పల్లవింప మునిపుంగవుఁ డాతని కాత్మభాగ మె
క్కు డగువినీతిఁ జూచి బుధకుంజర నిర్దరితార్జనంబునం
బడసినయట్టిసక్తువు కృపారతి నాఁకలి దీనఁ దీర్పవే. 223

వ. అని సమర్పణంబుసేసిన నమ్మహీసురోత్తముం డాసక్తువుపయోగించెదానన తండు తృప్తిం బొందకునికి యమ్మునిఁ గనుంగొని యేమిట నితండు తృప్తుం డగు నెట్లు సేయుదునొకో యనువిచారంబు వొడమి డోలాయమానమానసుం డయ్యెం దదీయభార్య తదింగితం బూహించి యతనితోడ. 224

క. నాపాలిసక్తు విచ్చెద, నీపురుషునిఁ దృప్తుఁ జేయు మీ వనిన నతం
డాపొలఁతిఁ జప్పియును సం,దీపితజఠరాగ్ని యైన తెఱఁగును గనుచున్. 226

వ. ఇట్లనియె.

క. మృగములుఁ బక్షులు లోనుగఁ, దగునాహారములు దెచ్చి తమప్రియులకు నిం

1. క, బలుపంట.

ఫుగ నిచ్చు నాకుఁగొనఁగాఁ, దగు నీ భవద్భోజ్యమైన ద్రవ్యము సాధ్వీ. 227

క. స్త్రీ సంతోషించు తెఱం, గా సవనిమనసు గలుగు।నట్టియర్థముఁ డి
చ్చోసఁడిఁ గనుఁ జని యచ్చో, గాసింబడు జమునిభటులు । గాఱియ వెట్టన్. 228

వ. అనిన విని యవ్వనిత యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 229

తే. పతియ చుట్టంబు బక్కంబుఁ । బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియు దండ్రియుఁ । బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున । నతనివని యొ
నర్చుటయ చూవె ధర్మంబు । నాతి కరయ. 230

వ. అట్లుం గాక. 231

క. మానితగుణ నీవాఁకలి,తో నుండఁగ నేటిపాలు । దోషం బిదియి
ట్లే నాహారము గొందునె, యీనిర్మలమతికి దీని । నిమ్ముచితవిధిన్. 232

చ. అని తనసక్తు విచ్చినఁ బ్రి।యమ్మున నమ్మని యమ్మహాద్విజుం
గనుఁగొని దప్పి వో దిదియుఁ । గైకొను మన్న నతండు ప్రీతి నె
క్కొన భుజియించి వెండియును । గూరఁడ తృప్తిఁ దదంతరంగముం
గనుఁగొని యుత్తపస్విపతి । గ్రమ్మఱ నెమ్మదిఁ జింత నొందినన్. 233

వ. తదీయతనయుండు తద్దశావిశేషం బెఱింగి. 234

సీ. తనపాలిసక్తువుఁ । దండ్రికిఁ జూపి యీ,యతిథిఁ దృప్తునిఁ జేయు।మనఘ దీనఁ
దనయుండు దండ్రిచి।త్తమున నెక్కొనినకృ,త్యం బాచరించుట । యన్వర్థధర్మ
మన విని యమ్మహా।ముని యెంత ప్రాయంబు, ననిననువిను జన।కునకు సుతుఁడు
బాలుండ యాఁకలి । బాలుర కగ్గల, మట్లు గావున నిది । యనుచితంబు

తే. నావుడును దాన పుత్త్రుఁ డ।నంగ విందు
నన్నుఁ గాచుట యరయంగ । నిన్నుఁ గాచి
కొనుట యిప్పుడి యిమ్మహా।త్మునకు నిచ్చి
కావవే నన్నుఁ గారుణ్య।భావితాత్మ. 235

వ. అనినం గొడుకుమాటలకు నమ్మహితాత్ముండు ప్రీతాత్ముండై యాసక్తు వాయతిథి
కిచ్చినం బుచ్చుకొని యతం డుపయోగించె దానను నాఁకలి వోని తెఱంగు దోఁ
చినయయ్యంచితవ్రతుని డెందంబు గుందు నొందినం గోడలు తదాకారప్రకారంబు
గని తనయంశం బైనపిండి మామముందటికిం దెచ్చి. 236

సీ. ఇదియును నతిథికి । నిం డన్న నక్కట, యాఁకటఁ దలరి నీ।యంగకములు
శిథిలంబు లైనవి । సేడ్పడి యున్నది, చిత్తంబు దీనిఁ బు।చ్చికొని నిన్ను
దప్పితో నుండంగ । నెప్పాటఁ జూడఁగ, లాఁడ నే ననుడు నా।లలన మీరు
మద్గురుగురులరు । మహితశుశ్రూషకుఁ, గాదె ప్రాణములు సం।గములుఁ గలిమి

తే. విహిత మిటు సేఁత నాకను।వృత్తిశీలఁ

గాఁగఁ జేయుండు నన్ను మీకరుణ యలర
ననిన సంయమివరుఁ డియ్యకొని యతనికి
నచ్చెలువపాలిసక్తువు సర్థి నిచ్చె. 237

ఉ. ఇచ్చినఁ బ్రీతిఁ బుచ్చికొని యం పెసలార భుజించి తృప్తిమై
నచ్చుపడంగ మెచ్చున ముఖాంబురుహం బలరంగ నిట్లనుం
బొచ్చెము లేక యయ్యతిథి భూరిగుణోత్తర నిన్నుఁ జూడఁగా
వచ్చితి నేను ధర్ముఁడ భవద్వ్రతశీలతఁ జూచి మెచ్చితిన్. 238

క. భక్తియు వినయము శ్రద్ధా,యుక్తియునుం దాల్మితోడియొప్పును గరుణా
సక్తియు నతిథులయెడ నను,రక్తియు నీయంద సుస్థిరత్వముఁ బొందెన్. 239

క. నీదానంబున వినిత్యమ, లై దైవతయుతసిద్ధ లభివర్ణన మ
త్యాదరమునఁ జేసెద రిదె, రోదసి సమ్మర్దముగ నరుగుదెంచి తగన్. 240

క. అనిచూపి పల్కునవసర,మునఁ బర్జన్యుండు గురిసెఁ బుష్పాసారం
బనవద్యహృద్యనాదం,బున మ్రోసెను దేవదుందుభులు గగనమునన్. 241

వ: అప్పు డయ్యతిథి వెండియు. 242

—యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట.—

క. నినుఁ జూచువేడ్క నేడ్వురు, మునులమనంబుల సమగ్రమునఁ గదిరెదు స
జ్జనకీర్తనీయ దివికిం, జనుదెమ్ము ప్రియాసుతస్నుషాసహితముగన్. 243

తే. క్షుధ హరించుఁ బ్రజ్ఞాపరిశోభనతలఁ, దృష్ణగుందించుఁ గృప నీవు దెలిసి వాని
ననఘ నిర్జించి తాలు బిడ్డనక యతిథి, పూజనం బిట్లు నడపినపుణ్యమునకు. 244

క. తగుప్రియమున సకుటుంబం,బుగఁ దనసభ [2]కీవు రాక బుద్ధిం గని బ్ర
హ్మగడుఁ వేడ్క విమానం,బు గురువ్రతశీల శీఘ్రమునఁ బుత్తెంచున్. 245

చ. వినుము ప్రభూతదానములు విశ్రుతయజ్ఞములుం సధర్మతా
వినుతికి నెక్కఁ జాలవు వివేకనిధీ పరిశుద్ధశోభితా
ర్జనమునఁ దెచ్చికొన్నది వరం బగుఁ బాత్రము నర్హకాలముం
గని లఘువస్తు వేని నొసఁగం గను టుజ్జ్వలధర్మ మారయన్. 246

క. అని పలుకుచు దివ్యంబగు,తనయాకారంబు సూపి ధర్ముండు కన
త్కనకమణిమయవిమానము, వినువీథిం దోఁచె మునులు విస్మయ మందన్.

వ. అప్పుడు సక్తుప్రస్థుండు పరమప్రీతిం దానును దనవారును ధర్మదేవతకు దండ
ప్రణామంబు సేసి నిలిచిన. 248

తే. ధర్మదేవత యతనితో ధర్మనిరత
కంటె బ్రహ్మ పుత్తెంచినఘనవిమాన
మనఁగ నది భూమి కవతరించినఁ బ్రమోద

1. క, గ, జ. ట. 'బొచ్చము' 2. గ, కిపుడు రాక.

మెసఁగ నాధర్మజుఁ డాతని కిట్టు లనియె. 249

క. వేడుక నాలుం గొడుకును, గోడలు నీవును బ్రభూతగుణ యొక్కువము సం
క్రీడమెయి నిర్విమానము, నీడితగతి బ్రహ్మసభకు నేఁగఁగ వలయున్. 250

క. అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు, దనవారును దాను నెక్కి ధర్ముం డనుపం
జనియె నది యంతయును నేఁ, గనుఁగొనుచు బిలంబు వెడలఁగానామేనన్. 251

సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బోవుట.

వ. ఆసక్తువు గంధంబును నతిథిపాద్యజలక్లేదంబునుం బొరసి సక్తుప్రస్థకృతం బైన పరమధర్మంబుమహిమంజేసి మదీయమస్తకంబును నొక్క పార్శ్వంబునుం గనకమయంబు లయ్యె నాఁడు దొడంగి యేను దానవిధిస్థలంబులకును బుణ్యాశ్రమభూములకును వివిధాధ్వరప్రదేశంబులకుం జనుచుండుదుఁ దక్కటి వ్రక్కపసిండియగు ననుతలంపున నన్నిచోట్లకుఁ బోయి నపుడుం గా కుండు లోకోత్తరచరితుం డజాతశత్రుం డశ్వమేధంబు సేయుచున్న వాఁ డయ్యెక నాకోర్కి సిద్ధించు నని పెద్దయు నాసతో నరుగుదెంచితి నించుక విశేషంబును గాన వినుం డది కారణంబుగా నయ్యుంఛవృత్తివిప్రుధర్మంబు నీయజ్ఞంబు పోల దంటి నని పలికి యన్నకులంబు దా నెక్కడ బోవుటయు నెఱుంగకుండం బోయెఁ బాండుకులపవిత్ర యమ్ముఖంబునం గలిగినయాశ్చర్యంబు తెఱంగెఱింగించితి ననిన విని జనమేజయుండు.

సీ. జన్మంబునందు రాజన్యులుఁ దపమున, మునిజనంబులు శాంతి ననఘ విప్రు
లాసక్తు లగుదు రట్లగుటఁ గాదే పల్కు, రవనీశ్వరులు దొల్లి యాగకృతుల
నతులకీర్తులను సద్గతులను బడసిరి, ధర్మనందనుఁ డత్యుదాత్తభంగిఁ
దొంటిభూనాథులకంటె సత్యమునను, శౌచమునను భక్తి శ్రద్ధ [1]సీ॥
తే. నతిశయిల్లె వేదవ్యాసుఁ డాది గాఁగఁ, గలుగునార్యజనులచిత్తములకు నెక్క
నమరవల్లభుచంద మంగదముగఁ జేసె, నశ్వమేధంబు మెచ్చుల కాకరముగ. 253

వ. అట్టిపరమధర్మం బానకులంబుచేత గర్హితం బగుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన వైశంపాయనుండు ధర్మపుత్రునధ్వరంబు నీ చెప్పినయట్టిద యైనను నొక్కటి సెప్పెద నవహితుండ వగు మన్నకులంబు హింసాత్మకం బైనపశుయజ్ఞంబుకంటె [2]నహింసామహితం బైనతపోమయయజ్ఞం బధికం బని చెప్పిన యది యయ్యె రిత్త చెప్పుట గాక తనశిరంబును శరీరార్ధంబును సువర్ణమయంబు లైనకతంబునుం బలికెం గాన దానివచనంబులు ద్రోపువడ వేతద్విషయం బైనది యొక్కయితిహాసంబు గల దది యాకర్ణింపు మని యమ్మనుజనాథునకి ట్లనియె. 254

సీ. అమరాధిపతి దొల్లి యాగంబు సేయంగఁ

1. క. గలిగి యతి. 2. గ. నహింస నభినుతం బైన

దోడఁగ మహామునిస్తోమములును
సురసంఘములుఁ గూడి - గురుముఖ్య ఋత్విగ్గ
ణముల నేర్పఱిచి సొం - పమర వేది
గల్పించి తగ నగ్ని - కార్యంబు నడపంగ
నర్హంబు పశునిచయంబుఁ జేర
నమ్మునుల్ గనుఁగొని - యధికదయార్ద్రంబు
లగుచిత్తములతోడ - నమ్మహేంద్రు

ఆ. నాననంబు చూచి - యక్కట హింస ధ,ర్మంబు గాదు కృతయు - గంబు సొచ్చె
ననఘ వత్సరత్రయము ప్రాతగిలినబీ,జంబు లివియ యజన - సాధనములు. 255

క. వేదోదితప్రకారం, బాదర మెసఁగంగ నడపు - మది యుత్తమధ
ర్మోదయము సేయు నీకు ద,యాదృష్టిం జూడు పశుగణార్తి మహాత్మా. 256

ఆ. అనిన వారిమాట - లాదరింపక యుండె, వాసవుండు దాన - వాదు పుట్టె
నమ్మునీశ్వరులకు - నతనికి సురసంఘ, మతని గూడ వాద - మతిశయిల్లె. 257

వ. అట్టియెడం గర్మకాండవిదుం డగు నుపరిచరవసువు సన్నిహితుం డగుటయు నయ్యిరుదెఱంగులవారును నారాజన్యుని సాక్షిగాఁ గోరిన నతండు దేవతా పశుపాతంబునఁ బశువిశసనంబు కర్తవ్యం బని పలికి యధఃపాతంబు ప్రాపించెం గావున హింసారహితం బగు నయ్యజనంబు పూజనీయం బగుటకు సంశయింప వలవ దట్లుం గాక. 258

ఆ. ఉంఛవృత్తి యైన - యుర్వీసురోత్తముం, డట్లు ప్రాణరక్ష - కై ఘటించి
స్వజనములును దాను - భుజియింప నుండి యా,సక్తు నతిథి కిచ్చెఁ - జనదె పొగడ.

వ. అనిన విని జనమేజయుం డది యట్టిద మునీంద్రా నీవచనంబుల కొడంబడితి ధర్మమార్గగతం బైన ద్రవ్యం బింత భవ్యంబు గదే యవ్వస్తువు దానంబునకుం బ్రధానం బగుట యింకనుం బ్రస్ఫుటంబుగాఁ బ్రకీర్తింపు మనవుడు నాసంయమి యవ్వ్యాసపౌత్రపౌత్రు నాలోకించి యి ట్లనియె. 260

—అగస్త్యమహామునిద్వాదశవార్షికయజ్ఞప్రభావము.—

సీ. ఇవ్విషయంబున - నెందుఁ బ్రసిద్ధతం, బరఁగినయట్టిది - ధరణినాథ
విను మితిహాసంబు - వినుము చెప్పెద నగ,స్త్యుండు పండ్రెండేండ్లు - సువ్రతాభి
రతిఁ జేయుమహితాధ్వరమునకు దివ్యాను,భావంబు గలయట్టిపరమమునులు
వేడ్క ఋత్విజు లయి - వెలయ నిజప్రౌఢి, నఖిలతంత్రంబులు - నాచరింప

తే. నాసమయమున వర్షింపఁడయ్యె నింద్రుఁ
డోషధులు వికలత్వంబు - నొందె దానిఁ
జూచి యత్తపోధను లగస్త్యునకు నన్న
దానవిధు లెట్లు సెల్లునో - తగువిధమున. 261

వ. ఇతండు ద్వాదశవార్షికం బైనదీక్షావిశేషంబు నొందినవాఁడు ధర్మమార్గాగతం
బగు నద్రవ్యంబు దక్క నొండు వినియోగింపండు వానయుం గురియు దని ము
చ్చిరి తమలోఁ [1]బలుకుపలుకులు ప్రతాపదీపితుం డగు కుంభసంభవుం డాలిం
చి వారలతో ని ట్లనియె. 262

ఉ. న్యాయము గల్గి యధ్వరము నందు విఘాతము పుట్టకుండఁ దాఁ
దోయదకోటిఁ బన్చి హరి తుష్టిగ వృష్టి యొనర్ప కున్న నే
[2]నాయమరేంద్రతం గొని మహోద్భుతవృత్తి జగంబుఁ బ్రోచెదన్
మీ యెడఁ జింత దక్కుఁడు సమిద్ధతపఃపరులార నా దెసన్. 263

క. కాదేనిఁ ద్రిజగముల బహు,ళోదారద్రవ్యకోటు లున్నయునికి మీ
పాదముల పరిసరమునకుఁ, దే దొరకొను నశ్రమమునఁ దెచ్చెద వానిన్. 264

తే. అంత సేయంగ వలయునే యన్న యనఘు
లార యుత్తరకురుభూము లారఁ బండి
యున్నయవి యాగకాలోచితాన్నమునకు
వలయుధాన్యముల్ దలఁపున వచ్చు నిందు. 265

వ. అని పలికి వెండియు. 266

క. ఆజాలి యేల నిర్మల,బీజహవిస్తంత్ర మేను బ్రీతి నొసర్పం
గా జగతి వఱపునం జెడు,నే జన్నము విఘ్నపడునె యేటికి వగవన్. 267

సీ. అన విని నీవు ధర్మాగతిసంసిద్ధ,వస్తుదాయివి నిరవద్యతపము
వ్యయముగా నీ కేల వాసవుపైకినుక, నఖిలజగద్ధన మాహరించి
కొన నేల యుత్తరకురుభూములందలి,ధాన్యంబు లేల నన్మాన్యబీజ
హుతములందు ఫలేచ్ఛ రోజింప నేల మా,కై యిన్నిదెఱఁగుల రయందుఁ బాత

తే. నీదుచిత్తంబు దీని విరనిశ్చయముగఁ
జేసి సుఖ వగు మేము మాచేసినట్టి
సుకృతములఁ దెచ్చికొందుము సులభములుగ
వలయునాహారములు లోకవందనీయ. 268

మ. అని సల్లాపము సేయుచుండఁగ ననేకాంభోదజాలంబులం
బనిచెం బెల్లుగ వర్షముల్ గురియఁగాఁ బర్జన్యుఁ డాప్రొద్ద తా
నును నాచార్యుఁ బురస్కరించుకొని నన్నుం గావవే యంచు న
మ్మునిశార్దూలునిఁ గాన వచ్చె వినయంబుం భక్తియుం దోఁపఁగన్. 269

ఉ. వచ్చిన గారవించి యనవద్యపుటర్చన లిచ్చి సంయము
ల్మెచ్చఁగ శాంతసద్వచనలీలఁ బ్రమోద మొనర్చి యాతనిం
బుచ్చె సురేజ్యముక్తముగఁ [3]బోఁడిగఁ గ్రమ్మఱ వేల్పువీటి కా

1. క. బలుకుపలుకులకుఁ బ్రతా ... సంభవుండు రోషించి. 2. గ. నాయమరేంద్రరీతిని. 3. గ. బ్రోదిగ.

సచ్చరితుండు లోకమును సంతస మందె వెలింగె జన్నమున్. 270

తే. క్రతుసమాప్తిసమయమున నతఁడు వినయ
భరితుఁడై యోగ్యభంగి సద్విప్రమునుల
కర్చలిచ్చి యామంత్రణ మాచరింప
వారుఁ బ్రీతి నేఁగిరి నిజావాసములకు. 271

—●● జమదగ్నిమహాముని పితృదేవతలశాపంబున నకులం బై పుట్టినకథ. ●●—

వ. ఇవ్విధంబున హింసారహితంబుగా మహితయాగంబు సుప్రయోగంబు సేసి యగస్త్యుండు పరమప్రశస్తి నుజ్జ్వలుండయి వెలింగెం గావున ధర్మమార్గాగతద్రవ్యకృతం బై తపోమయంబగుయజ్ఞంబు ప్రాజ్ఞజనమనోజ్ఞం బై వెలయు నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డిట్లనియె. 272

తే. అనఘ నకులరూపంబున నట్లు దోఁచి
బ్రాహ్మణులతోడ మానవభాషణముల
నెవ్వఁడేనియు నొక్కయహీనబోధ
ఘనుఁడు సల్లాప మొనరించె నని తలంచి. 273

తే. ఆతఁ డెవ్వఁడో యని నిన్ను నడుగఁ జూచి
వెండియును బ్రస్తుతోక్తుల విందు ననుమా
నంబుతో నూరకుండితి నాకు నతనిఁ
జెప్పఁ దగునేని బోధనశీల చెపుమ. 274

క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ, డనూనపుణ్యప్రదీప్తుఁ డగుసీ కెంమున్
వినఁ దగనియదియుఁ గలదే, వినిపించెద ముంగివిధము విను తెలియంగన్. 275

సీ. జమదగ్ని పితృకార్యసంకల్ప మత్యంత, నియతాత్ముఁడై చేసె నిష్ఠ యొప్పఁ
జారునూతనకలశంబున హోమధే,నువుఁ దాన పిదికి గౌరవముతోడ
నిమ్మైనయెడఁ బదిలమ్ముగా డించిన, నతనిచిత్తము తెలియం గరయుబుద్ధి
సాకారవృత్తిఁ గ్రోధాధిదైవము వచ్చి, ప్రమాదికం బగుభంగి దోఁపఁ

ఆ. కుండతోడిపాలు గూల్చినఁ గినియక, యూరకుండె నాసముజ్జ్వలాత్ముఁ
డప్పు డాత్మ మెచ్చి యద్దైవ మతనికి, నిట్టు లనియెఁ గురుమహీశవర్య. 276

క. భృగువులు క్రోధను లనఁగా, జగతిఁ బరఁగు వాద మది [1]మృషాపరికలితం
బగుట దెలిసె నోడితి నీ, కగణితమగునీతపమున కలికెద ననఘా. 277

వ. అని వెండియు. 278

క. నాదెసఁ బ్రసన్నుఁడవు గ, మ్మాదరమునఁ జూడు సైఁపు మపరాధము వి
ద్యాదయిత యనిన నమ్ముని, యాదైవముఁ జూచి శాంతియలవడ నెమ్మిన్. 279

వ. నాయెడ నిప్పుడు. 280

1. క. మృషాపరికల్పం బగుట.

క. నీ వేమితప్పు సేసితి, క్రోధము శంకాభయంబు ల్దొలఁగఁగ సంక
ల్పాపలతకు నడుగుట పితృదేవతలకుఁ గడుఁగడుఁ బొమ్ముకృదిగ్గున ననుడున్. 281

వ. భీతి నాభూతం బంతర్ధానంబు సేసెం దదనంతరంబ యాజమదగ్నిం బితృదేవ
తలు గోపించి పొడసూపి యొక్కనితో నీవు శ్రాద్ధంబునకు సంకల్పించి యుండి
తద్ద్రవ్యంబు వృట్టిన నూరకుండు లని పలికి ముడుంగి పడి ఘట్టము మని శపించిన
నతండు వారలకు దండప్రణామంబు సేసి తపస్వికి సహాగం డగ దని యపరా
ధంబు గనియునుం గ్రోధాధిదైవంబునకు నడుగ నైతి. 282

ఆ. తప్పు సైఁచి నన్నుఁ గృపఁ జూచి శాపమోక్షము నను గ్రహింపుఁ డమితతేజు
లార మునివినీతిశీలంపటుం డగుచుఁ బ్రార్థించుటయును వారు దెలివు నొంది.

వ. విదగ్ధవిప్రసమూహం బౌషంబుడుసత్క్రియోచితవాక్యంబుల నీ వెన్నఁడేని మహా
ధర్మంబు గీకని యాక్షేపింతు వాడు నీకు శాపమోక్షం బగు నని నిర్దేశించి
రమ్మకులంబున నక్షు ప్రస్తునికరంబునం దగినమాటల నాతెఱంగున సదస్యులతో
ధర్మనందనునశ్వమేధంబు పట్టుజేసించి విగతశాపత్వానందంబు వొందియంతర్హితం
బయ్యె నని యిట్లు జనమేజయునకు నైశంపాయనుండు పాండవాగ్రజునశ్వమే
ధంబువిధంబు విస్తారప్రస్తవనీయంబుగా వివరించుటయు. 284

శా. భక్తిస్మేరమునీంద్రచిత్తకమలస్ఫప్రస్ఫీతసౌరభ్యసం
యుక్తా[2]రూఢతరప్రకాశితమహాస్యపోల్లాసరాగాదిని
ర్ముక్తైకాంతిజనైకతారసికచిన్ముద్రాసదోన్నిద్రధీ
శక్తిస్వైరవిహారదూర లలితా సద్భావనోన్మీలితా. 285

క. అజరామరపదకరపద,భజనా సంసారజలధిపారీణాస్తో
త్రజనా స్వామూర్తిపైదిక,యజనా పాశ్చాత్త్యనాడికార్ద్రిష్యజనా. 286

మాలిని. త్రిజగకమలవీథీసదీప్రసంచారలీలా
నియమితపవనాత్మస్రగ్విప్రభాస్నిగ్ధసంగా
స్మయవికచమహాబ్జస్వైరమాధ్వీకధారో
దయమయ మధురాత్మా దర్శితానందవర్త్మా. 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబునందు
సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము. 288

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి
యశ్వమేధపర్వము సమాప్తము.

---

1. క. దయయు నపరాధం బల్పంబనియుఁ గ్రోధా. 2. గ. గూఢతర ప్రకాశితమహాహోల్లాస_చ. రూఢ తర ప్రకాశితమహాప్రోల్లాస. జ. రూఢతర ప్రకాశితమహాసోల్లాస 3. క. గ. చ. మధురత్వాదర్శిక.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

సాధనపదపద్మో
పాసనవిద్యా శమైక పరతానిత్యా
భ్యాసజనహృద్య వేద
వ్యాసవచోవిభవవేద్య హరిహరనాథా. 1

{ యుధిష్ఠిరాదులును గాంధారీధృతరాష్ట్రులును నొండొరులయెడల నడచికొన్న ప్రవర్తనము. }

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె నట్లు పితృపితామహక్రమ
ప్రాప్తంబయిన సామ్రాజ్యంబు జగత్పూజ్య ప్రకారంబునం గైకొని మహాధ్వర
ప్రముఖధర్మకార్యధుర్యులును సముపాసితార్యులును దయావిధేయులు నగుపాండ
వేయులు ధృతరాష్ట్రువలన నెవ్విధంబువారై నడచిరి హతపుత్త్రమిత్త్రామాత్యుం
డును గతైశ్వర్యుండు నగురాజును యశోమహిత యగుగాంధారియు నెట్టిభంగి
వర్తించిరి తత్తెఱంగు నాకెఱింగింపుము. 2

సీ. అనవుడు నమ్ముని యమ్మహీపతికి ని, ట్లనుఁ బాండునందను లాంబికేయు
నెడ భక్తివినయంబు లెసఁగంగ వర్తింతు, రతని యోగక్షేమ మరసి యెపుడుఁ
దత్సమీపంబునఁ దగ నిల్చి తమకు నె, య్యది యైన నెఱిఁగించు నట్లు గాఁగ
నుందురు విదురయుయుత్సుసంజయులు దా, రును నిత్యమును వచ్చి వినతిఁ జేసి

తే. కొలిచి కూర్చుండి యానృపు నలఘుకార్య
విధము లేర్పడ నడిగి యవ్విభుని చెప్పి
నట్ల చేయుదు రతఁడును నాదరంబు
గాఢవత్సలత్వంబును గలిగి యుండు. 3

ఉ. కౌరవనాథ కుంతియును గౌరవ మొప్పఁగ వచ్చి కొల్చు గాం
ధారి నతిప్రయత్నమున ద్రౌపది తాను సుభద్రయుం ముదం

బారఁగ నిత్యముం [1]గొలుచు నక్కురువంశమహత్తరున్ మహో
దారము లైనవస్తువు లుదాత్తత నిత్తురు వార లందఱున్. 4

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, ధాత్రీశ్వర వత్తు రెపుడు ద్రౌపదితోడన్
గాత్రములు భూరివినయా, మత్రములుగ సుబలసుతఁ బ్రమదమునఁ గొలువన్.

క. ఆతల్లికిఁ దండ్రికి సం, ప్రీతి యలరఁ గుడువఁ గట్టఁ బెట్ట నుదాత్త
స్ఫీతంబు లైనవస్తు, వ్రాతంబుల నిచ్చు ధర్మరా జనుదినమున్. 6

తే. గుళ్లఁ జెఱువులుఁ గట్టించుఁ గోరి యూళ్లు
లగ్రహారముల్ గావించు నాంబికేయుఁ
డధిప ధర్మతనూజుఁ డత్యంతహర్ష
చిత్తవృత్తి యై యనుమతి సేయుచుండ. 7

క. జనవర ధర్మజుఁ గొలువం, జనుదెంచినయట్టివివిధజనపతు లెల్లన్
మును ధృతరాష్ట్రునిఁ గొలుతురు, విను మాకొడుకుమది పల్లవించునుదానన్. 8

క. నూనులు లేమిం గలిగెడు,దీనత్వము దోఁప కుండఁ దేజస్సౌఖ్యా
నూనులుగఁ జేయు ధర్మజుఁ, డానరపతి నతనిదేవి నతులితభక్తిన్. 9

సీ. వంశవృద్ధులు పుత్త్రవర్గవియుక్తు లై, యున్నవా రేమిట నుమ్మలింతు
రో యనువుయిలోట నాయుధిష్ఠిరుఁడు దమ్ములకును దగునమాత్యులకు నిష్ట
భృత్యులకును మీరు ప్రీతియు భక్తి, నాంబికేయునిదెస నతిశయిల్ల
నారాజు పంచినయట్ల చేసి చరింపుఁ, డతని నారాధించు టస్మదీయ

ఆ. చిత్తమునకుఁ బ్రియము సేయుట యతనికి, మనసు గానియట్టిపని యొనర్చు
టగ్గలంపుదుఃఖ మావహించుట యని, యనుదినంబుఁ జెప్పు మనుజనాథ. 10

క. విను మెల్లవారు నతనివ, చనములు మది నూఁది యట్ల చరియింప మరు
త్తనయుండును నమ్మెయివ, ర్తనము నడపుచుండు మనసు దద్దయు నెరియన్. 11

క. ద్యూతంబున దుర్యోధను,చేతం దమపడినపాటు చిత్తంబున క
త్యాతురతఁ జేయుచుండుట, నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ జూచి యలుగు మనమునన్.

తే. శ్రాద్ధదివసంబులందుఁ బుత్త్రవ్రజమున
కాంబికేయుండు గోకన కాదదాన
కీర్త్యముగఁ బారలౌకికక్రియలు సేయు
నట్లుగా సంఘటించు ధర్మాత్మజుండు. 13

సీ. అతులభోగంబును నంచితత్యాగంబుఁ, దొల్లింటియట్టుల చెల్లఁ జేయు
ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మసుతుఁడు గాంధారికిఁ, బూర్వప్రకారసం పూజ్యదాన
[2]నిరతిఁ జెల్లించు నక్కురువృద్ధుఁ డిమ్మెయిఁ, బాండుపుత్త్రులదన్నుఁ బరమభక్తి
శిష్యవర్తనమున సేవింపఁ దానును, గురునట్ల వాత్సల్యపరత నెపుడు

1. గ. గొలుతు రక్కురువంశమహత్తరున్. 2. చ. నిరతిఁ జెల్లించును + నిష్ఠ నక్కురువృద్ధు, పాండు.

తే. వారలకు శ్రీయు నాయువు వైరిజయము
మానసమున నాశాసించు మానవేంద్ర
యతఁ డొంటివర్తనముఁ దగత్సుతునికిను
నాత్మఁ దలఁపఁ డెన్నండు ధర్మాత్మజుండు. 14

క. విను మతని తెఱఁ గెఱిఁగి పరిజనములతో నాంబికేయుచరితము దుర్యో
ధనుకొఱఁగా మిక్కిలి నెవ్వారును వాక్రువ్వంగ వెఱతురు కురుప్రవరా. 15

సీ. రాజ్యాధిపత్యసంప్రాజ్యత్వమున ధృతరాష్ట్రిపాండుసుతాంతరంబు గాన
రాకళులు జానపదోత్కరమునఁ బౌరవర్గంబునందును వసుమతీశ
యమ్మెయి నడపెడునప్పాండవాగ్రజువలన నిజాత్మజులవలనికంటె
నక్కురురాజు ప్రియంబు నందె నట్లున్న యక్కాలమునఁ బవనాత్మజుండు

తే. సన్నిహితుఁ డైనయప్పు డజ్జనవిభుండు
దనతనూజులఁ దలఁచి సంతాప మందు
నతనిఁ గనుఁగొని యబ్భీముఁ డతనిసుతులు
దమ్ముఁ బఱచినపాటులు దలఁచి యలుగు. 16

తే. హృదయముల నొండొరులదెస నిట్టివార
లయ్యు నతఁడు నతండు నన్యోన్యభాష
ణములయప్పుడు మృదులవిన్యాస మొప్ప
నాడుదురు చుట్టములు మెచ్చునట్లు గాఁగ. 17

వ. ధృతరాష్ట్రుం డేకతంబ యున్నయెడ వృకోదరుం డతనికి నింత నంత నుండి
గాంధారియు విను చుండ. 18

సీ. అంధునికొడుకులయుం దొక్కరునిఁ దప్పిపోనీక త్రుంచితి భూరిశక్తి
దర్పితం బైనమద్బాహుపంజరము సొచ్చినరిపురాజన్యసింహము లకు
వెడలంగ వచ్చునే వెంగలులై వారు, గయ్యంబు సేసిరి గాక నన్ను
నెఱిఁగినఁ దొడరుదు రెట్టులు దుర్యోధనాదుల నని దెగటార్చినట్టి

తే. నాదుదోర్దండములఁ జందనం బలంది
కుసుమదామముల్ సుట్టి మ్రొక్కుడు మహోప
కారు లరయంగ దైవముల్ గావె యనుఁ ద
[1]దీయమర్మంబు లెల్ల భేదిల్ల నధిప. 19

వ. దీని ధర్మనందనుండు ధనంజయుండును గుంతియు ద్రౌపదియు నెఱుంగరు
గవ లొక్కొక్కమా టిమ్మాటలు విని సంతసిల్లుదురు ధర్మనందను తెఱం గెఱుంగు
టం జేసి పుయిలోడి తా రేమియు నాడరు ధృతరాష్ట్రగాంధారులుం గాల
పర్యాయంబు గనికొని డెందంబులు గంద నూరకుండుదు రట్టిభంగిఁ బంచదశ

1. గ. దీయమర్మమర్మములు భేదిల్ల.

వత్సరంబులు సనియె నంత నొక్కనాఁ డయ్యంధనృపతి బంధుజనంబులం గూర్చి ధర్మనందనుఁ బ్రావించి యతండు విను చుండ గద్గదకంఠుం డగుచు వారల తోడ. 20

— ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దనమనోరథంబు దెలుపుట. —

సీ. నాకతంబునఁ జేసి యాకౌరవులకు నాశంబు వాటిలుట దెల్లంబు మీఁకు
జడుఁ గ్రూరు నతిలోభి జ్ఞాతిజనద్రోహకరు రాజుఁ జేసితిఁ గురుధరిత్రి
కచ్యుతుఁ జెప్పినయమలవాక్యంబులు, విన నేరనైతి నాతనయువలని
ఘనతరస్నేహంబునను మొగమోటను, దగిమొకుమాటలఁ దఱిమి రోయుత్రి
తే. యీడ కుండితి భీష్ముండు నస్త్రగురుఁడు
విదురుఁడును సంజయుండును వివిధములఁ
నాకుఁ జెప్పిరి గాంధారి నన్ను దూఱి
చెప్పె నమ్మాట లేఁ బెడచెవుల నిడితి. 21
వ. ఇత్తెఱం గంతరంగంబున శల్యంబై యున్నయది యని చెప్పి వెండియు. 22
క. సుతులు సమరమునఁ దిరుగక, మృతులై సద్గతికిఁ జనినమేలిమి యస్మ
న్మతిఁ దలఁచి వరక్షత్త్రచరిత మని యప్పటికి నగవఁ బ్రీతియ కలుగున్. 23
వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుఁ జేరం బిలిచి యతనితోడ. 24
సీ. నీ వరయంగ సుఖావాప్తిఁ గొఱఁత లేక, యుండితిఁ జనవును నుజ్జ్వలంపుఁ
దేజంబుఁ గలిగి వర్తించితి దానంబు, లుంచితములుగఁ బెక్కాచరింపఁ
గంటి శ్రాద్ధంబులు గాంధారిసుతులకుఁ, బలుమాఱుఁ జేసితిఁ బరమధర్మ
శీల పాంచాలికిఁ జెట్ట సేసి రగణ్యపుణ్యుండ వగునీదుభూరిలక్ష్మి
తే. నపహరించి రదుర్యోధనాదు లట్టి
కష్టచరితులఁ బాడిమైఁ గయ్యమునను
నిహతులుగఁ జేసి తక్కురునికర మూర్ధ
భువనగతిఁ గాంచి సుఖ మందె భూపవర్య. 25
క. కావున నేమియుఁ జేయంగా వలవదు వారికయి యకారణకరుణా
శ్రీవిలసితుఁ డగునీతో, నావిధముం జెప్ప వలసె నరవరముఖ్యా. 26
సీ. ఏకార్యమైనను నెవ్వఁడేనియుఁ జేయఁ, దొడఁగునప్పుడు వినుపుడమిఱేని
చే ననుజ్ఞాతుఁడై కాని తొడంగఁ గా, దట్లు గావున వార్ధకాభిలీఢ
మైనమదీయకాయమునకు సంస్కార, మాచరింపఁగ దప మాచరించు
టనికి భూపాల నీయనుమతి వడయంగ, వలసి చెప్పెద రాజవంశజునకు
ఆ. సమరమరణమొండె విమలతపమునకుఁ, జొచ్చి యందు నిలిచి చచ్చుటొండె
వలయు నస్మదీయకులముఖ్యు లిట్టుల, నడపి రనువు నన్ను నడవి కనఘ. 27
క. రాజు గురుఁ డెల్లవారికి, రాజోత్తమ గురునియాజ్ఞ రంజిల్లఁగఁ జే

రోజం జేసినకృత్యము,సూ జగములు రెంటియందు శోభన మిచ్చున్. 28

తే. ఏను గాంధారియును దపోనిమానసీయ,మునులచేరువ వల్కలనమూలు ధరించి
కందమూలఫలముల నాఁకలి హరించి, నిన్ను దీవించుచుండెద మన్ననలఁకు.

క. ధరణీరాజ్యము నాకును, నరవర సౌఖ్యంబుఁ జేయు నా నీ విమ్మె
దురపిల్లి దుష్కరం బగు,నరణ్యవాసమున కేఁగ నట్టిద యైనన్. 30

తే. గూఢబుద్ధి వై నమ్మించి కురువరేణ్య, యే నెఱుంగక యుండఁగ నిట్లు శోక
వనధిఁ దేలుచునుండి తివ్వనట గంటి,నింక రాజ్యంబు నాకెట్టు లించుఁ జెపుమ.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుం గురుఁడు దైవము నా కరయంగ నీవ భూ
వల్లభ నీవు కాననని వాసము గోరి చనంగ నెట్టు లే
నుల్లము వట్టి హాస్తిపురి నుండఁగ నేర్తు యుయుత్సుఁ బెంపు శో
భిల్లఁగ రాజుఁ జేయు నినుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగఁ గొల్చి వచ్చెదన్. 32

క. అతఁ డౌరసుండు నీ కీ,క్షితి కొడయుఁడు దుర్యశంబు చేఁ గుందుట భూ
పతివర [1]కని కని దూఱి, ట్లతిమాత్రము సేయఁదగునె యక్కట నాకున్. 33

సీ. నీవు రాజవు గాక నీ కేను రాజనే, గురుని మహారాజ గురువరేణ్య
నిటు సేయు మని పంప నే నోడయుండనే, దుర్యోధనాదుల దుష్కృతములు
నామదిలో నిల్ప నేమును వారును, [2]విధిమోహమున నైన విరసభావ
మావహిల్లినఁ బుట్టె నంతలు పనులు గాంధారియు గొంతియు గారవమున

ఆ. నాకు నొక్కరూప మీకుఁ గాననవాస, మెల్లభంగిఁ గలుగనేని నేనుఁ
దగిలి తోన వత్తుఁ దగుమాటగా నాట, గాదు నాదుహృదయగతియు నిట్ల. 34

క. పలికెద నే సత్యము నా, కిల ప్రీతిం జేయు దధిప యీ విట్లయినం
గులముకలఁక దైవకృతం, బలఘుమతీ విడువు శోక మరయము నన్నున్. 35

తే. నీకు శుశ్రూష యొనరించి నృపవరేణ్య, చిత్తతాపంబు మానఁగఁ జేసికొందు
ననితలంచునట్ల విడువంగ నగునె యువన,తుండ నైన నిన్ను వేఁడెదఁ దోడుఁగు వగలు.

క. అనుచు పతని చరణంబులు, దనఫాలతలంబు సేర్చె ధర్మతనయుఁ డా
తని గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిట, నెనయంగాఁ జేర్చి యాతఁ డిట్లను సధిపా. 37

తే. నీవు శుశ్రూష చిరకాల నియతిఁ జేసి, తేను వృద్ధుండ నైతి నాకింకఁ దపము
వలవ దయ్య రాజును బాలి వాఁడ యెవ్వ, రేమి సేసినఫలములు మొడ నృపాల. 38

వ. అని పలికి విదురకృపసంజయుల నుద్దేశించి తనకు ముఖశోషయు దనుగ్లానియుం
గలిమి నుగ్గడించి నాలుక దొట్రువడ వారలతో మీర లనునయవచనంబుల నజా
తశత్రుం దెలి వొందం జేయుం డని చెప్పి డప్పి యెక్కుడు గదిరిన గాంధారితను
వున మేను సేర్చి మూర్ఛిల్లుటయు నార్తి నొంది యక్కుంతీనందనాగ్రజుం డి
ట్లని పలవించె. 39

1. క. కనికని _ మీరిట్లి; అ. కనుకనిఁ దుది నిట్లతి. 2. గ. విధిమోహితుల మయి విరస.

క. కరిదశసహస్రబలవి,స్ఫురితుఁ డగువిచిత్రవీర్యసుపుత్త్రుఁ డొకతలో
దరి నూఱఁగొఱఁసియె విధి యె,వ్వరి హీనులఁ జేయఁ డకట § వక్రుం డైనన్. 40

చ. అనిలజుమేనిచంద మగుసాయసరూపము చూర్ణితంబు సే
సినబలమూఁ నీయఁ డొక§చేడియు నక్కట యాశ్రయించె నే
మనఁ గల దవ్విధాత్రు నని § [1]యాతనికీను మానసంబునం
జొనుపమి లావ పేరుకొని § శోకము ధర్మజుఁ డొందె భూవరా. 41

సీ. అప్పుడు గాంధారి § యల్లన ధర్మజు,తోడ మీతండ్రి యుతులతపంబు
తోడిసంతతచింతఁ § గూడు దొఱంగి తా, నుండుటఁ గూర్చుండ § నోప కునికి
నిట్లయ్యె ననవుడు § నెవ్వనికతమున, నిమ్మహాత్మున కిట్టియెడరు పుట్టె
[2]నట్టినామనువు నే § మనఁగల దంచు నా,తఁడు శీతజలము హస్తమునఁ బుచ్చి

తే. కొని యతనిమోమునందు నక్కున విదిర్చి
సమయమున విదురుండును § సంజయుండు
నఖిలభరతభార్యలు నేడ్చి § రవ్విభుండు
నివిరెఁ జలికేల నానృపునవయవములు. 42

క. నివురంగఁ దెలిసి యాతనిం, గవుఁగిటిలోఁ జేర్చి మస్తకము మూర్కొనుకౌ
రవవృద్ధు నతఁడు నాశ్లే,షవిశేషంబున నొనర్చె § సంప్రీతునిఁగన్. 43

వ. అట్లు దెలివొంది ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజుతో నా కెట్లును దపంబునకయి కాననంబునకుం బోవ వలయు ననిన నజ్జనపతి నీ వారగింపు మన్నని మఱి చెప్పె దనని త్రోపుమాటగాఁ బలికిన నయ్యాంబికేయుండు పెక్కుమాట లాడ శక్తి లేదు నన్నింక నలజడిఁ బెట్టకుము తపశ్చరణంబునకు నీయాజ్ఞ వడసి కాని కుడువ ననియె నయ్యవసరంబున సాత్యవతేయుండు కృపావిధేయుండై యచ్చటికి వచ్చి సకలజనంబులవినతులు గైకొని దీవన లిచ్చి యాధర్మతనయునాననం బాలోకించి. 44

—వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రు వనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట.—

సీ. ఆంబికేయుఁడు సెప్పినట్టుల చేయుము, వృద్ధుఁ డాత్మజవిరహితుండు
నైనయాతఁడు తప § మాచరింపఁగఁ గోర, కున్న గాంధారి శోకోపశమము
దాలిమి నొదవి యింతదాకఁ బ్రవర్తించె, నింక నియ్యముకును నిదియె తలఁపు
గావున నీకు నీకార్యంబు సెప్పంగ, వచ్చితి వీరిఁ బోనిచ్చు టొప్పు

తే. ననఘ పూర్వరాజన్యులు § ననినయట్టి,సౌఖ్యపథమున నీరాజు § సనుట మేలు
గాన యాతనికాననగమనమునకు, ని మ్మనుజ్ఞ విచారంబు § లెల్లఁ దక్కి. 45

క. నీవినయము భక్తియు సం,భావనమును వీరివగలఁ § బావఁగ నెఱ్రా
పావశవర్తిత నడచితి, భూవర చిరకాల మింకఁ § బోనిమ్ము తగన్. 46

1. గ. యాతనికిం దనమానసం 2. చ. నట్టినాఘనమ్ము నే మనఁ.

చ. అన విని యాకురుప్రవరుఁ డమ్మునివల్లభుమోముఁ జూచి యి
ట్లను మహితాత్మ మాకు గురుఁ డన్నను ధర్మవిధోపదేష్ట యి
న్నను బరదైవ మన్నను మనఃప్రియకార్యకలాపకర్త య
న్నను విను నీవ నీదువచనంబున కడ్డము పల్కువాఁ డనే. 47

ఆ. అనిన నమ్మహాత్ముఁ డను రాజులకు రణ,మరణ మొండె దృఢసమాధిఁ దనువు
విడుచు టొండెఁ గాక వృద్ధులై రోగత,ల్పమునఁ జావు మేలె భరతముఖ్య. 48

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డొండు పలుక వెఱచి యిట్లనియె. 49

క. అనఘా యిక్కురుముఖ్యున, కనుజ్ఞ యే నిచ్చితిని మహాత్తర మగుమీ
యనుమతియుఁ బడసెఁ జనుఁ గా,క నిజేచ్ఛను నాకువిఘ్నకరణము దగునే. 50

సీ. అనుటయుఁ బ్రియసుందరయమ్మహాముని యమ్మ,హీశ్వరుతోఁ బాండుఁ డీనృపాలు
గద్దియ నిడికొని క్రతువులు సేయించి, యవిరళభోగానుభవము నడపి
యాతనివారలఁ బ్రీతి నీక్షించి తా, శిష్యుండపోలె సంసేవనంబు
భక్తినై నొనరించెఁ బదపడి నీవును, దిగ్విజయాదులఁ దేజ మితని

తే. నొందునట్లుగఁ జేసితి వొకటఁ బిదపఁ,దాన పదుమూఁడువర్షముల్ ధరణియేలె
నీవు శుశ్రూష[1] యిత్తఱి నియతి నడపి,తితనిమది లేదు కలఁక యొక్కింతయేని.

క. కేవలతపఃక్రియాసం,సేవనతాత్పర్య మిపుడు చిత్తంబునయం
దావేశించినయది యి,భూవరునకు నితని ననిచిపుచ్చు మడవికిన్. 52

ఆ. అనిన ధర్మతనయుఁ డట్టుల కా కని, పలికెఁ దత్క్షణంబ పరమయోగి
వంద్యుఁ డయినసత్యవతికొడు కాత్మత,పోవనమున కరిగె భూపవర్య. 53

సీ. తదనంతరమ ధర్మతనయుండు ధృతరాష్ట్రు,తోడ నీకట్టులు నూడఁ బోలె
విదురుండుఁ గృపుఁడు నైయ్యాదికృత్యమనివిని,శ్చయ మొనరించిరి సంజయునియు
యుత్సునిమనముల నొలసినకర్తవ్య, మెద్ది దానిన చేయు మింతయేని
నాకుఁ బ్రియంబు భూనాథ యానతుఁడనై, వేఁడెద నొకటి నిర్విశదబుద్ధి

ఆ. నేమి సేయఁ దలఁచితేని నీ వక్కట, యారగించి చేయు మయ్య యనుచు
నరిగె నానృపాలుఁ డభ్యంతరావాస,మునకుఁ దోన సుబలతనయ ననఁగ. 54

వ. ఇట్లు కురువృద్ధుండు వృద్ధసామజంబుచందంబునం జనునప్పుడు విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును సంజయుండును వెనుకన చని రజ్జనపతి దివసకృత్యంబు లాచరించి భూమిసురులం బూజించి యాహారతంత్రంబు నిర్వర్తించె గాంధారియుం గుంతీప్రముఖభరతభార్యలనుసయింప భోజనవిధి యొనర్చెం దదనంతరంబ విదురాదులుం బాండవేయులును వసితాజనంబులుం గృతాహారు లయి యావైచిత్రవీర్యుం బరివేష్టించి యుండఁ బాండవాగ్రజు నప్పాండునృపాగ్రజుం డేకాంతస్థానంబునకుం దోడ్కొని పోయి యతనితోడ

1. చ. తఱి నెప్డు నియతి.

సప్తాంగం బయినరాజ్యంబు పూజ్యం బగుధర్మంబుతో నేనయ నడపుట దుష్కరంబు గావున నాయెఱింగినంత బోధించెద నాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లనియె. 55

ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు రాజనీతివిశేషంబులు సెప్పుట.

సీ. నీవు నిచ్చలును విద్యావృద్ధజనములఁ, దగ నుపాసింపు మర్థముల వారిఁ
బ్రీతులఁ జేయుము | నీతులు వారువ, దేశింప వాని నూఁదినమనంబు
గలిగి [1]వర్తింపు మర్థ కార్యంబు నింద్రియంబుల రాజ్యతంత్రంబుఁ బోలె నరసి
రక్షింపు మప్పుడు | రక్షితం బైన శుభంబులం గావించు | భావశుద్ధి
ఆ. ధాములు సుపితృపితామహక్రమసమా,గతులు విశదమతులుఁ గాఁగవలయు
సచివు లతివిదగ్ధచారులఁ బనుపుము, పరులయాప్తజనులభంగు లరయ. 56
క. పురరక్షణము దృఢంబుగ, నరవర చేయంగ వలయు | నమ్మఁ గలుగున
త్పురుషుల నిడఁదగుఁ గుడుపుని,దుర మొద లగులోనిపనులతోడ రువు లరయన్.
సీ. ఆప్తవృద్ధులఁ బెట్టు | మంగనాజనులసం,రక్షకు నెల్లకార్యముల మంత్రి
జనములతోడ విచారించి చేయంగ, వలయును గుప్తనివాస మొండె
మేడపుమీఁదొండె | మాటు లేనియరణ్యం,తల మొండె మంత్రవిధానమునకు
నర్హముల్ కేవల | [2]మైనట్టిమంత్రంబు, గోపనం బొందినఁ | గురువరేణ్య
ఆ. యఖిలకర్మములు ఫలావాప్తి నొప్పఁ బం,గ్వంధజడులు చీకు | లైన నీర
హాస్యభాషణములయప్పుడు సేరువ, నునికి యొప్ప దార్యవినుతచరిత. 58
క. విను మంత్రభేదమున వ,చ్చినకీడున కనఘ శాంతి | సేయుటరిది గా
వున మంత్రులతో మంత్రా,వననియమం బూఁది చెప్ప | వలయుం జుమ్మీ. 59
సీ. వ్యవహారములు శుచు | లైనవిద్వాంసులఁ, దోడుగఁ గొని తీర్పు | దుష్టజనుల
దండించునెడ వారితప్పులకొలఁదులు, మదిఁ [3]దూఁచి చూచి తన్మాత్ర దండ
మాచరింపుము విను | మాయవ్యయములు సం,క్షేపరూపంబున | రేపకడలు
దానికి మును దేవతాపూజనము భూసు,రార్చనమును జేయు | మమలబుద్ధి
తే. ప్రొద్దు సాలంగ నెక్కినప్పుడు సమర్థ,భోజనక్రియ నిర్వహింపుము సుశీల
మాన్య తదనంతరమ గంధమాల్యభూష,ణాంబరములు నిచ్చమైననుభవింపు 60
క. కొలు విమ్ము మాపుకడ యో,ధుల కెల్లను సంధ్య పడ్డ | దూతలనుం జా
రుల సంభావింపుము రా,త్రులఁ గాంతాభోగతత్పరుఁడ వగుము నృపా. 61
తే. ఏమి గ్రొత్తగఁ బుట్టిన | నింత కేని, నలసుఁడవు గాక దాన నీ | వరసి తీర్పు
[4]మిట్టితెఱఁగుల కిప్రొద్దు | లింతవట్టు నర్థములు కౌరవక్షితీశాగ్రగణ్య. 62
క. న్యాయంబుతోడ వివిధో,పాయంబుల నర్థముల నుపార్జింపుము భూ
నాయక రాజ్యవిఘాతము, సేయుజనుల నెఱిఁగి చంపఁ | జెఱపన వలయున్. 63

1. గ. నిర్వర్తింపు కార్యంబు. 2. చ. మాప్తమంత్రంబును. 3. జ. నూఁచి. 4. ఆ. మిని దెఱఁగుగ సేప్రొద్దు నింతవట్టు.

క. వసులయెడ మేలు గాంచిన, మనుగడ యగ్గలము సేసి § మన్నింపుము రా
జనయజ్ఞ భృత్యకోటిం, గొనియాడుము సేంత పేరు § గ్రుచ్చి కొలువునన్. 64
క. నీవలనను భక్తిస్నేహావేశము గలిగి శూరుఁ § డై యలజడికిం
దా విసువనిసత్కులజుం, గావింపుము సైన్యవిభునిఁ § గాఁ గురుముఖ్యా. 65
సీ. ఆత్మరంధ్రము లించు § కైనను నొరులకు, నెఱుఁగ రాకుండఁగ § మఱువుసేయు
మన్యరంధ్రంబుల § నారసి కనుము శత్రులకడ బుద్ధియు § బలుపుఁ గలుగు
వారల నెఱిఁగి భూ§వర యొక్కమై నీగి, మన్నన నెఱపి త§న్మానసములు
నీయెడ నార్ద్రంబు § లై యుండఁ జేయుము, చేరువనృపులకు § వైరబంధ
ఆ. మెట్లు గలుగు దాని § నేమఱ కుండుము, వారియవుల నున్న § వారు మిత్త్రు
లగుదు రెల్లభంగి § నధిప యుదాసీను, లట సమీపవర్తు § లైనవిభులు. 66
క. వీరలసప్తాంగంబులు, నారసికొని యునికి కార్య § మవనీశ సదృ
క్సారబలుఁడైననృపుతోఁ, గారవమున సంధి సేయఁ§గా వలయుఁ దగన్. 67
తే. దైవమానుషబలములు § దఱిఁగి యుండు
నెవ్వరికి నెప్పు డప్పుడ § యొసక మెసఁగ
వైర మతనితోఁ జాటింప § వలయుఁ జెఱచు
టప్పనము గాను టర్హత్వ § మరసి నడపు. 68
క. నడపునఁ గొల్పుచ్చఁగ నగు, నెడయు విడిసి యుండి చెఱచు§నిక్కయు నీ వే
ర్పడఁ గనుఁగొని యం దర్హము, నడపుము నిజసైన్యరక్ష§ణము వలయుఁ జుమీ. 69
క. ప్రెగడలమనసులు విరసను, లగుఁగతి నడపురిపురాజ్య § మరసి విభిన్నం
బుగఁ జేసి కలఁచి పైకొని, జగతీవర కొనఁగ వలయు § సౌకర్యమునన్. 70
ఆ. బలము లెసఁగ దైవబలమును గలిగి లోఁ, గుట్టుచేటు లేని§యట్టినృపతి
వలన మత్సరంబు § వలదాశ్రయంబుచం, దంబుపొందు వడయఁ§దగునృపాల. 71

— ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు శత్రురాజుల జయించు తెఱంగు సెప్పుట. —

ఆ. కుడువ నిచ్చుతఱియుఁ § గురువర [1]క్రక్కించు, నవసరంబు నెఱిఁగి § యరినృపాలు
నీవు ధీరవృత్తి§నిడుఁ ద్రాటఁ బోనిమ్ము, క్రమ్మ కపిల యనఁగ § గ్రమ్మ[2] చెఱువు.
సీ. ఉత్సాహశక్తియు § నుర్వీశ మంత్రశ, క్తియుఁ బ్రభుశక్తియుఁ § గెలనివాని
కిని నీకు నెట్టివి § యని తారతమ్యముల్, వెరవునఁ బరికించి § వేర మొత్త
వలయుట నెఱిఁ గలి§ పలుకక యుండంగఁ, దగుట యూహించు టు§త్తమవిధంబు
మూలబలంబును § మొత్తాలవారును, మిత్త్రబలంబును § శత్రుబలముఁ
ఆ. గానసంబుబలముఁ § గైజీతగాండ్రును, నైనయట్టిబలము § లాఱు నరసి
యుచిత కాల దేశ§యుక్తంబులుగఁ బన్ని, కొనఁగవలయువాని§కొలఁదు లెఱిఁగి. 73
తే. సంపదల నాపదల నొక్క§చంద మగుట

1. జ. శంకించు. 2. గ. చెఱువు.

వికృతి నొందుట యాబలవితతులందుఁ
గాంచి యెల్లప్పుడును హితకారి వైన
బలము నెక్కుడుగాఁ బ్రోవు భరతముఖ్య. 74

క. [1]పరుల గెలిచి నిర్భయముగ, ధరణిఁ బ్రజం గాచు వెరవు ధర్మపథమునం
బరిపాలించిన వెలయుం, గురువర కృపపెంపు వదలకుము ప్రజలయెడన్. 75

క. వినికి గలిగి రక్షించుచు, ననువున దయతోడిపాడి నాయతు లెల్లం
గొనుచుఁ దగ నేలి పొగడొం,దిన రాజున కుర్వి కామధేనువ కాదే. 76

సీ. ధర్మమార్గంబున ధరణిఁ బాలించిన, నైహికసుఖములు నగ్గలంపుఁ
బొగడును బరలోకభూరిసౌఖ్యములును, సిద్ధించు విపులదక్షిణలు వెట్టి
యశ్వమేధప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు, లాచరించుటకంటె నధిక మంద్రు
మేదినీప్రజల నత్యాదరంబును గరు,ణాతిశయంబు మధ్యస్థతయును

తే. గలిగి బిడ్డల నరసినకరణి గాఢ,రక్షణం బొనరించుట రాజవర్య
వినుము తమ్ముల నీగి మన్ననల ననుది,నంబుఁ గొనియాడు మానందనంబుఁ గాగ.

చ. నరవర రాజనీతులు జనస్తుతుఁ డైననదీతనూజుఁడున్
హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదిగఁ గల్గినపెద్ద లెల్ల నీ
కరయఁగఁ బెక్కు సెప్పిరి మహాత్మయు నీదెసఁ బ్రీతి [2]పెద్దయుం
బొరయుట నేనుఁ గొన్ని యిటు వోలినభంగి నెఱుంగఁ జెప్పితిన్. 78

క. [3]నిత్యవిధిసద్వివేకము, సత్యవ్రతశీల ధర్మసారజ్ఞ భవ
న్మత్యాకలితమ యైనను, నిత్యంబును వృద్ధసేవ నిష్ఠఁ జలుపుమీ. 79

సీ. అన విని ధర్మజుం డంబికాపుత్త్రుతో, నావగాసుతుఁడు లేఁ డబ్జనాభుఁ
డాత్మపురంబున కరిగె [4]వాత్సల్యత, నీవు దక్కఁగ నాకు హితము సెప్ప
నొడయఁ డెవ్వఁడు భవదుపదిష్టపథమున, నిష్ఠమై నడచెద నెమ్మనమున
నీవు ప్రీతిని బొందు నృపముఖ్య నావుడు, నాతఁడు సంతస మంది యతని

ఆ. నధిప విశ్రమింపు మధిక శ్రమంబు నా,తనువునందుఁ జెందె నని తగంగఁ
బోవఁ జెప్పి బాంధవావళి కభిముఖుఁ, డయి నిజాలయముల కరుగఁ బనిచి. 80

వ. తాను నభ్యంతరగృహంబున కరిగి సుఖాసీనుం డై యున్న నమ్మానవనాథుతో గాంధారి దేవి వనంబున కెవుడు విచ్చేయువాఁడ వని యడిగిన నాభూవల్లభుం డద్దేవి కిట్లనియె. 81

క. మాతండ్రి పరాశరసుతు,చేతం బడసితి ననుజ్ఞ శీలపరత్వో
పేతుఁ డగుధర్మతనయుఁడుఁ, బ్రీతి నొడంబడియె బంధుబృందయుతముగన్. 82

ఆ. ఇంకఁ దడయ నేల యింతి వే వెడలుద, మట్లు గల్లజూద మూడి పాప

---

1. గ. అరుల. 2. క. బద్ధముం_ట. బంధముం. 3. గ. నిత్యము వినికి వివేకము_జ. నిత్యవినీతి వివేకము. 4. ట. వత్సల నీవు, దక్కంగ నాకు హితంబు సెప్ప.

భాగులైననిమ్ము [1]పట్టిల సుగతికి, ననుచు వాఁడు దపమున నతిశయమున. 83

—:o: ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకుం బురజనులచే ననుజ్ఞ గొనుట. :o:—

వ. అని పలికి యమ్మగువదిక్కు మొగం బయి వారికి సుగతి గల్గునట్లుగా నిష్ఠకును గొన్నిపుణ్యక్రియ లజాతశత్రుననుమతితో నాచరించి పోదము గాక యని నిశ్చయించి తనకుం దపోవనగమనంబున కై పౌరులయనుజ్ఞ గొన వలయు నని పాండవాగ్రజునకుం జెప్పం బనిచిన నతండు దగుపురజనుల నెల్లను [2]బడి సేసి వెలార్చికొనుచు సఖిబంధుమిత్త్రులునుం దానును వచ్చి ధృతరాష్ట్రమందిర ద్వారపురోభాగంబున నిలిచె నయ్యంబికేయుండు గాంధారియును దోడరా వెడలి వారిసన్నిధికిం జని బ్రాహ్మణ క్షత్త్రియవైశ్యశూద్రసంకులం బైనయన్నగరజన ప్రకరంబు నుద్దేశించి. 84

సీ. కౌరవకోటియు ఽ మీరుఁ బెద్దయుఁ గాల, మనఁగి పెనంగి యన్యోన్యసంభృ
తాధికస్నేహుల ఽ రై ప్రవర్తించితి, రనఘవర్తనులార ఽ వినుఁడు నాదు
పలుకు వృద్ధుఁడ నే దపశ్చరణంబున, కై వనంబున కేఁగు ఽ టర్హకర్మ
ముచితకృత్యంబు లయ్యోజ మీ రెఱిఁగిన, యదియ కా మది ముద మార మీర
ఆ. లెల్ల నాకనుజ్ఞ ఽ యిచ్చి కానకుఁ బుచ్చుఁ, డనుడు సర్వజనులు ఽ నశ్రుపిహిత
దృష్టు లగుచు గద్గదిక నెలుం గడలఁగ, నార్తి దోఁప నేడ్చి ఽ రధిపముఖ్య. 85

వ. విని ధృతరాష్ట్రుండు వారి కిట్లనియె. 86

సీ. ప్రజ ముద మొందఁగఁ ఽ బాలించెఁ బురుమి శం
తనుఁ డనంతరమ శాంతనవుచేత
రక్షితుఁ డగుచు మీయరలు ప్రీతిఁ బొదల వి
చిత్రవీర్యుండు నిర్ధాత్రి యేలెఁ
బదపడి పాండునృపాలుండు మీరు హ
ర్షింపంగ భూమి రక్షించెఁ బిదప
ధర్మనందనుని చందము మీ రెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముఁ ఽ డైనయితని
తే. ననుసరింపక యన్యాయమాచరించి, దుర్నయంబున నిల యేలి త్రుంచెఁ గులము
నుర్విఁ గలభూపతులను దుర్యోధనుండు, వానిదుశ్చేష్టలకు మూలమైన కాదె.

వ. అది మీమనంబులం బెట్టక. 88

క. మహి లెస్సగ రక్షించిన, మహితగుణులయన్న కొడుకు మనుమం డని నా
కు హితంబు గోరి కరుణా, సహితుల రై యిం డనుజ్ఞ ఽ సద్వ్రతమునకున్. 89

వ. అని యప్పు డజ్జనంబులమనంబుల లే కున్నను దనకీల్గడించి యరణ్యగమనానుజ్ఞాకరణంబునకుం బ్రార్థించి యవ్విభుండు వెండియు. 90

1. గ. పట్ల సద్గతికిని. 2. చ. బిండు సేసికొని వెలార్చి.

ఆ. వృద్ధ కృపణ పుత్త్రవిరహిత గాంధారి, యీసెలంతెఁ జూచి ƒ యైన మీర
లకట కాననమున ƒ కరుగుట మే లని, మా కనుజ్ఞ యిండు ƒ మాన్యులార. 91

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూచి. 92

సీ. తమ్ములనఁ దమ సీరతండు దిక్పాలక, ¹మధ్యభాసితుఁ డైన ƒ మఘువుఁ బోలి
మహనీయవిభవ ƒ మగ్గత వెలిఁగెను, నేమిట నేమఱ ƒ కెపుడు మీర
లీతనిఁ బొదివి సంప్రీతిగ వర్తింపుఁ, డయ్యె యిల్లడ యిమ్మ ƒ హానుభావు
నిడితి మీకడ మిమ్ము ƒ నెల్లభంగులఁ దన, పరిపాలనంబునఁ ƒ బరమసుఖులు
ఆ. గా నొనర్చువాఁడు ƒ గా నప్పగించిన, వాఁడ నేను మీకు ƒ వేఁడి దాఁకు
నట్లుగాఁ జరింప ƒ నస్మత్కులీనుల, కధికదుఃఖకారి ƒ నైతిఁ గాని. 93

క. ఆరయ సెన్నం డైనను, మీరలు నా కెగ్గు గాఁగ ƒ మెలఁగుట లేదో
పౌరవరులార నన్నుఁ, గారవమున ననుప రయ్య ƒ కాననమునకున్. 94

వ. అనినం బౌరజనంబు లేడ్పులు మ్రింగికొని యొండొరులం జూచుచు నూరకున్న నమ్మహీశ్వరుండు మఱియును. 95

సీ. సాధుచరిత్రయు ƒ శాంతయు నైనయి, గ్గాంధారియును నేను ƒ గాఢవినయ
మార మీ తెలి వెట్లు ƒ గోరుచు నున్నార, మఖిలధర్మాభిజ్ఞుఁ ƒ డగుపరాశ
రాత్మజుండును ధార్మిక ƒ కాగ్రణి పాండవా, గ్రజుఁడును నాకు న ƒ రణ్యగమన
మునకు నిచ్చి రనుజ్ఞ ƒ మోడ్పుఁ గేలొదలఁ, గదియించి మిమ్ము వే ƒ డెదఁ గృపాధుర్యు
తే. లార యనుమతి సేయుఁడు ƒ మీరు ననుడు, వారలు త్తరీయంబులు ƒ వదనవినిహి
తములుగాఁ జేసికొని రోద ƒ నము రవంబు, లెసఁగఁ జేసిరి విను ధర ƒ ణీశవర్య. 96

వ. అ ట్లేడ్చి యుడిగి తమయంతవట్టునుం గూడికొని కార్యవచనంబు లార్యచరితుం డును జతురాలాపకల్యుండును నగు²శంబు వనువిప్రోత్తమునకుం జెప్పి యుత్తరం గున ధృతరాష్ట్రునితో నాడు మని నియోగించిన నాతం డారాజునగ్రభాగంబునఁ జేరి సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 97

—⁂ ధృతరాష్ట్రునితో శంబు వనువిప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి సెప్పుట. ⁂—

సీ. భరతవంశోత్తమ ƒ పౌరజనంబులు, దమమాటలుగ భవ ƒ త్సన్నిధాన
మున న న్నుపన్యాస ƒ మొనరింపఁ బంచిన, యట్టిభాషణము లే ƒ కాగ్రబుద్ధి
నవధరింపుము మీమ ƒ హాన్వయంబునమహీ, విభులయుం దొప్పమి ƒ వెదకియైనఁ
గానము మము మీరు ƒ గన్నట్టి ప్రజల నె, ట్లట్ల రక్షించితి ƒ రాదరమున
తే. వినుము దుర్యోధనుండు సే ƒ సినయనర్హ
మొక్కటియు లేదు నినుఁ ద్రిలో ƒ కోత్తరుండు
సత్యవతికొడు కే మని ƒ సమ్మతించి
పంచె దానిన చేయుము ƒ పరమనియతి. 98

1. గ. మధ్యభాసితశశతమఖుఁడుఁబోలె. 2. శ. చ. ట. శాకల్యుం డను.

క. అడ లెడఁబడఁగా మమ్మును, విడిచితి గురువైనశోక వేదన నేమిం
కుడిపికొనునప్పటికిఁ దో,డ్పడు నీ దగుసద్గుణములు బంధువుపోలెన్. 99

ఆ. ధాత్రి శంతనుండు విచిత్రవీర్యుండుఁ బాండు,రాజు నెట్లు లట్ల రాజరాజు
ప్రజకు సంతసముగఁ బాలించె నీయందు, నతనియందుఁ గలదె యధిపయొగ్గు.

వ. భీష్మద్రోణకృపద్రౌణికర్ణకృతవర్మశల్యు లొక్కడిక్కను భీమార్జుననకులసహదేవ
ద్రుపదవిరాటసాత్యకు లొక్కదెసయు నై విధిప్రేరణంబునం బోరిరి వారివలన
నఖిలక్షత్త్రియసంక్షయం బావహిల్లె నది యొక్కదుర్యోధనుచేతన యయ్యెనె
యట్లుం గాక రణంబు రాజుల కుత్తమధర్మంబ కాదె యుద్ధమరణంబును
సుగతికరణకల్యంబు నీసుతుండు సహాయులుం దానునుం బుణ్యలోకసౌఖ్యం
బునం బొంది యున్నవాఁడు ధర్మాచరణశాలి వగునీకును సుగతిప్రాప్తి సులభంబ
యగు నిట మీఁదటికి మాభాగ్యంబునం జేసి పరమకృపాళురితు లైనపాండవులు
మాకు రక్షకులుగాఁ బడసితి మాకర్ణింపుము. 101

తే. స్వర్గమైనను బాలింపఁ జాలువారు, వీరలకు భూమిపాలనవిధి యనంగ
నెంతపని వీరిచేతికి నిచ్చి తివుడు, మమ్ము నెల్లవిధంబుల మనిచి తధిప. 102

సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు దీర్ఘదర్శి మహోదాత్త, సచివుండు బంధురక్షణపరుండు
రిపునెడ నైనను గృప పెద్ద భావసం,శుద్ధియుఁ బ్రతిభయు సువ్రతంబు
నితనికి వెన్నతో నిడినవి యొరులను, దనయట్ల కాఁ జూచుఁ దమ్ము లెల్ల
సన్నుతి కెక్కినసకలగుణముల ని,మ్మహితాత్మచందాన మమ్ముఁ బ్రోచు

తే. మాత్రయే దేవవిషయసమంచితాగ్ర,హారసజ్జనమాన్యంబు లైనగ్రామ
ములు దగంగ రక్షింతురు వెలయఁ దారు, నిత్తు రూళ్లలు దేవమహీసురులకు.

క. మృదువులకుఁ జాలమృదువులు, విదితయశా వినుము పాండవేయులు గడుబె
ట్టిదులు బెడిదంపువారికి, మదలోభిత్వములు లేవు మందున నైనన్. 104

క. శూరులు శాంతస్వాంతులు, పౌరజనప్రకరజానపదచయనిత్యా
పారప్రముదాపాదన,పారగు లతులగురుభక్తిపరతంత్రాత్మల్. 105

తే. గొంతిదేవికిఁ గోడండ్రకును మనములఁ, గరుణ యగ్గలమై యుండు ధరణినాథ
పౌరులందును జనపదప్రజలయెడను, నాడుదురు మేలు దమ కగ్గమైనయపుడు.

తే. వీర లెప్పుడు మము నీవు గారవించు
తెఱఁగి మన్నింతు రమలినహృదయ కలఁక
దక్క ధర్మజుపై రాజ్యతంత్రభార
మిడి మనంబున నూఱడి యిచ్చ సలుపు. 107

వ. అని చెప్పి నిట్లవ్విప్రముఖంబునం బౌరులభాషణంబులు విని ధృతరాష్ట్రుండు
ప్రీతుండయి సముచితప్రకారంబుల సజ్జనంబులం గ్రమంబున వీడుకొలిపి
కౌంతేయాది బంధువులను మిత్త్రులను నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి

గాంధారీసమేతుం డై యభ్యంతరమందిరంబున కరిగి యుద్దిష్టశేషంబును రాత్రి యుం దగువర్తనంబులం గడపి మఱునాఁడు విదురుని రావించి మృతు లయిన బాంధవుల కెల్లను సవిశేషశ్రాద్ధంబులు సేయుతలంపు పుట్టి కొన్నిదివసంబులు పయనంబు మానితి మానితమాననీయచరిత్రుం డగుధర్మపుత్త్రుపాలికిం బోయి నీ విక్కార్యంబు సంఘటింపు మని పనిచిన నతం డట్ల చేసెద నని చని యనుజ సహితుం డై యున్నయన్నరేంద్రునిం గాంచి. 108

సీ. మీ తండ్రి సురనదీసూతిబాహ్లికులకు, సోమదత్తునకుఁ ద్రోణునకును
దుర్యోధనాదిసుతులకును దక్కినఁ, గలుగుబంధులకు సత్కార్య మొసఁగ
శ్రాద్ధములు సేయువిచారంబు దోఁచిన, మసలెఁ గార్తికపౌర్ణమాసిదాఁక
వనమున కరుగఁ డప్పని నీకుఁ బోలిన, యట్టులు గావింపు మనిన నాతఁ
తే. డెంతయును వేడ్క నమ్మాట కియ్యకొనియె
నర్జునుండును బ్రీతుఁ డై యర్థ మనియె
భీముఁ డపుడు [1]గమర్చినమోముతోడ
విదురువదనంబు సూచుచుఁ బెదవు లదర. 109

వ. ఏమేనిం బలుకం జూచిన బీభత్సుం డమ్మెలుపున నతని వారించి యుల్లన యి ట్లనియె. 110

సీ. రాజు వృద్ధుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్మము, ఖ్యజ్ఞాతులకు శ్రాద్ధకర్మ మాచ
రింపఁ దలంచి యర్థించె భవజ్జిత, ధనధాన్యములు నీవు దాని కియ్య
కొనమి యశంబునకును ధర్మమునకు వి, ధ్వంసంబు సేయదే ధర్మతనయు
తలఁచినపని విఘ్నితము సేయఁ దగునయ్య, మనకు నయ్యంబికాతనయుఁ దొల్లి
ఆ. వేఁడికొండు మతఁడు వేఁడెడుఁ గానకు, నేఁగు చుండి మనల నిప్పు డింత
సూడ వలదె యొండు లాడక యప్పని, సలుపు టొప్పు బాహుశాలినీకు. 111

క. అని చెప్పంగఁ జెవి [2]వారిచి, విని ధర్మతనూజుఁ డంత విజయునిఁ బొగడెన్
మనమున నమ్మాటలు క, య్యానిలతనయుఁ డిట్టు లనియె నన్నరుతోడన్. 112

—భీముఁ డర్జునునితో ధృతరాష్ట్రునుద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించి చెప్పుట.—

క. మును చేసినయవి చాలవె, విను గాంగేయాదిబంధువితతికిఁ దగ నిం
కను శ్రాద్ధంబులు వలసిన, మనము దగఁ జేయ దుష్టమతి యతఁ డేలా. 113

క. మఱచితె యాతఁడు మనలం, బఱచినబన్నములు భీష్మబాహ్లికముఖు ల
త్తఱి నెట పోయిరి వారల, నెఱుఁగమె మన పుట్టిబంధు లేటికి మనకున్. 114

వ. వారివిషయం బైన మేలునకు మాఱాడుట యొగ్గు గా దాకర్ణింపుము. 115

తే. కర్ణునకుఁ జేయవలసినగారవమున, గొంతి యింకను శ్రాద్ధ మత్యంతవిభవ
ముల్లసిల్లంగఁ జేయుఁ గాకుచితనిరతి, యావిధమునకు మాఱాటసూవె యొగ్గు.

1. క. గసలిన. 2 గ. వాలిచి.

వ. అని పలికి వెండియు. 117

సీ. పాంచాలి నవమానపఱచిన తెఱఁగును, నయ్యింతి వెనుక రా నడవిఁ గలయ
ధర్మజుచన్నచందంబును మది గీటి, [1]యుండక మఱి పెట్టు లాలసె నీకు
నాంబికేయుఁడుదండ్రియగుట నాఁ డెట వోయె, భీష్ముండు మొదలగుపెద్దవారి
బాంధవం బే మయ్యెఁ బాధ యీవిదురుఁ డె,ఉంగఁడే వాత్సల్యభంగి యనిన

ఆ. ధర్మజుండు భీముఁ దగువచనముల న,దల్చె నరుఁడు మఱియుఁ దగఁడె పూజ
కాంబికేయుఁ డిట్టు లనకుము మనకు న,గ్రజునిపనుపుసేఁత వ్రతము గాదె.

క. అని భీము నదిమి విదురునిఁ, గనుఁగొని మాతండ్రి పుణ్యకర్మము లెమ్మెఁ
దనబంధులకై చేయఁగ, మనంబునం దలఁచె నానమంచితభంగిన్. 119

క. నాయింటిధనము గైకొని, చేయఁగలాఁ డమ్మహీశుచిత్తము సంతో
షాయత్తంబుగ వేగమ, పోయి యనఘ చెప్పుమువిభుఁడు ప్రియ మందన్. 120

చ. అన విని మెచ్చి ధర్మసుతుఁ డర్జునునిం గొనియాడి యాదరం
బున విదురుం గనుంగొని ప్రభూతవిధానములన్ నిజేచ్ఛ నా
ధనమును నర్జునార్థమును దాఁ గొని శ్రాద్ధము లాచరించువాఁ
డనఘ కురూద్వహుం డిది మదాత్మకు నిం పని విన్నవింపుమీ. 121

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 122

క. వనవాసాయాసంబుల, ననయంబును నలఁగి దాని నాత్మ నిడి మను
త్తనయుండు పెక్కు లాడెఁ ద,గనిమాటల దీన రాజు గనలకు మనుమీ. 123

క. ఇతఁ డేమి యన్న నే మగు, ధృతరాష్ట్రుఁడు మాకుఁ బరమదైవత విను స
మ్మతిఁ దత్ప్రసాదముం బడ,సితి మేమును దత్కృతాభిషిక్తుల మనఘా. 124

వ. అని పలికి యప్పుడమిఱేఁడు వికచవదనుం డగుచు. 125

క. మాతండ్రి నిష్టవిధములఁ, బైతృకవిధు లాచరింపఁ బంపుము [2]రథ్య
వ్రాతకనకగోగజములఁ, జేతి కొదవ నర్జునుండుఁ జేర్చుచు వచ్చున్. 126

క. గ్రామములు దేవతలకును, భూమిసురులకును గురుప్రభువు నిమ్మనుమీ
పో మసలితి చెపు మాతని, కీమాటలు వలయుపనుల కీవు మెలఁగుమీ. 127

క. అనినఁ బ్రియ మంది విదురుఁడు, సని యానృపుతో నజాతశత్రుకడకు నీ
పనిచినపనికిం బోయితి, వినిపించితిఁ దెఱఁగతండు విని మోదమునన్. 128

క. నరువలను సూచె నతఁడుం, బరమప్రియభరితుఁ డయ్యెఁ బార్థివవర య
య్యిరువురుఁ బ్రాణంబులు డాఁ,పరు నీకును ధనము నాఁచుపని గలిగెడినే. 129

క. చేయుము విచ్చలవిడి గాం,గేయప్రముఖులు నిరస్తకిల్బిషులై మో
దాయత్తచిత్తులుగ భూ,నాయక శ్రాద్ధములు జగమునం బొగ డెసఁగన్. 130

చ. కనకము మేలిరత్నములు గ్రామములున్ హయగోవ్రజంబులుం

1. జ. యుండఁగ. 2. ట. రత్నవ్రాతకనకగోహయములఁ, జేతోరతి నర్జునుండు.

దనియఁగ నిమ్ము సర్వవసుధాసురకోటులకున్ నిజేచ్ఛ నీ
తనయులు పుణ్యలోకసుఖధామము లై విలసిల్లునట్లుగా
ననుటయు నాంబికేయుహృదయంబున మోద మెలర్చె భూవరా. 131
చ. పదపడి భీముమాట లోకభంగి నెఱుంగఁగఁ జెప్పి వాఁడు దు
ర్మదుఁ డవి పాటి గావు కురురాజమహత్తర పెట్టకుండు నీ
హృదయమునందు వాని జని యేర్పడ ధర్మజుపార్థువాక్యముల్
విదురుఁడు సెప్పె సంతసము వెల్లిగొనంగ ననేకభంగులన్. 132
ఆ. అట్లు సంతసిల్లి యధిప కార్తికపౌర్ణమాసి నవ్విభుండు మహితభూమి
దేవకోటి నెల్ల రావించి యంచిత, శ్రద్ధఁ జేయఁ దొడఁగె శ్రాద్ధవిధులు 133
సీ. కనకాదివస్తువుల్ గడువేడ్క ధర్మనందనుఁడు పుత్తేర నుదాత్తభంగి
బాహ్లికునకు గంగపట్టికి సోమదత్తునకుఁ దదీయపుత్త్రునకుఁ దొలుత
[1]నంచితశ్రాద్ధంబు లాచరించె సుయోధనాదికుమారుల కందఱకును
బేర్వేరఁ గ్రియ[2]లు నిస్పీతవిధంబులఁ దగ, నొనరించె సింధురాజునకుఁ దక్కఁ
ఆ. గలుగుబంధులకును వలయురాజులకును, ద్రోణునకును బుద్ధిఁ దోఁచినట్టి
యిష్టజనములకు నహీనభవ్యప్రకా,రములఁ బారలౌకికము లొనర్చె. 134
చ. అతులితరత్నకాంచనగవాశ్వవిభూషణవస్త్రకన్యకా
క్షితిముఖవస్తుదానములు కీర్తనకెక్కఁగ నవ్విభుండు సు
వ్రతుఁ డయి చేసెఁ బంచదశవాసరముల్ నిజదానలౌల్య మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జెల్ల విని పాండుసుతాగ్రణి ప్రీతిఁ బొందఁగన్. 135
ఆ. భూమిదానవిధులు భూవర యొకమాత్ర, నంబికాతనూజుఁ డాచరింప
నంతఁ బోక యూళ్లు లగ్రజన్ములకు నీ, నతనిఁ బనిచెఁ బాండవాగ్రజుండు 136

—ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీసహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట.—

వ. పనిచినం బ్రియంబుపెంపున హృదయంబు పల్లవింప నాభూవల్లభుం డనేక గ్రామంబు లగ్రహారంబులు గావించె గాంధారరాజు మొద లయిననిజబంధువులకు బహుళదక్షిణలుఁ గాఁ బారలౌకిక క్రియలు సేసె నిట్లు ధృతరాష్ట్రుండు భారతరణంబున మరణంబు నొందినబంధులోకంబునకుం బుణ్యలోకసౌఖ్యాతిశయపదంబు లగుపరమశ్రాద్ధంబులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై సర్వకృత్యంబులుం జలిపి పాడ్యమినాఁడు రేపకడ ఋత్విక్సమేతుం డై యిష్టి నడపి పాండవులను దక్కటిబంధువులను మిత్త్రులను రావించి వనవాసంబునకు సంకల్పంబు సేసి సకలభృత్యజనంబులకు నర్హధనంబు లిచ్చి గాంధారీసమన్వితుం డై వల్కలాజినంబులు ధరియించి యక్షతగంధపుష్పంబుల గృహంబుఁ బూజించి సర్వపదార్థంబులు బరిత్యజించి యద్దేవియుఁ గదిసి నడవ యాజకు

1. క. నరిమె శ్రాద్ధంబు. 2. జ. లతిస్ఫీతవిధంబుల నొనరించె.

లగ్నులు నుపకరణంబులును ధరియించి ముందటం జేసుక నరుగ నరుగ వెడలె
నట్టియెడ నేతెంచి. 137

క. గొంతి మొదలైనకౌరవ,కాంతాజను లెల్ల నెవ్వగలఁ బొగులుచుఁ బ
త్యంతంబుల బాష్పసలిల,సంతానము లురలఁ దోన చనుదేరంగన్. 138

వ. అజ్జనపతి సనుచుండె. 139

తే. పాండవాగ్రజుఁ డక్కురుప్రభర్తవలను, శోకదీనుఁడై తప్పక చూచి యేచ్చి
హామహారాజముఖ్య యెందరిగెదనుచు, నొడలు కంపింపఁ జదికిలఁబడియె నధిప.

క. నరుఁ డనునయించె నెన న,స్వరపతి నెత్తుచును దా నసనయుమ్మ వనటం
బురపురఁ బొక్కెం గురుభూ,వర యద్దెస తెఱఁగు రాదు వాక్రువ్వంగన్. 141

వ. భీమసేననకులసహదేవులును గృపయుయుయుత్సుసంజయులును ధౌమ్యాదిధరణీసురులును శోకవ్యాకులత్వంబు నొందిరి గొంతి యడలుచు గాంధారికరంబు నిజస్కంధంబున నిడికొని నడవ నయ్యంధనృపతి గాంధారీస్కంధభాగకలితబాహుండై పోవుచుండె నప్పుడు పాంచాలియు సుభద్రయుఁ జిత్రాంగదయు నులూపియు సపుత్ర యగునుత్తరయు మఱియుం గలయట్టిమగువలుం గురరీనిచయనాదంబులచందంబు దోఁప నాక్రందనంబు సేసి రయ్యవస్థ జూదంబునాఁడు పాండవులు పురంబు వెలువడినప్పటిదశం బోలి యుండె నట్లు ధృతరాష్ట్రుకాననగమనంబు నిశ్చితం బగుటయు నాబాలవృద్ధంబుగాఁ బురజనంబు గనుంగొనం జనుదెంచిన. 142

ఆ. వచ్చి రెండకన్నువానకన్నును నెఱుం,గనిపురంధ్రు లెల్లఁ గరమువంతఁ
దలరు నంతరంగములతోడ నక్కురు,వృద్ధుఁ జూడ నార్తవికలగతుల. 143

క. నేలను హర్మ్యంబులపై, నోలి నిలిచి చూచుచుమానవోత్కరములశో
కాలాపవిలాపంబులు, నేలకు మింటికిని నడుము నిండి చెలంగెన్. 144

వ. ధృతరాష్ట్రుండును బురద్వారంబు నిర్గమించుచుండి సకలపౌరజనంబుల నిలువం బనిచె విదురుం డక్కురువృద్ధునితోడ వనంబున కరుగుట దృఢనిశ్చయుండై పలికె సంజయుండు నవ్విధంబువాఁ డయ్యెఁ గృపాచార్యుండును యుయుత్సుఁడు నత్తెఱంగుమాటలాడిన నాంబికేయుండు వారిని వారించి ధర్మనందనున కప్పగించి నిలిపి కోడండ్ర నెల్లను సముచితవచనంబుల మరల నియమించిన వార లావైచిత్రవీర్యునకు గాంధారికిం బ్రణమిల్లి బాష్పంబులు వదనంబున వెల్లిగొనుచుండ వీడ్కొనియును బాండురాజమహిషిం జూచికొని వెనుకం జనుచుండె నాసమయంబున నజాతశత్రుం డాగొంతి కిట్లనియె. 145

క. మాయయ్య కాననమునకుఁ, బోయెడు నే నితనితోడఁ బోయెద శుశ్రూ
షాయత్తుండనై యుండెద, నీయవిదలఁ గొనుచు మగిడి యేఁగుము తల్లీ. 146

చ. అనుటయుఁ గొంతి యక్కురుకులాగ్రణి కిట్లను నీవు దోడఁ గా

వనమున కేఁగుదెంచుట జగన్నుతనీయ చరిత్రుఁ డివ్విభుం
డనుమతి సేయునే యుడుగు మాపని యియ్యమ యత్త నాకు నీ
మనుజవిభుండు మాకు గరిమంబుగ వీరలఁ గొల్చి పోయెదన్. 147

తే. ఇతని కియ్యమకును విను మేన చువ్వె వలఁతి శుశ్రూష సేయంగ వత్స మీర
లావనికి నేర్తురే వీర లడవి కరుగ, నింట నుండంగ నామన మియ్యకొనునె.

వ. అనిన నాధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు నుచితవచనంబుల వేఁడికొనిన నద్దేవి యగ్ర
తనయుం గనుంగొని. 149

క. వీరలయెడఁ గొడుకా [1]యుపచారంబులు వలుకుదు నెపికచారము విడుమే
నేరూపంబున నిలువన, గారవమున నిది వ్రతంబు గాఁ గైకొంటిన్. 150

వ. అని పలికిన నిజస్కంధంబున నున్న గాంధారి కరంబుఁ గరంబు నయంబునం బాపి
యతనిదిక్కు మొగం బై 151

క. నీ వేమియు ననకుము నహా, దేవుని నేమఱక యరయు దినకరసుతునిన్
భావమునఁ దలఁపు మేనా, దేవసముని పుట్టువడఁచితిం గపటమునన్ 152

క. అది పాపము దానికి నా, మది నెప్పుడు వగతు విమలమానస యక్కీ
డు దొలంగునట్లుగా సత్పాత్రదానములు సేయు తాత్పర్యమునన్. 153

ఆ. అవ్విధమునఁ గర్ణుఁ డాఱడిఁ బోయిన, నాడుమానసంబు వోదు నూఱు
పఱియ లై తలంప బలుతూఁటఁ జేసిన, వారు గాఁగ వలయు వంశవర్య. 154

క. నీవును దమ్ములు భక్తిభ, రావేశముతోడఁ దలఁపుఁ డమ్మహితాత్మున్
ద్రోవది నెప్పుడు దృఢసం, భావన మన్నింపు మయ్య పౌరవముఖ్యా. 155

క. భీమార్జుననకులమనః, కామంబులు సఫలతాప్రకాశంబులు గా
భూమీశ యరసి యొనరుపు, మేమిట నేమఱకు ధర్మ మీఁ యరయునెడన్. 156

వ. అని పలికి నానిశ్చయంబు శిథిలంబు గాదు మీరు మరలుం డని పలికినం బాండ
వాగ్రజుండు విషాదం బంది యూరకుండె భీమాదులు డెందంబులు గొందలం
బంద నశ్రు లోలుకం దలలు వాంచి రిట్లమ్మెత్తంబుగ మనంబు [2]గుదివడుచు
మందం బై చెల్ల ధృతరాష్ట్రుండు [3]గొండొకవడ గలుగం జనియె నాధర్మతన
యుండు దల్లి యాననం బాలోకించి. 157

—ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకుఁ బోవల దని ప్రార్థించుట.—

సీ. ఇది యేమి సేయంగ నెత్తికొంటి యమ్మ ట, యూడకు మేము నిన్నడవి కేఁగఁ
బనుతునే మముఁ దొల్లి పనిచి పనుల్ గొను, భంగిన సామ్రాజ్యభారనిర్వ
హణము తెలుంగును నప్పటికప్పటి, కిట్లని యానతి యిచ్చినడపఁ
బంపక యున్న నొప్పమి రాదె మాకు ము, నీవును గృష్ణుండు నేవిధమున

తే. నడపితిరి కార్య మెఱుఁగవే యడలు వెల్లి

1. క. యుపచారఁబులు. 2. గ. నుడివడుచు. 3. గ. గొండుకవడ.

మమ్ముఁ బెంచాలి నిటు ముంచి యమ్మ యడవి
నట్టు లుండెద వనఁగ నయ్యింతి బాష్ప
పూర్ణనయన యై యూరక పోవుచుండె. 158

ఉ. అయ్యమలాత్మతోడఁ బవనాత్మజుఁ డిట్లను ధర్మపుత్త్రు నీ
వెయ్యది యుక్తహేతువుగ నెమ్మెయిఁ బాసెదు నీదుపచ్చునం
గయ్యము సేసి భూపతినికాయములం బరిమార్చి దల్లి నీ
కియ్యన లక్ష్మి నూఁది [1]చరియింపక యిప్పుడు వాయఁ బాడియే. 159

క. మనమునఁ దోఁచిన దానము, లనుదినమును జేయుచును సమిత్రజనులం
బెనుచుచు బంధులఁ బ్రోచుచు, జననుతచరితమునఁ బరఁగు సౌజన్యనిధీ. 160

క. వనమున మాద్రిపుత్త్రులు, [2]వెనుఁబడుటకుఁ దలరి తట్లు విక్రమమునకుం
గొనగొల్పి తిట్లు వీరల, ననూనదుఃఖముల ముంచి యురుగం దగునే. 161

వ. అనియె నట్టియెడ. 162

క. ద్రోవదియు సుభద్రయు శోకావేశం బశర మోము లశ్రులఁ దోఁగం
గా వెక్కివెక్కి యేడ్చిరి, భూవర పాండుక్షితీశపుత్త్రులు నేడ్వన్. 163

క. పరిజనములు గన్నీళ్లులు, దొరఁగఁగ [3]నడ లొంది వారితోడం జని రీ
ప్పురుసునఁ దనదుతనూజులు, మరలమికిం బాండురాజమహిషిమఱుఁగుచున్. 164

వ. తెగనాడ కున్నఁ బోవ రని కన్నీరుదుడిచికొని వారలం గలయం గనుంగొని వారలు వినుచుండం దత్పరిజనంబులతోడ. 165

సీ. దుర్ద్యూతమునఁ దారు దూలపోవుటయును, నాసభ నపకీర్తి యగుతెఱంగు
వాటిల్లుటయుఁ బెక్కుభంగుల నడవుల, నిడుములఁ బడుటయు నే సహింపఁ
జాలక కార్యంబు చర్చించి సంధిమై, నొవ్వనివా రెల్ల నవ్వఁ దలలు
వంచి కౌరవులలో వర్తింప నే లని, హరితోడ నాడితి నవ్విధమున

ఆ. మానసీయు ధర్మసూను నాగాయుత, బలుని భీము శత్రుభంజనైక
శీలుఁ బార్థు శౌర్యశాలులఁ గవల దై, న్యంబు నొందఁ జూచు టర్హ మగునె.

వ. అని ధర్మతనయువదనంబు వీక్షించి పాంచాలిం జూపి. 167

సీ. గౌరవంబున సుకుమారత్వమున నొప్పు, నిప్పొల్తిఁ దల వట్టి యీడ్చి తెచ్చి
సభలోన నట్లు దుశ్శాసనుం డవమాన, పెట్టంగ నచ్చటిపెద్ద లెల్లఁ
బలుకక యుండ నబ్బన్నంబునకు నోర్వ, వలసె మీ కప్పటి కలఘుతేజ
నీతేజ మట్టులు నీ ఱయి పోయినఁ, బాండునికులము సెప్పంగఁ జూప

తే. లేక [4]పోదె యబ్బంగిఁ బల్కితి ముకుందు, తోడ నేను మీరెమ్మెయి రూపికెక్కి
వెలుఁగఁ గోరుటకతమునఁ దలఁచి హాని, ననిలసుతుఁడె త్రిప్పెట్టె నే మనఁగఁగలను.

1. గ. చరియింపఁగ నిప్పుడు. 2. క. చ. ట. 'వెనుఁబడుటకు...విక్రమము మెయిం గొనివచ్చితివుడు వీరల'. 3. గ. నడ లాడె వారి. 4. గ. పోక యబ్బంగి.

వ. అనిన విని ధర్మసుతుండును భీముండును సిగ్గువడి రిట్లు వలికి గొంతి యిమ్మాటకు భీముచిత్తం బెట్లగునో యనుతలంపున ధర్మసుతుని కతనిం జూపి. 169

ఉ. నామది నొండు లేదు విను ♦ నవ్విభు నీతనితోడ నీడుల
క్ష్మామహీమఖ మసం బలరఁ ♦ జేసితి నుత్తమదానముల్ జన
స్తోమనుతంబుగా నడపఁ ♦ జూచితి జన్మము గన్నులార నిం
కేమికొఱంత నా కుడుగ ♦ నెట్లును బోదు వరణ్యవృత్తికిన్. 170

తే. రాజ్యఫలము గావింపఁ బు ♦ త్త్రా సమగ్ర, తపమునకు ఫలమైనయు ♦ త్తమగతి ప్ర
సిద్ధి గోరుదు నది గల్గ ♦ జేఁత కిట్టి, తోడు మఱి నాకుఁ గలుగునే ♦ దురితదూర.

క. కురురాజనకును దేవికిఁ, బరిచర్య లొనర్చుచుం ద ♦ పంబునఁ గృశతం
బొరయుటనువుతోఁ గడపెదఁ, గరమునియతి నింకఁ గలుగు ♦ కాలము వత్సా. 172

వ. మీరు మఱలుం డనియె నట్టియెడ నప్పాండురాజమహిషి దమతోడ వనవాసంబున కై వచ్చుటకుం గడంగుటయు దాని గొడంబడక పాండవులు దగువలుకులం బ్రార్థించుటయు నెఱుంగుం గావున ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుం డెట్లు సెప్పె నట్లు సేయు మని విదురసంజయులచేత నద్దేవికిఁ జెప్పువుత్తెంచిన వార లేతెంచి యుబ్బంగి సెప్పినను వదలక వారిపలుకు లాయమ విచారించి దృఢనిశ్చయంబునఁ గొడుకులఁ గోడండ్రను దక్కటిబంధుజనులను సర్వభరతభార్యలను బరిజనంబులను గలయం గనుంగొని యిల్లేల వచ్చెదరు నిలువుండు సుఖుల రై యుండుం డనుటయు. 173

క. హృదయములు దలర నందఱుఁ, బ్రదక్షిణము గాఁగ నేమ్ముఁ ♦ గ్రందు సెలుఁగు లె
ల్ల దేసలఁ జెలఁగఁ దిరిగి త,త్పదంబులకు నెఱఁగి వంతఁ ♦ దనువులు దూలన్. 174

వ. నిలిచి రందుఁ బాండవు లేవురుం బాండురాజమహిషి ననుప మఱియుం జని యాయమను ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గలపి వారల నిరువుర నుద్దేశించి మీరు వనంబునకుం బోయి తానును లేకున్న మా కెట్లు కాలంబు గడవ వచ్చు నను తలంపునం దన్ను నెంత ప్రార్థించినను గొంతి నిలుచుట కొడంబడ దయ్యె నీసాధ్వికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుం బరిచర్య సేయించుకొండని యప్పగించి యారాజునకు నద్దేవికిం గుంతికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి దండప్రణామంబు లాచరించిన దీవించి వారామంత్రణంబు సేయ నాధర్మపుత్త్రాదు లశ్రుప్లావితంబు లగువదనంబులతోడ మరలి వనితాజనంబులం దోడ్కొని. 175

తే. పొగులుచును నల్లనల్లన ♦ పురికి నరిగి
[1]రదియు నమ్మలికంబు ప్రో ♦ వైనయట్లు
సూడఁ గూడక యుండంగఁ ♦ జొచ్చి రాత్మ
మందిరము లందఱును బుధ♦సమాన్యచరిత. 176

1. గ. వ్యథయు నమ్మలికంబు.

వ. అట్లు పురప్రవేశంబుసేసి ధర్మనందనుండును దమ్ములుం దగినవర్తనంబుల నుండి రట యక్కురువృద్ధుండు నిశ్చింతుండై గాంధారియుం గుంతియు విదురసంజయులు నగ్నిహోత్రంబునకు వలయు ఋత్విగ్జనంబులతోడ నరుగుదేర నడయక భాగీరథీతీరంబునకుం బోయి యొక్కయోగ్యప్రదేశంబున విడిసె నదనంతరంబ యతండు. 177

క. స్నానాదికవిహితానుష్ఠానంబులు నడపి శ్రుతివిశారదభూదే
వానీకప్రణయమునన, మానితరుచి వెలుఁగుచున్నహుతవహులకున్. 178

తే. అర్చలిచ్చి హోమంబు సమంచితముగఁ, జలిపి యెల్లవారలకు భోజనము సంఘ
టించి యాహారవిధి యాచరించి విదుర,సంజయులమొనర్చినదర్భశయ్యనుండె.

—ధృతరాష్ట్రుఁడు శతయూపరాజర్షి యాశ్రమంబున వసియించుట.—

వ. ఆశయ్యకు ననతిదూరంబునం గల్పితంబైనతల్పంబున గాంధారియుం దదనంతరసన్నిహితశయనంబున గొంతియు నింతనంత విదురసంజయులును జట్లం దమకుఁ జూడం బోలినచోటుల యాజకజనంబును విశ్రమించి రట్టిదినశేషంబు సనిన సాయంతనకృత్యంబులు నలిపి రయ్యామిని యచ్చటఁ గడపి సూర్యోదయసమయంబునం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యాంబికేయుండు దనవారును దానును గంగానది యుత్తరించి చని కురుక్షేత్రంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కపుణ్యాశ్రమంబునుపాంతంబునం దరుచ్ఛాయాశీతలంబైనసికతాతలంబున నాసీనుం డయ్యె నట్లుకురురాజు నిజాశ్రమప్రదేశంబునకు వచ్చుట శతయూపనామధేయుండును గేకయవంశవర్యుండును దపోధుర్యుండును నైనరాజర్షిసత్తముండు విని యయ్యెడకు వచ్చి. 180

క. కని గారవంబునం దోడ్కొని చని యర్ఘ్యాదివిధు లకుంఠితవినయం
బున నడపిన నయ్యాశ్రమమున నతఁడు వసింపఁ గోరె భూపవరేణ్యా. 131

క. కోరిన విదురాదులు నా, కౌరవపతితలఁపు మేలుగాఁ గొని తగన
చ్చేరువను బర్ణశాలలు, వేరచియించి రుచితంపువిధమున నధిపా. 182

వ. అందక్కురువిభుండు దానును గాంధారియుఁ జీరాజినవసనులును సువ్రతపరులు నగుచుఁ గుంతీవిదురసంజయులతో వసియించి తపం బాచరింప యాజకులు నిజకృత్యంబులు నడపుచుండి రిట్లు నియమనిష్ఠ లతిశయిల్ల నాభూవల్లభుం డచ్చటి మును లచ్చెరువందన చ్చేరువ నతితీవ్రతపశ్చరణంబున నిజాంగంబు నిర్మాంసత్వంబునం జర్మాస్థులు గదియునట్టికార్శ్యంబు దనకు నొప్పగా వర్తిల్లె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రువృత్తాంతంబు సెప్పిన విని యవ్విచిత్రవీర్యనందనుండు పదంపడి యెట్టివాఁ డయ్యె మునీంద్రా యెఱిఁగింపు మనుటయు. 183

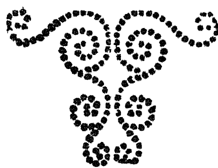
శా. ఆశాపాశవిమోచనోపకరణవ్యాకోచహృద్ధామ సం
క్లేశోత్సారకదివ్యనామ వరదృగ్లీలాప్తనిస్సీమ ల

త్రిశంభత్సురలోక చక్ర పరమస్వచ్ఛిన్నాసురానీక వి
ద్యాశోభాస్ఫురణాకృతీ శమదమాద్యనంతర్యభాస్వత్కృతీ. 184

క. మునిహృదయనిలయపాదా, వినతజనావనవినోద విద్యావిద్యా
ఘనచింతాంతికదూర లసదపీతసితసామజత్వగ్వసనా. 185

మాలిని. అపరిమితవిభూతీ యప్రమత్తానుభూతీ
[1]లపనవిభృతవేదా ఉత్తుంగస్వైరనాదా
జపపరవరదాయీ సర్వవిద్యావిధాయీ
విపులకృపకటాక్షా విశ్వసంహ్లాదదక్షా. 186

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నాశ్రమవాసపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 187

1. గ. లపనవిస్ఫురద్వేదా.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్రమవాస పర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

సంబంధాయుర్గురు
తాసిద్ధిదచరణపద్మ ! దాంత్యస్మిల
ద్ధీసద్మ శాంతిసేవ్యా
వ్యాసాదిమునీంద్రభావ్య ! హరిహరనాథా. 1

ధృతరాష్ట్రుపాలికి నారదుండు మునులతో వచ్చి యత్తపోవనమహిమ సెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు వైచిత్రవీర్యుండు పరమ తపోధుర్యుం డయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు నారద పర్వత దేవల మాంజాయను లమ్మహీనాయకుం జూచువేడ్క నయ్యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిన. 2

క. శతయూపుఁడు నయ్యెడకుం, గుతుకంబున వచ్చె వారిఁ గుంతి వినయసం
భృత యై యందఱను సమ, ర్చితులుగఁ జేసినఁ బ్రహృష్టచేతసు లగుచున్. 3

వ. ధృతరాష్ట్రుకడకుం బోయిన నతండు వినయసంభ్రమంబులతో వినతుం డైన దీవన లిచ్చి యతనిపెట్టించినదర్భాసనంబుల నాసీను లై యనుచితసల్లాపంబులు సేయుసమయంబున నారదుం డన్నరనాథుతో [1]శతయూపనామధేయుం డయిన ధరాధిపుపితామహుం డగుసహస్రచిత్యుఁ డనుమహారాజు దనపెద్దకొడు కైన శతచిత్యు నందు రాజ్యభారం బిడి యియ్యాశ్రమంబునకు వచ్చి తపశ్చరణంబున దుశ్చ్యవనసఖత్వంబు వడసె మఱియును బృషధ్రుండును శైలాలయుండును బురుకుత్సుండు నిందుఁ దపంబు సేసి యింద్రలోకంబు వడసి రారాజర్షిసత్తముల నెల్లను నే నీలోకంబున మెలంగుచుండి యయ్యెడం గంటి నయ్యెడం జూచితి నిది యితరదుష్ప్రాప్యం బయినపుణ్యప్రదేశంబు నీకుం గృష్ణద్వైపాయనుప్రసాదంబున నిచ్చట వసియింప నంభవించె నని పలికి వెండియు.

సీ. ధరణీశ యిచ్చటి కేతపమున నీవు నా, నృపులయట్టుల విశిష్టపుఁబదంబుఁ

---

1. ఙ. శతజిన్నామ...ధరాధిపున ప్త యగుసహస్ర.

గందు నీతోడన గాంధారియును వచ్చు, మీకు శుశ్రూష యనయమేయభక్తిఁ
జేసి కుంతియుఁ బతిఁ జేరంగ నరుగు న,ప్పాండుభూపతి సురపతిసమీప
మున నుండి యెప్పుడు నినుఁ దలంచు నతండు, పోఁడిమి సేయఁ గలాఁడు నీకు
ఆ. ధర్మమూర్తి యైన ధర్మనూనుఁడు దన, యాత్మ గాన విదురుఁ డన్నరేంద్రు
వినుతతనువుఁ దగఁ బ్రవేశించు సంజయుఁ, డతులనాకలోకగతి వెలుఁగు. 5
వ. అనిన విని యాంబికేయుండు గాంధారీకుంతీసమేతంబుగా సంతోషంబు నొంది
నచ్చటియందఱును బ్రీతాత్ము లై రప్పుడు. 6
క. శతయూపుఁడు నారదుతో, నతులజ్ఞానాభిరాము యడిగెద నిన్నుం
గుతుకంబున నొక్కటి నీ,వితతకృపం దెలియఁ జెప్పవే నా కనుడున్. 7
వ. ఆదేవముని నీయుడుగఁ దలంచినది యెయ్యది యడుగు మనిన నతం డక్కురుపతి
సుగతి గను నని నిర్దేశించితి తద్విశేషంబు విన వలతు వివరింపు మనుటయు. 8

—•• నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడు తెఱఁగు సెప్పుట. ••—

సీ. ఆసంయమీశ్వరుం డాతని కిట్లను, నిచ్చలు నేను మహేంద్రుకడకు
నరిగి సంభాషణ మాచరించుచు నుండ, నాసభ నిక్కౌరవాధినాథు
వలనివార్తలు పుట్టి యేఘుతపోవృత్తి, నిష్ఠాతిశయము వర్ణించి రప్పు
డవ్యాసపుఁడు సెప్పె నవఘ నాతో ముని,జాతుఁడు ధృతరాష్ట్రజనవిభుండు
తే. తపము మూఁడేండ్లలో నరించి తానుసతియు, దేహముల్వీడ్చి చనిధనాధీశు చెలిమి
నతిశయిల్లు దివ్యాభరణాభిరాముఁ, డై విమానవిహారహృష్టాత్ముఁ డగుచు. 9
క. అని పాండునిమది ప్రమదం,బునఁ దేలఁగఁ జెప్పె ననుడు మోదము ధృతరా
ష్ట్రునినెమ్మనమున నిండా,రె నఖిలజనచిత్తములను బ్రియము దలిర్చెన్. 10
వ. ఇట్లు సద్గోష్ఠి నడపి యత్తాపసోత్తము లక్కురుపతిసత్తము నభినందించి యామం
త్రణంబు సేసి నిజనివాసంబులకుం జని రక్కాలంబున. 11
సీ. పాండుపుత్రులు దల్లిఁ బలుమాఱుఁ దలచుచు,వగతురు ధృతరాష్ట్రువలనసుబల
నందనదెసను మనం బిడి చింతింతు, రట్లు పౌరులు వంత నారఁ గూరి
వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు సుఖార్హుఁడు, విగతజనం బైనవిపినిభూమి
నెత్తెఱంగున వసియించు గాంధారియుఁ, గుంతియు నత్యంతకోమలాంగు
తే. లడవి నుండంగ నెట్లోర్తు రకట యిట్టి
కొడుకులను రాజ్యసౌఖ్యంబు విడిచి యట్లు
సనునె యక్కుంతిభోజునితనయ జనని
దొఱఁగి పోవుట కెంత గుందుదురొ వీరు. 12
క. ఆయాసంబున విదురుని,కాయము సంజయునిమేనుఁ గందక యున్నె
పోయిరి ధృతరాష్ట్రమహీ,నాయకుపై భక్తిఁ గాననమున వసింపన్. 13
క. అని యొండొరువులతోడ, న్వనట యెసఁగఁ బలుకుదురు మనంబులఁ గుంతీ

తనయులు మాతృవియుక్తత, కనయము నడలుదురు కౌరవాన్వయముఖ్యా 14

సీ. ధర్మపుత్త్రాదు లందఱు నొక్క-చో నుండి, ధృతరాష్ట్రు నాతనిదేవిఁ బేరు
కొని వారికొఱకు లెల్లను ద్రుంగి రని వార, లతివృద్ధు లెమ్మెయి నడవిఁ గలసి
యున్నా రనియు నింక నెన్నాళ్లు లుండెడి, గొంతి వనంబునఁ గూర దినుచు
ననియును బంధుల నదయతఁ దునిమితి, మలుక ధైర్యంబున నడఁపమైతి

తే. మనియు నభిమన్యు వీరుని నతనితమ్ముఁ
గుఱ్ఱలను గర్ణు నాఱడిఁ గోలుపోయి
రొంటి వడితి మనియుఁ గడు నుమ్మలంపు
మాట లాడుదు రుపరిజనుల్ మఱుఁగుచుండ. 15

వ. ఇట్లనుదినంబును ఘనచింతాక్రాంతు లై యలంత నొందుదురు. 16

చ. విదురుని సంజయుం దలఁచి వేదనఁ బొందుదు రట్లు నెవ్వగల్
హృదయముఁ గుందఁ జేయఁ జెలు వేని మనోజ్ఞము లైనభోగము
ల్వదలి వినోదముల్ సలుపఁ లాలసితం బెడఁబాసి రాజ్యసం
పద నరయం దలం పెడలి పాడఱి యుండుదు రేమి సెప్పుదున్. 17

క. ద్రౌపదియు సుభద్రయు సం,తాపం బందుదురు పాండుతనయులు దలరన్
భూపాల భవజ్జనకుని,చూపం దలమానసముల శోకము నదుమున్. 18

ఆ. పరమధీరు లైన పాండుతనూభవు, లిట్లు ధైర్యసార మెడలి వికల
బుద్ధు లగుచు నుండి పోవం గడంగి ర,య్యంధనృపతిఁ జూడ నధిపముఖ్య. 19

వ. అట్టియెడ సహదేవుండు పాండవాగ్రజునకుం బ్రణమిల్లి భక్తివినయుండై. 20

క. ఏను మును చెప్ప వెఱచితిఁ, గాని యధిప గొంతిఁ జూడఁగాఁ జను టర్హం
బైనపని యింత కేడెస, దా నొందునో విపినవాసదౌస్థిత్యమునన్. 21

తే. గొంతి ప్రాణంబుతో నుండఁ గురువరేణ్య
యచ్చటికిఁ జని యొకమరి యమ్మహాను
భావ దర్శింప వలవదె బావ నప్పు
ననుసరించుచు నెట్లున్నదయొడియొ సాధ్వి. 22

క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియు, నతిమృదులాంగకులు వల్కలాజినధరు లై
వ్రతచర్యల వన్యాహా,రత నలఁగుచు నున్నవారు రాజవరేణ్యా. 23

ఉ. వారలఁ జూడఁ బోఁ దగు నవశ్యము దుర్దశ వుట్టకుండ మున్
మీ రని చెప్ప నప్పుడు సమీపమునం జెవి దార్చి నెవ్వగం
గూరుచు నున్న ద్రౌపది యగుం గరణీయము బంధుదుఃఖసం
తారక మీకు నీతఁ [1]డుచితంబుగఁ జెప్పినకార్య మెమ్మెయిన్. 24

తే. గొంతికొడండ్రు రెల్లను గురువరేణ్య, యెత్తినడుగుల నున్నవా రత్తపస్వి

1. గ. డుచితజ్ఞత.

నీవెమ్మ దర్శింపఁగఁ బోవఁ గోరి, యనియె నట్టు లయ్యిరువురు నాడుటయును.

—.. పాండవులు బంధుసహితంబుగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట. ..—

వ. అమ్మానవనాథుండు కాననగమనంబు నిశ్చయించి పడవాళ్ళం బిలిపించి ధృత
రాష్ట్రు దర్శింపం బోద మనతిబహుళంబును బ్రధానచతురంగసముదీర్ణభంగి
కంబునుం గా బలంబుల సమకట్టుం డందలంబులును బాటబండ్లునుం గాఁ
బెక్కాయితంబు సేయుం డనేకశకటంబులుం బటకుటీరప్రకరంబును నానా
విధభక్ష్యభోజ్యంబులునుం గొనివచ్చునట్లుగా నిపుణపరిచారకుల నియమింపుండు
పౌరజనంబు లారాజుం జూచువేడ్క నెవ్వరు వచ్చినను వారల యోగక్షేమంబు
లరసి సురక్షితంబుగా నడపింప దగువారి నియోగింపుం డెల్లి పయనం బని
చాటింపుం డని పనిచిన వార లటు సేయ మఱునాఁడు యుయుత్సునిం గృపా
చార్యుని ధౌమ్యుని రావించి మీరు పురరక్షణంబునకు నిలువుం డని య
త్యాదరంబునం జెప్పి. 26

సీ. [1]ఏనికగములతో నేతెమ్ము నీవని, బాహుదర్పోజ్జ్వలుఁ బవనతనయుఁ
దేజులగమి సెలువారు నీచే నని, దేవసమాను గాండీవధరుని
గుఱ్ఱపుదళములకొమరు నీ కలవడు, నని చారుతనుమనోహరు నకులుఁ
గాల్బల మమరు నీ కలసివచ్చుట నని సన్నుతచేష్టితుఁ బిన్నతమ్ముఁ

తే. బనిచె వార లమ్మెయిఁ దూర్యనినద మెసఁగ, నాతపత్త్రావళిధ్వజవ్రాతకలిత
రత్నరోచులు రోదోంతరంబు నిండ, నరుగుదెంచిరి వైభవ మతిశయిల్ల. 27

వ. ద్రౌపదిప్రముఖవధూజనంబులనుం దక్కనుం గలభరతభార్యల నందలంబులను
[2]గునకంబుబండ్లను నిడికొని రం డని యంతఃపురాధికారుల నభ్యాకమణుండు
నియమించిన వార లట్ల చేసిరి తాను మణిభాసమానంబును నీలవాల
శోభితషోడశశ్వేతాశ్వవ్యూఢంబును నైనరథం బెక్కి మౌక్తిక ప్రాలంబమాలి
కాద్యోతితంబు లగునాతపత్త్రంబు లుల్లసిల్ల. 28

తే. వేణువీణారవంబును వివిధగాన, నాదములుఁ బాఠకారావసమేకరంబు
లగుచు వందిబృందములవాక్యశ్యాలి బెరసి, దిశలు దీటుకొనంగఁ బ్రదీప్తలీల. 29

వ. వెడలి వివిధవాహనారూఢు లయి పౌరు లపూర్వరువంశవరు ననుగమించి
రిత్తెఱంగున మెఱయుమహిమ నుజ్జ్వలుం డగుచుం జని భాగీరథి యుత్తరించి
పాండవోత్తముండు కురుక్షేత్రంబు ప్రవేశించి చను చుండ. 30

సీ. సంయమివరుఁ డైనశతయూపమునిపతి, యాశ్రమంబునఁ దదుపాంతభాగ
మునఁ గదళీశోభియును మృగాకీర్ణంబు, నగుధృతరాష్ట్రునియాశ్రమంబు
నెఱిఁగినవార దె యదె యుంచుఁ బేర్కొని, చూపి చెప్పిన ధర్మసుతుఁడు దేరు
డిగిన భీమాదులు దిగ్గిరి వాహనంబులు సర్వజనులు నప్పురుషవరుల

1. గ. ఏనికఘటలతో 2. గ. జ. ట. బాటబండ్లను.

ఆ. ననుసరించి రజ్జనాథిపుఁ డయ్యంబి, కేఁగి యాశ్రమంబుఁ గదియఁ జనుచు
నచటిజనుల [1]నడిగె నయ్య వేఁడీ యని, గద్గదిక నెలుంగుఁ గడలుకొనఁగ. 31

వ. అడిగిన వార లప్పుడు తమి తెలిపిరోడ. 32

క. యమునాస్నానంబునకును, సుమతో యాహరణంబునకు సువ్రతుఁ డాసం
యమి సనియె ననుచుఁ దన్మార్గము సెప్పిరి నెమ్మిఁ దెలియఁగౌరవముఖ్యా. 33

–పాండవులు కురుక్షేత్రంబున నున్న ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతుల దర్శించుట.–

సీ. చెప్పినఁ బాండవు లప్పథంబున భక్తి, నరుగుచు నెమరుగ నరుగుదెంచు
నంబికానందనుఁ డాదిగఁ గలవారిఁ, గని రప్పు డన్నలఁ గడచి శీఘ్ర
గామి యై చని తల్లి కాళ్లపైఁ బడి యేడ్చె, సహదేవుఁ డధికబాష్పప్లుతాస్య
యగుచు నబ్భామిని వగచుచు నాతని, నెత్తి తాఁ గౌఁగిట నిఱియఁజేర్చి

తే. పేరుకొని చెప్పె నతని గాంధారి కంతఁ
గూడి యతఁడును దారు నకుకుఁరుకుమారు
లక్కురూద్వహు నన్నియుఁ తాత్మదేవిఁ
గాంచి రనుజీవు లెఱిఁగింపఁ గౌరవేంద్ర. 34

చ. కని మఱి తల్లి పాదములఁ గ్రందుగఁ జేర్చిరి మస్తకంబు ల
వ్వనితయు నందఱం బొదివి వత్సలతం మన మూర్ధ్నిభావ మొం
ద నురలునశ్రుబిందువులదందడిఁ జిక్కఁగ గౌఁగిలించి వా
రినయనవారి చేఁ దుడిచి ప్రీతిగ దీవన లిచ్చె భూవరా. 35

తే. అట్టియెడఁ బాండవాగ్రజుఁ డధికవినయ, భరితుఁడై కాంచి భీమునిఁ బార్థుఁగవలఁ
గనియె సంజయుఁ డెంతయుఁ గారవమున, నాదరించిర య్యేవురు నతనిఁ బ్రీతి. 36

సీ. ద్రోవదిఁ దొట్టి వధూజనంబులుఁ దక్కఁ, గలయట్టిభరతభార్యలుఁ గ్రమమునఁ
గాంచిరి కురువృద్ధు గాంధారి గొంతిని, వారలు గొని వచ్చు వారికలశ
ములు పాండురాజపుత్త్రులు పుచ్చుకొని భరియించిరి పురజను లెల్ల నధిక
వినయత సమ్మశ్రుపూరను గని రవ్వేళ, నందఱు ముద మంది రట్లు దగిన

ఆ. వారు బలసి యునికి వారణపురమున, నున్నయట్ల కాఁగఁ దన్నుఁ దలఁచె
మదిఁ గులోద్వహుండు తదనంతరంబ ని,జాశ్రమమున కెలమి నరుగుదెంచి.

ఉ. తారకశోభితాంబరవిధంబునఁ బొల్పెసఁగంగ నాశ్రమో
దారతలంబు బంధుజనతాకలనంబునఁ దాను జంద్రునో
ప్పార వహించి విస్ఫురితుఁ డై తనకెం గురుభర్త వచ్చి ర
చ్చేరువ గల్గుతాపసులు సెచ్చెరఁ బార్థులఁ జూచువేడుకన్. 38

వ. వచ్చినం గని వారల నెల్లను సవినయప్రణామంబులం బ్రీతులం జేసి పాండవు
లలరుమొగంబులతో ధృతరాష్ట్రుం బరివేష్టించి యుండిరి వనితాజనంబులు

1. గ. నడిగె • నయ్యయోఁడీ యని; నయ్య • యెచట నున్నాఁడని.

నొక్కవలన నిలిచి శుచితాసనంబుల నున్నయమ్మునులు సంజయు నాలోకించి
ధృతరాష్ట్రబంధుజనంబుల నందఱం బేరువేర నేర్పడ మాకెఱింగింపవే యని
యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. 39

సీ. జాంబూనదచ్ఛాయ చందంబు వర్ణంబు, గలిగిన పలుచని గనపమేను
నుచితదీర్ఘత్వ మున్నతఘ్రాణంబు, నిడుదలైన విశాల నేత్రములును
గంభీరవంబు రేఖయు నొప్పఁ జూడ్కికి, నెంతయు వ్రేఁగైన యతఁడు ధర్మ
తనయుఁ డెట్టిదనంబుఁ దనరిన యూరువులు, నాయతస్ఫీతంబులైన బాహు
తే. వులును వెడఁదయురంబు నై పొలుచు నితఁడు
భీముఁ డుజ్జ్వలసుందర శ్యామతనువు
వారణేంద్రు కైవడియును వారిజముల
యట్టి కనుదోయిఁ గలయితం డర్జునుండు. 40

తే. సుందరాకారమునఁ దమ కెందు సదృశు
లొరులు లేమి దెల్లం బగుచుండ గొంతి
యుభయపార్శ్వంబులందుఁ గూర్చున్న విష్ణు
శతమఖోపముల్ వినయభూషితులు కవలు. 41

సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయఁ బోలు మైచాయయు, నవపద్మదళములఁ దెగడు మెఱుఁగుఁ
గనుదోయి మధ్యత్వమునకుఁ బ్రవేశించు, ప్రాయంబు సత్యభిరామమూర్తి
యలవడఁ గైకొన్న యతులితసంపద, చందంబు దోఁపించు చారుగౌర
వంబును గలుగు నివ్వనిత పాంచాలి యి,య్యంతిపార్శ్వమునఁ గట్టెఱమేను
తే. వనజసన్నిభముఖము నై యినుని మహిమ, యుజ్జ్వలాకృతి దాల్చినట్లున్న యీల
తాంగి నారాయణుని చెలియలు సుభద్ర, నరుని వల్లభ సంయమినాథులార. 42

ఆ. వీరి కెలనఁ గనకగౌరమధూకాభ
తనువు లొప్పుచున్న వనిత లురగ
పాండ్యసుతలు నరుని భార్య లులూపి చి
త్రాంగద యనఁ బరఁగు నాహ్వయములు. 43

సీ. ఇందీవరచ్ఛాయ కెనయైన చాయ నొప్పిన మేను గలుగు నీభీతహారిణ
నయన భీముని భార్య నవ్యచంపకదామ, గౌరాంగి యైన యిక్కమలవదన
సహదేవుగృహిణి మేచకనవకువలయ, వర్ణంబు నకు సరివచ్చు కాంతిఁ
జెలువైన తనువునఁ బొలుచు నిన్నలినాయ, తాక్షి మాద్రీదేవియగ్రతనయు
తే. పత్ని వీరల కెలనఁ బాపటలు లేక, ధౌతసితవస్త్రపరిధానలై తనువుల
నిభృతి దోఁపఁగనున్న యిన్నెలఁత లాంబి, కేయు కోడండ్రు కరుణావిధేయులార.
తే. వీరి చందంబ యై కడు గారవమునఁ, దను సుభద్ర వోదువ నున్న తరుణి ద్రోణ

1. జ. కదిసి వీరికెలనఁ • గనకమధూకాభ,

కర్ణముఖయోధవీరులఁ ~ గలఁచి తెగిన, యట్టియభిమన్యుప్రియ యుత్తరాభిధాన.
వ. అని చూపి చెప్ప నప్పు డాంబికేయుండు కౌంతేయాగ్రజున కిట్లనియె. 46
సీ. కుశలి వై యుండుదే ~ కురువంశసత్తమ, పౌరజనులు జాన ~ పదులుఁ దెఱఁగు
తో నిన్ను ననుసరిం ~ తురె తమ్ము లందఱు, సుఖ ముండు రే నీదు ~ సఖులుఁ సుఖులె
బంధులు సంతోష ~ భరితులే యిష్టభృ, త్యులు దమ కైన కో ~ ర్కులు ఫలింపఁ
గ్రాలుదురే హర్ష ~ లీలలఁ బూర్వరా, జన్యునినడవడి ~ నలుపఁబడునె
ఆ. నయముతోడియప్పు ~ నములభండారంబుఁ, బెనుతె యగ్రహార ~ జనులమీఁద
గాలి వైన సుడియఁ ~ గానీక యరయుదే, యనఘ పుణ్యకీర్తు ~ లతిశయిల్ల. 47
క. మిత్రనరపతుల శాత్రవ, ధాత్రీశుల నెమ్మిఁ బరుసఁదనమున వశతా
పాత్రములుగఁ జేయుదె సుచ, రిత్ర యుదాసీననృపప ~ రీతి నడచునే. 48
క. దేవతల కతిథులకుఁ బితృ, దేవతలకుఁ బూజనములఁ ~ దృప్తి యొనర్తే
యీవసుధఁ జతుర్వర్ణజ, నావలులు నిజోచితక్రి ~ యలఁ దగ మనునే. 49
తే. బాలురకును దుర్బలులకు ~ భామినులకు, వృద్ధులకును మనంబుల ~ వెఱపు లేని
యట్టిమెలఁకువ గలిగెదు ~ నట్లుగాఁగ, నడచునే యాజ్ఞ పుర ~ మునఁ బుడమియందు.
క. అనిన విని యానృపతి య, జ్జనపతితో నిట్టు లనియె ~ జగతీశ్వర నీ
వినుతోపదేశమున భవ, దనుయుక్తము లెల్ల నడచు ~ నవికలభంగిన్. 51
వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 52
క. ఆయాసము సైరింపని, మీయొడలు తపఃక్రియలకు ~ మెయికొనియెనె భూ
నాయక శుశ్రూష దగం, జేయునొకో గొంతి దప్పిఁ ~ జెందక మీకున్. 53
క. మాపెద్దతల్లి యలజడి, కోపి తపోవృత్తి గడపు ~ చున్నదియె సుత
వ్యాపాదనకారుల మముఁ, బాపాత్ములఁ దలఁచి యెట్లు ~ వలుకునొ మీతోన్.
ఆ. సంజయుండు తపము ~ జాలికిఁ జాలి వ, ర్తిల్లు చున్నవాఁడె ~ ధీరచిత్తుఁ
డిచట లేఁడు విదురుఁ ~ డెచటి కేఁగినవాఁడొ, యతనిఁ జూడవలయు ~ నధిప నాకు.
వ. అనుటయు ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మతనయుతోడ. 56
సీ. ఏఁదవంబున కోర్తు ~ నెంతయు శుశ్రూష, యలయక గొంతి మా ~ కాచరించు
వినుము గాంధారియు ~ ననఘచరిత్ర త, పోనిష్ఠ కోర్చు ని ~ ర్మమ్మానసీయు
మిముఁ దలంచినయప్డు ~ మెచ్చి దీవించు సం, జయుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు తప ~ శ్చరణమునకు
నిసువఁడు మముఁ బాసి ~ విదురుఁ డెచ్చటనేనిఁ, జరియించు మునిజనా ~ శ్చర్యకారి
ఆ. యగుచు జలము లనిల ~ మాహారముగఁ గొను
నవియు నదియుఁ గొనక ~ యఖిన నుండు
శూన్యవిపినమున వి ~ దైన్యస్వతంత్రసం
చారి వై వసించుఁ ~ గౌరవేంద్ర. 57
క. ఒక్కొకమరి దబ్బాటీ, చక్కటిఁ గానఁ నగు ననియె ~ జనవర తోఁచెన్

గ్రక్కున నప్పుడు విదురుం, డక్కౌంతేయాగ్రజున కనవలిమారమునన్. 58

వ. కాంతారధూళిమలినాంగుండును జటీభూతకేశపాశుండును దిగంబరుండును నగు విదురుం డట్లు దోఁచి యయాశ్రమంబున సన్నజనంబులం గని మగిడి పోవం జూచి ధర్మతనయుం డనయుచరుల నిలువుం డనుచుం దా నొక్కరుండును సత్వరంబుగా నవ్విదురప్రభావుని వెనుకం జనియె నతండును గుల్మాంతరితుం డగుచుం దోఁచుచుం బోవం బోవ నప్పాండవాగ్రజుం డెలుం గెత్తి యో విదుర యో విదుర నిలు నిలు మేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నుం గాన వచ్చితి నని పలుకుచుం బాటిన నమ్మహాత్ముండు మరలి కనుంగొని వివిక్తప్రదేశంబున నొక్కపాదపంబు సేరి నిలిచిన. 59

విదురుండు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలియుట.

సీ. ధర్మతనూజుండు । తత్సమీపంబున, కేఁగి యయ్యోగికి । నెదుర నిలిచి
యాతండు నయనంబు । లర్ధమీలితములై, యుండంగ నూరక । యున్నఁ గాంచి
నిర్మలాత్మక యేను । ధర్మనందనుఁడ నన్నుఁ, గను విచ్చి చూడవే । యనుచు నతఁడు
తెప్పల నెగయించి । యప్పాండవోత్తముఁ, దప్పక చూచి యు । దాత్తయోగ

తే. బలము గైకొని యింద్రియంబులను బ్రాణ
ములను నింద్రియములఁ బ్రాణములును గలపి
నిజశరీరంబు విడిచి యానృపతితనువు
సొచ్చెఁ దేజోమయత్వవిస్ఫూర్తి మెఱయ. 60

ఆ. వినుము ధర్మపుత్రు తనువునఁ గాంతియు, లావు నప్పు డగ్గలంబు లయ్యె
నొలసె బుద్ధి యధికబలము మట్టు లగుటఁ, జెటఁగి చోద్యమందె యెలమి నొందె.

క. తదనంతరంబ యప్పతి, విదురశవము మ్రాను సెంది । వికృతరహితమై
నిదురవోయి నొఱగి యున్నవ, గిది నుండం జూచి యగ్నికృత్యము నడపన్. 62

చ. తలఁచిన యింట నొక్కలుఁగు । ధర్మతనూజయతిత్వగౌరవో
జ్జ్వలునికళేబరంబునకు । వహ్నివిధాన మొనర్చు టర్హమే
వల దని మ్రోసె నమ్మనుజవల్లభుఁ డప్పుని దక్కఁ బోయి భ్రా
తలకును దండ్రికిన్ సువిదితంబుగ నంతయునుం గ్రమంబునన్. 63

వ. ఎల్లవారును విను చుండం జెప్పిన నందఱు నద్భుతరసంబున మునింగిరి. పదంపడి ధృతరాష్ట్రుం డామంత్రణంబు సేయ మునిజనులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ యాంబికేయుండు ధర్మనందనుని తోడ. 64

సీ. భరతకులోత్తమ । ఫలమూలముల నుప, యోగింపు మొనఁగెద । మొనవి తమకు
నెయ్యది యాహార । మయ్యె నాతిథ్యంబు, దానన నడపుట । ధర్మసరణి
యనవుడు నట్ల కాకని ఫలంబులు మూల, ములు నుపయోగించి । మోదభరితుఁ
డగుచు నప్పాండుసుతాగ్రణి యబ్బంగి, నఖిలజనములు నాహారకలన

తే. మాచరించి రయ్యెండఱు నవనిశయన
మొంది యారాత్రి నిద్రించి రుదితసూర్య
కాల మగుటయు సముచితకర్మకరణ
మనుజులును దాను నడపె నమ్మనుజవిభుఁడు. 65

వ. అట్లు కాలోచితకృత్యంబులు నడపి సహోదరసహితుండును దారోపేతుండును సర్వపరివారానుగతుండును నై యాశ్రమపథంబు గలయ మెలంగి పావనస్నానపావకార్చనజపధ్యానాదితాపసధర్మచర్యావిధంబులు నానామృగనిర్భయసంచారప్రకారంబులు వివిధపక్షికులనిశ్శంక [1] కేళీవిభవంబులు నాలోకించి కృతప్రాతస్సవనకరణీయుం డై యున్నకురువృద్ధుకడకు వచ్చి వందనాభినందనవచనంబుల నతనియుల్లంబు పల్లవింపం జేసి యతండు వనుపఁ బవిత్రాసనోపవిష్టుం డై. 66

చ. అనుజులుఁ దాను భక్తిమెయి నమ్మహనీయునిఁ గొల్చి యుండ న
య్యసికిఁ గనుంగొనంగఁ గర ముత్సుకత న్శతయూపుఁ డాదిగా
మునివరు లేఁగుదెంచినఁ బ్రమోదమునం గుశపీఠరాజిపై
ననువుగఁ బంచె గాఢవినయోక్తుల నాధృతరాష్ట్రుఁ డండఱన్. 67

వ. అట్లున్నయమ్మునిజనంబులును బాండుపుత్త్రులునుం బరమధర్మమయసంభాషణంబులు సేయుచుండ నినుండు నభోమధ్యగతుం డయ్యె నప్పు డాంబికేయుండు సవినయంబుగా నత్తాపసోత్తములతో మీరు మధ్యందినకృత్యంబు లాచరింపవలయు విజయంచేయుం డనిన వారలు నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ కౌంతేయుల మాధ్యాహ్నికకరణీయంబులు నిర్వర్తించుట కరుగుం డని పనిచె నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డప్పాండవేయు లవ్విధంబున వనంబున నెన్నిదినంబులు వసియించి రని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని కిట్లనియె. 68

సీ. ధరణీశ పాండునందను లట్లు సాంతఃపురంబును సపరివారంబుఁ గాఁగ
నడవికి నేఁగి యయ్యంబికానందనుఁ, గాంచినదినమునఁ గరమునియతి
ఫలమూలసమితి నాఁకలి వుచ్చి భూమిశ,యనమున నిద్రించి రాగరిష్ఠుఁ
డమ్మహితాత్ముల కర్థితో మఱునాఁ డ,నుజ్ఞ యిచ్చిన సుమనోజ్ఞములను

ఆ. సన్నుతములు నైనయన్నపానాదుల, ననుభవించి మృదులహారితల్ప
ముల శయించి రట్లు నెలనాళు లయ్యెడ, నతనిఁ గొల్చి యుండి రధిపముఖ్య.

వ. పదంపడి యొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల పాండుపుత్త్రులు గాంధారీకుంతీసముపాసితుండయి యున్నవిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ బరివేష్టించి యుండ నవ్విశిష్టగోష్ఠికై శతయూపప్రభృతిమునివరులు సనుదెంచిన నక్కురువృద్ధుం డర్హంబు లగునాసనంబులు

1. గ. కేళిభంగులు.

పెట్టించి సంభావించిన. 70

వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుం డైనధృతరాష్ట్రునాశ్రమంబునకు వచ్చుట.

సీ. సముచితంబులు సద్ధర్మములును నైన సల్లాపముల్ సెల్ల నుల్లంబు లలర
వార లున్నెడ సత్యవతికొడుకు కందువ, కేతేర నందఱు నెదురువోయి
వినతులై భక్తిఁ దోడ్కొని వచ్చి [1]యతులకృష్ణాజినదర్భోత్తరాసనమున
నునిచి యమ్మునివరు ననుమతిఁ దమతమ యాసనంబుల నుండి రమ్మహాత్ము
ఆ. నర్చితునిఁగఁ జేసె నాంబికేయుఁడు తద, నంతరంబ సమధికాదరమున
నతఁడు మధురమృదువిధాతురంబుగ నమ్మహీశముఖ్యుతోడ నిట్టు లనియె. 71

సీ. వనవాసమున నీకు మన మలవడియెనే, నియతిమైఁ దాపసక్రియల కోర్చి
నడపెదవే పుత్రనాశజ మైనశోకము భవదంతరంగంబునందు
లేదు గదా ధర్మవేదిని గాంధారి, యుమ్మలికంబు లే కున్నయదియె
నీకుఁ బరిజ్ఞాననిష్ఠ గల్గెనె గొంతి, శుశ్రూష మీ కొనర్చునె తగంగ
తే. రాజ్య మొల్లక వచ్చె నరణ్యవాసమునకు నీయను మీరు రాఁ దనకు నింట
నిలువఁ దగ దని యిమ్మేలు నీదుబుద్ధి, నొలసి యుండునె కౌరవకులపవిత్ర. 72

చ. అనఘ యజాతశత్రునెడ నాదరణాతిశయాన్వితంబె నీ
మనము వృకోదరుఁ నరుని మాద్రితనూజుల సత్ప్రియాభినం
దనముల గారవించితె వినుతస్థితిఁ దద్దయు నిర్మలత్వ మొం
దెనె భవదీయచిత్తమున ధీమహితా దృఢశాంతిమూలమై. 73

వ. అని యంత నిలువక. 74

ఆ. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియుఁ గ్రోధచింతనము లేక వాక్కు మనము నొక్క
చంద మగుట సకలజనముల కనుబద్ధసంపదాప్తివరమసాధనంబు. 75

వ. అని చెప్పి వెండియు. 76

సీ. విదురుండు దేహంబు విడిచిన తెఱఁ గెల్ల, నెఱిఁగితె మాండవ్యుఁ డిచ్చినట్టి
పటుశాపమున శూద్రభావంబు నొందిన, ధర్మదేవత బోధనిర్మలాత్ముఁ
డైనయమ్మహనీయుఁ డట్లగు టంబుజాసనునియాజ్ఞాపనమున విచిత్ర
వీర్యనృపాధీనవిశ్రుతక్షేత్రంబునం దేఁ బ్రవర్తింప నధిప కలిగె
తే. ధర్మదేవతమాఱటతనువు నూవె
యీ యుధిష్ఠిరునుజ్జ్వలకాయు మింత
యెఱిఁగి కాదె యమ్మహితయోగీశ్వరుఁడు న
మీఁడ్యయోగబలంబున నితనిఁ గలసె. 77

ఆ. అట్లు దేవతామయాత్మకుఁ డైనయి, వ్విభుఁడు నిన్నుఁ బ్రేమ్యవృత్తి నిట్లు
గొలిచి యునికి బుద్ధిఁ దలపోసి సంతస, మంది యుండుదే కులాగ్రగణ్య. 78

1. క. చేలకృష్ణా,

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుం డప్పారాశర్యునకుఁ బరమవినయంబున ని ట్లనియె. 79

సీ. వనవాస మించుకయును నాకు దుఃఖంబు, సేయదు దేహంబుఁ జిత్తమును ద
పఃక్రియలకుఁ బనుపడియున్నయవి నన్ను, గాంధారి పుత్రశోకం బొకింత
యేనియుఁ బొందంగనీదు సభక్తిక, మైనవృత్తమున ధర్మాత్మజుండు
మునివర యితని పైననుజులమీఁద వ,త్సలము నాహృదయ మిద్ధరణివిభుఁడు

ఆ. దేవతాత్ముఁ డగుట దెల్ల మై యునికి మ
ద్వచనవర్తనములవలన నితఁడ
యెఱిఁగి యుండు గొంతి తెఱఁగు శుశ్రూషయు
నద్భుతంబు ముదము నావహించు. 80

వ. నాకుం బరిజ్ఞానంబును మానసనిర్మలత్వంబును భవత్ప్రసాదంబునం గలిగెడుఁ
గాక యనియె నాసమయంబున ద్రౌపదీసుభద్రలును దక్కటనుం గల్గునంగనా
జనంబులును బారాశర్యసందర్శనప్రవణత్వంబునం జనుదెంచి సభక్తిక ప్రణా
మంబు లాచరించి యంతంత నిలిచి రయ్యలఘుజ్ఞానమానసీయుండు ధృత
రాష్ట్రుతోడ. 81

ఉ. మీయెడ చింత వాయఁగ సమీహితబుద్ధి యొనర్పఁ గోరి యే
నీయెడ కిప్డు వచ్చితి నభీష్టము వేఁడుము శంక దక్కి భూ
నాయక యెల్లభంగిని మనఃప్రియముం దగ నిత్తు నన్నుఁ గొం
తేయు లెలర్చి రవ్వసుమతీపతి మోదము నొందె నెంతయున్. 82

వ. వ్యాసుండు వెండియు. 83

చ. అనఘ యమానుషం బయినయట్టిద యైనను నాతపంబు పెం
పునకు మునీంద్రు లద్భుతముఁ బొందఁగ మీ కవలీల నిత్తు నే
ననుటయు నాకు రుచితపఃప్రదాదటఁ గోరఁగ మీర లిందు వ
చ్చినకరుణామయాదరవిశేషము కంటెను మేలుఁ గల్గునే 84

క. మానుష మైన నమానుష, మైనను బ్రార్థనకు విషయ మైనది భవదీ
యానూనకృపకు నెక్కుడు,గా నొక్కఁడుఁ గాన నేను గారుణ్యనిధీ. 85

ఆ. సంయమీంద్ర నాదుజన్మంబు సఫలతఁ బొందె మీరు విమలబుద్ధి నింత
యాదరించినపుడ లే దింకఁ బరలోక,భీతి ధన్యతముఁడ నైతి నేను. 86

వ. అట్లయినను మీ కొక్కటి గోరు మనిన నామనంబున నెప్పుడుం గలయది
యెఱింగింప వలసె విన్నవించెద. 87

సీ. దుష్టచిత్తుం డగుదుర్యోధనుండు ని,ష్పాపస్వభావులఁ బాండుసుతులఁ
బరిభవించి సమస్తనరనాథు లనిఁ గరి, తురగయూథంబుగాఁ ద్రుంగఁ జేసి
ధరణిరాజ్యము గోరి గురుభీష్మకర్ణాది,సత్పురుషుల నెల్లఁ జంపికొనియె
నన్నిచునకుఁగా మహారాజు లాండ్రను, బిడ్డల విడిచి యశేషద్యుధైర్య

తే. వృత్తి రణమృతిఁ బొంది రవ్విభుల కేది
గతియొ యిమ్మెయి మూర్ఖులై కలనఁ బడిన
[1]కురుకుమారకు లెల్లరో పరమబోధ
మహిత యెఱుఁగనీవఁగ పెద్ద మాన్పు మనియె. 88

వ. అనుటయు నప్పుణ్యుఁ డిపలుకులు విని గాంధారికిం గుంతికిం బాంచాలికి సుభద్రకు
మఱియునుం గలయంగనలకుం జిత్తంబుల నెవ్వగలు గ్రొత్తలయ్యె నప్పుడా సుబల
నందన పట్టావృతలోచనత్వంబునన చూచి దయాధామం బైయున్నయామహాము
నుద్దేశించి మోడ్చినచేతు లద్దెసకు నిగిడ్చి యి ట్లనియె. 89

సీ. మునినాథ యీరాజ్యతనయు లందఱును గ,య్యంబునఁ దెగినది యాదిగాఁ బ
దాఱేండ్లు వగలపా లగుచుఁ దత్సన్నిధి, గల్గుట గోరు లోకంబు లెన్ని
యన్నియుఁ జూపంగ నైనను జాలుదు, నిర్మలతపమున నపేక్ష నీవు
పుత్త్రసాన్నిధ్య మీభూపతి కొనరించు, టెంతటిపని నీకు గొంతి ద్రుపద
తే. రాజపుత్త్రి సుభద్ర కౌరవకుమార,శతము భార్యలు నూర్వురు సౌమదత్తి
పత్నియుత్తన్వి యుత్తర యప్పుడఁటియత్త,గోరుదురు యుద్ధమృతబంధుకోటిఁ జూడ.

వ. అంతయును భవదీయదివ్యబోధంబు గనుచుండు. 91

క. పరమమునీంద్ర సమరమృత,కురువీరుల మానసములకు గోడుడుగ భవ
త్కరుణ వెలయ లోకం బ,చ్చెరు వందఁగఁ జూపవే విచిత్రపుమహిమన్. 92

చ. అను నెడ గొంతి వాడువదనాబ్జముతోడ మదిం దలంచెఁ గ
ర్ణుని నది యత్తపోధనవరుం డెదఁ గాంచి దయానురక్తి న
వ్వనితఁ గుఱించి యి ట్లను భవన్మతి నొందినకోర్కి సెప్పు మే
ననఘచరిత్ర దానిఫల మందఁగఁ జేసి యలంతఁ బాపెదన్. 93

వ. అనిన విని యక్కుంతి సంతసిల్లి యాసంయమివల్లభునకు దండప్రణామంబు సేసి
చేతులు మోడ్చి లజ్జాసహితం బగునంతరంగంబుతో వినయానమ్ర యగుచు
ని ట్లనియె. 94

— కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు దనకు జన్మించిన తెఱం గెఱింగించుట. —

సీ. దేవతలకు నీవ దేవత విట్టిని, న్నామగాఁ బడసితిఁ మహితకరుణ
ననుఁ జూచి నాదువిన్నప మాదరింపు మేఁ, గన్యాత్వదశ నుండఁగా మదీయ
జనకునికడకుఁ గోపనుఁ డైనదుర్వాసుఁ, డన్మహాముని వచ్చె నతని నవిన
యార్చనకలనాసమారాధితుండుగాఁ, జేసితిఁ బ్రీతుఁ డై చెలువ నీకు
ఆ. నిత్తు వరము వేఁడు మెయ్యది కోరికి, యనియె నతఁడు మీప్రియంబుకంటె
ననఘ మిగులుకోర్కియును గలదె నాకు,నంటిఁ గాని యొకఁడు నడుగ నైతి. 95

1. క. కురుకుమారుల కెట్లొకో పరమ.

వ. అమ్మాట దనమనంబునకు రానిచందంబు మొగంబునం దోఁప నత్తాపసవరుండు వరం బెల్లభంగి నొసంగక పోవ నడుగు మనుటయు వెఱచియు నాదువేడ్కఁ దెఱఁ గట్ల యగుటకును బుత్త్రుం గోరితిఁ గోరిన నమ్మునిపతి యొకమంత్రం బనుగ్రహించి దీని నీ వావాహించినదేవతలు భవద్వశగతు లై సుతజన్మంబులు గలిగింతురు విశేషించి ధర్మువునకుఁ దల్లివి గాఁ గలదాన వని పలికి యంతర్ధానంబు సేసిన. 96

ఆ. అద్భుతమునఁ బొంది యమ్మంత్రరూపము,ల్లమున నెప్పుడును దలంతు నొక్క
నాఁడు మేడమీఁదఁ బోఁడిమి నే నుండి, కంటిఁ బొడుచుచున్న కమలమిత్త్రు. 97

క. కని యిది కన్యక దోషం, బని తలఁపక బాల్యసంభృతాజ్ఞానము వే
డ్కఁ నొనర్ప నావహించితి, మునిమంత్రబలమున సూర్యు మునినాథవరా. 98

తే. ఆవహించిన నద్దేవుఁ డాకసమున, నాత్మమూర్తి వర్తింప మూర్త్యంతరంబు
దాల్చి నాకడ కేతెంచెఁ దత్క్షణంబ, నాదుచిత్త మాశ్చర్యమగ్నంబు గాఁగ. 99

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 100

సి. అడుగు మిచ్చెద వరం బనిన వడంకుచుఁ, గేలు మొగిడ్చి పొం దేల యిచట
ననిన పృథాహ్వాన మాచరించుట దప్పు, నిన్నును నెవ్వఁడు నీకు మంత్ర
మిచ్చె నాతని శపియింతుఁ జుమ్మీ యని,పలికె నయ్యర్కుఁ డే నలికి గురుని
నిరపరాధుని శాపనిహతుఁగాఁ జేయుట, కోర్వక పుత్త్రకు నొసఁగు దేవ

తే. కృప భవత్సము ననిన నప్రమేయ
తేజుఁ డాత్మతేజమున నాదృఙ్ముఖేంద్రి
యములు మనసును సమ్మోహితములు సేసి
యపుడు తనయుండు పుట్టెను మునిమోఁ బిదప. 101

వ. అని నిర్దేశించి. 102

తే. నీకుఁ గన్యాత్వవికలత గాక యుండ, వరము నిచ్చితి ననుచు దివమున కరిగె
జనకముఖబంధుచిత్తవంచనము నడపి,గూఢమందిరాంతరమునఁ గొడుకుఁ గంటి.

క. కని యేటిలో నిడితిఁ గలఁ, గనిన ట్లయి యుండెఁ దత్ప్రకారం బిది మీ
కనినయది దివ్యబోధంబున నత్తెఱఁ [1]గంతరంగమునఁ గొని కాలున్. 104

తే. పాప మయ్యెఁ గా కుండె నప్పనిఁ దలంచి
యళుకుచుండుదు మద్భయ మపనయింపుఁ
డతులకరుణ నిక్కువృద్ధ నభిమతమును
సఫలముగఁ జేయుఁ డివి నాదు సద్వరములు. 105

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డమ్మానిని కి ట్లనియె. 106

సీ. నీచెప్పినది యెల్ల నిక్కంబు కోడల, యొగ్గు నీయందు లే దేమి వెఱవ

1. గంతరంగముం గొని కాల్చున్.

[1]సుర లద్భుతాపాదచరితములు కర్ణున, కట్లు గా నున్నది యగుటఁజేసి
యేటిలో నాతని నిడి తీవు కన్యాత్వ,హాని లే కున్కిఁ గుకలా గ్ర గణ్య
వైతి భవద్వృత్త మమలిన మగుటకు, ననుమాన మించుక యైన వలవ
ఆ. దనుచు నాదరార్ద్రుఁ డయి పల్కి గాంధారి,తోడ నీవు సుతులఁ దోడఁబుట్టు
వులను గాంతు నీదుచెలికులు గొంతియుఁ, గర్ణుఁ జూడఁ గాంచు గణ్యచరిత
ఉ. ద్రౌపదియుఁ సుభద్రయును దక్కటికాంతలు భ్రాతృపుత్త్రపౌ
త్రోపవిలోకనోత్సవము నొందుదు రిచ్చటి కిప్డు వచ్చు టే
నీపని యాచరించుటకు నిమ్ముని జేంద్రుఁడు నీవు గొంతి చిం
తాపరితాపనోదవవిధంబుగఁ గోరితి రట్లు సేసెదన్. 108
క. నీకొడుకులకు మనుమలకు, శోకింపఁగ వలదు వారు శూరత వెలయం
జేకొనిరి రణమరణమున, నాకభువనసుఖము సద్గుణ స్తవనీయా. 109
ఆ. భామ విను మవశ్యభవితవ్య మైనభా,రతరణంబుపొంటె నతులమహిమ
మాననీయ దేవయోనులు జననంబు, నొంది రిందు మనుజయోనులందు. 110
సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డనఁగ వర్తిల్లెడుమేటిగం,ధర్వుఁ డీధృతరాష్ట్రధరణివిభుఁడు
తన్వి పాండుఁడు మరుద్గణమ యజని ధర్మ, దేవత నూవె యుధిష్ఠిరుండు
పవనుండు భీముఁ డై ప్రభవించె నరుఁ డను,ముని యర్జునుం డయి జనన మొందె
నారాయణుఁడుకృష్ణనాముఁ డై జనియించెఁ,గనుఁగొను కవలనాశ్వినులుగాఁగ
తే. ద్వాపరంబుగ నెఱుఁగుగాంధారరాజుఁ, గలిసుయోధనుఁ డయ్యె రాక్షసులు వుట్టి
రతనియనుజులై కర్ణునినరుణకిరణుఁ,గాఁగ నభిమన్యుఁజంద్రునిగాఁగఁగనుము.
క. అనలుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం, డన ద్రౌపదితోడఁ బుట్టె ననిలునియంశం
బున జనియించె శిఖండియు, ననిమిషగురుఁ డుద్భవించె నద్రోణుగురుం డై. 112
తే. వినుము వసుశక్తి గాంగేయుఁ డనఁగ జనన
మొందె రుద్రాంశమున ద్రోణి యుదయ మయ్యెఁ
దెలియఁ జెప్పితిఁ గొందఱు గలరు మఱియు
నిర్జరాసురాంశమున జన్మించినారు. 113
క. అని పలికి మీామనంబుల, వనట సమస్తంబుఁ బుచ్చి వై చెద నాతో
జనుదెండు మీరు గంగకుఁ, గనియెద రనిఁ జెగినబంధుగణముల నచటన్. 114
తే. అనుచు నుత్థితుఁ డగుటయు నార్పు లెలుఁగు
లాకసం బంద ధృతరాష్ట్రుఁ డావి గాఁగఁ
గలుగునాసర్వజనులు నొక్కటఁ గడంగి
యరిగి రమ్మునినాథుతోఁ గురువరేణ్య. 115
క. అరుగఁగ మునిజనములు న,చ్చెరు వందుచు నమ్మునీంద్రు సేవించి మరు

---

1. ఆ. సతు లద్భుతాపాదిచరితలు.

త్సరిదుపకంఠతలములకు, నరిగిరి కౌతుకము మనములందు నెలకొనన్. 116

వ. అట్లు పౌరజానపదసహితు లై సకలజనంబులుం జని సాత్యవతేయుండు వనుప భాగీరథీతీరంబున విడిసి రవ్విచిత్రచరిత్రుండు దనచేయంబూనినపని మఱునాఁడు రేపకడ సేయువాఁడుగాఁ బలికిన నయ్యెండలు నద్దినశేషంబు నాయామినియును శతసంవత్సరంబులుంబోలె నుండ సూర్యోదయసమయం బగుటయుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధృతరాష్ట్రుండు పాండుతనయు లుం దపోధనులు నప్పారాశర్యుపాలికి నరిగి యమ్మునివరుం బరివేష్టించిరి గాంధారీప్రముఖభామినులు నేతెంచి యొక్కవలన నతనిం గొలిచి యుండిరి సర్వజనులు నట్లు లెత్తికొని యంతంత నిలిచిరి తదనంతరంబ. 117

వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతుల రావించి చూపుట.

సీ. సాత్యవతేయుండు § జాహ్నవీసలిలావ,గాహన మొనరించి § గారవమున
నింపారు నెలుఁగున § నిందు రం డనవుఁడు,నీ కేమి సెప్పెదు § నీటియందు
రవ మగ్గలముగ రాజరాజుఁ దమ్ములుఁ దక్క,మారవర్గము నభిమన్యుఁ డాది
యగుపాండుపౌత్రులు § నర్కజుండును బాహ్లి,కప్రముఖాఖిలకౌరవులును
తే. ద్రుపదమాత్స్యులు వారిబంధులును శకుని
యును దదీయానుజులును నాతనినూజ
రాజియును భీష్మగురులుఁ బురస్కరించి
కొనుచుఁ దమదివ్యదేహముల్ § గొమరు మిగుల. 118

ఆ. దివ్యమాల్యములును § దివ్యాంబరంబులు
దివ్యభూషణములు § దివ్యలేప
నములుఁ జెన్నుఁ జేయఁ § దమమిత్రసుభటసం
దోహములును దారుఁ § దోఁచి రధిప. 119

వ. అట్టియెడ. 120

క. తగ నాకురువృద్ధునకు నొ,సఁగె నాఁటికి దివ్యదృష్టి § సాత్యవతేయుం
డగణితతపఃప్రభావం,బు గని యధికవిస్మయంబుఁ § బొందఁగ జనముల్. 121

వ. అవ్విశేషంబు విని యద్భుతప్రమదభరిత యై నిజనయనంబుల బంధించినపట్టం బపనయించి గాంధారియును గనుంగొనుచుండ. 122

క. అవ్విధమునఁ దోఁచిన మఱి, నవ్వుచుఁ దెగడుచును బెరసి § నరవర పగ లే
కవ్వీరవరులు నెయ్యము, నివ్వటిలఁగ విలసనములు § నెఱయ మెఱయఁగన్. 123

తే. చతురగంధర్వు లప్సరోజనులు గాన
ములఁ బ్రమోద మొనర్పంగఁ § బొగడ వంది
సమితి నిరహంకృతులు హృద్యములగార
వములు దెల్లంబు సేయంగ § వచ్చి రొప్పి. 124

వ. ఇట్లు వచ్చి సకలబంధుజనంబులకుం బరమప్రమోదం బావహిల్లం గలసి సముచితాచారంబులు నడపి రా రెండుదెఱంగులవారలు సర్వప్రకారంబులం బితామహాచార్య శిష్య మాతృ మాతామహ పితృ పితామహ భ్రాతృ జామాతృపుత్త్ర పుత్త్రీ భగినీ పౌత్త్ర దౌహిత్త్ర శ్వశురశ్వశ్రూస్నుషామాతుల స్యాలక ప్రియ ప్రియా మిత్త్రసమాగమసుఖంబు లనుభవించుచు. 125

తే. అనఁగి పెనఁగి నాఁ డెల్ల నిస్స్వచ్ఛమయూఖ
వృత్తి వర్తిల్లుచుండి రవ్విధము సకల
జనులు నద్భుతరసమున మునుఁగఁ జేసె
నే మనఁగ వచ్చు నాసంయమీంద్రుమహిమ. 126

వ. మఱునాఁడు రేపకడ యప్పరాశర్యుండు వనుప నయ్యిరుదెఱంగులవారలుం బరస్పరామంత్రణంబు సేసి రాజోరజనంబులు దమతమలోకంబులకుం జనువారై జాహ్నవీజలంబులం బ్రవేశింప నన్నిలింపవందనీయుండు దానును జొచ్చి యచ్చటనుండి పతుల ననుగమింప వలసినయంగనలు గంగాతోయంబులం గ్రుంకుటకు రం డనిన విని విధవ లగువీరభార్య లెల్లను ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతీధర్మనందనులయనుజ్ఞలు గొని రయంబునం జని భాగీరథీసలిలమగ్నలై మానుషదేహంబులు విడిచి దేవతనువులు దాల్చి దివ్యాలంకారసమలంకృతమూర్తులై మగలం గలసి రవ్విశేషంబు సూచి సర్వజనులు నత్యంతాశ్చర్యసంతోషాధీనమానసులైరని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.

సీ. జననాథ యీప్రియసంగమోత్సవకథ, వినినఁ బఠించిన వేవిధములఁ
[1]బరమప్రియము లిందుఁ బరలోకమున సంభ,వించు మనమ్మున కింపుభంగి
బాంధవయోగశోభనము వర్తిల్లు న,నాయాసమున నామయాపగమము
గలుగు భూదేవనికాయంబునకు దీనిఁ, దగ వినిపించినధార్మికులకు

తే. నవ్యయానందసంప్రాప్తి యావహిల్లుఁ, దత్పరతఁ గొనియాడిన దైవతములు
నీచదశఁ బొంద కుండంగఁ గాచి తిరిగి, మేలొనర్తురు భరతభూపాలవర్య. 128

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో ధృతరాష్ట్రుం డట్లు కృష్ణద్వైపాయనప్రసాదలబ్ధం బైనతత్కాలకలితదృష్టివిశేషంబున బంధులోకంబు నాలోకించి మఱి యేమివర్తనంబున నుండెఁ బాండవు లెట్లు వర్తించి రెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి నతం డిట్లనియె. 129

—•• ధృతరాష్ట్రుండు భాగీరథీతీరంబుననుండి నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట. ••—

సీ. అయ్యద్భుతప్రవృత్త మమ్మెయిఁ జెల్లిన, ధృతరాష్ట్రమేదినీపతి తపస్వి
గణము సవినయంబుగా నిజస్థానయా,నమునకు నామంత్రితముగఁ జేసి
యాశ్రమభూమికి నరిగెఁ దోడన పాండు,రాజనందనులును రానుదాత్త

1. గ. బరమప్రియము లొందుఁ బరలోకమును సంభవించు మనమ్మున.

తేజు సత్యవతీతనూజు మున్నిడికొని, యప్పు డమ్మునిపతి యతనితోడ
తే. నీవు వేదశాస్త్రార్థముల భావితాత్మ, లగుమునీంద్రులచేఁ జెప్పఁగా వింటి
కంటితనయుల నీకన్నఁ గంటె నొప్పి,యుండుదురు వారుదివిసౌఖ్యయోగమొసఁగ.
ఉ. కావున నింక వారికయి కౌరవసత్తమ యుమ్మలింప కా
త్మావిలభావముం దవమునగ్గలికం బెడఁబాపు నిన్ను సం
భావనఁ గొల్చి యొక్కనెల పాండవముఖ్యుఁడు నిల్చె నిష్ఠమై
నీవనభూమి నీవసుమతీశ్వరుఁ బొమ్మనఁ గాదె వీటికిన్. 131
వ. అని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముం డట్ల చేసెద నని పలికి యమ్మునిసత్తమునకుం బ్రణ
మిల్లి భవదీయకృపావిశేషంబునకుఁ గృతార్థుండ నైతి నని యతనిచే నామంత్రితుం
జేసినం బాండవులుం దగ నప్పరమముని వీడ్కొని రయ్యంధతను దీవించి యమ్మ
హాత్ముం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 132
సీ. ఆంబికేయుండు ధర్మాత్మజుఁ జిత్తసం, ప్రీతి మోహమునఁ దోఁపఁ బేరఁ బిలిచి
వసుమతీకార్యనిర్వాహణంబు పెద్దకొల్వాన నుండి నీ వనుదినము నడప
కునికి కర్తవ్యమే వినుకులు భీష్మాది,మహితులచేత సమగ్రభావ
మొందినయవి యింక నుపదేశ మేమియు, వలవదు రంధ్ర మెవ్వనిజనంబు
తే. వేచు ననుజానుగతుఁడవై వేగ పొమ్ము, దారయుతముగఁ బురికి నుదారచరిత
నీకతంబున మున్న నాశోక మెల్ల, బాసెఁ దేజంబుసౌఖ్యానుభవముఁ గంటి. 133
చ. తపము నెడఁ మదీయమతి తత్పర గావున దాని కోర్తు నీ
వపగతఖేదమానసుఁడవై నను నిం దతినిష్ఠ నొందఁ బం
చి పురజనంబు సమ్మదముఁ జెందఁగ సైనికు లుల్లసిల్లఁగా
నృపవర యేఁగి రాజ్యభరనిర్వహణం బొనరింపు నావుడున్. 134
సీ. ధర్మతనూజుఁ డాతనితోడ నిట్లను, నధిప భీమాదుల నరుగఁ బనుపు
పుడమి రక్షింప నీయడుగులకడ నేను, నిలిచి మాతల్లుల నిమ్ముఁ గొలిచి
యంచితతపమున కనుగుణం బైనట్టి,శుశ్రూషణము సేయుచును దపోని
యతితోడ నుండెద ననవుడు గాంధారి, యిట్లనఁ దగునన్న యీవ కాదె
తే. కురుకులమునకు సంరక్షకుఁడవు నీవు
తండ్రులకుఁ బిండ మొసఁగఁ గర్తవు భవజ్జ
నకునిపంపు సేయుము భూజనము దలంక
కుండఁ బొమ్మది ప్రియము మాయుల్లములకు. 135
వ. అని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజమహీపతితో నిట్లనియె. 136
ఆ. ఇట్లు మీరు నన్ను నెంతయుఁ దఱిమిన
విపినభూమి మిమ్ము విడిచి పోవ
నియ్యకొనదు నాదుహృదయంబు మునువోలెఁ

గలుగ దిపుడు రాజ్యకాంక్ష నాకు. 137

క. విను పాంచాలురు మాత్స్యులు, వనితాజనశేషు లైరి । వారలు లేమిన్
జననీశూన్యం బై తోఁచినయది రాజ్యంబు నాదుచిత్తంబునకున్. 138

వ. అట్లుం గాక. 139

క. సమరమున దీఱినగోలెను, శమనిరతానామనంబు । సారతపమునన్
రమియింపఁ గోరు యుష్మ,త్సమధికతపమునకు నేను । సందడి సేయన్. 140

సీ. అన విని సహదేవుఁ । డతనితో నేఁ దప, మాచరించెద వీర । లందఱకును
శుశ్రూషసేయుచి । వ్వాశ్రమంబున నన్న, నక్కుమారునిఁ గుంతి । యక్కుఁ జేర్చి
వలవదు మీరు రా । వలఁతు లై మామీఁది, భక్తినిం బెనఁగ నీ । వలుకు లిట్లు
వలుక మీయునికి తపమునకు విఘ్నంబ, కాక యేకాగ్రత । గలుగు నెట్లు

ఆ. మాకు నియమవిధిసమాచరణములపై, నింత యెఱిఁగి మీర । లెల్లభంగి
నరుగుటొప్పుఁగానికురుకులోద్వహుమాట, గొనక యునికి సనదు తనయులార.

వ. మీకు సర్వకార్యంబులయెడను శుభంబు లయ్యెడును బోయి రం డనిన నజాత
శత్రుండు మఱి యొండు వలుకం బుఱులోడి ధృతరాష్ట్రునితోడం దపోమహ
నీయు లైనమిమ్ముం గొలిచి గతకల్మషుండ నైతి మీయాజ్ఞాపనంబు దల నిడి
కొని పురంబునకుం బోయి వచ్చెద ననుటయు నక్కురువృద్ధుం డతని దీవిం
చుచు నాలింగనంబు సేసి భీమసేను సాంత్వనవచనంబులం బ్రీతుం గావించి
కౌఁగిలించుకొని గాండీవిం గొనియాడి సంశ్లేషం బాచరించి కవల సంభావించి
పరిరంభణంబు నిర్వర్తించిన నయ్యేవురు నతనిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యాశీ
ర్వాదంబులు వడసి. 142

సీ. అతిభక్తి గాంధారి । యడుగుల కెఱఁగిన, నద్దేవి వారల । నక్కుఁ జేర్చి
దీవించె వారుఁ గుం । తీచరణంబులు, ఫాలముల్ వొందంగఁ । బ్రణతు లైనఁ
దప్పక క్రుచ్చి యం । దఱ నొక్కకౌఁగిటఁ, బొదివి యాశీర్వాద । ములు క్రమమున
నర్మిలి పెంపున । నలరుమనంబుతో, వేర్వేఱ యిచ్చె నా । వీరజనని

తే. ద్రుపదపుత్త్రికాప్రభృతివ । ధూజనములు, దగు తెఱంగుల మాటు న । త్తలను వీడు
కొనిరి వారును వారు న । గ్గురుజనముల, నల్ల వలగొని చనిరి నృ । పాగ్రగణ్య. 143

క. చని పరిజనములుఁ బౌరులు, ననుమోదముతోడఁ గొలువ । నరిగిరి నగరం
బునకుం గన్నులపండువు, జనపదముజనం బొనర్ప । జనసంస్తుత్యా. 144

వ. అరిగి సముచితవర్తనంబుల నుండిరి కొంతకాలంబు చనిన నొక్కనాఁడు
నారదమునీంద్రుం డనుజసహితుం డై యున్నధర్మతనయుకడకుఁ జనుదెంచిన
నజ్జననాథుండు దమ్ములుం దాను నమ్మహాత్మునకు భక్తిం బ్రణమిల్లి యాస
నార్ఘ్యపాద్యాదిసత్కారంబు లొనర్చి తదీయసమీపంబున నాసీను లై
రతనివదనంబు విలోకించి వినయం బెసంగ నమ్మహీపతి మహాభాగ యెందుండి

నాక యేదేశంబులఁ జరించితి నేను మీకు నేమి పని సేయుదుఁ జెప్పుం డనిన నప్ప
రమసంయమి యప్పుడమిఱేనితోడ. 145

—నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదులనిర్యాణంబు సెప్పుట.—

సీ. భూపవరేణ్య తపోవనంబుననుండి, వచ్చితిఁ దీర్థసేవాపరత్వ
మున నేను బహుదేశములఁ జరించితి నిమ్ముఁ, గని పెద్దకాలంబు గాన చూడఁ
దివిరి యిందులకు నేతెంచితి ధృతరాష్ట్రు, చరితంబు జాహ్నవీపరిసరంబు
జనములచే వింటి ననిన నజ్జనపతి, యారాజవరుఁడు గాంధారి గొంతి
తే. సంజయుండు సమాధానసహితులై శ, రీరములవింత వుట్ట కున్నారె యనియె
ననుడు నద్దేవముని వారిచరితవర్తనంబు వినుము సుస్థిరహృదయంబుతోడ. 146
వ. అని పలికి యిట్లను మీరు వోయి కాంతారంబున నక్కురువృద్ధుం గొలిచి యుం
డి యతం డనుమతి సేయ నిట వచ్చితిరి మఱికొన్నిదినంబులకు. 147
సీ. ఆరాజు నియతి గాంధారియు గొంతియు, సంజయుండును దోన చనఁగ నగ్ని
హోత్రంబు గొని యాజకోత్కరం బగ్రేసరం బయి పోనిజాశ్రమము విడిచి
యరిగి గంగాద్వారపరిసరారణ్యభాగమునకు నందు దుష్కరతపంబు
వాయుభక్షతఁ బూని చేయఁ దొడంగె గాంధారియు నీళ్ళ నాహారకలన
తే. మాపియొనరించెఁ గొంతిమాసోపవాసనియమమూఁదివర్తించె సంజయుఁడు సప్త
భోజనాంతరితం బగుభోజనంబు, వ్రతముగాఁగఁ జరించెఁ గౌరవ్యముఖ్య. 148
తే. యాజకులు వారయక్కురురాజుభక్తి, యుక్తినొద్దనుండఁగ నగ్నిహోత్రహోమ
మాచరింతు రొక్కొకమరి యతఁడు పర్ణశాల వెడలి శూన్యాటవి సంచరించు.
వ. విషమప్రదేశంబుల నవ్విభునకు సంజయుండును గాంధారికిఁ గుంతియుం గన్నై
మెలంగుదు రొక్కనాఁడు వార లందఱు గంగాద్వారంబునఁ గృతస్నానులై యా
శ్రమంబునకు వచ్చుచుండ మహోవాతోద్ధూతం బై. 150
సీ. పటుతరం బగుచటచ్చటరవ మెసఁగంగ, మ్రాఁకులుఁ బొదలును గ్రాఁచికొనుచుఁ
గమరును నార్తనాదములును బెల్లుగ, నఖిలమృగంబుల నాఁగికొనుచు
లాఁగలఁ బుట్టల లోఁగినశిఖల భుజంగమకులముల మ్రింగికొనుచు
వెగడొందియఱచుచు నెగయుబల్పులుఁగులఁ, బొగనూర్ధ్వకీలలఁ బొదివికొనుచు
తే. దెసల నన్నిటఁ దనసముద్దీర్ణగతులు, దారుణస్ఫురణమైన విస్తార మొంద
ఖేచరులకును భయముగ నేచి పరఁగె, నద్భుతోద్భవంబై నమహానలంబు. 151
వ. ఇట్లెరగలిచిచ్చు గవిసి చుట్టుముట్టిన నమ్మనుజనాథుండును నన్నాతులు నిరాహా
రులై యునికిం జేసి యొక్కచోటఁ దఱియ నుఱికి తొలంగి పోవ లావు లేరై
రట్టియెడ నారాజర్షిసత్తముండు సంజయుతోడ. 152
సీ. ఒక్కింతదెఱపి నీ వెక్కడనైనను, గనుఁగొని పొమ్మగ్ని దనుకకుండ
నని చెప్పి తలఁగి పోఁ దనకు గాంధారికిఁ, గుంతిభోజాత్మజకును నశక్య

మగుటయుఁ జెప్పినఽనడలొంది యానూతి,సుతుఁడు మీరును నొకఽచోట వెడలి
పోవుట గలిగినఁ ఽ బోదుఁ గాకే దశా,గ్నికి మిముఁ జేర నేసి ఽ యొకట పోదు
ఆ. నే మహాత్మ యనఁడు ఽ నిలు వాసి యిట్లున్న,జనుల కివ్విధమున ఽ సమయు టొగ్గు
గాదు నీకుఁ బోవఁ ఽ గా వచ్చి యుండంగఁ, బోవ కునికి పాపఽమునకుఁ బట్టు. 153
వ. అనిపలికి యతనిం బోవ నొడంబఱిచి యప్పౌరవసత్తముండు సమాహితచిత్తుం
డై ప్రాఙ్ముఖాసీనుం డయ్యె గాంధారియుం గుంతియు నవ్విధంబునం గూర్చుండి
రప్పుడు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునితో యోగయుక్తుండవు గమ్మనియె నతండునట్లు
సేసెఁ దదనంతరంబ. 154
ఆ. ఒక్క తెఱపి సంజఽయుఁడు సని హిమశైల, మొక్క నంత వారి ఽ నెల్ల నగ్ని
వోదవి కొనిరయి నిట్లు ఽ వోయి రమ్మువ్వురుఁ, బుణ్యలోకమునకు ఽ భూపవర్య. 155
సీ. పడపడి నృప యేను ఽ భాగీరథీతీర,మున వచ్చి చుండి యఽవ్వనముదివ్య
మునులచే వీరట ఽ సని క్రమ్మఱంగ వ,చ్చినది యాదిగ నయ్యఽశేషవృత్త
మును నేర్పడఁగ వింటి ఽ మూఁడుకళేబర,ములుఁ గంటి నక్కురుఽపుంగవుండు
భార్యయుఁ బాండునిఽపత్నియు సద్గతి, నొందిరి నీ వింక ఽ నుమ్మలింప
ఆ. కుండు మనిన శోకఽమొదవి యాతఁడు బాహు,లెత్తియెలుఁగుసెలఁగఽనేడ్వ దమ్ము
లడలు గదిరి యేడ్చి ఽ రవ్వార్త నంతఃపు,రమున రోదనార్తఽరవము లెసఁగ. 156
వ. అవ్విశేషంబు. 157
క. విని పౌరజనసమూహము, లనయంబును వనట మునిఁగి ఽ హాహారవముల్
వినువీథి ముట్ట రోదన, మొనరిచె నవ్వేళఁ గరుణ ఽ ముత్కట మయ్యెన్. 158
క. నారదుఁ డుపశమఫణితులఁ, గౌరవసత్తమునిఁ దేర్పఁ ఽ గ్రమమున నాక్రం
దారవము లుడిగె బంధుజ,నారబ్ధము లైనయనుఽశయాలాపములన్. 159

— ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులు మృతు లగుటకు శోకించుట. —

వ. అట్లు సమస్తజనంబులును విగతరోదను లైరప్పు డక్కౌరవనాథుండు నారదముని
యాననం బాలోకించి యిట్లనియె. 160
సీ. ఎఱుఁగంగ వచ్చునే ఽ యెవ్వరి కత్తఱి, నేదెస యగునో ముఽనీంద్ర యేము
గలుగంగ దెస లేనిఽపులుమానిసికిఁ బోలె, నక్కురువృద్ధున ఽ కట్టిచావు
వాటిల్లె సముదీర్ణఽబాహుదర్పోజ్జ్వలు, లైనపుత్రులు నూర్వు ఽ రట్లు గలిగి
బలము నాగాయుతఽప్రాణసమం బగు,నమ్మహారాజు కట్టె ఽ యడవిచిచ్చు
తే. వలనఁ దెగటాఱె నేమనఽగలదు కమల,ముఖులతాలవృంతానిలఽముల సుఖించు
ప్రభువె కంకగృధ్రావలీఽపక్షవాయు, వడర నిలఁబడి యున్నవాఁ ఽ డక్కటకట.
క. కలమృదుమాగధగానం,బుల మేల్కను రాజు గృధ్రఽములునుం గాకం
బులు నఱవఁగ నిడుదనిదుర, నొలసి తెలువ దిక్కుమాలిఽయున్నాఁడు గదే. 162
సీ. వల్లభుం డొక్కఽనద్వ్రతముఁ బూనినఁ దానుఁ, దద్వ్రత మూని గాంఽధారియతని

పోయినగతిఁ బోయె ◊ నాఁడు నుక్కె యంత, వగవఁ బుత్త్రులరాజ్యవైభవంబు
విడిచి [1]మీ యోపుక ◊ యడవికిఁ బోయిన, యల్లికి నీ చెవ ◊ ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును ◊ బీభత్సుఁడును దన, కడుపునఁ బుట్టినకొడుకులట్టె
తే. [2]యగ్గలంబునఁ దానుఁ గాఁగగ్గిఁ గాలె,నట్టె యనాథ యై దీనికి ◊ నంతరంగ
మలఁదురక తల్లడిల్లకయారటమున, నుడుక కలమటఁబడక యెట్లుండఁ జెపుమ.
క. విను ఖాండవదహనంబునఁ, దనకుఁ బ్రమోదంబు శక్రతనయుఁ డొసఁగె నా
తనితల్లిఁ గాల్పఁ దగునే, యనలునకుం గడుఁ గృతఘ్నుఁడయ్యె మునీంద్రా. 164
సీ. మఱియొక్క-నెవ్వగ ◊ మనమున జనియించె, నాంబికేయుండు గాఁగగ్గి నెరిసె
దానికి నెయ్యది ◊ యేను జేయుదునొక్కో, యనవుడు నారదుం ◊ డానృపాలు
తోడ నబ్బరతవృద్ధుఁడు శాంతి యెక్కుడై, సవిశేష మైనపూజావిధాన
మున నుపాసించి ◊ తలఁగినయిష్టి సేసి య,గ్నులఁ దొలునాఁడ వీడ్కొనియె ననియు
తే. నవుడు యాజకజనము లయ్యగ్నిచయము
నడవిలోన నుద్వాసించి ◊ [3]యరిగె ననియుఁ
జేర్చె యది యవ్వనం బెల్ల ◊ నేర్చె ననియు
వింటి నాత్మాగ్నిఁ గాలె నావిభుఁడు వత్స. 165
ఉ. కావున నెవ్వగం బొరయఁగాఁ బని లేదు నరేంద్ర కొంతియుం
బావకు నప్పకుం గరము ◊ భక్తిఁ దగం బరిచర్య సేసి దే
వావలి ప్రస్తుతింపఁగ నిరామయలోకము నొందె వారికిం
నీ వుదకంబు లీ వలయు ◊ నిష్ఠమెయిన్ దిలసంయుతంబుగన్. 166

—యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు సేయుట—

క. అనుజన్ములు నంతఃపుర,వనితాజనములును నీవు ◊ వసుధేశ్వర వే
చని నడపుఁ డుదకవిధి నీ,జనకునకును జననులకును ◊ జాహ్నవిలోనన్. 167
ఆ. అనిన లెస్స గాక ◊ యని ధర్మసుతుఁ డేక వస్త్రధరణనియతి ◊ వఱల నెల్ల
వారునట్ల యేఁగుదేరఁ గఁ బౌరులు, బలసి చనఁగఁ జనియెఁ ◊ బౌరవేంద్ర. 168
వ. ఇట్లు సని గంగాస్నానం బాచరించి యమ్మహీపతి మొదలగు న్వజనంబులు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిం గుంతికిం దిలోదకప్రదానంబులు నిర్వర్తించి నివృత్తులై యశుచిత్వం బవనయించుటకుం బురబహిరంగణంబునఁ బటకుటీర ప్రకరంబుల వసియించి రట్టియెడ. 169
సీ. అంబికేయాదులయస్థిపుంజముల గం,గాద్వారసలిలసంగమవిశిష్ట
సంస్కారమునఁ గూర్పఁ ◊ జాలెడుసంశుద్ధ,జనముల రావించి ◊ సబహుమాన
ఫణితుల వారి కప్పని యేర్పడఁగఁ జెప్పి, పనిచె నక్కౌరవజనవిభుండు
శ్రాద్ధార్హ దినముల ◊ వృద్ధానుమతి నతం, డక్కురువృద్ధుల ◊ కతనిసతి కి

1. చ. మెయ్యాడక ◊ యడవికి. 2. గ. యఃదలనమునఁ దాను. 3. గ. యరిగి రనియుఁ.

తే. కౌంతికిని దత్కాంచనస్యందనతురంగ, హస్తికన్యాధరిత్రీగృహాదిదాన
విధుల సర్వజనంబులు విస్మితులుగ, నియతిమెయిఁ బారలౌకికక్రియలొనర్చె.

ఆ. మునిజనములు వచ్చి యనుమోద మందంగ, సకలబంధుజనులు సంతసిల్ల
నన్నపర్వతముల నాజ్యనదులఁ బెట్టి, మేధ ముల్లసిల్లె మేదినీశ. 171

క. ద్వాదశదినములు నారదుఁ, డాదరమున నొద్ద నుండి యంతయుఁ గని స
మ్మోదంబుతోడ నాశీ, [1]ర్వాదం బొనరించెఁ బాండవప్రవరునకున్. 172

వ. అమ్మునీంద్రునిం దక్కంగలుగుతపస్విసత్తముల సమర్చితులం గావించి యుధిష్ఠిరుం డామంత్రితులం జేసిన నాసంయమివరులు నిజనివాసంబులకుం జని రా నృపకుంజరుండు బంధుమిత్రసహితుం డై కుంజరపురంబు ప్రవేశించె నిత్తెఱంగున నాంబికేయునకు భారతరణంబుపిదప దానాదిపుణ్యక్రియాకలాపకరణంబులం బురంబునం బదియేనును దపోనియమంబున వనంబున మూఁడు నుంగాఁ బదునెనిమిదిసంవత్సరంబులు సనియె నివ్విధంబున వైచిత్రవీర్యుని[2]సంసేవన సమస్త ప్రకారంబుల సంఘటించి కృతార్థతానందంబు నొంది ధర్మనందనుండు జనంబు లభినందించుచందంబున సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రునియాశ్రమవాసంబువిషయం బైనవర్తనంబు వైశంపాయనుండు సెప్పిన విని జనమేజయుండు మహాత్మా యిట్లు కృతకృత్యతం బొందినపాండవాగ్రజుండు భూభారంబు నిర్వహించుచుండఁ బదంపడి పుట్టినవిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు. 173

శా. కారుణ్యాత్మకదృక్ప్రచార గతసంకల్పాంతరంగస్థితి
స్మేరాకార పతంగమధ్యమమరీచివ్యాప్తిమూర్ఛత్సుధా
ధారారూపవిహార నిర్మితజగ[3]త్సంసార నానాగమ
క్షీరోద్యన్నవనీతలాలసిత నిశ్చిత్తత్త్వ[4]సంభాసితా. 174

క. నిర్మలసంవిదుపాస్యా, [5]ధర్మకరణదుర్వికాస్య దైత్యశ్రేణీ
నిర్మథన కేళినిర్జర, శర్మకృతివిహారశీల సంయమిలోలా. 175

మాలిని. సమదవిమదదారాసన్నరథ్యా ప్రసన్నా
శమశుభమయమూర్తిస్ఫార దుర్లక్షసారా
దమవిభవసముద్యద్ధామ నిస్సీమభూమా
సమహృదయలసత్సంసర్గ[6]సానందవర్గా. 175

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యాశ్రమవాసపర్వంబునందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము. 177

1. క. ర్వాదంబుల నొసఁగెఁ. 2. గ. సమస్తప్రకారంబుల నారాధించి కృతా. 3. గ. త్సంసారనానా. 4. క. సంభావితా. 5. గ. ధర్మాన్వితదుర్వికార దైత్య. 6. చ. సమ్యక్త్రివర్గా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మౌసలపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

ధర్మకామహృదయస
మాధానాధానకారణాంఘ్రిసరోజా
బోధఘనవ్యాసపరస
మాధిసమాలీఢతేజ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజు రాజ్యంబున నుత్పాతంబులు దోఁచుట.

క. దేవా జనమేజయధా, త్రీవల్లభునకు నుదాత్తతేజోదీప్తుం
డావైశంపాయనుఁడు ప్రియావేశస్మేర చిత్తుఁ డై యిట్లనియెన్. 2

సీ. భారతసంగ్రామపారీణుఁ డై జయ,రమ యుల్లసిల్ల సామ్రాజ్యమునకుఁ
బాండవముఖ్యునిఁ బట్టంబు గట్టిన,యది యాది గాఁగ ముప్పదియు నైదు
సంవత్సరంబులు సన ననంతరవత్స,రంబునఁ బ్రజకు భయంబు వొనర్చు
నుత్పాతములు పుట్టె నుర్వీశ విను మహా,వాయువు శర్కరావర్షి యగుచు

ఆ. వీచు నర్కునుదయవేళల బింబంబు, బలసి తోఁచు ఘనకబంధసమితి
నీరదములు లేక నిర్ఘాతపాతముల్, గలుగు నుల్క లెల్లకడల డుల్లు. 3

క. పరివేషము లినరజనీకరులకు నతిరూక్షరుచులు గలిగి కలుగు నం
బర మెల్లఁ గప్పి వేసవిఁ, బరఁగుం బెనుమూఁడమంచు పౌరవముఖ్యా. 4

సీ. ఇట్లనుదినమును నెన్నియేనియును మ,హోత్పాతములు పుట్టుచుండఁ గొంత
కాలంబు వోవంగఁ గౌంతేయముఖ్యుండు, వినియె నొండొరులతోఁ బెనఁగి సర్వ
యాదవులును దెగి రంబుజనాభుండు, హలధరుండును దక్క నని నరేంద్ర
విని భీమసేనుని బీభత్సు నకులుని, సహదేవు రావించి సంభృతార్తి

తే. యగుచు నవ్వార్త యెఱిఁగించె నందఱకును, వారలేవురు నెవ్వగల్ గూరుమాన
సములు గలఁగ నత్యంతవిషణ్ణు లైరి, సకలజనకోటులును శోకజలధి మునుఁగ. 5

తే. అనిన విని యమ్మహీపతి యాదవులకుఁ, బోరు దమలోనఁ గలిగిన కారణంబు
వారివృత్తాంతమును వినవలతుఁ జెప్పు, మనుడు నమ్ముని యిట్లను నతనితోడ. 6

క. ద్వారవతికిఁ గణ్వుండును, నారదమునివరుఁడు గాధినందనుఁడును బెం
పారంగఁ దొల్లి వచ్చిరి, నారాయణుఁ జూచువేడ్క నరవరముఖ్యా. 7

సీ. చను దెంచి పురవీథిఁ జనునవసరమున, వృష్ణికుమారులు విధివశమున
మనముల నవినీతి జనియింప సాంబున, కంగనాలంకార మమరఁ జేసి
కొని వచ్చి యమ్మహామునివర్గమునకు మి, థ్యావినయమున వందన మొనర్చి
నిభృతులై కారుణ్యనియతాత్ములార యీ, భామిని బభ్రునిభార్య ప్రజలఁ
తే. గనునె యిది యని యడిగినఁ గౌరవేంద్ర, యత్తపోధనవర్యు లయ్యాగడమున
కాత్మలందుఁ గ్రోధానలమగ్గలముగ, నెలయ నక్కుమారులతోడ నిట్టు లనిరి.

క. అంబుజనాభుని కొడుకీ, సాంబుఁడు గను యాదవతతియాపాదనక
ల్యాం బగుముసలము మావచ, నంబున కనృతంబు లేదు నమ్ముఁడు మీరల్. 9

సీ. దామోదరుఁడు హలధరుఁడును దక్కంగ, యాదవు లెల్లను నమ్ముసలము
నద్భుతశక్తి గీటడఁగుదు రబ్బల, దేవుండు దన దైనదేహ మధిక
నిష్ఠమై విడిచి వార్నిధిఁ బ్రవేశించు భూ, శయ్య నుండంగ నాచక్రధరుని
జర యనురాతిసి పెరవునఁ [1]బట్టి క్రమించుఁ బొండని చెప్పి మెచ్చుగాదు
ఆ. మనము కృష్ణు నింకఁ గను టనియెడుబుద్ధి, నమ్మహామునీంద్రులవుడు మరలి
యాత్మవాసములకు నరిగిరి తదనంత, రంబ కృష్ణుఁ డవ్విధంబు వినియె. 10

క. విని కాలవేది యగున, వ్వనజాక్షుఁడు నియతి నగునవస్థకుఁ దలఁపం
జన దన్యథాత్వకరణం, బని యూహించుచు నుపేక్ష యాత్మ నొలయఁగన్. 11

క. తనచుట్ల నున్నబంధులఁ, గనుగొని యిట్టిది విధాతృకరణీయం బి
ప్పని మనవారలయొప్పని, తనమున మూఁడె నని వంతఁ దలపోయకుఁడీ. 12

—॰ మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు పుట్టుట. ॰—

సీ. అని పల్కి యభ్యంతరావాసమున కేఁగె, మఱునాఁడు సాంబకుమారుకడుపు
లోనుండి జముదూత వోనిభయంకర, నిష్ఠురముసలంబు నిర్గమించె
దానికి నత్యద్భుతంబును భయమును, గదురంగ వసుదేవుకడకుఁ బాఱి
బంధు లయ్యాదవపతి కెఱిఁగించిన, నలఁదురి వెలువెల్ల నగుచుఁ గొంత
తే. ప్రొద్దు నివ్వెఱఁ గంది యాభూవరుండు, కడురయంబున రోఁకలి పొడిగఁ జేసి
వనధిలోపలఁ జల్లంగ వారిఁ బనిచె, వారలును నట్ల చేసిరి కౌరవేంద్ర. 13

క. మునిశాపశక్తి మానుష, మునఁ ద్రోవఁగ రామి యుల్లములఁ దలఁపక య
జ్జనపతియు బాంధవులు న, ట్లొనర్చి యూఱడిలి యుండి రుర్వీనాథా. 14

క. పదపడి ధృతరాష్ట్రమహీపతి, యదయహృదయులై సమస్తయాదవులకు బె

1. గ. బిట్టాక్రమించు.

ట్టిద మగుశాపం బిచ్చుట, విదిత మయిన నజ్జనములు § వెఱచుచు నుండన్. 15

క. కాలం బగుటయుఁ గురుభూ,పాలోత్తమ యాదవేంద్రపట్టణమున ప్రా
త్కాలుష్యసమాపాదన,శాలిమహోత్పాతముల్ ప్రజాతము లయ్యెన్. 16

తే. అరుణములు ఘూర్ణితంబులు § నైనలోచ
నములు మెఱయ మహోగ్ర దండము ధరించి
తిరుగు నొక్కొక్కచోటను § దృశ్యుఁ డగుచు
నంతకుం డిదె యదె తోఁచె § ననఁగ నధిప. 17

ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట.

తే. నీలపింగళదేహ యాభీలభంగి,కముగ నమ్మెయి వర్తించు § జముఁడు సకల
వృష్ణిభోజాంధకోత్సాదవిహారణమున, మునులశాపంబు పేరేప § మనుజనాథ.

సీ. చిలుకలు గూబలయెలుఁగులచందంబు, దోఁపంగ నఱచు రాత్రులను దివము
లందును సక్కలయట్లు మేఁకలు గూయు, మొదవుపిండునకు గాడిదలు వుట్టు
ముంగుల కుదయించు § మూషికంబులు గుక్క, లెల్లను బిల్లుల నీను బలుఁడు
హారియును దక్కఁగ § యాదవనివహంబు, బ్రాహ్మణప్రతతికి § బాధసేయు

తే. గురుల కవమాన మొనరించుఁ § దిరుగు లజ్జ
విడిచి యభిలాషములవెంట § విభులవంపు
సేయు కున్మార్గములఁ దమచిత్తములకు
వచ్చినట్లు వర్తింతురు § వనిత లధిప. 19

క. అనలములు హోమకాలం,బున నానాభూతవర్ణములతోడ శిఖల్
మనుజేశ్వర వామావ,ర్తన మొందఁగ నుగ్రగంధరౌద్రంబు లగున్. 20

క. విను కూడుగూరపాకము, గనుఁగొని ప్రాయి వాపి డింపఁగా నప్పుడు సం
జనితములై ప్రవ్వులు గల,గొన బిలబిల మెసలు నందుఁ § గురుకులముఖ్యా. 21

సీ. అనుదినంబును నిట్టు § లశుభసూచకములు, దోఁపంగ సర్వవిదుండు కృష్ణుఁ
డంతరంగమున సమాలోచనము సేసి, గాంధారి పుత్రశోకమునఁ జేసి
కోపంబు గదిరిన § శాపంబు ముప్పది,యాఱవునేఁ డెల్లయాదవులకు
నాశ [1]మన్యోన్యహననమున నగుటకు, నిచ్చె నిష్టించి యయ్యేఁడు వచ్చెఁ

ఆ. దప్ప దది ఫలించు § దానికిఁ దీర్థస,మీపభూమి యైన § మేలు గాదె
యని నరేంద్ర యమ్మహాత్ముఁడీభంగి నూ,హించి తెఱఁగునిశ్చయించెఁ దివిరి. 22

ఆ. అట్లు నిశ్చయించి § యాదవనివహము,యంబు దివ్యబుద్ధి § నరసి యపర
దివసకలిత మగుటఁ § దెల్లంబుగాఁ గని,కొని యతండు పెద్దగొలువులోన. 23

ఉ. జాతర సేయఁగా వలయు § సర్వజనంబులు నంబురాశికిన్
బ్రాతిగ భక్తితోడ నని § బంధుల కెల్లను జెప్పి పీట వి

1. క. మన్యోన్యహననమగుటకు నిచ్చె, నిష్ఠించి యయ్యేఁడు నేఁడు వచ్చె.

ఖ్యాతిగ నప్డు సాటుటకు సర్వానిఁ బంచిన ఘంటికాస్వనో
పేతము గాఁగ వాఁ డెలమిఁ బెద్దయెలుంగునఁ జాటె నెల్లెడన్. 24

సీ. ఆరేయి గల నెల్లవారును గోరడా,డలును వల్లనిమేను గలనెలంత
రొక్కత యిలు సొచ్చి యవిదల నీడిచి, కొని పోవ శస్త్రాస్త్రకోటికేతు
చయమును భ్రామణసమితియు రాడును, లపహరింపఁగఁ గని రపరదినము
సం దగ్నిదత్తంబు నబ్జనాభంబును, నైనకృష్ణునిచక్ర మద్భుతముగ
ఆ. నెగసి యఖిలజనులు నీక్షింప దివమున, కరిగె సమ్మహాత్ముగరుడకేత
నంబుఁ దోన చనియె నరవర రోహిణీ, తనయుతాటిసిడము ననుసరించె. 25
తే. వినుము సుగ్రీవమును శైబ్యమును వలాహ,కంబు మేఘపుష్పంబు నాఁ గలుగునట్టి
వాహనంబులతోఁ గూడ వాసుదేవు, తేరు తదవసరంబున దివికి నరిగె. 26
క. వెస లుండు తీర్థయాత్రకుఁ, గసువేగం బనిరి సురలు గగనంబున న
ప్పుడు సువ్యక్తముగా నెక్కుడెలుంగులు సెలఁగ రాజకులమౌళిమణీ. 27
క. అవి గనియు వినియు నులుకక, నవరణ లొప్పార నపుడసంభ్రములై యా
దవులు మనోజ్ఞము లగుశీ,ధువులును మాంసములు వేడ్కతో నింటింటన్. 28

—.. యాదవులందఱుఁ గృష్ణసహితులై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట. ..—

సీ. సమకట్టికొనుచు భోజ్యములు భక్ష్యంబులు, నానావిధములనొనర్చికొనుచు
క్షీరశర్కరలును ఘృతబహుభంగిక,వ్యంజనంబులు వివిధాన్నపాన
ములును నతులగంధములును బుష్పంబులుఁ, గావించుకొని బలుగావళులును
దలమైపులును బంధులుఁదమతోడ నొప్పారి, చనుదేరఁ గరులు నశ్వములు నరద
తే. ములు నలంకారవిరచనములు నుదాత్త
లలితరేఖంబు లగుమాల్యములును భూష
ణములు నాలేపనములు వస్త్రములు వింత
చెన్ను సేయఁ జేష్టలు విలసిల్లుచుండ. 29
క. తనరథము లేమి నొండొక,ఘనరథమును దారుకుండు గైకొని యెలమిం
గొని రా నెడవెడ గైసేసినకృష్ణుఁడు నిర్వికారచిత్తత వెడలెన్. 30
ఆ. తొడవు చీర పూఁత తొంటియట్టులు గాఁగ, నేమివాహనంబు నెక్కకించు
కేని వికృతి లేనిహృదయంబు మిత్రసం,భాషణంబు గలిగి బలుఁడు వెడలె. 31
క. ఆందోళికాదివాహన,సందోహంబున నితాంతచారుత్వము చె
న్నొందఁగ సములంకృత లగు,సుందరు లేతేర విభవశోభితభంగిన్. 32
చ. వెలువడి లీల నేఁగి మును వేడ్క నొనర్చినమేటిచప్పరం
బుల నెలమిన్ మహార్ణవముపొంత వసించిన నుద్ధవుండు దా
నలఘుతపం బొనర్పుటకు నై విపినంబున కేఁగువాఁడు గాఁ
బలికిన దాని కొండొకఁడుఁ బల్కఁడ కృష్ణుఁడు కాలవేదితన్. 33

వ. *అంత బలుండును బోవ నిశ్చయించి చెప్పిన. 34

చ. పలుకక మ్రొక్కి వీడుకొలుపంగ వనంబున కప్పురోహితుం
డలఘువినిశ్చయంబు వగ వంతయు మాన్పఁగఁ బోయె నాతనిం
హలధరుఁ డన్నఁ బోయి వినయంబును భక్తియుఁ దోఁప నయ్యనా
కులు నట ప్రుచ్చి యొక్కెడ నకుంఠితనిర్ణయశాంతచిత్తుఁ డై. 35

క. విను మొక్కఁడు నొకభూరుహ, మునమూలంబున నిరస్తమోహాంధత్వం
బున వెలుఁగుబుద్ధివిజ్ఞే,యనిరూఢతఁ జేసి యుండె నాసీనుం డై. 36

ఉ. భూమిసురావళీమహితభోజనతంత్రముఁ దీర్పఁ జూసి హృ
ద్యామలరాజితంబు లగునట్లొనరించిన కూడుఁగూర లా
కోమలు లాఁగఁగాఁ గడఁగి క్రోఁతుల కన్నియుఁ బంచి పెట్టి యు
ద్దామవిహారలీల వసుధావర యాదవు లేమి సెప్పుదున్. 37

చ. పదపడి గీతవాద్యగతిబంధురనృత్యము లుల్లసిల్లఁగా
నుదధికి నంచితాక్షతసమాహోత్తరగంధవిశిష్టపుష్పసం
పదలు బహుప్రకారములఁ బ్రస్తుతి కెక్కఁగఁ బూజసేసి పెం
పొదవ నివేద్య మిచ్చిరి సముజ్జ్వలహృద్యపదార్థకోటులన్. 38

చ. విను తదనంతరంబ మదవిహ్వలభావము సేయఁ జాలి యిం
పొనరిన యాసవంబులు సముత్సుకతం గనకంపుఁ గోరలం
గొని హరిసన్నిధానమునఁ గ్రోలిరి యాదవు లంతరంగమో
దనకరణంబు లైనయుపదంశములం గొనుచున్ మహీశ్వరా. 39

తే. సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ జారుదేష్ణుఁ
డును గదుండును బ్రద్యుమ్నుఁడును మొదలుగఁ
గలుగు యాదవు లెల్లను గాంతుఁ బాన
విధి యొనర్చిరి పెల్లుగ విధివశమున. 40

తే. వృష్ణిభోజాంధకులు కురువీర యిట్లు, లేఁగి మద్యపానం బొనరించి మదముఁ
బొంది కేళీసలాడుచుఁ బొందు వడని,పలుకు లెనఁగఁగఁ దిరిగి నవ్వులు సెలంగ.

—ॐ సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగినసంవాదము. ॐ—

సీ. ఉన్మార్గవర్తులై యుండిరి విను మట్టి,యవసరంబున ఘూర్ణితారుణంబు
లయిననేత్రముల సాత్యకి కృతవర్మని, వదనంబు గనుఁగొని మద మెలర్ప
నొద్ద నిల్చున్నప్రద్యుమ్నుచే సజూపుచు, నవమాన మేర్పడునట్టిభంగిఁ
బెలుచ నవ్వి యరాతిబృందంబు నిద్రావ,శత్వంబుఁ బొందుటఁ జావుఁబోని

తే. దుష్టదశ నొంది యుండంగఁ దుచ్ఛుఁ డేని
నడరి వధియింపఁగాఁ జొరఁ డనిన రాజ

* ఈవచనము వ్రాఁతప్రతులఁ గానిపింపదు.

తనయుఁ డంతపాపంబు సేయఁడె యితండు
పొడిచెనటె యిస్సిరో యిట్టిపోటుఁ బోటె. 42
తే. అనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డిడి నీచు లయినవారి, తెరువు వృష్టివంశోత్తమ దీని నిట్లు
నీకు వాక్రువ్వ నేటికిఁ బోవ విడువు, జను లితనిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టుట సాల దెట్లు.
చ. అన విని రోషచిహ్నవిస్ఫురితాననుఁడై కృతవర్మ సాత్యకిం
గనుఁగొని సిగ్గు లేక యొరులకయ్యము నీ కిటు లుగ్గడింపఁగాఁ
జనునె కిరీటిచే నఱికఁ జాంతత నొందినసోమదత్తనం
దనుతల ద్రుంపవే మఱచితా యిసిరో యిది పోరిపాడియే. 44
సీ. అనిమొ దానికి హరి యాభోజపతిమీఁద, గడునెఱ్ఱనైన క్రేఁగంటిచూడ్కి
నిగిడించి సక్రోధమగుమానసంబుతో, నఖిలభోజులఁ గలయంగఁ జూచె
నప్పుడు సాత్యకి హరితోడఁ గృతవర్మ, ననుజుండు శతధన్వుఁ డనుచితోద్య
మమున సత్రాజిత్తు మహితాత్ము మానని, యని శమంతమణికిని వధించెఁ
తే. గాదె యని వారిదెసఁ గేలు గానుపింపఁ
బలికె నవ్వాదు విని సత్యభామ కోప
మడరి వసితాస్యభావోద్గతాస్రపూర
యగుచు హరియగ్రతలమున కరుగుదెంచె. 45
క. కనుఁగొని హరి కతిరోషము, జనియించెను దానిఁ జూచి సాత్యకి యుద్దే
వునకును దేవికినిం బ్రియ, మొనరించెద నని తలంచి యుద్వృత్తుం డై. 46
మ. కృతవర్మం బటుదృష్టిఁ జూచి కినుకం గెంపారువక్త్రంబుతో
నితఁ డాచార్యసుతుండు దోడ్పడఁగ రే యెల్లన్ వడిం గిట్టి క
ష్టతరోత్సాహత ద్రౌపదేయులను ధృష్టద్యుమ్నుఁ దత్సోదర
ప్రతతిం జంపిననీచు వారలగతిం బ్రాపించు టర్హం బగున్. 47

మద్యపానమత్తుఁ డైనసాత్యకి కృతవర్మతల నఱుకుట.

మ. అనుచున్ సంయమిశాపజాతముసలాస్త్యంతాద్భుతస్ఫీతశ
క్తినిరూఢంబుగ నూనినట్టినిజనిస్త్రింశంబు శీఘ్రంబునం
గొని తద్దీధితిరాజిచే నతనిచూపుల్ విహ్వలత్వంబు నొం
ద నుదగ్రోద్ధతిఁ ద్రుంచెఁ దద్గళము [1]రక్తాంబుప్రసారంబుగన్. 48
తే. అట్లు కృతవర్మఁ దెగటార్చి యాతఁ డంత
నిలువ కుద్ధతుఁ డయి భోజకులముమీఁద
గవిసె బాహావిలాసంబు [2]ఖడ్గదీప్తి
చయము మెఱయంగ సంరంభసత్వరముగ.
చ. కవిసినఁ జూచి యాఁగుటకుఁ గా నళినాక్షుఁడు వోవు నంత నా

1. గ. రక్తంబుల్ ప్రసారంబుగన్. 2. గ. ఖచరదృష్టి చయము నొదిగింప.

హావఖరులైనభోజులును నంధకవీరులు నొక్కటై దెసల్
సెవుడు వడంగ నార్చి యతిశీఘ్రగతి సాత్యకిం జుట్టుముట్టి ర
ష్ఠ విమలబోధుఁ డాహరి కన్గొనుఁగన లోఁగియుఁ గాలవేదితన్. 50

ఉ. తమ్మునిఁ గాచునట్టిసముదగ్రత కైకొన నొల్లఁ డయ్యె వే
గమ్మున రుక్మిణీసుతుఁ డఖండపరాక్రమ మొప్పఁ గిట్టి శౌ
ర్యమ్ము భుజాబలమ్ము మెఱయం గని సాత్యకి సంతసిల్లి ద
ర్పమ్మునఁ బేర్చి మెచ్చొలసి ప్రస్తుతి సేసిరి చూచుఖేచరుల్. 51

చ. కనుఁగొని వృష్ణివీరులు నికామసముజ్జ్వలరోషవహ్ని నె
మ్మనమున నుత్థితంబుగ సమత్సరశౌర్యము విక్రమోద్ధతిం
బెనుపఁగ వారలిద్దఱకుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగ సింహనాదము
ల్ఘనపథ మెల్ల నిండఁగ బలంబుఁ జలంబును మల్లసిల్లఁగన్. 52

క. భోజాంధకసంగమనవి, రాజిత మగునబ్బలంబు రౌద్రోద్రేక
భ్రాజితు లయి తాఁకి పెనఁగి, రేజాలియు లేక కృష్ణుఁ డీక్షింపంగన్. 53

క. అయ్యిరుదెఱఁగున కప్పుడు, కయ్యమునకుఁ బరమసాధకంబుగఁ గలిగెన్
ముయ్యంచుతుంగ యచ్చట, దయ్యమునేర్పు విను సెప్పెదం గురునాథా. 54

చ. మునివరశాపసంభవదమోఘగతిన్ ముసలంబు సాద్భుతం
బును నతిదారుణంబు నగుభూరిసముద్భటశక్తిఖేలనం
బున ముసలత్వవిస్ఫురణముం గలిగించెఁ బ్రవేశలీలఁ గై
కొని సమర ప్రవర్తనము ఘోరతరంబుగ నెల్లతుంగలన్. 55

క. పొడి గాఁగఁ జేసి యమ్మెయి, జడనిధిలో వృష్ణివరుఁడు సల్లించిననుం
జెడ దయ్యె మునివరులయొక్కడశక్తిని ముసలశక్తి కురువంశవరా. 56

సీ. యాదవవీరుల కాసమయంబున, మద్యపానోద్భూతమదము పేర్మి
మునివరామోఘవచనదివ్యశక్తినిఁ, జేసి కల్గదతుంగ ప్రేసినంత
టన ప్రతిభటునకుఁ దనుపీడ గలుగునే, యనువివేకము దానిఁ గొనివిరోధి
నడిచినయప్పుడు మిడుక లేకిలఁ బడఁ, గని యిది యెట్లొకో యని తలంచు
తే. టయును గావున సమర మిట్టలపుభంగిఁ, జెల్లెఁ గృత్రిమముసలచండదోల్లసనము
లతిశయిల్లంగ వారి కన్యోన్యవధవి,హారసుర్వ్యారసంచారఘోర మగుచు. 57

ఆ. తండ్రి పుత్త్రుఁ డన్న దమ్ముఁడు నాక యు,య్యుదెఱంగువారు నేపు రేఁగి
మడియ మోఁద గాలిఁ బక్రమ్రాఁకుగపులతె,ఱంగు దోఁచె నే మ్రనంగఁగలదు.

క. మునిశాపము వారలమది, ననయము నన మెక్కఁ జేయ నం దొకఁడైనన్
విను మరలుట దెరలుట లే, కని బెట్టుగఁ జేసి రధిప యార్పులు సెలఁగన్. 59

తే. అట్టియెడ విను భోజులు నంధకులును
జాలఁ గలుగుటఁ బ్రబలుండు సాత్యకియు స

నుగ్రశక్తి ప్రద్యుమ్నుఁడు నాదిగాఁగ
మడిసె వారిచే వృష్ణిసమాజ మెల్ల. 60

సీ. అనిరుద్ధుఁ బ్రద్యుమ్ను సాంబుని సాత్యకిఁ, గదునిని మఱియును గలుగువృష్ణి
వరుల నంధకభోజవర్గపరాక్రమ, క్రీడల సమసి యాక్షితితలమునఁ
బడియుండఁ గనుఁగొని వరమమునీంద్రశా,పంబు మహాశక్తిఁ బద్మనాభుఁ
డను దీవ్రకోపాగ్ని తనదుచిత్తమున నుద్ధురమై జనింపంగ దురములోనఁ
తే. బడక శేషించి మొఱసినప్రతిభటాళి,మీఁదఁ గవిసి తుంగలఁగొని మీఁదినిరవ
శేషముగఁ జేసె నిట్టు లశేషయాద,వులును మౌసలవిస్ఫూర్తిఁ బొలిసి రధిప.

క. నారాయణుఁ డప్పుడు గాం,ధారీవాక్యంబు తెఱఁగు దలఁచి మనమునం
జారంబుఁ బొందెనే యిది, యారూపున ననుచు సంగరావని నొకఁడున్. 62

క. నిలుచున్నఁ జూచి రణసం,కులతఁ బడకయున్నదారుకుఁడు బభ్రుఁడు న
జ్జలరుహనాభుసమీప,స్థలికిం జని యిట్టు లనిరి తనితోడ నృపా. 63

తే. అఖిలజనమును సంహృతమయ్యె నిచట, నేల బలభద్రదేవుఁడున్నెడ ముకుంద
యరసికొనిపోయి యాతనిచరితమునకు,ననుగుణంబైనవర్తనమాచరింపు. 64

చ. అనుటయు నట్ల కాక యని యంబుజనాభుఁడు బభ్రుదారుకు
ల్మనములు దల్లడిల్లఁగఁ గలంకుల రా బలభద్రదేవుపో
యినదెస నాదరం బెసఁగ నేఁగి కురుక్షితిపాగ్రగణ్య యా
ఘనతరమూర్తి నవ్వలనఁ గాంచె మహీజముపొంత నుండఁగన్. 65

యాదవు లెల్ల మడిసినపిదపఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేర దారుకుం బంపుట.

సీ. కాంచి దారుకుదెసఁ గనుఁగొని నీవు వే, పాండుతనూజులపాలి కరిగి
వారికి యాదవవర్గసంక్షయవిధ, మెఱిఁగించి యర్జును నిందుఁ దెమ్ము
నావుడు నతఁడు మహావేగవంతంబు, లగురథ్యములఁ బట్టి యలఁతియరద
మునఁ బూన్చికొని రయంబున నేఁగె నప్పుడ,మ్మురవైరి బభ్రునిమోముఁ జూచి
ఆ. యతివపిండుఁ గుంజరాసులఁ బురిఁ జేర్చి, యరుగుదెమ్ము వేగ మనిన నాతఁ
డట్ల చేయుపనికి నయి చన నొకబోయ, త్రుంగఁ జేసె నతనిఁ దుంగవ్రేసి.

ఆ. హరికిఁ గానవచ్చునంతదవ్వుల నట్లు, వడియె బభ్రుఁడతనిపాటుఁ జూచి
సంయమీంద్రశాపశక్తికి నద్భుత, మంది యమ్ముకుందుఁ డన్నతోడ. 67

క. సామజరథతురగములను, రాములఁ బురి సేర్చి యే మరలి వచ్చెద నీ
భూమిజముకడన నిలువు ద,యామయ నారాక వార్చి యనియె నరేంద్రా. 68

సీ. అని గజాదుల నింతులను గొని పురి కేఁగి, వసుదేవుఁ గాంచి యవ్వసుమతీశు
తోఁ దగ నిట్లనుఁ దొల్లి కౌరవకుల,క్షయము సూచితి నేఁడు సకలయాద
వులనాశమును గంటి నలఘుతేజోధన, యఖిలబాంధవహీన మయినయిచటి
మనువున వర్తింప మనసు గొల్పదు మున్న, యన్న కాననమున కరిగినాఁడు

తే. భవ్యతపమున నాబల - భద్రుఁ గూడి, యేను దప మాచరించెద - నింక మీర
లరసికొనుఁడు సర్వంబును - నరుఁడు వచ్చు, నిందు మీపంపు సేఁత కె - ల్లనేఁడు

క. అనుచు నతని పాదంబులు, దనఫాలతలంబు సోఁకఁ - దాత్పర్యమునన్
వినతి నడపె నంతకమును, వినియె జనులచేత సమర - విధ మతఁ డధిపా. 70

చ. విని బలుజీవి వోయి మది - విహ్వల మై మెయి మ్రానుపాటు నొం
ద నునికి మీఁదఁ గేశవుఁడు - దానును రాముఁడు నిల్లు వాసి కా
ననమున నుండువార మని - నైష్ఠికతం బలుకంగ నున్నచే
తనయు నడంగఁ జేష్టితము - దక్కి శవాకృతి నుండె న త్తఱిన్. 71

క. తనమాటలు నజ్జననా,థునవస్థయు వినియుఁ గనియు - దురపిల్లి సతీ
జను లొక్కటఁ బెల్లాక్రం,దన మొనరించిన మురారి - దయమది నొలయన్. 72

సీ. అందఱ నూరార్చి - యర్జునుం డిప్పుడ, వచ్చు నిచ్చటికి మీ - రవంత తల్లఁ
డీర్చు నక్కురుకుల - దీపకుం డని యుప, శమవాక్యములఁ దేర్చి - జనకుపాల
నాసీనుఁ డగు తదీ - యాంఘ్రిపద్మంబులు, దనచారుపాణిప - ద్మముల మెత్త
మెత్తనయొత్తుచు - మెలఁపొందఁ గర్జంపుఁ, బలుకులఁ జిత్తవి - భ్రమము మాన్చి

తే. మఱియుఁ బార్థునిరాక పద్మజును జెప్పి
యన్నయూధ్యుఁడు పని సేయ - నున్నవారిఁ
గరితురంగాదికముల మీ - రరసికొనుఁడు
వినుఁడు కర్తవ్య మిట్టిది - వేయు నేల. 73

క. అని తగఁ బలికి యతని వీ,డ్కొని రాముని కడకుఁ జని య - కుంఠితభక్తిన్
వినతుం డయి మనజనకుని, యనుమతి వచ్చితి మహాత్మ - యనియె నరేంద్రా. 74

—బలరాముఁడు శరీరంబు విడిచి యనంతునియందుఁ గలయుట.—

సీ. తదనంతరంబ య - ద్దామోదరుఁడు రాము, వదనసరోజంబు - వలన వెడలఁ
గనియె మహాభుజం - గము నరుణచ్ఛాయ, మై పొల్చువక్త్రస - హస్రకంబు
మణుల వెలింగెడు - ఫణములుఁ దెలుపారి, పర్వతాభోగని - భంబు నైన
మేనిపెంపును గల - దాని న త్లాబల, భద్రుండు నిజయోగ - బలము పేర్మిఁ

ఆ. దనదుతనువు విడిచి - చనియె వియద్వీథి, నంబునిధికి నమ్మ - హాత్ము నెదురు
కొనియె వరుణుఁ డధిక - వినయంబుతో నాగ,కులము లెల్ల వచ్చి - కొలిచె భక్తి.

ఆ. అహికులాగ్రగణ్యుఁ - డైనవాసుకియుఁ గ,ర్కోటకుండుఁ దక్ష - కుండు వారు
ణుండుఁ గుంజరుండు - నుం గుముదుండును, దుర్ముఖుండునుం బృ - థుశ్రవుండు. 76

తే. హ్రోదుఁడును వక్రదంతుండుఁ - గ్రోధనామ
కుండు శంఖుండుఁ బుండరీ - కుండు మిత్రి
యును నజేయుండు ధృతరాష్ట్రుఁ - డును మొదలుగ
నరుగుదెంచిరి యద్దేవు - నర్థిఁ గొలువ. 77

ఆ. పరమకౌతుకంబు ♦ భవ్యభక్తియు నొలయంగ వచ్చి కొలిచె ♦ నాఫణీంద్రు
గంగ యాది గాఁగఁ ♦ గలమహానదులు స, ముజ్జ్వలాభిరామమూర్తు లొంది. 78
క. అంతయును దివ్యదృష్టిఁ, గ్రాంతి యగుమురాంతకుండు ♦ గనుఁగొన సమ్యా
ర్త్యంతరము గలిపికొనియెన, నంతఁడు దనపరమమూర్తి యంతయు నరేంద్రా. 79
సీ. అట్లగ్రజుఁడు చన్న ♦ నప్పుడు వాసి యుం
తంతఁ గ్రమ్మరుచు మురారి సకల
లోకపాలనకు భూలోకంబునందుఁ దాఁ
బుట్టంగ వలసినయట్టిమేటి
పను లెల్లఁ దీఱుట ♦ మనమునఁ దలపోసి
తనువిముక్తికి నిమిత్తంబు దలఁచి
మునులవాక్యము తెలిసియును దొల్లి దుర్వాసు
నవయవసమితిఁ బాయసము పూయు
తే. నప్పు డెఱుఁగాఁ బూయమి ♦ నత్తపస్వి
యచట [1]నవిలంఘ్యమై యపాయంబు గలుగు
ననినమాటయుఁ జర్చించి ♦ మనసు నింద్రి
యములు నడఁగించి గాఢస ♦ మాధి నొంది. 80
క. జలనిధితీయమునందు మహీ, స్థలశయనుం డయ్యె నట్టిసమయమునం దా
నలుకుచుఁ దత్కాంతార, స్థలి కల్లన నరుగుదెంచె ♦ జర కుటుముఖ్యా. 81
ఆ. అరుగుదెంచి యచటఁ ♦ దిరిగెడునొక వేఁట, కానిఁ గాంచి వాఁడు ♦ కమలనాభు
నొడలు చూచి యెంకి ♦ నున్న [2]యేణం బను, నట్లు సేసి మాయ ♦ యావహించె
మ. ధరణీనాథ యతండు శాతశర ముద్యద్వృత్తి సంధించి యు
ద్ధురభంగిం దెగ నిండఁగాఁ దిగిచి [3]యుగ్రత్వ్యగ్రంబుగా నేసె నా
హరి శ్రీపాదతలంబుఁ దూరఁ గొని యుగ్రాస్త్రంబు మీఁగాల ని
ష్ఠురవేగంబున నుచ్చిపోయె వెస వాఁ డంతం జేరెఁ గైకొంటకున్. 83
క. చేరి తెలియఁ గనుఁగొని పెం, పారుపురుషుఁ డగు టెఱింగి ♦ యత్యంతార్తిం
గూరి పడఁకి తచ్చరణాం, భోరుహములఁ దనశిరంబు ♦ వొందం బడియెన్. 84
క. పడి యేడ్చినఁ గృష్ణుఁడు దగు, నొడువుల నూరార్చి తనమనోరథ మిమ్మై
నొడఁగూడిన మానుష మగు, నొడలు విడిచి నిజపదంబు ♦ నొందుట కరిగెన్. 85

— ✿ శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట ✿ —

సీ. ఊర్ధ్వలోకమునకు ♦ నూర్జితతేజస్కుఁ, డగుకృష్ణుఁ డరిగిన ♦ నచటిదివ్య
మునివరులును సిద్ధులును రుద్రవసుమరు, దాదిత్యవిశ్వముఖామరులును
సంక్రందనుండును ♦ సంభృతసంభ్రము, లగుచు భక్తియు వినయంబు నెఱయఁ

1. క. నవిలంఘ్యమగునపాయంబు 2. గ. యేణమని యట్ల_జ. యేణమునవుశట్ల. 3. క. యుత్యుగ్రంబు లేసె.

గా నెదుర్కొని చరణానతు లై పర,మస్తుతివాక్యముల్ విస్తరిల్ల
ఆ. బలసి రందు దేవపతి యల్లఁ జేరి క,రములు మొగిచి ధర్మరక్షణమున
కై దయావిధేయ మగుఖేలనంబున, నవని నవతరించి తాదిపురుష. 86
ఆ. అవతరించి కంసుఁ డాదిగాఁ గలదేవ,శత్రుకోటి నెల్ల సమయఁ జేసి
భరతకులముకసటు వాపి సంశుద్ధప్ర,తిష్ఠఁ గూర్చి యరుగుదెంచి తీశ. 87
క. అమృతం బజరం బవ్యయ, మమలం బవితర్క్య మచల మాగమగమ్యం
బు మహాత్మ భవత్పద మ,య్యామేయతత్త్వంబుఁ బొందు మనిరూప్యగతిన్. 88
క. కృప నిట్ల యవతరింపుము, ప్రపన్ను లగువారియార్తిఁ బాపుట కై య
జ్ఞపురుష యుగయుగమున న,త్యపరిమితగుణాఢ్యరూప యభినుతి నొందన్. 89
క. అని సంభృతిఁ బలుకఁగ సువ,చనముల నత్యాదరం బెసఁగ వినినముకుం
దునిపైఁ బెల్లు గురిసె న,య్యనిమిషపతి పుష్పవర్ష మతులితభక్తిన్. 90
ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మ వచ్చి హరియంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి భక్తిమైఁ
దప్పక చూచుచున్ మది ముదంబునఁ దేల సలక్షణస్వరం
బొప్పి చెలంగ నాగమికసూక్తులఁ బ్రస్తుతి సేసెఁ బ్రీతుఁ డై
యప్పురుషోత్తముండు కరుణార్ద్రనిరీక్షణమున్ నిగుడ్పఁగన్. 91
సీ. అప్పరమేశ్వరుం డయ్యందఱను జూచి, యనిరుద్ధనామకం బైనయదియుఁ
ప్రద్యుమ్నతాప్రతిభాసమానము ను సం,కర్షణభావ[1]వికాసితంబు
వాసుదేవాత్మక[2]వరరూపమున నేక,తావిభవత్సమాధానసిద్ధి
నొందించుకొంటి నానందబోధనిరంజ,నామేయమత్పదప్రాప్తి పరమ
ఆ. మంగళానుభూతి నంగీకరించెద, సుఖుల రగుఁడు మీరు సుకృతులార
యనినవచనసమితి యతిమృదుమధురత, నింపు నొసఁగ నలరి రెల్లవారు. 92
క. ఆదేవదేవుఁ డత్యం,తాదరసంభాషణంబు లమ్మెయి బ్రహ్మేం
ద్రాదులతోడ నొనర్చి ము,నాదినిరవసాననిజపదాస్థితుఁ డయ్యెన్. 93
తే. ఇంద్రియాగోచరుం డైనయీశు నపుడు
బుద్ధిఁ జూచుచు నిర్భరాద్భుతకరంబు
లగుతదీయగుణమ్ముల నభినుతించు
చరిగి రాత్మవాసముల కజాదు లెల్ల. 94

దారకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు సెప్పుట.

సీ. అవనీశ విను మంత నద్దారుకుఁడు సని, పాండవేయులఁ గని పరమమునులు
యాదవకులముఁ బేరలుకమైఁ దొల్లి శ,పించుట మును దలఁపించి పిదప
జలధితీరమున నాసవపానమత్తు లై, వృష్ణిభోజాంధకవీరు లెల్ల
మునివరనిర్దిష్టముసలాత్మకము లైన,ముయ్యంచుతుంగల మోఁదులాట

1. గ. వికాసతయును. 2. గ. వరరూపమును నేకతావిభవత్వ మాధానసిద్ధి.

తే. చేర్చి యొండొరువులఁ బరిమార్చుటయును
రామకృష్ణులయునికియు నామురారి
దన్నుఁ బుత్తెంచుటయు సవిస్తారభంగిఁ
జెప్పె వారలు వినువగఁ జేడ్పడంగ. 95

తే. సర్వయాదవసంఘంబుచావు విన్న
ద్రౌపదీప్రముఖాఖిలాంతఃపురాంగ
నలును శోకించి యాక్రందనములు సేసి
రతికరుణముగఁ బురజను లార్తిఁ బొంద. 96

సీ. దారుకుం డత్యంతధర్మవినీతి మై, నర్జునుతో ననఘ యచ్యుతుండు
నినుఁ దోడి తెమ్మని పనిచిన వచ్చితి, నని చెప్పెఁ జెప్పిన నతనిఁ జూచి
యాదవకులవిమర్శయం బైనయొప్పని,పలుకు నావీనులఁ జిలుకునట్టె
యచటికి వేగంబ యరుగక యిచటఁ గా,ల్దన్ని యుండెడునట్టిధైర్య మెందుఁ

ఆ. గలదు నాకు నీవు పిలువ నేలని పల్కి, యన్నతోఁ దగంగ నాఁడి యాతఁ
డక్కలాగ్రగణ్యుననుమతితో ద్వారవతికి నరిగె శీఘ్రగతి నరేంద్ర. 97

చ. అరిగి మగండు వచ్చినకులాంగనయుఁ బలె శశి గ్రుంకినట్టిశ
ర్వరియును బోల్పఁ బట్టగుచుఁ వారిజనాభుఁడు లేనిదీనతం
బొరసి కృపైకభాజనతఁ బొందినయప్పురిఁ జూచి మానసం
బెరియఁగఁ జొచ్చె నేటి కెదు రీదినచాడ్పున నేమి సెప్పుదున్. 98

క. దారుకుఁడు దోడఁ జనుదేఁ, బౌరజనము లంతఁ దన్నుఁ బరమాశ్వాసం
బారెడుమనములతోడను, గారవమునఁ జూడఁగా నగరికిం జనియెన్. 99

చ. చనుటయుఁ గ్రొత్తపేరడలు సైపఁగ లేక మురాంతకప్రియాం
గనలు పదాఱువేలును మొగంబులఁ గప్పఁగ బాష్పవారి రో
దనరవముల్ సెలంగఁగఁ బదంబులు దొట్రువడంగ దైన్యముల్
తనువులు దాల్చినట్టు దెరలం జనుదెంచిరి పార్థుపాలికిన్. 100

ఉ. వారలఁ గాంచి శోకమనివారణఁ జిత్తము పెల్లగింప న
క్కౌరవసత్తముం డెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచుం
డే రొకభంగి డిగ్గి యిలఁ ద్రెళ్ళినయద్దురవస్థ జూచినన్
వైరుల కైన డెందములు వ్రయ్యలుగా వగ దాఁకు భూవరా. 101

తే. రోదనధ్వను లెసఁగంగ రుక్మిణియును, సత్యభామయు నప్పుడాసవ్యసాచి
కడకు నేతెంచి పుడమిపైఁ బడిరి వనట,వెల్లి మునిఁగి యుల్లంబులు వెగడునొంద.

క. తక్కను గలమహిషీజను, లక్కుంతీతనయుచుట్టు నవని నొఱగి లో
నెక్కొనినవగలఁ బొగిలిరి, దిక్కెవ్వరు మాకు ననుచు దీనత దోఁపన్. 130

క. వినుము ధనంజయుఁ డప్పుడు, ధనుఁ దాఁ దేర్చికొని యెల్లతరుణుల నూరా

ర్చె నతనిఁ దోడ్కొని హరిజన, కునికడకుం జనియె దారుకుం డట్టియెడన్. 104
సీ. యాదవుల్ సమసిన ʃ నయ్యెడ నడలుచుం, దమ కాక యువ్వనితాజనంబు
నందు దైన్యముతోడ నత్యంతశోకసం, మాకులత్వముఁ దోఁచె ʃ నస్మదీయ
మగుచిత్తమున వీరయాతురత్వము గన్న, యంతన కొందల ʃ మతిశయిల్లెఁ
గాని విశేషంబు ʃ గల్లదు కృష్ణుని, దశ యెట్టిదో యనుతల్లడంబు
ఆ. నెవ్వరొక్కొ దీని ʃ నెఱిఁగించువారను, నెవ్వగయును గదిరెఁ ʃ గవ్వడికిని
నధిప దారుకునకు ʃ నట్లయ్యు నాస్పృహ, కడ నెఱుంగువారు గాఁగఁ దారు. 105

—✿ అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయదుఃఖితుం డగు వసుదేవునిం గాంచుట. ✿—

క. తలఁకుచుఁ జని యతనిం గనఁ, బలువగలం బొగిలి సెజ్జపై మేనిడి య
శ్రులు గ్రమ్మనున్న యవ్విభుఁ, డలమట గ్రొత్తయి మనసు ʃ నలమికొనంగన్.
ఆ. లేచి యడలి సవ్యసాచిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి, గద్గదిక నెలుంగు ʃ గడలుకొనఁగ
నడరి పెలుచ నేడ్చె ʃ నాఱడిఁ బోయినప్రజలఁ బేరు గ్రుచ్చి పనవి పనవి. 107
క. మనుజాధిపుఁ డమ్మెయి రో, దన మటు సేయంగ నరుఁ డతని నూరార్చెన్
విను మవ్వసుదేవుం డి, ట్లను నాలుక దొట్రువడఁగ ʃ నాతనితోడన్. 108
చ. మనుజులమాత్ర గాక సురమాన్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
దనుజులఁ దాఁకి గీటడఁచుదర్పమునం బెను పొంది మాఱు లే
క నెగడి రట్టిబిడ్డల కకారణరోషమునం బరస్పరా
హననము గల్గి [1]చావలసె ʃ నందఱ కక్కట దైవ మల్గినన్, 109
క. విను నీశిష్యులు సాత్యకి, యును బ్రద్యుమ్నుండు నిమ్మహోగ్రపుసమరం
బునఁ దొలుపీనుఁగు లైరని, వినియు బ్రదికినాఁడ నేన ʃ వీరుఁడ జగతిన్. 110
క. తొలితొలి సాత్యకికృతవ, ర్మలు రేపఁగఁ బుట్టె సంగరము దానను వా
రల దూఱ నేల మునిము, ఖ్యులశాపం బిట్టిచేతకుం [2]దగి యుండన్. 111
చ. వలసిన నెట్టికార్యమును ʃ వావిరి నెట్టుగ నైనఁ జేయఁగా
వలఁతి మృతుం బరిక్షితుని ʃ వత్సలతం బ్రతికించె శౌరి యి
క్కులమున యాదవుల్ పెనఁగఁగా గని మాన్పఁ డుపేక్ష సేసె నీ
పొలియు టవశ్యభావ్య మని ʃ బుద్ధిఁ దలంచుట గాన నయ్యెడున్. 112
క. ఇది విధివశత్వమున నైనది యని శోకంబు దొఱఁగునట్టివివేకం
బొదవదు ఫల్గున యూఱడి, యదువంశం బెల్ల సమసె ʃ ననువగ పేర్మిన్. 113

— ✿ వసుదేవుఁ డర్జునునకు యాదవనాశనంబు తెఱఁ గెఱింగించుట. ✿—

క. అనునెడఁ గ్రీడి యితఁడు కృష్ణునుపేక్షయ చెప్పెఁ గాని ʃ శోక మడరియుం
బనవఁడు కృష్ణునిఁ గావున, ననుమానము వలవ [3]దమ్మహాత్మునునికికిన్. 114
సీ. అని మదిఁ జర్చించె ʃ నప్పు డవ్వసుదేవుఁ, డతనితో ననియె సమస్తయాద

1. క. చావొల్లసె నందఱ కొక్కట. 2. ట. దెగి యుండెన్. 3. గ. దమ్మహాత్మునిగతికిన్.

వులును మహామునీంద్రులఘోరశాపంబు, ఘనశక్తి నుద్భవించినమహోగ్ర
ముసలంబువిలసనమున ముసలాయుధా,సములైనతుంగల సముదవృత్తి
నన్యోన్యవినిహతి యాచరించి గతాసు, లగుటయు నొక్కండు నతివపిండుఁ
ఆ. గరులఁ దురగములను నరదంబులను గొని, యరుగుదెంచెఁ గృష్ణుఁడనిన నాథ
నంజయుండు దనమనంబు దల్లడపడ, నమ్ముకుందుఁ డెచటి కరిగె నధిప. 115
క. అని యడిగిన వసుదేవుఁ డ,తని కిట్లను నట్లు వచ్చి దామోదరుఁ డే
వనటం బొందుచు నుండఁగ, నను నూరార్చుటకుఁ గాఁగ నరవర నాతోన్. 116
సీ. విధివశంబునఁ జేసి వృష్ణిభోజాంధక,నాశంబు వాటిల్లె నరున కేను
జెప్పఁబుచ్చినవాఁడ నిప్పుడ యక్కూర,వాగ్రణి యప్పురి కరుగుదెంచు
నీమొద భక్తుండు నినుఁ గొల్చి యుండెడుఁ, బనిచినపని యొనర్పంగ వలఁతి
యమ్మహాభుజుఁడు శాస్త్రజ్ఞుండు శౌర్యస,మగ్రుండు విక్రమసమహితుఁ డతఁడు
ఆ. నాఁగ నే ననంగ నరనాథ భేద మిం,చుకయు లేదు విడువు శోక మతనిఁ
జేతఁ బట్టి నీవు మాతంగతురగాది,కముల బంధుజనులఁ గాచికొనుము. 117
క. అతఁడు వనితలను జాలుర, నతిప్రయత్నమున నరసి యాపద బాపున్
ధృతిసారమహిత యంబుధి, కతిపయదినములను ముంపఁ గల దిప్పురమున్. 118
సీ. యాదవుల్ దమలోన నాహవం బొనరింప, కటమున్న బలదేవుఁ డడవి కరిగి
యత్యంతనియతిమై నధికతపోవర్త,నంబునఁ దగిలి యున్నాఁడు నాకు
నదియ యొప్పెడుతెరు వై యుండుఁ గర్తవ్య, మిట్టిది వేయునున్నేల యింక
నొండువిచారంబు లుడిగి దయాలోల, యనుమతి సేయు మప్పనికి నన్ను
తే. నాధనంజయు చెప్పినయట్లు సకల
కార్యజాతంబు నడపి సొగడు మతండ
సమరమృతయాదవుల కెల్ల సముచిత ప్ర
కారమునఁ జేయు నగ్నిసంస్కార మనియె. 119
క. అతఁడు కాలాంతరమున, బ్రాఁతిగ భవదీయభవ్యపరలోకవిధుల్
చేతోగతి భక్తిపరి,స్ఫీతములుగఁ జేయు ననియుఁ జెప్పెఁ గుమారా. 120
క. చెప్పిన నేను నొడంబడి, యప్పురుషోత్తముని నెమ్మి ననిచితి నిట నీ
చెప్పినయట్టులు సేయుట, యొప్పైనను గలదు సీతు నొక్కఁడు సెప్పన్. 121
ఉ. పీనుఁగుపెంటగాఁ బడినబిడ్డల నెల్లఁ దలంచు చెప్పుడున్
మానఁగ రామి తెల్ల మిది మానసముం గలఁగింప నన్నముం
బానము నెమ్మియిన్ రుచికిఁ బట్టగు నట్లును గాక యిద్దెసం
దాను [1]సహించి యేమిగతిఁ [2]దావుకొనున్ మెయిఁ బ్రాణ మర్జునా. 122
క. ఈవనితలఁ బ్రజలను దం,తావళముఖవస్తువులను దగుచందమునన్

1. గ. వహించి. 2. క. గ. చ. దావికొనున్.

నీ వరసికొనుము బాహు,శ్రీవిశ్రుత కృష్ణుపనుపు ఽ సెల్లింపవనా. 123

సీ. అన విని ఫల్గునుం ఽ డావృష్ణిపతిహృ,దయము జేపాసినవేడ్క ఽ మరు లెఱింగి
డెందంబు నొవ్వఁగ ఽ బొందనిక్కెమ్మది నీ,రమణులతోఁ గృష్ణవిరహిత మైన
యుద్దేశమున వసియింపంగ నాకుఁ జి,త్తము గొల్పునే ధర్మతనయభీము
లును నేను మాద్రి నందనులును బాంచాలి,యును నేక చిత్తుల ఽ మనఘ వినుము

తే. ధర్మతనయుఁ డికార్యంబు ఽ దలఁచి యన్న
నిశ్చయించి బాలకులను ఽ నెలఁతపిండుఁ
దగుధనమును నింద్రప్రస్థనగరమునకుఁ
జేర్పవలయుట మాకెల్లఁ ఽ జెప్పినాఁడు. 124

ఉ. కావున నప్పురంబున సుఖస్థితి నుండెడునట్లు గాఁగఁ బ్ర
ధ్వీవర సంప్రయత్నమున ఽ వీరల నందఱ నంప వెట్టెదన్
నీవు పురస్సరుండవయి ఽ నెమ్మిఁ జనం గొనిపోయెదన్ భవ
ద్భావమునుమ్మలంబుఁ బెడఁబాపుము తప్పునె దైవకృత్యముల్. 125

క. అని పలికి దారుకునిఁ గనుఁ,గొని యాతనిచిత్తవృత్తి ఽ గుందుట బుద్ధిం
గని యిట్లనుఁ గృష్ణునిపో,యినవంక నెఱింగి పోద ఽ మేనును నీవున్. 126

ఉ. ఇచ్చటికార్యముల్ నడపుఁ ఽ డిట్లని నెమ్మి నమాత్యకోటికిం
బొచ్చెము లేక చెప్పి మఱి ఽ వోవుట యుక్తము నిల్చి వారలం
దెచ్చుట కీవ పొమ్మనిన ఽ దిగ్గన నాతఁడు వోయి యందఱం
దెచ్చె సుధర్మ యన్సభకు ఽ దేవపతిప్రియసూనుఁ డుండఁగన్. 127

సీ. అమ్మంటపమ్మున ఽ కరిగినయమ్మంత్రి,వర్యు లక్రూరపక్షవంశవర్యు
వినయ మారఁగఁ బరివేష్టించి రమ్మహా,త్ముండుఁ గరమును ఽ నార్ద్రుఁ డగుచు
గారవంబున వారిఁ ఽ గలయఁ గనుంగొని, యంతరంగంబు శోకాగ్ని నెరియ
వారలతో నిప్డు ఽ పౌరజనంబుల, నెల్లను బిలిపింపుఁ ఽ డేను మీకు

తే. వారికిని నెఱిఁగింపంగ ఽ వలయునట్టి,పనులు గల వని చెప్పిన ఽ విని రయమున
వారు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రు, లాదిగాఁ బ్రజ రావించి రధిపముఖ్యు.

తే. అరుగుదెంచి యాప్రజ లుచితాసనమున
నున్నయయ్యింద్రనందనుఁ ఽ గన్న నతఁడు
గరము నెమ్మి నయ్యందఱఁ ఽ గలయఁ జూచి
యిట్లనియె మోమునను దైన్య ఽ మొనక మొనఁగ. 129

క. వననిధి నేఁటికి నేఁడవు,దినమున నిప్పురము ముంచు ఽ దివిజులు గగనం
బుననుండి చెప్పఁగా నే, వినినది యిది వెడలవలయు ఽ వేగము మనకున్. 130

క. వినుఁ డింద్రప్రస్థపురం,బునకు నధీనుఁడుగ వజ్రుఁ ఽ బోఁడిమితో నే
నునిచెద మీకెల్ల నతఁడు, మనువంగాఁ దొంటియట్ల ఽ మనుఁడు నచ్చోటన్. 131

క. సరకులు భారవహాలకును, భరియింపఁగఁ గొలఁది యయినభంగిని మోపుల్
వెరవుపడఁగఁ గట్టుఁడు సె, చ్చెర శకటములా యితంబుగ సేయుఁడు మీరల్. 132

ఆ. వాహనములు వానివాని[1] ముట్టులు నొక్క, వంకగా నొనర్చి వలసినపుడ
కట్టి వెడలి పోవునట్టి తెఱంగున, కనువు గాఁగఁ జేసికొనుఁడు వేగ. 133

క. ఈదేశము ప్రజ ధర్మజు, నాదరసంభావనముల నాజ్ఞానిరతిన్
యాదవవీరుల కలనాఁ, డేది తెఱంగట్టిమనికి యొసఁకం బారున్. 134

క. అని చెప్పి పురజనులఁ బోఁ, బనిచి సచివకోటితోఁ[?] నిశ్చయము లాదిగ వా
హనముల సవరణ బెరయం, గొని రాఁ దగినపరిచారకుల మునుముట్టన్. 135

క. నియమింపుఁడు నగరిసరకు, లయినవి యిట్టిట్టిభంగి నక్షీణము లై
యొయిదం గలవారలఁ గని, పయనము తెఱఁగు సమకట్టునవని మఱవకుఁడీ. 136

క. సుందరులకు బాలురకును, నందలములు వేసడములు నాయితములుగాఁ
గందక కుందక చనువిధ, మొందఁగ సమకట్టు[2] డెడలకుండుఁడు తాల్మిన్. 137

తే. గతము లయినకార్యంబులు గ్రమ్మఱింప, రాదుగాని మనకు ధర్మరాజు గలఁడు
క్షేమజనరతిఁ గొడయునిఁ జేయువచ్చు, వాసుదేవునిమను మని వజ్రదేవు. 138

క. అని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి మనిని పగలు మిగులఁ బార్థుం డారే
యనవద్యచరిత కృష్ణున, దనమున వసియించె సముచితవృత్తమునన్. 139

చ. తెలతెల వేగునప్పు వసుదేవుఁడు నిర్మలయోగనిష్ఠ మే
నిల నిడి వర్ణనీయగతి కేఁగినఁ దత్సదనాంతరంబునం
జెలఁగె ననేకరోదనవిశేషము లవ్వసుదేవవల్లభల్
నలువురు నెమ్మిఁ గూడి మరణంబునకై కయిసేసి రత్తఱిన్. 140

— వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట. —

సీ. ఆసమయంబున నర్జునుఁ డచటికి, నేతెంచి వైభవ మెసఁక మెసఁగఁ
బ్రాలంబమాలికావంక్తులఁ గదళికా, స్తంభంబులను శాతకుంభకలశ
శిఖరంబులను బెంపు జెలువును విలసిల్ల, యానంబు గల్పించి యాదవేంద్రు
శవము సుస్నాతంబుఁ జందనచర్చిన, మేతంబుఁ జీనాంబరాతిశోభి

తే. తంబు నాభరణస్ఫురితంబు మాల్య, రాజితంబును గాఁ జేసి యాజకప్ర
యుక్తమంత్రతంత్రస్ఫుటయోగమింపొ, నర్ప నేతెంచె సామగానంబు సెలఁగ.

క. విను దేవకియును రోహిణి, యును భద్రయు మదిరయును సముచితవిధానం
బున నొనరించినయానము, లనూనపరికర్మరుచిర లయి యెక్కి తగన్. 142

క. చెలులుం జుట్టలు దాపట, వలపట నేతేరఁ దెలివు వదనసరోజం
బుల నొప్పం దగియెకుమూ, టల వారలవగలు మాన్పుటలు నుతికెక్కన్. 143

క. ఆనృపునివల్లభలు శవ, యానంబుసియుంప నిట్లు యదిగిరి విధిన

1. క. వానిముట్టును నొక్క. 2. జ. డోడకుండుఁడు.

న్మానితగతి నుండట వి,ప్రానీకము చనియె నుజ్జ్వలాగ్నులు గొంచున్. 144

తే. ద్వారకావాసు లెల్లను దల్లడంబు, లుల్లములఁ గప్ప మోహములు నురుల బాష్ప
ధార లతికరుణమున హాహారవంబు, లెసఁగ నేఁగిరి [1]వెనుక నన్నిరుదెసలను. 145

సీ. ఇమ్మెయిఁ గొని చని యమ్మహీశుఁడు వేడ్క, మెఱఁగెడు తోఁట నొప్పలసమగ్ర
చందనాగురుకాష్ఠచయముల మున్న కా,వించినసొవకు సద్విధియుతముగ
నప్పుడె చేర్పించి యర్జునుఁ డయ్యాద, వేంద్రుని పితృమేధ మెల్ల జనులు
నభినుతి సేయంగ నచ్చితియందు దాశ,వంబు నారోపింపఁ బనిచి యగ్ని

తే. దీప్త మగునట్లు సేయింప దేవకీప్ర,ముఖులు నలువురు నప్పు డాశిఖిఁ బ్రవేశ
లీల నంగీకరించి రాబాలవృద్ధ, మైన సకలజనంబులు నార్తి నొంద. 146

క. ఘృతములు పైఁ జల్లఁగ న,చ్చితి బేర్చిన సప్తజిహ్వశిఖలరవము సూ
ర్జితసామగాననాదో,ద్గతియును హాహారవంబుఁ గలసి చెలఁగెన్. 147

క. తదనంతరంబ వజ్రుఁడు, మొద లగుపురుషులు సతీసమూహముఁ దగునై
నుదకప్రధానవిధి య,య్యదుముఖ్యున కాచరించి రన్వయముఖ్యా. 148

తే. అప్పు డందఱు బంధుల నాదరమునఁ, దనదు సముచితాలాపసంతానకలన
ననునయించి పురంబున కరిగెఁ దాను, వారు వగ మదిఁ గదుర వివ్వచ్చుఁ డధిప

తే. ఇత్తెఱంగున సత్క్రియా[2]యత్తుఁడైన, యర్జునుఁడు పితృమేధము నభినుతముగఁ
జలిపి వృష్ణిభోజాంధకసమరధరణి,తలమునకు బుధజనసహితంబు గాఁగ. 150

సీ. అపరదినంబున నరిగె నప్పుడు వృద్ధ, బాలకాంతాజనప్రకరములకు
నని నిర్గతప్రాణులై పడి యున్న భో,జులను నంధకుల వృష్ణులను గలయఁ
జూడంగ నుత్కటశోకంబు గదిరిన, నటిముటి మేదిని నొఱగువారు
విప్రలాపంబు నానాప్రకారంబులఁ, జేయువారును నిరుచేయు నెత్తి

తే. యలఁత నాక్రందనములు హాహారవముల
తో నొనర్చువారును నైన నానరుండు
దద్ద యడలి దారుకుభాషితములఁ దేఱి
యఖిలజనులకు నుపశమ మావహించె. 151

క. తదనంతరంబ రణమృత, యదుసంఘములకు సముంచితానలసంస్కా
రదశాపూతత్వము నా,విదితయశుఁ డొనర్చె విప్రవితతిఘటకుఁడై. 152

ఆ. నిఖిలబంధుజనుల కఖిలమృతులకును, దగఁ దిలోదకప్రదాన మాచ
రించునట్లు గాఁగఁ బాచి యలుప్తక్రి,యత్వ మొదర నడపె నక్కిరీటి. 153

క. ఇవ్విధమున విశ్రుతముగఁ, గవ్వడి నియతుఁడయి బంధుకార్యము లెల్లన్
నెవ్వగలు దనమనంబున, నివ్వటిలఁగ నాచరించె నృపసంసేవ్యా. 154

1. క. వెనుక నిర్దెసల నధిప. 2. క. వృత్తుఁడైన.

—అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట.—

సీ. పదపడి యాదవభామినీబాలక, వృద్ధజనంబు నాప్తశుద్ధబుద్ధి
గలయంగఁ గనుఁగొని వలుకుల మార్దవ, మారఁ బురంబున కరుగఁ జెప్పి
రామకృష్ణులు తపోరతులై ప్రవర్తించు, వనభూమి యారసికొని తదీయ
సందర్శనమునకుఁ జనియెద నని వారి, నామంత్రితులఁ జేసి యేమి యనుచు
ఆ. టకును శోకమూర్ఛటకును బారుకుఁ డాది, యయిన తగినవారి నర్హవచన
రచన మెఱయఁ బనిచి యుచితాప్తకతిపయ, జనులు దోడ రాఁగ జనియె నధిప
క. చనిచని మనమున నిట్లను, నసుఁ బిలువఁగఁ బనిచి జనకునకుఁ గావలి గా
నునిచినవాఁ డయి నెమ్మదిఁ, జనినహరికిఁ జావు సెప్పఁ జనియెద నకటా. 156
సీ. ఆరాజు సచ్చుట నారాయణున కేల, సెప్పఁ దపోనిష్ఠఁ జెంది యున్న
యమ్మహాత్మునిహృదయమునకు మెరమెర, పుట్టింప నేటికిఁ బోయి కాంచి
పంచినపని యాచరించెదఁ గాక న, వినయభక్తికముగ ననుచు మఱియు
వివిధచింతారూపవిధులు చిత్తమ్మునఁ, బాఱ గాంధారిశాపంబు దెలఁగుఁ
తే. దలఁచి యత్యుగ్ర యతఁ [1]డెగ్గతంపుఁజోట
నరయు దిక్కెవ్వరును లేనియట్టి తెగుట
నొందఁ గలవాఁడుగాఁ బల్కె నొద్ద నుండి.
వింటి నకట నిప్పును జెదలంటు నొక్కొ. 157
క. అనుచుఁ బెనుఁగలఁక నొందిన, మనంబుతో వలయుదిక్కు మతి నరయక వే
చను చుండె నొండుదెస కే, మనఁ గలదు విధాతచేత కడ్డము గలదే. 158
క. విను మనుచరు లాతనితో, మునుఁ దోఁచువిషాదభావమునం గని వెగడొం
దినకతన నట్లు గాదిట్లని చనియెనువంక సాలరై రెఱిఁగింపన్. 159
ఆ. అట్లు దిక్కు దప్పి యడవిలోపలఁ గొన్ని, దినము లిట్టు నట్టుఁ దిరుగ నొక్క
బోయ సూచి యెందుఁ బోయెద రనవుడు, హరి తపంబు సేయునచటి కనిరి.
క. అన విని యొకనాఁ డొక్కెడఁ, గనుఁగొంటిం గృష్ణుఁ జూపఁగా వచ్చెద నా
వనభూమి నాతఁ డింతకుఁ, జనునో నిలుచునో యెఱుంగ జను దెండనుచున్. 161
తే. అక్కిరాతుండు సన వాని ననుగమించి
వెన్నురుచిరదేహము పడి యున్నచోటు
సేరి తెలియంగఁ జూచి మూర్ఛిల్లి పుడమిఁ
బడియెఁ గవ్వడి యనుచరు లడలు నొంద. 162

—అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల కళేబరంబులు సూచి పలవరించుట—

క. మఱి కొంతసేపునకుఁ దెప్పిఱి లేచి ముకుందుమేను పెద్దయునుం బ్రో
ద్దిఱియం గౌఁగిటఁ జేర్చెం, బఱివోయిన తాల్మి నూష్మబాష్పము లురులన్. 163

1. 'డగ్గతంపుఁజోట' అని పెక్కుప్రతులు.

క. అనుచరులలో నిభూసురు, లనునయవచనములఁ దేర్ప నతఁ డంకిలి దే
ఱినమతితో నశ్రులు మఱి, యును గ్రమ్మం గరతలమున నొత్తుచుఁ జూచున్.

ఉ. ఏమిట నిట్టు లయ్యె నొకొ యిమ్మహితాత్మకుఁ డంచు నుస్మిత
ద్ధామము లైనయంగములఁ దాఁ గలయం బరికించి యోగిహృ
ద్ధ్యామలపాదపద్మగత ¹మైనవిశేషము సూచి రుద్రతే
జోమయుఁ డైనసంయమివరుచోగతి గాంచి సువిస్మితాత్ముఁ డై 165

క. అవికృతమును రుచిరమునై, యవయవములు నిదురవోయినప్పటిక్రియనుం
డ వఱలుకృష్ణుని దేహం, బవిరతచక్షురభిముఖత నాలోకించెన్. 166

ఉ. అమ్మొయి నూరకుండ ననయంబు జనమ్ములు పెక్కు లాడి చి
త్తమ్ముకలంక దేర్చి యుచితక్రియఁ జక్కఁ మొగకొల్పి బంధుసం
ఘమ్ముల నిందుఁ దెత్తమొ వికారవిదూర యుపేంద్రభవ్యదే
హమ్ముట గొంచుఁ బోదమొ సమస్తవిధం బొకఁ దేర్పరింపుమా. 167

చ. అని యడుగంగ దైవగతి నంబుధి పట్టణ మాక్రమించు నె
ద్దినమున నొక్కొ యన్వగ మదిం జొనిపెం గురునాథ యప్పు డ
వ్వినుతగుణాభిరాముఁ డదవిం దమత్రిమ్మటఁ జన్నప్రొద్దు ల
య్యనుచరకోటితోడఁ దెలియం దలపోయఁగ లెక్క దోఁచినన్. 168

క. మఱునాఁడ యగుట లెస్సగ, నెఱిఁగె నినుం డపుడు వేఁడి యెడలినదీప్తుల్
దుఱఁగలిగొనఁ బశ్చిమగిరి, చఱికి ననతిదూరమున విశదుఁడై తోఁచెన్. 169

సీ. దాని కజ్జనములుఁ దాను నుత్తల మంది, చర్చించి కార్యంబు చాయఁ గాంచి
మనము కృష్ణునిఁ గని చనుదెంచినార మై, పురమున నివ్వార్త వుట్టకుండ
నడఁచి ²యచ్చటిమాటలవి కొన్ని ³ఘటియించి, చెప్పియారేయి సెచ్చెర బ్రమాణ
మునకుఁ గృత్యము లగునవి యెల్ల సమకట్టి, వేగంగ గ్రక్కున వెడలవలయుఁ

ఆ. గాని వెడల కున్న భానూదయంబున, వనధి పురము ముంచికొనిన గణన
సేయరానియట్టి సేగియు వ్రయ్యభా,వంబు నగయు నెల్లభంగిఁ గలుగు. 170

— ❁ అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట. ❁ —

ఉ. కావున వేగ మగ్నియును గాష్ఠములుం సమకూర్చి సద్విధి
శ్రీ విలసిల్లఁ గృష్ణునిశరీరము సంస్కృతిఁ గూర్చి క్రమ్మఱం
బోవుట బుద్ధి యంచు మఱి భూసురకోటియుఁ దాను గాఢసం
భావనతోడఁ జేసె దృఢభక్తికుఁ డై పితృమేధభద్రమున్. 171

చ. హలధరునిం దలంచి మును లాడినమాట తెఱంగు దప్ప దం
చలయక తత్ప్రదేశమున నారసి కాంచి తదీయదేహముం
వలయు తెఱంగునం బరమపావనవహ్నికి నాహుతి సేసె నయ్యెనా

1. గ. మైనవిభేదము చూచి. 2. గ. యప్పటిమాట. 3. క. గణియించి.

కులహృదయుండు భూమిసురకోటియుఁ దానును సత్వరంబుగన్. 172

సీ. అబ్భంగిఁ గృతకృత్యుఁ § డైనయప్పార్థుండు, యాదవపురమున § గరుగుచున్న
యెడ ననుచరులతో § నిట్టికార్యంబును, నడపక తక్కిన § నాథుచన్న
గతికిఁ బోవుటకునై § కడఁగెడురుక్మిణీ, ప్రభృతుల మనకు నిశ్చల్పంగ వశమె
రే యెల్ల నిప్పుని § సేయువిధములక, వ్యయ మగు నంతకు § వచ్చు నబ్ధి
ఆ. మేలు సేయఁ బోయి § యాలోక మంతయుఁ, దిట్టునట్టికీడు § దెచ్చికొనఁగ
వచ్చునే స్వదేశవర్తుల మై చూచి,కొండ మెల్లపనియు § రంహ వేగ. 173

తే. అనుచు నరిగి తాఁ దలఁచినయట్ల యెల్ల
తెఱఁగుపనులు నారాత్రిలోఁ § దీర్చి ప్రొద్దు
పొడుపునకు మున్న వెడలించెఁ § బురమునకల
జనములను జీవధనముల § సరకు నతఁడు. 174

సీ. అప్పుడు కృష్ణునియంతఃపురాంగనా,జనము షోడశసహస్రమ్ము నతని
మహిషీజనుల రాముమహిళల నుచితవా,హనముల నిడికొని § యవ్విరపురుషు
లేతేరఁ దేరుల § నేనుంగులను గుఱ్ఱ,ములను దత్పరిచారకులు ప్రయత్న
మున నవరణతోడఁ § గొనిరా నగరినర,కులుఁ దదీయాధికారులు బహుప్ర
ఆ. కారశకటములను § గావళ్ళ నెత్తించి, యరసికొని కడంక § నరుగుదేర
విగతనాథలైనసముగువల గారాము, నెడక యుండునట్లు § నడపికొనుచు. 175

క. విను వజ్రము ఖ్యాయాదవ,జనమున నుచితవృత్తి నడపి § సర్వంబున క
య్యనఘుండు దాన దిక్కయి, చనియె నరదమునను మది విషాదము గదురన్.

క. ఇవ్విధి నరుండు సకలజ,నమ్ము వెడల నినుఁడు పూర్వనగ మెక్కను వే
గమ్మున ముంచుకొనియె నగ,రమ్ము పయోరాశి భరతరాజవరేణ్యా. 177

— ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునింగిపోవుట. —

క. వననిధి పురంబు ముంపఁగ, మనుజేశ్వర యెల్లజనులు § మరలఁబడి కనుం
గొని రద్భుతరసపూరం, బున పెన్నిట్టఁ దమచిత్తములు మునుఁగంగన్. 178

తే. అవుడు రెండవజలనిధి § యనఁగఁ జాలి
యద్భుతోత్పాతవాక్యచయంబు పేర్మి
మ్రోయునాజనసంఘంబు § మురవిరోధి
మఱిది నడపించె దర్శితమార్గుఁ డగుచు. 179

క. నడపించి పంచవటమున, విడియించెను వీడు చోరవీరులు గని యె
క్కుడుధనములు గల వీమ్ము,క్కడి ప్రజలో లేరు దీనిఁ § గావఁగ యోధుల్.

క. కవ్వడి యొక్కఁడ కంటిరె, చివ్వనఁ జేరుద మితండు § సేవ్వడఁగా నిం
దెవ్వరుఁ గడంగ లేరివి, ద్రవ్వివడినధనము లెఱిగితిమి లోఁ దెల్లన్. 181

క. అని వారొండొరువులతో, మనముల నుత్సాహ మెసఁగ § మానితధనముల్

గొనునగ్గలికం బలుకుచు, ననేకబలకోటు లగుట నలు కేది వడిన్. 182

క. బాలురు వృద్ధులుఁ జేడియ లాలమునకుఁ గడఁగ నొక్కఁ డయినను లేఁడీ
స్త్రీలం బొదువుద మనుచును, నేల యుఱిసి మూఁగినట్లు నిర్భరభంగిన్. 183

క. ఏ పెనఁగ రేఁగి యట్లు,ప్పాపాత్మక మగుకిరాతబలము సమగ్రా
టోపమునఁ గవిసి వివిధధ,నాపహరణ మాచరింప నారంభించెన్. 184

—బోయ లర్జును నోర్చి యాదవాంగనలసొమ్ముల నపహరించుట.—

సీ. కనుఁగొని జంభారితనయుఁ డోరోరి యీ
ప్రజ కేన చుండు సంరక్షకుండఁ
దొలఁగి పొం డడియాస దొద్దకుఁ జొచ్చినఁ
దల లేఱి యుర్వికి బలి యొనర్తు
నని యదల్చినను వా రలఱవాయి గొనక యు
ప్పలుకు లన్నియును రజ్జులుగఁ గొనుచు
జామల నచటనచ్చట నొల్చికొనఁగ నా
లోకించి యవ్వీరలోకవరుఁడు

తే. గాండివం బెక్కు వెట్టి ప్రచండబాణ
నికర మక్కిరాతులమీఁద నిగుడఁజేయ
నలఘుచర్మసంవృతగాత్రు లగుచుఁ దుచ్ఛ
బాణపాషాణలగుడముల్ పరఁగఁ జేసి 185

క. ఆబోయలు నిర్భయమతు,లై బీభత్సునకుఁ గవియ నతఁడు మహాస్త్ర
ప్రాబల్యంబును మఱియుటఁ, దా బుద్ధిఁ దలంచి మంత్రతతి దోఁపమికిన్. 186

క. ఇది దైవవిరోధం బని, మదిఁ దా నూహించి ప్రకృతిమార్గణములు బె
ట్టిదముగ నేయఁగ నవియుం, దుదిముట్టఁగ రిత్తలయ్యెఁ దొనలు నరేంద్రా. 187

సీ. అప్పుడు కాలపర్యయమున కాశ్చర్య,మును విషాదముఁ దనమనములోనఁ
బెరిగొన బాహువిస్ఫురణకోదండదం,డమున నాబోయల సమదవృత్తి
నెట్టకేలకు నొకయెడ మాన్చి రుక్మిణి, యాదిగాఁ గలకృష్ణునగ్రమహిషు
లెనమండ్ర బలదేవువనితల మఱియును, గతిపయయాదవాంగనలఁ గాచెఁ

తే. దక్కఁగలయింతిగముల నాదస్యులకట, పట్టికొని యేచి వీడెల్ల బన్నపడఁగ
దొడ్డగొని రథకుంజరతురగతతులు,దమకు వలవకునికి దిగఁ ద్రావి చనిరి. 188

క. ఇమ్మాడ్కిం బఱివోయిన,యమ్మొత్తము నడపికొనుచు నతిదైన్యము చి
త్తమ్ములఁ బంగఁ గురుక్షే,త్రమ్మునకుం జనియె నరుఁడు ధరణీనాథా. 189

క. చని యచటనచటఁ దన్నుం, గనునాప్తజనంబుతోడఁ గాలవశత్వం
బున్న బొందినయద్దశఁ దగ, వొనర నతఁడు సెప్పెఁ బొచ్చె[1]మురివినమదిలోన్.

1. గ. మురిలినమదిలోన్.

సీ. కోపించి గాంధారి శాప మిచ్చినయది, యాదవసంతతియు మగుట యెట్లుఁ
దప్పదు మనము తద్బాలవృద్ధస్త్రీజనంబుల నెల్ల నర్హంబు లైన
తావుల [1]సత్ప్రతిష్ఠావిశోకంబులఁ, గాఁ జేయవలయు నక్కాలమునకు
[2]నొదవి యత్తెఱఁగున నుత్సహించుట కృత్య, మర్జున నీ కవి యొదవుచుండుఁ
ఆ. బలుమఱును దలంచి పాండవాగ్రజుఁ డది, కారణముగ నతని కరుణ పెంపు
నొప్పఁ దెలుపఁ గాన యప్పార్థుఁ డయ్యాదు, నికర శేషజనుల నెమ్మి నిలిపె. 191
సీ. నిలిపిన తెఱఁగెల్ల నృపవర చెప్పెద, విను కృతవర్మనందనునిఁ జూచి
నీ లిల్లియును నీవు నీతోడఁ బుట్టిన, వారును మార్తికావతపురమున
నిలుఁ డని బహుసంపదలఁ బొల్చునప్పట్టణంబుఁ దదీయదేశంబు నిచ్చి
యభిషిక్తుఁ జేసిన నాతండు నిజపరి, జనములుఁ దాను హర్షం బెలర్ప
తే. నందుఁ బోయె సరస్వతి యనఁగఁ బరఁగు
ఘననగరమున సాత్యకితనయు నట్ల
నెయ్యమును గారవంబును నెఱయ నిలిపి
యనుప ముదమున నందుల కతఁడు సనియె 192
సీ. తక్కటివారి నింద్రప్రస్థనగరంబు, నకు గొని చని వజ్రనాథుఁ గాఁగ
నందుఁ బట్టము గట్టి హాస్తితురంగర, థంబుల విభజించి తగినభంగి
నమ్మువ్వురకును సమర్పితంబులు సేసి, యయ్యాయిబంధుల నందు నందు
నందును నిలుచున ట్లొందంగ నియమించి, యక్రూరుభార్యల నాత్మజులను
తే. వజ్రునకు నప్పగించె నవ్వాసుదేవు, పౌత్త్రుఁ డతివినయంబునఁ బట్టుపఱుప
వారు నిలువక పోయిరి వలచు నెడకు, దాని విని యూరకుండె భీమానుజుండు.

—•• అర్జునుఁడు రామకృష్ణులనిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱిఁగించుట. ••—

క. యాదవకుటుంబముల న, త్యాదరమున నట్లు నిలిపి హలధరుఁడును దా
మోదరుఁడుఁ దెగుట వారల, గాదిలిపొలఁతులకుఁ జెప్పఁగాఁ దలఁచె మదిన్. 194
చ. తలఁచి యతండు మందగతిఁ దానును సర్వజనోత్కరంబు వా
రలకడ కేఁగి శోకవిధురం బగుచిత్తముతోడఁ దారు గా
నల కటు పోయి పంకరుహనాభుని రాముని రోసి పల్దినం
బులు భ్రమ సంచరించుటయు బోయదముం గని యార్ద్రచిత్తుఁ డై. 195
క. కందువచోటికిఁ గొనిపోవం దా రరుగుటయుఁ జెప్పి వనట గదిరినన్
డెందము గలంగఁ గన్నీ, రందంద మొగంబుమీఁద నగ్గల మురులన్. 196
సీ. తల వాంచి యేమియుఁ బలుకక యప్పార్థుఁ, డున్న నయ్యువిదలు వెన్నుఁ డూర్ధ్వ
గతి కేఁగు టెఱిఁగి శోకము మూర్తులొందిన, తెఱఁగునఁ బొగిలియు ధీరభావ
మాత్మల నెలకొన్న నన్న నీ విం తేల, యడలెదు కాలపర్యాయము మదువ

1. క. సంప్రతిష్ఠావిశేషంబులఁ. 2. జ. నొదవిన తెఱఁగున నుత్స.

వశమె యెవ్వరికిని వార్తలకొలఁదిఁ జెప్పెద మీకు వినుఁడు సత్పుణ్యచరితుఁ
ఆ. డడవిలోన నేము దడసినదినము లన్నియు గణించి యంబునిధి పురంబు
రేపకడయ ముంచు నేపాట నిమ్మెయి, వచ్చు నెడరు దలఁగువార మొక్కొ. 197
చ. అనుతలఁ బాత్మ నొందుటయు నప్పటి కద్దెస మీకు నెల్లఁ జె
ప్పిన సుచితంపుభంగులకుఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు సనంగ నప్పురం
బున గలవిప్రముఖ్యజనములు ప్రయనంబున కర్హమైనవ
ర్తన మొనరింప లేమి జలరాశి మునుంగుదు రట్లు గావునన్. 198
చ. హరికిని రామదేవునకు నర్హవిధానము లాచరించి యె
వ్వరికిని జెప్ప కెల్లపరివారముఁ బౌరులు సామజాదులుఁ
సరకులు నాయితంబు లగుసంఘటనం బొనరించి నాఁటికిం
గర మవధానయుక్తి సమకట్టితి నెవ్వగతోఁ బ్రయాణమున్. 199
తే. వినుఁడు యాదవభామినీవృద్ధబాల, జనుల సందఱ సుచితవర్తనముతోడఁ
బ్రొద్దువోడువక ముందర పురజనప్ర, యుతముగాఁ బురి వెలువరించితిఁ గడంగి. 200
ఆ. దానఁ జేసి మీకు నేనును బ్రియ్యఁ బాపంబు లేక వెతలఁ బడితి మిదియ
తల్లులార కరము తప్పయి తోఁచుట, నుల్ల మలఁత పేర్మి నురియుచుండు. 201
క. వినుఁ డీతప్పున దోషము, దనుకక యుండంగ నన్ను దయతోఁ జూడుం
డనుచు నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ, గని యందఱు నెత్తి యతని గారవ మెసఁగన్.
క. ఊరార్చి యింక నుచితా, చారంబులు నడపుటయ యుచితకృత్యము దు
ర్వారం బగువిధిచేఁతకు, నేరికి నడ్డపడ వశమె యేల యలఁదురన్. 203

— రుక్మిణీదేవి మొదలగుకృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశము సేయుట. —

సీ. అని పల్కి రప్పిండునందు రుక్మిణియు జాంబవతియు లోనగుపద్మముఖులు
గొందఱు గోరిరి కురునాథ యనుమరణమునకు బంధుజనంబు లెల్ల
శోకార్తులై రోదనాకులత్వము నొంది, రనుమృతికలనకు నమరి యున్న
యాబలదేవముఖ్యరాంతకమహిషుల, కతివిభవం బైనయానకల్ప
తే. నంబు నాకల్పరచనంబు నడపి నరుఁడు, చందనాగురుమయచితాసంవిధాన
మాచరించి యర్హప్రకారాగ్నివిధియు, నర్చ్యమహాసీయవిప్రజనంబుఁ బనిచి. 204
క. విను సత్యభామ లోనగు, వనితాజను లధికనియతి వనములకుఁ దపం
బొనరింపఁ బూని కొందఱు, సని రవ్విధమున నలుప్తసత్కర్ముండై. 205
తే. అఖిలబంధుజనంబుల నాప్తజనుల, నర్హవాక్యప్రయుక్తి నూరార్చి యుచిత
మార నామంత్రితులఁ జేసి యశ్రులురులఁ, బోయెనా క్రీడి సాత్యవతేయుఁ గుఱిచి.

— అర్జునుఁడు వేదవ్యాసునొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు సెప్పుట. —

సీ. పోయి మరున్నదీప్రాంతయాశ్రమమున, నర్హాసనమున నేకాంతనిరతి
నాసీనుఁడై యున్న యమ్మహాత్మునిఁ గని, యత్యంతభక్తి సాష్టాంగవినతి

యాచరించినఁ జూచి యమ్మహామునియు విద్యానిధి సేరంగ నతనిఁ బిలిచి
తనసమీపంబున నునిచి తద్వదనమ్ము, గనుఁగొని నిస్తేజమగంగ రాదు
తే. వెడమొగంబైన దిదియేమి విజయ యిట్టి, కేలకట్టెఁ గిరీటి నీదియేమి యగినుకవోడమి
వధమునకు నయోగ్యుండగువానిఁ జంపితే పరాజితుఁడైతె సీ తెలుఁగు సెపుము.
చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లు లను నమ్మహితాత్మునితోడఁ బక్మలో
చనుఁడు నవాంబుదప్రతిమచారుతనూలసితుండు దేవకీ
తనయుఁడు రామదేవుఁడును దానును మేను దొఱంగి పోయె నే
మనఁ గల డెల్లయాదవులు నాఱడిఁ బోయిరి సంయమీశ్వరా. 200
క. మహితాయుధసంప్రహతులు, సహింపదృఢదేహధృతుల సదసన్నమహో
త్సహానులు యాదవవీరులు, నిహతు లయిరి దుంగలను మునిప్రవరా. 209
తే. అట్లు రామకృష్ణులు సర్వయాదవులును, డెగినఁ జిత్తంబు పొగులంగ మగువపిండు
బాలవృద్ధులఁ గొనిరాఁగఁ బథమునందు, నన్ను బోయలు దాఁకిన నగుచు నేను.
చ. ఘనతరబాహుశక్తియును గాండివశక్తియు నస్త్రశక్తియు
న్మనమున నచ్చి యప్డు మునినాథ కడంగితి నెట్టకేలక
ద్ధనువు గుణంబుఁ గూర్చితి నుదగ్రత బాహుల లేక యుండె న
స్త్రనికరమంత్రతంత్రములు సంస్మృతిఁ బొందవ యేమి సెప్పుదున్. 211
క. బోయలసంహృతికిఁ బ్రకృతి, సాయకసంపాతనములు సాలవె యని యే
నేయఁ దొడఁగ దొనలు సెనటు, లై యుండె నొకండుఁ జేయునది లేదయ్యెన్.
క. నెవ్వగయు నచ్చెరువు మది, నివ్వటిలఁగ నప్పు డేను నివ్వెఱపడితిఁ
జివ్వన మునరి కిరాతులు, గ్రొవ్వెసకం బెసఁగఁ జూఱగొని రజ్జనులన్. 213
ఆ. చాపదండనిహతి నోపినభంగిఁ గి, రాతకోటి నాఁగి రామకృష్ణ
వల్లభాదులైన వనితలఁ గొందఱ, వృద్ధబాలకులను వెరపుతోడ. 214
క. తాచికొని వచ్చి తగ నా, నేచినయట్ల చటన చట నిలిపితి మునినా
థా చేటును భంగంబును, నై చిత్తము శోకమునకు నగ్గం బయ్యెన్. 215
తే. పడనిపాటు వాటిల్లిన వెడ్డ మొగంబు, వడక యెట్లుండ వచ్చుఁ దపఃప్రకీర్త
నీయ యింకిట యేనేమి సేయువాఁడ, నెసఁగు దయతోడ నానతీయుము మునినాథ.

—•• వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము సేయుట. ••—

సీ. అన విని యమ్మహాముని కిరీటి కిట్లను, సంయమీంద్రోగ్రశాపనిహతి
నఖిలయాదవులును నశ్తైరి దానికి, నడలంగఁ బని లేదు హరి యెఱుంగు
మున్న యాసంతతియ మన్న చెప్పెద విను, ప్రాప్తకాలం బగువనికి నడ్డ
పడ నేల యని యాత్మభావించి యటఁ దుపే, క్షాపరుఁడై యుండెఁ గాక మూఁడు
తే. భువనములు నన్యథాత్వంబుఁ బొందఁ జేయఁ

జాలువాఁడు కణ్వాదులశాప మునుప
శక్తి లేకుండెనే యవశ్యంబు భావి
యైనయది గాన యదునాశ మయ్యెఁ జువ్వె. 217

ఉ. నీ పని సేయ నీవలననెయ్యమునం గృప నన్యసైన్యముం
దా వధియించు శూలధరతాస్ఫురణం బెసఁగంగ ముందర
ద్దేవుఁడు దానిఁ గాంచు భవదీయసముంచితదృష్టియుక్ నిసుం
గావఁడ యీమురాంతకుఁడు కాలవిపర్యయ మావహిల్లుటన్ 218

చ. ధరణిభరంబు వాప నవతారము నొందినవిష్ణుఁ డత్తెఱం
గరుదుగ నిర్వహించి యజరామరనిమ్నగలనిర్వికారభా
స్వరనిజసత్పదంబు నుపశాంతివశుం డయి పొందె వానికిం
గురుకులవర్య శోకమునఁ గుందుదు రే మిము బోఁటిబోధనుల్. 219

మ. అవనీభారము వాపి తా హరికిఁ దోడై భీమసాహాయ్యగా
రవదుర్దాంతపరాక్రమంబునఁ గృతార్థత్వంబునం జేసి యు
త్రవితానంబును నిన్నుఁ బాసి చనియెన్ దైవప్రకారజ్ఞ నీ
దువరిష్ఠాచరణంబునన్ సురలు సంతోషించి రప్పౌరులన్. 220

క. బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు, నలఘుమతీ యుల్లసిల్లు నగుకాలమునం
బొలియుం గాలవిపర్యయ,కలనంబున బుధుల కుబ్బుఁ గలఁకయుఁ గలవే. 221

తే. కాలమూలంబు సర్వంబుఁగాన దీని, కొండుతలఁపులు దక్కి మీరుత్తమంపు
గతికిఁ జనుఁడు [1]నిశ్చింతవికారతనువు,విడిచి యార్యజనంబులు నినుతి సేయ. 223

సీ. అన విని శోకమోహంబులు వాసిన, డెందంబు నిర్భరానంద మొంద
నధికభక్తియు వినయంబును దలకొన, నర్జునుఁ డమ్మహాత్ము వీడు
కొని వారణపురికిఁ జనుదెంచి ధర్మజుఁ, గని తనపోయివచ్చిన తెఱంగు
వినిపించె సర్వంబు నని యిట్లు సంయమి,నుతుఁడు వైశంపాయనుండు రామ

తే. కృష్ణు లాదిగఁ [2]గల్గినవృష్ణిచయము, భోజసంతతి యంధకరాజి నూత్న
వృత్తములు జనమేజయవిభునకింపు, [3]సెవులఁదళుకొత్త నేర్పడఁ జెప్పుటయును.

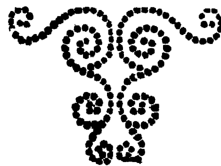
శా. కాలస్వైరవిహారభంజనకళాకౌతూహల స్త్వద్దు
శ్శీలాంతఃకరణావిభావ్య కరుణాశ్రీమందిరాపాంగ మం
త్రాళీవాచ్యసుధామయాంగ పవనవ్యాపారరోధక్రియా
శాలిస్వాంతసముల్లసద్విహరణా సంసారనిస్తారణా. 224

క. హృదయకమలమధురూపా, విదారితదురంతతాప వేదస్తోమా
స్పదపారాశర్యమన,స్సదనా దివిజసుభకృద్వచనపరవదనా. 225

1. క. నిశ్చింతవికారచిత్త-చ. నిశ్చిత్తవికారచిత్త. తనువు లార్యజనంబులు. 2. క. గలయదు వృష్ణిచయము. 3. క. చెలువు.

మాలిని. అమరగణవిరోధిక్రవ్యదాపాదికోపా
శమితవినతచిత్తాసంగిగాఢత్రితాపా
యమనియమవికాసిస్వధ్యానగేహప్రదీపా
దమశమకలితానందప్రకాశస్వరూపా. 226

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునందు మౌసలపర్వంబు సర్వంబును నేకాశ్వాసము.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మహాప్రస్థానికపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

[1]పదనీమహావాప్తిస
మాపాదనకేళికౌతుకాధీనదయా
వ్యాపార సకలవేదో
హాపోహాతీతసార హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె నట్లు కృష్ణునిపరమానంద
పదప్రాప్తియు బలభద్రునియనంతత్వసిద్ధియు సకలయాదవమౌసలాహవప్రకా
రంబును నెఱింగి పదంపడి పాండవు లెత్తెఱంగున వర్తించిరి మునీంద్రా యెఱిం
గింపుము. 2

క. అని యడిగిన వైశంపా,యనుఁ డక్కురువంశవరుసమాదరణంబున్
వినయంబుఁ గౌతుకము పెం,పును సంభావించి యవ్విభున కిట్లనియెన్. 3

సీ. అర్జునుం డమ్మెయి నచ్యుతరామాది,యాదవజనులవృత్తాంతములును
దనదు తెఱంగు సత్యవతీతనూభవు,హితభాషణంబులు నేర్పడంగఁ
జెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రస్థానంబు,నకు మది యొలయ నన్నరునితోడ
నఖిలభూతంబుల ననఘ పాకంబుఁ బొం,దించుఁ గాలుండు మదీయబుద్ధి

తే. కర్మసంత్యాగకలనంబు కార్య మిప్పు
డనువినిశ్చయ మొందె నీమనము నరయ
నిదియ మేలుగఁ గనుచున్కి విదిత మయ్యె
నాకు ననవుడు నయ్యింద్రనందనుండు. 4

వ. అన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

క. కాలము నే మన వచ్చును, గాలముఁ గాలంబ పోలుఁ గా కొంటికి నీ

1. గ. పరసీమా.

లీలలు గలవే లెస్సగ, నాలోకించి తిడి హితము నభిమతము నగున్. 6

చ. అని తనమాట కియ్యకొని యన్నరుపలుకుల కిచ్చు మెచ్చి య
జ్జనపతి భీమునిం గవలఁ జయ్యనఁ బిల్వఁగఁ బంచి యత్తెఱం
గు నెఱి నెఱుంగఁ జెప్పి సముచితాలతి వారలయందుఁ దద్ద గ
ల్గినఁ జెలి వగ్గలింప నెఱిఁగించె యుయుత్సున కవ్విశేషమున్. 7

క. ఎఱిఁగించి రాజ్యతంత్రము, తెఱఁగు గఱచి నడపువెరవు తేటపడంగాఁ
గఱపి గృహాంతశ్చరితము, నెఱి నుపదేశించె నధిప నెయ్యం బలరన్. 8

క. ఆయనుజుని నట్లు మహా,నాయకుఁగాఁ జేసి భటజనముఁ గూర్చి మహీ
నాయకుఁ డార్యులు కీర్తన, సేయఁ బరిక్షితుని రాజుఁ జేసె ధరణికిన్. 9

వ. ఇట్లభిమన్యుపుత్త్రు నభిషిక్తుం జేసి యతనికిం బూజ్యసామ్రాజ్యపరిపాలనప్రకా
రంబు లుపదేశించికురుకులపవిత్రనముచితచరిత్ర భద్రయగుసుభద్ర కిట్లనియె. 10

మ. [1]భవదీయాత్మజనాత్మజుండు కురుభూభారోద్వహుం డయ్యె యా
దవవంశోత్తరుఁ డైనవజ్రునకు నింద్రప్రస్థరాజ్యంబు గా
రవదీప్తంబుగ నిచ్చినాఁడ సుచరిత్రారక్షణీయంబు లై
నవి యీయిండులు రెండు నీవు దృఢధైర్యం బొప్ప రక్షింపుమీ. 11

క. విను శేషించినయాదవ,జనులకు నావజ్రనృపతి సంరక్షకుఁ డా
తనిఁ బోషించుట ధర్మం, బనఘా యది లేమి ధర్మహాని యగుఁ జుమీ. 12

క. అని తాను గృహంబు దొఱఁగి, చనునెడ నవ్వనిత పిఱుఁదఁ జనుదే కుండన్
జననాథ యతఁడు నియమిం,చినవాఁ డై యూఱడిల్లెఁ జిత్తములోనన్. 13

చ. పదపడి భారతాజిమృతబాంధవకోటికి మాసలాజిను
న్మదులయి పడ్డయాదవజనంబులకుం బరలోకసౌఖ్యసం
పద కయి చేసె నక్కురునృపాలవరిష్ఠుఁ డనేకదానముల్
రదనితురంగగోకనకరత్నమయంబులు గా ముదంబునన్. 14

క. భూదానంబులును౦ గ,న్యాదానంబులును జేసె నన్నరపతి వా
సోదానంబులు నత్యం,తాదరమున నాచరించి యరదము లిచ్చెన్. 15

తే. ఇట్లు ధౌమ్యాదివిప్రుల కెల్లఁ దృప్తి
యొసఁగ బహువస్తుకోటుల నొసఁగి కృపుని
ధనమునను బహుమానంబునను బ్రమోద
భరితుఁగాఁ జేసెఁ గురుపతి కురువరేణ్య. 16

వ. శేషించినకాంచనరత్నాదు లాక్షితిపతి పరిక్షితునకుఁ బరమాదరంబున సమ
ర్పించి యతనిం గృపాచార్యునకు శిష్యుంగా నప్పగించి పౌరజానపదప్రవర

1. క. భవదీయాత్మజసంభవుండు.

జనంబుల రావించి, 17

సీ. [1]ఆపార్థపౌత్రునిఁ § జూపి మాయెవ్వర,మాఱుగా మీ రిక్కు§మారవరునిఁ
గైకొని తగ నెల్ల§కార్యజాతంబును, నడపుచు ననురక్తి§ నాఁడునాఁటి
కెక్కు డగుచు నుండ§ నీతనియుల్లంబు, రంజిల్ల సమ్యగా§రాధనంబు
నందు సంప్రవణుల§రగుఁడయ్య యని పల్కి, తమనిశ్చయంబు ను§దాత్తభంగిఁ

తే. జెప్పుటయు వారు మొగములు § సిన్నఁబోవ
మము నుపేక్షించి యిటు సేఁత § సముచితంబె
నీదుచిత్తంబు కారుణ్య§నిలయ మేము
దరతరంబ యాశ్రితులము § ధర్మశీల. 18

వ. అని గద్గదకంఠు లగుచు నాడినమాటలకు నమ్మనుజేంద్రుండు దగుతెఱంగున
మఱుమాట లాడి తమగమనంబులకు సజ్జనంబుల నియ్యకొల్పి నప్పు డందులో
నం గొందఱు గొందఱనివేశనంబు లధికాభిలాషంబున నొత్తికొనుట కారణంబు
గా వివాదంబు వుట్టిన సహదేవుండు కలియుగంబు ప్రవేశించుటం జేసి కాదే
యిట్టివి వుట్టెడు నని తలంచి నవ్వి నరనాథునకుం జెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు
నవ్వుచు మనమనువులు సాలు నని పలికి సర్వాభరణంబులు నూడ్చి వల్కలాజి
నంబులు ధరియించినం దమ్ములు ద్రౌపదియు నట్ల చేసి రందఱుం దత్కా
లోచితంబు లగునిష్టావిధానంబు లాచరించి యగ్నుల నంబుగతంబులు సేసి
మొగంబులం దెలివగ్గలింప గృహంబు వెలువడి రప్పుడు ద్రౌపది మష్ఠత్వనిష్ఠం
బోవ సప్తమం బై యొక్కసారమేయంబు వారలవెనుకఁ జనియె నప్పుడు. 19

సీ. పౌరజనంబు లా§బాలవృద్ధంబుగా, వచ్చి రక్కురువంశ§వరులఁ జూడఁ
దత్సమయంబు జూ§దమునాఁడు వెడలి వా, రరిగెడునయ్యవ§సరముఁ బోలె
భటసమేతముగ స§హపాండుతనూజుల,తోన యుయుత్సుండు § దాను నరిగె
భవదీయజనకుఁ డ§భ్యంతరసతు లెల్ల, ననుగమించిరి వారి § మనుజనాథ

తే. యిట్లు కరిపురి వెలువడి§యేఁగె ధర్మ,తనయుఁ డందఱు నెంతయు§దవ్వు గాఁగ
సొలయ కేఁగిరాకళ్ళుచుఁ§జూచి నిలువు,మనఁడుతలవాంచి యారాజు§ననుచునుండె.

చ. తనువులు దూల నందఱుఁ బ్ర§దక్షిణముల్ వినుత ప్రణామముల్
వినయసమేతు లై నడపి § వీడ్కొని రానృపతిం గ్రమక్రమం
బున నిటు లుమ్మలంబు మన§ముల్ పొగిలింపఁగ వచ్చి చొచ్చి ర
జ్జనములునుం బరీతుఁడు § సామజపట్టన మస్ఫురద్గతిన్. 21

వ. ఆసమయంబున. 22

తే. జనకుకడకు నులూచి భు§జంగలోక,మునకుఁ బోయెఁ జిత్రాంగద § తనతనూజుఁ
డైనబభ్రువాహనుపాలి§కరిగెఁ దక్కఁ, గలుగుసతు లెల్లనీతండ్రి§కడననిలువ.

---

1. క. అపార్థనప్త్రునిఁ జూపి.

వ. అప్పుడు. 24

సీ. కృష్ణుఁడు ధౌమ్యుండు నాగనృపతినిఁ దగువారి, నర్థభాషణముల ననునయించి
యెలమి చిత్తంబులఁ దలకొల్పి పౌరులఁ, దగఁ దేర్చి పనుల నుత్సాహమెసఁగ
వర్తింపఁ జేసిన వారణపురి పూర్వ,భంగి సంపత్పరిభరిత మయ్యె
నట ధర్మజుండు ముందటఁ జనఁ గ్రమమున, ననుగమించిరి పవనాత్మజుండు
తే. నర్జునుఁడు నకులుఁడును దనదవరజుండు, ద్రౌపదియు నిట్లనుచుండఁ దగిలి వారి
వెనుక విడువక శునకంబుఁ జనియె నవ్వి,ధమున వారు మహాపథగమనమునకు.

వ. పూని యుపవాసవ్రతపరులై భాగీరథీప్రాంతమునం జని యంతనుండియుఁ బ్రాఙ్ముఖ
వర్తనంబు గైకొని యోగబలంబున నరిగి గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి
పూర్వసముద్రంబుతీరంబు సేరి రట్టియెడ. 26

క. దిక్కులు మేఘపథంబును, బిక్కటిలఁగ నవయవములు భీషణములుగా
నొక్కెడ నగ్నిదేవుం, డక్కౌరవవంశవరులయగ్రతలమునన్. 27

అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతిగాండీవంబు సముద్రంబున వైపించుట.

సీ. నిలిచి బీభత్సుండు నిర్భరస్నేహంబు,కతమున విడువక గాండివంబు
గొనివచ్చుచున్న నాతనితోడ నవ్వాయు,సఖుఁ డో ధనంజయ శౌరిచక్ర
మెన్నఁడే దివమున కేఁగె నీ వేల గాం,డీవంబు విడువవు దేవకార్య
మునకుఁగా వరుణదేవుని చేత నేను దె,చ్చినయది యీధనుశ్శ్రేష్ఠ మమ్మ
తే. హానుభావుని కొప్పింపు మనిన లెస్స, యట్లు సేయుదుఁగా కని యక్కిరీటి
యగ్రజానుజులకుఁ జెప్పి యాదరమున, నాతఁ డచ్చాప మంబుధియందుఁ బెట్టె.

వ. తదనంతరంబ కృశానుం డంతర్ధానంబుసేసె నయ్యోగపరాయణులు పదంపడి. 29

ఆ. దక్షిణాభిముఖతఁ దలకొని యిలకుఁ బ్ర,దక్షిణంబు గాఁగ దమమునములు
దద్ద ముదము నొంద నద్దెస వార్ధియు, ప్రాంతమునకు నేఁగి రధిపముఖ్యు. 30

వ. అచ్చటనుండి. 31

క. పడమరమొగమై బశ్చిమ,జలనిధితీరంబు సేరఁ జని యుత్తరమొ
క్కుడునియతి నడచి వారిధిఁ, బొడ వడఁగినయాదవేంద్రుపురి సేరువగన్. 32

చ. అట నని యక్రమంబున హిమాచలముం సమతిక్రమించి వా
రటవులు భూములున్ నదులు నద్రులుసుం గడుఁ బెక్కు లంచితో
త్కటదృఢయోగసేవననితాంతనిరాకులవర్తనంబు నొం
దుట గతఖేదులై కడచి తూలక మేరుసమీపభూమికిన్. 33

ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణులై పడుట.

సీ. చనునప్పు డయ్యైదువురును నతిస్థిరయోగ,సాధనపరు లయి సత్వరముగఁ
బోవంగఁ బాంచాలభూపపుత్త్రిక యోగ, మెడలిన మేదినిఁ బడియె నధిప
పడిన సమీరణుకొడుకు గనుంగొని, యన్నతోఁ జెప్పి యియ్యతివవలనఁ

గాన మెన్నఁడు ధర్మహాని యిట్లగుటకు, నరయంగఁ గత మేమి యని విన్నఁ
తే. దగుచు నడిగిన నాతఁ డిట్లగువ ఇంద్రతనయుదెసఁ బక్షపాతిని దానఁ జేసి
సుకృతములు ఫలియింపమిఁ జూవె దీని, కిట్టిదురవస్థ వాటిల్లె నిద్ధచరిత. 34
క. అని పలికి సమాధానము, దనబుద్ధిం దిరము సేసి ధైర్యస్థైర్యం
బున వికృతి లేనిగతి నా,వనితశవము విడిచి కౌరవవిభుం డేఁగెన్. 35
సీ. భూవర యమ్మెయి నేఁగంగ సహదేవుఁ, డపగతప్రాణుఁడై యవనిఁ బడినఁ
గని వాయుజుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి, యితఁ డనహంకారుఁ డెప్పుడు నీకు
నతిభక్తి శుశ్రూష యాచరించుచు నుండు, మూలోన నెల్ల సన్మార్గవర్తి
యితనికి నేలొకో యిద్దెస వాటిల్లె, ననిన నమ్మనుజేంద్రుఁ డతనితోడ
తే. వీఁడు దనకంటెఁ బ్రాజ్ఞుండు లేఁడు జగతి, నెందు నని సంతతమ్ముఁ దా నిడ్డఁ దలఁచు
దాన నిట్లయ్యె నంచు వేఁటొసిరూఢబుద్ధి నరుగుచునుండె సత్పూరుషవరుఁడు. 36
క. అనిలజుఁడు నరుఁడు నకులుఁడు, ఘనకంబును దోన నరుగ సుస్థిరమతియై
మనుజేంద్రవర్య యట్లు,జ్జనపతి సన నకులుతనువు జగతిం బడియెన్. 37
క. విను ద్రుపదనందనయుఁ దన,యనుజన్ముఁడు నంతనంత నవనిం బడుటఁ దాఁ
గని ధృతి దూలినయట్లు ప,డిననకులునిఁ జూచి యడలుడెందముతోడన్. 38
సీ. అనిలసూనుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి, యవ్విభుతో సుందరాకృతియును
శౌర్యంబు ధైర్యంబు సౌజన్యమును గురు,సంఘమునన కాదు జగతి నెందు
నితనికిఁ బోలె నహీనత మెఱయునే, యెవ్వరి కైనను నిట్టిపుణ్యుఁ
గుత్సితదశ యెట్లొకో పొందె నక్కట, యనవుడు నక్కౌరవాగ్రగణ్యుఁ
తే. డతని కిట్లను నీతండు నాత్మసదృశుఁ, డఖిలజగముల లేఁడు రూపాతిశయము
దనకకలదని యెప్పుడుఁ జిత్తమునఁ దలఁచు, నయ్యహంకృతి నిట్టికీడయ్యెఁ జువ్వె.
క. అని ధృతిసారం బూఁది యు,తనితనువు నుపేక్షఁ గూర్చి ధర్మతనూజుం
డనఘ చనుచుండెఁ దక్కటి,యనుజులుఁ గుర్కురముఁ దోన యరుగుచునుండన్. 40
సీ. ద్రౌపదిపాటును దనయనుజన్ముల,పడుటయుఁ గనుఁగొని పార్థుఁ డాత్మ
యలమట మునిఁగిన నిల విగతాసుఁడై, పడినఁ గుందుచుఁ జూచి బకవిరోధి
యన్నకుఁ జూపి యీయమలచరిత్రుని,యం దెన్నఁడును నసత్యంబుఁ గాన
మిటు పడుటకుఁ గత మేమి నావుడు నీతఁ, డక్కౌరవుల నెల్ల నొక్కనాఁడ
తే. యాహవంబునఁ దెగటార్తు ననియె నట్లు
సేయఁ డయ్యెఁ బల్కొక్కటి సేఁత యొకటి
యగుట సాల దోషము విను మదియుఁ గాక
యెల్లకోదండధరుల గర్హించుచుండు. 41
ఉ. దానను దాన నిట్లగుట దప్పనె యంచుఁ దదీయ మైనయు

మ్మానితదేహముఁ విడిచి మానవనాథుఁడు దాల్మిఁ జేసి బ
ద్ధానిరతాత్ముఁడై యరిగె నత్తఱి వాయుజుఁ డార్తి నెంతయున్
దీనతఁ బొంది ధైర్యము ద్రెవ్విన నేలకు వ్రాలె భూవరా. 42

క. అప్పుడు దగ నిట్లను నతఁ, డప్పౌరవవరున కోధరాధిప కనుఁగొ
మ్మిప్పా టేమిట వచ్చెం, జెప్పు మెఱుఁగఁ దేనిఁ గరుణాసింధు రోత్తంగన్. 43

చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నాతనితో భవదీయమైన భో
జన మతిమాత్ర ముద్ధతిఁ బ్రచండుఁడవై భుజశక్తి నెవ్వరిం
గొనక కడంగి రజ్జపలుకుల్ గడుఁ బెక్కులు పల్కు దెప్డు నీ
వనుపమశౌర్య యిప్పుడట కత్తెఱఁగుల్ గత మొల్లఁ జెప్పితిన్. 44

క. అని పలికి నిరీక్షింపక, చనుచుండె నతండు ధైర్యసారోదారుం
డనునిశ్చయమహితుఁడు నయి, వెనుక శునక మధికభక్తి విడువక చనఁగన్. 45

తే. అసమంచితసారమేయంబు పాండుధరణినాయకు నగ్రిమతనయుపిఱుఁద
నధికభక్తియుక్తంబుగ నరుగుచునికి, పలుమఱును నీకుఁ జెప్పితిఁ దలఁచియుండు. 46

వ. అని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లను నిట్లు నిష్ఠాగరిష్ఠుం డయి
యుధిష్ఠిరుం డరుగుచుండ. 47

ఇంద్రుఁడు రథంబు గొని ధర్మరాజు నెదుర్కొనుట.

సీ. దివ్యదేహోద్గతదీప్తిసంతానంబు, దిశలు పదింటను దీటుకొనఁగ
రథసమాగమనసంరావంబు మెరుఁగ, హ్వారములఁ బ్రతిరవోత్కరము సీన
నచ్చటిసిద్ధసాధ్యమునీంద్రగణముల, నానావిధస్తోత్రనాద మెసఁగఁ
దత్ప్రదేశంబుబోధస్ఫీతకల్పవృక్షంబులు పుష్పవర్షములు గురియ

తే. నింద్రుఁ డేతెంచి యాదర మెనక మెసఁగ, నక్కురుక్షితిపాలున కగ్రభాగ
వర్తి యగుటయు నతఁ డభివందనంబు, సేసె సవినయభక్తివిశేష మొప్ప. 48

వ. అట్లు ప్రణతుం డయిన నభినందించి యప్పురందరుం డతని దివ్యస్యందనం బెక్కు
మని పలికిన నతండు శోకసంతప్తుం డగుచు నతని కిట్లనియె. 49

శా. తోడంబుట్టువు లందఱుం బడినయాదుఃఖంబు చిత్తంబు సం
పీడం బెట్టెడు సౌకుమార్యవతి దప్పెం గూలెఁ బాంచాలి వా
ర్తోడై వచ్చిరి వారు లేక యిట మీతో రాను వారెల్ల నా
తోడం గూడఁగ వచ్చునట్లుగఁ గృపాధుర్యాత్మ కావింపవే. 50

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నక్కురుభర్తకు శోకమేల నీ
యనుజులు ద్రౌపదీసహితులై తనువుల్ దిగఁద్రావి చన్నవా
రనఘ యమర్త్యలోకమున కక్కడఁ గాంచెదుగాక వారలం
దనువు దొఱంగఁగా వలదు ధర్మమయాత్మక నీవు రావనా. 51

ధర్మరాజసురరాజులకుఁ గుక్కురవిషయముగా జరిగినవివాదము.

సీ. అనుటయు ధర్మజుం డమరేంద్రుతో నన్న, నత్యంతదృఢభక్తి నాశ్రయించి
పుర మేను వెడలునప్పుడు మొదలుగాఁ దోన, చనుదెంచె నీభవ్యసారమేయ
మిది యట [1]రావలదే నామనంబు ని,ష్ఠురవృత్తి కోర్వ దస్తోకపుణ్య
నిరతాత్మ నాపుడు దరహాస మొప్ప న,బ్బలవైరి యిట్లంట పాడియే య
తే. మర్త్యభావము గుక్క కేమాడ్కిఁ గలుగు, [2]ననఘనీచింత తెఱఁగశక్యంబు దీని
విడిచి చను టేల నిష్ఠురవృత్తి యయ్యె,నిచటఁ దడయంగ నేటికి నెక్కు రథము.

వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుం డింద్రునితోడ నవార్యంబును దుష్కరంబును నగుకా
ర్యం బేసియు నార్యుండును బ్రభుండును నైననీయట్టిసత్పురుషుండు సంశ్రితుల
కై సంఘటింప వలదె భక్తపరిత్యాగంబు సేసి పడయుసిరి నాకు నెంత యింప
య్యెడు ననుటయు నయ్యనిమిషనాథుండు. 53

చ. అలుక హరించు ధర్మముల నట్లగుటం గురువంశవర్య నీ
వలుగక విన్ము కుక్కలకు నావసథంబు త్రివిష్టపంబునం
గలుగునె నీకు నిష్ఠురత గల్గదు దీనిఁ బరిత్యజించినం
జలము కొనంగ నేల శుభసంగమనం బెడసేఁత కృత్యమే. 54

సీ. అనవుడు ధర్మనందనుఁ డమ్మహాత్ముతో, విను భక్తియుక్తుని విడువు బ్రహ్మ
హత్యఁ బోలెడిపాప మని చెప్పుదురు పెద్ద, లట్లు గావున దీని నఖిలధర్మ
సారజ్ఞ విడుచుట సనదు దివ్యసుఖంబు,నకుఁ గాఁగఁ బాపంబునకుఁ జొరంగఁ
జాల నాపుడును వాసవుఁడు వ్రతస్థుండు, గుక్క వంటెన వానిఁ గోరిచేయు
తే. సుకృతమునకు నాశం బగు సువ్రతాత్మ, యింతయొప్పనినిర్బంధ మేల చెపుము
విడువు మీశునకము దీని విడువఁబడుట,నాకలోకసౌఖ్యంబు నొసరు నీకు. 55

చ. జనులు నుతింపఁగా సుకృతసంపదఁ జేసి యమర్త్యభావముం
గనియును జెంద కిట్లునికి కార్యమె ద్రౌపది భీమసేను న
ర్జునుఁ గవలం ద్యజించుటకు సువ్రత చాలితి చాలవయ్యె దీ
శునకము విడ్వ నిత్తెఱఁగు సూరినుతుం డగునీకు నర్హమే. 56

సీ. అన విని ధర్మజుం డఖిలలోకములకుఁ, బతివి ధర్మమునకుఁ బ్రభువ విట్టి
నీకంటె నెఱుఁగుదురే సదసత్ప్రకా,రము లట్లుఁ గాక వాదము మహాత్ము
లయినవారలతోడ నగునె చేయంగ నై,నను విన్నవింపఁ దగిన తెఱంగు
విన్నవించుట దోషవిధము గా దనియెడు,బుద్ధిఁ జేసెద నేను బూని విన్న
తే. వంబు భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి, రేను వారల విడువక యేచ్చుచున్న
వత్తు రేతోడ వచ్చి చావనిశునకము, విడువకుండుట తప్పుగా నుడువఁ దగునె.

చ. అనఘచరిత్ర విన్ము శరణాగతుఁ జేకొన కున్కి శుద్ధమి

1. క. రావలదె నా మనంబు, 2. గ. ననఘచిత్త యి తెఱఁగశక్యంబు.

త్రు నియోగఁ జేయు ద్రోహము వధూటి వధించుట విప్రు నర్థముం
గొనుట యనంగఁ గల్గు నివి § గూడి సమం బగు నాకుఁ జూడ భ
క్తు ననపరాధునిఁ విడుచు దోషముతో నిది యోర్వ వచ్చునే 58
ఉ. కావున నాకలోకపుసుఖం బటు లుండఁగనిమ్ము దేవ నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృపాభరితంబుగ సారమేయసం
భావనసేఁత దోసముగఁ § బట్టుమి నాకు వరంబు నీవు వా
మ్మవనభూమి నుండెద సమిద్ధతపంబున నిన్ను గొల్చుచున్. 59
వ. అని పుయిలోడక పలికెఁ బౌరవోత్తమా యాకర్ణింపుము. 60

సారమేయరూపంబున వచ్చినధర్ముండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట.

సీ. అట్లతిదృఢనిశ్చయంబుగఁ బలికిన, తనపుత్త్రుఁ గనుఁగొని § ధర్ముఁ డధిక
సంప్రమోదముఁ బొంది § సారమేయాకృతిఁ, బాసి తానాత్మరూపంబుఁ దాల్చి
పరమసంభ్రమకృతప్రణతియు నానంద, భరితుండు నగునానృపాలుతోడ
నీపుణ్యవృత్తంబు § నిర్మలమేధయు, నఖిలభూతంబులయందుఁ గలుగు
తే. దయయు నాదుచిత్తముఁ బ్రమదమునఁ దేల్చె
వత్స భూలోకమున నిట్టివారుఁ గలరె
తొల్లియును ద్వైతవనమున § దోషదూర
మయిననీమనమున తెఱం § గరసినాఁడ. 61
క. విను నీరు రోసి నీదగు, ననుజులు మృతు లయిన [1]వచ్చి § యందఱిలో నొ
క్కనిఁ గోరుము బ్రదికించెద, నని పలికితి నేను నిర్మలాత్మక నీతోన్. 62
ఉ. దానికి నీవు చిత్తమునఁ § దల్లుల నిద్దఱనుం దలంచి మా
లోన నొకండఁ గల్గితి నలుత్తర వారలయందుఁ గల్మి లో
కానుమతంబు గాదె నకులార్థిత ధర్మువు నాకు నమ్మతిన్
వీనుల కింపుగా నకులు § వేఁడితి తద్విధ మెందుఁ గల్గునే. 63
క. భీముని నర్జును విడిచియు, నీమది నకులు బ్రదికింప § నిగుడుట పుత్త్రా
నామనమునఁ బాయదు ని, న్నే మన వచ్చు నఖిలంబు § నింద్రుం డెఱుఁగున్. 64
క. విను భక్తియుక్త మిది యని, శునకముఁ జేపట్టి నీవు § సురపతి కొనివ
చ్చినయరద మెక్క నొల్లవ, యనఘా సరి నీకు దివము § నందును గలరే. 65
ఉ. ఇంతటిపెంపు గల్గుట మహేంద్రుఁడు నీదెసఁ గాంచె నీవు ని
శ్చింతత మేనితోఁ జనుము § సిద్ధపథంబునఁ బుణ్యలోకముల్
వింతలు గాక యుండఁ బృథివీవర నీకు నుదారసౌఖ్య మ
త్యంతము నవ్యయంబు నగు § నందలిమాన్యులు సంస్తుతింపఁగన్. 66
సీ. అనియె నప్పుడు పరమాహ్లాదమునఁ జను, దెంచి గంధర్వులు § దేవమునులు

1. గ. (జచ్చినందఱిలో.

మరుదశ్వివసువులుసమహితాదరంబున, ధర్ముండు నింద్రుండుఁ దారు నమ్మ
హాత్ముని నెత్తి రథారూఢుఁగాఁ జేసి, తమవిమానములు పార్శ్వములఁ నడపి
కొని చన నిఖిలదిక్కులఁ దన తేజంబు, వెలుఁగంగ సిద్ధులు వినుతి సేయ
తే. దైవతావాసమునకు నాధర్మజుండు, సనియె నయ్యవసరమున సర్వలోక
సమ్మతుండు బోధఘనుఁడు ప్రసన్నఫణితి, సారతోదారుఁడును నగు నారదుండు.

వ. ఎల్లవారును విన సంపూర్ణస్వరంబున నిట్లనియె. 68

ఉ. దానములం దపంబులను దద్దయుఁ జేర్కొనియట్టివారలన్
మానవనాథులన్ వినమె మాసెఁ దదీయయశంబు లెల్ల నీ
మానితకీర్తులు సమస్తజగంబులయందుఁ బర్వట
న్మానులతోడ వారిటులు నేర్చిరె రా నమరత్వసిద్ధికిన్. 69

చ. అన విని ధర్మరాజసుతుఁ డాతని కిట్లను నాదుతమ్ములం
గనుఁగొనునంతకున్ సుఖముగాఁ గొనసయ్యెద నిత్తెఱంగు నా
కు నకట చూపరే పవనుకొడుకును నింద్రసుతుండు మాద్రినం
దనులును నున్నచోటు సుఖదం బయినన్ సుఖహీనమే నియున్. 70

వ. వారలను మదీయపక్షప్రాప్తులయినభూపతులను జూచువేడ్క యెల్లలోకంబుల మీఁదను గలుగువేడుకకంటె మిగిలి యున్నయది యనుటయు నమరేంద్రుండు దనమనంబున నితనితోడ సముచితసంభాషణంబులు సేసెద నివ్విధంబు కటుకవచ నత్వంబు గాదని యూహించి యిట్లనియె. 71

చ. తనువు దొఱంగ కిట్లు సుకృతంబులపెంపున వచ్చి తిప్పదం
బునకు మహాత్మ యిచ్చటను బోవదు నీమదిఁ బాసి మర్త్యతం
బనుపడియున్న నెయ్యము సభానదులన్ శుభదృష్టిఁ జూడుమా
మునులను సిద్ధులం దగు నె ముందటిచందము నొంది యుండఁగన్. 72

చ. ఒరులకు నందరానిపద మూర్జితపుణ్యనిరూఢిఁ బొందఁగా
దొరకొని యున్కి నీవికృతమారమనస్కతఁ గాదె నీసహో
దరులు భవన్మహోన్నతపదస్థితి కర్హులె తొంటినెయ్యముం
బొరయునె దేవతాత్మకుల బుద్ధి నెఱుంగుము నీవిశేషమున్. 73

క. అని యిట్లాడినసర్వభువనపతియు బుధుండు నైనవాసవుతోఁ దా
ననియెం దగ వెండియు ధర్మనందనుఁడు భరతవంశమహిమాధారా. 74

ఉ. మీరిటు లేమి సెప్పిన నమేయభుజాబలభగ్నదైత్య యే
గారవ మొప్పఁ దమ్ములను గాంతను బుత్త్రులమిత్త్రకోటిఁ గ
న్నారఁగఁ జూడకుండుటకు నక్కట యోర్తునె యెల్ల భోగముల్
వారలఁ జూచి క్రమ్మఱఁగ వచ్చి సుఖస్థితిమై భుజించెదన్. 75

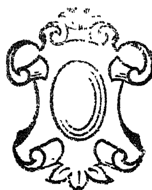
వ. నాకత్తెఱంగు పరమానందకరం బనియె ననియిట్లు మునీంద్రమాననీయం బయిన పాండవేయమహాప్రస్థానప్రకారంబు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు సెప్పుటయు. 76

శా. పారాశర్యవచఃపయోనిధిసుధాఽభంగీ దయాసంగి దు
ర్వారాశేషవిపద్విదారణవిహాఽరా చిన్మయాకార వి
స్తారోదారగుణత్రయస్ఫుటవిశేఽషా నిర్గుణాశ్లేష మా
గారీతోజ్జ్వలతత్త్వభాస్వర [1]నిజాఽగారాత్మక శ్రీశ్వరా. 77

క. ప్రణవైకభావ్య సురరక్షణకేళీ స్తవ్య జన్యఽసకలద్రవ్యా
[2]గణనాతీతా పోష్య, ప్రణతవ్రాతా నిరీహాఽభక్తిప్రీతా. 78

మాలిని. అమృతవికరణక్రీఽడాభిరామా త్రిధామా
దమితసకలదైత్యోఽత్సాహ విజ్ఞానదేహా
సుమహాదుపనిషత్ప్రఽస్తుత్యభిశ్రావ్య సేవ్యా
[3]శమనరమణశీలాఽ సంభృతానందలీలా. 79

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునందు మహాప్రస్థానికపర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము. 80

1. క. నిజాకారాత్మకశ్రీశ్వరా-జ. నిజాగారాత్మకశ్రీశ్వరా. 2. క. గణనాతీతపోష్యప్రణతవ్రాతా, 3. క. శమవదవనశీలా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

స్వర్గారోహణపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

వర్ధనాయురభివృ
ద్ధ్యావహచరణశతపత్ర ! యమనియమాది
ప్రావీణ్యపూర్ణమిత్ర మ
హావిద్యోన్మేషగాత్ర ! హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోడ మత్పూర్వపితామహు లగుపాండ
వులును ధార్తరాష్ట్రులును స్వర్గం బారోహించి యెట్టెట్టినెలవుల నిలిచి రెట్లు
వర్తించిరి చెప్పవే తదాకర్ణనకౌతుకంబు మదీయచిత్తంబున [1]నుత్తరంగం బగు
చున్నయది నీవు సర్వవిదుండవు నేను భవదీయసదయవాక్యసంభావనకు నర్హుండ
నని ప్రార్థించినం బ్రచురదివ్యజ్ఞానమాననీయుండును బరమకృపావిధేయుండును
నైనసాత్యవతేయునిసారకరుణావిశేషంబున సంపోషితం బైనబోధంబున సా
ధుజనస్తవ్యుం డైనయాభవ్యమునివరుం డక్కురువంశవరున కిట్లనియె నట్లు
బంధుదర్శనంబు గోరి పలికినపాండవాగ్రజుతలంపున కనుకూలుం డై యాఖం
డలుండు. 2

సీ. తగువాని రావించి ధర్మనందనునకుఁ, దమవారిఁ జూడఁ జిత్తమునఁ గోర్కి
దనికినయది నీ వితని నట గొనిపోయి, యఖిలబంధులఁ జూపు మనుడు నతఁడు
గారవం బెసఁగంగ నారాజసత్తముఁ, దోడ్కొని పోవఁ గుతూహలమునఁ
దోడన నారదాదులు గొంద ఱరిగి ర, ట్లేఁగెడుచోటఁ గట్టెదురఁ దోఁచె

తే. నున్నతాసనాసీనుఁ డభ్యుదితసరసి, జాప్తసంకాశుఁ డమృతాశనాంగనాది
వృతుఁడు వీరలక్ష్మీవిరాజితుఁడు సతత, యుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు. 3

వ. ఇట్లొప్పి యున్నయతనిం గనిధర్మనందనుండు దేవమునివరులమొగంబులాలోకించి.

---

1. గ. నుత్తలం బగు.

—❀ ధర్మజుఁడు దుర్యోధనుం జూచి యసూయాపరుం డైన నారదుఁ డతనిం దేర్చుట. ❀—

సీ. ఇతఁ డతిలోభోపహతమానసుఁడు దీర్ఘ, దర్శి గాఁ డితనికతముఁ జేసి
నిఖిలదేశంబుల యఖిలనృపాలురు, ద్రుంగిరి దంతితురంగసహిత
ముగ ననవద్యాంగి విగతకల్మష ధర్మ, చారిణి సాధ్వి పాంచాలి నార్య
జనములు గనుఁగొన సభలోన నవమాన, పెట్టినతులువ యే నిట్టివాని
ఆ. తోడఁ గలసి మెలఁగు దనె మహాత్ములార యెచట నున్నవారు భీమ
ఫల్గునులును గవలుఁ బాంచాలియును నన్న, నచటి కనుపవలయు ననుచు మరల.
వ. మరలినఁ జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కి ట్లనియె. 6
సీ. ఓధర్మనందన యీధరణీవిభుం, డాహవసంపరిత్యక్తతనుఁడు
దేవతాసంభావ్యుఁ డై వెలింగెడుఁ బుణ్య, కర్ము లెల్లను గడు గారవింతు
రితని నితండు మహాహీనుల సజ్జ్వల, క్షత్త్రధర్మంబునఁ గాదె త్రుంచె
నది పాప మే లగు ననఘ పాంచాలి యీ, తనిచేతఁ బడుటయుఁ దప్పు గలుగు
తే. నెగ్గులును నింక నిచ్చట నేల తలఁప
నిచోటు పుణ్యలోకము మది నీవు రోష
మును మనోవికృతులు దగునయ్య వాని
విడిచి సమత నొందుము లోకవినుతచరిత. 7
వ. అని వెండియు. 8
క. జూదమునఁ గయ్యమున నీ, కే మరితంబులు నితాంతహృదయక్లేశా
పాదకములు వాటిల్లె న, నాదృతములు సేయు వాని నన్నిటి ననఘా. 9
చ. అన విని యమ్మునీంద్రునకు నవ్విభుఁ డి ట్లనుఁ బాపశాలి న
జ్జనసతతాపచారి కులసంక్షయకారణరోషభాగ యి
మ్మనుజవరాధముం డితఁ డమర్త్యుల కెల్లను మాననీయుఁ డై
మనునె పుణ్యలోకమున మాటలు వేయును నేల సంయమీ. 10
తే. అతని నట్లుండ నిమ్ము నా యనుజతనుజ, మిత్త్రజనములఁ బాంచాలపుత్త్రినాక
వశ్యమును నభివీక్షింపవలయుఁ జూపఁ, బనుపు వారలయున్నెడ భవ్యచరిత. 11
వ. అని మఱియుం గలుగు మునీంద్రుల గలయం గనుంగొని. 12

—❀ ధర్మజుఁడు దేవమునులను గర్ణాదిస్వజనులఁ జూప వేఁడుకొనుట. ❀—

సీ. సంగ్రామమృతు లైన సకలబంధులకుఁ ది, లోదకం బే నిచ్చుచుండ వచ్చి
కుంతి కర్ణుఁడు దనకొడు కని చెప్పి నా, కతనిజన్మము తెఱ గంతవట్టు
విదితంబుగాఁ జేసె నది మొదలుగ నమ్మ, హావీరుఁ దలఁచిన యప్పు డెల్ల
నుల్లంబు సంతాప మొందుఁ దదీయపా, దంబు లద్దేవిపాదంబులట్ల
ఆ. యని సభక్తికముగ నర్చితంబులు సేయఁ, గాన కునికి కేను గరము వగతు

నతఁడు నేము నైనసమరేంద్రుఁడును మమ్ముఁ, జేయునె త్రిలోకసేవ్యులార.

చ. అతని నెఱుంగ కుండి వినుఽ ముజ్జుఁ బాచితి నమ్మహాత్ముని౯
మృతుఁడుగఁ జేయఁగా నది శమింపదు శోకము నావహించుచు౯
మతికి నలంత సేయు గుణసమాన్యుని నాతనిఁ జూచు కౌతుకం
బతిశయ మొందుచున్నయదిఽ మా యన యెచ్చట నుండుఁ జెప్పరే. 14

వ. ద్రుపదవిరాటయుధామన్యులు శంఖప్రభృతితదీయజ్ఞాతులును రణాగ్నికిం బ్రాణహవిస్సులు వేల్చినవారు వారల నాకుం జూడవలదె ప్రాణసముం డగుజగత్ప్రాణనందనుని సంక్రందనతేజోవిరాజితుం డగుశ్వేతాశ్వుని నశ్వుల ననుకరించునకులసహదేవులను సహజసద్గుణశాలిని యగుపాంచాలినిం జూడక నిలువంజాలుదునె వారి కెవ్వరికిని నాకలోకనివాసంబు లేకతక్కనేని సోదరరహితస్వర్గంబునందుస్వర్గత్వబుద్ధి పుట్టదయ్యెడు వార లెచ్చోట నుండి రచ్చోట యేను బుణ్యలోకంబుగాఁ దలంచెద నయ్యెడ కనిచి పుచ్చుం డనిమిషవర్యులారా యని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుతో నద్దేవమును లిట్లనిరి 15

ఆ. అట్ల చేయువారఽ మమరులాత్మ నీదుచి, త్తమున నేది దోఁచెఽ దాని నాచ
రింప వలయు నని నిర్జరేశ్వరుండు వా, టించి యూరు నప్పగించినాఁడు 16

సీ. అని దేవదూతునిఁఽ గనుగొని యిమ్మహా, త్ముని భీమసేనార్జునాదు
లున్నచోటికి నన్నుఽ మన్నన నప్పురుషుఁ డా,దర మెసఁగంగ నాధర్మతనయు
నిందు రమ్మనుచుఁ దా ముందటఁ జన నమ్మ, హానుభావుఁడు వాని ననుగమించె
నట్లు సనంగఁ గేశాస్థిసాంద్రంబు దు, ర్గంధంబుఁ బరుషతరంబు దంశ

ఆ. మశకనిబిడమును దమఃకలితముఁ గ్రిమి, కీటరక్తమాంసకూటకుణప
ఘోరవిధము శాతదారుణచంచువా, యసరవార్వితంబుఽ నయ్యెఁ బథము. 17

వ. అప్పథంబునఁ బాండవాగ్రజుండు సని చని [1]దూరం బ్రాఁగిననూనియుపోలెం దెరలుచున్నజలంబులు గలిగి యాయసకంటకదుస్స్పర్శం బగుచుఁదటంబున నిశితాసిపత్త్రవనంబు శోభిల్ల వైతరణి యనుపేరఁ బరఁగినయేఱును దత్ప్రదేశంబున ననేకప్రకారయాతన లనుభవించుపాపకర్ములనుం జూచి దేవదూతునితో మనకుఁ బోవలయుచోటింక నెంత దవ్వు గల దిద్దేశమును దేవతాధీనం బై యుండునే యని యడిగిన నప్పురుషుం డతనితోడ. 18

తే. ఈనెలవులు బృందారకాధీన మిదియు, మనకు రావలసినచోటు నవిన నతం డ
సహ్యదుర్గంధఘోరదర్శనత నచోటు, చిత్త మతిదుఃఖితంబుగఁఽ జేయుటయును.

వ. మరలి పోవం జూచిన నయ్యెడఁ గొన్ని యెలుంగులు. 20

తే. [2]భవ్యజనన నీగాత్రమందిర్యసౌర
భంబు బెరసినగాడ్పు మాపైఁ గరంబు

---

1. క. ఘోర కాఁగిన_చ. దూరం గాఁగిన. 2. ట. దివ్యజన నీదుగాత్రంబు.

హృద్యమై పేదుటయు దుఃఖ । మొల్లఁ బాసె
భూరిసౌఖ్యంబు నొందు చున్నార మేము. 21

క. నినుఁ జూడఁ గనుటఁ బటుశ్రమ,తనలం దొలఁగితిమి పరమ।ధర్మాత్మక నీ
వనయము దయ నిచ్చట నిలి,చిన బ్రతుకుదు మింకఁ గొంత।సేపు నిలువవే. 22

—ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నదమ్ముల నెఱింగి పరితపించుట.—

వ. అని దుఃఖభారకృపణంబు లగుచు వీతెంచినఁ గౌంతేయాగ్రజుం డోహో యెంత బెట్టిదంబు లైన యిడుమలం బడియెదరో వీర లని కారుణ్యంబు బొలయ నిలిచి వెండియు నత్తెఱంగు మాటలు విని మీ రెవ్వ రని యడిగినఁ గర్ణుండ భీమసేనుండ నర్జునుండ నకులుండ సహదేవుండ ద్రౌపదిని ధృష్టద్యుమ్నుండ ద్రౌపదేయుల మనుపలుకు లెసంగుటయు. 23

సీ. ధర్మనందనుఁడు చి।త్తమ్మున నుద్వేగ, మావహిల్లఁగ దైవ । మకట యిట్లు
సేసెనె కీడేమి । సేసిరొకో వీర, లిన్నరకమునకు । నేఁగుదేర
వలసినయట్టిది । వాసవాద్యమరులు, నీచులువో వీరి । నేవిచార
మించుకయును లేక । యిట్టికష్టపుటిడు,మలఁ బెట్టెడిదె ధర్మ।మా తెఱంగు
తే. మాలితే నీవు సజ్జన।మాన్యు లలఘు,సత్యపరులు దయాఢ్యులు । నిత్యదాన
రతులు బహుదక్షిణాంచిత।క్రతువితాన,పాలితాత్ము లనర్హంపుఁ।బాటు వడిరి. 24

చ. ఒకటను మేలు సేయనిసు।యోధనుఁ డమ్మెయి దేవపూజ్యుఁడై
సకలసుఖానుభూతియు నజస్రము పెంపు వహింప నొప్పి దృ
ష్టికిఁ గడు వ్రేక నై [1]తనదు।చెల్వలుఁ జుట్టలుఁ దాను సంతసం
బుకలిమి నేచి మి న్నడిచి । పుణ్యపదావృతుఁడై వెలింగెడున్. 25

ఆ. ఈఁగకాలియంత।యేనియుఁ బాపంబు, వీరివలనఁ గనుట । వినుట గలుగ
దొక్కనాఁడు నట్టి।యుత్తములకు విధి, పాడి మాలి యిట్టి।పాటు దెచ్చె. 26

సీ. అని యగ్గలపుఁజింత । మునిఁగి కలంక మ,నోవికారము నాకు । నావహిల్లఁ
గతమేమియొకొ యిది।ఘనమాయయో కల,గనుటయో యరయని।క్కంబొ చిత్త
విభ్రాంతిఁ జేసి వి।వేకింప నేర రా,దయ్యెడు నని పర।మాకులేంద్రి
యుఁడు శోకదుఃఖమ।యుండు నై కొండొక, ప్రొద్దూరకుండి స।ద్బుద్ధిఁ దలఁచి
తే. యలుక యింద్రుపైఁ బొడమిన । నమ్మహాత్ముఁ
డప్పురుషుఁ జూచి మగుడ నీ । వరుగు మార్య
వర్య యెవ్వరిదూతవు । వారికడకు
ననుచుఁ బలికి వెండియు నిట్టు । లనియె నధిప. 27

—ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్నధర్మజునొద్దకు వచ్చి యతని సంభావించుట.—

క. నాయనుజులు దుఃఖార్దితు,లై యున్నారట్టు లగుట । నచటికి రానిం

---

1. క. తనదువిల్లులు.

కీయెడన యేను నిలిచెదఁ, బాయక యని చెప్పు మాకృపానిరతునకున్. 28

చ. అనుటయు దేవదూతుఁడు రయంబున నిర్జరనాథుపాలికిం
జని తెలియంగఁ జెప్పఁ గురుసత్తమ ధర్మజునిశ్చయంబు న
య్యనఘచరిత్రభాస్వరునియాడినమాటలు నాతఁ డంతయుం
విని చనుదెంచె నయ్యెడకు వేగమ సంయమిదేవయుక్తుఁ డై. 29

ఆ. ధర్ముఁడును మహాముదంబున నిజపుత్త్రుఁ, డగునజాతశత్రు ననునయించి
రక్షణంబు పొనర్పఁ బ్రకటవాత్సల్యత, నరుగుదెంచెఁ గురుకులాగ్రగణ్య. 30

వ. అప్పుడు. 31

సీ. వివిధపాపాత్ములు వికృతశరీరు లై, యాతనాబాధితు లగుట మాని
దుర్గంధమును గృధ్రవర్గాదిపలలాశి, పక్షిపంక్తులుఁ గుణపవ్రజంబుఁ
దోఁపక యెఱిచి నెత్తురు కేశపటలంబు, లస్థిపుంజము లదృశ్యంబు లయ్యెఁ
గ్రూరాసిపత్త్రఘోరారణ్యయుక్త వై, తరణి లేకుండె సత్పరిమళంబు

తే. నింపుఁ జేయుసోఁకును [1]సోగయించుతనువు
నార వీతెంచి సమ్మోద మావహించె
నమృతమయ మిది యనఁ దగి యనిల మధిక
విశదభావంబుఁ బ్రాపించె దిశలు పదియు. 32

వ. ఆసమయంబున వాసవుతోడం జనుదెంచినట్టి. 33

మహాస్రగ్ధర. వసురుద్రాదిత్యగంధర్వగరుడభుజగవ్రాతముల్ వైభవం బు
ల్లసనం బొందంగ సిద్ధుల్ మనముల ముదముల్ పల్లవింపంగ సాధ్యుల్
హసితస్వాంతంబులం బెల్లలమికొనఁగ [2]నత్యాదరోత్కర్షముల్ పొం
దుసుతోపాంతంబునం బిండుగొని నిలిచి చూడ్కుల్ తదంగంబు గప్పన్. 34

వ. ఒండొరులతో నక్కురుమూర్తిగుణంబు లుగ్గడించి యగ్గించుచుండ సంయమి
సురసమేతంబుగా నయ్యాఖండలుండు నయ్యఖండయశోమండితుం జేరం జని
సాంత్వనస్వరంబున ని ట్లనియె. 35

క. నీ విచ్చో నునికికి ని,ద్దేవత లందఱును వగచి ధిషణాగుణసం
భావిత నిన్నుం దోడ్కొని, పో వచ్చినవారు గినుకఁ బో విడువ వనా. 36

క. సిద్ధియు నవ్యయలోకస,మృద్ధసుఖావాప్తియును [3]శమితవికృతియు స
ద్బుద్ధియు నుదాత్తభంగిని, సిద్ధించెను నీదుగుణవిశేషము కతనన్. 37

క. విను మొక్కటి సెప్పెద రా, జనువానికి నెల్లఁ దప్ప దవనీశ్వర యె
ట్లును నారకస్థలంబుం, గనుఁగొనవలయు టిది వేదకథితము సుమ్మా. 38

సీ. పుణ్యంబులును బాపములు రెండు [4]జోక లై, యుండుఁ బుణ్యంబులనోదవునాక

1. క. సోకియింపుఁదనువు. 2. గ. సంగాదరోత్కర్షముల్. 3. చ. శమితనికృతివాసద్బుద్ధియు
4. చ. ప్రోవు లై; జ. ప్రక్క లై.

సుఖము పాపంబులఁ జొప్పడు నరకదుః,ఖము విను మున్న నాకంబుసుఖము
ననుభవించినయట్టి యతఁడు పదంపడి, యధికనారకపీడ ననుభవించు
మున్న నారకదుఃఖము లనుభవించినవాఁడనంతరము నాకమునఁ దా నపారయుసౌఖ్య

తే. మల్పపుణ్యుండు దొలితొలి యమరతాసు
ఖంబు గయికొని మఱియు దుఃఖముల నొందు
భూరిపుణ్యుండు మునుమును ఘోరనిరయ
యాతనల నొంది చెంది సౌఖ్యంబు లొందు. 39

క. ఇట యేను నిన్నుఁ బుత్త్రం,చుట యుత్తరకాలదివ్యసుఖసంగమసం
ఘటనకుఁ గాదే నీకట,కటఁబడుటకు దీనిఁ దెలుపఁగా రా వలసెన్. 40

సీ. కర్ణుఁ డుత్తమసిద్ధిఁ గాంచి వెలింగెడు, నమ్మహాభుజునకు నైకరంబు
దుఃఖంబు నీ వెప్డుఁ దుదిముట్టి యున్నాఁడ,తండు నిజోజ్జ్వలస్థాన మొంది
సర్వాస్త్రవిదుని నాజలజాప్తనందనుఁ, గనుఁగొని చిత్తంబు కలఁక విడువు
మనిలనందనుఁడును నర్జునుఁడును నకులుండు, సహదేవుఁడును భవత్త్సైన్యరూప

తే. వర్తిసర్వమహీపతివర్గములును, ద్రౌపదియు ద్రౌపదేయులు రాజవర్య
దీప్తనిజధామసంప్రాప్తిఁ దేజమలరి,యుండఁగాఁ జూచి సమ్మోదయుతుండ వగుము.

ఆ. దైవవిహిత మగుటఁ దప్పింప రాకున్న, యట్టియల్పదుఃఖ మనుభవించి
తింక నిట సుఖంబు లేపార నాతోడ, విహరణం బొనర్పు విమలచరిత. 42

క. మానితసువ్రతములకును, దానకరణమునకు ననుగుణం బయినశుభం
బే నీకుం గావింపం,గా నుజ్జ్వలవృత్తిఁ బరఁగు కౌరవముఖ్యా. 43

తే. రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములసంచి,తంబు లయినయుదాత్తలోకంబు లనుభ
వింపు మాధిక్యమహనీయవిభవ మెసఁగ, నతియోదారసౌఖ్యంబులావహిల్ల.

సీ. మహితవర్తను లైనమాంధాతృనలహరి,శ్చంద్రదిలీపదుష్యంతభరతు
[1]లొందినకీర్తనీయోన్నతి నొందుము, నినుఁ గొనియాడంగ మునినిలింప
గంధర్వగరుడోరగప్రధానులు సిద్ధ,సాధ్యసత్తములును సకుతుకముగ
వచ్చినవారినివారి నెల్లను జూప, నతఁడు వినయసంభ్రమాంగుఁ డగుచు

తే. నాదరముగఁ బ్రత్యుద్గతి యాచరింప, వార లెంతయుఁ బ్రీతిమై గారవంపుఁ
బలుకు లెసఁగంగ నధికసంభావనంబు, సేసి రాననములు వికసిల్లుచుండ. 45

వ. అమ్మహేంద్రుఁ డమ్మహానుభావునితో మఱియు నిట్లనియె. 46

క. ఆకాశగంగ యిదె పుణ్యాకృతి యిన్నదిఁ బరిప్లుతాంగుఁడ వైన సు
శ్లోకా నాచెప్పిననృప,లోకంబును మిగులు మమరలోకసుఖములన్. 47

1. గ. లొందినకీర్తి నయోన్నత పొందుము.

యముఁడు ధర్మరాజు నుచితవచనంబుల సంభావించుట.

సీ. అని యెప్పుడు ధర్ముఁ డభిరామమూర్తి [1]ముఖప్రసాదంబుసాగరము వెలుఁగ
నారాజవర్యునిఁ జేరంగ నరిగి ని,స్సీమగౌరవ పరీక్షించఁ గంటి
నిన్ను మున్మున్న అరణిప్రసంగంబున, ద్వైతవనంబునఁ దగిలి కుక్క
తో వచ్చినప్పుడు దైవతగిరిపొంత, ననుజవర్గముపిషయంబు గాఁగ
తే. నిప్పు డిచటను జలన మొక్కప్పు డైన, నీకు మది నించుకేనియు లేదు దమము
శమము సత్యంబు మద్గతసారభక్తి, నీకు నగ్గలములు మహాత్మనిజచరిత. 48
వ. పరిశోధితుండ వయితి కలంక దొలంగి సుఖివి గమ్మని పలికి రాజునకు నవశ్యంబును
నరకంబు సూచుట గలదు గావున నత్తెఱంగున కయి యేనును వాసవుండును
నిన్నుం గనుఁగీ డగునచ్చోటు సూపితిమి సూర్యతనయపవనసంభవాదులనరక
దుఃఖానుభవంబులు మాచేసినయెడమాయలు లగుట నీకుఁ దెలిసె వారు పుణ్య
లోకవాసు లయి యునికియు వాసవువాక్యంబుల దేటపడియె నని చెప్పి. 49
క. నీ వియ్యాకాశనదీ, పావనసలిలముల మునుఁగు భవ్యాత్మ భవ
ద్భావంబు విడుచు మానుష, భావవికారములశోకబంధము లడఁగున్. 50
చ. పరమసుఖంబుఁ బొంది యతిభాస్వరులై విహరించునీదుసో
దరు లగుకర్ణముఖ్యుల ముదం బెసలారఁగ జూచె [2]దివ్యహో
త్తరబహుసౌఖ్యనిర్మలపదంబున దివ్యవిహారలీలలం
బరఁగెద వేల యింకిచట బాంధవవత్సల రమ్మ చెచ్చెరన్. 51

ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహంబుఁ జేసి దేవభావంబు నొందుట.

సీ. అని పల్క ధర్ముఁ డత్తనయునిఁ దోడ్కొని, యయ్యింద్రుఁడును దోడ నరుగుదేర
నాకాశగంగయుపాంతంబునకుఁ బోవ, నప్పుణ్యనది నమ్మహానుభావుఁ
డార్యసంస్తవనవాక్యంబులు సెలఁగ భ,వ్యస్నానమంగళ మాచరించి
మానుషతనువు నమ్మాత్రన విడిచి ది,వ్యంబగుమహితదేహంబు దాల్చి
తే. వైరమత్సరస్నేహసం[3]వాసలౌల్య,గర్వశోకాదు లైనహృద్గతవికార
ములఁ దొలంగి నిర్ధూమత్వమున వెలుంగు, పావకుఁడుఁ బోలె శోభిల్లె బారవేంద్ర.
వ. ఇవ్విధంబున నొప్పి మీతాతధర్మనందనుండు బృందారకనాయక నారదాద్యుదార
పురుషుల నభినందించుచు ధర్ముండును దారును దో నరుగుదేర దివ్యశక్తి నట సని
మనోహరం బయినయొక్కయెడ. 53
సీ. విస్ఫురద్బహురత్నవితతిక నత్కన, కాత్మకం బయినమహాసనమున
దేదీప్యమానమై దివ్యావయవదీధి,తిప్రతానం బెల్లదిశల వెలుఁగ
జక్రగదాద్యస్త్రసంతతి యుజ్జ్వలా,త్యంతసుందరపురుషాకృతులును

1. గ. ఘ. వదనవికాసంబున వఱలు చుండ. 2. గ. దవ్యయోత్తరబహు. దావహోత్తర
బహు. 3. వాదలౌల్య.

జారుమాళిస్థలిఁ[1] సముపేతనిజరూప,ములుఁ గల్గి భక్తిమై బలసి కొలువఁ
తే. దనదుచూడ్కికి నెంతయుఁ దగు లొనర్చి
మును సూచినయట్లగుమూర్తి యొప్ప
నరుఁడు కేవలసవినయపరత వెలుఁగఁ
బొలుచునారాయణునిఁ గాంచె భూపవర్య. 54
చ. కని మది నమ్మహాత్ముఁ డధికప్రమదంబు వహించె నొండెడం
గనుఁగొనియెం బ్రియం బెసఁగఁ గౌరవవంశవరేణ్య దీప్తిధా
ముని రవిపంక్తిలోనఁ బదమూఁడవమూర్తి వెలుంగుచుండఁ గ
ర్ణుని మఱి భీమసేనుని మరుద్గణమధ్యగతత్వశోభితున్. 55
తే. అంగములభంగి దొల్లింటియట్ల యై య,నూనతేజోవిరాజితు లైనవారిఁ
గనియె [2]నశ్విసమీపవర్తనులఁ దత్స,మానమూర్తులవీక్షించె మాద్రిసుతుల. 56
చ. ఉదితరవిచ్ఛవిం దరుణి నుత్పలగంధి సుదాత్తమూర్తి ద్రౌ
పది నచోటెల్లనుం దనప్రభ వెలుఁగొందఁగఁ జేయుదాని న
వ్విదితయశుండు సూచి మది విస్మయ మందఁగ నింద్రుతోడ ని
మ్మదవతి యెవ్వ రార్యజనమాన్యచరిత్ర యెఱుంగఁ జెప్పవే. 57

ఇంద్రుఁడు ధర్మజునకు దేవత్వంబు నొందినస్వజనంబులఁ జూపి చెప్పుట.

సీ. అనవుడు నతనితో నాతఁ డీభామ మ,హాలక్ష్మి ద్రౌపది యసఁగ ద్రుపదు
నికిఁ గూతుఁ రై యయోనిప్రభవం బగు,మానుషరూపంబు మహితలీల
మఱఁ దాల్చి భవదనుభూతి సెల్లించె గౌ,రీశ్వరునాజ్ఞ వహించి వచ్చె
నని చెప్పి యల్లరమ్యాకృతు లేవురు, గంధర్వవరులు నిక్కమలనయన
తే. యందు మీకు జన్మించియకుమారు, లల్లవాఁడె మీతండ్రికి నగ్రజుండు
ప్రకటగంధర్వపతిధృతరాష్ట్రనాముఁ,డిందునతఁ డంచుఁ జూపె నరేంద్రముఖ్య.
వ. ఇట్లు ద్రౌపదీద్రౌపదేయాంబికేయుల తెఱంగెఱింగించి వెండియు నాఖండలుండు పాండవాగ్రజునకుఁ గర్ణుం జూపి భవదగ్రజుండు సూర్యునపరశరీరంబు కౌంతేయుం డయి రాధేయుం డనం బరఁగినవాఁడు సుమ్ము నూఁడు మని పలికి సిద్ధసాధ్యవిశ్వదేవగణంబులతో నున్నవారు తత్తదంశప్రభూతు లయి వాసుదేవానుచరణపరాయణు లగుచు వర్తించినసాత్యకికృతవర్మాదియాదవుల నాలోకింపుము. 59
క. అని చెప్పి చూపి యభిమ,న్యునిఁ జూచితె చంద్రుభంగి నుజ్జ్వలకాంతిం
దనరెడుఁ దదంశజాతుం, డనూనధృతిశాలి వీఁడె యంచుం జూపెన్. 60
వ. చూపి తదనంతరం బమ్మహాత్మునితోడ. 61
ఆ. పాండురాజు వీఁడె బహురత్నఖచితవి,మాన మెక్కి కొంతి మాద్రి తనయు
పాంతభాగమున సుఖాసీనలుగ నాదు,వలను వచ్చుచున్నవాఁడు గంటె. 62

1. క. సముపేతనిజ. 2. క. నశ్విసామీప్యగతులఁ దత్స.

క. అదె భీష్ముఁడు వసువులకడఁ, గదిసి యెలమి నున్నవాఁడు । గంటే ద్రోణుం
డిదె దివిజగురునిపాలఁ బ్రమద మెసఁగ వసించినాఁడు । మాన్యచరిత్రా. 63

వ. అని పలుకుచుఁ జూపి గంధర్వయక్షగుహ్యకగణంబులలో ద్రుపదవిరాటులను దదీయానుజతనుజవర్గంబులనుం దక్కనుం గలుగు కేకయపాండ్యప్రభృతి నానాదేశాధీశులను వేరువేరం జెప్పుచుఁ జూపుచు భవదీయం బగుసమరంబునం బరిత్యక్తశరీరు లయి యుత్తమలోకంబులు వడసి యున్నవారల నవలోకింపు మని చెప్పె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో మునీంద్రా యిప్పుడు నీ చెప్పినసుయోధనశకునిసైంధవులును గర్ణుండును గర్ణకుమారకులును వెండియుం గలతత్పక్షభూపతులును ఘటోత్కచాదు లయినపాండవులవారును నీచెప్పినసకలజనంబులు నాలోకంబున నెప్పుడు నుండుదురో యట్లు గాక కొంతకాలంబు నిలిచి క్రమ్మఱ మనుష్యాదిజన్మంబుల నొందుట కై యరుగుదెంతురో యిత్తెఱంగు విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నమ్మునిపతి యమ్మనుజపతితో ని ట్లనియె. 64

సీ. కురువర యిది దేవగుహ్యంబు మునివరుఁ
డైనవేదవ్యాసుఁ । డతులకరుణఁ
జెప్పినయది నీకుఁ । జెప్పెద సమవధా
నంబుతో వినుము సనత్కుమారుఁ
గలసెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ । డన్యులకు దురాసదం
బయినకుబేరలోకానుభవము
ధృతరాష్ట్రుఁ డొందెను । సతియుఁ దానును నింద్ర
భవనంబునన నిల్చెఁ । బాండునృపతి
తే. యాంద్రు రిరువురుఁ దో నిల్వ । నమృతకరునిఁ
గూడె నభిమన్యుఁ డనిమిషగురుని నొందెఁ
దత్ప్రతీకాశుఁ డయినకోదండగురుఁడు
ద్వాపరాత్మకుఁ డయ్యె । గాంధారవిభుఁడు. 65

క. రారాజు నాకనరకో, దారసుఖాత్యంతదుఃఖధామంబులఁ బెం
పారియు హీనత నొందియుఁ, గౌరవకులనాథ పిదపఁ గలియం దొందెన్. 66

వ. అట్లపోలె నాకనరకంబు లనుభవించి. 67

ఆ. అతనితమ్ము లెల్ల । యాతుధానావలిఁ, గలసి రాత్మజనకుఁ । గలసె సూర్యుఁ
గర్ణుఁ డధిప వసువు । గావున వినుము గం,గాత్మజుండు వసువులందు నిలిచె. 68

వ. ద్రుపదుండును విరాటుండును ధృష్టకేతుండును భూరిశ్రవుండును శల్యుండును శంఖుండును నుత్తరుండును విశ్వేనామదేవతలఁ గలసిరి ధృష్టద్యుమ్నుండు హుతవహునిఁ గూడికొనియె నని చెప్పి యప్పరమసంయమి యప్పుడమిఱేనితో

వెండియు నిట్లనియె. 69

తే. వినుము ధర్మనందను పుణ్యవ్రతనివాసుఁ
దగఁ బ్రవేశించి యమ్మహావిశ్వవ్యాపకాత్ముఁ
డైనవిదురుండు నమ్మహాత్మతత్త్వబోధ
శాలియును ధర్ముఁ గూడిరి సచ్చరిత్ర. 70

సీ. కమలగర్భునినియోగంబున నిజరూప, బలము గైకొని బలభద్రదేవుఁ
డంబుధి కరిగి యనంతుఁ బరమమూర్తిఁ, గలసె సత్త్వైకగుణు మున్న లఘుకీర్తి
ధన నీకుఁ జెప్పితిఁ దక్కటివృష్టిభో, జాంధకు లెల్ల గుహ్యకగణంబుఁ
గూడిరి కృష్ణుసంక్రీడకుఁ బాత్రంబు, లైనషోడశసహస్రాంగనలును

తే. విధినియుక్తకాలంబున వివిధ సరస్వతీజలంబుల మునిఁగి యుత్కృష్ట మగుని
జాప్సరోభావ మొందినా రా యమునియమ, శాంతచారిణు లైరి ప్రహర్ష మెసఁగ. 71

చ. అనుమరణంబునం దగ మహాంతికు రుక్మిణి సెందె లక్ష్మి న
వ్వనరుహనేత్రు తక్కుఁ గలవామవిలోచన లెవ్వరుం దదీ
యనుతతనుప్రవేశనసమాచరణం బొనరించి రవ్వరాం
గనలును లక్ష్మియంశములు గావునఁ గౌరవవంశవర్ధనా. 72

వ. అని చెప్పి యమ్మహాయుద్ధంబున మృతు లైనయట్టివారును నేను మున్ను ప్రసంగించినయట్టివారును బ్రసంగింపనివారును నిట్టిట్టిగతిం బ్రాపించి రని నాచేతం జెప్పంబడినవా రెల్లను నిజార్హప్రకారంబుల సురాసురయక్షగుహ్యకగంధర్వబృందంబులం జెందిరి కురునందనా నీయడిగిన తెఱం గెఱింగించితి నని వెండియు. 73

తే. వినుము పాండవకౌరవవిషయ మైన, చరిత్ర మితిహాస మే నుపాఖ్యానజాత
సహిత మగునట్లుగా సమస్తంబు మహిత, విస్తరంబునఁ జెప్పితి విశదభంగి. 74

వ. కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు సప్రసాదభరితుం డై యాజ్ఞాపింప నట్లు తదీయానుజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధప్రజ్ఞావిశేషుండ నై యశేషంబును వివరింప నమ్మహాత్ముకారుణ్యంబున నిమ్మహనీయేతిహాసంబు [1]సమాధానమానసుండ వై యాకర్ణించి నీవును బహుళపుణ్యాత్ముండవుఁ గృతార్థుండవుఁ బరమార్థవిదుండవు నైతి వని యిట్లు సాంద్రానందసంపాదనశీలుం డై. 75

క. శ్రీనిత్యత్వప్రముఖా, ధానకుతూహలనిరూఢతాత్త్వవ్యాపాం
గా నిర్భరవేదవ్యా, సానేకవచోనుషంగ హరిహరనాథా. 76

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ జెప్పి నట్లు సర్పయాగసమయప్రవృత్తం బైనమహాభారతం బాతయుఁ దత్సభాగతుం డైనరోమహర్షణనామధేయుండును సాత్యవతేయశిష్యుండును బంటితప్రవరుండును నగుసూతుని

1. గ. సమాధానమానసీయుండవై.

పుత్త్రుం డైనయుగ్రశ్రవుం డనియెడుకథకుండు సమ్యగవధానంబున నాకర్ణించిన వాఁ డగుటను సమాశ్రితవత్సలుం డైనయాకృష్ణద్వైపాయనునకుఁ బ్రసాదంబునఁ దత్కథాసాకల్యవివరణవిశారదుం డై యుండు నతండు నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రంబునందు శౌనకుం డనకులపతి మొదలుగాఁ గలగొందఱు మహామునులు సత్త్రయాగం బాచరించుచుండ నయ్యుగ్రశ్రవుం డని వారలం గాంచినఁ బుణ్యకథాశ్రవణకౌతుకాధీనమానసు లై యమ్మానసీయులు పుణ్యాత్మకుం డైనయక్కథకునకు సముచితార్చనంబులం బ్రియంబు వొరసి కథాకథనంబుఁ బ్రసంగించినం బ్రీతుం డై యాతం డేమి తెలుపవలయుఁ గథ వినం గోరెద రనుటయు నప్పరమార్థపరాయణు లతనితోడ నయ్యాది హృద్యంబును నపూర్వంబును సమగ్రజ్ఞానప్రదంబును నఘనిబర్హణంబును నైనయాదిమకథ మాకు విన నిష్టం బని పలుకుటయు 77

క. అతఁ డింతటిది మహాభారతంబ యనునిశ్చయము దృఢంబుగ మతిసం
గత మగుడు నమ్మహాత్ముల, కతివిశదము గాఁగ నిమ్మహాకథ సెప్పెన్. 78

వ. చెప్పి యిట్లనియె నట్లు జనమేజయుండు సర్పయాగకర్మానుష్ఠానంబులయెడ వైశంపాయనువలన నవ్విచిత్రేతిహాసంబు విని విస్మితుండును బ్రమోదభరితుండును నయ్యె నక్కాలంబున దీక్షయాజకులు యజనసమాపనవిధి యనుష్ఠించి రయ్యధిష్ఠిరానుజపుత్త్రపౌత్త్రుఁ డత్తెఱంగున భుజంగంబులకుఁ బాపదీర్చినయాస్తీకు నభ్యర్చనంబున నత్యంతసంతుష్టునిం జేసి యతనినిజవాసంబునకు ననిచిపుచ్చి ఋత్విజులాదిగా నఖిలబ్రాహ్మణులకు బహుధనంబు లొసంగి వినయంబు బెసంగ నామంత్రితులం జేసిన వారలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి వైశంపాయనుఁ బెంపారునవిశేషపూజనంబులఁ బరితోషితుం గావించి దేవోపచారంబులఁ గృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుం బూజించి యజ్ఞపతి సకలజనంబులుం బ్రస్తుతింప విభవంబు శోభిల్లఁ బురంబుఁ బ్రవేశించె. 79

సీ. అని చెప్పి యాశౌనకాదిమునీశ్వర, గణముతో నుతియించె నక్కథకుఁ డంప్రు
మిగులంగ నిట్లను ఽ మేటిమునీశ్వర, సంఘంబుతో నెల్ల ఽ సత్త్వవర్ణ్య
సర్వవిధిజ్ఞాత ఽ సర్వవిజ్ఞానజ్ఞ, సత్త్వాత్ముండు సర్వేంద్రియప్రబోధ
శాలి సర్వజ్ఞుండు ఽ శౌచశాంతిక్షమా, దితితపోనిత్యసత్యాదిభాసి

తే. యాప్తసర్వవిధైశ్వర్యుఁ ఽ డఖిలసాంఖ్య, యోగవేదవిదుండు ధర్మోపదేశ
చతురవాగ్విలాసుండు నిరస్తతమస్కు, వేదిసాత్త్వికతేజుండు వేదమయుఁడు. 80

వ. పాండవులకీర్తిం బ్రకటించుటకును మఱియుం గొందఱు జనపతులచరిత్రంబులు జనుల కెఱింగించుటకును దేవదేవుం డగువాసుదేవునిసంక్రీడావిశేషంబులు వివరించుటకును సర్వదేవజాతులజన్మంబులు నుదడియసాయుజ్యంబులును దేటపఱుచుటకును సకలధర్మంబులునుం దెలుపుటకును గాఁ బంచమవేదం బనఁ బరఁగు నిమ్మహా

భారతసంహిత యొనర్చె నిమ్మహితేతిహాసంబు సంవత్సరత్రయకృతంబు దీనివిశే
షంబు వినుండు. 81

తే. అమలధర్మార్థకామమోక్షములఁగుఱిచి
యేయి తెఱు ¹వెద్దియును నిందుఁ గలుగు నదియ
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండు చొప్ప
దక్కొకంటను లేదు వేదజ్ఞులార. 82

సీ. పూతాత్ములార యీపుణ్యేతిహాసంబు, జనమేజయుఁడు సేయు సర్పమఖము
కాలంబునం దట్లు కారుణికోత్తముఁ, డైనవేదవ్యాసుఁ డాదరమున
నాజ్ఞాపమున సేయ నతనిశిష్యుఁడు లోక,నుతుఁడు వైశంపాయనుండు సెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి స,వినయభక్తికముగ విననవాఁడఁ
తే. గథనశక్తియు నమ్మునికరుణవలనఁ, గలిగె నాకిత్తెఱంగున గారవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పితి మేటిపదము,గంటి మంటి మీదయ పెంపు కతనఁ జేసి.

వ. (అని పలికి వెండియు) 84

—•• ఫలశ్రుతి ••—

క. అలఘుమతులార పర్వం,బుల నీయితిహాసరత్నమును వినిన నఘం
బులు వాయు నాకలోకము, గలుగును సిద్ధించు ముక్తి కాంక్షిత మైనన్. 85

క. ఆద్యంతంబును నీయన,వద్యకథ వినంగఁ గనిన వారికిఁ బాయున్
సద్యంబ బ్రహ్మహత్యా,వద్యము మొదలైనపాపవర్గం బెల్లన్. 86

క. సురపితృకార్యంబుల భూ,సురులకు దీని వినిపించు సుకృతాత్ముఁడు త
త్కరణఫలంబుల నధిక,స్ఫురితంబుగఁ బడయు మహితబోధనులారా. 87

క. మానసముల నింద్రియముల,నేనియుఁ జేయంగఁబడిన యేనఃపుంజం
బినిర్మలేతిహాసము, వీనుల నొక్కింత సిలుక విరియు సకలమున్. 88

ఉ. భ్రాజితవృత్తిమైఁ బరఁగు భారతసంహిత సంయమీంద్రులా
రా జయనామకంబునను రాజితభంగి జగత్త్రయంబునం
బూజితకీర్తి యై నెగడు భూరిజయోన్నతిఁ గండ్రు దీనిచే
రాజులిలాసురుల్ మఱి యరాతుల గెల్తురు విన్నయంతటన్. 89

ఉ. భారత మర్థితో వినిన భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువున్
భూరియశంబునుం బ్రమదముం దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారి కే
కోరిక లైన నేగ మొనఁగూడు సుపుత్త్రునిఁ గాంచు సద్వరున్
గారవ మొప్పఁగాఁ బడయు గర్భిణియున్ వరుసం గుమారియున్. 90

ఉ. శిక్షితచిత్తులార శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మ పా

1. వెద్దియే నిందుఁ గలుగునదియు, యొండెడలఁ గల్గి దీన లేకుండు చొప్పు, దక్కొకంటను లేదు.
2. ఇది వ్రాతప్రతులఁ గానిపించదు.

పక్షపణంబునన్ వెలుఁగు భారతసంహిత కెల్లఁ బుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటార్థముగాఁ గని విస్మయానవుం
[1]దక్షయపుణ్యలోకములయందు రమించు నిరామయస్థితిన్.. 91

ఉ. వ్యాసమునీంద్ర సారకరుణాతిశయంబున భారతార్థము
ద్భాసిత మైనయట్టినుతభాగ్యుననున్ సకలాగమార్థసం
వాసన మావహిల్లు జనపంక్తులు కీర్తన సేయ శశ్వదు
ల్లాససుఖానుభూతి నచలస్థితి నొప్పు నతం డుదాత్తుఁడై. 92

వ. అని యిట్లు సమస్తపురాణపారీణుం డైన సూతుండు. 93

చ. పరమపదాప్తిహేతు వగుభారతసంహిత శౌనకాదిభూ
సురవరు లింపునం గరఁగఁ జొప్పునఁ జెప్పిన వారు మోదసం
భరితతఁ బొంది యక్కథకుఁ బ్రాతిగ నర్చితుఁ జేసి రర్మిలిన్
హరిహరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయఁ జూచు మెప్పుడున్. 94

ఉ. పావన దుర్దశాపహ శుభప్రదమూర్తి సుధానుభూతిసం
జీవితభక్తలోక తులసీదళదామకపాలమాలికా
భావిభవాభిరామ పరిపక్వతపఃఫలరూప సాంఖ్యవి
ద్యావహయోగశక్తివిశదాద్భుతఖేలన లోకపాలనా. 95

క. దేవాదిచతుర్విధభూ, తావాసా సుకృతిహృదయహారివిలాసా
కేవలభావానందమ,యా వేదవ్యాసవర్ణనారూఢదయా. 96

మాలిని. అకృతకమధురోక్తివ్యాప్తసందీప్తసారా
సకలభువనరక్షాశాలిశుంభద్విహారా
శుకజనకమనీషాశుద్ధబుద్ధానుభావా.
[2]సకృపకృతవిలాసాసంభృతానందభావా 97

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతమునందలి స్వర్గారోహణపర్వంబు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము. 98

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

సంపూర్ణము.

శ్లో॥ యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్ ।
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోఽస్తు తే॥

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

1. గ. దక్షయసౌఖ్యసత్పథమునందు. 2. క. సకృదకృతసతారి_గ. సకృతిసుకృతిశాలీ.

Printed at the Pattabhi Rama Press, Ellore, P.I.C. No. Q.H.W.G, 2—1000 copies.